This book belongs to
THE CAMPBELL COLLECTION
purchased with the aid of
The MacDonald-Stewart Foundation
and
The Canada Council

29.

Dr. & Mrs Lloyd,
Bethesda,
with J. O. Jones' compts.
Carnarvon, June 1, 1891.

Y Llyvyr Coch o Hergest

YR II GYVROL

Y BRUTIEU

CAMPBELL
COLLECTION

Five hundred copies of this work were printed in 1888–9; *and issued to subscribers on St. David's Day*, 1890.

Nos. 1–80 *were printed on hand-made paper; Nos.* 81–230 *on toned linen-made paper; Nos.* 231–480 *on deckled-edge paper.*

The number of this copy is 291

(*All rights reserved*)

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/textofbrutsfromr00rhys

ac yno y gorim hoel y kenedloed
aoedyut yndiffeithaw dyfet. Sny bloy
dyu y delit gruffud y gan genedloed
dulyn. ac yna y bu farw hoel uab ethi
in. breuhin gwlat vorgan yny henent
ac y na y medylyawd hoel uab ethi
diffeithaw dheubarth allyger o gene
dyl ieuerdon gyt ac ef. ac yny eiby
y gwrthbynebawd idaw ruffud ab llywelyn
a goedy bot cirulawn wrthdyr a duua
or acrua ar lu hoedl ar gwydyl yna
ber tyllu y dygwydawd hoedl ac yllas.
ac yna y gorim ruffud. ac yna y bu farw
Josef escob teilaw yn ruffrin. ac y bu
diruawr dwyll gan ruffud a rys mechō
rydderch yn ~~euerbyn~~ ~~me~~ gruffud uab
llywelyn. ac yna y dygwydawd angrylch
seith ugreinwyr o teulu gruffud drwy dw
yll gwyr ystrat tywi. ac y dial yr ei hy
ny y diffeithawd gruffud ystrat tywi
adyfet. ac yna y bu diruawr eira duw

y loegr. ac y diffeithawd breithny aethen
y saeson. a gruffud brenhin y brytaneit
yn ty llaw ac yn ganhorthwy idaw.
ac yna y bu farw owein uab gruffud.
Gruffin nuy ned a mil oed oct crist 1060
pan dyfrhydawd gruffud uab llywelyn
yeim atharyan ac amdiffynwr y brytan
neit drwy dwyll ystyr ehun. y gwr a
vuasset annorchyfegedic kymmhynny
yrabrhom acedelit y mywn glynneu
diffeithion kredy diriawr ou anreithen
adiuellinedd yon undugolyaethen. ac
an eurysf oludoed ein acaryant a gem
nieu. a phorffforolyon diuoed. ac yna
y bu farw Josef escob mynyw. ac y bu
farw dunchath uab brian yn mynet y
rufem. ac yna y medylyawd heralt
brenhin denmarc dareithwg y saeson.
yr hwnn a gymmerth heralt arall uab
gotulfin. Jarll aoed brenhin yna yn lloe
gr. yn dirybuid diarysf. ac odeithyfyt

The Text

OF

The Bruts

FROM THE

Red Book of Hergest

EDITED BY

JOHN RHŶS, M.A.

PROFESSOR OF CELTIC IN THE UNIVERSITY OF OXFORD

AND

J. GWENOGVRYN EVANS

HONORARY M.A., OXFORD

'Study our manuscripts . . . . Thence write our annals.'
JOHN DONNE.

'Neither reject without reason, nor receive without discretion.'
WILLIAM LAMBARD.

'The most eloquent of modern historical discourses can after all be nothing more than a comment on a text.'
E. A. FREEMAN.

Oxford

ISSUED TO SUBSCRIBERS ONLY

BY J. G. EVANS, 7 CLARENDON VILLAS

1890

Oxford
PRINTED AT THE CLARENDON PRESS
BY HORACE HART, PRINTER TO THE UNIVERSITY

Preface.

THE word BRUT, which gives its name to this work, is used in the sense of *Historia*, *Chronica*. That such was the accepted sense of the word at the time the documents reproduced in this Volume were written there can be no doubt. But how and when it acquired this sense it is not an easy matter to settle. In the Student's indispensable friend, THE NEW ENGLISH DICTIONARY, we read, "*Brut*, 'chronicle,' was a transferred use of *Brut* = *Brutus*, as in *Le Roman de Brut* of Wace, and the *Brut* of Layamon, a chronicle or genealogy of the legendary Brutus and his descendants in Britain. Whether the transferred sense arose in Welsh, or was taken from a French title . . . . is doubtful; but the latter is more likely." That *Brut* was a 'transferred use' of *Brutus* is certain. Witness for example two xivth century Latin manuscripts of the Historia Regum Britanniæ in the British Museum[1]. Royal 15. C. XVI., has for

[1] See *Catalogue of Romances in the Dept. of MSS. in the British Museum*, by H. L. D. Ward, B.A., pp. 203–278. I have found this book very useful, and I wish to acknowledge it once for all here. The articles on the Welsh MSS. are not by Mr. Ward, and these need revising.

a heading simply 'Brutus', while the colophon reads 'Explicit liber qui vocatur Brutus'. And Cotton, Vespasian E. x., has at the top of each folio the heading 'Brutus', and for a colophon 'Explicit liber historie gentis britonum', thus showing that in the mind of this scribe *Brutus* = *liber historie*. At first, *Brut* denoted no doubt simply 'a chronicle of the legendary Brutus and his descendants in Britain', but I question if it ever had that meaning in Welsh previous to the xvth[1] century. I do not recollect a single instance of the word *Brut* occurring in any mediæval Welsh MS. of Geoffrey; I speak of course of those MSS. only which I have examined myself. The first use in Welsh is associated with historical works like BRUT Y TYWYSSOGYON and the BRUTUS SAXONUM of Hengwrt MS. 8. It is therefore 'more likely', to use Dr. Murray's words, that the 'transferred sense arose' in French rather than in Welsh. At all events we have documentary evidence in the colophon *Explicit del Brut d'Engletere* of a Paris MS. (Bibliothèque du Roi, No. 7515) that in the year 1252 the form Brut

[1] In an article on Geoffrey of Monmouth in the *Dictionary of National Biography*, Mr. H. R. Tedder commits himself to the baseless assertion that 'the three Welsh chronicles known as the "Brut Tysilio", the "Brut y Brenhinoedd", and the "Brut Gr. ap Arthur", have been clearly shown [? by whom] to be *late translations* or adaptations of Geoffrey's "Historia" *made at a time when the word Brut had*, by frequent use as an appellative (both *in Welsh* and English) for the popular story with its continuations, *become equivalent to chronicle*'. The italics are mine; and, seeing that we possess a Welsh MS. of Geoffrey written 200 years before there is any evidence of the use of the word *Brut* in Welsh, it is 'clear' that Mr. Tedder has not studied the subject.

had arisen in French[1]. But I must point out that the transferred sense had arisen previously in mediæval Latin though Du Cange takes no notice of it. In an 'early xiiith' century manuscript of Geoffrey in the British Museum there is a rubric heading 'Hic jncipit liber brutus de gestis anglorum' (Lansdowne 732, folio 1.), which, in the absence of earlier documentary evidence, seems conclusive. Especially, if we consider that in the earlier manuscripts of Wace the word Brut does not occur[1]. For example, a xiiith century MS., No. 27 in the Bibliothèque du Roi, speaks of Wace's work as *Chest li Romans des rois dEngletere et de leur oeures.* It seems highly probable that the 'transferred sense' arose towards the end of the xiith century, when the *Latin* poem BRUTUS was composed. This poem, in 618 elegiacs, has the heading 'Incipit Brutus.' It begins with the first destruction of Troy by Jason, and ends with the foundation of York by Eboracus. There is a dedication to Hugh de Puiset, who was '*uice regis*' between December 1189 and April 1190[2].

In the 'Introductory Remarks' of the MABINOGION volume the aim and method of editing the OLD WELSH TEXTS were set forth at length and, therefore, do not need recapitulation here. There are, however, one or two modifications which must be

[1] See *Le Roman De Brut par Wace, avec un commentaire et des notes par Le Roux de Lincy* (Rouen, 1836), Vol. I., pp. xvii.–lxxi.

[2] Cotton, Vespasian A. x. ff. 44 b–51. See Ward's *Catalogue*, pp. 277–8.

mentioned. The attempt to indicate the relative distances between different words has been given up. In this work the smallest space alone is indicated quantitatively. Again, when two or more words are joined together in the MS. original, in no case have those words been separated intentionally. Letters patched with red in the MS. are represented by the characters A, B, C, &c., a[1], a, a, b, d, g, &c. Passages which have become faint are printed in skeleton letters, and those which have been *retraced* by later hands are in *italics*. Letters or words written over other words are underlined if in the hand of the original scribe, but if in later hands they are printed as in the MS[2]. Contractions are expanded in *superior italics* as b^{re}nhin, Alexand^{er}. ꝛ = r; ꝟ = w.

The dates at the foot of the pages in the historical parts of the text are intended to facilitate reference: they must not be regarded as strictly accurate, but treated rather as 'approximate' guides. As such, it is hoped that they will prove not altogether useless.

It is found necessary to repeat that in reproducing a text *diplomatically* there is no room for the Editors' 'Corrections'. Editors must print what they see, not what they wish to see. Take for instance the word 'ynnachaꝟ' (p. 149, l. 22) which is clearly a bungle for y*mi*acha*u*, but the Red Book scribe wrote 'ynnachaꝟ', and ynnachaꝟ is accordingly

[1] It has been barely possible to represent the letter *A* in all its phases and sizes.

[2] See p. 8, l. 5.

printed. Some readers have jumped at the conclusion that 'mistakes' of this nature are due to careless or incompetent editing, but that is not *always* the case.

A book without a good INDEX is like a man without a character, — it seems to deprecate inquiry. More time and labour has been spent on the Index[1] of this work than I care to admit; it is much to be wished that the result were commensurate with the pains taken. The names occurring in Geoffrey's Brut gave no trouble, and this part should be reliable and full. But the indexing of the many persons with the same name in BRUT Y TYWYSSOGION demanded often an amount of precise historical knowledge to which no layman could be expected to possess the key. Still what industry and care could do has been done. And if specialists will be kind enough to point out errors and defects I shall be able to make the Index to the Translation into English at once reliable and complete. I hope also to add to that work 'Cross References' and Genealogical Tables which are indispensable to a text like BRUT Y TYWYSSOGION.

I had intended to examine and classify all the existing Welsh manuscripts of Geoffrey's Brut, and with a view to that end the issue of the present volume was put off for ten months. Mr. Wynne of Peniarth has, as usual, done all he could to help

[1] A *few* misleading proper names have been corrected within brackets in the Index, but to correct all would be impossible without elaborate notes.

me in my task, both by depositing MSS. in the Bodleian Library and by allowing me my own time to examine the rest at Peniarth. The Earl of Macclesfield and Mr. Bosanquet have also met my wishes to the fullest by placing with promptitude their respective copies of Geoffrey's BRUT in the Bodleian, without embarrassing my work by limiting the time of the loan. The thankless labour of editing Old Welsh Texts would be more agreeable and more effective if all owners of MSS. had such perfect understanding of the principles of *noblesse oblige* as the gentlemen I have named. Others, however, have promised to let me examine their MSS. 'at some future time', but as that time has not yet come it is needless to direct attention to the tentativeness[1] of much that unfortunately cannot be left unsaid in this Preface. There is also another difficulty which goes to the root of the matter. We have as yet no reliable Latin text of the *Historia Regum Britanniæ*, and to examine the Welsh versions minutely before a trustworthy Latin text is printed is to put the cart before the horse, unless indeed some one were to produce that 'Britannic[2] book' of which the colophons

[1] Another reason for this tentativeness is the imperfect state of many of the MSS., thus making *test passages* often of no use; out of half a dozen selected passages I have in one or two instances been unable to find one of them. Again, I have found some of the *Compiled Version MSS.* agree in all the test passages verbally with the *A* or *B Version* and yet the text in the parts intervening between these passages differ widely. To obtain certainty some MSS. must be read from Prologue to Colophon; others must be brought together for comparison.

[2] In the *Four Ancient Books of Wales*, Mr. William F. Skene informs us that the Red Book colophon 'states that the book Walter had was a Breton book (*llyfr Brvtvn*) which he translated from Breton into Cymraeg (*o Brytanec yg Kymraeg*), and which Geoffrey translated into Latin' (vol. i. p. 25).

speak. Pending that event I propose to edit the Berne MS. of Geoffrey's BRUT, and to print in parallel columns the oldest Welsh version. I hope then to return and, as far as I may, to complete the review of all the materials to which I can gain access. But it must be understood that there is the greatest difficulty in finding out[1] where a large number of MSS., which we know to exist, are now kept. Is it hopeless to expect that something may be done soon to catalogue the known collections of Welsh MSS. and thereby save the few who are anxious to place Welsh scholarship on a secure foundation from labouring in vain?

The contents of the present work are taken from the RED BOOK of HERGEST. Columns 1–40 are in a smaller and possibly different hand from Columns 41–376. A facsimile[2] of both styles of

But Mr. Skene does not give a single instance of *Brwtwn* and *Brytanec* being used in Welsh in this sense: nor does he seem to be conscious of the new difficulties to which his interpretation gives rise. Let me direct the attention of the reader to the use of *Brwtwn* on pp. 139 and 171, and of *Brytanec* on p. 58=414: it will then be seen how Mr. Skene 'extricates some facts'. There is no foundation whatever in any *Welsh* MS. I have examined for the assumption that Geoffrey's original was in *Breton*. Mr. Skene also informs us that 'the text of *Brut y Brenhinoedd* in the Red Book is the *same* as the [Myvyrian] version termed *Brut G. ap Arthur*'; but this, like the majority of the statements in the *Four* (why 'Four'?) *Ancient Books of Wales*, is merely his fun.

[1] It was owing to an accidental visit of Mr. Egerton Phillimore to Dingestow Court that I learnt of the existence of what is perhaps the oldest *Welsh* MS. of Geoffrey's Brut.

[2] We have got so used to the Collotype process that facsimiles in photolithography are unsatisfactory even when well done. In Welsh MSS. the great difficulty is to find a page tolerably clean, with the outlines of the letters firm and unbroken. The page of the Red Book which our Collotype facsimile represents is *exceptionally clear*, so that it would be most unfair to compare with it the result obtained in the photolithographed facsimiles. It is vexation of spirit to me to be obliged to present facsimiles by any process other than the

writing will be found as a frontispiece and facing page xiii. It will be noticed that here and there a dotted ẏ occurs, but there is reason to suspect that all these dots are later insertions,—some of them certainly are. The approximate date of Cols. 1–376 I fix at 1375–80; and when I showed this part of the RED BOOK to the Chief Librarian of the British Museum the date assigned was pronounced 'highly probable'. The list of CANTREDS and COMMOTES[1] of WALES is in a slightly later hand which is possibly identical with the facsimile prefixed to *Gereint and Erbin* in the MABINOGION volume. BRUT Y SAESSON belongs to the closing years of the xivth century, as does also the continuation of DARES PHRYGIUS on p. 39, which is, I believe, in the same hand as Hengwrt MS. 15. And finally, 'FROM GWRTHEYRN GWRTHENEU TO KING JOHN' is in a very inferior style of writing of the xvth century.

I will now enumerate and describe briefly those manuscripts which I have seen and examined either in part or as a whole[2]. It will be convenient to begin with the MSS. of the *Historia Regum Britanniæ* which fall naturally into three groups. The first contains the text of the *Vaticinium* but not the *Llevelys Story*; the second contains the Llevelys

best, but when my appeals for help meet with nothing more substantial than 'good-wishes' from those who monopolize wealth and high places in the Principality, I must 'cut my coat according to my cloth'.

[1] For another version of the Cantreds and Commotes of Wales see 'Extracts from Hengwrt MS. 34, edited by J. Gwenogvryn Evans' in *Y Cymmrodor* for 1888, pp. 325–331.

[2] The asterisk after the figures indicates those MSS. which I have either copied or read through.

ac gwedy nac oed ford am gren. Gef adwaeth
ellag y pan agwneuthum dwy vu ereswn arnab
adwnwr telyn y nylab achwerder trwy peleilen
arthur gan vnd angos vn ereswn. ac gwedy
na thaeb ygei neb y nwt vn tbwllwr val od oed
dynellau adwaeth parth ar gaer velyberis
gan canu telyn. ac gwedy adwalor o'r ren
gwr. archaedic ef. Gef adwaethant eth vn ran
caffen idaw ac ytthi y ver ayrnuy vtynnu ar
tunt ymyon. ac gwedy gwelet ohonaw y
nrabt. ayrnet dwylaw ayrnbgwl vn un ffu
ruf aphei llyuot vn o ueirw. ac gwedy aye
dylaw o ywnunt pwy wed y gellynt ymwydhau
o dwno. sla chlaf y kenadeu yn dwnot ogerr
mawl achwe cham llong gantunt yn lla
wn o narchogwon arnawe achyeldrec yn trawsf
fabe arnadunt. ac yn dilgyrnu vn ve allan
ac gwedy clywet o arthur hynny. Gef y canaw
y ny gwgylor slat eulledi ytthi y eaer vn lloy nc
hynny rac predrulter ymlad achynnilleitua
llynnent. Ahonno odellynt am eu pen. a ny
net aorne o dwno hwt yn llundein. a gallw ar
tab holl dywda y teyrnas. Jeuell. Marchnert
a ayarchogyon urdawl. ac elgwn ac achwaeson
ac o gwr gwgylor ygbnsla od amwonet ar hydal

gwylyon am y phynn adeler trac llaw. a phynnaf ac
lwc ygwylyonyr attaw ac aetchus udunt dywedut
yr lywn aoddlogyssynt ac a ytwedynt pwy dimu
nav. ac y nawantrwr adwc argoff yr lad llaver
ovyr grocc. athywysylogyon ac amdiffynwyr
trocc. Ayt angren nac ettor. ac alcemnd athirol
lus. a tydrigyad ohonunt wynteu llaver ovyr
kadarn. Ayt angren no menelaus. ac agamem
non. a phynt bab achelarvy gwr uyr lleu y
gedrwyt noe dat. adiomedes. ac auax. a lotri
cus. allaver ovyr eirell ynbennaf hervyd dwc
thinch. Ayt angren no nestor. ac idurf. ac y
lierbyn vor gryn y nu archaedic ac ynbrwedic.
ac anoc aonaeth edyr elen udunt adugassei
alexand aegredrusterthon ovoec. a gouenthyr
tagnefed y ydunt. a gwedy traethu llaver o
eiren ac ogwylyoryen am dagnefed ohonunt
hoy. Ychwynnu aonaeth amffinaeus awb
pnaf gwas genaric dwy achywaethyl ac an aure
nor ac ar neb aoed ynlwytsynwyr ac ef achaw
lu y gwreuen aonaeth. ac annoc mynet aethi y
maes adwyn kyrch udunt ynysfuetten. Pwy
bei y neill beth udunt ac ovynnwy aorthei ar

Story but not the Vaticinium; and the third is a combination of both in some cases; in others, fresh matter like the *Prophecy of the Eagle* is added.

Historia Regum Britanniæ.

a. *The A or Vaticinium Version.*

1*. **The Dingestow Court MS.** Vellum; early xiiith century. $7 \times 5\frac{1}{4}$ inches, having 22, 23, or 24 lines to a page, with initials in red, and the Prologue[1] in Latin. The Welsh text begins as in this work. Two folios are missing containing the account of the poisoning of Emrys by Eoppa. The greater part of the colophon is lost also. The calligraphy of this MS. is the same[2] as the *oldest* part of Hengwrt 54, which formed at one time a part of it. Both MSS. belonged to the same owner about 1635. John Jones of Gellilyvdy tells us that his transcript of the oldest version of the Triads in Hengwrt 275 was made from a MS. lent to him by Siaspar Griffith whose name, written in Hebrew characters, is found at the foot of folio 3[3] of the Dingestow MS. A collotype facsimile page of Hengwrt 54 will be given in the Triads volume.

2*. **Hengwrt 536=29.** Vellum; end of the xiiith century. $5\frac{3}{4} \times 4$ inches, having 25 lines to a page with initials in red. Pages 1–5 inclusive are missing. Text begins '—rya6 o bopfo2d y ymchoelut,' &c. (see p. 44, l. 7 of this work). For a facsimile see left half, facing this page.

3. **Hengwrt 27.** Vellum; circa 1330–40. $6\frac{1}{2} \times 4\frac{3}{8}$ inches, having 21 lines to a page, with initials in blue floriated with red. Imperfect and damaged in parts by damp.

4. **Hengwrt 318.** Vellum; 1444. Autograph of 'david ap mereduth Glais'. $9\frac{1}{8} \times 7\frac{3}{8}$ inches with initials in red. Imperfect. Pages 1–133. Missing pp. 31–50; 65–88; 97–120; 127–130.

[1] The prologue does not appear in Welsh till the xvth century. Its earliest occurrence known to me is in Cleopatra B. V.

[2] Mr. Phillimore says he discovered this before me: when two persons arrive at the same conclusion independently it is likely to be all the more reliable.

[3] Cf. Black Book of Carmarthen, folio 3, where it is similarly written.

5. **British Museum Additional 19,709**, ff. 8–84. Vellum; circa 1310–30. Small quarto, having 28 lines to a page with initials in red. Imperfect. The contents of the missing folios correspond with the text printed in this work on pp. 40–42, l. 2; 72, l.2 – 86 l.30; 150, l.22 – 176, l.3; 189, l.7 – 202 l.1; 214, l. 13 – 227, l.28; 241, l.15 to the end. See facsimile facing p. 1.

6*. **Red Book of Hergest**, Jesus College, Oxford. Vellum; c. 1375–80. Folio $13\frac{1}{2} \times 8\frac{1}{4}$ inches; double columns, having 46 lines[1] to a column, with initials in red. Imperfect at pages 118–134, but the lacuna has been filled in from Hengwrt 15 in our text. This is either a copy of Add. 19,709, or of the same original; the former is more likely. The text of the two MSS. is in the closest verbal agreement, and peculiarities of spelling, like *meirych* and *dbyfrein* are common to both. Occasionally the Red Book omits a word or a phrase found in Add. 19,709.

7*. **Hengwrt 15.** Vellum; circa 1400. $8 \times 5\frac{3}{8}$ inches. Double columns, having 35 lines to a col., with initials in red. Imperfect and gall-stained. The text of pp. 118, l.4 – 134, l.1 of this work is from Hengwrt 15, which is a transcript of the Red Book with an occasional omission of a word, phrase or sentence. The colophon is omitted, but a column was left blank for it by the scribe. John Jones however, could not resist filling it up with his own notions and name.

8. **Hengwrt 55.** Paper; 1634, autograph of John Jones. Folio, pp. 72–494. A transcript of Hengwrt 15 with the lacunae filled in from Hengwrt 318, which is gall-stained like all MSS. used by John Jones.

9*. **Hengwrt 1.** Vellum; xvth century. Folio, double columns having 30 lines to a col., with spaces left blank for initials. A transcript of Add. 19,709 but it was never finished. The text breaks off on page 118, l.26 of this work. The bottom half of the margins of the folios at the end of this MS. are injured by rats, but the writing is intact.

It is difficult to determine the exact relationship Nos. 1–6 bear to each other. The six MSS. belong to the same version. If the text of any one of the

[1] Cols. 1–39 have 54 lines; col. 40 has 55, and col. 45, 62.

six were selected for printing it would be possible to give in notes the variant readings of the other five up to the end of the *Vaticinium.* From the concluding words of Merlin's prophecy to the end of the BRUT the text of Nos. 5 and 6 differs[1] from that of Nos. 1–4, and yet we have not even here independent translations. Certain agreements and differences in the wording of the six MSS. point to the probability of their being independent transcripts of a lost original. For example we find Nos. 1, 3, 5 in *verbal* agreement in one passage, 1, 2, 4, in a second, 1, 3, 4 in a third, &c. If No. 2[2] were a transcript of No. 1, and No. 3 of No. 2, we should hardly expect to find No. 3 agreeing now and again with No. 1 rather than with its assumed original, No. 2. And yet if we compare the text of the Vaticinium, for instance in Nos. 1, 2, 3, we find 2 and 3 agreeing in omitting long passages which are given in Nos. 1, 5, 6. No. 1, the only specimen in the Venedotian orthography, is diffuse in style. It is evidently the production of a wordy, toothless old monk. While No. 2 is chiefly remarkable for its greater sense of rhythm in the ordering of its words; for its marked dislike of adjectives; and for its comparative brevity. No. 3 is in greater agreement with No. 2 than with No. 1; while No. 4 follows pretty closely the *text* of No. 1, and what I may call the *chapter divisions* of No. 2.

[1] It is more diffuse and looks like an expanded paraphrase of the texts of Nos. 1–4.

[2] The fact that the *Brut* is followed in No. 2 by a version of the Pedigrees of the Saints, and of the Triads similar to that found in the oldest part of Hengwrt 54 points clearly to its being either an 'edited' copy of No. 1, or of the same original.

β. The B or Llevelys Version.

10. **Hengwrt 315** plus *Second part of* **Shirburn Castle MS. 113. C. 18.** Vellum; 1200–40. Sm. quarto, having 32 lines to a page, with initials and headings in red. Imperfect at the end.

11*. **Shirburn Castle 113. C. 18.** Vellum; 1200–40. Sm. quarto, having 30 lines to a page, with initials and headings in red. This MS. is in three different hands. The opening chapter is missing. Pages 1–25 are in a hand slightly later (c. 1235). Pages 26–101 constitute the Shirburn MS. 'proper,' and the remainder is a part of Hengwrt 315. The 'Brut Gruffuð ap Arthur' of the *Myvyrian* is in close agreement with the text of pages 26–101 of this MS.

12. **Hengwrt 439.** Paper; 1641. Autograph of John Jones. Folio, pp. 2–832, with a Latin text on the pages with the uneven numbers up to 309 where it breaks off with the words, *Mox Claudius propter filiam suam Romam misit et aux*[*ilio*]. The Welsh text is complete and belongs apparently to the same version as pp. 26–101 of the Shirburn MS. It contains the Prologue and the Llevelys Story, but my note-book is silent about the Vaticinium, &c. 'Reget' appears as 'brenhiniaeth Mureif' in this MS.

13. **Hengwrt 50.** Vellum; circa 1330–40. $9\frac{1}{4} \times 6\frac{1}{2}$ inches. Double columns. Very imperfect. As most of my test passages were missing there is a difficulty in classifying this MS., but, as far as I could make out, the text belongs to the Shirburn MS. version, though the wording varies very considerably. At the foot of one page in a bold hand of the xvth century we read 'Charche wyche abye [=a bïe] yr lewyr hwn.'

γ. The Compiled[1] *Versions.*

14. **British Museum Cotton, Cleopatra B. v.** Vellum; xvth century. Folios 1–108, which are in the same hand as the

[1] It is a painful fact that we no sooner find records of the Eisteddvod and its doings than the spirit of tampering with texts becomes dominant; and from that time to this, the *Eisteddvodic spirit* has been the bane of Welsh literature, the curse of the Welsh tongue, and the enemy of all that is sane, natural, and progressive. It is scarcely open to doubt that the scribe of Cotton, Cleopatra B. v., was the most prominent Eisteddvod-wr of his age, and the very first arch-druid that Wales unhappily produced. Alas, that he should not also have

continuation of *Brut y Tywyssogion* in Hengwrt 51. This MS. contains the Prologue, the Llevelys Story, and the Vaticinium; it has also incorporated in its text the Prophecy of the Eagle.

15. **Hengwrt 272.** Paper; folio; A.D. 1635. Autograph of John Jones. Apparently a transcript of Cotton Cleopatra B. V., though Jesus College 141 was also used by John Jones.

16. **Jesus College 141.** Paper; A.D. ? 1471. $8\frac{3}{4} \times 5\frac{7}{8}$ inches. Imperfect, and the order of the leaves misarranged before binding. Gall-stained in parts and having marginalia by John Jones. This is the 'paper manuscript' mentioned by Iolo Morgannwg (Add. 15003, fo. 13 b), leastwise it belonged at one time to Robert Davies, Llannerch. It is apparently a transcript of the Book of Basingwerk, or a condensed copy of Cleopatra B.V. It contains the Prologue and Prophecy of the Eagle, but not the Vaticinium. The Llevelys Story is much abridged. This and Hengwrt 218 must have formed one MS. originally.

17. **British Museum Additional 15003.** Autograph of Iolo Morgannwg. Extracts and abridgments from the Book of Basingwerk. It contains the Prophecy of the Eagle.

18. **Hengwrt 305.** Paper; 4to.; early xvith century. A fragment. Text in general agreement with Cotton Cleopatra B. V.

19. **Jesus College 61.** Folios 31–135. Paper; circa 1500–25. 8×6 inches. Outer margins imperfect in parts. ? The archetype of the Myvyrian *Brut Tysilio* text.

20. **Hengwrt 354. Part II.** Paper; 4to.; late xvith century. Apparently a transcript of ? Jesus College 61: the second half is missing. The text ends with the words, Ac yna y dywat y brenin wrth y mab vot yn rait idaw gael y waet ev y beri yr gwayth sefyll *****. 'Thos. Wilkins his book.' (See Myvyrian Reprint, p. 457 b, line 35.)

been the last. The *Times* and the *Saturday Review* have often poured contempt on the Eisteddvod, but if the editors of these newspapers had any inkling what a powerful engine it has proved in corrupting our literature and Anglicising our tongue, I doubt if they would not bless where in their ignorance they cursed. Let not Welshmen forget that corruption is the last stage on the path whose end is dissolution. The Welshman who neglects to learn English is a fool, but he who knows not the difference between English and Welsh idioms is contemptible, and *he* contributes daily to the extinction of his mother-tongue.

21. **Jesus College 28.** Folios 23–118. Paper; A.D. 1695. $8\frac{3}{4} \times 6\frac{1}{8}$ inches. A transcript of ? Jesus College 61. The text of *Brut Tysilio* in the MYVYRIAN ARCHAIOLOGY OF WALES was taken from this MS., though the Editors gravely affirm that it was taken from the *Red Book of Hergest!*

22. **Mr. Egerton Phillimore's Quarto MS.** Pages 46–151. Paper; 1775. $7\frac{7}{8} \times 6\frac{3}{8}$ inches. 'Edward Kyffin ai ail ysgrifẽnodd fo i Sion Trefor Trefalyn Ysgwier pan oedd oed Crift. 1577. A Dewi Sion Drefyrhyw yw'r trydydd Ysgrifennydd yn oed ein Iachawdwr. 1761. Maihafhin, 9d. A minnau John Prichard o Lanrwst yw'r Pedwarydd ysgrifennydd yn oed ein Iachawdwr. 1775. Hydref y 9d Dydd.' Edward Kyffin's original was in close agreement with Jesus College MS. 61.

23. **British Museum Additional 15,566.** Paper, sm. 4to.; xvith century. Text agrees generally in matter with 'Brut Tysilio.'

24. **British Museum Additional 14,903.** Paper; A.D. 1613. Sm. 4to. Interleaved with notes by Lewis Morris. The text is confessedly made up from five different MSS. At first it is a variant of 'Brut Tysilio', but later it agrees with 'Brut Gr. ap Arthur.' The Myvyrian Editors tell us that their variant readings under the signature 'A' were taken from this MS., but they do not account for *their* archaic spelling.

25. **Hengwrt 313.** Vellum; early xvith century. $8\frac{3}{4} \times 6$ inches. The top corners are injured by rats, but the text for the most part has escaped. This MS. abounds in coloured miniature portraits of the great personages of the *Brut.* The text is apparently complete and, to judge by certain peculiarities in the passages tested, in verbal agreement with Hengwrt 50 of which it is, very likely, a copy.

26. **Hengwrt 319.** Paper; before 1587. Supposed to be in the autograph of Gruffuð Hiraethog. Quarto, ff. 1–245. Slightly injured by rats. ? A transcript with some omissions of Hengwrt 313. Compare the next MS.

27. **Mr. Egerton Phillimore's Folio MS.** pp. 67–204. Paper; double columns. Written partly in a large and partly in a small hand; both kinds of writing appear on most of the pages. This MS. and Hengwrt 319 are probably from the same pen,

and the two texts agree, but which is the older it is not easy to decide without comparing the two MSS. together. This MS. cannot be earlier than 1524, nor so late as 1601. One leaf is missing. It contains the Llevelys Story and the Vaticinium but not the Prologue nor the Prophecy of the Eagle.

28. **Hengwrt 446.** Paper; xvith century. Folio; imperfect at both ends. ? A copy of Hengwrt 50.

29. **Hengwrt 293.** Paper; folio; A.D. 1634. Autograph of John Jones. Unfinished. The last page, which ends in the middle of a sentence with an '&c.' after the word 'seiri' (=p. 141 of this work), agrees verbally with Hengwrt 439 (see B version). But it omits the Llevelys Story, and the two texts in the earlier parts differ considerably. I am not able at present to classify this MS.

30. **Hengwrt 442.** Paper; circa 1500. Folio; imperfect. Text here and there rather like Hengwrt 439, but I did not find any one version with which it agreed.

Dares Phrygius.

It is not my intention to do more than refer to the Welsh versions of the Latin text of Dares Phrygius. Some time in the first half of the xivth century two independent translations were made, and from that time it is usual to find in Welsh MSS. *Ystoria Dared* treated as a kind of preface or introduction to *Ystoria Brenhined y Brytanyeit.* We see its influence in one passage even of *Brut y Tywyssogion* (p. 340). The following nine MSS. belong to the same version, and the description given above need not be repeated here.

1. **British Museum Additional 19,709.** Imperfect. The text corresponding with pages 1–15, and 29–39 is missing. *Dared* is in the *same* hand as the rest of the MS., and the Catalogue date, 'xvth cent.', is unworthy of serious attention.

2. **Hengwrt MS. 1.** A transcript of Add. 19,709. Complete, but it omits the continuation on page 39.

3. **Red Book of Hergest.** Either a transcript of Add. 19,709 or of the same original with two notable omissions on pp. 14 and 28.

4. **Hengwrt 15.** A transcript of the Red Book. The text of the first folio has been replaced in a later hand.

5. **Hengwrt 55.** A.D. 1633. A transcript of Hengwrt 15.

6. **Jesus College 61.** Folios 1–31. The text is the same as the one we have printed, but with endless verbal changes and numerous small omissions.

7. **Hengwrt 354.** Apparently a transcript of Jesus College 61.

8. **Jesus College 28.** Folios 1–23. Probably a transcript of Jesus College 61.

9. **Mr. Egerton Phillimore's Quarto MS.** Pages 1–46. Agrees closely with the text of Jesus College 61.

The texts of the following seven MSS. differ from the preceding nine, but I am not able to point out their mutual relationship.

10. **Hengwrt 27.** A small fragment which is very imperfect.

11. **Cleopatra B.V.** Vellum; early xvth century. Double columns. Beginning lost. In the same hand as Hengwrt 51, which is earlier than the rest of this MS.

12. **Jesus College 141.** Ff. 11–36 a. It contains the Prologue. John Jones has inserted at the end the following note, 'Y gorucha dduw a vo llawen wrth yr eneid a ysgrifenodd yr ystoria honn.'

13. **Hengwrt 272.** Probably a copy of Jesus College 141.

14. **Additional 15,042.** Paper; A. D. 1801. Small 4to. Printed by the Rev. D. Silvan Evans, B.D., in the *Brython* for May, June, and July, 1859.

15. **Hengwrt 305.** A fragment.

16. **Hengwrt 293.** A. D. 1634. Unfinished, but nearly complete. The beginning of the Latin text is given also in this MS.

Brut y Tywyssogion.

The Red Book text of Brut y Tywyssogion appeared in print as far back as 1860[1] in the *Rolls' Series*. And there are folk who still find that edition 'good enough for them,' forgetting that there are subjects besides folklore worthy the attention of serious men. Aye, astonishing as it may seem, there are those who find an unadulterated text more instructive than even the picturesque patchwork of a Rolls' Edition. It is for historians as distinguished from story-tellers that the text has been re-edited, and that the further task of Translation with Notes, both Textual and Historical, will be undertaken. In the preparation of this fresh work a distinguished student of History has pledged his active co-operation. It is proposed, therefore, to postpone the discussion of the many vexed questions that await solution. But it may be pointed out here that the earlier edition of Brut y Tywyssogion ended with the death of the Lord Rhys (p. 340). In the continuation the Welsh are not once spoken of by the name *Brytanyeit* as in the previous part, but always as *Kymry*. Is this changed appellation due to the influence of Geoffrey's words (p. 255, ll. 13–18), or to the cause mentioned in them?

The MSS. of Brut y Tywyssogion may be divided into two groups, characterized chiefly by differences of dialect and phraseology.

[1] The part up to the Conquest appeared previously in *Monumenta Historica Britannica*, pages 841–855. London, 1848.

α. The Strata Florida Version.

1. **Hengwrt 16**. Vellum; circa 1335. Sm. 4to. Very imperfect. In two different hands.

2 **Red Book of Hergest**. Either a transcript of Hengwrt 16, or of the same archetype.

3. **Hengwrt 15**. Imperfect. A transcript of the Red Book with few omissions and verbal changes.

4. **Hengwrt 441**. Paper; folio; xvith century. Injured by damp. Imperfect in several places. A transcript of Hengwrt 15. 'Thos. Wilkins his book, 1652.'

5. **Hengwrt 55**. A.D. 1634. A transcript of Hengwrt 15 with the lacuna filled in from some other MS. The mark △ indicates the beginning and end of what is missing in Hengwrt 15.

6. **Hengwrt 319**. 'Kronigl Towyffogion Kymry.' Probably a copy of Hengwrt 15 with some omissions and many verbal changes. This MS. has another *Kronigl* from Cadwaladyr Vendigeid to the year A.D. 1565, which is the probable date of the MS.

7. **Mr. Egerton Phillimore's Folio MS**. Pages 213–280. Paper; double columns. Written partly in a large and partly in a small hand; both kinds of writing appear on most of the pages. Possibly in the same hand as Hengwrt 319; the texts of both MSS. agree. Imperfect. Text breaks off in the year 1210.

8. **Hengwrt 494**. Paper; two thin quarto vols. xviiith century copy of Red Book of Hergest with the orthography modernized throughout.

β. The B Version.

9. **Hengwrt 51**. Vellum; xvth century. Sm. 4to. Double columns. The calligraphy is bold but faint, and the character ꝑ is used occasionally to denote đ. The text, which is in Venedotian orthography, agrees generally with that of the Red Book in matter and often in expression. It contains those passages omitted in Hengwrt 15; 55; 319; 441. The writing is the same as 'Dares Phrygius' in Cleopatra B. v., while the *continuation* from 1287–1332 is in the same hand as Geoffrey's Brut in B. v.

10. **Hengwrt 332.** Paper; small 4to.; circa 1630. Autograph of John Jones. Very imperfect. Possibly a transcript of Hengwrt 51. Both manuscripts are defective at the years 900–949; but 51 contains a few more lines than 332, which was never complete here. Later on, 332 contains passages which are imperfect in 51. In Hengwrt 275, p. 10, John Jones mentions that he had the loan of a MS. of *Brut y Tywyssogion*, '300 years old,' from Thomas Prys, Priordy, Brecon. As Hengwrt 51 is *not* stained with gall, there is some reason to think that it is not the 'Brecon MS.', nor the original of this MS.

Brut y Saesson.

It is unfortunate that the editors of the *Myvyrian* have misused the above heading for a very different and later compilation—*Brenhined y Saesson*[1]—which they took from Cotton. Cleopatra B. V. Our text is the only one that bears the title of Brut y Saesson in MSS., and for that reason it could not be altered without adding to the confusion existing already. The Red Book contains, apparently, the earliest text of this Brut which is a kind of summary of Brut y Tywyssogion. The other MSS. which contain transcripts of this text are—

Hengwrt 15. Imperfect.

Hengwrt 8. Vellum; xvth century. Sm. 4to. Imperfect. Text breaks off in the year 1376.

Hengwrt 441. A transcript of Hengwrt 15. Imperfect. Text breaks off in the year 1355.

Hengwrt 218. Paper; $8\frac{3}{4} \times 6$ inches. Late xvth century. Imperfect. Text breaks off with the year 1015.

[1] There is a slightly abridged copy of the *Myvyrian* text in Jesus College 141, which is imperfect at the end. The text in Hengwrt 272 is complete; it ends with the year 1461, as in the Book of Basingwerk.

Hengwrt 275. pp. 186–201. Paper; quarto. Autograph of John Jones. A transcript of Hengwrt 218.

Hengwrt 318; pp. 133–6. A translation from the Latin by David ap Mereduth Glais. The text breaks off in the year 1048.

FROM GWRTHEYRN GWRTHENEU TO KING JOHN.

This is a still later production. It is a waste of time to inquire into worthless compilations of this kind with the Eistedvodic stamp on them, but the curious may refer to Hengwrt 8, and 319 in which he will find further entries down to the year 1463.

Of such a kind are the materials which are still unedited. I am painfully conscious of the shortcomings of this brief review of them, and I must ask the generous 'to expand it to the full measure of its intention'. The evidence of other important MSS., as well as a more minute examination of some of those enumerated above, cannot fail to furnish some fresh light which will doubtless necessitate modifications in many of the statements. It is not given to any worker to attain finality in a survey of this nature, and I shall deem myself happy if I have contributed ever so little to the unravelling of a skein or two and, thereby, helped to the better understanding and the fuller appreciation of a page in the Literature and Annals of my native land.

J. GWENOGVRYN EVANS.

OXFORD, *Xmas Eve*, 1889.

Contents.

	PAGE
Introduction to Geoffrey's Brut	xxvii
Dares Phrygius	1
Ystoria Brenhineð y Brytanyeit	40
Brut y Tywyssogyon	257
Brut y Saesson	385
From Gwrtheyrn Gwrtheneu to King John	404
Cantreds and Commotes of Wales	407
Palæographical Notes	413
Index	421
List of Subscribers	445

Facsimiles.

The Red Book of Hergest.—Cols. 240 and 241	*Frontispiece*
Hengwrt 536=29.—Page 199	*Facing page* xiii
Red Book of Hergest.—Col. 26	*Facing page* xiii
British Museum Additional 19,709	*Facing page* 1
Hengwrt 15.—Cols. 563 and 564	*Facing page* 257

Introduction to Geoffrey's Brut.

It is too much to say, as some have suggested, that Geoffrey's narrative is merely an expansion of the writings usually associated with the name of Nennius: it would be far more correct to assume that Geoffrey has drawn from all the sources which were open to him. I should go so far as to say that he has probably invented little, except the sequence and connection of the various parts of his story with one another. In this respect he might be said to have invented, or at any rate completed, an entirely false account of the relations between the Brythonic inhabitants of this country and their enemies, the early Teutonic settlers from the Continent. He took as it were the pieces of one mosaic or more, and put them together in such a way as to produce a grotesque picture utterly unlike the work of art of which they originally formed portions; but it is at least conceivable, even after this false placing of the pieces, that those pieces themselves retain their individual value unimpaired by Geoffrey's manipulation.

When we can with certainty identify his materials, there is no difficulty in understanding how he went to work. Take, for example, the Epistle of Gildas,

in which that scolding saint rebukes the Brythonic princes of his time, namely, Constantinus, Aurelius Conanus, Vortiporius, Cuneglasus, and Maglocunus, and what does Geoffrey do with them? He takes them in the very order in which Gildas lectures them, excepting that he omits Cuneglasus, for the reason probably that he did not know any more than the historians of later times what to make of him: the other four offered no difficulty. But mark that the men to whom Gildas addressed himself were his contemporaries: this did not suit Geoffrey, who wanted them as successive kings of Britain, and kings of Britain they must therefore be.

One plentiful source of sham history has in all ages been the analysis, such as it may be, of the names of peoples or their countries: in the pages of Geoffrey we have from this source such eponymous heroes as Brutus, Locrinus, Corineus, and Albanactus, to which may be added a less known instance in that of Lleon, of whom we read (p. 63) to the following effect:—'After Brutus came his son Lleon. That was a man who loved peace, and when he saw his dominions enjoying tranquillity he built a city in the north of the island, and called it after his own name, Caer Lleon. Towards the end of his life he grew feeble; and this was at the time when Solomon son of David ordered a temple to be built in Jerusalem, and the Queen of Sheba came to hear his wisdom. It was the time also when Silvius Epitus became king in his father's place. Then, after Lleon, as has been said above, had grown

feeble, disturbance arose among the citizens themselves.' Now Lleon has been elicited from Caer Lleon, the Welsh form of Castra Legionis, meaning Chester or Caerleon, called also *Urbs Legionis* or *Urbs Legionum.* To distinguish Caer Lleon on the Dee from its namesake on the Usk, the former is in North Wales sometimes called Caer Lleon Gawr, or the City of Lleon the Giant; and the identity of Lleon has received a finishing touch at the hands of the late Canon Williams, who placed Lleon in his Dictionary of Eminent Welshmen! Thus Lleon, whose name is literally Legion, finds himself hobnobbing with the Llewelyns and the Joneses of the Principality, proving very clearly that Geoffrey need not have learnt anything new about either history or philology in order to have found himself quite at home in this nineteenth century.

Geoffrey's narrative has interwoven with it a variety of stories of anthropological interest; such, for example, is that which relates how Brutus consulted the oracle of Diana with regard to the country which he was to seek as his future home and that of his descendants. We are told on page 52, that he approached the statue of the goddess with a vessel in his hand full of wine and the blood of a white roe, and that after addressing the goddess nine times he made the round of the altar four times. Then he poured the wine into the goddess's mouth and spread the hide of the white roe in front of the altar, in order to lay himself

down to sleep thereon. That was done, and the goddess, appearing to him in his sleep in the course of the night, answered his question. This may be compared with the way in which the Druids of the ancient Irish sought visions by gorging themselves with flesh meat, and laying themselves down to sleep; also with the doings of the Highland seer of the North as described by Sir Walter Scott in the fourth canto of his 'Lady of the Lake':—

> It is, because last evening-tide
> Brian an augury hath tried,
> Of that dread kind which must not be,
> Unless in dread extremity,
> The Taghairm called; by which, afar,
> Our sires foresaw the events of war.
> Duncraggan's milk-white bull they slew.
> * * * * * *
> his reeking hide
> They stretch'd the cataract beside.
> * * * * * *
> Couch'd on a shelve beneath its brink
> * * * * * *
> Midst groan of rock, and roar of stream,
> The wizard waits prophetic dream.

The terms in which the wizard describes the sights he saw, as well as the words in which he gives the answer he obtained, are too well known to require recital here.

In the disposal of Beli's body, p. 77, we have an instance of cremation; but not so in the case of Gwerthevyr, whose body was to serve to keep away from this country all the Saxons who wished to invade it. However the form given the story by Geoffrey

is less original than the one in the Welsh triads, as he introduces an unnecessary bronze statue, shewing that he did not fully understand the legend he was attempting to handle. Compare with this the graphic description given in Irish literature of the Irish king Loegaire mac Néill, buried with his face frowning southwards at his foes, the men of Leinster: he had warred on them in his life, and in death he wished to perpetuate the challenge. This is possibly the meaning of the conspicuous position which was so often chosen for the ancient barrows of this country.

In many respects the story of the building of Stonehenge is one of the most curious in the whole of Geoffrey's narrative: the stones were brought from Ireland, p. 167, and set up at Ambresbury in the same relative position which they occupied previously. This goes clearly to prove the existence of a similar circle in the sister island, and it is corroborated by the evidence of Irish literature. Still more curious is the account given of the virtues of those stones, which the giants of old had brought to Ireland from the abodes of Ham in Africa. Such were their healing properties, that if washed with water, that water would cure all the diseases, or wounds of those who bathed themselves therein: therefore were the stones held so precious by Merlin, that he gave the aid of his magic to the hosts who wished to bring them away from their earlier site.

In speaking of Llyn Llumonwy or Loch Lomond, p. 192, Geoffrey tells us that the three score eagles,

which built their nests in the three score rocks in that lake, came together every First of May, and by their cries on that day the men of that country could tell what events to expect in the course of the year. This appertains to the ancient Celtic notion that the events of the year were ascertainable on the first day of it, which was originally the first day of winter. The next great day was the first day of summer, that is the first of May, which among the Goidelic Celts seems to have, sooner or later, acquired greater importance than the beginning of the ancient year. Hence the prognostications on the first of May; and Geoffrey is right in associating it with the men of the Lomond district, as there is no trace, so far as I know, of the Brythons regarding the first of May in the same light, though it was, doubtless, with them also a day of great importance. All this raises questions of considerable mythological importance which, however, cannot be discussed here.

Such are a few of the things interesting in Geoffrey to the student of Early Man. Let me now say a word on the language of the Red Book rendering. Generally speaking it is flowing and smooth, excepting perhaps the prophecies of Merlin. One of the first things to strike the Welsh reader will be the words which are not familiar in modern Welsh. In the case of nouns like *kadwent* 'a contest or battle,' and *evyrllit* 'merit,' the matter is comparatively simple. But it is different when we meet a word like *diò* in *pa diò* or *pydiò*, which occurs, for instance, in the description of the conflict between

Eidol and Hengist, p. 162, where we read: 'A hir y buant heb ϑybot pϑy oɩeu na phϑy deϑɩaf. nac y bydiϑ y damϑeinhei y uudugolyaeth onadunt.' 'And long were they without knowing who (was the) better, or who (was the) braver, or to which the victory might chance of them.' The Latin text of Schulz' edition reads simply: *Diu dubium fuit utri praestantior vigor inerat.* The *onadunt* is so awkwardly placed as to suggest its being there only as the result of an afterthought, and I take it, that *pyđiϑ* meant either *to which* or *which of them.* In either case we should have to suppose it rendered by *y* 'to,' or by *onadunt* 'of them,' shewing that its force was to some extent lost on the ear of the Red Book scribe. The origin of *điϑ* may be traced partly to the same source as our modern Welsh word *i'w* 'to his, to her, to their.' This would seem to give the wrong meaning, but it must be explained that in old Brythonic there were two prepositions, *do* and *di*, corresponding respectively in meaning and etymology to English *to*, and Latin *de*; that owing to their being unaccented they became to some extent liable to be confounded in pronunciation; that the same lack of stress caused them to have their dentals softened into đ, which happened not only in Welsh but also in Cornish, and that in Welsh the softened dental ultimately disappeared, leaving the two prepositions reduced to *o* and *i*. But here a new difficulty comes in, arising from the fact that the language had also a preposition *o*, meaning 'from or out of.' This seems to have

hastened the transference of the meaning *to* of the preposition *o* (= *do*) to *i* or *y* (= *di*), though *i* or *y* had originally the force of the Latin *de*. In mediæval Welsh *oe*, for example, meant commonly 'to their,' but it must have been ambiguous with *oe* 'from their,' now written *o'u*, as in *o'u henw* 'from their name.' 'To their name' must now be written *i'w henw*, with *i* meaning 'to,' though its original meaning was more nearly the converse. If a Welshman of the present day were asked the meaning of the preposition *i*, he would inevitably answer 'to or for;' but the old meaning has not been wholly dissociated from it. Take, for example, *ambell i ďyn*, 'occasionally or here and there a man,' more literally *nonnullus de homine*. Our purists, not knowing what to make of this *i*, carefully omit it and write *ambell ďyn*, and also *nemor ďim* for *nemor i ďim*, 'scarcely anything;' but it is hardly necessary to attach so much importance to instances of this kind, as we seem to have *i* used in its old and original sense in combinations like *yr ochr hon i Lòeger* 'this side of England,' or *y ferch hon i Lywelyn* 'this daughter of Lewelyn's,' where the use of *i* is unavoidable. It will now be clear how *pyďiò* may have meant 'which of them,' *ďiò* for 'of them' being a form which may be compared with the Irish *diu* 'of them.' The word is written *pa diò* at p. 57, where two persons only are spoken of, so that it might seem as if we had in this instance some form of the word *deu* 'two;' but passages at pp. 24 and 185 give *pa* or *py diò bynhac*,

which admit of being rendered 'whichever of them,' *two* being out of the question in both.

On p. 185 we have *neurdaroed* and *neurdathoed*, which analysed, yield *neu-r'-ďaroeď* and *neu-r'-ďathoeď*. In these and similar forms it is worth while to explain the meaning of *neu*, since it has been represented by Dr. Pughe and his followers as a particle introducing a question: nothing could be more mistaken. For if we substitute the modern Welsh *fe* we have the correct meaning conveyed. Thus *neurďaroeď* might be expressed approximately by *fe ďarfu*, for *ďaroeď* is a compound of the verb *oeď* with the prefix *dar*, and the present tense frequently occurs as *deryw*. The *r* in neu*r*daroed stands for the old particle *ry* prefixed to certain tenses of the verb: without more accurate reading I should not like to say precisely what tenses, but the past and the future were among them. We have a trace of it in modern Welsh in such locutions as *pawb ar a welais*, 'everybody whom I saw,' sometimes made into *pawb o'r a welais*: it stands for *pawb a ry welais*, unless we should rather regard it as containing the relative pronoun *a* twice over—*pawb a r'a welais*. Similarly *neurďathoeď llyghes vaȣ attunt* might be rendered into modern Welsh by *fe ďaeth llynges fawr atynt*, 'a great fleet came to them.' This *dathoeď* is made up of *dath*, *daeth*, which must not be confounded with *daeth* 'came,' a *t* preterite and a finite verb, which could not be combined with *oeď* another finite verb. The *dath* is a participle in *t* of a verb which was originally deponent.

The variety of phrases of interest to the Welsh reader in the Welsh version of Geoffrey is very considerable, but I will only mention the following: *ar y vgeinuet oz kebzi*, p. 58, in Latin *ille cum viginti gygantibus*. *Ar y tozr ef*, p. 138, 'against him' or 'in defiance of his presence;' similarly, p. 97, *ar eu tozr* 'in defiance of them.' *Abz py abz*, p. 107, as the equivalent of the Latin *jam jamque*, shews the old preposition *py* 'to,' which is now only used in such locutions as *o'r cwr bw' i gilyd* 'from one end to the other.' The Latin 'cum crepusculo ad oppidum venerunt,' said of Uthur and Merlin disguised to deceive Eigyr, is prettily rendered thus, p. 179: *A phan oed gyfliб gbz a llбyn y doethant yno*, which literally rendered would read thus in Latin: *Eo autem venerunt quando erat concolor homo cum dumo.*

But here I must leave the reader overshadowed by Merlin and Merlin's magic, the force of which the vanishing centuries have not sufficed wholly to dissipate:

> 'The water tells it to the rushes
> Aloud, and lower and softlier to the sand:
> *And* flower-fays, lip to lip and hand in hand,
> Laugh and repeat it all.'

JOHN RHŶS.

OXFORD, 1889.

a. dala ytho erbyn ti pan vu yr ymladvu y rod achaloka
llavn an brenhin minheu. kanys pei y rbeirvu heb
ainheu ti a orvydit ac a vydit uudugavl achvm
eint o hyberwyr a gymerth ynteu gvedy kaffel vy
nerthi. ac ymae ynteu ybenhon yndigyfoerthi inheu
ac velly ymae ef yntalu drvc dros da imi. minnu
ac gvneuthum ef yn dreftadavc. ac ynteu ythyd ym
directadu inheu. minnu ac gostodeis ef yr eilkerth
ar y brenhiny aeth. ynteu ythyd yn chwenychu vyn
dihol inheu. a minheu a allbat tystolyaeth nef ac
ar na heddeisi dehyd y uiar ef gan y llavn eithyr na
rodvn vy nei y dihenydu yn ibirnyon. ac edrychet dy
doethin ab dehyd y lid ef. Yna ymeremav alynaeth y
deu nyeint in ni chwarae paelet. a gvedy gorllot dim
nei i. Sef alynaeth nei ybrenhin llidyav achyrchu y
llall achledyf. ac yn hynny ylyrthvys nei ybrenhin
ar y gleddyf chun. ynyaeth drvydav. a gvedy dyuod
hyny ar ybrenhin. ydercheis ynteu vy nei i. ydihenyddy
av dros yllall ac ueth nas rodeis i. ymae ynteu yn
an reuhav vygkyfoerthi ac ynydistryv. ac ueth hynny
yd vyf inheu yn gvediav dy drugared ti ac yti erchi
nerth achanhorthvy ygrenhyd ti y gynhal vygky
foerthi. hiw pan vo drvy vy nerth inheu ykeftyedi ti
theu telygdavd teyrnas prydyn. ac nac ammheued
dy brudder ti dim or ymadrodyon hynn. kanys or
defavd hon yd aruerant y rei marchavl gvedy yr
llonedd kymrodi achangreted a gvedysko vynchoelint
ar uuudugolyaeth

Dares Phrygius.

Pelleaſ aoed urenhin yghaſtell aelwit pelopeus. abraôt aod idaô aelôit eſon ahônnô aoed amab *i*daô a*elôit* Jaſon ahônnô aoed da ygampeu ac arodei nerth ibaôb or aoed dan deŷrnas pelleas. acharedic *oed* gantaô ef holl bellenigŷon. acharedic oed ynteu ygantunt hôŷ. Agôedŷ gôelet obeleas *urenhin* Jaſon yngaredic ygan bob dyn ofy*n* agymerth *pe*lleas wneuthur yvrat ohonaô ef ae ôrthlad oedeŷrnas. Ac oachaôs hynny yd edeôis pelleas y Jaſon pob peth orraallei ef yr mynet ohonaô ef yrynys aelôit colcos ygeiſſaô yr hôrd aoed ar croen eureit idaô aedôyn y drreis. Kanys hŷnnŷ auydei glotuaôr ŷuilôryaeth ef. Agôedy clybot o Jaſon ymadraôd ybrenhin megys *ydoed* deôr ef ac ymynnei *ef* gôybot deuo*deu* pob lle kanys ef adebygei yuot ynglotuorruſſach rac llaô *bei dyck*ei ef ydreis yr hôrd arcroen eureit oynys colcos. Ac yna ydôaôt Jaſon ôrth belleas ydai ef yrlle ydarchaſſei ef idaô vynet bei caffei nerth achedymdeithon. Ac ŷna yperis ybrenhin galô ar arcus ſaer kyôrein ac erchi aônaeth idaô gôneuthur llog deckaf aallei herôyd eôyllys Jaſon. Ac yna yd aeth ôhedel drôy holl roec bot yngôneuthur llog y Jaſon y vynet ygeſſaô yrhôrd arcroen eureit y ŷnys colcos. Ac yna y deuthant ygedymdeithon obob gôlat att Jaſon ac adaô a

Chwedl

ynaethāt uynet y gyt ac ef yr neges hynno. adiolych aynaeth yn *vayr* udunt *hynny*. ac erchi aorruc udunt uot ynbarayt erbyn panuei amser y gyhynnu parth acholcos. Ac yna ygynaethpyt yllog. Aphandoeth yr amser anuon aynaeth Jason lythyreu att ygwyr aadeysynt vynet y gyt ac ef. Ac ynt adeuthant ygyt yr llog aelyit argo. Pelleas vrenhin aorchymynnys dodi ynyllog yrhynn avei reit vdunt hy ac annoc aynaeth ef y Jason ac ybayb or aathoed ygyt *ac* ef gyneuth[ur] ynyrayl ygyeithret *yrhynn* ydoedynt yn mynet oeachays arhynn aoed uedyl gantunt yyneuthur yngybyl. Apheleas adyyayt nyt arnamni ymae dangos heb ef yneb auynno *Jason* yuynet ygyt acef yynys golcos. namyn *yn*eb auynn(o atn)abot llogyr kyfaryd agyr deyron kynnu(llet) yhun adey(isset). kanys clot oed ygyeithret hynny y yr groec. ac yn enyedic y Jason aegedymdeithon. Ac yna y kerdayd ef yr mor. A gyedy dyuot ohonay ef hyt yn troea yr tir y deuth ef yr borthua aelyit simonenta ac oll yd(ae)thant hy yr ti(r. Ac y)na ydatkanyt hynny y laomedon vrenhin rydyuot ynryued yr borthua simonenta. ac yn honno llayer oyeisson ieueinc (o)roec yndi. Agyedy *clybot ohonay ef hynny kyf*froi ayn*aeth* yn *vayr ac ystyrray y* (bydei) gyffredin * berigyl yr wla(t bei kanha)tei ef ywyr groec lletyay yny g(yuoeth). wrth hyn(ny) ydanuones ef genadeu yrborthua y erchi yyr groec enkyl oederuyneu ef ac onyt ufydheynt hy y eireu ef (o nerth) ac arueu ef aegyrrei ynt or ynys. (A) thrym ykymerth Jason aegedy(mdei)thon arnunt greulonder lāmedon (vre)nhin pryt nawnelit treis iday ynylat. Ac eissoes ofnockau awnaetha(nt) yneuthur cam athreis ac y or (trig)ynt yn troea dros y orchymyn ef pryt nabydynt barayt hy y ymlad. Ac yrth hynny myne[t] y eu llog

aorugant hóy ac enkil yórth y tir acherdet racdunt hynydeuthant y ynys colcos. Ar croen eureit adugaſſant hóy ydreis. ac ymhoelut adref aónaethant yn Naóen góedy kael ynegeſ. Ac eiſſoeſ erkólff gadarn tyóyſſaóc orroec agymerth yn drróm ar(naó) y keóilid ar góaratóyd aónaethoydit y Jaſon aegedymdeithyon yn mynet (parth) ac ynys golcos. Adyuot aónaeth (ef at) gaſtorr. a pholix. y gedymdeithyo*n ef* góyr arderchaóc ymyón arueu amaó*r* y gaNu yn ynys borrta. ac adolw*yn* (udunt) hóy dyuot ýgýt ac ef myón Ne ac a(mſer) ydial ſarahedeu góyr groec val na(dihag)ei lamedon vrenhin troya. adial arn(aó) heuyt Nudyas yóyr groec orffyóys yny borthua ef. Ac adaó aónaeth caſtor. ap(ho)lix góneuthur auynnei erkólff. Ac (o)dyna ydaeth erkólff ý ýnyſ ſalaman(ia) at talamon. ac erchi idaó dyuot y gyt ac ef ydroýa y dial yſarhaet ef aſa(rhaedeu) góyr groec. Ac adaó aónaeth ynteu y(uot) yn baraót yóneuthur yrhyn (a vynnei er)kólf. Ac odyno ydaeth ef yynys frig*ya* at beNeus yadolóyn idaw uynet y gyt ac ef ýdroea ac ynteu adwaót ydai yn Naóen. Ac odyna ydaeth ef y ynys p(il)a at neſtorr. agofyn aónaeth neſtorr idaó ef beth afynnawd yno. Adóedut aónaeth erkólff yuot ef yngyffroedic olit heróyd mynnu ohonó ef tywyſſaó Nu ydroea y dial ſarahedeu gyóyr groec. *a*neſtorr ae moleſ ef am hynny ac a(edeó)is yhoN aNu ygyt ac ef. A góedy dy(aN) oerkwlff eóyNys paób am ynegeſ e(f. pa)ratoi aónaeth ef deudec (No)g ade(óis march)ogyo*n* yndunt. agóedy dyuot yr am(ſer) yuynet. Nythyreu a(anu)ones at baób (oe) gedymdeithon. yrei aedeóſſynt dyuot y(gyt) ac ef. adyuot aónaethant hóy ygyt (ac ef.) odyna *kerdet drróy* ý morr (ſegun parth) [3] athroea. ac hyt nos ydeuthant hóyyr tir. ac odyna ydugaſſant erkólf. athelaon. a

adaood

pheleus eullu allan oellogeu. ac adaóſſant gaſtor. apholux. aneſtor. ymyón yllogeu. ahynny oyſtryó a challter ..

Ac odyna ydatkanóyt hýny ylaomedon vrenhin troea rydyuot llyges oroec dróy uor ſegun yólat ef. Sef aónaeth ef ac amylder ovarchogyon ygyt ac ef dyuot yrlle ydoedynt hóy adechreu ymlad ac óy. Erkólf ynteu aathoed yrcaſtell aelóit ilium. arei ynuydyon aóelas ef yno heb uedru ymoglut. Adechreu yllad. Ac yna obob tu y datkanóyt y laomedon ryoſtóg oe elynyon ef gaſtell ilium ydan ygóed hóý. athraegefyn ydymhoeles ynteu tu ac yno. ac ydeuth ygroecóyr yny erbýn. ac yladaód erkólf ef. Talamon ynteu yngyntaf aaeth yr kaſtell hónnó ymyón yr hón o *achaós* ydeóred ef yrodes y erkólf eſoniam uerch laomedon vrenhin. Yrei ereill oll ynteu aodynt veibyon y laomedon alas. Nyt amgen nophilus aclius ac ampiter. priaf vab laomedon a yttoed yntroea. ynlle arall ygoſſodyſſei ef droſtaó. Erkólf ynteu adathoedynt ygyt ac ef agymeraſſant anreith vaór acaedugant yeullogeu ac odyna adref ydymchoelaſſant hóy. Athalamon ynteu aduc eſoniam ygyt ac ef. Ac yna pan datkanóyt ybriaf rylad y dat aegaeróyr adóyn yr anreith uaór adóyn eſoniam ychóaer aroeſſei erkólf y dalamon (adareſt)óg troea ynóaratóydus ahynny óyr groec. Tróm ykymerth ef arnaó. achyrchu caſtell ilium awnaeth ac ecuba yóreic ygyt acef aeveibon nyt amgen. Hector. ac alexander. adeiphebus. ac elenus. athroilus. ac andromaca. achaſſandra. apholixena y verch. A meibon ereill o orderchadeu heſyt ygyt ac ef. Buyſſynt uaró meibon ereill. idaó ef oorderchadeu yrei ny dyóeit neb euhanuot o genedyl vrenhinaól onyt yrei ahannoedynt o wraged deduaól. Priaf góedy ydyuot

y gaſtell ili*um* peri gȯneuth^ur^ muroed maȯr ehalaeth ardinas yngadarnach a*ȯ*naeth ef. Aheuyt gȳt ahynny yperis ef bot yno luoſſogrȯyd obobyl hyt nachywarſegit hȯy yndiarȯybot udunt megys ykyȯarſagȯyt ac y gorruȯyt laomedon y dat ef. a neuad vrenhinaȯl a *ad*eilȯyſ ef heuyt. ac allaȯr y Jubiter aedelȯ agyſſegrȯys ef yno. Ac ef aanuoneſ yynys poenia. ac ef aȯnaeth pyrth uchel kedyrn y gaer drroea. A llyma y henȯ(eu) hȯy. antimodra. dardani. ilia. ſecta. *ter*(ib)rica. troiana. A gȯedy gȯelet ohonaȯ ef. gaer drroea * yngadarn ac yndiogel ef aarhoeſ amſer. A phanȯelas uot yniaȯn idaȯ ef dial ydat. ef aerchis galȯ attaȯ antenor. Ac adyȯaȯt ȯrthaȯ ymynnei ellȯg *kenn*at yroec yoſyn iaȯn yȯyr groec. amykāmeu arſarhaedeu aȯnathoydynt idaȯ ef. Nyt amgen noc ageu y dat. adygedigaeth ychȯaer. agȯedy gorchymyn obriaf yantenor. Mynet aȯnaeth ef ylog. ac ef adeuth yr lle aelȯit magneſia att belleus. Ac ef aeharuolles pelleus ef. ac aelletyaȯd tri diȯarnaȯt. ar pedȯryd dyd ef aovynnaȯd idaȯ beth avynaſſei. ac antenor avenegis yr hynn aorchymynaſſei briaf idaȯ. e*rch*i yȯyr groec edryt eſonia. A gwedy clybot o belleus hȳnnȳ yn ȯrthrȯm ykymerth ef ar arnaȯ o achaȯs perthynu ohynny arnaȯ ef. Ac ef aerchis idaȯ adaȯ yȯlat. aetheruyneu arhynt Acantenor heb ohir aaeth ylog. ac odyna yduc ef yhynt yr wlat aelȯit bocia ac yn ſalamania ydeuth ef at talamon adechreu erchi idaȯ aȯ*nae*th anuon eſonja ychȯaer y briaf. adyȯ(etut) nat oed iaȯn kynnal morȯyn ovrenhinaȯl genedyl ygkeithyȯet. Athalamon a*attebaȯ*d y antenor. Ac adyȯaȯt naȯnaethpwyt oebleit ef drȯc yny byt ybriaf namyn rodi eſonia idaȯ ef o achaȯs y deȯret. Ac naſ*r*odei ef yneb. ac ȯrth hynny ef aerchis yantenor adaȯ yr ynys. Ac antenor ynteu agyrchaȯd

y log ac adeuth yr wlat aelôit poenia. Ac odyno at gaſtor apholux ac yn diohir ef aerch(is udunt) hôy gôneuth^ur^ iaôn ybriaf ac edryt eſonia ychôaer idaô ef. A chaſtor apholux ôynteu adyôedaſſant naônaethoydynt vn cam ybriaf. namyn gwneuth^ur^ cam o Laomedon vdunt hôy yn gyn | gyntaf. agorchymyn aônaethant y antenor enkilyaô or ôlat ac ynteu adeuth y bilum. att neſtor ac adôaôt idaô pa achaôs y deuth hyt yno. Yr hyn megys ykigleu adechrewys kyôethyl ac antenor paham yllauaſſei dyuot yroec gôedy yrgodi owyr troea ôynthôy kynn no hynny. Ac yna panôelas antenor nachaffei dim oe negeſſeu ac mor ôaratôydus ytreythynt hôy obriaf yrllog ydaeth ef ac adref ydymhoeles. ada*tkanu y b*riaf vrenhin aônaeth ef pa ôed yhattebôys pob *un* aphaôed ytraethyſſei baôb amdanaô ynteu. Ac *ef* aannogeſ ybriaf y dilit hôy drôy ymladeu ôr(th na) ôydynt hôy dim oe eôyllys ef. Ac yna ar(hynt) priaf aerchis galô y veibon attaô aeholl gedymdeithon. Nyt amgen noc antenor. ac archiges. ac eneas. ac vlcolonca. apholidamantem. aphantum alampedem. aeholl veibon a annyſſit idaô oe orderchadeu. aphandeuthant ygyt ef adyôaôt ôrthunt idaô anuon antenor yngennat yroec * youyn Jaôn yr rei a ladyſſynt y dat ac erchi edryt eſonia y chwaer idaô. ac nachaôſſei antenor dim oenegeſſeu namyn yôaratôydaô. ac anuon ohonaô ynteu yny eireu onymynnynt hôy ôneuth^ur^ yeôyllys ef gôelet bot yniaôn idaô anuon llu maôr yroec. aphoeni yneb a dylyei yboeni hyt nat aruerei wyr groec o gyôilydyaô gôyr troea. Ac annoc yveibyon aônaeth priaf yvot yndyôyſſogyon or ymlad hônnw. Ac ynbenaf hector kanys ef aoed hynaf oeveibon. Ac yna ydyôat hector y mynnei ef dial eôyllys ydat ac am ageu y hendat. paryô gameu bynnac aônath-

oedit y ϭyr troea o bleit gϭyr groec y mynnei ef eu dial. Ac ef adϭaϭt vot ynofyn arnaϭ naellynt dwyn yr penn yrhyn avedylyaffant ϭrth vot Naϭer oganhorthϭyodron y ϭyr groec rac Naϭ. agϭyr y ymlad ynda yn europpa. abot gϭyr yrafia ynteu ynNefc yn ymladeu. ac ϭrth hynny nat oed haϭd kael Nyges. Ac odyna alexander adechreuaϭd parattoi i Nyges ae hanuon yroec. achymryt aϭnaeth ef arnaϭ yvot yn dyϭyffoc ar yNyges rac Naϭ. os ydat ae mynnei. kanys ymdiret aϭnaei ef caffel clot oe deleitrϭyd gϭedy y gorffei aryalon adyuot yniach adref abudygolyaeth gantaϭ. Ac ef adyϭaϭt gϭedy yvynet yhela yr forefl aelϭit ita ryϭelet ohonaϭ ef drϭy y hun y duϭ aelwit mercurius ac yn dϭyn attaϭ deir dwyϭes. nyt amgen no iuno dϭywes ytegϭch. avenus dϭywes ygodineb. aminerua dϭyϭef ynerth. ac erchi idaϭ ef varnu. Pa vn deckaf onadunt. Ac yna y d deϭis ef venus dϭyϭes aniϭeirdeb idaϭ ef obarnei ef yphryt hi yndeckaf. Peri idaϭ ef yϭreic deckaf avei yggroec. Agϭedy clybot ohonaϭ ynteu hynny ef ae barnϭys hi yndeckaf. ac ohynny ygobeithϭys priaf kaffel o alexander gan uenus kanhorthϭy rac Naϭ. Ac yna deiphebus adϭaϭt vot ynda gantaϭ ef gygor alexander. Kanys gobeithaϭ ydoed ef kaffel edryt efonia aiaϭn am ykameu aϭnaethpϭyt y wyr groec os Nyges a anuonit y roec mal ydoedynt yneudarparu. Helenus ynteu adehogles rac Naϭ diftryϭ o wyr groec gaer droea. ac oelynaϭl laϭ ydeNit yno y brodyr hϭy ac eurieni. Troilus ynteu Neiaf mab ybriaf oed herϭyd oet. ac nyt oed leiaf herϭyd nerth. namyn ryffϭr kadarn aannoges ymlad agϭyr groec. megys ector ac nadylyit kymryt ofyn geireu elenus. ac velly yderchis ybaϭb darparu Nyges aehanuon yroec. Priaf ynteu a anuones alexander adeiphebus yr wlat aelϭit po-

* enia y deϑiſ marchogyon. Ac aerchis yr bobyl dyuot ygyt yr ϑys. Ac ef awnaeth yr meibon ieuaf idaϑ uot ϑrth gygor y rei hynaf. Ac yna gϑedy dyuot paϑb y gyt ac ef adangos udunt eukameu ac eufarhaed-eu awnathoed gϑyr groec yϑyr troea. ac ϑrth hynny anuon ohonaw ef antenor yn gyntaf yngennat idaϑ ŷ roec yerchi edryt efonia ychϑaer idaϑ agϑneuthur iaϑn y wyr troea. A gϑaratϑydaϑ ohonunt ϑyntev antenor. ac nachaϑſſei dim oenegeſſeu ac oachaws hynny yragei y uod ynteu eſſϑg alexander a Hyges gantaϑ ydial o gedernyt agheu gϑyr troea ar kammeu awnathoedit udunt. A phriaf aerchis yantenor dyϑedut megys y trethyſſit ef yggroec. Ac antenor ynteu aanoges gϑyr troea aegedymdeithon nachymerynt ofyn er ymlad yn nϑychyr agϑyr groec ac auenegis y echydic odeϑiſſogyon aϑnathoedit ac ef yggroec. Ac yna priaf aovynnaϑd pϑy ny ragei y vod yn ymlad agϑyr groec. Ac yna pardius gall avenegis ybriaf ac yrgϑyr neſſaf idaϑ yr hyn aglyϑſſei ef gan effebus ydat. Ordyckei alexander wreic orοec ybydei uchaf dyd hwnnϑ ar droea. Ac ϑrth hynny bot yndegach udunt hϑy dϑyn ybuched yndagnovedus noc ymdangos ymperigyl acholli eurydit drϑy dervyſc. Ac yna tremygu aϑnaeth y bobyl aϑdurdaϑt pardius. agofyn yr brenhin beth avynnei ef y wneuthur. A phriaf adyϑaϑt ymynnei ef darparu Hogeu y vynet y roec. ac nabydei arnunt hϑy eiſſeu kyfreideu. ygϑnelynt yHogeu ohonunt. na dim or avei reit yn ymladeu ϑrthynt. ahyt pan uuudheit ygymenediϑeu ybrenhin. Priaf adiolches yn uaϑr udunt. A geHϑg y gynuHeitua ymdeith aϑnaeth ef. ac anuon hyt yfforeſt aelϑit ida ydorri defnydyeu ac y wneuthur Hogeu yngyntaf ac ygeHit. Ac ef aanuones ector y vab y troeaf ygϑeiryaϑ Hu ahynny auu baraϑt. ac yna caſandra verch

briaf gŵedy clybot ythat. adechreuis dywedut yr hyn adeuei rac Llaw ywyr troea. Os priaf aymgadarhaei yn ydarpar ac anuon Llyges yroec. Ac yn hynny yr amser adeuth. apharaŵt uu y Llogeu. adyuot y gyt aŵnaeth ymarchogyon aetholassei alexander. adeipheb^us y phoenia. A phanŵelsant hŵy y Llu yn ymardŵyaŵ. (Pria)f aymdrodes ar Llu ac aossodes alexa(nder) yn dyŵyssaŵc arnunt ac anuones gyt ac ef deiffebus. apholidamantem * ac ef aorchymynnŵs y alexander vynet yn gyntaf yr ŵlat aelŵit liuconia. ac val yd elei y sorpa at gastor affolux ac erchi udunt hŵy edryt esonja agŵneuthur iaŵn ywyr troea. ac os gomedynt hŵ anuon kanyat ataŵ ef ar hynt. Ac yna alexander avordŵyaŵd tu agroec. ac aduc ygyt ac ef ygŵyr aathoed yno kyn no hynny. agŵedy ychydic o dieuoed ef adeuth alexander yroec. a chyn y dyuot ef yr ynys aelŵit cithara. a menelaus ynteu ~~ynteu~~ yn mynet at nestor yr ynys aelŵit pilus ydeuth yn yhynt yn erbyn alexand^er. Ac anryuedu aŵnaeth ef yllyges vrenhinaŵl honno pa du yd aei. Ac edrych aŵnaeth pob rei ohonunt hŵy ac an ryuedu padu yd aei ygilid. Castor apholux ŵynteu aaehāt yrwlat aelŵit argos at clemestra euchŵaer hŵy. ac adugassant gŵreic orŵec yhenŵ er(miona) gyt ac ŵynt. Ac yny dydyeu hynny ydeuth alexander yr ynys aelwit cithara yd oed ŵyl iuno dŵyŵes ytegŵch ar yllе ydoed temyl y venus dŵyŵes y godineb ydaberthaŵd gŵyr troea y Ju*no* ar neb aoedynt yn yr ynys aanryuedassant gŵelet yllyges vrenhinawl honno. ac aovynnassant yr neb adathoedynt gyt ac alexander pa rei oedynt apheth avynnassynt. Ac ŵynteu ae hattebassant. ac adyŵedassant y mae alexander aoed yno yn gennat ygan briaf urenhī at gastor apholux agŵyr groec yrei ereill y g*ymr*yt iaŵn ygantunt am y kameu aŵnath-

oedynt. Aphandoeth alexander y ynys cithara y medylyaȣd elen vanaȣc gȣrreic menelaus vrenhin oe drycc eȣyllys hi nat ytoed menelaus gartref yn ynys ſporta a reghi ybod hitheu ynymroi yalexander. ȣrth hynny hi a gerdaȣd ygaſtell helean aoed yny mor. yr lle ydoed temyl ydiana dȣyȣes ytegȣch ac yapolonius duȣ yr ygneityaeth ylle ydarparyſſei hi gwneuthur gȣneuthur gȣaſſanaeth dȣyȣaȣl. Ac yna pan datkanȣyt yalexander rydyuot elen uanaȣc parth ar mor ac yngyt vrydus oedegȣch ynteu yny herbyn hi ef adechreuaȣd kerdet ynchȣannaȣc oegȣelet. Ac yna ef adyȣeſpȣyt y elen rydyuot alexander uab priaf vrenhin ygaſtell elean ylle ydoed elen yr hoñ aȣhenychei yȣelet ynteu yn vaȣrurydus. Aphan ymȣelſant hwy ygyt enunu aȣnaeth pob vn ohonunt o garyat y gilyd. Ac yna ymadraȣd aȣnaethant hȣy yn buchanus garedic y gyt. athalu diolch bob eilȣerſ. Ac yna alexander aorchymynnaȣd ybaȣb vot ynbaraȣt yn eu llogeu. megys ygellynt hȣy llathrudyaȣ elen aedȣyn gantunt or demyl hōno * acherdet hyt nos arȣyd aroeſant hȣy achyrchu yr demyl aȣnaethant ac oe chȣbyl vod elen agymeraſſant ac adugant yr llog. agȣraged ereill heuyt ygyt ahi. Ac ual ygȣelas y caſtellȣyr rydȣyn elen. ymlad yn hir ac alexander aȣnaethant hwy acheiſſau eulludyas. Ac eiſſoeſ alexander o luoſſogrȣyd y gedymdeithon ef a orruu arnunt hȣy ac ayſpeilaȣd y demyl ac aduc llaȣered odynyon ygkarchar gantaȣ yny llogeu. acherdet aelyges gantaȣ aȣnaeth ef ac ardunockau ymchoelut adref ac y borthua tenedon ydeuth ef aelyges yr tir. ac o eireu tec didanu elen aoed yndriſt aȣnaeth ef. ac anuon kenat att y dat ydatkanu ygyfranc. Agȣedy clybot ovenelaus rydȣyn elen. ef adeuth anestor opilus y ynys yſporta ac aanuones y argos at aga-

memnon yvraôt y erchi idaô dyuot ataô. Ac yny kyfrôg hynny alexand^er adeuth at ydat ac anreith vaôr gantaô ac adatkanaôd ygyfranc ynllôyr. a llaôen uu briaf a gobeithaô o achaôs y gorderchat hônnô ydatuerei gôyr groec efonia adugyffynt gyn no hynny o droea. A didanu elē aoed yndrift aônaeth ef. aerodi ynôreic yalexander. Ac yna val ygôelas cafand^ra verch briaf. Elē Ni adechreuis deôinyaô adyôedut. adwyn argof yrhynn aracdyôedaffei am yr hynn yllidiaôd ipaf. ac y gorchymynnaôd idi attynu atheôi ac ef. Ac amemnon ynteu yna gôedy ydyuot yynys yfporta adidanôys yvraôt. ac ef areghis bod idaô. ef aanuones kôynôyr drôy holl roec. ac ygynnull kedymdeithon megys ygellynt hwy vynet ynhyborth y ymlad agôyr troea. ar kennadeu adeuthant drachefyn. Ac yna gôedy dyuot achilles. a phetroclus. athelopolenus. adiomedes yynys fporta. da uu gantunt hôy baratoi llyges allu maôr y dilit ac y dial yfarhaedeu ar wyr troea. Ac yna ôynt aônaethant agamemnon yn amheraôdyr ac yn dyôyffaôc arnunt. Ac elchôyl ydanuonaffant genadeu y holl roec y erchi ybaôb dyuot aellyges ac aelluoed *gan*tunt yn gyôeir ac ynbaraôt y borthua antinoes val ygellynt hôy dyuot odyno acherdet y(gyt) ydroea y dial eu keuilyd. A gôedy clybot o gaftor a pholux ry dôyn elen euchôaer velly. kyrchu eu llogeu aônaethant hôy aehymlit hyt yn troea. A gôedy eu kychôynu hôy o draeth lepfeus. o drycdymheftloed y llygrôyt hôy hyt nat ymdangoffaffant hôy byth. Sef y bu yngredadôy gôedy hynny ygôneuth^ur hôy yndôyôeu heb ĕmarô byth. Ac yna y keiffôyt hôy ae llogeu odyno hyt yntroea. acnychauaf y brenhin kenadeu pan deuthont adref aôypei dim y ôrthynt.

Dared groec yr hon a ysgriuennoys ystorya goyr troea a dyoedut ry vot oho*nao ynyllud hyt pan gahat troea. a goelet o honao ef ytyoyssogyon hynn yma. p*an* *v*ei dagneued achygreir *y*rog goyr troea a goyr groec. a ryuot o honao ef oeitheu yny hymladeu hoy. a ryglybot ohonao ef gan wyr groec pa ryo bryt apharyo anyan aoed yrydunt hoy. Yn gyntaf ytraethon ni o wyr ǧec. Castor. a pholux pob un aoed gyffelyb ygilid molyannus bryt owallt pengrych melyn. a llygeit maor. ac oyneb tec. da oed yffuruf. a chorff hir unyaon. Elen u*ana*oc y choaer oed gyffelyb udunt hoy tec oed hi ac ufyd ymedol ac eskeiroreic da oed. a man oed yrog y doyael. ac amhynny ygeloit hi elen uanaoc. a geneu bychan aoed idi. Ac amemnon corff tec maor oed idao. ac aelodeu greduaol. agor kymen call bonhedic oed kyuoethaoc. Menelaus y vraot brenhined ǧec oedynt ellideu. ac ef oed or kymedraol ogorff coch arderchaoc. kymeredic. hegar. Achil oed uab y beleus vrenhin. o tetis doywes y morroed. idao ydoed doyuron lydan ac aduoyndrych. ac aelodeu creulaon. greduaol. maor. Hathredic. a goallt pengrych. melyn. goaredaoc orth wan. a deoraf ymyon arueu. ac oyneb hyfryt. a hir oed a hael. Eiax olileuf gor pedrogyl oed a chorff eryr idao. ac aelodeu greduaol kadarn agor digrif oed. Talamon llef eglur oed idao. agor greduaol creulaon ynerbyn yelynyon. ac annoyt mul gantao. a brigeir bengrech du. Vlixes gor kadarn llaoen llaon o vrat. ac oyneb llaoen. a chorff kymedraol kymen. ac ygnat oed. Diomedes gor kadarn a chorff pedraogyl idao. ac oyneb adfoyn creulawn. agoychaf yn ymlad allef uchel. ac ym*h*ennyd twym droc. a gleo oed. Nestor gor maor hir llydan call. achnaot goyn idao. Protesselaus gor goyn adfoyn a drych buan

da y ymdiret drut. Neocolonus gŵr mawr pryderus Nidiawc bloesc. ac wyneb da crŵn allygeit duon. ac aelodeu mawr. Palamedes oed ŵr hir. mein. claer ac ygnat mawr vrydus. Pilodarius oed ŵr braf. greduawl. syberŵ trist. Machan oed ŵr mawr. kadarn. hyspys. call. ofnawc. trugarawc. Meiryon oed ŵr coch. achorff crŵn kymedrawl oed idaw farhaedus. gwydyn. creulawn. nyt oed amynedus. Brisidia gŵreic agamemnon oed ffurueid. nyt oed hir. achnawt gwyn. agwallt melyn. ac aeleu duon. allygeit Nathreit advwyn. achorff kysyawn. adywedwydat claer kywilydyus. ac anwyt mul gwar. Pryt gwyr troea adamlywychwn rac Naw...

PRiaf vrenhin troea. gŵr mawr oed. ac wyneb tec idaw. a Nef hynaws. achorff *eryr*. Ector * uab priaf gŵr bloesc oed gwyn pengrych ac aelodeu buan idaw ac wyneb a*nryde*dus karedic ac adas y garyat. Deiphebus gŵr kadarn oed. Elenus gŵr doeth karedic. abraf oed ynyoed debic ydat offuruf aphryt. ac an*hebic* o anyan. Troilus gŵr mawr tec oed greduawl a chadarn ar y oet. Alexander gŵr hirwyn kadarn. a llygeit tec. a gwallt melyn man. ageneu adfwyn. a Nef hynaws. buan oed. a chwannawc oed ygyuoeth. Eneas gŵr coch pedrogyl oed. kymen. dywedwydat. kadarn ygygor. a gwar. ac aduwyn. a llygeid mawr duon oed idaw. Antenor gŵr hiruein buan. ac aelodeu blewawc a chall oed. Ecuba ŵreic braf gŵreic uawrdec. achorff eryr oed idi. ac anwyt gŵrawl kysyawn. agwar oed. Andromacta gŵreic hirwen ffurueid a llygeit eglur idi. Hi oed hynaws adiwer achlaer oed. Casandra kymedrawl oed. a geneu bychan. allygeit eglur. adehogylŵreic oed or hyn adelei rac Naw. Polixena gŵreic hirwen ffurueid vynŵgylhir. a llygeit aduwyn. agwallt melyn hir. ac aelodeu kyweir. abyssed hiryon. ac eskeired crynyon.

a thraet llunyeid oed idi yr hon oethegôch a ragorei ar baôb. anôyt mul hael oed idi adiôeir oed...

Ac yna y deuth gôyr groec aellyges gantunt yr ôlat aelôit athenas. yngyntaf ydeuth agamemnon yr dinas aelôit mecene achanllog gantaô. Amenelavs orynys aelôit sporta athrugeinllog gantaô. Athelaus apheleas ôynteu ouoecia ydeuthont. adec llog adeugein gātunt. Alimerus or wlat or ôlat aelôit orchomeus. adecllog arhugein gantaô. Epitropus or ôlat aelôit polides. a deugeinllog gantaô. Talamon ynteu aduc ygyt ac ef osalamenia teucrum y uraôt athyôyssogyon ereill. a decllog adeugeint gantunt. Polu~~nef~~mestor ac vgein llog gantaô. Toas otôlôs a deugein llog ygyt ac (ef). Aiax oli*eus* o lucris. adeunaô llog arhugein. Venenas atheir llog ardec adeugeint. Antipus adeunaô llog arhugein. Idomenus adec llog a phetôar ugein llog. Vlixes a dec llog. Proteselaus adeugein llog. *Emelius adec* llog. Potauius aphedeir llog ardec adeugein. Achil adec llog adeugein. Telebeleus orodo a naw llog. Euriphilus adec llog. Antipus ac un llog ardec. Pulibeces o larisa adeugein llog. Diomedes o arpis aphetôar vgein llog. Pilotenus omeliboea aphedeir llog. Geneus o cipro a deugeinllog. Petroclus ovenesia a deugeinllog. Ac apenor adeugein llog. Inestius adecllog adeugeī. *

Llyma bellach riuedi pysaôl dyôyssaôc o roec oed yno ygyt. ôyth tyôyssaôc adeugein. A riuedi o logeu heuyt ygyt dec llog arugein achant amil. ..

Ac yna gôedy eudyuot yathenas. Agamemnon aelôis y tyôyssogyon ygyt. ygymryt kygor. A chyghori aônaeth ef ac annoc dial y sarhaedeu hôy ae keôilyd yn gyntaf. Ac ef aosynnaôd aoed da

gantunt hoy hynny. ac anoc aonaeth ef heuyt kyn noc ydelynt y olat delphoef anuon drachefyn at apolo y ymgygor ac ef am y defnyd oll. A duunao aonaeth paob ae gygor ef. Ac yr neges hono ydaeth achil a phetroclus. Ac yna ydoed paf gartref yngoneuth[ur] y keyryd. ac yn anoc ovaor vryt y amdiffyn ac yn kadarnhau castell troea offossyd achlodyeu. Ac annoc heuyt aonaeth paf erchi y wyr y olat vot ynbaraot yn erbyn goyr gec aoedynt yntyoyssyao llu anteruynnedic holl roec droy eu goladoed hwy. Ef aannoges heuyt yoyr y olat u uudhau y arch ef. megys y gellynt o vaor vryt eu hamdiffyn. A phan doeth achil aphetrocluſ yr ynys aelöit delpheos ydaethant ydemyl apollo aoed ynyr ynys. A goedy eu dyuot yr demyl ydarchassant eu harch. ac yd attebwyt udunt. val *na* oelynt poy ae hatebaod. Ac ydyoespoyt udunt y gorruydei wyr gec. ac yny decuet uloydyn ygoryſtygynt hoy oyr troea. Achelaroy a onaeth val ygorchymynnoys agamemnon amheraodyr groec idao am ygoeithret ho|no. Ac ynyr amser honno y dathoed offeirat troea calax y eno. aphroffoyt oed ydöyn abertheu dros y bobyl ef y apollo. ac erchi awnaet[h] ef y arch yny demyl ygyt teyrnassöyr. Ac un ruo atteb ac arodes apollo y achelaroy arodes idao ynteu amöyr troea. Ac erchi aonaeth ef udunt hoy ynydyall pan delei lyges ymarchogyon orroec yn erbyn goyr troea nat enkilyynt odyna yny geffynt hoy droea. Ac yna goedy dyuot achelaroy yr demyl ef aegedymdeithon ygyt ae hattebyon gantunt allaoenhau aonaethant achadarnhau kedymdeithas y rydunt. ac y gyt ykerdassant hyt ynathenas. Ac achelaroy goedy galo y oyr aadrodes udunt ual ydaroed idao. Allaoenhau yna aonaeth goyr groec. achymryt calcas y gyt ac oynt. a gellog y llyges. A goedy

euhattal hoy odymheſtleu yno. achalcaſ drog ydeoindabaeth ef agauas bot * yn iawn oynt. ymhoelut a mynet yr vrenhinyaeth aelgit agolidemac. yno ydeuthant hoy ac agamemnon auu vodlon ydiana doygoes ytegoch. ac aerchis y gedymdeithon ef eſſog euſſyges acherdet parth athroea. ac arueru ophiloten yn dygyſſaoc udunt yr honn adathoed y droea ygyt ar goyr adathoedynt yny ſſog aelgit argo. Odyno y deuth ef yr tir aelyges yr caſteſſ aelgit leibeus yr honn aoed dan amherodraeth priaf vrenhin. A goedy cael y ſſe ac eu hanreith kerdet racdunt aonaethant hoy. adyuot yr ynys aelgit tenedum. ac y deuthant hoy ygyt. ac yno yrannaod agamemnon yranreith. a galo ytygyſſogyon ynygygor aonaeth ef. ac odyno kenadeu at briaf y gybot avynnei ef edryt elen. aranreith adugaſſei alexander ar kenadeu aetholet. Nyt amgen. diomedes ac Iluxes y vynet at briaf. aphan ytoed ykenadeu yn ufydhau y orthygarch agamemnon. anuon aonaeth poyt achelargy y anreithao y glat aelgit Moeſia. Ac at teuffras vrenhī ydeuthant. ac anreith agymeraſſāt gy. a theuffras adeuth yn eu herbȳ a ſſu maor gātao. ac achelargy adyraod ffo ar y ſſu hono ac aebrathaod ynteu. Ac yna telepus goedy yuoro ef yr ſſaor aehamdiffynnoys rac ylad o achelargy y goffau ydrogydet a gaoſſei ef ac ef yn vab y gyt ac erkolff y dat ynſſys deuffras. Koffau heuyt aonaeth rylad o erkolf diomedes vrenhin creulaon yr honn aoed ynryuelu yn yramſer honno arnao ef. Ac yrodi yr hoſſ vrenhinyaeth y deuffras. ac grth hynny bot telepus vab erkolff yn rodi kanhorthoy idao. Ac yna y goybu teuffras ual na aſſei fo. rac agheu or brath arodaſſei achelargy idao ac ef yn vyo ef arodes y vrenhinyaeth ar glat aelwit boiſia ytelepus. A goedy maro ybrenhin. telepus aberis y gladu

ynanrydedus. Ac achelarȣy ȣrth hynny aanoges ytelepus ynteu gynnal yvrenhinyaeth neȣyd ynda arnaȣ. adyuot ynhydyr y gyt ac ȣynteu yymlad agȣyr troea. A thelephus a dyȣaȣt ȣrth achel bot yn nerthach yr Nu rodi bȣyNyrneu oȣenith oedeyrnaſ ef yn hyt blȣynyded nomynet y ymlad ohonaȣ ef y droea ygyt ac ȣynt. ac veNy y preſſȣylȣys telophus. achelarȣy ynteu odyno aymhoeles y ynys denedū at y Nu ac anreith vaȣr gantaȣ. ac adatkanaȣd y agamemnon aegedymdeithon beth uu eukyfranc. Agamemnon aegedymdeithon a uu hoff gantunt hȳny. ac aemolaſſant. Ac ynhynny ydeuth yke*nadeu at briaf. ac iluxes auenegis gorchygar|cheu agamemnon ac aerchis edryt elen. ar anreith adugaſſei alexander. agȣneuthur iaȣn ywyr groec ac ymȣahanu yndagnouedus. Ac yna priaf aduc ar gof yſarhaedeu aȣnaeth ȣgȣyr adathoedynt yny Nog aelȣit argo. ac yny Nogeu ereiN gyt ahi idaȣ ef. ac ageu y dat alethyſſynt arymlad auuaſſei gantunt ynroea achaethineb eſonia y chȣaer. Ac odyna pan anuones antenor yn gennat yroec ry draethu o honunt amdanaȣ ef yn ȣaratȣydus. ac amhynny kyȣelydyus uu gantaȣ ef yr hedȣch. ac annoc yryuel aȣnaeth ef. achyt ahynny ef aorchymynnȣys gȣrtlad kenadeu gȣyr groec oe vrenhinyaeth ef. Ac ymhoelut aȣnaeth ykenadeu ygaſteN tenedȣm. adatkanu atteb priaf. Ac odyna kynuNaȣ euryuel yngyfrȣys aȣnaethant ȣy. Ac yna ydeuthant ytyȣyſſogyon hyn yma aeNu gyt ahȣy ȳborth yn erbyn gȣyr groec yrei auanagȣn ni euhenȣeu. ac enȣeu ygȣladoed pan anhoedynt yngedrychaȣl. yngyntaf or ȣlat aelȣit cilia. y deuth fȣnclarvs. ac ampidracus. Ac oȣlat araN ydeuth amffimacus aneſtus. ac olicia deudyȣyſſaȣc. O lariſca ypodocus. o goſinia. Riemus. o drafia pirus ac alcamus. o

frigia antipus aphrofius. obafio. epitrophius. obabiliaconia filomenes. o ethiopia perfes ameiryomen. o drafia. pirrus ac argilocus. o greffia adar|rofcus. ac amphicus. olifconia. epetroclus. Ac yr tyóyffogyon hynn y goffodes priaf ehun ynbenaf. ac yr Huoed ereiH ector ynbenaf ac yndyóyffaóc. Ac odyna deiphebus. ac alexander. athroilus. ac eneas. ac antenor ameiriomen yndyóyffogyon ar ybydinoed ehun. Ac yna trayttoed agamemnon vrenhin groec yn ymgyghor am euhymlad. ydeuth naophilius palamides. adec Hog arhugein gantaó. Adyóedut aónaeth órthaó ryymgymyfgu cleuyt ac ef dróy ulinder aHauur hyt naaHei vynet yathenas gyt ac ef. agóyr ǵec adiolchaffant ynvaór idaó ef beHet ydathoed bei gan iaón dyuot ȳ gȳbeHet naf agaHei hynny. Ac yna agamemnon aymgyghores aegedymdeithon aehyt dyd aehyt nos y gónelynt hóy y deruyfc. Aphalamides adyóaót bot ynreit kyrchu troeaió dyd ydangos eugaHu yn erbyn eu galon. ac arhynny y duunóys paób. Ac yna agamemnon ogyghor yóyr aanuones kenadeu yvoefia y He ydoed ereiH. ac ymgyn|nuHaó yHu y gyt. ae moli hóy aónaeth ef ae hanoc agorchymyn udunt yn graff ac yn garedic ymóarandaó obob Hyges ynbaraót * Ac val yrodet yr aróyd. kychóynnu ymdeith aónaethant aeHyges. ac ydratheu troea y deuthant yr tir. A góyr troea aymdiffynnóys eugólat yngadarn. adóyn kyrch aónaeth protofolaus tyóyffaóc yr tir agyrru ffo ar óyr troea. aHad Haóer ohonunt. Ac ector adeuth yny erbyn. ac aeHadaód. ac aderuyfcwys y rei ereiH yn vaór. Agóedy enkil oector yr He ygyrryffit ffo aróyr troea. ynteu ayraód fo ar wyr groec. Ac yna góedy góneuth[ur] aerua vaór obop parth. y deuth achel ac yd ymhoeles yr hoH ludrachefyn. ac ykymheHaód yHu araH ymyón y droea. ac yna y nos

aegóahanóys hóy. Ac agamemnon aduc y holl lu yr tir or Llogeu ynteu agyueiſtydyóys y keſtyll. Athrannoeth ector a duc ylu ymaes or gaer. amynet ymyón y gaſtell góyr groec aónaeth ef. Ac yna agamemnon olef maór adyſgóys ynifer paóed yd ymledynt. ac ymlad yngreulaón aónaethant. ac yna menriades tyóyſſaóc oroec. argóyr trechaf adeórаf aledit yngyntaf kanys móyaf ydymyrrynt. Ac yna heſyt ector aladaód patroclus. ac aekymerth oe arueu. ac ae hyſpeilaód. Ac odyna ydymlynóys ef meiryonem ac y Lladaód. aphanytoed ef yn mynu y yſpeilyaó. ydeuth moneſtus ac y brathaód ector yny vordóyt ac ynteu ynvrathedic aladaód Llaóer ovilyoed. ac aamdiffynnóys ymaes oóyr groec. ac aeffoes ynydeuth aiax talamonius yny erbyn. ac val ydoedynt yn ymlad yr adnabu ector hanuot aiax oegenedyl ef. Kanys mab oed aiax y eſonia óhaer ybriaf y dat ynteu. A góedy daruot hynny ector aorchymynnóys galó drachefyn y tan or Llogeu. ac ymadraód aónaeth pob un ohonunt aegilyd bob eilóers. ac yn gyfeillon ydaethant hóy odyno. A thrannoeth adolóyn aónaeth góyr groec kygreir dóy vlyned megys y gallei achelaróy kóynaó patroclus y vraót vaeth agóyr groec kwynaó y kyveillon. ac agamemnō aanrydedóys corf pateſelavs oanrydedus óaſanaeth. aphryderu aónaeth amgladu y kyrf ereill oll. Ac achel adychymygóys góaryeu adidanóch odidaóc anrydedus yóaſſanaethu korf patroclus y vraótuaeth. Athrayttoed ygygreir ny orffóyſóys palamides tyóyſaóc orоec yndechymygu bredychu adyóedut aónaeth ef bot agamēnon yn anhebic ac yn anheilóg y vot yn vrenhin. * Ac yorchygardu yllu. ae uot yn anygnat. Ac ef adangoſſes yr hyn ahaedóys ef gyr bron yllu yngyntaf ykyrchaód yr tir or Llogeu achyrchu achadarnhau caſtell góyr

groec. adamgylchedigaeth ygóyluaeu. arodedigaeth yr aróydon. adóyn cof am ymesureu ar póyssеu a dysgu y Nu. Agóedy annoc hynny obalamides na ellit gorchadó y gyt aniuer bychan. kyt rodit idaó ef orcheitóadaeth ymalaen paób or aathoed yno ygyt. Agóedy ymryssون ohonūt hóy amdan yr amherotraeth bob eilwers. yr ymlad y gymersant o neóyd góedy yspeit dóy vlyned. Ac yna agamemnon. ac achelaróy. adiomedes. amenelaus. aodynt tyóyssogyon ar lu groec. Ac or parth aral ydeuth ector. athroilus. ac eneas yneuherbyn. Ac yno ybu ladua uaór obop parth. ac yno yNas archifelaus. aphrotentor tyóysogyon oroec. arnos aegóahanóys. Arnos hono agamemnon aelóis yholl dyóysogyon y ymgyghor. ac aanoges udunt ynhollaól kerdet ohonunt yr ymlad adilit ector ynbennaf peth aónelynt. arboredranoeth ytyóysaód ector. ac eneas. ac alexander adeuthant ae Nu óynteu. ac ybu aerua vaór ac yNas Naóer obop parth. amenlaus. ac aiax aymlynyssant alexander yngraf. ac ynteu aymhoeles arnunt. ac asaeth y brathaód ef venelaus yny vordóyt. Acyna ni orsóyssóys menelaus góedy ygyffroi odolur ac aiax ygyt ac ef yn ymlit alexander ynydeuth ector ac eneas aeamdiffyn aedóyn gantunt or vrwydyr yr gaer. ar nos aóaha|hanóys yr ymlad. Athranoeth achel. adiomedes adeóissassant yNu. ac yneuherbyn óynteu ector ac eneas ae Nu adeuthant. ac aerua vaór auu. Ac ector aladaód archomenióm. aphalomenen. ac epitrophus. adepenor. asedius. adrocus. apholixinius tyóyssogyō oroec. Ac eneas aladaód amphimacus. a nerus. ac achelaróy aladaód eufermus. A diomedes aladaód Zanapus. amesten. Ac yna pan óelas agamemnon dygóydaó yrei pennaf achadarnaf ortyóyssogyon. peidaó ac ymlad aónaeth. agóyr troea óynteu aymhoel-

aſſāt ynllaȣen y keſtyll drachefyn. Ac agamemnō val ydoed notaedic aelȣis ydyȣyſſogyon ygyt y gymryt kyghor. Ac aanoges udunt napheidynt ar ymladeu yr llad yran vȣyaf oegȣyr. adyȣedut yvot ef peunyd yngobeithaȣ dyuot llu ovoeſia yn borth idaȣ. A thrannoeth agamemnon agymhellaȣd y holl lu ae holl dyȣyſſogyon yr vrȣydyr. Ac yn euherbyn ydoed ector yn dyȣyſſaȣc gȣyr troea. Ac ymlad yn duruig ȣychyr aȣ*naethant o bop parth yny uu aerua vaȣr. O bop tu ydygȣydaſſant llaȣer ovilyoed aheb gynnȣll yn ybyt yrydunt. heb orfyȣys yr ymladaſſant pedȣar ugein niȣarnaȣt beunyd yuntu yn vaȣrvrydus. Ac yna panȣelas agamemnon llad llaȣer ovilyoed beunyd oeȣyr. ac na chaei oennyt gladu y wyr val ylledit anuon kenadeu aȣnaeth at briaf yadolȣyn kygreir idaȣ ef deir blyned. ac iluxes. adiomedes auuant genadeu at briaf. ac adeuthant attaȣ. ac aadologyſſant gygreir. ual ydoed ygorchygyrch arnadunt. Megys ykeffynt gladu y rei meirȣ. a medeginyaethu yrei brathedigyon. ac atgyȣeiryaȣ eullogeu. a chatarnhau eullu. achyrchu bȣyllyrneu udunt. Ac hyt nos ydaeth ykenadeu at briaf. ac y kyuaruu ahȣy laȣer o wyr troea. ac a ovynyſſant udunt bet^h agerdynt velly yn arvaȣc hyt nos parth ar kaſtell. Ac iluxes adiomedes adyȣedaſſant ybot yngenadeu at briaf ygan agamemnon. Aphangigleu priaf dyuot ykenadeu. athraethu ohonunt y negeſſeu idaȣ ef. Galȣ aȣnaeth ynteu yholl dyȣyſſogyon ynygghor. ac ef adatkanaȣd udunt dyvot kenadeu ygā agamemnon y adolȣyn kygreir deir blyned. ac ector agymerth yndrȣc arnaȣ hyt yr adolȣyn. Ac yna priaf aofynnȣys aoed da ganbaȣb rodi yroet. Ac ybaȣp yngyfun yregis bod gȣneuthur kygreir deir blyned agȣyr groec. Ac yna gȣyr groec aatneȣydaſſant eu muroed. a phop

rei o honunt obop parth avedeginyaethaſſant eu brathedigyon. ac agladyſſant eurei meirv yn anrydedus. ac ynhynny ydaruu yſpeit yteir blyned ac ydeuth oet yr ymladeu. ac Ector. athroilus. ac eneas adugant euller y maes. Ac agamemnon. amenelaus. ac achelarvy adeuthant yneuherbyn. ac aerua vavr avu y rydunt. ac yn yr ymgyuaruot hvnnv ector aladavd frigius. ac antipus. ac aminon. tyvyſſogyō orroec. Ac achelarvy aladavd liconius. ac euffravus. allaver o vilioed obop parth adygvydaſſant. ac yn greulavn yr ymladaſſant dec nivarnavt arhugein ygyt. A gvedy gvelet obriaf rylad llaver oelu. Kenadeu aanuones at agamemnon y adolvyn kygreir chvemis idav. Ac ogytſenedigaeth y gyghorrvyr. agamemnon aganattavys y gygreir. Ac amſer yr ymladeu adeuthant. a deudec nivarnavt ar untu yr ymladaſſant a llaver or tyvyſſogyon devraf o bop tu alas. A llaver avrathvyt. ac yna agamemnon a anuones at briaf y adolvyn kygreir dec nivarnavt idaw val y gellynt gla*du y gvyr aladyſſit udunt. Aphria gvedy kymrut ygyghor ef aevyrda arodes yr oet agvedy dyuot yr oet ar amſer. Andromacta gvreic ector avelas drvy yhun nadylyei ector vynet yrymlad y dyd hvnnv. a phandatkanvys ybreidvyt idav ef gvreigavl uu gantav ygeireu hyny. ac yna andromacta yndriſt aanuones at briaf y beri idav vahard ector nat elei ydyd hvnnv yrvrvydyr. A phan gigleu briaf hynny ydanuones alexander. ac elenus. athroilus. amemnon. yrvrvydyr. ac ynhynny y dechreuavd gvyr groec dyvedut rydyuot dyd yvrvydyr. ac ydylyit kynal amot ac vy. athraethu llaver o eireu gvaratvydus am vyr troea. Ector ynteu ual y kigleu hynny agablvys andromacta ynvavr amygeireu. ac erchi y arueu avnaeth. ac ny allvyt yattal yn

vnoed. Ac yna andromacca o oreigaol goynuan aoisgoys ygyt wyr ycastell. ac aredaod at briaf vrenhin ac avenegis idao ybreidoyt. aryuynet ector affrost maor arnao parth ar vroydyr. achrymu ardal y deulin ydroet ybrenhin. ac ynteu aerchis y vab aoed ynsefyll gyt ahi galo ector draegefyn ac aorchymynnoys ybriaf vynet yrvroydyr. Ac yna pan oelas. agamemnon. ac achelaroy. adiodemes. ac aiax nat yttoed ector ynyrymlad goychraf yr ymladassant ac ylladassant laoer odyoyssogyon troea. Ac yna pan gigleu ector ykynnorof ar teruysc aoed ar oyr troea yny vroydyr. Kyrchu yvroydyr aonaeth. ac ar hynt ef aladaod idomedes. ac avorryaod ipicus aewayo ac aebrathaod yny vordoyt. Aphanoelas achelaroy rydygoydao llaoer odyoyssogyon groec gan deheu ector. A medylyao aonaeth achelaroy ony ledit ector ydygoydei riuedi a vei voy o oyr groec gan deheu ector rac llao. Ae vryt adodes achelaroy arnao y geissao ymgyuaruot ac ef. Ar ymlad agerdaod racdao val kynt. ac ector yna aladaod philobetem y tyoyssaoc deoraf orroec. A thrayttoed ef yn mynnu y yspeilao y deuth achelaroy yny erbyn. ac yno ybu ymlad diruaor yveint. ac y kychoynnoys gaorua|uaor or castell. ac orholl lu. Ac ector avrathaod achelaroy yny vordoyt. Ac yna achel yn achubedic odolur yn voy acyngraffach aymlidyoys ector. ac nyt ymedeois ac ef hyt pan ladaod ef ector. Ac yna goedy llad ector. ef ayraod fo ar oyr troea. ac ae hymlityaod gan oneuthur aerua vaor or rei codedic ynymyl pyrth ykastell. Ac yna amemnon aymchoeles ar achelaroy. ac ellideu yr ymladassant hoy yn duruig. ac ordioed yn lludedic ymoahanu aonaethant. ar nos aoahanoys * yr ymlad. Ac achelaroy ynvrathedic aymhoeles or ymlad at ywyr. Ar nos honno goyr troea agoynassant ector a goyr

groec y rei aladyſſit ohonunt ỏynteu. Athrannoeth Memnon adeuth yndyỏyſſaỏc ymlaen gỏyr troea yn erbyn llu groec. Acyna agamemnon agyghores ac a annoges yllu y geiſſaỏ kygreir deu vis val ygallei bob rei ohonunt gladu ygỏyr aladyſſit udunt. ac ar hynny y kenadeu agerdaſſant at briaf. agỏedy kael kygreir deu vis draekefyn ydeuthant. Priaf val yd oed deuaỏt gantunt hỏy ger bron y pryrth ycladaỏd ector yvab heb y vot ynbell y ỏrth ved llii vrenhin. A thrabarhaỏys ygygreir. ny orffỏyſſỏys palamides rac gorchygarch ybrenhin yr eilỏeith. Ac yna agamemnon aadnabu ybrat. ac adỏaỏt ypeidei ef arllyỏodraeth honno ynllaỏen ỏrth ykyghor hõnỏ. a goſſottynt hỏy y neb avynnynt yny le ef. A thranoeth agamemnon aỏyſſyỏš ybobyl ygyt. ac adiỏadaỏd nabu ef eiryoet chỏanaỏc yr amherodraeth honno. ac adỏaỏt naſ kymerth ef hi onyt ouedỏl iaỏn. A phadiỏ bynnac y mynnynt hwy yrodi hi vot yndigaỏn gantaỏ ef or gallei dial yſarhaedeu ar yelynyon allyỏyaỏ yn iaỏn y vrenhinyaeth yny ỏlat aelỏit micenis. ac ef aerchis y baỏb dyỏedut y eỏyllys. ac yna palamides adangoſſes y ethrylidoed ef. A gỏyr groec arodaſſant yr amherotraeth yn llaỏen y balamides. Ac yntev a ỏnaeth diolcheu maỏr udunt hỏy. Ac yn hynny y daruu y gygreir. aphalamides agyfanſodes ylu ac aehanoges ac yn y erbyn ynteu y deuth deiphebus. agỏyr troea aymladaſſant ynllidyaỏc. aſarpedon tyỏyſſaỏc orỏoec aỏnaeth teruyſc maỏr ymplith gỏyr troea. allaỏer aladaỏd o honunt. ac yn yerbyn ef telephemis adeuth. A gỏedy ymlad oeſeuyll ynhir ohonunt telepheb[us] avrathỏyt yndrỏc yny dygỏydaỏd. ac odyna y deuth preſſes uab meneſtius. a gỏedy ymlad ohonaỏ yn hir. Sarpedon ae lladaỏd ef. Ac odyna yn vrathedic adawyvrỏydy aỏnaeth ſarpedon. ac

vella dróy laóer odieuoed ygyt ybu yr ymladeu. ac yllas llaóer obob parth namyn móyaf alas owyr troea. Ac yna góyr troea aanuonassant genadeu at wyr groec y adolóyn kygreir vlóydyn ac óynt. ac o bop parth cladu eu góyr meiró aónaethant. aẹ iachau yrei brathedic. A góedy ymffydyaó ymóybot aónaethant hóy obop parth. A mynet aónaeth góyr ḡec * y edrych Kestyll góyr troea. A góyr troea yn edrych cestyll góyr groec. Ac odyna palamides aanuones agamemnon. y lespeus at teslus yrei aónathoed agamemnon kyn no hynny yngenadeu idaó y gyóeiryaó bóyllyrnev. ac ydóyn góneith o voecia y gan telephus idaó. aphandeuth agamēnon yno ef adatkanóys brat palamides yny gỳueir udunt. athróm uu gantaó kynny. ac ynteu advyaót nat dróy volest nac ydreis arnaó ef ydygyssit yr amherodraeth rac daó. namyn y górthot ohonaó oeróyd eóyllys ehunan. Ac ef aerchis udunt hóy baratoi bóyṭllyrryeu allenói eu llogeu ohonaó. Ac yna ydoed palamides ynteu yn kadarnhau ykestyll ac yn eukylchynu o dyroed amuroed kadarn. A góyr troea aouynassāt paham ydoed wyr groec yn lluydaó ac ynatneóydu ymuroed ac ynchóaneckau clodyeu ac ynkyóeiraó pob peth mor garedic ahynny. Ac óedy ymóahanu oóyr troea agóyr groec achladu ymeiró adaruot y vlóydyn. Priaf vrenhin ac ecuba y óreic. a pholixena y verch. agóyr troea y rei ereill adeuthant hyt ar ved ector. ac achelaróy adeuth yny erbyn. ac edrych aónaeth arbolixena aephryt hi aethegóch aaeth yny vedól ef. adechreu aónaeth ycharu ynuaór. Ac odyna treulaó y vuched aónaeth ef yn llesged ac yn seguryt ogaryat y uoróyn. a llidyaóc ykymerth ef arnaó dóyn rac agamemnon yramherodraeth. agossot palamides yn bennaf arnei. Ac órth hynny megys ykymhellei

gareat yvorŏyn gorchymun aŏnaeth y ffydlonaf ŏas ef frigius yhŏnnŏ uynet at ecuba gŏreic briaf y erchi polixena ymerch hi yn wreic yachelarŏy. ac orodit hi idaŏ ef ynteu aymhoelei adref d^ra^egefyn ae virmidoes. nyt amgen ŷŏlat y gyt ac ef. ar aŏr ygŏnelei ef hynny. ac ygŏnaei ytyŏyſſogyon ereiſſ oſſ y kyffelybrŏyd. ar gŏas agerdaŏd racdaŏ. ac a datkanaŏd y ecuba yr hynn aorchymynyſſei achelarŏy idaŏ. A hitheu adyŏat vot ynda genti hi hynny orbei da gan briaf ygŏr hi. athra vei hi ynymgyghori aphriaf. erchi aŏnaeth hi yr gŏaf ymhoelut driaegefyn. Ac agamemnon aymhoeles a niuer maŏr gantaŏ o logeu ygyt ac ef at yſſu. ac ecuba a ymadrodes aphriaf am dadyl achel. A priaf adyŏaŏt naeſſit ueſſy. Nyt ertebygu ohonaŏ ef* na bei deilŏg yiachelarąŏy ymgŷfflybu ac ef. namyn kyt rodei ef yverch idaŏ ae enkil ef odyno nat enkilyei ytyŏyſſogyon ereiſſ mŏy nochynt. Ac onybei hynny ynteu vot yndrŏc ac ynenŏir gantaŏ ef rodi yverch eu gelyn. Ac ŏrth hynny or mynei achel hynny bei driagyŏydaŏl dagnoved yrydunt. ac enkilyei yſſu yngyntaf. a chadarnhau y dagnoued. ac or gŏnelei ef hynny ynteu arodei yverch idaŏ ef. Ac ueſſy anuon aŏnaeth achel yŏas at ecuba val ydoed oſſodedic yrydunt ŷ ŏybot beth agaŏſſei briaf ynygyghor amyneges ef. ac ecuba aatrodes oſſ yr gŏas yr hyn agauas gan briaf. ar gŏas ae datkanŏys y achelarŏy. Ac yna achel agŏynŏys na aſſei ryludyas hoſſ roec athroea y ymlad oachaŏs un ŏreic. Nyt amgen noc elen vanaŏc. ac hyt yramſer yrytoedynt ynhynny ar ſaŏl vilyoed odynyon ar ladyſſit yno abot eurydit hŏy ynrŏymedic. Ac wrth hynny bot yn reit gŏneuthur tagnoued. agŏaſgaru yſſu Ac yna y daruu yvlŏydyn. atheruyn ygygreir. A phalamides adyŏyſſyŏys ylu ymaes ac aedyſgŏys. A deiphebus

ade[uth]aelu ȳ [y]erbyn. ac achelarôy ynteuolit am yôreic nyt aeth yr vrôydyr. A phalamides agauas achaôs ac agyrchôys deiphebus ac aelladaôd. Ac ymlad agyfodes yrydunt. Agyrru fo arnunt obob parth. A llaôer ovilyoed adygôydaffant. aphalamides aymhoeles at y vydin yngyntaf ac aehannoges yymlad ynda. ac yn yerbyn ydeuth farpedon ynôychyr. A phalamides aelladaôd ef. ac val ydaruu idaô ilad. Ef aymhoeles at yvydin ynllaôen ac ynvaôr vrydus. ac ynogonedus. Ac alexander paris aebyryôys ef afaeth ac ae brathôys yny vynôgyl. Agôyr troea ae hymoelaffant. ac a gyt taflyffant ergytyeu yrrei ereill. ac velly yllas palamides. Ac val yllas ybrenhin ydygôydaffant gôyr groec. Agôyr troea aônaethant deruyfc maôr arnunt. Ac ôynteu aphoaffant[y] eukeftyll . agôyr troea ae hymlityaffant y eullogeu. ac yachelarôy y datkanôyt hynny. Ac ynteu ae kymerth arnaô ual naf gôybydei ef dim yôrthaô. Ac eiffoes aiax aehamdiffynnôys hôy yngadarn. ar nos aôahanôys yr ymlad. A gôyr groec yneukeftyll agôynaffant palamides oegyfyaônder aedaeoni. A gôyr[troea] ôynteu orparth arall agôynaffant farpedon. adeiphebus. Ac yna. Nefter tyôyffaôc orroec oed vôyaf ahynaf or vydin aelôis hyt nos y tyôyffogyon yymgyghor. ac agyghorres ac aannoges vdunt wneuthur agamemnon yn amheraô*dyr arnunt. Ac ef aduc argof udunt tra uu bennaf ac amheraôdyr ef ryborthi ohonunt hôy yhymladeu yn rôyd aryuot yndigaôn dyôedut detôydet yllu. Ac ef aerchis ybaôb dyedut araghei eubod hôy hynny. aphaôb agy|uunôys ac ef. Agôneuthur agamemnon yn āheraôdyr ac yn bennaf arnunt aônaethant. A thrannoeth gôyr troea ynôychyr agerdaffant yrvrôyd[yr]. Ac agamemnon aduc ylu ynteu ymaes yn eu herbyn aphaôb orlluoed aymladaffant ynda. Agôedy

dyuot yran vóyhaf ordyd. Troilus agerdaód yr vydin gyntaf. ac a ladaód ygroecóyr ac adiffeithóys y maes ohonunt. ac ae ffoes hyt eukestyll. A thradóy góyr troea adeuthant aellu yr maes. acynyherbyn óynteu agamemnon adeuth. ac adysgóys yvydin. ac aerua vaór auu o bop unor deu luoed. ac aymladaód ynda yn eukyfeir. A throilus aladaód llaóer odyóyssogyon groec. Ac uelly yd ymladaód seith niórnaót yvntu. yna agamemnon aerchis kygreir deuvis. A góedy ymgadarnhau ohonunt agamemnon oanrydedus óassanaeth agladóys palamides. a phob rei ohonunt obop parth ycladassant eu tyóyssogyon ac marchogyō urdaól ereill oll ynanrydedus. ahefyt agamemnon aanuones trauu y gygreir. vlixes. a diomedes ac anestor. ac achelaróy yerchi idaó vynet yr vróydyr gyt ahóy ac achelaróy yndrist am ryossot ohonaó ẏny vraót nat aeiʸ ymlad achaós ryadaó ohonaó yecuba vynet yólat. neu ynteu yndiheu nat ymladei órth yvot ef ynkaru polixena. yn diruaór ef adechreuóys kablu ykenadeu adathoedynt attaó órth uot ynwell y dylyynt hóy keissaó tragóydaól dagnofed yrydunt agóyr. troea. Ac ymlad yn óychlaón aónaethant. athroilus avrathaód diomedes adóyn ruthur aónaeth amemnon hefyt aevrathu. Ac ef aladaód llaóer oóyr groec. Ac velly hóy dróy laóer odióarnodeu yn óychyr. ac ef alas llaóer ovilyoed o bop parth. a góedy góelet o agamēnon yvot ynkolli yran vóyhaf oelu beunyd ac nat oed allu gantaó yymlad a góyr troea adolóyn kygreir aónaeth ef chóemis ...

yd ymlassant

aalóaód

Ac yna priaf ygyghor attaó ac ymenegis udunt adolóyn góyr groec. agwyr troea a dyóedassant nat oed iaón udunt hóy rodi kygreir kyhyt a honno yóyr groec. namyn bot ynóell vdunt ymlad ac óy amynet ẏ llogeu. Ac yna yderchis priaf y baób

dyedut ydull . achan baob ohonunt ybu da goneuthur adolóyn góy^r groec am y gygreir udunt. ac agamemnon agladóys yrei meiró yn * anrydedus. ac auedeginyaethóys diomedes amenelaus ac aodynt vrathedic. agóyr troea agladyffant yrei meiró. ac a vedegynyaethóys yrei brathedic. Ac yngyffelyp y hynny tra uu ygygreir o gyffredin gyghor ydaeth agamemnon. anestor. ac achelaróy yn annoc ac yn adolóyn idaó ef dyuot yr ymlad. achelaróy yn drist adechreuis ym yrthot ahynny. ac adyóaót nat aei ef yr vróydyr. namyn bot ynreit udunt adolóyn hedóch. ac adechreuis vedylyaó ynovalus naallei nekau agamemnon odim. Ac yna ydedeóis achelaróy pan delei amser yrymlad anuon y varchogyon attūt hóy. ac eskussau drostaó ynteu. ac agamēnon adiolches ynvaór idaó efhynny. amser yrymlad adeuth agóyr troea agynullóys eullu. ac yneuherbynóynteu y doeth góyr groec. achelaróy yngyffevin aóisgóys y wyr ef ynbaraót ac aehanuones at agamemnon. a móy uu yrymlad achreulonach odyuot marchogyon achelaróy. Troilus ynygyffevin vydin ynllad góyr groec. ac ynfo góyr achel. ac yneuhymlit hyt eullufesteu. ac yneullad acyneubrathu. Ac yna ydeuth aiax yny erbyn ef agóyr troea aymlynwys gan vudugolyaeth yó kastell. Ardyd drannoeth agamemnon ae lu adeuth allan. ar tyóyssogyon oll agóyr achelaróy. ac yneuherbyn hóynteu ydeuth troilus. ac alexander ynllaóen yneubydin. Agóedy darparu yrymlad y deulu aymladaód y vróydyr abarhaaód laóer odydyeu allaóer ovilioed adygóydassant obob parth. Troilus aymlynóys góyr achelaróy ac aelladaód. ac aeffoes. A góedy góelet o agamemnon llad yran vóyhaf oe óyr ef. adolóyn kygreir aónaeth dec niórnaót arhugein. val y gellynt yn hynny o dervyn cladu yrei

meirȣ amedeginyaethu yr̃ei br̃athedic. Ar gygreir ynllaȣen agenhatȣys paf udunt. a phob rei ohonunt o bop parth agladaffant yr̃ei meirȣ. Ac amfer y gygreir adeuth. Ac yna gȣyr troea adeuthant y maes aellu. ac agamemnō agymhellȣys yholl dyȣyffogyon. ac ymlad aȣnaethant ac aerua vaȣr auu yr̃ydunt. Agȣedy dyuot yr̃an uȣyhaf or̃dyd. Troilus a ladaȣd yr̃ei aoed yny erbyn. agȣyr̃ groec affoaffant a fon vaȣr̃ gantunt. A phan ȣybu achelarȣy vot troilus ynryvelu yn greulaȣn ac yndwyn kyr̃cheu ar ȣyr̃ groec ac ynlad yȣyr̃ ynteu ef aaeth * yr̃ ymlad. Ac ynylle yherbynyȣys troilus ef ac ybr̃athȣys. ac uelly yr̃ ymhoeles achelarȣy or̃vr̃ȣydyr̃ yn vr̃athedic. whech niȣarnaȣt ybu yvr̃ȣydyr̃ ynȣaftat heb dyuot achelarȣy oachaȣs ybr̃ath agaȣffei. Ar feithuet diȣarnaȣt aerchis yngraf y ȣyr̃r̃ ymgeif a throilus ae gyr̃chu yn ȣr̃awl . a gȣedy treulaȣ yran vȣyhaf or̃ dyd ydoed dr̃oilus ynllaȣen aryvarch ynfo gȣyr̃ groec. Ac val yr̃ oedynt ynfo. ydeuth gȣyr̃ achelarȣy yny erbyn ac achelarȣy ~~ac ȣynt~~ ar groecwyr̃ ac ȣynt agyr̃chyffant troilus. athroilus riuedi vaȣr̃ o honunt val ydoedynt yn ymlad ybr̃athȣyt march troilus ac yllas. ac yneidaȣd achel ydr̃oilus ac yllaȣd ac ydechreuaȣd ydynnu or̃vr̃ȣydyr̃ ac ny allaȣd cȣpplav hynny kanys ytyȣyffaȣc aelȣit mener adoeth attaȣ. ac adehor̃es kor̃ff troilus racdaȣ ac ae br̃athaȣd ynteu. Ac achelarȣy aymhoeles or̃ vr̃ȣydyr̃ yn vr̃athedic. a mener ae hymlityȣys. a phan ȣelas achelarȣy ef yn y ymlit yaros aȣnaeth. Ac yndiglȣyf or̃br̃ath ymlad vyr̃r ennyt o achelarȣy ac ef. ae lad. A mener aebr̃athaȣd ynteu deu vr̃ath. ac velly yr̃ ymhoeles or̃vr̃ȣydyr̃. A gȣȣedy llad tyȣyffaȣc gȣyr̃ troea ygȣyr̃ affoaffant yr̃ caftell ar nos aduc yr̃ ymlad racdunt. ac y caeaffant y pyr̃th. athrannoeth yr̃ anvones pr̃iaf

genadeu at agamemnon yerchi idaȣ gygreir vgein niȣarnaȣt. ahynny agauas. Priaf aberis cladu troilus amener ynanrydedus. arei ereill eu rei meirȣ hȣynteu. Ecuba yndrift o daruot yachelarȣy Ilad ydeuab yn ȣeifon deȣron. nyt amgē ector athroilus aaeth yny chyghor gȣreigaȣl drȣc. paȣed y dialei hi ydolur amy meibon. Sef aȣnaeth hi gȣediaȣ ac anoc alexander y mab hi ydial y vrodyr. ac y ȣneuthur brat achelarȣy. aelad heb ȣybot ydaȣ. Sef ydarchyffei achelarȣy yecuba rodi polixena y merch hi jdaȣ ef ynbriaȣt ac y dyȣaȣt hi eireu yr anuonei hedȣch ac ykedernheynt y gedymdeithaf yrydūt. Coffot yr oet aȣnaethant hȣy am hȳny yn temyl apollo aoed ynagos y borth ygaer. adarparu brat ynbaraȣt yachelarȣy. Ac adaȣ aȣnaeth alexander yecuba brovi gȣneuthur brat achelarȣy. Sef oed yneubrȳt ynos kyn ybrat. deȣis ynifer deȣraf yntroea. aedodi ynymyl temyl apollo aoed ynagos yn erbyn dyuot achelarȣy. Yd oed ecuba megys ymedylyaȣd (ac y dyȣ)aȣt * ȣrth alexander aanuones at achelarȣy megys ygan briaf yrodi polixena idaȣ ynbriaȣt ac yerchi idaȣ dyuot ydemyl apollo ygȣpplau y neges. ac achelarȣy auu laȣen gantaȣ hȳnȳ oferch polixena. Athrannoeth aoffodes oet ac ȣynt yny demyl ygȣpplau y neges. Ac yn hynny achelarȣy ac antilogus Qab y neftor adeuthant yr Ile goffodedic. ac aethant ygyt yr demyl. ac obob parth udunt ybyryȣyt ergytyeu. ac ydanoges paȣb or bratȣyr y gilyd ovn vryt. Ac yna achelarȣy ac antilogus adroyffant eumentyll amybreicheu affeu udunt. ac adynnaffant glefydeu. Ac yna yIladaȣd achelarȣy laȣer o ȣyr . ac alexander aladaȣd antilogus. ac avrathaȣd Iaȣer o vratheu ynachelarȣy Ac achel yna orbratheu hynny kyt bei derr yr ymladei agoIles y eneit. ac alexander aerchis bȣrȣ

y gorff ef y adar a bŷstuileit. ac adolŷyn aŷnaeth elenus naŷnelit hynny . namyn rodi y gorff y ŷyr achelarŷy. A gŷyr groec agymeraſſant ygorff ef a chorff antilogus ac ae dugaſſant gantunt y eu Hueſteu Ac agamemnon aberis cladu ygŷyr Hadedigion hynny yn anrydedus . ac aadolygŷys ybriaf bot bed achelarŷy gyt abedeu gŷyr troea. agŷneuthur yno waryeu ac arŷylat tec am danaŷ ..

Odyna y gelŷjs ef wyr groec ygkyghor ac yd erchis vdunt rodi arueu achelarŷy aphob peth oraoed eidaŷ ef gyt ahynny odlyſſeu ada araH y aiax kyfneſſaf yachelarŷy. Ac aiax adywaŷt kanys ef oed vab y vab achelarŷy. nyt amgen no neopholonus nat oed iaŷnach yneb gael y arueu ae da noc idaŷ ef. Achyghori aŷnaeth gŷahaŷd neophonus yr ymlad arodi idaŷ hoH da ahoH arueu y dat. A da uu gan agamemnon gyghor aiax. ac ef aanuonef menelaus at licomedes eŷyrth neopholonus yerchi idaŷ anuon y nei yr ymlad. A licomedes a anuones neopholonus ynei ynHaŷen at wyr groec. Ac yna gŷedy daruot ygygreir. agamemnon adeuth ae lu ymaes ac aedyſgŷys ac aehannoges yngraf. ac yn euherbyn ŷynteu ydeuth gŷyr troea or gaer ac ymlad aŷnaethant. Ac yny vrŷydyr gyntaf aiax aymrodes ynoet. afon vaŷr ynyHu . aHaŷer adygŷydaſſant obob parth. ac alexãder aanelŷys yvŷa ac aladaŷd Haŷer owyr groec. ac vrathŷys aiax yny yſtlyf yn hoeth. ac ynteu ynvrathedic aymlynŷys alexander ac nyt ymedeŷis ac ef yny Hadaŷd. ac aiax yn doluryus or brath ac ynHudedic aymhoeles yr Hueſteu ac val ytynnŷyt yſaeth ohonaŷ ybu varŷ. Achorff alexander aduc*pŷyt yrgaer. Adiomedes o ŷraŷl vedŷl aduc ruthur oealon. a gŷyr troea afoaſſant hŷt eu pyrth. achadŷ eupyrth aŷnaethant hŷy

gȯedy eu hymlit o diomedes hyt ygaer. Ac yna agamemnon aduc ylu ygkylch y castell ac or nos hyt ybore ydeistedȯys gȯyr groec ygkylch y kestyllar muroed. ac ygossodassāt wersylleu y ȯlat bop eilȯers. A thranoeth priaf agladaȯd alexand^er y vab yn anrydedus. Ac elen uanaȯc wreic alexand^er achȯynvan vaȯr genti aehymlynȯys. A phriaf urenhin acecuba yȯreic aekymerth hi megis merch udunt ae didanu aȯnaethant yngaredic. ac nyt adaȯei hi droea oe bod ac ny damunei vynet at ȯyr groec. Athradȯy adechreuaȯd ystyryaȯ dȯyn llu hyt y pyrth agalȯ gȯyr troea yr ymlad. A phriaf aerchis yȯyr gadarnhau y muroed yny kylch atheȯi yny delei yȯreic aelȯit pentisilia agalȯ ygȯyr ynborth udunt aelȯit amazones. A phentissilia adeuth allu maȯr genti yn erbyn agamemnō. acymlad maȯr auuniuer odiȯarnodeu ahir uu yvrȯydyr. agȯyr groec afoassant hyt eu lluesteu. ac yna y kyȯarsagȯyt hȯy ynvaȯr. ac ovreid ysafaȯd diomedes ynymlad ynerbyn pentisilia. aphei nabei hi ayrei ylogeu drȯy roec. ac ae llosgassei ac aedistryȯassei yr holl lu pei nabei ynos yn borth udunt. ac vellyydettellis hi ȯynt yny lluesteu. Pentisilia aymdangosses peunyd ynyllu. ac aladaȯd gȯyr groec ac aegelȯis yr ymlad. Ac agamemnon ogyghor gȯyr groec agadarnhaȯys ylluesteu ac aehamdiffynnȯys. ac nyt aeth ef y vn vrȯydyr ynydeuth menelaus. aphyrr vab achelarȯy ygyt ac ef. Agȯedy dyuot pyrr at ȯyr groec ef arodes holl arueu achelarȯy y pyrr y vab. Ac odyna pyrr adoeth yedrychbed y dat achȯynuan uaȯr gantaȯ. Ac yna pentisilia ual ygnotaysses adysgȯys yllu ac adeuthhyt ynlluesteu gȯyr groec. ac yn yherbyn hitheu agamemnon adeuth aelu. Ac ual ydymgyuaruuant pyrr vab achelarȯy tyȯyssaȯc ygȯyr aelȯit mimidones aȯnaethant

aerua vaȣr ar ȣyr troea. Ac ual ygȣelas pentiſilia hynny ymlad yngadarn aȣnaet yny vrȣydyr athrȣy dalam odiȣarnodeu ygyt yr ymladaſſant hȣy ynȣychyr ac ylladaſſant llaȣer obop parth. Aphentiſilia avrathȣys pyrr. ac ynteu ynachubedic odolur aladaȣd pentiſia. Yarllef ywlat aelȣit amazonia. agȣedy daruot hynny pyrr agymhellȣys holl lu troea yr gaer. ac ovreid gȣedy ry ymgynnull ohonunt ykaȣſſant hȣyfo. Ac ynagȣyr groec adamgylchynaſſant ygaer aellu. hyt nachaffei wyr troea namynet ymyȣn na dyuot ymaes odyno drȣy un geluydyt. Ac yna antenor. apholidamas. ac eneas. adeuthant at briaf yerchi idaȣ keiſaȣ ymrydhau odyno ac ym * gyghorri amyrhynn adelei rac llaȣ. Aphriaf aelȣis ygyghorȣyr attaȣ ac aerchis udunt dyȣedut yr hynn aodologyſſynt ac ayttoedynt yny damunaȣ. Ac yna antenor aduc argof rylad llaȣer oȣyr groec. athyȣyſſogyon ac amdiffynȣyr troe[a]. Nyt angen noc ector. ac alexand[er]. athroilus. ary drigyaȣ ohonunt ȣynteu llaȣer oȣyr kadarn. Nyt amgen no menelaus. ac agamēnon. aphyrr vab achelarȣy gȣr nyt llei y gedernyt noe dat. adiomedes. ac aiax. alocrius. allaȣer owyr ereill ynbennaf herȣyd doethineb. Nyt amgen no neſtor. ac iluxeſ. ac ȳ herbyn bot gwyr ynȣarchaedic ac ynvriȣedic. Ac anoc aȣnaeth edryt elen udunt adugaſſei alexand[er] aegedymdeithon orȣoec. agȣneuthur tagnoſed yrydunt. agȣedy traethu llaȣer o eireu ac ogyghorreu amdagnefed ohonunt hȣy. Kychȣynu aȣnaeth amffimacus mab priaf gȣas Jeuanc deȣr achyȣaethyl. ac anantenor ac ar neb aoed ynkytſynyeit ac ef achablu y geireu aȣnaeth. ac annoc mynet aellu ymaes adȣyn kyrch udunt yny llueſteu. Yny vei yneill beth udunt ae ȣyntȣy. aorffei ar ȣyr groec. aehȣynteu aorvydit yn ymlad dros eu gȣlat. Ac ȣedy

dodi oamphimacus deruyn ar y ymadraod. Eneas agyuodes ac o ymadrodyon tec araf aorthoynebos parableu amphimacus. ac aannoges deifyuyt tagneued y gan oyr groec yngraff. apholidamas a anoges y kyfryo. Agoedy daruot udunt hoynteu doedut y hymadraod. priaf agyfodes ynvaorvrydus yuynyd ac adyborthes Naoer odrygeu ynerbyn antenor ac eneas. Ac adyoat ybot hoy yndyoyffogyon ygeiffao ymlad ac yberi anuon kenadeu yroec. A phan welas antenor ac ef yngenat ehunan nadioadoys draethu yn irNaon ac | oa*ra*toydus owyr groec ac annoc ohonao ynteu yr ymlad. ac odyna ydyoat vot eneas gyt ac alexander yndoyn elen ar anreith oroec. Ac orth hynny ȳ diamryffon nat ahei ef yr hedychu. Aphriaf aorchymynnoys ybaop bot ynbaraot dan aroyd val y agorit ypyrth y doyn kyrch. Ac adyoat bot yndiheu udunt aeagheu aegorruot. Ac yna goedy doedut ohonao ygeireu hyn yma aehannoc. ef aedeois ykyghor ac aduc amphimacus gyt ac ef yr neuad. Aphriaf adyoat orth amphimacus yvab vot ofyn anaoef ygoyr hedoch rac brathau ohonunt oy y kafteN aebot hoy Naoer oniuer ynkytfynyeit acoynteu. Ac orth hynny bot ynreit euNad. ac os veNy y gonelit yvot ef yn amdiffynor * ar yolat. Ac ygorvydei amphimacus rac Nao ar wyr groec. Aphriaf aerchis yamphimacus bot ynfydlaon. ac yn vfyd. ac ynbaraot gyt agoyr aruaoc ereiN yoneuthur eudarpar. ac val y gaNei ef oneuthur hynny heb dyb. Oranoeth ef adyoat ygonaei ef diruaor waffaneth ac ygoahodei ynteu hoy orth yfoper. Ac yna pan veynt hoy ar yfoper yderchis priaf y amphimacus. agoyr ynaruaoc dyuot ameupenn aeNad kymeint vn. Ac amphimacus aedeois idao ygonaei ef hynny yn Naoen. Ac veNy ygoahanoys ef yorth briaf. ac ynyr vn dyd yrymgyn-

nullassant yr vn lle. at antenor ynteu palidamas. ac vlcalegon. ac amphidamas. ac y alaus. ac ydyoedassant orthao y bot hoy ynanryuedu ynvaor goydynder priaf vot yn oell gantao ef y varo ef ae holl wlat yn warthaedic ymyon. nogoneuth[nr] hedoch yrydao agoyr groec. Ac antenor a dyoaot paoed y kaei ef ahoynteu ryd|dit agoaret. odymffydyynt hoy acef ac nafdyoetynt arnao. Aphaop ohonunt hoy arodes kedernit idao ar hynny. Ac ynapan oelas antenor ygallei ef dyoedut y dapar yndiogel idaw. ef aanuones at eneas y venegi idao ef y goneynt hoy vrat ygaer. ac ydymogelynt oynteu ae holl oyr. aeda. Ac ydanuonynt genat at agamemnon am hyny. Ac a|frystei y oneuthur eu brat. Ac ystyryeit aonaeth antenor rygyfot priaf yn irllaon lidiaoc or kyghor am annoc ohonao ef dagnefed. abot ofyn arnao ynteu rac goneuthur obriaf ryo gyghor neoyd am ybrat oynteu. Ac velly yr ystyryoys pob rei ohonunt ar gylch. ac arhynt yr anuonassant hoy polidamas heb oybot yneb. Kanys lleiaf oed lit goyr groec orthao ef at agamemnon. Apholidamas adeuth hyt yn luesteu goyr groec. yny lle ydoed agamemnon ac aonaeth y negesseu yn graf. Ac yna agamemnon heb oybot hyt nos aelois yholl dyoyssogyon yghyghor. ac adrodes udunt genadori polidamas acaerchis ybop rei ohonunt dyoedut yr hynn agyghorei. Achyghor uu gan baop onadunt rodi kygreir yr bratoyr ac Jluxes a nestor adyoedassant bot arnūt ofyn y vrat honno ac yn deissyvedic pyr aorthoyneboys ygeireu hoy. Athroytoedynt hoy ynymryssion yrydunt velly duunao aonaeth goyr groec achymryt aroyd ygan bolidamas. ac anuon gan si-* non at Eneas. ac anchises. ac Antenor. Asinon agerdaod par[th] athroea. Ac ny roessit yna etoa allodedeu y pyrth ygan y goeircheitoeit yamphimacus. Ac ual y

rodes ef yr arôyd achlybot llef eneas. ac anchifes. ac antenor. ef agôplaôys ac agadarnhaôys yvrat. ac adeuth drraegefyn ac adyôat hynny yagamemnon. Ac yna ybu da gan wyr groec rodi cret ybaôb. aekadarnhau drôy lyein. ac os ynos honno yrodynt hôy ykaftell ykeit cret ôrth antenor. ac vlcalegon. ac amphimadas. ac eneas. ac oellauur ac oerieni oll ae gôraged aemeibon. ae kereint oll. ae kyueillon. ac yr faôl agyt fynyôys amhynny yrodet kenat vdunt y gael ygeudôyeu. ac euda ynhollaôl. Agôedy datkanu yr amodeu ac ymrôymaô yrannoges polidamas hyt nos dôyn yllu yrporth aelôit foea ylle yr oed ymaes yhôno llun penn march yn yfkythredic. Ac y dyôaôt ybydei ynos ynganhorthôy udunt yno antenor. ac anchifes ynagori yporth y lu gôyr groec ac ydygynt leuuer gantunt ynarôyd yr kyrch ac ybydei rei owyr troea yno ynbaraôt heuyt ydôyn gôyr groec yneuad ybrenhin. Agôedy amlyckau yr amodeu elchôyl. polidamas adeuth drraegefyn ykaftell ac adatkanôys ygyfranc. ac adyôaôt am eneit antenor. ac eneas ôrth wneuthur ohonaô ef y amot yngall nat oed reit vdunt hôy vnofyn. Ac ef aerchis udunt ac y gôyr ynhollaôl hyt nos vynet yborth foea aeagori yôyr groec. adangos eu lleufer. adôyn yllu ymyôn. Ac yna antenor ac eneas auuant baraôt yny porth. ac aehagoryffant ypyrr aelu. ac olyein agadarnhaffant ygret y rydunt ac ef. Ac yna antenor aeduc ef y neuad ybrenhin ynylle ydoed holl borth gôyr troea. Aphyrr aduc ruthur yneuplith. ac aladaôd *gôyr troea* yndibarch. ac aymlynôys priaf. achyr bron alaôr Jubiter aelladaôd. A phan yttoed ecuba yn fo y deuth eneas ynyherbyn ac yrodes hi poluxena ymerch idaô ef yr hon arodes eneas ychudyaô at anchifes ydat ef. Andromacka. achaffandra hôyn-

teu a ymgudyaſſant yn temyl minerua dóyóes y nerth. ac ar hyt y nos ny oꝛffóyſſóys góyꝛ groec yn diffeithaó troea. ac yndóyn y hanreitheu. A góedy goleuhau y dyd. Agamemnon aelóis y holl dyóyſſogyon y demyl minerua dóyóeſ y nerth y óneuthur diolch am y dóyóeu ac eu moli. ac ef aerchis dodi yꝛholl anreith y gyt. ac ef aranóys yꝛanreith y * baób yngyffredin. Ac a ouynnóys heuyt yꝛllu auynnynt gynnal aruoll óꝛth antenoꝛ. ac eneas. y góyꝛ aónathoed bꝛat y gaer udunt. Ar holl lu adywedaſſant ymynnynt. Ac yna agamemnon aganhatóys udunt eu holl da. Ac eneas. a diolches y nvaóꝛ y agamemnon ac y dyóyſſogyon groec yꝛei ereill. A choffau aónaeth antenoꝛ y agamemnon ry annoc o elenus vab pꝛiaf Achaſandꝛa y chóaer yꝛ hedóch vyth. ac etryt elen vanaóc. agadu cladu achelaróy. Ac óꝛth hynny agamemnō aganhatóys eu rydit y elenus. ac y gaſandra. ac elen vanaóc aeiryoles ar agamemnon dꝛos ecuba. ac andꝛomacka y goffau y bot hi eiryoet y ngaredic gantunt hóy. Ac o gyffredin gyghoꝛ agamemnon aganhatóys y heneiteu y ecuba ac y andꝛomacka. Arpetóyꝛyd dyd ymynnaſſant hóy Moꝛdóyaó tu a groec. Ac rac tymheſtleu maóꝛ yny Ludyas y goꝛuu arnunt dꝛigyaó yno dalam o diórnodeu. Achalcas a dyóaót oedeóindabaeth na daroed bodlonhau yngóbyl yꝛ uffernolyon dóyóeu. Ac yna y deut cof poluxena y pyꝛr o achaós yꝛ honn y Ladyſſit achelaróy y dat ef. Ac ef ageiſſóys honno yn Luoſſogróyd yꝛei kaeth ac nys kauas. Ac agamemnon y nteu aoꝛchymynnóys y antenoꝛ y cheiſſaó y ngraff ae dóyn attaó ef. Ac ef ae kauas hi yn ymgudyaó yno. Ac ef aerodes hi y byꝛr vab achelaróy. ac y nteu ae tramydgóys hi ar ved achelaróy y dat ef a ladyſſit oe hachaós hi. Ac agamemnon aſoꝛres óꝛth eneas amgudyaó ohonaó ef pollixena. Ac ef aerchis

idaȣ adaȣ gȣlat dɿoea. Ae holl nifer y gyt ac ef. Ac eneas avfudhaȣys y arch ef. ac aedeȣis troea ef ae nifer. ac aaeth ymeith yny longeu. Ac ympenn ychydic odydyeu wedy kychȣyn agamēnon y ymdeith. ykymerȣyt elen yn dɿiſt dɿycyɿuerthus. ac yducpȣyt adref ygyt a menelaus y gȣɿ. Elenus uab paf aedȣy chwioɿed caſſandɿa ac andɿomacca. ac ecuba eumam aaethant odyno hyt ymbɿenhinyaeth aral odɿoea. Hyt hynn ygoɿchymynnȣys dared y gȣeithɿet hȣnn ymyȣn llythyɿ. Kanys ygyt athylȣyth antenoɿ y trigyaȣd ef. Sef hyt y parhaȣys yɿ ymlad ardɿoea. Deudec niwarnaȣt. aſeith mis. a dec mlyned. Sef riuedi adygȣydȣys owyɿ groec. megys y menegit ympeunydaȣl weithɿedoed. ac y hyſcriuennȣys dared. Chwemil ac ȣythcant ouilioed o dynyon. Ac owyɿ troea yny vɿedychwyt y caſtell * yneukylch. vn vil arbymthec athɿugeinmil ˘ a chwechanmil o dynyon. Agȣedy kaffel ygaer ar caſtell. deu naȣmil athɿugeinmil. adeu canmil o dynyon. Eneas agerdȣys ymeith parth ar eidal yny llongheu ryadoed ef ac alexander kyn no hynny ygyɿchu elen hyt yggroec. Sef riuedi ydoedynt olongeu. dȣy long arhugeint˘ Sef riuedi odynyon ydoedynt gyt ac ef. pedwar cant atheirmil˘ Riuedi tylȣyth antenoɿ. pump cant adȣyuil˘ Acygyt ac elenus uab paf. ac ecuba. achaſſandɿa. ac andɿomacca. deucant atheir mil. Ac uelly y teruyna yſtoɿya dared ˘ ˘ ˘

Ystorya Brenhined y Brytanyeit.

Ryttaen oreu or ynyſſed yr hon aelbit gynt y ben ynys ygguolleibigabl eigaban. Yrbg freinc ac Jberdon y mae goſſodedic byth cant milltir yſſyd yn y hyt. a deucant yny llet. A pha beth bynnac avo reit y dynabl aruer o andyffygedic ffrbythlonder hi ae gbaſſanaetha. Ygyt ahynny kyflaban yb or maes tired llydan amyl. abrynneu arderchabc adas y dir dybyllodraeth. drby yrei y deuant amryvaelon genedloed frbytheu. Yndi heſyt y maent koetyd a llbyneu kyflaban o amgen genedloed aniueileit abbyſtuileit. Ac ygyt ahynny amlaf kenueinoed or gbenyn o blith y blodeuoed yn kynullab mel. ac ygyt ahynny gberglodyeu amyl adan abyrolyon vynyded. Yn yrei y maent ffynhoneu gloeb eglur or rei y kerdant ffrydyeu. ac alithrant gan glaer ſein. A murmur arbyſtyl kerd. A hun yb yrei hynny yr neb agyſgo ar eu glan. Ac ygyt ahynny llynneu ac avonoed kyflab o amryvaelon genedloed byſgabt yſſyd yndi. Ac eithyr y perueduor yd eir drofta y ffreinc. Teir avonbonhedic yſſyd yndi. Dyt amgen. temys. a hvmyr. a *hafren*. A rei hynny megys teir braich y *maent* yn ranu yr ynys. Ac ar hyt yrei *hynny* y deuant amryvael gyſneibityeu. or gbladoed tramor. Ac ygyt a hynny gynt yr oed yndi byth prif dinas arhugeint yny theckau. A rei o nadunt hedib yſſyd diffeith. gbedy dibreidab y muroed yn ballus. ac ereill etba ynſeuyll yn iach. athemleu ſeint yndunt yn moli dub. a muroed a chaeroed arderchabc yn *eu* teckau.

Ac yny temleu kenueinoed o wyr agóraged achóuenoed yntalu góaſſanaeth dylyedus yn amſeroed keugant y eucreaódyr ynheróyd criſtonogaól fyd. Ac or diód pymp kenedyl yſſyd yny chyuanhedu. Nyt amgen. normanyeit. abrytanyeit. aſaeſon. affichtyeit. ac yſgottyeit. Ac or rei hynny oll yngyntaf y brytanyeit ae góledychóys ovor rud hyt ar vor Jóerdon hyt pan deuth dial ygan duó arnadunt am euſyberóyt ygan ffichtyeit arſayſon. Ac megys ydeuthant y gormeſſoed hynny. Ni aedamlyóychón rac Llaó. Yma yteruyna y prolog.

Eneas yſgóydóyn góedy daruot ymladeu troea achael y gaer. affoes ac yſcanius y vab ygyt ac ef. ac adeuthant myón llogeu hyt yg gó*lat yr eidal yrhon aelóir gólat rufein. Ac ynyr amſer hónnó ydoed latinus yn urenhin yn yr eidal. Ygór a aruoLles eneas ynanrydedus. ac yna góedy góelet o turn vrenhin rutyl. Ityaó aorac ac ymlad aónaeth ac ef. Agorruot aónaeth eneas a llad turn vrenhī rutyl. Achafael yr eidal. Alauinia merch latinus yn óreic idaó. Ac yna góedy ymlenói dieuoed buched eneas. aſcanius y vab ynteu aónaethpóyt yn vrenhin. A góedy drychauel aſcanius arvrenhinaól gyuoeth. ef aadeilóy dinas ar auon tiberis amab aanet idaó. ac yrodet arnaó enó ſiluius. Ar góas hónnó góedy ymrodi yledradaól odineb gorderchu aorac nith ylauinia ae beichogi. Agóedy góybot o aſcanius ydat ef hynny. erchi aónaeth oedeóinyon dyóedut idaó póy avechogaſſei y voróyn. Agóedy deóinaó o nadunt a chaffel diheuróyd orpeth hónnó óynt adyóedaſſāt vot y voróyn ynveichaóc ar vab aladei yvam ae dat. Agóedy darffei idaó dreiglaó llaóer oóladoed ydayar or diód y deuei ar vlaenóed gorruchelder anryded. ac nythóyllóys eu deóindabaeth

ỏynt kanys doeth eu deỏindabaeth. Ac yna gỏedy dyuot oet yr vorỏyn y escor ar ythevyd ỏely ybu uarỏ. Ac velly ylladaỏd ef yvam. armab arodet aruaeth ac ydodet brutus arnaỏ. Agỏedy meithryn ymab aevot ynbymtheg mlỏyd. diỏarnaỏt ydoed ygỏas yn kanlyn y dat ynhely. Ac val ydoedynt velly nachaf karỏ ynkerdet heibaỏ. Sef aorac brutus anelu bỏa agellỏg saeth ac ynkeissaỏ llad ykarỏ ybrathaỏd ydat ar saeth yadan y vron ac ybu uarỏ. Ac velly y lladaỏd ef ydat. a gỏedy marỏ y dat orergit hỏnnỏ ydeholes gỏyr yreidal vrutus. Kanyt oed deilỏg gymryt yn vrenhin arnunt gỏr aladei gyflauan kymeint allad yvam aedat. agỏedy y dehol ydaeth ynteu hyt yggroec ac y gỏelas gỏelygord o etiued elenus vap priaf ygkeithyet y dan bandraessus vrenhin groec. Pyr vab achelarỏy adugassei ygenedyl hōno gantaỏ gỏedy disdryỏ tro ydial ydat. ac aegỏarchayssei ygkeithyỏet ỏynt yngyhyt oamser ahynny. Ac yna gỏedy adnabot ovrutus ygenedyl trigyaỏ aỏnaeth ygyt ac ỏynt. Ac yny lle gỏedy keneuinaỏ brutus ac ymadnabot aphaỏb ohonunt. Kymeint uu y daỏn yn euplith *ac* ydoed garedic achymeredic ygan y brenhined ar tyỏyssogyon. a hynny aoed idaỏ oeprayt ae dèỏret ae haelder ae dayoni ae vilỏryaeth ae glot. Sef achaỏs hynny doethaf oed ymplith ydoethon. deỏraf ymplith yrei ymladgar. Ac ygyt a hynny pa beth bynnac adamỏeinei idaỏ nac eur. nac aryant * na meirych. nadillat. hynny oll arodei ef oe gytuarchogyon. ac ybaỏp or ae mynnei ygantaỏ. Agỏedy ehedec yglot ef dros wladoed groec ydymgynnullassant attaỏ paỏb or aoed ogenedyl droea obop lle hyt ydoed tervyneu groec. Ac erchi idaỏ ef bot yndyỏyssaỏc arnadunt ac eu rydhau ogeithiỏet gỏyr groec. A hynny a gernheynt ac adyỏedynt yallu ynhaỏd.

kanys kymeint oed eu niuer gǒed^y yr ymgynullynt ygyt ac ydoed feith mil owyr ymlad heb y gǒraged ar meibon. Ac ygyt ahȳny hefyt ydoed ygǒas Jeuanc bonhedickaf yggroec obarth y dat. yvam ynteu ahanoed ogenedyl droea. ac yn ymdiret yndunt. ac yngobeithaǒ kael nerth maǒr ygantunt. Sef achaǒs oed hynny gǒyr aoedynt ynryuelu arnaǒ ygyt abraǒt undat ac ef. amam hǒnnǒ ae dat a hanoed orǒec. aryuel aoed yrygtunt am tri chaftell. aadaǒffei ydat y affaracus ynyvarǒolaeth yn ragor rac y vraǒt. A rei hynny ydoed ǒyr groec ynkeiffaǒ ydǒyn yarnaǒ ǒrth nahanoed yvam orǒec. Kanys mam athat y vraǒt ahanoed orǒec. Ac wrth hynny yd oed borthach gǒyr groec oe vraǒt noc Jdaǒ ef. Ac ynaeiffoes gǒedy gǒelet ovrutus amylder ac eiryf y gǒyr. agǒelet ykeftyll yn gadarn ac ynbaraǒt idaǒ. haǒd uu gantaǒ ufudhau udunt A chymryt tyǒyffogaet arnadunt.

Ac yna gǒedy drychauel brutus yndyǒyffaǒc. galǒ aoruc attaǒ ǒyr troea o bop man achadarnhau keftyll afaracus aǒnaeth. ac eullenǒi oǒyr ac arueu abǒyt. Agǒedy daruot hynny kychǒyn a ǒnaeth ynteu ef acaffaracus arholl gynnulleitua or gǒyr. ar gǒraged. ar meibon ar anreitheu gantunt hyt yn ynialǒch ydiffeith ar koedȳd. Ac odyna yr anuones brutus lythyr hyt ar pendraffus vrenhin groec yny mod hǒnn.

Brutus tyǒyffaǒc gǒedillon kenedyl droea. yn anuon annerch y bandraffus vrenhin groec. A menegi idaǒ nat eod deilǒg idaǒ atal ygkeithiǒet eglur vrenhinaǒl genedyl olin dardan. ac eukeithiǒaǒ yn amgē noc ydylyynt ynherǒyd euboned. Ac ǒrth hynny ymae brutus yn menegi idaǒ bot ynwell gan-

tunt hóy eupreffóylaó achartrevu y ny diffeith. Ac ymborth mal aniueileit ar gig amrót allyffeu gan rydit noc yg*h*yuanhed ar weledeu a melyfter y dan gaethióet. Ac of codi gorychelder dy vedyant ath gyvoeth di awna hynny na dot yneuherbyn. namyn madeu udunt. Kanys anyan adylyet yó ybop kaeth llafuryaó o * bop ford y ymhoelut ar yhen deilygdaót ae rydit. ac órth hynny y harchón ni dy drugared di hyt pan ganateych di udunt hóy preffóylaó yny koedyd yffoaffant udunt gan rydit. Neu ynteu ony edy hynny udunt yth deyrnas di gan rydit ellóg óynt gan dy ganyat y óladoed ybýt y geifaó preffóyluot heb geithióet.

Agóedy góelet o bandâffus yllythyr hónnó ae darllein rac yvron. galó attaó aorruc ygyghoróyr. Sef agaóffant yneukyghor lluydaó yn eu hol. ac euhymlit. Kanys blóg vugan wyr groec. ygened^yl avuaffei yffaól *v*lóynyded hynny ygkeithióet ydanunt. Llyuaffu o honunt óynteu anuon yryó lythyr hónnó attunt hóy. na medylyaó onadunt keiffaó bórró góed geithióet y arnunt. Ac órth hynny y kauas góyr groec yneukyghor lluydaó yneu hol. acheiffaó yeukymell yeu keithióet. ac val ydoed pandraffus ae'lu ynkyrchu ydiffeith y tybygynt vot brutus ynda6. Ac val ydoedynt yn mynet heb laó y kaftell aelóit fparatintus. eukyrchu yndirubyd aorruc brutus udunt. atheir mil o óyr aruaóc gantaó. kanys yn diaróybot y deuth brutus ahynny owyr ygyt ac ef. Ac eu kyrchu aorruc góyr tro vdunt yn óychyr. A llad aerua diruaór y meint onadunt. A ffo yn geóilydyus aorruc p*andraf*fus agóyr groec ygyt ac ef y bob *mann* or y tebyckynt caffel dianc. a cheiffaó *my*net dróy auon aoed gyr eullaó. fef oed yhenó akalon. Ac ynkeiffaó bryffyaó dróy yr auon yperig-

lóys aneiryf onadunt. A llaóer avodaſſant. A llaóer oɿ adihagei heb eubodi aladei wyɿ tro ar yglan. Ac yny óed honno góneuthur deu dyblic aerua onadunt. Agóedy góelet oantigonus bɿaót. pandɿaſſus vɿenhin groec hynny doluryaó aónaeth yn vóy nomeint agaló ygedymdeithon góaſgaredic attaó ac eubydinaó. Ac yn gyflym kyɿchu góyɿ tro. Kanys clotuoɿach athegachoed gantaó y lad gan gyɿchu. noe vodi gan ffo yn hagyɿ. Ac ymlad aónaeth ef ae vydin ynóychyɿ ac yn óɿaól. ac ny dygrynoes idaó namyn ychydic. kanys paraót oed wyɿ tro ac eu harueu yn óiſgaóc kyóeir ymdanadunt. Agóyɿ groec noethon diaruev oedynt. ac óɿth hynny gleóach oed wyɿ tro. Ac yny óed honno ny oɿffyóyſſyſſant yn eu llad yny daruu y diſtryó hayach. A daly antinogus bɿaót ybɿenhin ac ana*cletus ygedymdeith. Ac arhynny yuudugolyaeth agauas bɿutus . . .

Ac yna góedy kaffel ovɿutus y uudugolyaeth honno. goſſot aónaeth óhechant marchaóc y myón kaſtell aſaracus aegadarnhau oɿ petheu avei reit ygyt ahynny. Achyɿchu aoɿuc ynteu ydiffeith ar dɿyll arall oélu gyt ac ef ynylle ydoed yɿ anreitheu ar góraged ar meibon. Ar nos honno góedy hynny coffau aónaeth pendɿaſſus ryffo ohonaó ehun. adoluryaó yn vaóɿ rylad y wyɿ adaly y vɿaót. A chynnullaó awnaeth yffoedigyon oc eu llechuaeu. A phan oleuhaóys ydyd dɿanoeth kyɿchu aoɿuc am ben y caſtell. kanys yno y tebygei ry vynet bɿutus ar carcharoɿyon gantaó. Agóedy edɿych ohanaó anſod y kaſtell ac erchi ybaóp góarchadó y ɿan ac ymlad ac ef obop keluydyt oɿ ygellit. Ac velly o bop keluydyt llauuryaó aónaethant ygeiſſaó y diſtrió ynoɿeu ac ygellynt. A góedy bydit yny wed honno yn treulaó ydyd. y goſſodit rei diflin y ymlad ynos

hyt tra vei yrei lludedic oymlad ydyd yn gorffyôys. Ac ereill diflin aossodit y ôylaô y pebylleu rac ofyn kyrch deissyueit ygan eugelynyon. Ac or parth arall ydoed wyr y kastell yn amdiffyn yty ac euheneideu. ac obop keluydyt or y gellynt ôynteu gôrthôynebu y eu peiranneu ôynteu. A gôers ydymledynt ôynteu o daflu. gôers o saethu. gôers ovôrô brônstan todedic am eupenneu. . Ac velly ydymdifferynt ynôraôl. Ac yna gôedy gossot oôyr groec hôch ôrth y castell. adechreu y gladu y adanaô. Sef aônaethant ôynteu bôrô dôfôr brôt athan gôyllt orty ameu penneu. Ac velly eukymell y ffo y ôrth yty. Ac eissoes or diôed o eisseu bôyt. apheunydyaôl ymlad yneublinaô. Anuon kenadeu aônaethant att vrutus y erchi kanhorthôy am rydit udunt kanys ofyn oed arnunt eugôahanu ac oeisseu ymborth gorvot arnunt rodi eu castell. A gôedy dyôedut hynny ôrth vrutus. medylyaô aorûc paôed y gallei ef y rydhau hôy. Ac ofynhau aônaeth yn vaôr nas gallei. rac ofyn colli y meint gôyr aoed idaô. ac nat oed gantaô ynteu eithyr hynny mal ygallei rodi kat ar vaes y wyr * groec. A gôedy medylyaô pob peth. Sef ykauas yny gyghor dôyn kyrch nos am eu penn acheissaô tôyllaô eu gôylôyr. A chyn ny allei ef hynny heb ganhorthôy rei o wyr groec. Galô anacletus kedymdeith antigonus aorûc attaô. adyôedut wrthaô ynyôed hon gan displeimaô cledyf arnaô. Tydi wr Jeuanc ony ôney di yngyôyr ufud yr hyn aarchaf .i. ytti. Nyma diôed dyderfyn di ac antigonus arcledyf hônn. Sef yô hynny pan vo nos heno ymedylyaf i. dôyn kyrch ambenn gôyr groec mal ykaffôyf gôneuthur aerua dirybud arnadunt. Sef ymynnaf tôyllaô ohonat ti eu gôylwyr hôy ac eu gôerssylleu. kanys racdunt hôy yd oed reit yn gyntaf ymoglyt. Mal ybei haôs in gyrchu amben

yllu. Ac ôrth hynny gôna ditheu megys gôr call doeth y megys yd ôyf i. ynyerchi ytti yngyôir fydlaôn. Pan del ynos kerda parth ac at yllu aphôy bynnac agyuarffo athi. dyôet ôrthaô yngall ry dôyn antigonus o honat o garchar brutus ae rydhau ohonat ae adaô ohonat ymyôn glyn dyrys koedaôc heb allu ydôyn hôy no hynny rac trymet yr heyrn aoed arnaô. A gôedy dywettych hynny dwc ôynteu attaf i. Mal y gallôyf eu kaffel ôrth vy eôyllys.

Ac yna gôelet o anacletus ycledyf noeth vch y ben ar geireu adyôedei y gôr yngogyfadaô y ageu. Adaô aônaeth gan dyghu llô gôneuthur hynny gan rodi yeneit idaô ac yantigonus y gedymdeith. Agôedy kadarnhau yr aruoll yrygtunt. Pan deuth yr eil aôr ornos. kychôyn aônaeth anacletus parth ac at yllu. A gôedy ydyuot yn agos yr llu nachaf ygôylwyr obop parth yn yarganuot. ac yn ymgynnull amyben. Ac yn gofyn idaô pa anfaôd ykaôffei dyuot o garchar ar brutus. A dyôedut o honaô ynteu nat yr kyrchu abrydychu ydathoed. namyn rydianc o greulaôn garchar gôyr tro. Ac yerchi udūt ôynteu dyuot ygyt ac ef hyt ylle ydoed antigonus yn llechu gôedy y dôyn o hâô ogarchar brutus hyt yno kanys ny allyffei ydôyn bellach no hynny rac pôys yr heyrn. Ac val yd oed rei onadunt yn amheu beth adyôedei ae gôir ae geu. nachaf vn or gôylwyr yny adnabot. ac yn menegi hynny oe gedymdeithon. Ac yna heb pedruffô galô ygôerfylleu aônaethant. amynet ygyt ac * ef hyt ylle y dyôedaffei ryadaô ygedymdeith. A gôedy eu dyuot hyt yno. kuodi aônaeth brutus aevydin gyt ac ef ynaruaôc ac eu llad yn llôyr. Ac odyna kerdet aorruc parth ac at y llu. aranu ylu yndeir bydīn agorchymyn ybaôp kerdet yn daôel. achyrchu o bop parth yr llu heb

ffroſt gan neb. Ac na ladei neb o honunt vn gor hyt pan elei vrutus hyt ymhebyll y brenhin yn gyntaf. Ac yna pan glyvynt hvy y gorn ef gvnelei bavb yallu.

Agvedy eu dyſgu velly ovrutus vynt kerdet a vnaethant yn davel ac yn reolus yny doethant ymplith yllueſteu pavb yny gyſeir. Ac velly aros yr arvyd deruynedic aoed yrydunt ac eu harglvyd. Ac yna gvedy dyuot brutus y drvs pebyll ybrenhin yr lle y damunaſſei ydyuot idav heb ohir ykanpvyt ycorn yn arvyd. Ac yna nys gohiryaſſant neb oe wyr namyn mynet ymyvn ar tor ykyſgaduryeit arodi dyrnodeu agheuavl udunt. Ac yny ved honno briavb y pebylleu ar lluesteu. Ac velly gan gvynuan adiſgyryein yrei meirv ydeffroynt yrei byv. a megys deueit ymplith bleideu heb vybot fford y ffo ydarhoynt euhageu. Dyt oed udunt navd kany cheffynt oennyt wiſkav euharueu. ny cheynt vynteu o ennyt fo namyn rydec yn noethon diaruot ymplith eugelynyon aruavc. ac y lledit. Ac odihagei neb ac ychydic oe eneit gantav rac meint y avyd ynffo briavb ac eſſigav avnaei ar gerric adrein amvyeri. Ac y gyt velly ycollynt eugvaet ac euheneiteu. Ac odarffei yrei onadunt onerth ae *taryan ae* ar*ueu* ereill kaffel lle yymgudyav drvy dyvyllvch ynos. ym plith y ke*rric yſyrth*ynt yny vrivynt ynanauus. Ac or dihagei neb or damvein tyghetuenavl hvnnv. y bodynt ar y dyfred gyr eullav. Ac velly breid oed or dihagei neb yndianaf or ryv damvein direidi hvnnv ac ef. A gvedy gvybot owyr y kaſtell bot eu harglvyd yn llad eugelynyon velly. Dyuot allan *or ka*ſtell a *vna*ethant vynteu. adeu | dyblygu aerua onadunt. a megys ydyveſpvyt uchot k*yr*chu avnaeth brutus bebyll y brenhin aedaly ac erchi y garcharu. Kanys

mŏy les adebygei y vot oe garcharu *n*oc oe lad. Ý dorof aoed y gyt ac ynteu. ny orffŏyſſei honno yn llad heb drugared a gyfarffei a hi. Ac yny wed honno y treulyſſant y nos yny *deuth y dyd.* yny oed * amlŏc gŏelet meint yr aerua aŏnathoedynt. Ac yna llaŏenhau aŏnaeth brut[us] a ranu yr yſpeil aŏnaethpŏyt y rŏg y ŏyr ef. a thra ytoedit yn ranu yr yſpeil ydaethpŏyt ar brenhin ygharchar yr kaſtell. Ac yderchiſ brutus kadarnhau y kaſtell a chladu y calaned. Agŏedy daruot hynny ymgynullaŏ aŏnaeth brutus aelu y gyt. adiruaŏr leŏenyd a budugolyaeth gantunt. a mynet yr diffeith yr lle ydoed yr anhedeu argŏraged ar meibon.

Ac yna y gelŏis brutus y henafgŏyr attaŏ y ymgyghor pabeth aŏnelei ampandrafus vrenhin groec. Kanys hyt travei ef yneukarchar hŏy ac yneumedyant. dir oed idaŏ wneuthur avynnynt. Ac yna yrodet amryuaelon gyghoreu. Rei a gyghorei erchi idaŏ ran oedeyrnas gan rydit. Freill agyghorei erchi kenat y vynet ymeith ar hyn avei reit yhynt gantunt. A gŏedy eubot ynyr amryſſon hŏnnw. kyuodi aŏnaeth vn o nadunt y vynyd. ſef oed y enŏ Membyr adyŏedut bot yn oreu kyghor udunt. ac yn Jachaf kymryt kanat y vynet ymeith omynnynt iechyt udunt. ac euhetiuedyon gŏedy hŏy. Kanys o rydheynt hŏy y brenhin achymryt ran oegyuoeth gantaŏ ybreſſŏylaŏ yndi ymplith gŏyr groec ef adebygei nacheynt dragŏy | hedŏch yn eu plith or dyd hŏnnŏ allan. Kanys ŏyron agorŏyron yrei lladedigyon agoffeynt eugelynyaeth ac ŏynt yn dragyŏydaŏl. ac aehetiuedyon ŏynteu. Ac or darffei bot brŏydyr yrygtunt. niuer groec peunyd a amlaei a niuer tro[ea] aleihaei. ac ŏrth hynny y kyghorei kymryt y verch hynaf y bandrafus yr hon aelŏit ygnogen

yn ỏrẻic yeu tyỏyssaỏc. a llogeu a phob ryỏ beth oẻ a uei reit udunt ỏrẻth eu hynt. Ac os hynny a geffit kymryt kanat y vynet y le y gellynt kaffel tragyỏydaỏl hedỏch.

Agỏedy daruot y vembyẻ teruynu yẻ ymadẻaỏd hỏnnỏ vfudhau aỏnaeth yẻ holl gynulleitua y gyghoẻ. a dỏyn pandẻassus y ganaỏl y gunulleitua aỏnaethpỏyt. a dyỏedut idaỏ y dihenydyit yn diannot o nyỏnelei yẻ hyn ydoedynt yny oẻchymyn * a *thr*a yttoedit yn dyỏedut ỏrthaỏ yẻ ymadẻaỏd hỏnnỏ ydoed ynteu y myỏn kadeir oẻuchel ual ydylyei vẻenhin. A gỏedy gỏelet ohonaỏ gogyuadaỏ y ageu. atteb aỏnaeth yny ỏed honn. Kanys tyghetuen am rodes .i. ynaỏchmedyant chỏi. Dir yỏ ymi wneuthur aỏch mynnu chỏi rac colli vy muched yẻ honn nyt oes gỏerthuaỏrogach na digriuac^h^ no hi ynybyt herỏyd y gỏelir y mi. Ac ỏrẻth hynny nyt ryued y phrynu obop ffoẻd ac y galler y chaffel. Achyt boet gỏrẻth ỏyneb gennyf .i. rodi vy merch. eissoes didan yỏ gennyf y rodi yẻgỏas Jeuanc hỏnn. A henyỏ o ettiued pẻiaf vẻenhin tro ac anchises ar boned yssyd yndaỏ ynteu yn blodeuaỏ mal y gellir y ỏelet yneglur. A phỏy a allei ellwg kenedyl tro hediỏ ynryd yẻ honn ry vuassei y saỏl vil o vlỏynyded. ac amseroed y dan vẻenhined groec ygkeithiỏet. Pỏy ageissei lauuryaỏ y gyt ac ỏynteu y geissaỏ rydit oẻ ryỏ geithyỏet honno. Achan gallỏys y gỏas Jeuanc hỏnn hỹny. Mineu a rodaf vymerch idaỏ ef ynllaỏen. ac eur ac aryant allogeu a phob kyfryỏ beth oẻ auo reit y hynt ỏrthaỏ. ac oẻ byd gỏell genỏch bẻessỏylaỏ gyt agỏyẻ groec. Mi a rodaf yỏch dẻayan ygkyuoeth ynryd dẻỏy hedỏch ygyuanhedu. Ac ony mynnỏch namyn mynet ymeith mal y bo hyfrydach genỏch. Mi a dẻigiaf gyt achỏi. megys gỏystyl yny vo paraỏt pob peth oẻ

aedeϑit yϑch. A gϑedy daruot kadarnhau yr amot uellу yrygtunt yd anuonet ybop porthua or aoed ygkylch teruyneu groec y gynullaϑ eullogeu. A gϑedy dϑyn yllogeu oll y vn lle. eu llenϑi aϑnaethpϑyt obop rϑy beth or avei reit ϑrth hynt. A rodi y vorϑyn aϑnaethpϑyt y vrutus. Ac y baϑp ar neillu yrodet yn herϑyd y voned ae deilygdaϑt eur ac aryant athlyſſeu amein maϑrϑeirthaϑc yn amyl. A gϑedy daruot hynny. yd ellygϑyt y brenhin oegarchar ac yd aeth gϑyr tro yneu llogeu yn ryd o geithiϑet gϑyr groec. *

Ac yna ygoſſodet yvorϑyn yr honaelϑit ignogen gϑreic vrutus yny kϑr ol yr llog. Ac iguan achϑynuan agymerth yndi am adaϑ yrieni aegϑlat. Ac nythroſſei y llygeit yar y gϑlat hyt pan gudyϑys y ϑeilgi ytraeth. Ac yn hynny o yſpeit yd oed urutus yny dinanu. Ac yndyϑedut ϑrthi ynhegar. Ac yr hynny nythaϑei ynydygϑydϑys kyſgu arnei. Ac vellу ykerdaſſant deudyd a noſϑeith argϑynt ynrϑyd unyaϑn yneuhol. Ac yna y doethant hyt ynynys a elϑit leogicia. ar ynys honno diffeith oed yna. gϑedy ry anreithaϑ kyn no hynny yn llϑyr o genedyl aelϑit ypiratas. Ac yna ellϑg aϑnaeth brutus trychanϑr aruaϑc y edrych pa ryϑ tir oed hϑnnϑ apha ryϑ genedyl aepreſſϑylei. A gϑedy naϑelſant gyuanned yndi. namyn yn gyflaϑn o amryuael genedyl aniueileit abϑyſtuileit. Ilad llaϑer aϑnaethant or rei hynny ac eu dϑyn gantunt yeullogeu. Ac yna ydoethant y hen dinas diffeith. oed yn yr ynys. yno yd oed demyl ydiana dϑyϑes yr hely. Ac yno yd oed delϑ y diana yn rodi gϑrtheb ybaϑp or a ovynnit idi. ac y deuth ygϑyr hynny agorthrϑm veicheu arnadunt or aniueileit yeu llogeu. A menegi aϑnaethant yvrutus anſaϑd yr ynys. A chyghori aϑnaethant y eu tyϑyſ-

ſaȣc mynet yr demyl ac aberthu yr dȣyȣes. A gofyn pa wlat y preſſȣylei oe chyuanhedu yn dragyȣydaȣl idaȣ ac oe etiued. Ac ogyt gyghor ykymerth brutus geryon deȣin. adeudec oe henaſgȣyr ygyt ac ef ac y daethant hyt ydemyl. Ac ydugant bop peth or a oed reit herȣyd eu deuaȣt ȣrth aberthu gantunt. A gȣedy eu dyuot yr demyl gȣiſgaȣ aȣnaethpȣyt corȣon oȣinȣyd ambenn brutus. Ac ynherȣyd hengynefaȣt kynneu aȣnaethpȣyt teir kynneu yrtri duȣ. Nyt amgen Jubiter. a Mercurius. adiana. ac aberthu y bop vn onadunt ar neiltu. Ac odyna ydaeth brutus ehun rac bron allaȣr diana. a lleſtyr ynylaȣ ynlaȣn owin. agȣaet ewic wenn adrychauel yȣyneb aȣnaet gyuarȣyneb ar dȣywes. adyȣedut ȣrthi yr ymadraȣd hȣn.

Ae tydy dȣyȣes gyuoethaȣc ti yſſyd aruthur yr beid koet. yt ymae kenat treiglaȣ aȣyrolyon lȣybreu a gellȣg eudylyet y daearolyon ac vffernolyon dei. dyȣet ti ymi pa dayar ypreſſȣylaf i. yndiheu yndi. A pha eiſtedua ydanrydedȣyf i. dydi trȣy yr oeſſoed o demleu agȣerinaȣl gorreu gȣerydō.

A gȣedy dyȣedut hynny ohonaȣ hyt ympeñ naȣeith treiglaȣ ygkylch yrallaȣr aȣnaeth pedeir gweith. adineu ygȣin *oed y*ny laȣ ymyȣn geneu y dȣyȣes. a tha*nnu cro**en yr ewic wen rac bron yr allaȣr. Ac arhȣnnȣ gorȣed. Ac am ydryded aȣr or nos pan oed eſmȣythaf gantaȣ yhun ygȣelei y dȣyȣes ynſeuyll rac y vron ac yn dyȣedut ȣrthaȣ val hynn.

Brutus heb hi ymae ynys parth hȣnt yffreinc yngadȣedic or mor o bop tu idi. ac auu geȣri gynt ynychyuanhedu yr aȣrhonn diffeith yȣ ac adaſ yth genedyl di kyrchu yno. Kanys

hi auyd tragyóydaól eiſtedua itt. ac auyd eil tro yth lin di. Yno ygenir brenhined oth lin di yr rei ybyd daryſtygedic amgylch ydayar.

A góedy yóeledigaeth honno dyffroi aónaeth brutus aphetruſſaó beth ryóelſei ae breidóyt ae dóywes yn menegi idaó ynteu yNe a biſſóylei. Agaló ygedymdeithon aorac attaó amenegi vdunt yóeledigaeth. A diruaór leóenyd agymeraſſant yndunt. ac annoc mynet y eu Nogeu. ac ar y góynt kyntaf yn róyd kerdet ygeiſſaó ywlat auanagaſei ydóywes vdunt aónaethant. A chychóyn aónaethant yeuNogeu adrychauel hóyleu achyrchu y diffeithuor. A dec niórnaót ar hugeint ybuant yn kerdet hyt yr affric. Ac odyno ydoethant hyt ar aNoryeu yphilyſtewydyon ahyt yn Nyn yr helyc. Ac odyna ydaethant y róg ruſcan amynyd azaras. Ac yna ybu ymlad maór arnunt ygan genedyl y piratas. A góedy gorruot o nadūt hóy kymryt Naóer oyſpeileu ypiratas aónaethant. Ac odyna y kerdaſſant dros auon malyf yny doethant hyt ymorytan. Ac ybu reit udunt yna odlodi bóyt adiaót mynet yr tir oc euNogeu. ac anreithaó yólat aónaethant hyt ygcolofneu ercólf. Ac ydymdangoſſes yvorvoróyn udunt a dangylchynu euNogeu. ac ybu agos ac eu bodi ogóbyl. ac odyna ydoethant hyt y mor teryn. achyr Naó y mor hónnó y kaóſſant pedeir kenedyl o aNtudyon tro or rei affoaſſei ygyt ac antenor odro. ac yndyóyſſaóc arnadunt corineus gór hynaós oed hónnó gorreu ygyghor or góyr móyaf y * nerth ae gedernit aeleóder. Pei hymdrechei achaór ef ae byryei mal y mab Neiaf. A góedy ymadnabot górhau aónaeth corineus y vrutus ar bobyl aoed y gyt ac ef. A hónnó ympop Ne or ybei reit órth ór a ganhorthóyei vrutus. ac odyna y doethant hyt ym

porth lygerys yggoafgoin. aboro agoreu ynoaonaethant. Ac yna y goroffoyfaffant yn edrych anfaod ywlat feith nieu afeith nos.

Ac ynyr amfer hon ydoed goffar fychty yn vrenhin yggoafgoin apheitao. A goedy clybot ohonno difkynu eftraon genedyl yny wlat anuonaonaeth attunt yoybot beth a vynnynt ae ryuel aehedoch. Ac val ydoed genadeu goffar yn dyuot. y kyuaruuant achorineus adeucan or ygyt ac ef yn hely yn forefl y brenhin. A gofyn aonaethant poy aganattayffei idao hely yn forefl y brenhin. Kanys hen defaot yo yr dechreu nadylyei neb hely fforeft ybrenhin nallad yaniueileit heb y genyat. Ac ydyoaot corineus nacheiffaod ef eirioet genyat am ykyfryoy ahynny. Ac ef aonaeth vn orkenadeu fef oed yeno ymbert anelu boa aboro corineus afaeth. Sef aonaeth corineus gochel yfaeth ac yfclyfyeit yboa olao ymbert. ac arboa brioao y benn ynyoed y emennyd amydeuglufl. adechreu fo aonaeth yllelll. ac o|ovreid ydihagyffant y gantao. Ac ymanagaffant hynny y eu harglloyd. A thriftau aonaeth y brenhin ynvaor. achynullao llu y dial agheu y genat arnadunt. Agoedy goelet ovrutus hynny. kadarnhau ylogeu aonaeth ynteu agoffot yndunt ygoraged armeibon. Ac ynteu ar holl gynullelitua or goyr aaethant yn erbyn ybrenhin. Agoedy bydinao obaop ygoyr obop parth. ymlad aonaethant yngalet ac yngreulaon. Agoedy treulao llawer or dyd yny oed honno. Keoilydyao aonaeth corineus koyret yd oedynt ynkael yvudugolaeth. na llauaffu or ffichteit bot mor leo ahynny yneuherbyn. Ac yna fef aonaeth corineus galo yleoder attao a chymryt ywyr ehun gyt ac ef a mynet ar neillu yny parth deheu yr ymlad. Agoedy [43] kyoeiryao yvydin ohonao. Kyrchu yelynyon aorruc

yny aeth ehun yneukanaȣl. ac ny oꝛfȣyſſȣys yny kymhellȣys arffo. Agȣedy colli ygledyf ydamȣeinȣys idaȣ kaffel bȣell deuȣynebaȣc. ac ahonno ygȣahanei agyuarffei ac ef owarthaf ypenneu hyt yggȣadyneu eu traet. Aryued oed gan baȣb oꝛ aegȣelei deȣꝛder ygȣꝛ ae gryſder ae gedernit gan yſglyuyeit bȣyell deu ȣynebaȣc y gyꝛrei ofyn affo aryelynyon gan ymadꝛaȣd ac ȣynt val hynn. Pale wyꝛ ofnaȣc llefc y ffoȣch chȣi. ymhoelȣch ac ymledȣch achoꝛineus gȣae chȣi dꝛuein rac keȣilid yſaȣl vilyoed ydyȣch ynfo rac vn gȣꝛ. A chymerȣch yn lle didan ageu ffo rac|gof i. Kanys kymelleis y creulonyon geirȣ ar ffo ac aelledeis pop tri. pop petȣar.

Ac ȣꝛth hynny ſef aȣnaeth ſuardus tyȣyſſaȣc. Kymryt trychanȣꝛ ygyt ac ef. achyꝛchu coꝛineus agoſſot arnaȣ. Sef aȣnaeth coꝛineus erbyn ydyꝛnaȣt ar ydaryan. agoſſot ar vȣyel arnaȣ ynteu. ar warthaf y helym. yny hollites yꝛ helym arpenffeſtin ac aoed ohynny hyt y llaȣꝛ agȣneuthur aerua diruaȣꝛ ymeint oꝛ lleill. Ac nyoꝛffȣyſſaȣd coꝛineus oꝛ ruthur honno yny oed kanmȣyaf y elynyon ynanauus ar nys lladyſſei onadunt. Ac velly yd oed goꝛineus ehun yn erbyn paȣb aphaȣb yny erbyn ynteu. Aphan welas bꝛutus hynny kyffroi o garyat ygȣꝛ aȣnaeth achyꝛchu ae vydin yn ganhoꝛthȣy ygoꝛineus. Ac yna ydeuth y lleuein maȣꝛ ar goꝛderi ac y bu aerua vaȣꝛ obop parth. Ac yna heb ohir y cauas gȣyꝛ tro y vudugolyaeth. ac y kymhellȣyt y ffichtyeic ar ffo. agȣedy ffo goffar hyt yn teruyneu ffreinc y kȣynȣys ȣꝛth ygedymdeithon rac eſtraȣn genedyl aymladyſſei ac ef. Ac yna ydoed deudec bꝛenhin ynfreinc ynaruer ovn teilygdaȣt. ac o vn gyfreith. A rei hȳny ogyt duundeb aadaȣſſant mynet ygyt agoffar ydial yſarhaet aegeȣilyd ae go-

llet ac y ȣrthot yr estraȣn genedyl o deruyneu y wlat ef. *

Agȣedy yvrȣydyr honno ar vudugolyaeth llaȣenhau aȣnaeth brutus ae gedymdeithon a chyuoethogi y wyr oda yrei lladedigyon adiffeithaȣ y wlat aellosgi allenȣi ylogeu oe da. Agȣedy distryȣ o honunt ygenedyl honno ar wlat yny wed honno. ydoethant hyt yndinas turon yr hȣnn adyȣeit omyr mae ef aehadeilwys gyntaf. Agȣedy gȣelet o vrutus yno le kadarn adeilat kastell aȣnaeth yno obei reit idaȣ kyrchu diogelȣch mal ykaffei ynbaraȣt. kanys ofynhau ydoed dyuot goffar. athyȣyssogyon ffreinc allu aruaȣc gantunt y ymlad ac ef. Agȣedy gȣneuthur y castell ybu deudyd yn aros dyuodedigaeth goffar aelu drȣy ymdiret ynygleȣder aehueinctit A gȣedy clybot ooffar bot gȣyr tro yn castellu yny gyuoeth. ny orfȣyssȣys ~~nyorffȣyssȣys~~ nadyd nanos yny deuth yno. Agȣedy gȣelet kestyll brutus gan edrych ynhagyr arnaȣ dyȣedut yr ymadraȣd hȣnn aorȣc. Och ortristyon tyghetuenneu llauassu oalltudyon castellu ymkyuoeth i. val hyn. Gȣissgȣch ych arueu wyr abydinȣch. achyrchȣch yr hanner gȣyr racko megis deueit. arennȣch yngeith ȣynt ar hyt y kyuoeth. Agȣisgaȣ euharueuaȣnaethant ynerbyn eugelynyon. agȣneuthur deudec bydin. Ac orparth yd oed vrutus ynbidinaȣ. nyt yn ȣreigaȣl namyn yn dysgu yvydinoed yn drybelit drut mal y dylyynt kyrchu neugilyaȣ. Aheb annot ymlad aȣnaethant yndrut ac yngalet. Ac ygȣnaeth gȣyr tro aerua diruaȣr ymeint oc eu gelynyon hyt ar dȣy vil haeach gan eu kymell yffo. Ac ynylle mȣyaf vo yniuer mynycha yȣ damȣeinaȣ y vudugolyaeth. Kanys mȣy teir gȣeith oed lufreinc nollu brutus kyt rybylit or dechreu ȣynt. or diȣed ymgyȣeiraȣ achyrchu gȣyr tro

allad llaver onadunt ac eu kymell yr castell drachefyn. Amedylyav avnaethant eugvarchae yno ynyvei reit udunt drvyneVyn ymrodi yneVyllys y ffreinc. Agvedy dyuot ynos y kauas gvyr tro yneu kyghor. Mynet corineus ae wyr gantav allan hyt * ymyvn llvyn coet aoed gyr eullav allechu yno hyt ydyd. Aphandelei ydyd mynet brutus ae lu allan yymlad aelynyon aphanvei gadarnaf yr ymlad dyuot corineus aevydin gantav or parth arall ynol y elynyon ac eullad. amegys y dvedaffant velly ygganaethant ogyt duundeb. Athrannoeth pan doeth y dyd bydinav avnaeth brutus. amynet yr ymlad. ar freinc agyuodes yneuherbyn. Ac yny lle yfyrthvys ac ybrathvyt llaver obop parth. Ac yna ylladavd gvas Jeuanc odro nei yr brenin. fef oed y env turn. ac vn cledyf whech chanvr. Nyt oed eithyr corineus ynyllu gvas devrach no hvnnv Ac eiffoes y damgylchynvys llaver oe elynyon ef ac y llas turn. ac oe env ef y gelwir yvlat yr hynny hyt hediv turon. Ac ar hyny y deuth corineus allaver mil owyr ar vavc gantav ynol y freinc yndiarvybot a gvneuthur aerua vavr onadunt.

Aphan velas yfreinc hynny kymrav avnaethant. o dybugu bot yn vvy y llu noc ydoed achymryt euffo. Ac eukymell aorruc gvyr tro ac eu llad ae gvafgaru ynygavffant yvudygolyaeth. A chyt bei vavr defnyd lleVenyd yvrutus oachavs y vudugolyaeth honno. trift eiffoes oed am lad turn ynei. Abot yniuer beunyd ynlleihau. ac ynbetrus gantav or diVed padiv y damVeinei y uudugolyaet. Sef agauas yny gyghor tra vei y ran vvyaf oelu gantav yn Jach mynet ynylogeu gan glot yuudugolyaeth honno. Ac ogyt gyghor ydaethant yeullogeu. allenvi eullogeu obop ryv da agolut. Ac ygyt a rvydvynt ydoethant yr ynys adeVedic udunt drvy dvyvavl vrtheb y borth totneis yr tir.

Ar amser hónnó y gelóit hi yóen ynys. A diffeith oed eithyr ychydic ogeóri ynychyuanhedu. tec oed y hansaód oavonoed tec aphysgaót yndunt. achoedyd abóystuileit yndunt ynamyl. abodlaón vuant yr Ne ybressóylaó yndaó. A góedy góelet or keóri óynt yndamgylchynu yr ynys. Ho aónaethant y ogoueu ynymynyded. ac yna gan ganyat brutus y ranóyt yr ynys. ac ydechreuóyt dióyllaó y tired ac adeilat tei. Ac ynychydic o amsar góneuthur diruaór gyuaned yndi. Ac y mynóys brutus galó yr ynys oenó ef bryttaen. Ar genedyl yn vrytanyeit. Ac ohynny allan y ieith aelóit gýt Jeith dro neu gamroec. Aelóit góedy hynny brytaen. Ac ordysc hónnó y mynnóys. Corineus galó yrann ynteu or ynys kernyó ar bobyl yngorneuic kanys pan ranóyt y kauas corineus dewis ac ydeóissóys yran honno. kanys yno ydoed amlaf ykeóri. ac nat oed gantaó ynteu dim digriuach noc ymlad ar rei hynny. ac ymplith yrei hynny yd oed vn antyghetuenaól y veint. a deudec cupyt yny hyt. achymeint y angerd ac ytynnei deróen oe góreid megys * góialen uechan gan y hysgytóeit vn weith. Ac val ydoed vrutus diórnaót yn aberthu ydiana yny porthua ydisgynnassei yndi. nachaf ykaór hónnó yn dyuot ar yvgeinuet or keóri ereill ygyt ac ef. Ac yn góneuthur creulaón aerua or brytanyeit. Ac eu damgylchynu aónaeth ybrytanyeit. ac eullad oll eithyr yr un kaór maór hónnó aarchyssei vrutus y gadó y welet ymdrech yrygtaó achorineus. Kanyt oed dim digriuach gantaó no góelet yryó gatwent hōno. Ac y ymdrech ydaeth corineus arkaór. a phob vn onadunt agymerth gauel ardórn arygilyd ac ymdrauodi aorugant. agóasgu aónaeth corineus y kaór attaó. a thorri teir assen yndaó. Vn yn yr ystlys deheu. adóy yn yr ystlys asseu. A llidiaó a

ónaeth corineus adrychauel ykaór aryyſgóyd. achyr-chu penn karrec vchel vch ben y mor. Abóró yſyrth hónnó yar yyſgóyd dróy yſkithred kerric yny vu yn dryllеu yny goches ytonneu gan ygóaet. Ac yr hynny hyt hedió ygelóir ylle hónnó llam y kaór.

Ac yna góedy rannu ovrutus ydeyrnas yróg y wyr ynteu. Yedrychóys ynteu lle ybei deilóg gantaó yadeilat dinas yndaó. ac y deuth hyt ar avon demys ac yno y kauas ylle auu adas gantaó órth adeilat. Ac yno ydadeilóys dinas. Ac ygelóis ef troea newyd. ar enó hónnó abarhaóys arnaó hyt yn oes lud mab beli. braót ygaſwallaón mab beli ygór aymladvys ac vlcaſſar amheraódyr ruuein. Agóedy kaffel olud yvrenhinyaeth ycadarn-haóys ynteu y dinas o geyryd athyroed anrydedus. Ac ygelóis oeenó ehun kaer lud. ac orachaós hónnó y bu deruyſc yrygtaó anynyaó yvraót. Amgeiſſaó diffo-di enó tro ac eugólat. Achanys traethóys gildas o hynny ynlló yr ypeideis ineu rac hacrau omtlaót ethrylithyr ymadraód gór mor huaódyl kyfróys a hónnó.

Agóedy daruot yvrutus adeilat ydinas megys * y dyóeſpóyt uchot. Góſſot kywydaór aorruc yndaó arodikyfreitheu abreineu udunt dróy yrei y gellynt buchedockau dróy hedóch athagneued. Ac ynyr amſer hónnó ydoed Eli offeirat ym mlaen po-byl yr iſrael yggólat Judea. Ac ydoed arch yſtau-en ygkeithyóet gan y philyſtewydyon. ac ydoed-ynt yngóledychu tro meibon ector góedy rydehol meibon antenor oheni ymdeith. Ac ynyr eidal yd oed ſiluius eneas yn dryd^yd brenhin góedy eneas eó-ythyr yvrutus vraót ydat.

Ac yna gŏedy kyŏeiryaŏ pop peth ar hyt yr ynys yn dagnouedus ac adeilat ygaer ardinas kyſgu aŏnaeth brutus gyt aewreic. athri meib a anet idaŏ ef. ſef oed euhenŏeu. Locrinus. Kamber. Albanactus. Ac ympenn y bedŏared vlŏydyn ar hugeint gŏedy ydyuodedigaeth yr ynys y bu uarŏ brutus ac ycladŏyt yny dinas aadeilaſſei ehun yn anrydedus. Ac yna yrannŏyt y deyrnas oeveibon ynteu. Alocrinus kanys hynaf oed agymerth yran berued or ynys. Ynhon aelŏit Loeger oe enŏ ef. Ac ykymerth kamber or tu arall y hafren yr hon aelŏir oe enŏ ef kymry. Ac ykymerth albanactus y gogled. yr hon aelŏis ynteu oe enŏ ef yr alban. Agŏedy eubot velly yndagnouedus drŏy hir amſer y doeth humur vrenhin dunaŏt allyges gantaŏ hyt yr alban. A gŏedy ymlad ac albanactus ylad achymell ybobyl ar ffo hyt at Locrinus. A gŏedy gŏybot y gyfranc honno o locrinus kymryt kamber yvraŏt aorruc y gyt ac ef achynullaŏ eu llu a ~~mynet~~ amynet ynerbyn humur vrenhin dunaŏt amynet hyt ygglan yr auon aelŏir humur. Ac ymlad ac ef ae gymell ar ffo. Ac yny ffo hŏnnŏ y bodes aryravon. ac ydedeŏiſ y enŏ ar yravon yr hynny hyt hediŏ. A gŏedy kaffel olòcrinus yvudugodyaeth honno. ranu yr yſpeil aŏnaeth yrŏg y gedymdeithon. heb adaŏ idaŏ ehun dim eithyr teir morŏyn anryued eu pryt ac eu tegŏch agauas yny llogeu. ar hy*naf oed uerch y vrenhin germania. Ac adugaſſei humur gantaŏ pan vuaſſei yno yn anreithaŏ y wlat honno. Sef oed enŏ y vorŏyn honno eſyllt. Ac nyt oed haŏd kaffel dyn kyndecket ahi yn yr holl vŷt. Gŏenach oed nor ychtywynedic aſgŏrn morvil. ac no dim or aellit diaerhebu amdanaŏ. A diruaŏr ſerch acharyat adodes locrinus arnei. a mynnu y chymryt ȳ wreic wely idaŏ.

A gȯedy clybot hynny o gorineus. Nuydaȯ aorruc kanys kyn nohynny ygȯnathoed locrinus amot y gymryt yverch ef ynbriaȯt. Adyuot aȯnaeth corineus at locrinus dan dreiglaȯ bȯyell deuȯynebaȯc ynylaȯ deheu. dandyȯedut yryȯ ymadraȯd hȯnn. Ae velly locrinus ytely di ymi yffaȯl vrath agȯeli agymereis i dros dydat ti travum ynkynudu idaȯ. kymryt allttudes hediȯ ynwreic ytt nyȯdoft opa le panhenyȯ. agȯrthot vy merch ineu. Ednebyd nat prytuerth itt hynny. travo nerth ynyvreich deheu honn. Yr honn aladaȯd yfaȯl geȯri ardraetheu ynys prydein. Acyvelly y ogyuadaȯ ynuynych dan dreiglaȯ yvȯyell. Ac ydaeth y eu kedymdeithon y eu tagneuedu. A chymell ar locrinus kymryt merch corineus ynwreic idaȯ. Ac y kyfgȯys locrinus gan wendoleu verch corineus. Ac yr hynny ny leihaȯys karyat efyllt gantaȯ. namyn y goffot ymyȯn dayar yn Nundein. ac anȯylyt idaȯ oe gȯaffanaethu yndirgel ac oe gȯarchadȯ. Ac yno ydeuei ynteu yngudyadan attei hi. Ac velly ybu ynmynychu attei feith mlyned heb ȯybot yneb eithyr yannȯyleit. namyn yn rith gȯneuthur aberth yr dȯyweu y deuei ef yno. A beichogi agauas efyllt a merch a vu idi. Ac arhonno ydodet hafren. A beichogi agauas gȯendoleu a mab aanet idi hitheu. Ac arhȯnnȯ ydodet Madaȯc. ac yrodet at corineus y hendat aruaeth. Ac ympen yfpeit gȯedy marȯ corineus. ymadaȯ aȯnaeth locrinus agȯendoleu. A drychauael efyllt yn vrenhines. A *Nuydaȯ* aȯnaeth gȯendoleu eithyr mod. amynet hyt ygkernyȯ achynullaȯ y Nu mȯyaf achyrchuarlocrinus. Ac arlan yr avon aelȯir ftru*am ymgyuaruot. ac oergit faeth Nad locrinus. Ac yna ykymerth gȯendoleu Nywodraeth ydeyrnas. Ac mal ydoed engirolyaeth corineus ythat erch bodi efyllt aemerch ynyr auon honno. Ac

ydodet aryrauon hafren o enó y vorówyn yr hynny hyt hedió. Aphymthec mlyned y góledychóys góendoleu wedy llad locrinus. Adec mlyned y buassei locrinus ynvrenhin kyn ylad. Agóedy góelet owendoleu Madaóc ymab ynoedran ygallei bot ynvrenhin. gellóg yvrenhinyaeth idaó aónaeth achymryt oheni hitheu kernyó yn ymborth idi. Ac ynyr amser hónnó ydoed samuel broffóyt yn Judea. asiluius yn yr eidal. ac omyr etóa yntraethu ygathleu

Agóedy vrdlaó Madaóc ynvrenhin góreic agymerth adeuvab avu idaó ohanei. Sef oed enóeu yrei hynny. Membyr. a Mael. A deugein mlyned ybu vadaóc yngóledychu dróyduundeb ahedóch. A góedy maró madaóc teruysc agyuodes yróg y deuvab am ykyuoeth. a Membyr eissoes aónaeth dadleu aevraót arvessur tagneuedu ac ef. Ac yna góneuthur bratwyr idaó aelad. A góedy llad mael. creulonder agymerth membyr yndaó yny ladaód hayach holl dylyedogyon ydeyrnas. rac ofyn treissaó onadunt arnaó. Ac ymadaó aewreic mam efraóc cadarn yvab. Achydyaó argóyr ynerbyn anyan yr hyn oed gassach gan duó nodim. ac val ydoed ynhely diórnaót yn yr vgeinuet vlóydyn oe arglóydiaeth y órth ygedymdeithon ymyón glyn coedaóc ydeuthant amy benn llusoggróyd ovleideu kandeiraóc ac y lladyssant ef.

Agóedy maró membyr ydurdóyt efraóc yvab ynvrenhin. Ygór kyntaf góedy brutus aaeth yffreinc allyges gantaó. Agóedy llaóer o ymladeu allad ybobyl. dyuot adref ac amylder golut abudugolyaeth gantaó aónaeth. Agóedy hynny yd adeilóys dinas or parth draó y himbyr. ac y gelóis oe enó ef kaer efraóc. Ac ynyr amser hónnó ydoed dauyd proffóyt yn vrenhin yg [50] kerussalem. asiluius

latinus ynyr eidal. Agat. anatan. ac asaf yn proffŏydi ynyr israel. ac odyna ydaeth efrawc ac ydadeilŏys kaer alclut gyuerbyn ac yscotlont. a chastell mynyd yr hŏnn ae*lŏi*r yraŏrhonn castell ymorynyon ar vynyd dolurus. Agŏedy hynny y ganet idaŏ ugein meib. o vgein wraged aoed idaŏ. adec merchet ar hugeint. Adeugein mlyned ybu yngŏledychu. Sef oed enŏeu ymeibon. Brutus daryan las oed ymab hynaf idaŏ. Maredud. Seisyll. Rys. Morud. Bleiddut. Iago. Bodlan. kyngar. Ysspladeu. Cŏaŏl. Dardan. eidal. Iuor. Ector. kyngu. Cereint. Run. Asser. Hŏel. Asef oed enŏeu yverchet. Cloeŏgeing. Ignogen. Eudaŏs. Cŏenllian. Cŏaŏrdyd. Agharat. Cŏendoleu. Tagŏystyl. Gorgon. Medlan. Methael. Eurar. Maelure. Camedra. Ragaŏ. Ecuba. Nestkein. Stadud. Ebren. Blangan. Auallach. Angaes. Calaes. teckaf morŏyn oed honno ynvn ynys ahi. Cŏeiruil. Perwer. Eurdrych. Edra. Anor. Staydalt. Egron. Ar rei hynny aanuones efraŏc at siluius ygar oedyn vrenhin ynyr eidal. Ac y rodet yno ywyr bonhedic dylyedogyon. Ar meibon aaethant y germania. ac asser yndyŏyssaŏc arnadunt. Aphorth y gan siluius gantunt. ac ygorysgynassant ahi ae phobyl. Abrutus daryan las ehun adrigyŏys ynyr ynys hon. ŏrth lyŏyaŏ y kyuoeth gŏedy y dat. A dec mlyned y gŏledychŏys ynteu. Ac ynol brutus y deuth Neon y vab ynteu. Cŏr agarŏys hedŏch vu hŏnnŏ. a gŏedy gŏelet o honaŏ y gyuoeth yndagnouedus ef aadeilŏys dinas yggogled yr ynys. Ac aegelŏis oe enŏ ehun kaer Neon. Ac yndiŏed y oes y Nesgŏys. ar amser hŏnŏ yderchis selyf apdauyd adeilat temyl ygkaerussalem. Ac ydeuth brenhines saba y warandaŏ y doethineb. Ac ydeuth siluius epitus ynlle ydat yn vrenhin [51] Acyna val y dyŏespŏyt uchot. gŏedy Nesgu Neon ykyuodes teruysc yrug y kiŏtaŏtwyr ehunein ...

Agoedy maro Neon y deuth Run palatyruraf y vab ynteu ynvrenhin. Ac vn vlydyn eiffeu o vgeint y *bu* yngoledychu. A honno aduc y bobyl oc euteruyfc ar duundeb. ac a adeilys kaer geint. a chaer wynt. a chaer vynyd paladur yr hon a elyir kaer fepton. Y Ne y bu yreryr yn dyoedut daroganeu tra adeilyt y gaer. Ac ynyr amfer honno yd oed kapis filuius yn vrenhin ynyreiff. ac aggeus ac amos ac azarias ynprofforydi ynyrifrael.

Agoedy maro Run y deuth bleiddut y uab ynteu ynvrenhin. Ac ybu ugein mlyned yn goledychu. Ar gor honno aadeilys kaer uadon. ac aonaeth yno yr enneint toym yr medyginyaethu yrrei maroal. Argoeith honno a aberthys ef yr doywes a elwit minerua. Ac y dan yrenneint honno y goffodes tan heb diffodi byth. Aramfer honno y goediys Elias brofforyt hyt na bei lao. Ac y bu heb dyuot whemis a their blyned yggolat kaeruffalem. ar bleiddut honno adyfgoys nigromans yngyntaf ynyr ynys honn. Ac ny orfoyffoys odychmygu kyoreinroyd ynyonaeth adaned idao ehun. a phrofi ehedec. ac ynhynny yfyrthoys ar demyl apoNo yn Nundein. Ac yd yffigoys oN. ac yno y cladoyt ef ...

Acyna goedy maro bleiddut. y drychafwyt Nyr y vab ynteu ynvrenhin. A thrugein mlyned ybu yn Nywyao y vrenhinyaeth yn wraol ac aadeilys dinas ar auon foram. ac aegelois kaer lyr. ac ynfaefnec y gelóir leiffeftyr. Ac ny bu idao un mab namyn teir merchet. Sef oed enoeu y verchet. Gorononna. Ragao. Gordeinna. A diruaor y karei eutat oynt amoyaf eiffoes y karei y verch Jeuaf idao cordeinna. A phan yttoed ynNith[52]rao parth ae henein. Medylyao awnaeth paoed y gadawei y gyuoeth goedy ef y

verchet. Sef aónaeth profi póy vóyaf oe verchet ae karei órth rodi idi yran oreu or kyuoeth gan wr. A galó aóneth attaó y verch hynaf idaó gororiIIa. Agofyn idi pa veint y karei hi efo. Athygu aónaeth hitheu y nef a daear bot ynvóy y karei hi euo noe heneit e hun. Achredu aónaeth ynteu idi hynny. Adyóedut kan oed kymeint y karei hi euo a hynny. Yrodei ynteu draean y gyuoeth gēti hi yór adeóiffei yn ynys prydein. Ac yn ol honno galó attaó ragua y verch eil hynaf idaó a gofyn idi pa veint y karei hi euo A thygu aónaeth hitheu y gyuoetheu y nef ar daear na aIIei hi dyóedut ar y thauaót leueryd pa veint y karei hi euo. achredu aónaeth ynteu hynny ac adaó idi hitheu yrodi yr gór adeóiffei athraean y gyuoeth genti. Ac yna ygelóis y verch Jeuaf idaó attaó. agouyn idi pa veint y karei hi euo. Adyóedut aónaeth hitheu yrygaru ef eiryoet megys y dylyei uerch garu y that ac nat y toed etóa yn peidaó ar karyant hónnó. ac erchi idaó góarandaó yngraff pa veint oed hynny. A fef oed hynny y veint y bei y gyuoeth ae Jechyt ae deóred. A blyghau a IIidiaó aoruc ynteu. adyóedut órthi kan oed kymeint y tremygaffei euo a hynny. val na charei hi euo megys y karei y chwiorryd ereiII. y diuarnei ynteu hi hyt na chaffei neb ryó ran or ynys y gyt ac óynteu. Ny dyóat ynteu naf rodei hi y wr ny hanffei or ynys. o damóeinei yr kyfryó ór hónnó y herchi heb argyfreu genti. Yn heuyt agadarnhaei hyt na lauuryei y geiffaó gór idi megys yr rei ereiII. Kanys móy y karyffei ef hi nor rei ereiII eiryoet. a hitheu yny dremygu ynteu ynvóy nor rei ereiII. A heb ohir o gyt gyghor y wyrda yrodes y dóy verchet hynaf idaó y dywyffogyon yr alban acherny ó a hanner y gyuoeth gantunt hyt tra vyó ef. Agóedy bei varó y kyuoeth gantunt yn deu haner. Ac yna góedy clybot

o aganipus vrenhin freinc. clot. aphryt. athegôch corr-
*deilla. Anuon kenadeu aônaeth oeherchi ynwreic idaô. adyôedut ôrth ythat ygenadôri. Ac ynteu a dyôaôt yrodei yverch idaô ef heb argyfreu genti. kan daroed idaô rodi ygyuoeth ae eur ae aryant ydôy verchet ereill. Aphangigleu aganipus tecket y vorôyn. kyflaôn vu oe charyat. A dyedut awnaeth bot idaô ef digaôn o eur ac aryant. Ac nat oed reit idaô ef ôrth dim namyn gôreic deledi ô dylyedaôc y kaffei blant ohanei yn etiued arykyuoeth. Ac yn diannot y kadarnhaôyt y briodas yrygtunt.

Ac ympen yſpeit ygkylch diôed oes lyr ygorefgynnôys ydoſyon y ran or kyuoeth aganhalſſei ef yn ôraôl drôy hir o amſer. Ac yrannaſſant yrygtūt yn deu hanner. Ac ogymodloned y kymerth maglaôn tyôyſſaôc yr alban lyr attaô adeugein marchaôc ygyt acef. rac bot yngeôilid gantaô bot heb varchogyon ynyoſgord. A gôedybot llyr yny wed honno gyt amaglaôn. blyghau aorruc corrdeilla rac meint oed ovarchogyon gyt aethat. ac rac eugôaſanaethôyr ôynteu yn teruyſgu yllys. Adyôedut aônaeth ôrth ygôr bot yndigaôn deg marchaôc arhugeint gyt aethat. agellôg yrei ereill ymdeith. Agôedy dyôedut hynny ôrth lyr. Ridiaô aorruc. ac ymadaô a maglaôn amynet hyt at Jarll kernyô ydaô yllall. Ae erbynyeit ohônnô yn anrydedus. Ac nybu benn y vlôydyn ynydaruu teruyſc yrwg eu gôaſanaethwyr. Ac ôrth hynny yforres ragua y verch ôrthaô. Ac erchi idaô ellôg yvarchogyon yôrthaô eithyr pump marchaôc aegôaſanaethei. Athriſtaô aônaeth llyr yna yn vaôr. Achychôyn odyna elchôyl hyt at yverch yr hynaf idaô o dybygu trugarhau ohonaei ôrthaô oe gynnal ae varchogyon ygyt ac ef. Sef aônaeth hitheu drôy yllit tygu ygyuoetheu nef adayar. na

chaffei ohir ony ellygei yholl varchogyon y ȣrthaȣ eithyr vn ygyt ac ef ae gȣafanaethei. Adyedut nat oed reit y wr kyuoet ac euo vn * Lluoffogrȣyd ygyt ac ef. na theulu namyn vn gȣr aegoaffanaethei. A gȣedy na chaffei dim or ageiffei gan yverchet ellȣg yvarchogyon aȣnaeth eithir vn ygyt ac ef. A gȣedy bot velly rynaȣd dȣyn ar gof aorȣuc ygyuoeth ae deilygdaȣt ae anrydet ae vedyant athriftau yn vaȣr. Amedylyaȣ gofȣy y verch aathoed y freinc idaȣ. Ac ovynhau hynny heuyt aȣnaeth rac mor digaryat ygellygaffei ef hi yȣrthaȣ. ac eiffoes ny allȣys diodef ydianrydedu mal ydaroed. Achychȣyn tu affreinc aȣnaeth. Aphan ytoed ynmynet yr llog ac naȣelei neb ygyt ac ef namyn ar ydrydyd. gan ȣylaȣ y dyȣaȣt yr ymadraȣd hȣnn. Aechȣichȣi tyghetuenneu pale ykerdȣch chȣi dros aȣch gnotaedic hynt. Pa achaȣs ykyffroaffaȣch chȣi vivi eiryoet yar vyggȣaftat detwydyt. Kanys mȣy boen yȣ koffau kyuoeth gȣedy coller. no chyt diodef achenoctit heb ordyfneit kyuoeth kyn no hynny. Mȣy boen yȣ genyf i. yraȣr hon goffav uygkyuoeth am anryded ynyr amfer hȣnnȣ yn yr hȣn ydoed yfaȣl gan mil ovarchogyon ym damgylchynu ynkerdet ygyt ami. Pan vydȣn yn ymlad arkeftyll ac ardinaffoed. Ac yn anreithaȣ kyvoeth vyggelynyon. no diodef y poen ar achenoctit aȣnaeth y gȣyr hynn ymi. yrei auydynt yna dan vyn traen. Och vi adȣyweu nef adayar pabryt ydaȣ yr amfer y gallȣyf y talu elchȣyl yny gȣrthȣyneb yr gȣyr hynn. Och cordeilla vyg karedic verch mor wir yȣ dy ymadraȣd teu di. pan dyȣedeift panyȣ val ybei vyggallu. am medyant. amkyuoeth. am Jeuegtit panyȣ velly ykarut ti vyui. Ac ȣrth hynny travu vygkyuoeth .i. yngallu rodi rodyon paȣb amkarei. ac nyt mi agerynt namyn vyrodyon am deuodeu am

donyeu. Ac ȣrth hynny pan gilyȣys yrodyon yfoes y karyat. Ac ȣrth hynny pa ffuruf ygallaf rac keȣilyd adolȣyn nerth nachanhorthȣy y * genyt ti ȣrth ry ſorri ygkam ohonaf i. ȣrthyt ti. am dydoethineb di ath rodi yn drem ygedic gan debygu bot ynwaeth dy diȣed noth whiorryd ereill. A thitheu ynwell ac yn doethach noc ȣyntȣy. kanys gȣedy arodeis i oda a chyuoeth udunt hȣy y gȣnaethant hȣy vyui yn alltut ac ynechenaȣc om gȣlat am kyuoeth. Ac ydan gȣynaȣ y aghyfnerth ofut yny wed honno ef adoeth hyt ymparis ydinas ydoed y verch yndaȣ. Ac anuon amylder oannercheu at yverch aȣnaeth y dyȣedut yryȣ agkyfreith agyuaruu ac ef. A gȣedy dyȣedut or gennat nat oed namy ef aeſwein. Sef awnaeth hiteu anuon amylder o eur ac aryant. Ac erchi mynet aethat o dyno hyt ymyȣn dinas arall achymryt arnaȣ y vot ynglaf agȣneuthur enneint idaȣ. ac ardymheru ygorff a ſymudaȣ dillat. achymryt attaȣ deugein marchaȣc ac eukȣeiraȣ ynhard ac yn ſyberȣ. oveirch. adillat. ac arueu. A gȣedy darffei hynny anuon oeulaen at aganipus vrenhin. ac at y uerch y dyȣedut yvot yndyuot. A gȣedy daruot gȣneuthur kymeint ac aarchyffei . anuon aȣnaeth llythyreu at ybrenhin ac at yverch ynteu ydyȣedut yuot yndyuot ar ydeugeinuet ovarchogyon gȣedy y rydehol oe dofyon o ynys prydein yn dyuot y geiffaȣ porth gantunt ȣynteu y orefgyn y gyfoeth drachevuen. A phangigleu ybrenhin hynny kychȣyn aȣnaeth ef ae wreic aedeulu yn y erbyn yn anrydedus mal ydoed deilȣg erbynyeit gȣr auei yngyhyt ac euo ynvrenhin ar ynys prydein. A hyt tra uu ynfreinc yrodes y brenhin lywodraeth y gyuoeth idaȣ. mal y bei haȣs idaȣ caffel porth anerth yorefgyn y gyuoeth drachefyn...

Ac yna ydanuonet gŏys ḋros *ŏy*neb teyrnas freinc ygynullaŏ holl deŏred y uynet gyt allyr y orefˢgyn ygyuoeth drachefyn idaŏ. Agŏedy bot pob peth ynbaraŏt kychŏyn aorruc llyr achordeilla y verch arllu hŏnnŏ gantūt. Acherdet ynydoethant y ynys prydein. ac yndiannot ymlad aedofyon achael y fudugolyaeth. Agŏedy gŏedu pob peth or ynyſ idaŏ ef ibu varŏ llyr yny dryded *v*lŏydyn. ac ybu aganipus vrenhin freinc. Ac yna ykymerth cordeilla llyŏodraeth y deyrnas yny llaŏ ehun. Ac y cladŏyt llyr ymyŏn dayardy aŏnaeth ehun ydan auon ſorram. Ar demyl honno ry ŏnathoed ynanryded yr duŏ aelŏit yna bifrontiſiani. Aphan delei wylua y demyl honno ydeuei holl grefydŏyr y dinas ar wlat o anrydedu. Ac y dechreuit pob gŏeitʰ or adechreuit hyt ympen y vlŏydyn. Agŏedy gŏledychu pump mlyned o gordeilla yndagnouedus ykyuodes ydeu nyeint yny herbyn. Morgan *v*ab maglaŏn tyŏyſſaŏc yr alban. Achuneda vab henwyn tyŏyſſaŏc kernyŏ. allu aruaŏc gantunt. Adaly cordeilla aŏnaethant ae charcharu. Ac yny carchar hŏnnŏ odolur kolli y kyuoeth y gŏnaeth ehun y lleith. Ac y rannaſſant ŏynteu y kyuoeth y rygunt. Ac ydeuth y vorgan or tudraŏ y himbyr y gogled y dan ytheruyneu. Ac | deuth yguneda parth yma y himbyr lleoger a chymry achernyŏ. A chyn pen dŏy vlyned y kyuodes anundeb y rygtunt ŏynteu. am uot pendogyn y kyuoeth gan guneda. ac ef yn ieuaf. amorgan yn hynaf. ac ar yran leiaf. A *ch*ynullaŏ llu aŏnaeth morgan a*c an*| *anrei*thaŏ cuneda odan achledyf. a dyuot aŏnaeth cuneda yn yerbyn ae erlit obop lle yny doeth hyt ygkymry. Ac ar vaes maŏr yd ymgyfarfuant. ac yna y llas morgan. Ac oeenŏ ef y gelŏir y lle hŏnnŏ Maes Morgan. yny lle ymae manachlaŏc vorgan.

A gwedy y fudugolyaeth honno y kymerth kuneda holl lywodraeth ynys prydein. ac y gwledychwys yn dagnouedus deg*mlyned* ar hugein. Ac ynyr * amser hwnnw ydoed Isaias yn proffwyt ygkaerussalem. Ac ynyr amser hwnnw ydadeilwyt rusein y gan deu vroder. Remus a Romulus. deu dyd ac wythnos kyn kalan mei . .

A gwedy marw kuneda y deuth rywallawn y vab ynteu yn y ol. Ac ynoes ygwr hwnnw ybu y glaw gwaet. ac y bu uarw y dynyon gan y kaccwn yn eullad drwy y glaw gwaet. Ac yn ol hwnnw y deuth gorwyst. Ac | ol hwnnw y deuth seissyll. Ac yn ol feisyll Iago vab gorust y nei ynteu. Ac yn ol Iago y bu kynuarch uab seissyll. Ac ol kynuarch y doeth gorony digu. Ac y hwnnw y bu deu uab. Porrex affernex. A gwedy marw eutat y kyuodes teruysc y rygtunt am y vrenhinyaeth. A cheissaw o porrex llad ffernex o vrat. A gwedy gwybot kynny o ffernex. ffo hyt yn ffreinc awnaeth. a dyuot a phorth y gan suardus vrenhin freinc. ac ymlad a phorrex y vrawt. Ac yna y llas. ar gynulleitua adeuth gantaw. A gwedy gwybot or vam llad y mab. Sef awnaeth keisaw llad y mab bywynlle y marw. A gwedy kaffel o hèni ef yn kysgu ydaeth hi ae morynyon ae lad. Ac yna y rannwyt yr ynys yn pump ran drwy duundeb gwyrda . . .

Ac ympen gwers y kyuodes gwas clotuawr. Sef oed y enw dyfynwal moel mut mab klydno tywyssawc kernyw. A gwe marw clydno a chaffel o dyfynwal y kyuoeth ryuelu awnaeth ar pymer vrenhin Loeger. A gwedy llad pymer y duunassant yn erbyn dyfynwal. Peidawc vrenhin kymry. Ac stater vrenhin y gogled. a dechreu llosgi kyuoeth dyfynwal ae anreithaw awnaet*hant*. A dyuot awnaeth dyfynwal

adeg*mi*l o wyr aruaȣc gantaȣ yn eu*herbyn arodi k*at ar va*es* udunt. A gȣ*edy gȣelet o dyfyn*ȣ*al* hȣyret *y*d oed yn*k*affel y*u*ud*ugolyaeth* * dȣyn attaȣ *w*hechan wr or gȣyr deȣraf idaȣ aorac. agȣifgaȣ amdanunt arueu *y* gȣyr aladyſſit oc eu gelynyon acherdet drȣy eu gelyon yn rith kedymdeithon udunt hyt *y* lle ydoed neidaȣc ac ſtater. ac ymperued eubydin eullad. Ac yna ydiodaſſant yr arueu hyny ac y gȣifgaſſant eu harueu ehun. rac ofyn eugȣyr ehun eullad yn arueu eu gelynyon. Ac yna ymchoelut ar eu gelynyon achaffel y vudugolyaeth. Agoreſgyn yr ynys aȣnaet ae dȣyn ar y hen deilygdaȣt. Agȣneuthur korȣon eur. a mein maȣrweirthaȣc yndj idaȣ. agoſſot kyfreitheu aruer yrei y mae *y* ſaeſon yn euharuer ettwa. a rodi noduaeu yr dinaſſoed ar temleu mal ygallei baȣb or avei reit udunt kyrchu yno yndiogelȣch. ac aroes ybreint hȣnnȣ yr fyrd a *g*yrchei y dinaſſoed. Ac yr ereidyr allan ar y meyſſyd yn un furyf ac yny temleu. A hyt tra barhaȣys dyfynȣal y pylȣys clefydeu y *lladron* ar treiſȣyr. ar cribdeilȣyr. Ac yny oes ef ny lauaſſei neb treiſſaȣ ygilyd. Ac ympen y deugein mlyned gȣedy kymryt o honaȣ y gorȣon ybu uarȣ. ac y cladȣyt gyr llaȣ temyl awnathoed ehun yn anrydet yr dȣyȣes aelȣit kytundeb.

Agȣedy marȣ dyfynȣal y kyuodes teruyſc y rȣg beli a bran ydeuuab ynteu am y kyuoeth A gȣedy llaȣer o gynheneu adadleu y *tagnevedȣyt drȣy* gedymdeithon. [g]*an amot* gadu corȣon ydeyrnas y *veli* kan *oed h*ynaf. A lloeger a chymry. a chernyȣ genti kan oed dylyedoccaf gadu yr hynaf yn vrenhin. A gadu y vran or parth arall y himbyr abot yndaryſtygedic oevraȣt. Agȣedy daruot eu kymot yny wed hōno. Pump mlyned ybuant drȣy hedȣch yn llyȣyaȣ eukyuoeth. Ac yna y deuth

meibon anundeb yderuysgu y rygtunt. ac y waradóydaó bran am y * uot yndarestóg oe vraót. ac óynt yn vn uam vn dat. ac yn un dylyet. ac yn gyndeóret. ac yngyndecket. ac yn gynhaelet. A choffau idaó or dathoed tyóyssogyon ereill y ryuelu ac ef ry orruot o honaó. Achan oed kystal ydefnyd ahynny. erchi idaó torri amot ae vraót aoed waratóyd idaó y uot yrygtunt. Ac erchi idaó kymryt yn wreic idaó merch brenhin llychlyn hyt pan uei dróy borth hónnó y kaffei y gyuoeth ae dylyet. A chymryt kyghor yr ynuytwyr tóyllodrus aónaeth. a mynu y voróyn ynwreic idaó. Athra yttoed ynteu yn llychlyn dyuot beli hyt y gogled allenói ykestyll ar dinassoed oe wyr ehun. ac eukadarnhau obop peth or auei reit. A phan doeth at vran hynny kynnullaó y llychlynwyr aónaeth ynteu. achóeiryaó llyges diruaór ymeint. achyrchu ynys prydein. A phan oed lonydaf gantaó yn róygaó morroed. nachaf vrenhin denmarc a llyges gantaó yn y erlit o achaós y voróyn. A góedy ymlad onadunt o damóein ykauas góithlach y llog ydoed yvoróyn yndi. ae thynu abacheu ymplith ylogeu ehun aónaeth. Ac ual ydoedynt uelly nachaf wynt yn gwrthóynebu udunt ac yn eu góasgaru paób y wrth y gilyd onadunt. Ac or ryó damóein hónnó. y byrróyt llog withlach ar voróyn y gyt y dir y gogled yny lle ydoed veli yn aros dyuodedigaeth bran y vraót. Pedeirllog y doethāt ar betóared a hanoed o lyges vran A phan datkanóyt hynny y veli llaóen uu gantaó odrycket y damóein hónnó..

A góedy yspeit ychydic o dieuod góedy dyuot bran yrtir oe lyges. Erchi aónaeth dróy genadeu y veli etryt y gyuoeth idaó ae wreic ry dalyssei ynteu gan vygythyaó onys atuerei yn diānot [60] or caffei ef le ac amser. y lladei y beñ.

Agoedy ynaclau o veli obop peth ohyny kynullaó ymladóyr ynys prydein aorruc adyuot yymlad abran ar llychlynóyr a oedynt gyt ac ef. Adyuot aónaeth bran aelu gyt ac ef hyt ynllóyn ykalater órth ymgyuaruot. Agóedy eu dyuot ygyt llaóer ogreu agóaet aellygóyt o bop parth. A chynhebic y dygóydei y rei brathedic y yt gan vetelwyr kyflym. Agorruot aónaeth ybrytanyeit. achymell yllychlynwyr y eu llogeu. Ac yna y dygóydóys pymthegmil o wyr bran ny diegis hayach yndianaf. Ac yna ovreyd ykauas bran vn llog o damóein. ac ydhóylóys parth affreinc. y gedymdeithon ynteu ereill mal y dyckei eu teghetuenneu y ffoaffant . . .

Agóedy kaffel o veli yuudugolyaeth honno a dyuot hyt ygkaer efraóc ogyt gyghor ydellygóyt brenhin denmarc aeorderch yn ryd gan dragyóydaól daryftygedigaeth a theyrnget a górolyaeth y gan vrenhin denmarc y ynys brydein. Ac yna góedy nat oed neb aallei ynerbyn beli yny teyrnas. Kadarnhau aorruc kyfreitheu y dat. agoffot ereill oneóyd. ac ynbennaf yr temleu ar dinaffoed. ar fyrd. Ac yperis góneuthur fyrd brenhinaól ovein a chalch ar hyt yr ynys. oben ryn kernyó hyt yn traeth katneis ymprydein. ac yn unyaón dróy y dinaffoed agyfarffei ac ef. A forrd arall ar y hyt o vynyó hyt yn norhamtón yn vnyaón dróy y dinaffoed a gyuarffei a hitheu. a dóyforrd ereill yn amryfgoyó yr dinaffoeed agyfarffei ac óynteu. ac eu kyffegru a rodi breint a noduaeu udunt mal yrodaffei ydat. A phóy bynac a vyno góybot y breint hynny darlleet gyfreitheu dyfynóal . . .

Ac val ydyóetpóyt uchot y deuth bran y ffreinc ȳ gyflaón o dolur. a phryder. a goual am y dehol yn waratóydus o dref y dat y allduded.

Ac nat * oed o beith y allu enill y deilygdaȣt drachefyn. A gȣedy menegi ybaȣp o tyȣyssogyon freinc arneilltu. Ac nachauas naphorth nanerth. or diȣed y deut[h] hyt at tyȣyssaȣc byrgȣyn. A gȣedy gȣrhau yhȣnnȣ ahonaȣ. kymeint agauas ogaryat. achetymdeithas. ac nat oed eilgȣr nessaf yr brenhin namyn ef. yny oed euo aluneithei negesseu y deyrnas. ac dosparthei y dadleuoed. Sef y kyfryȣ ȣr oed vran. tec oed obryt. agosged achymen a dosparthus oed. ac ethrylithyr ȣrth hely a chȣn. ac ac adar mal y dylyei deyrn. Ar tyȣyssaȣc agauas yny gyghor rodi vn verch oed idaȣ ynwreic y vran. Ac ony bei etiued o vab kanhatau y vran ygyuoeth gan y verch obei hyn noc ef. Ac obei idaȣ ynteu adaȣ porth y vran y oresgyn y gyuoeth ehun a hynny ogyttundeb Jeirll a barȣneit amarchogyon urdaȣl. Ac odyna nybu ben yvlȣydyn yny uu varȣ tyȣyssaȣc byrgȣyn. Ar gȣyr agarei uran gynt yn vaȣr oe gedymdeithas. ny bu anaȣd gantunt darestȣg oe ȣrolyaeth. A gȣedy tynu paȣb yn vn ac ef. Medylyaȣ aorȣc dial ar veli ysarhaet. Ac yna heb ānot drȣy gyghor y wyrda kygreiraȣ ar freinc val y kaffei ynhedȣch kerdet drȣydunt ae lu hyt yn draeth flandrys yrlle ydoedynt eu llogeu ynbaraȣt. A gȣedy eu dyuot yno hȣylaȣ yny doethant yynys prydein. A phandoeth y chȣedyl at veli kynullaȣ aȣnaeth ynteu ieuengtit a deȣred ynys prydein yny erbyn ef. Aphan welas tanwen mam y gȣeisson ybydinoed yn chȣanaȣc ac yn baraȣt yn ymgyuaruot bryssyaȣ aorȣc hitheu drȣy ergrynedigyon gameu hyt ylle ydoed vran ymab aoed damunedic genti y welet. anoethi y dȣy uron drȣy dagreu ac igyon. Ac erchi idaȣ koffau mae yny challon y creȣyt yndyn obeth nyt oed dim. Ac erchi ycharedic vab koffau ypoen ar gofut a gaȣssei yny ymdȣyn naȣ

mis yny chal*lon. Achan hynny erchi idaw madeu y vraωt yllit arbar aoed gantaw wrthaw. Kany wnathoed ef defnyd bar idaw ef. Kanyt beli rydiolaſſei ef o ynys prydein. namyn ygamωed ae aghymendaωt ehun. Panduc brenhin llychlyn ambenn y vraωt y geiſſaw y digyuoethi. Ac arhynny ſef aωnaeth bran hedychu ac ufudhau oe vam. abωrw y arueu. A dyuot hyt at yvraωt. Aphan welas beli vran yndyuot drωy arωyd dagnefed. diot y arueu aωnaeth ynteu amynet y ymguſſanu ellideu. achymot y deu lu adyuot y gyt hyt ynllundein...

Ac ympeñ yſpeit gωedy eubot yn ynys prydein y gyt. oc eukyt gyghor ykychyωynaſſant parth afreinc allu diruaωr y ueint gantunt. a chyt bei drωy laωer oymladeu y kymellaſſant holl tyωyſſogyon freinc yn wedaωl daryſtygedic udunt. Achan uudugolyaeth arfreinc ygyt ac ωynt kyn penn y vlωydyn agyrchaſſant parth aruuein dan anreithaω aωrthωynepei udunt heb drugared ..

Ac yna ydoed gabius a phorcenna yn amherodron yn rufein. Agωedy gωelet or gωyr hynny na ellynt ym erbynyeit abeli abran. dyuot yn ufud aωnaethant y rodi daryſtygedigaeth udunt. ac ufudhau aωnaethant Ac adaω teyrget udunt orufein pop blωydyn gan ganhat ſened rufein. yr gadu tagnefed udunt. arodi gωyſtlon a chedernit ar gyωirdeb. Agωedy ymchoelut beli abran y wrth rufein. A chyrchu parth agermania ediuarhau aωnaeth gωyr rufein gωneuthur y dagneued. na rodi eu gωyſtlon velly. Sef aωnaethant drωy dωyll lluydaω yneuhol. amynet ynborth y wyr germania. A phan doeth y chωedel hωnnω at veli abran. Sef aωnaethant llidiaω yn vωy no meint. am ryωneuthur ac ωynt kyfryω dωyll a

hównó. A medylyaó pa ffuruf y gellynt * ymlad ar deu lu. A góyr rufein. ac A góy germania. Sef agaóffant yneukyghor trigiaó beli arbrytanyeit gantaó y ymlad agermania ac eudarestóg. A mynet bran ar freinc ar bórgóyn gantaó ygeiffaó dial eutóyll ar wyr rufein. A phandoeth diheuróyd o hynny at y rufeinwyr. Sef aónaethant óynteu bryffyaó drachefyn y geiffaó rufein o vlaen bran. ac adaó góyr germania. A góedy kaffel o veli ychwedyl hównó. Sef aónaeth ynteu ef ae lu ynos honno. eupydyaó hóynteu ymyón glyn dyrys aoed ar eu ford. A phan doeth góyr rufein tranoeth yrglyn hównó ygóelynt yglyn yn echtyóynu gan yr heul yndifgleiraó ar arueu eugelynyon. A chymraó aónaethant o debygu mae bran aelu aoed yneuragot. Ac yna góedy kyrchu oueli óynt yndiannot. Sef aónaethant yruueinwyr góafgaru yn diaruot affo y^n^ waratóydus. Ac euherlit aónaeth y brytanyeit udunt yngreulaón trabarhaóys y dyd dan wneuthur arua drom onadunt. A chan yuudugolyaeth honno ydaeth hyt at vran y vraót aoed yneifted órth rufein. a góedy eudyuot ygyt dechreu ymlad ar dinas. abrióaó y muroed. Ac yr góaratwyd ywyr rufein. drychauel crocwyd rac bron ygaer. A menegi udunt y crogynt eu góyftlon yndiannot onyrodynt y dinas adyuot yn eu hewyllys. A góedy góelet o veli abran wyr rufein ynebryvygu eugóyftlon. Sef aónaethant óynteu gan fflemychu o anrugaraóc irlloned peri crogi petóar góyftyl arhugeint. odylyedogyon rufein yggóyd eu rieni. ac eu kenedyl. Ac yr hynny yn vóyaf oll parhau aónaeth y rufeīwyr. dróy engirolyaeth yn euherbyn. Kanys kenadeu ry dathoed y gan eu deu amheraódyr. ydyóedut y deuynt drannoeth oc eu hamdiffyn. Sef a gauas góyr rufein yneu kyghor pan [64] deuth y dyd drannoeth. kyrchu allan

ynaruaȣc y vynu ymlad ac eugelynyon. A thra yttoedynt yngȣneuthur bydinoed nachaf eu deu amheraȣdyr yndyuot Megys y dyȣedyſſynt gȣed^y yr ymgynnullaȣ yr hyn adiagyſſei oc eullu heb eullad. A chyrchu eu gelynyon yndirybud drach eu kefneu. agȣyr ydinas ortu arall. agȣneuthur aerua diruaȣr ymeint or brytanyeit. ac o wyr bȣrgȣyn A gȣedy gȣelet o veli abran llad aerua kymeint a honno oc eu marchogyon. Gȣellau aȣnaethant ȣynteu. achymell eugelynyon drachafyn. A gȣedy llad milioed o bop parth y damȣeinȣys yr brytanyeit kaffel y vudugolyaeth allad gabius aphorcena. Ar hen ſȣllt cudyedic oed yny gaer hȣnnȣ aranȣyt yr kedymdeithon. Ac yno ytrigȣys bran yn amheraȣdyr yn rufein yn gȣneuthur yrarglȣydiaet nychlyȣſſit yno kyn no hynny ar creulonder. Aphȣy bynnac avynno gȣybot gȣeithredoed bran wedy hyn. edrychet yſtorryaeu gȣyr rufein. Kany pherthyn ar yndedyf ni.

Ac yna ykychȣynȣys beli ac ydeuth y ynys brydein. Ac ynhedȣch dagnouedus y treulȣys y dryll arall oe oes. Ac odyno y dechreuaȣd kadarnhau y keyryd ar dinaſſoed. ar keſtyll yn ylle y bydynt yn llesgu. ac adeilat ereill o neȣyd. Ac yna ydadeilȣys kaer adinas ar auō ȣyſc. yr hon aelȣit drȣy laȣer o amſer kaer ȣyſc. Ac yno ybu y trydyd archeſcopty ynys prydein gȣedy hynny. A gȣedy dyuot gȣyr rufein yr ynys hon. y gelȣit kaer Llion ar ȣyſc. A beli aȣnaeth porth yn llundein *anry*ued y weith ae veint. Ac oe enȣ y gelȣir ettȣa porth beli. Ac ydanaȣ y mae diſgynua y llogeu. ac yny oes ef y bu amylder oeur ac aryant. Megys na bu yngynhebic ynyr oeſſoed gȣedy ef. A phan doeth y diȣed ae varȣ y llofget y eſkyrn yn lludȣ. ac y dodet ymy*ȣn lleſ-*
[65] tyr eur ympē tȣr aȣnathoed ehun yn llundein.

A gwedy marw beli. y deuth gwrgan varyfdwrch y vab ynteu ynvrenhin. gwr uu hwnnw ahedychwys gweithredoed y dat. drwy dagnefed aiawnder. achynal y dernaf rac eſtrawn genedyl. dan gymell y elynyon yndylyedus daryſtygedigaeth idaw. Ac ymplith y gweithredoed y damweinwys nackau o vrenhin denmarc y deyrnget adalyſſei y dat. Ac adylyei y dalu idaw ynteu. A chweiryaw llyges aorruc ynteu a mynet hyt yn denmarc. A gwedy creulawn ymlad allad y brenhin. Kymell ybobyl y wedawl daryſtygedigaeth idaw aorruc ar deyrnget ualkynt y ynys brydein. Aphan ytoed yndyuot parth ac ynyſſed prydein. nachaf ynkyuaruot ac wynt dec llog ar hugeint ynllawn owyr agwraged. A gwedy gofyn udunt o pa le panhanoedynt. aphale ydeynt. Ykyuodes eutywyſſawc yuynyd. Sef oed y enw bartholomi. ac adoli y wrgan aorruc. ac erchi nawd idaw. a dywedut y ry dehol or yſpaen. Aebot vlwydyn ahaner yn crwytraw morroed yn keiſſaw lle y gyuanhedu yndaw. Ac erchi idaw ~~ran~~ yn ufyd daryſtygedic ran o ynys prydei y chyuanhedu dan dragwydawl geithiwet yr neb auei vrenhin arnei. kany ellynt diodef morrdwy yn hwy no hynny. A gwedy gwybot eu neges. truanhau awnaeth gwrgan wrthunt. ac anuon kyuarwydyt udunt hyt yn iwerdon aoed diffeith yna. Ac yna yrodes gwrgan uaryfdwrch yr ynys hono yr gwydyl gyntaf eiryoet. Ac yna ydaethant y Jwerdon. ac ykynydaſſant yno yr hynny hyt hediw. Ac y doeth gwrgan y ynys prydein. A gwedy treulaw y oes drwy dagnefed ae varw ycladwyt ygkaer llion ar wyſc y lle adaroed idaw y deckau ae gadarnhau gwedy marw y dat..

Ac yn ol gwrgant ydoeth kuelyn y vab ynvrenhin. athrabarhawys [66] yoes yndagnouedus y llywy-

aȣd ydeyrnas. A gȣreic oed idaȣ. Sef y henȣ. Marcia. arwreic honno oehethrylithyr adechymygȣys kyfreith aalȣei y brytanyeit kyfreit Marchia. Ar gyfreith hōno adroes aluryt vrenhin ogymraec yn saesnec.

Agȣedy marȣ kuelyn y doeth yvrenhinyaeth yn llaȣ varcia aseissyll ymab. Kanyt oed oet arymab namyn seithmlȣyd panvu varȣ y dat. Marcia doeth ethrylithus oed. Agȣedy y marȣ hitheu y bu seissyll ynvrenhin. A gȣedy seisyll ydoeth kynuarch y vab ynteu yn urenhin. Agȣedy kynuarch y doeth dan y vraȣt ynteu ynurenhin. Ac yn ol dan y doeth Morud y uab. Ar gȣr hȣnnȣ clotuaȣr uu pei nat ymrodei ygreulonder. Pan litiei nyt arbedei ef neb mȣy noe gilyd. Tec oed ynteu ahael. ac nyt oed un dyn dewrach noc ef. Ac yny amser ef y doeth brenhin moren yr gogled allu maȣr gantaȣ. Ac ydoet morud yny erbyn. A gȣedy bot ymlad yrygtunt achaffel o vorud yuudugolyaeth. Erchi aȣnaeth dwyn paȣb attaȣ oe elynyon gȣedy ygilyd y eullad y gyflenȣi y greulonder. A hyt trauei yngorffyȣys yd archei eublygaȣ yn vyȣ rac yvron. agȣedy eublygaȣ eu llosgi. Ac ar hynny ydoeth ruȣ uȣystuil aruthyr y veint yȣrth vor iȣerdon. A dechreu llygku agyuarfei ac ef odynyon aorue. Ac ydaeth ynteu ehun y ymlad ar pryf A gȣedy treulaȣ yarueu ynouer. Y kyrchȣys yr aniueil ef aelygku megys pysgodyn. Ac ohynny allan nyȣelat nac ef nar anifeil. A phum meib a uu idaȣ ar hynaf oed gorboniaȣn. ahȣnnȣ agymerth llyȣodraeth y deyrnas. Hȣnnȣ araf *ahegar* oed. Ac ymlaen pob peth y talei deilȣg anryded yr dȣyȣeu. Ac odyna unyaȣn ȣiryoned yr bobyl. Ac atn*eȣ*ydhau aorue temleu y dȣy*w*eu ar [67] dinassoed. A gȣneuthur ereill o neȣyd. Ac yny amser ef kymeint

uu amylder eur ac aryant. a goludoed ereill. ac nat oed un or ynyssed a allei ymgyffelybu idi. Ac ym plith hynny oll y kyuoethogei ynteu yn hael baob or tlodyon. mal nabei reit yneb wneuthur nathreis. na lledrat. na chribdeil ar ygilyd. A gboedy y uarb yn llundein. ydyrchafbyt arthal y vrabt ynurenhin. Ac anhebic uu arthal y vrabt kynnoc ef. Y bonhedigyon aostygei ar anlyedogyon avrdei. A gboedy na allassant ydylyedogyon ydiodef. duunab yny erbyn abnaethant aedibreidab o gadeir y deyrnas. A dodi elidyr yurabt yny le. Ac ympenn y pump mlyned gboedy y uot ynurenhin. Ydoed dibarnabt ynhely ynllbyn y kaladyr. nachaf arthal y vrabt y gbr adeholyssit oe vrenhinyaeth. gboedy yryuot yn crbydrab gbladoed ereill y geissab porth yorefsgyn y gyuoeth drachefyn. Ac ny chauas dim. Sef abnaeth elidyr truanhau brthab. aedbyn gantab hyt ygkaer alclut aedodi yny ystauell ehun yn amgeledus. A chymryt cleuyt arnab aorruc elidyr. Ac anuon at yr holl wyrda y erchi dyuot y edrych. A gboedy eudyuot yn llbyr hyt ydinas. Erchi awnaeth y babp o nadunt gboedy ygilyd ymwelet ac ef. Ac ual ydelei pob un or gbyr. gbyr oed ynbarabt gantab ynteu ydalabynt ac yllad ony wrheynt y arthal y vrabt. Ac rac ofyn eullad y grrayssant y arthal. A gboedy gbneuthur hynny y deuthant hyt ygkaer efrabc. Ac y kymerth elidyr ygorron y am ybenn ehun. ac ae dodes ambeñ y vrabt. ac brth hynny y gelbit ynteu elidyr war ..

Ac odyna y gbledychbys arthal deg mlyned gan ymchoelut ychbedyl ynybrthbyneb. Vrdab ydylyedogyon agestbg yrei andyly[68]edabc aorruc. A gbneuthur iabnder y babp. A phan uu uarb yg kaer lyr y cladbyt ..

Ac yna elidyr eilωeith agymerth y urenhinyaeth. Ac ympen rynnaωd y kyuodes peredur ac owein y deu uroder Jeuaf yny erbyn. A gωedy ymlad ac ef dala elidyr aedodi ynllundein ygkarchar. aranu yr ynys yry dunt. Sef mal yranyſſan[t] lloeger. achymry. a chernyω y owein. ar gogled y peredur. Ac ympen y ſeith mlyned ybu uarω owein. ac ydygωydωys y kyuoeth yn llaω peredur. Ac ympen yſpeit gωedy llyωyaω ydeyrnas ynhegar dagneuedus. aphaωb ynuodlaωn idaω ybu uarω peredur. Ac yna y doeth elidyr y dryded weith yn urenhin. A phan aeth or byt hωn ydedeωis kyfreitheu da ynyol. A gωedy marω elidyr y deuth rys uab gorbonyaωn yn urenhin. A hωnnω aadeilωys o gωbyl ynolgωeithredoed elidyr. Agωedy marω rys ydoeth Morgan uab arthal. a hωnnω o dyſc yrieni aωnaeth iaωnder a gωirioned. A gωedy marω morgan ydoeth einyaωn y vraωt ynteu ynvrenhin. Aphellau awnaeth hωnnω y ωrth weithredoed y vraωt. Ac am y greulonder y byryωyt yny whechet ulωydyn oe deyrnas. Ac yna ydoeth Jdaωl vab oωein y gar yny le. A hωnnω aωnaeth iaωnder agωiryoned rac ofyn damωein y gar. Ac yn ol idaωl ydoeth Run uab peredur. Ac ynol run y doeth gereint uab elidyr. Ac yn ol gereint y doeth kadell yvab. Ac yn ol kadell ydoeth coel. Ac yn ol coel ydoeth porrex. ac y porrex ybu tri meib. Fulgen. ac eidal. ac andryω. Ar rei hynny awledychωys pop un ol yn ol. Ac yn eu hol ωynteu y doeth uryen uab andryω. Ac ynyol ynteu ydoeth eluyd. Ac yn ol eluyd ydoeth clydaωc. Ac yn ol clydaωc ydoeth clydno. ac ynol clydno y doeth gorωſt. ac ynol gorωſt ydoeth Meiryaωn. Ac ynol meiryaωn y doeth Ble[69]id dut. Ac ynol bleiddut y doeth Kaph.

ac ynol kaph ydoeth owein. Ac ynol owein ydeuth seissyll. ac yn ol seissyll y doeth Blegywryt. Ac ny bu ynyr oessoed. kyoydor kystal ac ef. ac rac daet y kanei ygelwit duo y goaryeu. Ac yn yol ynteu y doeth armael y vraot. ac ynol armael ydoeth eidol. Ac yn ol eidol ydoeth Rydyon. Ac ynol rydyon y doeth ryderch. Ac ynol ryderch y doeth saoyl ben uchel. Ac ynol sawyl y doeth pyrr. Ac ynol pyrr ydoeth kapoyr. ac yn ol kapoyr ydoeth manogan yuab ynteu. gor prud hynaos oed hoño. Ac yn ol manogan ydoeth beli maor y uab ynteu. Adeugein mlyned y bu urenhin beli ar ynys prydein. athri meib auu idao. llud achassoallaon. a nynyao. A goedy maro beli maor y drychafoyt llud ymab hynaf jdao ynvrenhī y gor auu goedy hynny ogonedus adeilador kaeroed. achestyll adinassoed ereill. Ef aatgoeiraod tyroed llundein ae muroed. A chyt bei idao laoer odinassoed ereill. honno eisoes agarei yn uoy nor un. Ac orth hynny y geloit kaer lud. A goedy hynny droy lygru y heno y geloit llundein. A phan vu uaro llud ycladoyt ynllundein gyr llao yporth aeloir ettoa oe eno ef porth llud. yn saesnec lud ysyat. A deuuab avu idao. anaroy atheneuan. A phan vu uaro llud. nyt oed oet arun onadunt ual y gellit y wneuthur yn urenhin. Ac orth hynny y gonaethpoyt kasoallaon eu hewythyr ynvrenhin. Ac ymdrychauel awnaeth ynteu ynhaelder adaeoni yny ytoed y uolyant dros y teyrnassoed pellaf. Ac orth hyny y kauas ynteu bot yn urenhin. Ac eissoes herwyd y warder ef. ny mynnoys ef bot meibon llud yn dir|ran or deyrnas. namyn rodi yanaroy lundein a Jarllaeth geint. ac ydeneuan iarllaeth kernyo. ac idao ehun coron ydeyrnas ..

*

Ac ynyr amser hónnó megys y keffir ynystoryaeu góyr rufein. Góedy daruot y ulkessar oresgyn freinc a dyuot hyt ygglan ymor ar traeth. A góedy arganuot ohonaó odyno ynys prydein. Agóybot py dir oed aphóy oed yny chyuanhedu. Y dóaót mae un genedyl oed wyr rufein arbrytanyaeit Kanys oeneas y hanoedynt hóy ar brytanyeit. ac eissoes omtebic neur deró udunt digenedlu yórthym ni. kany ódant beth yó milóryaeth órth eubot ymyóneigaón odieithyr ybyt yn pressóylaó. Ac órth hynny heb ef dybygaf i haód yó eukymell y dalu teyrnget y rufeinaól amherodraeth megys ytal yr holl uyt. Ac eissoes heb ef iaón yó anuon yerchi teyrnget udunt kyn llafuryaó góyr kymeint agóyr rufein y eukymell. Ac rac codi priaf hen yn hendat ganellóg góaet ynkereint. Ar ymadraód hónnó adodes ulkessar y myón llythyr. ac ae hanuones at kassóallaón vab beli brenhin y brytanyeit. Aphan datkanóyt y gassóallaón yllythyr. forri aorruc. Ac anuon llythyr at ulkessar aorruc ynteu yny mod hónn ..

Kaswallaónbrenhin y brytanyeit yn anuon annerch y ulkessar. A ryuedu meint sychet achóant góyr rufein y eur ac y aryant. Val na adant dynyon odieithyr y byt ual ydym ni heb ef yndiodef perigleu yreigaón ymyón ynyssed heb gymell teyrnget arnadunt. A menegi idaó nat oed digaón gantaó geissaó teyrnget namyn tragyóydaól geithyóet. abóró eu rydit y gantunt yr honn ydoedynt hóy ynbuchedockau ohenei. A menegi y ulkassar nat heróyd keithyóet y dylyei adolóyn udunt namyn heróyd kerenyd. Kanys ovn llin pan hanhoedynt. kanys rydit aordyfnassynt óy yn gymeint ac nawydynt beth oed geithyóet. Arydit honno pei keissei [71] y dóyweu y dóyn ygenhym.

ni a lafuryôn ynyueint y gallom yn hamdiffyn. Ac ôrth hynny menegi y ulkeffar yn bot ni ynbaraôt y ymlad dros yngôlat anrydit. athros y deyrnas. os euo a geiffei dyuot y ynys brydein. megys y gogyfadaôei ..

Agôedy datkanu y llythyr y ulkeffar. kynullaô llyges awnaeth ynteu. ôrth dôyn arweithret yr ymadraôd a anuonaffei yny llythyr at kaswallaôn. A gôedy kaffel damunedic wynt. drychauel eu hôyleu aônaethant a dyuot y aber temys ytir. Ac yna y deuth kaswallaôn aholl gedernit ynys brydein gantaô yn euherbyn. y am veli tyôyffaôc y ymladeu. Ae penteulu. ae deu nyeint. a narôy tyôyffaôc llundein. a theneuan tyôyffaôc kernyô. a chreidu brenhin prydein. A gôarthaed brenhin gôyned. A brithael brenhin dyuet. Ac yam hynny Jeirll. a barôneit. a marchogyon urdolyon. Sef ykaôffant yn eu kyghor kyrchu ulkeffar yny bebylleu kyn y dyuot yr wlat. Kan tybygynt bot yn anhaôs ywrthlad gwedy kaffei ae dinas ae kastell. A gôedy llunyeithaô eu bydinoed. kyrchu gôyr rufein yr pebylleu yndiannot awnaethant. Ac yna y bu kymeint y vrôydyr ac ydyttoed y tyôeirch ynrydec gan y gôaet. megys pei delei deheuwynt yndeiffyfyt ydodi eira areô. Ac ual yd oedynt yn yr ymffuft hônnô. y kyuaruu y uydin ydoed nynyaô uab beli braôt kaffôallaôn ac auarôy uab llud y nei yny llywyaô abydin ulkefar. Allinyaru awnaeth bydin yr amheraôdyr. Ac ar hynny ydymgyfaruu nynyaô ac ulkeffar. A diruaôr leôenyd agymerth nynyaô yndaô. am damweinaô idaô kaffel ymgyfaruot agôr kufurd a hônnô. ac yndiannot ymgyrchu [72] aônaethant. A phanôelas ulkeffar nynyaô yny gyrchu achledyf noeth. Troi ydaryan yn wychyr gyflym aorruc. ac erbynyeit ydyrnaôt arnei.

A megys y gadaȣd ynerthoed idaȣ goſſot aȣnaeth ynteu achledyf ar nynyaȣ arwarthaf yhelym. A cheiſſaȣ yr eil yngyflym mal ybei agheuaȣl. A phan ȣelas nynyaȣ hynny. erbynyeit ydyrnaȣt aorȣuc ary daryan. a chymeint uu y dyrnaȣt ac yny lynȣys y cledyf yny daryan. Ac rac ruthur ybydinoed ynteȣhau am eupen. ybu reit yr amheraȣdyr adaȣ ygledyf yny daryan gan nynyaȣ. A gȣedy kaffel onynyaȣ y cledyf hȣnnȣ y gȣnaeth aerua diruaȣr ymeint oe elynyon. A gȣedy treulaȣ y ran vȣyaf or dyd yny wed honno. ordiȣed ygorȣuu y brytanyeit. ac y kaȣſſant y uudugolyaeth. Ac yffoes ulkeſſar yr Llogeu yny oedynt waſgaredigyon y bydinoed. achymryt y mor yn Lle kaſtell udunt. Adiruaȣr leȣenyd agymeraſſant amgaffel hynny o diogelȣch. Ac yn eu kyghor y kaȣſſant am gaffel hynny na dilynynt ymlad ar brytanyeit hȣy no hynny. Ac ufudhau aorȣuc yr amheraȣdyr ȣrth gyghor y wyrda. A hȣylyaȣ parth a ffreinc ...

A gȣedy yuudugolyaeth honno diruaȣr lewenyd a gymerth kaſȣaLLaȣn yndaȣ. *Ac yn gyntaf* talu molyant yeudȣyȣeu. *Ac* odyna rodi rodyon *maȣr* (y paȣb oe) ȣyr. o *dir a daear. eur ac aryant.* a goludoed ereiLL m*egys y dirperei* eu hanryded. Ac eiſoeſ er *hynny* goualus oed am *nynyaȣ a adaȣſſei* yn *ur*athedic. ac amheu y vy*ȣ*. (A)*chyn* pen ypytheȣnos y (bu uarȣ. ac y) cladȣyt yn Llundein gyr Llaȣ *y porth tu* ar gogled gȣedy gȣneu*th*[ur] arȣylant idaȣ. A dodi cledyf *ulkeſſar yn yr yſ*crin gyt ac ef. yr hȣnn *a* duc*ſei* y*n*[73]teu yny daryan pan ymladyſſei ef ac ulkeſſar. Sef oed enȣ y cledyf ageu glas. ſef achaȣs y gelȣit ef uelly ȣrth nat oed dim or ydanwaettei arnaȣ avei vyȣ ..

Ac yna goedy dyuot ulkessar hyt yn trath ffreinc. Sef aonaeth y freinc. medylyao boro yarglodydiaeth y arnadunt orth y dyuot ar ffo y orth y brytanyeit. athybygu y uot yn oanach o hynny. Ac attunt y dathoed choedyl bot y weilgi yngyflaon olyges gan gaswallaon yny ymlit. Ac orth hynny gleoach oed y freinc ynkeissao y orthlad oc euteruyneu. A goedy goelet o ulkesar hynny ymgallau aoruc ynteu. ac ny mynoys ymrodi ympetrusser greulaon damoein yr bobyl y ymlad. Namyn agori y dresor arodi y baob amylder o eur ac aryant. a regi bod paob orbonhedigyon ar dylyeodogyon. ac eu tagneuedu uelly ac eu doyn yn vn ac ef. Ac y gyt ahynny adao eubreint ac eu dylyet y baop or ae collassei. ae rydit yrei auei gaeth. Ar gor aoed gynt megys lleo dywal creulaon goedy eu hyspeilao ac eu treissao. Yr aor honno y doed honno megys oen goaredaoc. Ac ny orfoyssoys ar goaretogroyd honno droy eu claerhau ac eu hedychu. ac eutagneuedu y nyduc yn un ac ef. Ac y nyr amser honno nyt oed na chyoyd nac ymdidan namyn amsso ulkessar abudugolyaeth agoruot y brytanyeit ...

Ac *ympen* doy ulyned eilweith paratoi llyges a oruc ulkessar y geisao dial dial ar gasoallaon ysarhaet awnathoed idao. A phan gigleu kasoallaon hynny. kadarnhau y gestyll aoruc a gwneuthur ereill oneoyd. A gossot keitweit kadarn ympob porthua ygkylch ynys brydein. A goneuthur *kudyedic* sycheu heyrn ar hyt canaol temys agossot yrei hynny orth gadoyn*eu orth dyllu* y eu llogeu y adanūt [74] o delynt yno. Ac odyna ydoeth kasoallaon a holl gedernit yr ynys gantao y gado yr aruordir racdao.

A gȯedy daruot y ulkeſar kaffel pob peth yn baraȯt. Kychȯyn yr mor alluoſſogrȯyd gantaȯ parth ac ynys brydein aorȷuc. Aphan yttoedynt yndyuot arhyt temys y briȯaȯd eu llogeu gan yſycheu kudyedic ynydȯfȯr. ac yperiglaȯd llaȯer yn deiſſyfyt. A gȯedy gȯelet hynny onadunt keiſſaȯ ytir aorȷugant ynangerdaȯl. Aphan ȯelas kaſȯallaȯn hynny gȯedy rodi arȯyd oegyt uarchogyon eu kyrchu yn diannot aȯnaethant. A gȯrthȯynebu ynȯraȯl aorȷuc gȯyr rufein. kyt rydiodefynt diruaȯr perigyl ar ydyfȯr. A dodi eu gȯeȯwyr aegleȯder yn lle mur y rydunt ar brytanyeit. Ac yna ygȯnaethpȯyt aeruaeu opob parth. Ac eiſſoes kan oed mȯyaf nifer y brytanyeit y kaȯſſant yuudugolyaeth gȯedy gȯahanu gȯyr rufein. A gȯedy gȯelet oulkeſſar y dygȯydaȯ ynyran uȯyaf a gȯaethaf or ymlad ymhoelut ylogeu aorȷuc achȳryt y mor ynlle gofunet idaȯ. Achan wynt tymheſtlaȯl kȯylaȯ ynydoethant y draeth morȷyan yr tir. Ac odyna hyt ygkaſtell ednea yr hȯn awnathoed kyn noe uynet y ynys brydein. rac ofyn gorȷuot arnaȯ ymchoelut y freinc o delei ar fo o ynys brydein ual ydymchoelyſſynt gynt. Ac ȯrth hynny y gȯnathoed ynteu y kaſtell hȯnnȯ ar lan mor ual naellit y ludȳas yr tir pan delei yar y mor.

A gȯedy kaffel o gaſȯallaȯn yr eil uudugolyaeth ymlenwi aȯnaeth odiruaȯr leȯenyd. a goſſot gȯys dros ȯyneb ynys brydein. y erchi ybaȯb or Jeirll ar barȯneit ar marchogyon urdolȳon dyuot ȯynt ac eu gȯraged hyt ynllundein yȯneuthur aberth ac ydalu dylyedus enryded amolyant yeu tadolyon dȯyȯeu drȯy yrei ykeȯſynt y uudugolyaeth dȯy weith ar amheraȯdyr rufein. Ac ywneuthur gȯylua [75] enrydedus udunt. A gȯedy dyuot paȯb hyt yn llundein ȯrth y dyuyn hȯnnȯ. Pob kyfryȯ aniueileit

aducpóyt yno ór th eu haberthu val ydoed deuaót ynyr amser hónnó. ac yna y llas ugein mil owarthec. a chan mil odeueit. ac o amryó genedloed adar y saól ny ellit rif. A deg mil arhugeint o amryó genedloed bóystuileit góyllt. a góedy daruot talu teilóg anryded yr dóyweu heróyd eudefaót. wynt aónaethant wledeu or dryll arall. A góedy daruot treulaó llaóer or dyd yny wed honno. Y dryll arall or dyd ar nos adreulóyt dróy amryuaelyon gerdeu. adinanóch. agóaryeu megys ydeóissei baóp. Ac yn y góaryeu hynny y damóeinóys y deu óas ieueinc ardechaóc. nei yr brenhin. a nei y anaróy uab llud tyóyssaóc llundein. tyfu amryssion yrygtunt ynbóró paelet. Sef oed nei ybrenhin hircglas. a nei anaróy oed guelyn. A góedy ymgeinaó onadunt Sef aorúc kuelyn diyspeilaó cledyf a chyrchu hirlas nei y brenhin. allad ybenn. A chynórófmaór agyuoodes yny llys. Ar chóedyl adoeth at kasóallaón. allidiaó aorúc amlad y nei. Ac erchi aorúc y anaróy uab llud dóyn ynei ydiodef braót llys arnaó am ygyflauan awnathoed. A góedy góelet o anaróy bryt ybrenhī yngyffroedic amlad ynei. Ac ynllidiaóc górtheb aorúc anaróy idaó ual hyn gan petrussaó rodi y nei órth eóyllys y brenhin. Dioer heb ef llys yssyd ymineu. ac ym llys i y dyly uyg gór i atteb obop peth or a yrrer arnaó. ac of holi kuelyn avynnei dyóedut mae yn llundein ydylyei wneuthur iaón. kanys y llys honno oed hynaf aphenaf ynynys vrydeī yr ydechreu. ac ynteu auaróy yny eidaó honno. Ac ynteu aónaei iaón yno dros y ór mal y barnei lys lundein. A góedy na allóys kasóall[76]aón kael ygór y uarnu arnaó órth y eóyllys. gogyuadaó auaróy aorúc gan tygu ydanreithei y gyuoeth odan a hayarn. ony rodei y ór yuarnu arnaó ynllys ybrenhī am y gyflauan aónath-

oed. Ac oachaos hynny Nidiao yn voy aorac auaroy. ac anheilygu rodi ynei ynewyllys y brenhin. Ac yn diannot kychoyn aoruc kafoallaon adechreu anreithao kyuoeth auaroy. Sef aorac auaroy droy gereint achedymdeithon keifao tagneued gan gafoallaon. Agwedy nachaffei dagneued oneb ryo ford ygantao. fef aonaeth anuon ygeiffao nerth achanhorthoy ygan ulkefar amheraodyr rufein droy lythyr ynymod honn.

Auaroy mab Nud tyoyfaoc Nundein yn anuon annerch at ulkefar. Agoedy damunao gynt yageu. damunao weithon y Jechyt. Ediuar yo gennyfi. dala yth erbyn di. pan uu yr ymladeu yrot achafoallaon ynbrenhī nineu. kanys pei rybecton .i. heb ageu ti aorauydut. ac avydut uudugaol. A chymeint ofyberoyt agymerth ynteu goedy kaffel vynerthi. ac ymae ynteu weithon ymdigyuoethi inneu. Ac velly ymae ef yntalu droc dros da imi. Miui aegoneuthum ef yndreftadaoc. ac ynteu yffyd ymdidreftadu ineu. Miui ae goffodeis yr eil weith ar y urenhinyaeth. ac ynteu yffyd ynwhenychu uyn dehol ineu. A minheu aalwaf tyoyffogyon nef adayar naheydeis .i. defnyd yvar ef gan y iaon. eithyr am na rodon uyn nei y diuetha ynwirion. Ac edrychet dy doethineb di defnyd ylit ef. Damoeinao aonaeth ydeu nyeint in ni chare paelet. agoedy gorauot om nei i. Sef aonaeth nei ybrenhī Nidiao a chyrchu y Nall achledyf. ac ynhynny y fyrthoys nei y brenhin arygledyf ehun yny aeth droydao. Agoedy dyuot hynny at y brenhin. yd erchis ynteu uyn nei i y dihenydyao dros yNall. Ac orth naf rodeis i. y mae ynteu ynanreithao uygkyuo77eth i. ac yny diftrio. Ac orth hynny yd oyf ynneu yngoediao dy drugared di. Ac ynerchi nerth achanhorthoy ygennyt ti y

gynnal uygkyuoeth i. hyt panuo drȣy uy nerth ineu ykeffych titheu teilygdaȣt teyrnas ynys brydein. ac nac amheuet dy brudder di dim or ymadrodyon hynn. kanys ordeuaȣt honn yd aruerant yrei marȣaȣl gȣedy irllonED kymot ar dagneued. Agȣedy ffo ymhoelut ar uudugolyaeth.

Agȣedy edrych o ulkefar yllythyr hȣnnȣ. Sef agauas ogyghor yȣyrda nat elynt yynys prydein yr geirereu y tyȣyffaȣc hȣnnȣ ony delei ȣyftlon dilis aellit eu credu. A gȣedy kanatau hynny y auarȣy. yndianot ydanuones kynan yvab adegȣyftyl arhugeint odylyedogyō ykyuoeth ygyt ac ef. A gȣedy dyuot ygȣyftlon kychȣyn aorȣc ul kefar yr mor arllu mȣyaf agauas adyuot ydofyr yr tir. Aphan gigleu kafȣallaȣn hȳny ydoed ynymlad allundein. ac ymadaȣ aorȣc ardinas. abryffyaȣ yn erbyn yr amheraȣdyr aelu. Ac ual ydoed yndyuot parth acheint nachaf wyr rufein ynpebyllaȣ yny lle hȣnnȣ. Kanys auarȣy aedugaffei hyt yno ȣrth dȣyn kyrch deiffyfyt am ben kafȣallaȣn y ellȣg ygar y gantaȣ. Aphan wyl gȣyr rufein y brytanyeit yndyuot attunt. gȣifgaȣ euharueu aȣnaethant achȣeiryaȣ eu bydinoed. ar brytanyeit or parth arall aymlunyeithaffant yn uydinoed. Ac yna ykȳerth auarȣy uab llud pymtheg mil o uarchogyon aruaȣc gyt ac ef. ac eu dȣyn ylȣyn coet oedyn agos. mal ygallei odyno dȣyn kyrch dirybud ambenn kafȣallaȣn aegedymdeithon. agȣedy daruot llunyeithaȣ y bydinoed. yna ygȣnaethpȣyt aerua greulaȣn o bop parth. Ac o bop parth ydygȣydynt yn lladedic mal ydygȣydei deil gan wynt hydref. ac ual ydoedynt ynyr ymfuft hȣnnȣ uelly. Kyrchu aorȣc auarȣy aeuarchogyon gantaȣ or llȣyn bydin gafȣallaȣn or tu drachefyn. ar vydin hōno oed anreithedic or parth arall gan

*ruthur gŏyr rufein. Ac yna rac kywarſagedigaeth ykywtaŏtwyr ehun ny allŏysſeuyll yrydynt. Ac ŏrth hynny ydoedynt warſagedigyon ygedymdeithon. adaŏ ymaes aorŭc kaſŏallaŏn a ffo. Ac ynagos udunt yd oed mynyd karegaŏc. ac ympen ymynyd ydoed llŏyn coet teŏ dyrys. Ac yno yfoes kaſŏallaŏn. agŏedy y dygŏydaŏ ynyr ran ŏaethaf orymlad achaffel pen y mynyd ae orŭchelder. gŏrthŏynebu ynŏraŏl yeugelynyon aoed yn euhymlit gan geiſſaŏ drigyaŏ ar eu torr. Ac eiſſoes ſerthet ymynyd ae dryſſŏch o gerryc achoet auu amdiffyn yr brytanyeit mal y gŏnaethant aerua diruaŏr oc eugelynyon. Ac ynaſef aorŭc ul keſſar. goſſot ylu ygkylch y mynyd ywarchadŏ rac dianc neb odyno. Kanys yuedŏl oed argymell ybrenhin y dareſtŏg idaŏ drŏy neŏyn. yr hŏnn ny allyſſei ygymell drŏy arueu ac ymlad. O enryfed genedyl ybrytanyaeit agymellaſſant dŏyweith ygŏr hŏnnŏ ar ffo yr hŏnn nyallŏys yr holl uyt gŏrthŏynebu idaŏ. ac ŏynteu yr aŏr hon yn ffoedigyon rac hŏnnŏ. ac eiſſoes yngŏrthŏynebu idaŏ ynŏraŏl. Ac ynbaraŏt y diodef dros eugŏlat athroſtunt ehunein. ac ympen yreildyd gŏedy gŏarchadŏ kaſŏallaŏn ympen ymynyd hŏnnŏ ac nat oed nabŏyt nadiaŏt. ofynhau aorŭc kaſŏallaŏn rac neŏyn bot yndir idaŏ ymrodi ygkarchar ulkeſar. Sef aorŭc anuon at auarŏy. y erchi idaŏ tagnefedu ac ulkeſſar rac ygenedyl colli teilygdaŏt y teyrnas gŏedy darfei dala kaſŏallaŏn. A menegi idaŏ kyt ryfelei ef dalym ar auarŏy yr ydareſtŏg ae goſpi namynnei ef eiſſoes yageu ef er hynny. A gŏedy menegi hynny yauarŏy. Yna ydyŏaŏt ynteu nat oed haŏdkaru tyŏyſſaŏc auyd gŏar ar ryfel megys oen. Ac auyd creulaŏn adyŏal megys lleŏ ar yr hedŏch. Oiadŏyŏeu nef adayar yr aŏr hon ymae ymgŏediaŏ .i. ygŏr aoed arglŏyd [79] arnaf ineu gynneu. Yraŏr

honn ymae ef yndamunaȣ ydagneuedu drȣy daryſtygedigaeth y ulkeſſar. ygȣr kyn no hyn ny cheiſſei dagneued ygantaȣ. Ac ȣrth hynny ef adylyei uedylyaȣ ac edrych yniaȣn ȣrth ygȣr hȣnnȣ drȣy yr hȣn ygallȣys ef gȣrthlad amheraȣdyr rufein oedeyrnas dȣyȣeith ae dȣyn idi ydryded weith oeanuod. Ac ȣrth hȳny nyt oed iaȣn dadleu amiui ygkam nac ynenȣir kan gelleis gȣneuthur ygȣaſſanaeth hȣnn. Anoethineb ac aghymendaȣt yȣ gȣneuthur ſarhaedeu ac ymgeinuaeu yr neb ykaffer yuudugolyaeth drȣydaȣ ynwaſtat. Kany eill un tyȣyſſaȣc kaffel budugolyaeth heb yȣyr aellygant eugȣaet yn ymlad drȣoſtaȣ. Ac yr hynny eiſſoes os gallaf i. mi aetagneuedaf[ef] ac ulkeſar. kanderyȣ dial arnaȣ yndigaȣn yſarhaet aȣnaeth ymi pan yttiȣ yngȣediaȣ uyn trugared .i. Achychȣyn aorȣuc auarȣ adyuot aruryſ hyt ylle yd oed ulkeſſar. adygȣydaȣ yndaryſtygedic rac y vrȣon ef gan dyȣedut ȣrthaȣyr ymadraȣd hȣn. Nyma ȣeithon amlȣc yȣ bot yndigaȣn y dieleiſti dy lit argaſȣallaȣn. Gȣna ȣeithon drȣugared ac ef. beth avynny di ygantaȣ ef amgen noc vſudhau adaryſtygedigaeth athalu teyrnget y rufeinyaȣl deilygdaȣt o ynys prydein. Agȣedy na rodes ulkeſar atteb idaȣ. y dyȣat auarȣy ȣrthaȣ val hynn. Tidi ulkeſar hyn adyȣedeis i. itti gȣedy gorȣuydut ar gaſȣallaȣn daryſtygedigaeth atheyrnget oynys prydein. Nyma gaſȣallaȣn gȣedy gorȣuot arnaȣ. Nyma ynys prydein yndaryſtygedic it drȣy vy nerth .i. amkanhorthȣy. Beth adylyaf .i. yȣneuthur ymlaen hyn yti. Nyt ef aȣnel creaȣdyr nef adayar diodef o honaf i karcharu kaſȣallaȣn uy arglȣyd. ac ynteu yngȣneuthur iaȣn imi am[80] yſarhaet aȣnaethoed ymi. Ednebid di ulkeſar nat haȣd llad kaſȣallaȣn amiui yn uyȣ ygȣr nyt keȣilyd genyf rodi uy nerth idaȣ ony bydy di ȣrth vygkyghor. Ac yna

rac ofyn auarôy arafhau aorûc ulkeſſar athagnefedu achaſôallaôn. A chymryt y deyrnget oynys brydein pob blôydyn y gantaô. Sef oed meint y deyrnget teir mil o bunoed aryant Roeger. Ac yna yd aethant yngedymdeithon ulkefar achaſôallaôn uab beli. ac yrodes pob un ygilyd rodyon maôr eur ac aryant athlyſſeu arbennic. Ac ybu ulkefar ygaeaf hônnô ynynys brydein. Aphandechreuis ygôanôyn dyuot ykychôynôys parth afreinc. Ac ympen yſpeit o amſer kynullaô Ru maôr aônaeth ulkefar. ac ar Ruhônnô ydaeth parth arufein yn erbyn pompeius ygôr aoed yn Re amheraôdyr ynyr amſer hônnô yndala ynyerbyn ynteu. A chany pherthynar an defnyd ni traethu oweithredoed gôyr rufein yny bo ebryfygedic yr rei hynny. Ymchoelôn ar an traethaôt nuhunein. Ac ympen y ſeith mlyned gôedy mynet ulkeſſar oynys prydein y bu uarô kaſôallaôn uab beli. ac ycladôyt ygkaer efraôc gan urenhinaôl arôylant.

Ac yn ol kaſôallaôn. y gônaethpôyt teneuan uab Ryr yn urenhī kanys auarôy athoed yrufein gyt ac ulkeſſar. A hônnô adraethôys y deyrnas drôy hedôch. athagneued. Ôr deôr oed teneuan ac agarei gyfyaônder a gôirioned yny amſer.

Agôedy marô teneuan y gônaethpôyt yvab kynuelyn yn urenhin. Qarchaôc gôychyr oed kynuelyn. ac ulkeſſar ae magyſſei. ac ae hurdaſſei yn arueu. ac ae dyſgaſſei ymilôryaeth. A chymeint uu garyat gôyr rufein gan hônnô. Achyt gallei attal eu teyrnget oe hanuod. yrodei udunt heb orûot ygymell nae erchi. Ar amſer hônnô y ganet yrarglôyd Jeſſu griſt hollgyuoethaôc or arglôydes diweir ueir wyry vendigedic. Ygôr abrynôys y criſtonogyon yr [81] creu y gallon aoedynt rôymedic o gadôyneu y dieuyl.

A gwedy bot kynuelyn uab teneuan yn vrenhin degmlyned yganet deuuab idaw. Ar hynaf aelwit gwydyr. ar ieuaf aelwit gweiryd adarweindawc. A gwedy eilenwi dieuoed buched kynuelyn y gwnaethpwyt gweiryd ynurenhin. ac y dechreuis attal teyrnget gwyr rufein. Ac yna y doeth gloyw amherawdyr rufein allu gantaw y ynys brydein y gymell y deyrnget drachefyn. A lelius hamo tywyssawc yymladeu gyt ac ef yr hwn nywnaei yr amherawdyr dim heb y gyghor. Ac ydoethant yborth estyr yr tir. Ac yna ydechreuassant kayu pyrth ydinas a mur maen mal nachaffei neb ovywn mynet allan. Kanys eubryt oed eugwarchae ae kymell drwy newyn ywedawl darystygnedigaeth udunt. A gwedy dyuot y chwedyl at gyweiryd kynullaw aorwc ynteu holl ymladwyr ynys prydein yny erbyn. Agwedy dyuot y deu lu yngyuagos. A gwedy bydinaw o bop parth. Dechreu ymlad a molestu yelynyon awnaeth gwydyr yn wychyr. A mwy aladei ehun nor ran uwyaf oelu Ac ar hynny ydoed yr amherawdyr ae lu yn kyrchu y logeu dan fo pan aeth yr ymelldigedic dwyllwr bratwr gan hamo achymryt arueu un or brytanyeit aryladyssei. Ac yn yr arueu hynny annoc ybrytanyeit megys kyt bei un o nadunt. Ac adaw udunt y uudugolyaeth or gwnelynt uelly. Kanys ieith a deuodeu y brytanyeit a dysgassei ymplith y gwystlon oed ynrufein o ynys prydein. Ac uelly kerdet yn ystrywys drwy ybydinoed yny doeth gyr llaw y brenhin. A phā welas lle ac amser taraw y ben yr maes achledyf. a llithraw drwy y bydinoed yny doeth at y lu ehun gan yr ysgymun uudugolyaeth honno. Agwedy gwelet oweiryd adarweindawc rylad ybrenhin. Brawd yarueu ehun aorwc a gwisgaw arueu ybrenhin. Ac annoc y gedymdeithon y ymlad. agyrru angerd yn-

dunt * megys kyt bei euo uei y brenhin. A phaob auu oth ydysc ynteu. Kany oydynt etoa ladedigaeth y brenhin. A goedy ymlad yndrut ac yngalet. oynt aonaethant aerua diruaor oc eugelynyon. Ac or dioed Nithrao aoruc goyr rufein. a ffo yn doy ran yn urioedic gantao yo Nogeu a chymryt ydiogeloch megys or kestyN. A hamo yran araN gantao agyrchoys y koet. kany chauas o yspeit mynet y Nogeu. A thybygu aoruc goeiryd uot gloyo yn ffo yr koet y gyt a hamo. Ac oth hynny nyorffoysfoys goeiryd yny hymlit ole y le yny gordioedaod ar lan ymor y Ne aeloir oe eno ef norhamton. Ac yno ydoed borthua adas y diskinuaeu Nogeu. Ac ual ydoed hamo yn kaffel y Nogeu. nachaf weiryd yndyuot ~~yndyuot~~ yndeissyfyt am eu pen. Ac yna y Nas hamo. Ac yr hynny hyt hedio y geloir yborthua honno uorhamton ynsaesnec aphorthua hamo ygkymraec.

Ac yna gloeo amheraodyr rufein goedy kynuNao yr hynn a dihagyssei oelu ac ymhoelut drachefyn. Ac ynymlad ar dinas aeloit ynyr amser honno kaer beris. ac aeloir yr aor hon porchestyr. Ac yn dianot goedy kaffel y gaer ae goresgȳ a goasgaru ymuroed. Kychoyn aoruc yn ol goeiryd aathoed hyt ygkaer wynt. A goedy y dyuot hyt yno dechreu ymlad ar gaer aoruc. a mynu goarchae goeiryd yny delei yny eoyNys rac neoyn. A phan welas goeiryd y oarchae yny dinas. kyoeiryao y lu aoruc yn uydinoed. a chyrchu aNan oth rodi kat ar uaes yr amheraodyr ae lu. A phan welas yr amheraodyr ef mor divygol ahynny. Sef aonaeth anuon attao y geissao tagneued aduundeb ygantao. kanys ofyn oed arnao gleoder a chedernit y brytanyeit. Ac oth hynny diogelach uu gantao droy synoyr adoethineb eugoresgyn noc ymrodi yn petrus yymlad ac

ỏynt. Sef ydanuones gan genadeu. rodi y uerch y weiryd yn wreic idaỏ gan gynhal y vre*nhinyaeth yynys prydein dan gorỏon rufein. Ac ogyt gyghor gỏyrda ynys prydein ae doethon y kahat gỏneuthur y dagnefed. achymryt merch yr amheraỏdyr ynwreica yr brenhin. A dyỏedut hefyt aỏnaethant ỏrth y brenhin nat oed waratỏyd idaỏ arestỏg y amheraỏdyr rufein. panuei yr holl vyt yngỏedu idaỏ. Ac velly drỏy yryỏ ymadrodyon hynny ufudhau aorỏuc gỏeiryd y eukyghor adarestỏg y amheraỏdyr rufein. Ac yn dianot ydanuones gloyỏ yn ol y verch ỏrth y rodi y weiryd. A thrỏy borth gỏeiryd ae ganhorthỏy gỏedy hynny y gorỏysgynỏys gloyỏ yr ynyssed ereill y ny gylch.

A gỏedy mynet y gayaf hỏnnỏ heibaỏ adyuot ygỏanhỏyn ydoeth y kenadeu o rufein a merch yr amheraỏdyr gantunt. Ac y ducsant at ythat. Sef oed y henỏ gỏenwissa. Ac anryuedaỏt oed y thegỏch oprỏyt a gosged. A gỏedy y rodi y weiryd mỏy ykarei ef hi nor holl uyt. Ac ỏrth hynny y mynnỏys ef enrydedu ylle kyntaf y kysgỏys gyt ahi o dragỏydaỏl gouedigaeth. Ac erchi aỏnaeth gỏeiryd yr amheraỏdyr gỏneuthur dinas ynylle hỏnnỏ y gadỏ kof ry wneuthur neithorỏeu kymeint ar rei hynny drỏy yroessoed. Ac ufudhau aorỏuc yr amheraỏdyr ỏrth hynny ac adeilat dinas achaer agalỏ hỏnỏ yndragỏydaỏl oe enỏ ef kaer loyỏ. ac yn gyffinyd rỏg kymry allloeger ymae y dinas hỏnnỏ ar lan hafren. Ac ygelỏit kaer loyỏ yr hynny hyt hediỏ. A gloỏfestyr yn saesnec. Ac ereill adyỏeit mae achaỏs mab yr amheraỏdyr aanet yno aelỏit gloyỏ gỏlat lydan. Ac eissoes or achaỏs kyntaf adỏespỏyt ydadeilỏyt y dinas.

Ac ynyr amser ydoed weiryd adarweindaȣt yn gȣledychu ynys prydein y kymerth yn arglȣyd ni iessu grist diodeisseint ym pren croc yr prynu ycristonogyon ogeithiȣet usern. *

Agȣedy adeilat y dinas. Ahedychu yr ynys. ymchoelut aorȣc yr amheraȣdyr parth a freinc. Agorchymyn y weiryd Nyȣodraeth yr ynyssed ynygylch y gyt ac ynys prydein. Ar amser hȣnnȣ y seilȣys peder eboſtol eglȣys yn gyntaf ynyr antios. ac odyna y doeth yrusein. Ac yno y dallaȣd teilygdaȣt babaȣl eſgobaȣt. Ac ydanuones marc agelyſtor hyt yr eiſſt y bregethu euegyl yr arglȣyd ieſſu griſt holl gyuoethaȣc yr hȣn a yſcrifenaſſei ehun oweithredoed mab DVW.

Agȣedy mynet yr amheraȣdyr yr | rusein. Kymryt aȣnaeth gȣeiryd ſynȣyr adoethineb yndaȣ ac atneȣydu y kaeroed arkeſtyll ynylle y bydynt yn llibinaȣ. allyȣyaȣ y deyrnas drȣy ȣrolder agȣiryoned megys ydoed y enȣ ae ofyn yn ehedec dros yteyrnaſſoed pellaf. Ac ynhynny eiſſoes kyuodi ſyberȣyt yndaȣ. athremygu arglȣydiaeth rusein. ac attal eu teyrnget aegymryt idaȣ ehun. Ac ȣrth hynny ydanuones gloyȣ vaſpaſianus allu maȣr gantaȣ hyt ynynys prydein y dagnefedu agȣeiryd. neu y gymell y deyrnget arnaȣ drȣy daryſtygedigaeth y wyr rusein. Agȣedy eudyuot hyt ymporth rȣytyn. nachaf weiryd allu maȣr gantaȣ yn eu herbyn yny oed aruthur gan wyr rusein eu nifer. ac euhamylder. ac eu gleȣder. Ac ȣrth hynny ny lauaſſaſſant gyrchu y tir ar eu tor. namyn ymchoelut eu hȣyleu adyuot hracdunt yny doethant hyt yntraeth totneiſ yr tir. Agȣedy kaffel o uaſpaſianus aelu y tir. y kyrchaſſant parth achaer penhȣylkoet. yr hon aelȣir yr aȣr hon

exon. A gŏedy dechreu ymlad argaer honno. ympen yſeithuet dyd nachaf weiryd ae lu yndyuot. Ac yn dianot yn ymlad ac ŏynt. Ar dyd hŏnnŏ yllas llaŏer obop parth. ac nychauas yr vn y vudugolyaeth. A thranoeth gŏedy bydinaŏ obop parth y doeth y vrenhines yrydunt. ac ytagnefedŏys eutyŏyſſogyon. Ac odyna ydanuo*naſſant eu kytuarchogyon hyt yn Jwerdon. A gŏedy mynet y gaeaf heibaŏ ymchoelut aŏnaeth uaſpaſianus parth a rufein. A thrigyaŏ aorac gŏeiryd yny nys brydein. A gŏedy dynyſſau gŏeiryd parth aeheneint karu gŏyr rufein aorac. athraethu y deyrnas drŏy hedŏch a thagnefed. achadarnhau y kyfreitheu aoed oſſodedic yr ydechreu. a goſſot ereill o newyd. arodi rodyon maŏr ehalaeth yr ae harchei. Ac uelly ydehedŏys y glot dros deruyneu europa. Ac ygyt ahynny y ofyn ae garu oed ar wyr rufein. a mwy adyŏedit am danaŏ ehun yn rufein. noc am vrenhined holl deyrnaſſoed y byt. A hŷny adyŏat iuuenal ŏrth nero amheraŏdyr rufein. Pan ykoffaŏys yny lyfyr ef. Ti ageffy heb ef urēhin creulaŏn kadarn yth erbyn o ynys brydein. A heb petruſter gŏeiryd adarwenidaŏc oed hŏnŏ. Nyt oed yn ymlad gŏr gadarnach noc ef. nyt oed ar hedŏch gŏr arafach. nyt oed un digrifach. nyt oed yn rodi da gŏr haelach. A gŏedy teruynu y uuched ae varŏ y chadŏyt yg kaer loyŏ ymyŏn temyl awnathoed e hun yn enryded y loyŏ amheraŏdyr rufein.

A gŏedy maŏ gŏeiryd y doeth meuruc y uab ynteu yn urenhin gŏr enryued y brudder ae doethineb oed hŏnnŏ. Ac ympen yſpeit gŏedy yuot yngŏledychu ydoeth rodri brenhin yffichdeit o ſithia llyges vaŏr gantaŏ yr alban yr tir. adechreu anreithaŏ y gŏladoed hynny. A dyuot aorac Meuruc ynyerbyn achynullеitua uaŏr gantaŏ ac ymlad ac ef

ae lad. A gȣedy kaffel o veuruc y uudugolyaeth honno. Drychauel maen maȣr awnaeth yn arȣyd kaffel ohonaȣ hynny yn^y wlat aelȣit oe enȣ ef weſtymer. Sef yȣ hynny ygkymraec gȣys veuruc. Ac yny maen hȣnnȣ yd yſcriuenȣyt gȣeithredoed meuruc ȣrth gadȣ cof byth.

A gȣedy Nad rodri y rodes Meuruc ran or alban yr bobyl or*chyuygedic a dathoedynt gyt arodri y brefȣylaȣ yndi. Ar wlat arodes ef udunt hȣy aelȣit katneis. ar wlat hōno diffeith oed heb neb ny chyuanhedu. A gȣedy nat oed wraged udunt. Sef aȣnaethant erchi yr brytanyeit eu merchet ac eu kareſſeu ynwraged vdunt. Ac eu nackau aȣnaethpȣyt udunt. kanyt oed deilȣg gantunt rodi eu merchet nac eu kareſſeu udunt. Sef aȣnaethant ȣynteu mynet hyt yn iȣerdon. Ac odyno dȣyn gȣraged udunt. Ac or rei hynny kynudu plant ac etiuedyon ac amylhau pobyl. Ar bobyl honno yȣ y gȣydyl fichti. A Nyma megys ydoethant ac y kynhȣyſſȣyt yngyntaf ynyr ynys honn. Ac yr hynny hyt hediȣ y maent ynormes heb uynet o dyma. A chyn nyt arueitheis .i. draethu or gȣyr hȳny nac or yſcottyeit yrei heuyt a dechreuſſant kynudu eu kenedyl or rei hynny ac or gȣydyl. y peideis a hynny ac ymhoelut y draethu omdeſnyd vyhun.

A gȣedy tagnefedu o veuruc yr holl ynys or mor ygilyd Dechreu karu gȣyr rufein aorruc a gellȣg euteyrnget udunt. ac o agreiff adyſc ydat kadarnhau y kyfreitheu allunyaethu pob peth ynadſȣyn arhyt y deyrnas.

A gȣedy eil enȣi o veuruc a rydec y vuched y doeth coel y vab ynteu yn vrenhin yny ol. Ar gȣaſ hȣnnȣ yn rufein y magyſſit. ac eu

moes ac eu deuodeu adyſgaſſei. Ac ȣrth hȳny ydoed ynteu ynrȣymedic o garyat ȣrthunt ȣynteu. Ac yn talu eu teyrnget udunt heb y waravun. Kanys yr holl uyt aȣelei yn daryſtygedic udunt yn yr amſer hȣnnȣ. Ac ar uyrder ny bu yn vrenhin yn ynys prydein a enry|dei dylyedogyon y deyrnas ynwell no choel. nac ae katȣei yn dagneueduſſach. Ac un mab aanet y goel. Sef oed yenȣ Ines. A gȣedy marȣ coel ydoeth Ines y uab ynurenhin. A holl weith*redoed da y dat a erlynȣys owirioned adayoni. ac aȣnaeth Ines yngymeint ac ytybygit mae ef oed goel ehun. A medylyaȣ aorȣc hyt y gallei bot ynȣell y diȣed noedechreu. Ac anuon aorȣc hyt at eleuthreius bab y erchi idaȣ anuon attaȣ wyr kyflaȣn o gret affyd a bregethei griſtonogaeth idaȣ achret a ffyd abedyd. kanys y gȣyrtheu aryȣnathoed yr ebyſtyl yn pregethu ar hyt y byt ardaroed kyfroi a goleuhau y gallon ef ae vedȣl parth ac at duȣ. Ac ȣrth hȳny ydoed ef yn damunaȣ gȣir ffyd o dihewyt y vryt. ac ynteu ae kauas. A gȣedy gȣelet or pab hȣnnȣ y grefydus damunet ef ae daryſtygedigaeth. Sef ydanuones attaȣ deu wr grefydus fydlaȣn dyſgodron a ſeiledic yny lan gatholic fyd y bregethu idaȣ ac y bobyl dyuodedigaeth yr arglȣyd ieſſu griſt ygcnaȣt dyn. ac eu golchedigaeth ȣynteu drȣy lan uedyd. Sef oedynt y gȣyr hynny dȣȣan affagan. A gȣedy dyuot y gȣyr da hynny hyt yn ynys prydein. a phregethu y les vab coel ae uedydyaȣ ae ymhoelut at griſt oe holl gallon. Dechreu aȣnaeth y bobyl yny lle rydec attunt ac o dyſc ac agreiff eu brenhin credu y duȣ. ac eubedydyaȣ ynenȣ criſt drȣy ffyd gatholic. Ac uelly eu riuaȣ ymplith ygleinyon genueinoed ac eutalu y griſt eucreaȣdyr ȣynt. Ac yſſef aȣnaethant ygȣynuededigyon athraȣon hynny gȣedy daruot udunt

CAMPBELL
COLLECTION

dileu kamgret or holl ynys. Y temleu adaroed eu seilaw yr geu dwyweu. kyssegru yrei hynny ac eu haberthu yr gwir duw holl gyuoethawc ac yr ebystyl ar seint. A gossot yndunt amryuaelon genueinoed o urdas y lan eglwys y daludwywawl wassanaeth y eu creawdyr. Ac yn yr amser hwnnw y doedynt yn ŷnŷs brydein yntalu enryded yr geudwyweu. Wyth temyl arhugeint atheir prif demyl yar hynny aoed uch noc wynteu. Ac wrth kyfreitheu yr rei hynny ydarystygei yrei ereill oll. Ac o * arch yr ebostolawl wyr hynny y ducpwyt y temleu hynny y ar ygeu dwyweu. Ac ydaberthwyt y duw ac yr arglwydes ueir. Ac ympob un or wyth temyl arhugeint gossot escob. Ac ympob un orteir temyl arbennic hynny gossot archescob. A ranu yr wyth temyl arhugeint yn teir ran wrth ufudhau yr tri archescob. Ac eisteduaeu y tri archescob yny tri lle bonhedickaf ynynys brydein. Nyt amgen llundein. a chaer efrawc achaer llion ar wysc. Ac yr tri dinas hynny darestwg yr wyth arhugeint. A gwedy ranu ynys prydein yn deir ydygwydwys yn ran archescob caer efrawc. deifyr abyrneirch ar alban megys ykeidw hymbyr. Ac wrth archescobawt lundein y doeth lloeger achernyw Ac odyna kymry oll megys y keidw hafren wrth archescobac kaer llion ar wysc.

A gwedy daruot yr deu wrda gatholic hynny llunyaethu pop peth ynwedus or aberthynei parth ar lan fyd ymchoelut aorugant drachefyn parth arufein adatkanu y eleuterius bab pob peth or awnathoedynt. A chadarnhau awnaeth y pab pob peth or awnathoedynt wynteu. A gwedy kaffel onadunt ykedernit hwnnw yd ymhoelassant drachefen y ynys prydein a llawer o gedymdeithon dywawl y gyt ac wynt. A thrwy dysc y rei hynny ynenkyt bychan ybu gad-

arn fyd y brytanyeit. A phoy bynnac avynno goybot enoeu y goyr hynny. Keiffet yny Nyuyr ayfcriuenoys gildas mab cao o volyant emrys wledic. Kanys yr hynn ayfcriuennei gor kymeint ahonno oeglur draethaot nyt reit ymi y atnewydu ef ...

Agoedy goelet o les diwyNoyr criftonogaol fyd yn kynydu yny deyrnas. Diruaor leoenyd agymerth yndao. Artired ar kyuoeth ar breinheu aoed ydemleu y doyoeu kynn no hynny y rei hynny arodes ef y duo arfeint yn dragyoydaol. gan euchoaneckau ynuaor o dir adayar abreineu a noduaeu arydit. Ac ymplith ygoeithredoed da hynny * yteruynoys Nes vab coel y vuched ygkaer loyo. Ac ydaeth or byt honn y deyrnas uab duo. Ae gorff agladoyt yn enrydedus yn yr eglloys benaf yny dinas. A fef amfer oed honno. vn vloydyn ar bymthec achant goedy dyuot crift ymru yr arglloydes veir oyry . .

Agoedy maro Nes ac nat oed idao vn mab awledychei yny ol. y kyuodes teruyfc yrog ybrytanyeit. Ac y goahanoys arglloydiaeth goyr rufein y ar yr ynys honn. A goedy clybot hynny yn rufein. Sef aonaethant anuon feuerus fenedor adoy leg o oyr aruaoc gantao y gymell ynys brydein orth eu harglloydiaeth val kynt. A goedy dyuot o feuerus hyt yr ynys honn abot Naoer o ymladeu creulaon y rygtao arbrytanyeit. gorefgyn ran or ynys aonaeth ar ran arall ny allloys y gorefgyn. Namy o vynych ymladeu eugoualu heb peidao ac oynt. yny deholes dros deifyr abyrneich hyt yr alban. A fulyen yntyoyffaoc arnadunt. Sef aonaeth y deholedigyon hynny. kynullao moyaf ac a allaffant or ynyffed yn eukylch a govalu eu gelynyon droy vynych ryuel abroytreu. A throm vu gan feferus diodef euryfel

ynwaſtat. Sef aónaeth erchi drychafel mur yrógg yr alban adeifyr abyrneich or mor y gilyd. Ac eu góarchae mal nacheffynt dyuot dros y mur hónnó. Ac yna y goſſodet treul kyfredin órth adeilat ymur hónnó or mor y gilyd. Ar mur hónnó abarhaóys dróy laóer o amſer. Ac aetelis yn vynych y gormeſſoed y órth y brytanyeit. Agóedy na allóys ſulyen kynal ryuel avei hóy ynerbȳ yr amheraódyr. Qynet aorruc hyt ynſithia y geiſaó porth y gan y fichteit y orefgyn ykyfoeth drachefyn. A góedy kynullaó o honaó holl ieuenctit a deórred y wlat honno. Dyuot aónaeth y ynys prydein. allyges uaór gantaó. A góedy eudyuot yr tir kyrchu am ben kaer * efraóc aorruc. A dechreu ymlad ar gaer. A góedy kerdet ychóedyl ynhoneit dros y deyrnas. ydymedeóis yran uóyaf or brytanyeit y rei aoedynt gyt aramheraódyr. ac ydaethant ſulyen. Ac yr hynny eiſſoes ny pheidyſſant yr amheraódyr ae lu ae darpar. Damyn kynullaó góyr rufein ac adrigyaſſei or brytanyeit ygyt ac óynt. A chyrchu y lle ydoed ſulyen ac ymlad ac ef. Ac yna eiſſoes pan oed gadarnaf yr ymlad y llas ſeuerus amheraódyr a llaóer oe lu gyt ac ef. ac ybrathóyt ſulyen yn agheuaól. Ac ycladóyt ſeuerus ygkaer efraóc. A góyr rufein agynhelis y dinas arnadunt yr hynny. A deu vab aedeóis ſeuerus idaó. Sef oed eu henóeu baſianus. ageta. Baſianus ahanoed y uam or ynys hoñ. A mam y llall ahanoed o rufein. A góedy maró eutat. Sef aónaeth góyr rufein drychafel geta yn vrenhin ae gāmaól yn vóyaf órth hanuot y vam o rufein. Sef aónaeth y brytanyeit ethol Baſianus yn vrenhin ae ganmaól órth hanuot y vam or ynys hoñ. Ac órth hynny ſef aónaeth y brodur ymlad. ac yn yr ymlad hónnó y llas geta. Ac y kauas Baſianus y vrenhinyaeth dróy nerth y brytanyeit.

Ac yn yr amser honno ydoed goas ieuanc clotuaor yn ynys Brydeī. Sef oed y enw karaon. Ac ny hanoed olin teyrned namyn o lin issel. Ac eissoes goedy kaffel clot o honaw ynllawer o ymladeu oe deored ae synyant. Kychwyn parth arusein aorwc y geissaw kenyat y gan sened rusein y warchadw o honaw ar logeu ar vordir ynys Brydein rac estraon genedyl. Ac adaw o da udunt digaon amhynny bei kenhettynt idaw vrenhinyaeth ynys Brydein. A goedy twyllaw ohonaw sened rusein drwy yryw edewidyon twyllodrus hynny. achaffel kenyat yr hynn ydoed ynygeissaw. Ymchoelut awnaeth parth ac ynys Prydein ae neges gātaw drwy gedernit yscriueneu allythyreu agoret * ac inseileu senedwyr rusein wrthunt. A gwedy y dyuot y ynys Prydein. kynullaw amylder o logeu aruawc. A galw attaw holl Jeuenctit ynys Brydein. A chychwyn yr traetheu. A gwneuthur kynnwryf mawr ynyr holl deruyneu. Ac y gyt ahynny dwyn kyrcheu mynych yr ynyssed yny gylch. ac eu hanreithaw ac eu llosgi. adistryw eukestyll allad y tir diwyllodron. A thra yttoed ef uelly pawb or crib deilwyr ereill agychei attaw yorhau idaw. Ac ar benn yspeit vechan kymeint oed y nifer ac nat oed hawd y uh tywyssawc ymerbynyeit ac ef na gorthwynebu idaw. Ac wrth hynny sef aorwc karaon ymdrychauel yn sybervyt. Ac anuon awnaeth at y Brytanyeit y venegi vdunt pei gwnelynt hwy euo yn vrenhin. gwedy darffei idaw yngyntaf gwasgaru gwyr rusein ac eullad. y differei ynteu ynys Prydein rac estraon genedyl. Ac y hamdiffynei rac pob gormes or adelei idi. A gwedy kaffel ohonaw duundeb y Brytanyeit ymlad aorwc abasianus. A gwedy y lad kymryt awnaeth karaon llywodraeth y deyrnas yny law. Kanys y ffichteit adugassei sulyen gantaw a rywnathoed idaw ef brat

bafianus. Póythyr vraót yvam y vafianus oed fulyen. A phan dylyynt y ffichteit kanhorthóy eubrenhin nyt ef aónaethant namyn kymryt góerth gan garaón allad bafianus. A fef aoruc góyr rufein ynvydu aheb óybot póy vei eugelynyon póy vei eugóyr ehunein. ac adaó ymaes affo. A góedy kaffel ogaraón y vudugolyaeth honno. yrodes ynteu yn yr alban lle yr ffichteit y breffóylaó yndaó. Ac yr hynny hyt hedió ymaent yno.

A góedy clybot yn rufein ry orefgyn o garaón ynys brydeī * a llad góyr rufein ae góafgaru ac eu dehol. Sef aónaeth fened rufein anuon allectus atheir lleg owyr aruaóc gantaó órth geiffaó llad y creulaón hónnó. Ac y dóyn ynys prydein órth daryftygedigaeth góyr rufein. A heb vn gohir góedy dyuot allectus yynys prydein. ac ymlad acharaón ae lad. y kymerth allectus llyóodraeth ynys prydein yny laó. Ac ygónaeth moleft a chreulonder ar y brytanyeit. oachaós ry ymadaó onadunt ac arglóydiaeth góyr rufein. agórhau ygaraón. Sef awnaeth ybrytanyeit heb allu diodef hynny duunaó y gyt agóneuthur afclepiotus tyóyfaóc kernyó ynvrenhin arnadunt. Ac odyna kynullaó llu ac ymlad agóyr rufein. A phan ytoed allectus ynllundein yn góneuthur góyluaeu y dadolyon dóyweu. pan gigleu ef bot ybrytanyeit yn dyuot am y ben. Peidaó awnaeth ar abertheu ydoed yneugóneuthur. A mynet odieithyr y dinas ae gereint gantaó. A góedy bot ymlad y rydunt. aerua diruaór ymeint alas o bop parth. ac eiffoes afclepiodotus ar brytanyeit aorwu. agóafgaru bydinoed góyr rufein. ac eukymell ar ffo. Ac ynyr erlit hónnó llad allectus allaóer o vilioed onadunt A phan welas felius kedymdeith allectus ry gaffel or brytanyeit y uudugolyaeth. Sef aónaeth ynteu kynullaó yr hyn adi-

hagyſſei oe gedymdeithon a chyrchu kaer Lundein. a chaeu y pyrth achynal y dinas arnadunt odybygu gallu gochel eu hageu uelly. Ac eiſſoes ſef aównaeth aſclepiodotus eugówarchae yno ówynt. ac anuon at bop tyówyſſaóc yn ynys brydein. y uenegi ry daruot idaó ef rylad allectus allaóer o vilyoed y gyt ac ef. Ae uot ynteu yngówarchae yr hyn adihagyſſei onadunt ygkaer lundein. Ac órth hynny erchi y baóp yngytuun dyuot ae holl borth gantunt y geiſſaó diórreidaó góyr rufein ynllóyr or ynys hon. kanys tybygei ef bot * yn haód hynny tra veynt yggówarchae uelly. Ac yr wys honno ydoethant ynllóyr paób or ahanoed ogenedyl ybrytanyeit. A góedy eudyuot hyt yno. agóneuthur amryuael beiraneu ymlad argaer yndrut ac yngalet borugant. A góedy góelet o wyr rufein hynny. Annoc aównaethant yeutyówyſſaóc ymrodi ohonaó yntrugared aſclepiodotus. ac erchi eu gollóg ymdeith or ynys heb dim da gantunt namyn eu heneideu. kan daroed oll eullad namyn vn lleg. aoed ettóa ynymgynal. Ac órth y kyghor hónnó ydymrodaſſant ynewyllys y brenhin ar brytanyeit. Ac ual ydoedynt yn kymryt kyghor am eu gollóg. Sef aównaeth góyr góyned eu kyrchu. Ac ar yr vn frót agerdei dróy lundein llad gallus tyówyſſaóc ae holl gedymdeithon. Ac oe enó ef y gelóir y lle hónnó yr hynny hyt hedió ygkymraec nant y keilaóc. A galbróc ynſaeſnec. A góedy gorruot ar góyr rufein ac eullad. y kymerth aſclepiodotus corron y deyrnas ae lluóodraeth dróy ganat aduundeb pobyl ynys brydeī A thraethv y kyuoeth aorruc o vnyaón wirioned ahedóch dróy yſpeit degmlyned. A góahard crib deil y treiſſóyr. aphylu cleſydeu y lladron aorruc dróy hynny o amſer. Ac yna y kyuodes creulonder dioclicianus amheraódyr rufein. dróy yr hon y dileóyt criſdonogaeth o ynys brydein. yr hón agynhallyſſyt

yndi yn gyuan yr ynoes ~~les~~ les vab coel y brenhin kyntaf a gymerth cret a bedyd yndi. Kanys Maxen tywyssawc ymladeu yr amherawdyr creulawn hwnnw a doeth yr ynys a Mu mawr gantaw. Ac oarch agorchymyn yr amherawdyr y diuaawd yr eglwyssew ac wynt ac agahat o lyfreu yr yscrythur lan. Ac ygyt ahynny ymerthyrynt etholedigyon effeireit. a christonogyon fydlawn oed ufud da*rystygedic udunt y dan wed mab duw Mal y kerdynt yndorruoed y deyrnas gwlat nef. Ac yna ydamlywychwys mab duw y drugared hyt namynei bot kenedyl y brytanyeit yn Mychwin o dywyMwch pechodeu. namyn goleuhau o nadunt e hunein egluraf lampeu gleinyon verthyri. Ac yr awr hon y mae bedeu y rei hynny ac eu hescyrn ac eu creireu yny Moed y merthyrwyt yngwneuthur dirawr wyrtheu adidanwch yr neb aedrychei arnadunt. pei na bei gwynvanus ac wylofus ygristonogyon clybot ry wneuthur o estrawn genedyl paganyeit. ar fydlawn gristonogyon ac eu prawt genedyl ehunein y kyfrys. Ac ymplith y bonedigyon bobloed merthyri o wyr agwraged y diodefwys seint alban. Ac ygyt ac ef Julius ac aaron o gaer Mion ar wysc. Ac yna y kymerth seint alban amphibalus ydoedit awr py aw² yny dwyn oeverthyru ac y kudywys yn y dy ehun. Agwedy na thygyei hynny y kymerth y wisc ymdanaw ehun ac ydymrodes ymerthyrolyaeth drostaw. gan elewychu crist y gwr arodes y eneit dros y deueit. Ac odyna y deu wr ereiM drwy aneiryf boeneu ar eu korfforoed a eMygwyt y wlat nef drwy verthyrolyaeth.

Ac odyna y kyuodes koel JarM kaer loyw yn erbyn asclepiodotus. Agwedy ymlad ac ef y Madawd ac y kymerth ehun corron y deyrnas. Agwedy clybot hynny ynfened rufein Mawenhau aorrugāt o ageu y brenhin agynhyruyssej eu harglwydiaeth.

A gwedy dwyn ar gof o nadunt eu collet yr pan gollyssynt arglwydiaeth ynys brydein anuon awrugant constans sened|wr. y gwr a wrefgynyssei yr yspaen wrth rufein gwr doeth gleu oed hwnnw * a gwr alafuryei yn vwy no neb y achwanegu kyfreith kyffredin arglwydiaeth rufein. A phangigleu coel bot y gwr hwnnw yn dyuot yynys brydein. ofynhau awruc ymlad ac ef. kanclywssei nat oed neb a allei wrthwynebu idaw. Ac wrth hynny pan doeth constans yr tir. Sef awnaeth koel anuon attaw y erchi tagnefed. ac y gynnic darystygedigaeth idaw o ynys brydein gan adu koel yn vrenhin athalu ygnotaedic deyrnget y wyr rufein. A gwedy datkanu hynny y gonstans y rodes tagnefed udunt. Ac y kymerth gwystlon y gan y brytanyeit ar hynny. A chyn pen y mis gwedy hynny y clefychwys koel owrthrwm heint. A chyn pen yr wythuet dyd y bu uarw.

A gwedy marw koel y kymerth cōstans corron y deyrnas. Ac y kymerth un uerch oed y goel yn wreic idaw. Sef oed y henw elen verch koel. A honno uu elen luydawc. Ac ny chahat yn yr ynyssed a gyffelypei yr vorwyn honno obryt a thegwch. Ac nyt oed yg keluydodeu a gwybot y chyffelyb. Kanys y that a baryssei y dysgu velly wrth nat oed etiued idaw namyn hi. mal y bei haws idi lywyaw y deyrnas gwedy ef. A gwedy kymryt o gonstans hi yn wreic idaw y ganet mab udunt. Sef oed y enw gustenin. Ac ympen deg mlyned gwedy hynny y bu uarw constans ac y cladwyt y gkaer efrawc. Ac ydedewis y urenhinyaeth y gustenin. Ac ympen y chydic o yspeit blwynyded. ymdangos awruc gustenin ovot yndaw boned mawr adylyet ac ymrodi yhaelder adaeoni. agwneuthur Jawnder yny arglwydiaeth. Ac

ymdangos mal Ne6 dy6al yny argl6ydiaeth yr rei dr6c. A megys oen ufyd yr rei da fydla6n.

Ac yn yr amser h6nn6 ydoed[g6r] creula6n engiria6l ynamhera6dyr * yn rufein. Sef oed y en6 maxen. Ar bonhedigyon a gywarsagei ac adarestygei ogyfredin argl6ydiaeth rufein. Sef a6naeth y bonhedigyon ardylyedogyon hynny g6edy eu dohol or creula6n amhera6dyr 6ynt odref eu tat dyuot at gustenin hyt ynynys brydein. Ac ynteu ae harvolles 6ynt ynvonhedigeid. Ac eissoes g6edy dyuot Na6er o nadunt at gustenin. ygyffroi aorugant yn erbyn ycreula6n wr h6nn6 gan g6yna6 6rtha6 eu hallduded ac eutrueni yn vynych. Achan annoc ida6 gorefgyn Maxen ae dehol. kanys ogenedyl rufein yhanoed gustenin. Ac nat oed ae dylyei. 6ynteu yn gystal ac euo. Ac 6rth hynny adol6yn ida6 dyuot ygyt ac 6ynt y orefgyn tref eutat ac yedryt eu dylyet udunt. ac y 6aret gormes orufein. Athr6y yry6 ymadrodyon hynny kyffroi aoruc gustenin. A chynulla6 llu ma6r amynet ygyt ac 6ynt hyt yn rufein. agorefgyn yr amherodraeth yny eida6 ehun. Ac odyna y kauas ll y6odraeth yr holl vyt. Ac yna y duc gustenin ygyt ac ef tri e6ythyr y elen. Sef oed eu hen6eu. Trahayarn. a ll y6elyn. a meuruc. Ar trywyr hynny a ossodes ef yn urdas fened rufein.

Ac yn yr amser h6nn6 y kyuodes eudaf iarll ergig ac euas ynerbȳ y ty6yssogyon a ryada6ssei gustenin ynkad6 ll y6odraeth yr ynys y dana6. Ag6edy ymlad o eudaf ar g6yr hynny ac eullad. Kymryt aoruc ehun coron y deyrnas all y6odraeth yr ynys yng6byl. Ag6edy menegi hynny y gustenin. Sef aoruc ynteu anuon trahaearn ewythyr elen a their lleg owyr arua6c ganta6 y orefgyn yr ynys drachefyn. A g6edy dyuot trahaearn yr tir yr lle ael6ir

kaer beris y kauas ydinas hównó kyn pen ydeudyd. A phan gigleu eudaf hynny. Sef aónaeth ynteu kynullaó hollºymladóyr ynys prydein. A dyuot yny erbyn hyt yn ymyl kaer wynt y lle aelóir yraór hon * maes uryen. Ac yna y bu vróydyr yrydunt ac y gorruu eudaf ac y kauas yuudugolyaeth. A c ynyd oedynt vrióedic allADedic yóyr. ffo aorruc trahaearn y logeu. A c ynadróy vorraól hynt ydaeth hyt yr alban. A dechreu anreithaó y góladoed ac eu llosgi. allad bileinllu. A phan gygleu eudaf hynny. Sef aorruc ynteu yr eilóeith kynullaó llu amynet yny ol ynteu hyt yr alban. A c yny wlat aelóir westymarlónt rodi bróydyr ydrahearn. A c eissoes kilyaó or vróydyr aorruc eudaf heb uudugolyaeth. Sef aónaeth trahaearn yna erlit eudaf ole y le ar hyt ynys prydein. yny duc y arnaó ydinassoed ar keyryd ar kestyll ar góladoed achorron y deyrnas. A góedy digyfoethi eudaf ydaeth ef hyt yn llychlyn. A c eissoes tra yttoed ef ar ydehol hównó. Sef aorruc adaó gan y gedymdeithon aegereint llauuryaó y geissaó diua trahaearn. A sef aónaeth cradaóc Jarll y kastell kadarn. kanys móyaf or byt ykarei ef eudaf. Qal ydoed drahaearn ynmynet diórnaót olundein. Sef aónaeth y iarll hównó ar y ganuet marchaóc llechu ymyón glyn coedaót y ford y deuei trahaearn. A c yny lle hównó ym plith ygyt varchogyon y llas trahaearn. A phan gigleu eudaf hynny ymhoelut aónaeth drachefyn hyt yn ynys brydein. agóasgaru yrufeinóyr o heni. A góisgaó ehun corron y deyrnas. A c ar uyrder ymgyuoethogi aorruc o eur ac aryant achyuoeth hyt nat oed haód kaffel neb auei arnaó y o fyn nae eryneic. A c ohynny allan ykynhellis eudaf ynys brydein. hyt yr amser y buant gracian avalaón yn amherodron yn rufein ...

Ac ygkylch diȣed y oes ymgyghoȥ aȣnaeth eudaf ae wyȥda paȣed yd adaȣei y gyuoeth gȣedy ef. kanyt oed etiued idaȣ namyn vn verch. Arei agyghoȥei idaȣ rodi y ~~un~~ verch *y vn* o dylyedogyon rufein ae deyȥnas genti mal y gellit kynal yȥ ynys yn gadarn ac yndagnefedus rac llaȣ. Ac ereill agỳg*hoȥei Jdaȣ rodi y verch y vȥenhin o ȣlat arall. adigaȣn oeur ac aryant genti. A rodi y gyuoeth oll gȣedy ynteu y gynan Meiradaȣc nei y eudaf. Ac eiſſoes y kyghoȥes karadaȣc iarll kernyȣ yȥ bȥenhin gȣahaȣd ataȣ Maxen wledic a rodi idaȣ y verch ar kyuoeth gȣedy ef genti. Ac ohynny y tybygei ef caffel tragyȣydaȣl hedȣch kanys mab oed vaxen y lyȣelyn eȣythyȥ elen luydaȣc megys y dyȣeſpȣyt uchot yuynet oȥ ynys hon y gyt achuſtenin uab elen. Amam vaxen ahanoed odylyedogyon rufein. Ac yno yganydoed ynteu. Ac ar vyȥder o vȥenhinaȣl genedyl ovam athat yhanoed. A chynhyȥvu y llys yn vaȣȥ aȣnaeth kynan meiradaȣc nei ybȥenhin o achaȣs rodi oȥ iarll y kyghoȥ hȣnnȣ yȥ bȥenhin kanys y vȥyt ef aevedȣl aoed ar y vȥenhinyaeth Ac irllaȣn ydedeȣis yllys. Ac yna eiſſoes ſef aȣnaeth karadaȣc Jarll kernyȣ anuon meuruc y vab hyt yn rufein y venegi hynny y vaxen. Sef y kyfryȣ ȣȥ oed ueuruc. Gȣas maȣȥ tec teledyȣ clotuaȣȥ. o deȣȥed ahaelder. Aphy beth bynnac adyȣetei ar y dauaȣt ef ae kadarnhaei oe weithret ae arueu. A gȣedy dyuot meuruc rac bȥon Maxen. kymeredic vu gantaȣ ef veuruc ymlaen paȣb yn enrydedus. Ac ynyȥ amſer hȣnnȣ terfyſc a ryvel maȣȥ oed rȣg maxen adeu amheraȣdyȥ ereill odyno. Gracian avalaȣn y vȥodur ehun. Kanys yrei hynny arydaroed udunt gȣȥthlad Maxen oȥ dȥyded ran oȥ amherodȥaeth A hynny oed ȣȥthrȣm gantaȣ ynteu. A gȣedy gȣelet oveuruc vaxen yn

gyȣarſagedic y gan yr amherodron. Sef y dyȣaȣt Meuruc ȣrthaȣ yr ymadraȣd hȣnn Maxen heb ef pa achaȣs ydiodefy di dy dremygu ual hynn. a ford y titheu y ymȣaret. Dabre y ynys brydein a chymer corron y deyrnas ae brenhiniaeth. Kanys eudaf vrenhin yſſyd hen. Ac nyt oes dim adamūho namyn kaffel dylyedaȣc * o rufein ȣrth rodi y verch idaȣ ae vrēhinyaeth genti. kanyt oes idaȣ etiued namyn hi. Ac ȣrth hynny y kauas yny gyghor ef aewyrda rodi itti y verch ae deyrnas genti. Ac or achaȣs hȣnnȣ ymhanuonet ineu yma. Ac o mynny ditheu dyuot gyt ami hyt yno pop peth a vyd paraȣt itti ohynny. A gȣedy keffych hynny o amylder eur ac aryant amarchogyon ynys brydein ygelly gorefgyn yr amherodron hyn. Ac odyna yr holl vyt. Kanys o ynys prydein y kauas guſtenin dy gar di amherodraeth rufein. Ac odyna yr holl vyt. A llaȣer y gyt ac ynteu ac o ynys prydein a gynydaſſant rufein.

Ac ȣrth yr ymadrodyon hynny y kychȣynȣys Maxen y gyt a Meuruc uab karadaȣc hyt yn ynys prydein. Ac ar y ford eiſſoes yn mynet y dareſtygȣys ef kaereu freinc ae dinaſſoed ac y gorefcynȣys ȣynt. achynullaȣ llaȣer o ſyllteu ȣrth y rodi oe varchogyon. ac amylhau y teulu. A gȣedy gorefgyn frein^c ac amylhau o honaȣ y lu. Kychȣyn aorȣc ar ymor ar gȣynt yny ol. adyuot y norhamtȣn yr tir. A phan genhataȣyt hynny yr brenhin diruaȣr ofyn aaeth arnaȣ. odybygu y mae y elynyon oedynt yndyuot y orefgyn y gyuoeth Agalȣ attaȣ kynan meiradaȣc y nei ac erchi idaȣ kynullaȣ holl ymladwyr ydeyrnas amynet yn euherbyn. Ac ynyd oed gynulledic llu diruaȣr y veint. kychȣyn aorȣc kynan meiradaȣc parth a norhamtȣn. yny lle ydoed pebylleu maxen aelu. A phan ȣelas maxen llu kymeint

a hównó yny gyrchu. ofynhau aorruc o bop un or dóy ffoird o feint y Nu ac o wybot gleóder y brytanyeit. Ac nat oed gantaó ynteu vn gobeith o dagneved. A galó y henafgóyr attaó aorruc a Meuruc vab karadaóc. Ac erchi kygor udunt am hynny * Ac yna y dyóaót Meuruc Arglóyd heb ef nyt oes les inni o ymlad ar góyr racco. Ac nyt yr mynnu ymlad y doetham ni yma. nac yr kyffroi y góyr racco yn dybryt yn an herbyn heb achaós. namyn tagnefed yffyd iaón y erchi vdunt a Nety yny óypom vedól y brenhī am danam ae eóyNys. A dyóedut aónaón yn bot achenadóri genhym y gan amheraódyr rufein at eudaf vrenhin ynys prydein. Ac ueNy dróy ymadraód claear keiffaó tagneuedu ac óynt. A góedy bot yn ragadóy bod y baóp onadunt y kyghor hównó. Sef aorruc meuruc kymryt deudegóy[2] o wyr Nóydon advóynon doethon. acheig olióyd yny Naó deheu y bop vn o nadunt. A dyuot hyt rac bron kynan. A góedy góelet or brytanyeit y góyrda aduóynon enrydedus hynny yn aróein olióyd yny deheuoed yn aróyd tagnefed ahedóch. Sef aónaethant kyuodi yn enrydedus yn euherbyn. Ac y gyt ac y doethant rac bron kynan y hannerchaffant obleit amheraódyr rufein aefened. A menegi aónaethant ry anuon Maxen a chenadóri gantaó y gan amherodron rufein at eudaf vrenhin ynys prydein. Ac yna y gouynóys kynan meiradaóc. Pa achaós y dathoed Nu kymeint a hównó gantaó. A dyóedut nat oedynt debic y gerdedyat kenadeu. namyn y gerdedyat gelynyon a vynynt anreithaó góladoed. Ac yna y dyóaót y kenadeu nat oed dec kerdet gór kyfurd amaxen yn an ogonedus heb luoffogróyd o gedymdeithon enrydedus y gyt ac ef. Kanys ueNy ymae teilóg kerdet y gyt aphob un o amherodron rufein rac kael perigyl acheóilyd y gan eugelynyon.

kerdet torruoed Maber abydinoed y eukadb y ford y kerdont. Tagnefed ageissant tagnefed adyborthant ac arbyd yb hynny yr pan doethant y tir yr ynys honn. ny wnaethant farhaet na threis yneb namyn yr eur ac aryant prynu eu kyf*reideu megys kenedyl dyborthabdyr hedbch heb geissab nathreis nac yn rat dim y gan neb. Ac val ydoed kynan meiradabc yn pedrussab beth awnelei ae ymlad ac bynt ae hedychu. Dynessau attab abnaeth karadabc iarll kernyb agbyr da y gyt ac ef achyghori hedychu ac bynt. A chyn bei drbc gan gynan rodi hedbc^h abnaethpbyt udunt. A dbyn maxen ygyt ac bynt hyt ynllundeī at eudaf vrenhin y brytanyeit. A dybedut mal y daroed idab...

Ac yna y kymerth karadabc iarll kernyb gbyr da y gyt ac ef. A gbedy eudyuot rac bron y brenhin. dybedut abnaethant yr ymadrabd hbn. Arglbyd heb ef llyma yr hyn ydoed y gbyr ath garei di| ny damunab ac ydoedut titheu ny damunab eiroet. a dub ynllunyaethu hynny hedib. Ac yn anuon yman brth dy uot titheu yn kadb fydlonder brth dub. Sef yb hynny tydi abdost dy uot yn ymgyghor ath byrda py beth abnelut am elen dy verch ath gyuoeth. kan ytoedut yn treiglab parth a heneint val nat oed habd it lybyab dy deyrnas hby no hynny. Ac yna rei agyghorei it rodi corron dy deyrnas y gynan meiradabc dy nei. A rodi dy verch y dylyedabc o wlat arall. Kanys ofyn oed arnadunt dyuot daryftygedigaeth y deyrnas o delei vrenhin agkyfyeith arnadunt. Ereill agyghorei it rodi dy uerch y un o dylyedogyon y deyrnas hon ual y bei vrenhin gbedy ti. Ac eissoes y ran vbyaf oth byrda agyghores it keissab vn o amherodron rufein yrodut dyuerch idab ath gyuoeth wedy ti. kanys uelly y tybygynt kaffel hedbch a rufeinabl amherodraeth ae hamdiffynnei. A llyma hedib

arglóyd góedy ry anuon o duó y góas ieuanc hónn yma ytti yr hón a henyó o rufeinaól amherodron a brenhinolyon * vrytanyeit. Ac y hónnó om kyghor i yrody di dy verch ath gyuoeth góedy ti. Ac y gyt ahynny edrych di bot yn gyftal y dylyet ar ynys prydein ar teu ditheu. Kanys kar agos yó y guftenin a nei y goel. Ac ny dylyit gyfrannu yr gór hónnó y verch ar vrenhinyaeth Ac vfudhau aónaeth eudaf yr kyghor hónnó. Ac ogyffredin gygor góyrda ynys prydein yrodet elen verch eudaf ar deyrnas genti y vaxen ap Myóelyn A phan welas kynan meiradaóc hýny blyghau aorruc aMidyaó amynet parth ar alban. A chynuMaó Mu diruaór aryuelu ar vaxen. Ac arMu hónnó gantaó dyuot dróy hymbir ac anreithaó y góladoed hynny o bop parth idaó. A góedy menegi hynny y vaxen kynuMaó aoruc ynteu y Mu móyaf a aMóys a mynet ynerbyn kynan arodi kat ar vaes idaó aeyrru ar ffo. Ac eiffoes nypheidóys kynan namý kynuMaó y lu eilóeith ac anreithaó y góladoed ynygylch val kynt. A góeitheu gan vudugolyaeth agóeitheu hebdi ydymchoelei vaxen y órthaó. Ac or diwed eiffoes góedy góneuthur o bop vn coMedeu maór y gilyd. kymod aorugant dróy eu kedymdeithon adyuot yn un garyat.

Ac ympen yfpeit pump mlyned fyberóhav aorruc maxen o amýlder eur ac aryant afóMt a marchogyon. Ac yny Me paratoi Myges awnaeth achynuMaó attaó hoM ymladóyr ynys prydein. Ac aaMóys y gael o leoed ereiM Agóedy bot pop peth yn baraót. Kychóyn aorruc parth aMydaó y wlat aelóir brytaen vechan yr aór hon. A góedy ydyuot idi dechreu ymlad ar bobyl aoed yndi ofreinc. Ac yny dióed y Mas hymbalt eu tyóyffaóc. A phymthegmil o wyr aruaóc y gyt ac ef. A góedy góelet o vaxen

meint oed yr aerua o nadūt a hadet eu dareſtog yn gobyl. Galo kynan meiradaoc aonaeth attao. ac y dan choerthin dyoedut orthao ual hyn. * ar neillu y orth ybydinoed. Kynan heb ef. Nyma un or gola-doed gere^v ynfreinc goedy dareſtog imi gobeith yo gennyf weithon kaffel y rei ereill. Ac orth hynny bryſſyon y gymryt y keſtyll arkaeroed ar dinaſſoed kyn mynet ychoedyl hon ynhonneit dros ygoladoed ac ymgynullao paobygyt yn anherbyn Kanys ochaffon ni y deyrnas hon nyt oes petrus genyf gaffel holl freinc yn einym. Ac orth hynny navit ediuar gennyt kanhadu imi dy dylyet ar ynys prydein kyt bei gobeith it y chaffel. Kanys pybeth bynnac ar gollych di yno mineu aehenillaf yma itti. Ac yngyntaf mi ath wnaf yn vrenhin ar wlat hon. Ac ae llanon oc ankenedyl nu hunein goedy darffo in vwro eſtraon genedyl ohonei yn llyr. ac odyna kon avyd eil vrytaen. A hyt y goelir ymi golat froythlaon yo hon oe^y deu. ac afonyd ffroythlaon obyſgaot achoedyd tec adas y hely. A heroyd y goelir imi nyt oeſ golat garueidach no hon. Ac adao awnaeth kynan kado tragyoydaol fydlonder ida^o ynteu gan vfudhau idao adioloch yr hyn aadaoſſei idao . .

Ac yna eiloeith kyoeiryao awnaeth^ant eullu yn vydinoed a mynet hyt yn rodom. Ac yn diannot gorefgyn y dinas. Kanys goedy clybot or freinc creulonder gyr rufein ar brytanyeit. Sef aonaethant adao y gorraged ar meibon affo yr keſtyll ar kaeroed kadarn. Freill yr coedyd ar kerryc ar mynydoed diffeith y geiſſao amdiffin eu heneideu. Ac nyt arbedei wyr rufein ar brytanyeit na maor nabychan na hen na ieuanc namyn y gorraged ehunein. A goedy udunt orefgyn yr holl wlat a diſtryo y pobloed ac eu dileu ynllyr. kadarnhau y

kestyll ar kaeroed ar tyreu aónaethant o varchogyon ynys prydein. agóneuthur ereill o neóyd. yny oed gymeint * eu hofyn ar baóp or aglyóei eu creulonder dros deyrnas freinc. ac ydoedynt baóp ar ffo. Rei yr kestyll ar dinassoed kadarn. Ereill y wladoed y byt yn eukylch y geissaó nodet y eu heneideu.

Ac yna ellóg góys aorruc Maxen hyt yn ynys prydein órth gynullaó can mil or bobyl Jeuaf ac Jssaf eubreint or meibon eillon ar tir dyóyllodron ar llauurwyr. Ac ygyt ahynny deg mil ar hugeint o varchogyon aruaóc. Ac anuon hynny hyt ynllydaó. hyt pan vei y can mil racco a gyfanhedei y wlat o ar ac eredic adiwollodraeth y dayar ar degmil arhugeint or marchogyon ynarglóydi arnadunt óynteu. Ac y euhamdiffyn rac gormessoed ac rac eu gelynyon. A góedy dyuot ynifer hónnó hyt ar vaxen. ef ae ranóys dros wyneb llydaó ac adangosses y ran y baóp ae achup arneillu. Ac yna ygónaeth maxen lydaó yneil vrytaen ac yrodes hi y gynan meiradaóc. A góedy daruot idaó llunyaethu pob peth uelly. Kychóynu aorruc parth ac eithafoed ffreinc ar ran arall or llu. ac ydarestygóys óynt órth y arglwydiaeth o góbyl dróy vróydreu ac ymladeu. Ac y gyt ahynny oll germania dan ytherfyneu. Agóedy bot pob lle o hynny yn darestygedic idaó. Y gossodes eistedua y deyrnas yny dinas aelwir treueris. Ac yna ydechreuaód ryuelu ar ydeu vroder. gracian. a valaón ao edyt amherodron yn rufein. A góedy llad yneill y detholes y llall orufein ymeith.

Ac ynyr amser hónnó ydoed óyr freinc agóasgóin aphectaó yn ryuelu ar gynan meiradaóc ar brytanyeit ereill ~~oed~~ oed yn llydaó dróy vynych ymladeu. Ac ynteu yn órraól ac ynóychyr yn

ymdiffrit ac ynymgynal racdūt 6y gan dalu aerua d2os y gilyd. Ac yna g6edy hedychu y rygtunt Medylya6 ao2uc kynan keiffa6 oe gyt uarchogyon o wraged dylyeda6c 62th hilia6 plant agyn*halya6 y wlat ar kyuoeth yndzagywyda6l. ac ual na bei neb kyuath-2ach yrygthunt ar freingk. na chymyfc yny genedyl namyn eubot yn Ja6n v2ytanyeit. Sef awnaeth kynan anuon att duna6t v2enhin kerny6 yerchi y verch yn wreic ida6 ef. kanys honno yd oed yny charu yn v6yaf gwreic herwyd y boned ae dylyet ae ph2yt ae gofged aediweirdeb. Ac y am hynny erchi ida6 ao2"c kynan d26y lythy2eu. kynulla6 a vei wed6 o verchet ynys p2ydein 62th eurodi ydylyedogyon ynteu. A chyn|nulla6 m6yaf a gallei eu kaffel owraged gwedwon ereill a vei is eu b2eint no2 rei hynny. 62th eu rodi yn llyda6 y2kyfry6 ac adylyynt. Sef oed ydunaot h6nn6 b2a6t y garada6c y g62 adywetp6yt uchot. ac adathoed yn lle y v2a6t yn v2enhin. A phennad"r heuyt oed ynynys b2ydein. kanys ida6 y go2chymynaffei vaxen lywod2aeth y2 ynys pan aeth o honei. A hyt tra vei ynteu odieithy2 yng6neuth"r * y g6aryeu hynny.

A G6edy dyuot att duna6t y gennad62i honno uvudhau ao2uc 62thi. Ac anuon g6ys yn diannot ao2uc d2os wyneb ynys b2ydein. y gynulla6 y g62aged mal yd archyffit. Sef eirif agynull6yt o verchet dylyedogyon vn vil ardec. Ac o wraged oed is eu b2eint y am verchet y tir diwyllod2on arbileinyeit deugeinmil. Ac erbyn dyuot y gynulleitua honno ygyt hyt yn llundein y kynull6yt agahat o logeu ygkylch traetheu ynys b2ydein 62th anuon y gyn|nulleitua honno hyt yn llyda6. A chyt bei lawer ymplith hynny o wraged achwenychei uynet uelly yeurodi y wy2 o wlat arall. Eiffyoef ydoed lawer oed well ganthunt

eu marȣ yn eu gȣlat no mynet y wlat arall gan adaȣ eu rieni aekenedyl arwlat y ganyſſit yndi. Ac ereill ohonunt adewiſſei kadȣ eu diweirdeb ae gȣyrdaȣt y waſſanaethu duȣ gan diodef aghenoctit ymlaen mynet y wlat arall y aruer o digrifȣch achwant eu knaȣt. Ac yna pan yttoed y llyghes yn baraȣt ar gȣynt yn hyrrȣyd dodi y gȣraged awnaethpȣyt ynyllogeu. A hȣylaȣ arhyt temys yr mor. Ac ual ydoedynt gȣedy eu dyuot * yngyf agos y draeth llydaȣ nachaf wynt kythraȣl yn gȣrthȣynebu udunt. ac ar enkyt bychan eu gȣaſgaru ae bodi yrañ vȣyaf onadunt. Ac ereill avȣrywyt y ynyſſed agkyfyeith ymplith eſtraȣn genedyl. Ac yno y merthyrȣyt y rei hynny. Ereill aettelit ygkeithiwet. Ereill ygkarchar. Ac ereill onadunt agyfaruu adiruaȣr lyghes a anuonaſſei gracian amheraȣdyr hyt yngermania y ryuelu ar yr aruordir yn erbyn y neb awedaſſei y vaxen. ac ar ae kanhorthȣyaſſei. Ac ſef gȣyr aoed dywyſſogyon arnadunt. gȣinwas. a Melwas. A gȣinwas aoed vrenhin ar y wlat aelwit hunaȣt. A melwas oed vrenhin ym peitaȣ. A gȣedy ymgyfaruot or morynyon ar yſgymunyeit bobyl honno yny mordȣy hȣnnȣ. gȣedy gȣelet o honunt eu tecket. keiſſyaȣ awnaethant ym rawethu ȣrthunt ac eilenȣi eu godineb. A gȣedy na mynei ymorynyon kytſynnyaȣ ac ȣy ynyr ewyllys honno. Sef awnaethant y tȣyllwyr bratwyr hynny llad y rann vȣyaf o honunt. Ac yndiannot pan glyȣſſant bot ynys brydein heb vrenhin arnei. Nawenhau awnaethant achymryt y gyt ac * ȣynt y borth vȣyaf ac aallaſſant y gaffel or ynyſſed yn eu kylch. adyuot yr alban yr tir. adechreu anreithaȣ y gȣladoed aoed heb lywyaȣdyr ac amdiffynnȣr arnadunt. a llad y bileinllu artir diwyllodron. Ac yna eiſſyoes gȣedy menegi y vaxen y trueni hȣnnȣ yd anuones ynteu gracian

rodgymryt adoy leg owyr aruaoc y amdiffyn y brytanyeit. A goedy dyuot gracian hyt yn ynys brydein adechreu ymlad ar gelynyon. a goneuthur aerua diruaor onadunt. ae kymell ar fo hyt yn Jwerdon. Ac yn yr amser honno y llas maxen yn ruuein. ac y gwasgaroyt aoed ygyt ac ef or brytanyeit. Ac y ffoassant hyt yn llydao. att gynan meiradaoc.

Aphan gigleu gracian rodgymryt ry lad maxen yn ruuein. kymryt aorruc ynteu vrenhinyaeth ynys brydein. agoisgao corron y deyrnas am ybenn ehun. A goedy y vot yn vrenhin. kymeint vu y syberoyt ae greulonder yny argloydiaeth. ac yny vu reit yr brytanyeit ordiwed kysodi yny erbyn ae lad. A phan gigleu yracdyw*ededigyon elynyon a foassynt y Jwerdon ry lad gracian. kyn|nullao awnaethant oynteu y goydyl ar yscottyeit a goyr denmarc ar llychlynwyr ygyt ac oynt. adyuot hyt yn ynys brydein. ae hanreithao odan ahaearn ormor ygilyd. Ac orth hynny anuon llythyreu awnaeth y brytanyeit hyt yn ruuein adagreuaol goynuan yndunt gan adao tragywydaol darostygedigaeth ac uvullda ot atheyrnget udunt yr gollog kanhorthoy attunt y eu rydhau yganeu gelynyon. Ac odyna yd anuonet lleg owyr aruaoc attunt. A goedy eudyuot yynys brydein. ac ymlad ar gelynyon. eudehol awnaethant o holl deruyneu ynys brydein. a rydhau y gywarsagedic bobyl or druan ormessaol geithiwet honno. Ac yr gorthlad gormessoed agelynyon yd archyssei seuerus amheraodyr gynt goneuthur mur yrog deifyr ar alban or mor y gilyd. kanys yr alban yn gyntaf y gnottaei pob gormes dyuot or a delei y ynys brydein. Ac yna eilweith y kaossant oynteu oe kyffredin gyghor goyr ruuein ar brytanyeit atnewydu y * mur honno ae goplau or mor ygilyd.

A Gȣedy daruot cȣplau gȣeith y mur ymenegis gȣyr ruuein yr brytanyeit hyt na ellynt ȣy gymryt llafur a pherigyl. ac aneiryf dreul ar wyr ruuein. ac arueu ameirch ac eur ac aryant ar vor ac ar dir yn keiſſyaȣ amdiffyn pobyl mor leſc ac ȣynteu ygan grȣydyredigyon ladron agormeſſoed. A bot ſened ruuein yn blinaȣ odreulaȣ euda ac eu ſȣllt mor waſtat a hynny yn kerdet mor athir. Ac yndiodef agheuolyon berigleu droſtunt. a bot yn well ganthunt dilyſſu eu teyrnget nohynny. Ac ygyt ahynny bot yn iaȣnach udunt ehunein kymryt dyſc ac aruer o ymlad mal y gellynt amdiffyn eu gwlat ae gȣraged ac eu plant ac eugoludoed ac eu rydit. athros eubuched ehunein. nododi eu golut ac eu hymdiret yn waſtat yggȣyr ruuein. A gȣedy daruot udunt dywedut uelly ȣrth y brytanyeit. erchi awnaethant dyvynu holl Jeuengtit ynys brydein ae holl ymladwyr hyt yn llundein yn eu herbyn ȣynteu. kanys yn mynnu ymchoelut yd oedynt yruuein drachefyn. A gȣedy eu dyuot yn llȣyr hyt * yn llundein y gorchymynnȣyt y guelyn archeſcob llundein pregethu udunt. a menegi yr ymadrodyon yd oed wyr ruuein yny adaȣ ganthunt.

Ac yny megys hȣnn y dechreuis yr archeſgob y ymadraȣd. Arglȣydi heb ef kyt archer ymi pregethu y chȣi. yf mȣy ym kymhellir y wylaȣ noc y dywedut pregeth ar ymadraȣd uchel. rac truanet genyf yr ymdiuedi ar gȣander adamchweinyaȣd ychȣi gȣedy yſpeilyaȣ o vaxen ynys prydein oe marchogyon ae hymladwyr. Ac adihegis o honaȣch chȣi pobyl agkyfrȣys yȣch heb wybot dim yȣrth ymlad. namyn yn achubedic o amryuaelyon negeſſeu achyfnewidyeu adiwyllodraeth y daear yn vȣy noc yndyſc ymladeu.

Ac 6rth hynny pan doeth a6ch gelynyon y6ch kymhellassant y ada6 a6ch keibeu. A megys deueit kyfeilornus heb uugeil arnadunt kanny mynassa6ch kymyscu a6ch d6yla6 ar dysc ymlad. Ac 6rth hynny pa hyt y keissy6ch ch6i bot ruueinya6l arglo6ydiaeth yn vn gobeith y6ch. ac ydymdired6ch yn estra6n genedyl ny beynt de6rach no ch6i. pei na atte6ch y lesged a6ch gorruot. Adnebyd6ch * hefyt bot gwyr ruuein ynblina6 ragoch. Ac yn ediuar ganthunt y sa6l hynt agymerassant drros vor athros dir gan ymlad ae gelynyon drossa6ch ch6i yn wastat. ac weithyon y maent yndewis madeu eu teyrnget y6ch ymlaen diodef kyffroi llafur drossa6ch bellach. Pei bydewch ch6i yr amser y bu y marchogyon yn ynys brydein beth adebygewch ch6i. Ae yr hynny y tebyge6ch ch6i fo dyna6l anyan y6rthy6ch. ageni dynyon ygg6rth6yneb anyan. megys pei genit or bilaen varcha6c. ac or marcha6c vilaen. ac yr disgynnu dyn ygan y gilyd ny thebygafi golli onadunt 6y eu dyna6l anyan yr hyny. Kanys dynyon y6ch g6ne6ch megys y dyly dynyon. gel6ch ar grist yny vo ef arodo y6ch lewder a rydit. A g6edy teruynu or archesgob y ymadraod ae barabyl yny wed honno. kymeint vu y kynnorryf yn y bobyl ar niuer. ac megys y tebygit yndeissyfyt eu bot g6edy kyflenwi o lewder.

A6 yn ol y parabyl h6n6 y rodes y rueinyeit gadarnyon dysgedigaetheu ar ymladeu yr ergrynedic bobyl honno. * Ac ada6 agkreifft udunt y wneuthur aeruaeu. Ac erchi udunt adeilyat kestyll ar lann y mor yny porthuaeu y bei disgynuaeu llogeu 6rth gad6 eu g6lat o honunt rac eu gelynyon. Ac eissyoes ha6s y6 g6neuthur heba6c or barcut no gwneuthur bilaen yn disgedic ar vr6ydyr. P6y bynnac a rodo dysc o anodyn doethineb ida6. kynhebyc

yo yr neb awasgarei gemeu maorweirthyaoc dan draet moch. Ac yna kychwyn awnaeth goyr ruuein ymeith megys ar vedyr na delynt yr ynys drachefyn. Ac ar hynny nachaf y rac dywededigyon elynyon uchot Gwinwas a melwas yn dineu or Nogeu yr tir. A Nawer oniuer ganthunt or goydyl ar yscottyeit ar fichteit. ar Nychlynwyr. a gwyr denmarc a phob kenedyl or aallyssant y gaffel y gyt ac oynt. A gorefgyn yr alban yndiannot o vyon yr mur. A goedy goybot ohonunt ry vynet goyr ruuein ymeith heb obeith oe hymchut (oylut) drachefyn ehofnach noc y gnot*teynt yd ymrannassant y distryo y mur. Ac yna y gossodet y hamdiffyn oynteu y bileinNu diaruot agkyfroys ar ymlad. paraot y ffo pei as Nyuassynt. Ac ny orfooyssynt eu gelynyon o vorro agheuolyon ergytyeu yn eu plith. ac o vorro bacheu gorthoynebaoc orth linynneu. Ac vella y trymyon vileinNu or kestyll ac or kaeroed a tynnynt hyt y Naor. Ac yna droy amryo boeneu y gorfennynt eu hageu. A digaon odidan ac o da oed gan y neb a gaffei y ryo agheu honno arnao rac amryuaelyon boeneu a welynt y wneuthur ar eu kenedyl ae kedymdeithyon yn eu goyd. Oi aduo maor abeth yo goelet dwywaol dial ar y bobyl am eu hen bechodeu kanys pei bydynt yna ysaol varchogyon adugassei vaxen ganthao droy y ynvydroyd ae syberoyt. nydeuei bobyl y ynys brydein aallei oruot arnadunt. Ac amloc oed bot yn wir hynny. hyt tra vuant oynt a orefgynnassant y goladoed ar brenhinyaetheu agos ac o bell yorthunt. Ac agynhelynt ynys brydein hefyt yn araf ac yn hedoch. Ac uella * y damchweina pan adawer y vrenhinyaeth yr bilaen creulaon. A phy beth weithyon adyoedafi. namyn yna yd edewit ydinassoed ar kaeroed yn wac ac yn diffeith goedy daruot yr gelynyon Nad eu kiwdaotwyr. Ac

ȣrth hynny y kafas gȣedilllon y bobyl dȣuan yn eu kyghoȣ anuon llythyȣeu arhynt hyt yn ruuein att agatius y gȣȣ oed amheraȣdyȣ yny mod hȣnn ymān.

Kȣynuan ac ucheneideu y brytanyeit yn eu dangos y agatius amheraȣdyȣ ruuein. ac yn menegi bot ymoȣ yn eu kymell yȣ tir ar doȣr eu gelynyon y eu llad. a bot eu gelynyn yn eu kymhell yȣ moȣ yeu bodi. Ac uelly menegi nat oed udunt namyn vn o deu peth ae eu bodi ar y moȣ ae eu llad ar y tir. Ac ymchoelut awnaeth y kennadeu yn dȣiſt heb gaffel eu gȣarandaȣ. A menegi hynny y eu kiȣdaȣtwyȣ.

A ȣ yna y kaȣſſant ȣynteu oc eu kyffredin gyghoȣ gollȣg kuelyn archeſgob llundein hyt yn llydaȣ. y geiſſaȣ poȣth a nerth y gan eu kereint. Ac yn yȣ amſer hȣnnȣ yd oed aldȣȣ yn vȣenhin yn llydaȣ. y pedweryd gȣȣ gȣedy kynan * meiradaȣc. A gȣedy dyuot kuelyn y lydaȣ ae welet oȣ brytanyeit ef yn wr dwywaȣl crefydus aduȣyn megys ydoed. y erbynyeit awnaeth aldȣȣ idaȣ yn enrydedus. Ac ymovyn ac ef achaȣs ac yſtyȣ y neges ae dyuodedigaeth. Ac yna ydywaȣt kuelyn ȣthaȣ. Arglȣyd heb ef digaȣn yȣ damllywychedic ytti. athi aallut kyffroi ardagreu ac wylaȣ. o glybot y trueni yd ym ni y brytanyeit yny diodef yȣ pan anreithaȣd maxen ynys brydein oe hymladwyȣ. ac y goſſodes yny wlat honn yȣ honn ydȣyt titheu yny llywyaȣ ac yny medu. A gȣyn y vyt awelei pei gȣledychut titheu hi vyth dȣȣy hedȣch. A gȣedy y hyſpeilyaȣ velly oe marchogyon. y kyuodaſſant yn herbyn ninneu y gȣedillyon truein a adewit yno yȣ ynyſſed oc ankylch. ar ynys oed frȣythlaȣn o eur ac aryant agoludoed ereill y hanreithyaȣ yn gyn lȣyȣet ac nat adewit dim yndi oȣ ygallo neb

ymoſmeithaȣ yndi. onyt y neb a allo ymoſmeithaȣ drȣy hely. kānyt oed gedernyt ymladwyr a allei wrthȣynebu udunt. ac ygyt a hynny neur deryȣ y wyr ruuein * blinaȣ weithyon. mal na chaffȣn neb yn hamdiffyn. Ac ȣrth hynny yd ym ninneu yn gȣediaȣ dy drugared ditheu yny rodych di nerth a chanhorthȣy. ac amdiffyn yr deyrnas ydȣyt dylyedaȣc arnei. kannydyly neb ygoronhau yn well nothi o gorron cuſtennin a maxen wledic. kanys y gȣyr hynny yſſyd gereint ytti. Ac ȣrth hynny paratoa lyghes a dabre y gymryt teyrnas ynys brydein. Amiñeu ae rodaf hi y rȣg dy dȣylaȣ di. Ac ar hynny yd attebaȣd aldȣr yr archeſgob. A wrda heb ef. ef avu amſer na ȣrthodȣn i deyrnas ynys brydein or bei ae rodei ym. kanys mi a debygaf nat oes ynys frȣythlonach no hi tra geffit yn hedȣch. Ac yr aȣr honn caf yȣ gennyf hi. achan bop tywyſſaȣc. kann kyfaůuu dreycdyghetuen a hi. A thros bop peth or a gyfaruu a hi dryc arglȣydiaeth gȣyr ruuein a argywedaȣd yn vȣyaf idi. hyt na eill neb tywyſſaȣc bellach kynnal y theilygdaȣt idi heb arwein ruueinyaȣl geithiwet arnaȣ gan dalu teyrnget udunt o honei. Ac ȣrth hynny wrda heb ef. Pȣy ny * bei well ganthaȣ gyuoeth bychan yn lle arall ỳn ryd heb geithiwet. noc vn maȣr ynlle y bei y dylyet gan dalu tragyȣydaȣl geithiwet. Ac eiſſyoes heb ef kanys yr ynys a dywedy di avu eidun vy rieini i. mi arodaf ytti guſtennin vy mraȣt a dȣy vil o varchogyon y gyt ac ef. y edrych a vynno duȣ idaȣ gallu rydhau yr ynys honno y gan ormes eſtronyon genedyloed agkyfyeith. achymeret ef corron y deyrnas a bit vrenhin yno or mynn duȣ y ganhadu idaȣ. Ac rac bygȣth ryuel yſſyd arnaf ygan y freingk. nyt adawaf i yr aȣr honn o varchogyon ytti vȣy no hỹny Abreid vu o daruu yr brenhin teruynu y ymadraȣd pan rodes kue-

lyn archefgob Nawer o diolcheu yr brenhin am hynny. Ac yny Ne galo cuftennin adywedut orthao ual hynn. Crift heb ef aorruyd. crift awledycha. crift a orchyvycka. Nyma vrenhin ynys brydein diffeith. crift ae kanhorthoyo. Nyma yn hamdiffyn ni an gobeith an Newenyd. Pabeth goedy hynny. yny Ne goedy bot yn baraot y Nogeu ar ytraeth. ethol marchogyon ac eu rodi y guelyn archefgob. a chuftenin ygyt ac oynt. *

AC yn diannot pan vu baraot eu kyfreideu. kychwyn ar ymor aorugant. Adyuot y borth totneis yr tir. Ac yndiannot kynnuNao aaNyffant y gaffel owyr ynys brydein. achyrchu eu gelynyon. Agoedy ymlad ac oynt drboy euyrNit y goynuydedic wr honno kaffel y vudugolyaeth. A goedy mynet hyny yn honneit dros y deyrnas. ymgynuNao awnaethant yr hoN vrytanyeit hyt yn fercedur. agoifgao coron y deyrnas am benn cuftennin. ae urdao yn vrenhin ar ynys brydein. Arodi gorreic idao ahanoed o dylyedogyon ruuein. ac avagyffit yn Nys guelyn archefcob Nundein. Ac or wreic honno y bu idao trimeib. Sef oed y rei hynny. Conftans ac emrys wledic. ac uthur beñ dragon. Arodi awnaeth ef gonftans ymab hynaf idao aruaeth y vanachlaoc amphibalus ygkaer wynt orth y wneuthur yn vynach. Ar deu vab ereiN. emrys ac uthur arodet ar vaeth att guelyn archefgob Nundein. Ac ympenn deudegmlyned goedy hynny y doeth vn or fichteit aryvuaffei wr idao * kynno hynny. A galo y brenhin attao megys ygkyfroch yn Ne yfgyfalaf. Agoedy gyru paob y orthunt y lad achyNeN.

AC yna goedy Nad cuftennin uendigeit y kyuodes anuundeb y rog goyrda y deyrnas am wneuthur brenhin. kanys rei avynnynt wneuthur emrys

wledic yn vrenhin. Freill vynnei wneuthur uthur benn dragon. Freill a vynnynt wneuthur vn oe kenedyl. Ac or diwed goedy na duunynt am hynny. Sef awnaeth gortheyrn gortheneu iarll oed honnog ar went ac ergig ac euas orth geissyag y vrenhinyaeth idag ehun. or diwed mynet hyt ygkaer wynt y lle yd oed gonstans yn vynach. y mab hynaf y gustennin vendigeit[oed] honnog. A dywedut orthag ualhyn. Constans heb ef dy dat ti yssyd varo. ath vrodyr ditheu yssyd ry Jeueingk orth wneuthur brenhin onadunt. ac ny welaf inneu oth lin ditheu aallo bot yn vrenhin. Ac orth hynny or bydy ditheu orth vygkyghor i. ac achwenegu medyant achyuoeth yminneu. Mi aymchoef[la] wyneb pagb or deyrnas parth ac attat ti. * ac abaraf dy dynnu or abit honn kyt boet gorthgyneb gan yr vrdas. ath wneuthur yn vrenhin. A phan gigleu constans yr ymadraod hon llawenhau awnaeth yn vaor. ac adag troy lo ac aruoll rodi idag bop peth or a vynnei. ac na wnelei dim or vrenhinyaeth namyn droy y gyghor. Ae gymryt aorruc gortheyrn gortheneu ae dynnu oe venechtit ae wisgag o vrenhinagl dillat. a dyuot ac ef hyt yn llundein. Ac yna o vreid y kahat kannyat y bobyl oe drychafel yn vrenhin. Ac ynyr amser honnog marog vuassei guelyn archesgob llundein. Ac orth hynny ny chahat vn esgob agymerei arnag y gyssegru ynteu yn vrenhin orth y dynnu or creuyd. Ac eissyoes yr hynny nyt ebyrgofes gortheyrn y goeithret honnog. namyn yn lle esgob yd aeth ehun. a chymryt corron y deyrnas ae dodi am benn constans. ac velly y vrdag yn vrenhin.

A Goedy drychafel constans yn vrenhin y rodes ynteu lywodraeth y deyrnas yn llag wrtheyrn. Ac ehun hefyt aymrodes ym*pob peth orth ygyghor. kanys amgen dysc ydysgassei yny clagstor no llywyag

brenhinyaeth. A gwedy kaffel o wrtheyrn medyant kymeint a hynnw yny law. Medylyaw aorwc pa anfawd y gallei ehun kaffel y vrenhinyaeth. kanys hynny yd oed yny damunaw ac yny ystyryaw oe holl dihewyt. Damchwein truan heuyt ardaroed marw yr henafgwyr yn llwyr. Megys nat oed un gwr mor arbennic a gwrtheyrn. Ac megys meibyon oed welet pawp o wyrda y deyrnas oll y wrthaw ef. Ac efo a gaffei anryded pawb o honunt wy. kanys ef vydei eu kyghor wy. Agwedy gwelet owrtheyrn y vot yn kaffel pob peth wrth y ewyllys. medylyaw aorwc pawed ygallei diot constans vynach oe vrenhinyaeth ae chymryt idaw ehun. Ac yna y kymerth y sollt ae dryfor ar kestyll ar kaeroed ar dinassoed kadarn yny vedyant ehun gan venegi yr brenhin bot dygyfor llwyd am eu penneu or ynyssoed. Agwedy kaffel o honaw y gan y brenhin pob peth wrth y vynnu. Gossot awnaeth y annwylyeit ehun ae diwydyon y warchadw y lleoed hynny. Ac odyna medylyaw aorwc * pawed y distrywyei vrat y brenhin. A dywedut wrth gonstans ual hynn. Arglwyd heb ef reit yw ytti achwanegu dy deulu mal y bo dibryderach ytt. ac ehofnach rac dy elynyon. Ac yna y dywawt constans. ponyt yth law di y rodeis i holl vedyant allywodraeth y deyrnas. Ac wrth hyny gwna ditheu bop peth or avynnych gan gadw fydlonder yminneu. Ac yna ydywawt gwrtheyrn. Ef adywetpwyt ymi heb ef bot yffichteit yn mynnu dwyn gwyr llychlyn adenmac yn vn ac wynt wrth ryuelu arnam ni. Ac wrth hynny y kyghorafi gwahawd rei ohonunt wy yn wyr ytti ac yth lys yn wastat. mal y bont kymheruedwyr y rot ti ae kenedyl wy mal y gallont chwedleuaw ytti. agwybot medwl eu kenedyl. ar twyll ar brat a ystyryer odyno ych erbyn di. Apho ny welwch chwi brat gwrtheyrn. kannyt o achaws kyn-

nal Jechyt y brenhin yd ystyryei ef yr ymadrodyon hynny. namyn gobybot bot ygwyr hynny yn waeth eu hanwyt yn waeth noc ereill. A bot yn haod ganthunt wneuthur kyflafan. abot yn haod idao ynteu eu kyffroi oy yn erbyn y brenhin ae lad. A gobybot gobedy darffei hynny y kafei * ynteu ehun y vrenhinyaeth. A gohaod awnaeth gortheyrn cant marchaoc ynwyr yr brenhin orfichteit or alban. Ac eu hanrydedu awnaeth udunt o amryuaelyon rodyon eur ac aryant a dillat a meirch a thlysseu maorweirthaoc yny yttoedynt oyntheu yny gymryt ef yn lle brenhin. ac yn vuudhau yny wassanaeth ef. Ac yna ykenynt oy kywydeu idao ef ar hyt yr heolyd. Gortheyrn yssyd deilog o amherodraeth ac odeyrn wialen ynys brydein. A chonstans yssyd anheilog. ac ynteu voyuoy yn eu hanrydedu oy. Ac ordiwed gobedy kaffel gobybot o wrtheyrn ry gael eu karyat ac eu rybuchet oy yn lloyr. gobedy eu medwi nosweith y dywaot orthunt y vot ef yn adao ynys brydein ygeissyao kyuoeth avei voy ac amlach yn lle arall. kanny allei ef heroyd y dywedei. kynnal degmarchaoc adeugeint yn diwall orbychydic kyuoeth oed idao. A gobedy dywedut o honao orthunt kymeint ahynny mynet parth ae letty aorruc yn drist. ae gadao oynteu yny neuad yn kyfedach. A gobedy gobelet or fichteit hynny. tristau awnaethant oynteu yn voy noc yd * oed hawd y gredu. o debygu panyo prudder y rydywedassei ortheyrn orthunt. A dywedut awnaethant orthunt ehunein pa achaos na ladon ni ymynach honn megys y kaffo gortheyrn gobedy hynny ydeyrnas. Poy adylyei vrenhinyaeth yn well noc efo. kanys teilog yo obop enryded ac arglodydiaeth. ygor nyorfowys oc enrydedu ni yn wastat.

A'c yndiānot kychwyn aorugant. a dóyn ruthyr am ben ystauell y brenhin aelad. Achymryt y benn ae dóyn hyt rac bronn górtheyrn. A phan weles ynteu hynny megys tristau odieithyr ac wylaó aoruc. Ac eissyoes ny buassei lawenach ~~lawenach~~ ynteu eiryoet o vyón noc yd oed yna. Ac yna eissyoes galó aoruc attaó kiwdaótwyr llundein kanys yno y gónathoedit y gyflafan honno. Ac erchi udunt daly y bratwyr hynny. ac odyna eu dihenydyaó am wneuthur kyflafan kymeint a honno. A rei o wyr y deyrnas adywedei panyó górtheyrn rywnathoed y dróc hónnó. Ac nas gónaei y fichteit oc eu dychymic ehunein. Ereill ae diheurei. Ac eissyoes sef aoruc tatmaetheu y meibyon ereill. emrys ac uthur * benn dragon ffo ac óynt hyt ynllydaó rac ofyn górtheyrn. rac na bei oc eu hetiued adylyei y deyrnas ordihenydyit y rei hynny. Ac ynyr amser hón yd oed emyrllydaó yn vrenhin yn llydaó. ar gór hónnó aaruolles y meibyon hynny yn llawen. ac aberis eu meithryn mal ydylyit meithryn teyrned.

A'c yna pan weles górtheyrn na allei neb ym gyferbynyeit ac ef. Sef awnaeth ynteu kymryt coron y deyrnas ae gossot am y benn ehun. a gorefgyn y tywyssogyon ereill. Ac eissyoes góedy clybot y vratwryaeth honno ym pob lle yn honneit. Sef awnaeth góyr yr ynyssed ymduunaó ygyt órth ryuelu agórtheyrn. kanys y fichteit adyuynassei or alban attunt y dial eu kytuarchogyon abaryssei wrtheyrn eu llad. am ry lad o honunt óynteu gonstans uab custennin uendigeit. Ac yna diruaór ofyn a phryder oed ar órtheyrn. or neill parth o achaós y vot yn colli y wyr dróy beunydyaól ymladeu abróydreu. Ac or parth arall rac ofyn emrys wledic. ac uthur

bendragon. kanys y rybud draegilyd a deuei attaϑ y venegi eu bot yn * dyuot a diruaϑr lyghes ganthunt. y orefgyn ac y dial agheu eu tat ae braϑt arnaϑ.

A ϑ odyna ar hynny nachaf deirllog hiryon yn difgynnu yn fϑyd geint yr tir yn llaϑn o varchogyon aruaϑc adeu vroder yn dywyffogyon arnadunt. Sef oed eu henweu hors a hengyft. Ac ynyr amfer hϑnnϑ yd oed wrtheyrn yn dinas dorobren. Sef dinas yϑ hϑnnϑ yn aϑr kaer geint. A chēnadeu adoeth att y brenhin y venegi idaϑ rydyuot gϑyr maϑr hydϑf heb wybot o pa le yd hanhoedynt ymyϑn llogeu hirion. a rodi naϑd udunt aorruc gϑrtheyrn. ac erchi eu dϑyn attaϑ ef. A gϑedy eu dϑyn rac y vron̄. arganuot yny lle aorruc gϑrtheyrn ydeu vroder aoed yn dywyffogyon ar y rei ereill. kanys ragor oed arnadunt o bryt agofged atheleitrϑyd rac y rei ereill. A gϑedy edrych arnadunt. govyn aorruc. pϑy oedynt. aphale pan hanhoedynt. aphy daear y magyffit arnei. A phy achaϑs y dathoedynt y deyrnas ef. Ac yna y rodes hengyft atteb idaϑ dros y gedymdeithyon. kanys hynaf oed a doethaf a phrudaf. Ac yny wed honn y dechreuis y ymadraϑd. O dydi vonhedickaf or bren*hined. Yggwlat faxonia yn ganet ni ac yn magϑyt. vn yϑ honno o wladoed germania. Achaϑs yn dyuodedigaeth ninneu yϑ. Rodi yn gϑaffanaeth ytti neu y dywyffaϑc arall a wnel da ynn. A c nyt oes achaϑs yn gϑrthlad on gϑlat namyn adywedϑn ytti. Sef yϑ hynny gwlat vechan gyvig yϑ yn gϑlat ni. aphan amylhaont y bobyl mal na anhϑynt yndi. Sef yϑ eu kynnefaϑt kyn|nullaϑ holl wyr Jeueingk y wlat rac bronn eu tywyffogyon a bϑrϑ prenneu y rygthunt. Ac megys y del y coelbrenn udunt y deholir. ac y gollygir y wladoed y byt y myϑn llogeu megys y gϑely

di ygeiſſyaȣ goſſymdeith. Ac ueſſy rydhau yn gȣlat o dra amylder pobyl. Ac yraȣr hoñ arglȣyd heb ef yd amylhaȣd kiȣdaȣt yndi yny vu reit ethol y veint wyr Jeueingk a wely di yma rac dy vron. ac erchi udunt uvudhau ȣrth y gynefaȣt argyfreith oed oſſodedic yr ydechreu yndi. A ninneu ydeu vroder awely di yn dywyſſogyon arnadunt. kanys olin brenhined yd henym. Sef yȣ vy enȣ i hengyſt. a hors yȣ enȣ vymraȣt. a hyny * arglȣyd aryvu reit y ninneu vuudhau ȣrth ygyfreith a vuaſſei yr ydechreu. ac y doetham yth vrenhinyaeth ditheu ynydoed mercurius yn duȣ ni yn tywyſſaȣ. A phangigleu y brenhin kyrbȣyll mercurius. drychafel ywyneb aorruc agovyn pa ryȣ gret oed ganthunt. Ac yna y dywaȣt hengyſt. Arglȣyd heb ef yn tadolyon dwyȣeu aanrydedȣn ni. Nyt amgen ſaturnus a Jubiter ar dwyȣeu ereill yſſyd yn llywyaȣ y byt. Ac yn bennaf yd anrydedȣn mercurius. yr hȣnn aalwn ni yn an Jeith wogen. Ac y hȣnnȣ y parchaȣd yn rieni ni y pedweryd dyd or wythnos. ac aalwn ninneu oe enȣ ef wogones. A hȣnnȣ aelwir duȣ merchyr. Ac yn neſſaf y hȣnnȣ yd anrydedȣn y dwywes gyuoethockaf or dwyȣeſſeu yr honn aelwir effream. Ac y honno y kyſſegraȣd yn rieni ni y chwechet dyd or wythnos. ac yn an Jeith ni y gelwir fridei. Sef yȣ hȣnnȣ duȣ gȣener. Am aȣch cret chȣi heb y brenhin yr hon yſſyd Jaȣnach y galȣ yn agcret noc yn gret. doluryus yȣ gēnyſi. * llawen yȣ gennyſinneu aȣch dyuodedigaeth chwi. kanys amſer reit ym ȣrthyȣch y doethaȣch na duȣ ach dycko na pheth arall. kanys vyggelynyon yſſyd ym kywarſagu o bop parth. Ac ȣrth hynny or mynnȣch chȣitheu kymryt kyt lauur amyui y ymlad am gelynyon minneu ach kynhalyaf chȣi yn enryded^us ymteyrnas ac aȣch kyuoethogaf o amryuael rodyon. a

donyeu eur ac aryant ameirch athir adaear ada aralL. Ac yn diannot vuudhau awnaethant ȣynteu y hynny a gȣrhau yr brenhin ac adaȣ fydlonder idaȣ drȣy aruoll. a thrigyaȣ ygyt ac ef yny lys. Ac yny lle nachaf y fichteit yn dineu or alban. a llu diruaȣr y veint ganthunt. ac yn anreithaȣ y gȣladoed. ac yn llad eu pobyl. A phangigleu gȣrtheyrn hynny. kynullaȣ y varchogyon awnaeth ynteu a mynet yn eu herbyn. Agȣedy dyuot y deulu ygyt ac ymlad. ny bu vaȣr reit yr kiwdaȣtwyr ymlad y dyd hȣnnȣ. kanys y ſaeſſon a ymladaſſant yn gyn wraȣlet ar gelynyon. yny vu reit yr gelynyon ymchoelut ar fo yngewilydyus. *

Agȣedy kaffel o wrtheyrn y vudugolyaeth honno drȣy y ſaeſſon. ynteu aamylhaȣd yny lle rodyon udunt ȣynteu. Ac y hengyſt eu tyȣyſſaȣc y rodes yn ſȣyd lindyſei tir a daear megys y gallei ymoſymeithyaȣ yn da o honaȣ. ac ef ae gytuarchogyon. Ac odyna mal yd oed hengyſt yn wr doeth call yſtrywys. gȣedy gȣybot o honaȣ ry gaffel kedymdeithyas y brenhin ae garyat. Sef awnaeth ymadraȣd ar brenhin yny wed hon. Arglȣyd heb ef dy elynyon di yſſyd yn ryuelu arnat obop parth. A hyt y gwelir y mi hefyt bychydic o wyr dy deyrnas ath gar. kanys eu kan mȣyaf aglywaf yth ogyſadaȣ di am dȣyn emrys wledic olydaȣ am dy benn yth diot oth vrenhinyaeth. Ac ȣrth hynny os da gēnyt ti. ac or byd ragadȣy bod it. kyghor yȣ gēnyf anvon kēnadeu hyt vyggȣlat i y wahaȣd marchogyon ~~marchogyon~~ etto odyno megys y bo mȣy a chadarnach yn niuer ȣrth ymlad ath elynyon ditheu. Ac ygyt ahynny hefyt vn arch a archaf itt * pei na bei rac vyggomed o honei. Ac yna y dywaȣt y brenhin. Anuon di dy gennadeu heb ef yn diannot hyt yngermania y wahaȣd odyno kym-

meint ac avynnych. Ac o dyna arch y * minheu. A phy beth bynac a erchych. ti ae keffy. Ac yna ostôg y benn aônaeth hengyst adiolch idaô hynny. A dyôedut ôrthaô ual hynn. Tidi arglôyd heb ef amkyuoethogeist i. ac arodeist im eisteduaeu amyl odir adayar. Ac eissoes nyt megys ygôedei enrydedu tyôyssaôc ahāsei olin brenhined. Sef achaôs y ti adylyut rodi imi ae kastell ae dinas gyt ac arodut. Megys ymgôelit inheu yn enrydedus ymplith y tyôyssogyon. Ac yna yrodes gôrtheyrn atteb idaô. A ôrda heb ef Vygôahard i. awnaethpôyt rac rodi y ryô rodyon hynny itti. Kanys estraôn genedyl aphaganyeit yôch. ac nat atôen inheu etwa nach moes nach deuodeu. Megys y gallôyf ych kyffelybu ymkyôtaôtôyr. Kanys pei dechreuôn i. ych anrydedu chôi megys kenedyl briaôt yr ynys. Gôyrda y deyrnas agyuodynt ym herbyn ac aôrthôynebynt im. Ac yna ydyôaôt hengyst. Arglôyd kāhatta ditheu ythwas gôneuthur ar y tir arodeist im. Kymeint ac aymgyrhaedo karrei ydamgylchynu oe hunty mal y bo diogelach im ymgadô yn hônnô rac vygelynyon. Kanys fydlaôn vum ac ôyf ac vydaf itti. A phy beth bynnac awnelôyf yno yn fydlonder itti ygônaf. A chanhadu awnaeth y brenhin idaô hynny. A gorchymyn idaô ellôg kenadeu hyt yngermania y erchi keissaô porth odyno. Ac heb un gohir ellôg kenadeu aorruc hengyst hyt yn germania. A chymryt croen tarô aorruc hengyst ae hollti yn vn garrei. Ac odyna ethol y lle a allôys y gaffel ar y dir arodassit idaô. ac argarrei honno messuraô lle kastell. A dechreu ya deilat yndianot. A phandarvu adeilat y gaer ygelôit kaer y garrei ôrth y messuraô ar garrei. Ac ynsaesnec tancastyr. Ac yn lladin castrôm corrigie. Ac or enôeu hynny y gelôit yr hynny hyt hediô ...

Ac ymchoelut awnaeth ykenadeu o germania a deunaȣ llog yn llaȣn o etholedigyon varch-*ogyon aruaȣc gantunt. A merch hengyſt gantunt. Sef oed y henȣ ronwen. Ac nyt oed yreil agyffelypit idi rac y thecket. A gȣedy dyuot ynifer hȣnȣ. ſef aoꝛuc hengyſt gȣahaȣd gȣꝛtheyꝛn y edꝛych yꝛ adeil deiſſyfyt ary wnathoedit. ac y edꝛych y marchogyon neȣyd dyuot. A gȣedy dyuot y bꝛenhin yno anifer bychan gantaȣ. moli aȣnaeth ygȣeith neȣyd. A chymryt y marchogyon neȣyd dyuot yn wyꝛ idaȣ. A gȣedy daruot udunt vȣyta o vꝛenhinaȣl anregyon. nachaf y uoꝛȣyn yndyuot oꝛ yſtauell a goꝛulȣch eur yny llaȣ yn llaȣn owin. Ac yndyuot hyt rac bꝛon y bꝛenhin. A gȣedy adoli idaȣ ar dal y deulin adyȣedut ȣꝛthaȣ val hyn Lofyꝛt kig waſſael. A phan welas y bꝛenhin pꝛyt y uoꝛȣyn. Anryſedu aoꝛuc yn uaȣꝛ ythecket. ac yny lle ymlenȣi oe charyat. A gofyn yꝛ ieithyd beth adyȣedaſſei y voꝛȣyn. A phy beth adylyei ynteu y dyȣedut yn atteb idi hitheu. Ac yna y dyȣaȣt y ieithyd ȣꝛthaȣ. Arglȣyd heb ef hi athelȣis di yn arglȣyd ac yn urenhin yny ieith hi. Ac uelly ythanrydedȣys. Yꝛ hyn adyly ditheu y ȣꝛtheb idi yȣ hyn. Sef yȣ hynny drinc heil. Ac yna y dyȣaȣt gȣꝛtheyꝛn ȣꝛthi dꝛinc heil. Ac erchi yꝛ uorȣyn yfet y gȣin. Ac yꝛ hȳny hyt hediȣ ymae y deuot honno wedy hynny ymplith y kyfedachȣyꝛ ynynys pꝛydein. Ac yna gȣedy medwi gȣꝛtheyꝛn neidaȣ aȣnaeth diaȣl yndaȣ. A pheri idaȣ kytſynyaȣ ar baganes yſkymyn heb vedyd arnei. A ſef awnaeth hengyſt. mal ydoed yſtryȣys adnabot yſkaȣnder annȣyt y bꝛenhin. Ac ymgyghoꝛ ae wyꝛda ac ae vꝛaȣt am rodi y uoꝛȣyn ȣꝛth eȣyllys ybꝛenhin. Ac oc eu kyt gygkoꝛ y kaȣſſant rodi y voꝛȣyn yꝛ bꝛenhin. Ac erchi idaȣ ynteu ſȣyd geint yn y hegwedi hi. Ac yndianot

yrodet y vorôyn yr brēhin. Ac yrodes ynteu ſôyd geint yny hegôedi hi heb wybot yr gôr aoed iarll yno. Sef oed y enô gôrgant. Arnos hōno * y kyſgôyt gan y vorôyn. Amôy no meſſur y karei ôrtheyrn hi o hynny allann. A thri meib a vuaſſei y ôrtheyrn kyn no hynny. Sef oed eu henôeu Kyndeyrn. Agôyrtheuyr uendigeit. a phaſken.

Ac ynyr amſer hônnô y doeth garmon eſcob. a lupus tranotius y bregethu geireu duô yr brytanyeit. kanys llygredic oed eu criſtonogaeth yr pandathoed yſaeſſon paganyeit yn eu plith. Ac yna gôedy pregethu or gôyr da hynny ydatneôydôyt yſyd ymplith y brytanyeit. Kanys py beth bynac a bregethynt ar eutauaôt. ôynt ae kadarnheynt drôy benydyaôl wyrtheu ac enryuedodeu aônaei duô erdunt. Ac yna gôedy rodi yvorôyn yr brenhin y dyôaôt hengyſt yr ymadraôd hônn. Qiui heb ef yſſyd megys tatmaeth itti. Ac or bydy ôrth uygkyghor i. ti aorchyſygy dy holl elynyon drôy vym porth i amkenedyl. ac ôrth hynny gôahodôn ettwa offa vy mab attam. ac offa vygkeſynderô. Kanys ryuelwyr ynt gorreu orbyt. A dyro udunt y gôladoed yſſyd y rôg deifyr ar mur. Ac ôynt aekynhallant rac eſtraôn genedyl mal y gellych titheu caffel ynhedôch or parth hôn y humyr Ac ufudhau aônaeth gôrtheyrn ôrth y kyghor hônnô. Ac yna ydanuones hengyſt hyt yngermania. Acodyna y doethant offa ac offa a chledric. a thrychant llog gantunt ynllaôn o varchogyon aruaôc. A hynny oll aaruolles gôrtheyrn ynllaôen. Ac aenrydedôys paôb o nadunt ynylle o rodyon maôrweirthaôc. Kanys ympob kyfranc y bydei orfydaôdyr drôydunt. Ac uelly beunyd eiſſoes ydachôanegei hengyſt y lu drôy dôyll abrat ganedic gantaô. A gôedy adnabot hynny orbrytanyeit daly ofyn aônaethant. Ac erchi

yr brenhin eugyrru o deyrnas ynys prydein. Kany wedei y griſtonogyon kydymdeithockau aphaganyeit nac * ymgymyſcu ac ôynt. Kanys kyfreith adedyf griſtonogaôl aegôahardei Ac ygyt ahynny kymeint oed eunifer ac nat oed haôd adnabot pôy avei griſtaôn pôy avei bagan. Ac ygyt ahyny ſeint garmon eſcob aorchymynaſſei udunt dithol y paganyeit ſaeſon oc euplith. Ac eiſſoes ſef aônaeth gôrtheyr o garyat y ôreic ar ſaeſon yſgaeluſſaô y brytanyeit. Aphan ôelas ybrytanyeit hynny. ſef aônaethant ôynteu ymadaô agôrtheyrn. Achymryt gôyrthefyr uendigeit y vab ynteu ae urdaô yn urenhin ar nadunt. Adechreu ymlad ar ſaeſon. A gôneuthur aeruaeu maôr creulaôn onadunt. Aphedeir brôydyr auu rôg gôrthefyr ar ſaeſon. Ac ympob un y gorruu ef drôy nerth duô. Yr ymlad kyntaf auu yrydaô ac ôynt ar auon derôenyd. Ar eil auu ar ryt epiffort. Ac yna ydymgyuaruuant kyndeyrn uab gôrtheyrn ahorſ braôt hengyſt. Ac ylladaôd pob un y gilyd Ytrydyd ymlad auu arlan ymor. Ac yna yfoes y ſaeſon ȳ wreigaôl yeu llogeu. ac ydaethant hyt ynynys tanet y geiſſaô ymgadô yno. Ac eiſſoes gôedy eu damgylchynu o werthefyr. ac eublinaô o beunydyaôl ymlad mal na ellynt ydiodef. Sef aônaethant anuon gôrtheyrn a uuaſſei gyt arſaeſon ynborth udunt ympob brôydyr ar ôrthefyr y vab y erchi idaô kanhyadu udunt mynet y eu gôlat yn ryd. Athra yttoedynt yn kymryt eu kyghor amdanunt. ſef aônaethant kymryt eu llogeu ac adaô eugôraged ac eu meibon afo hyt yn germania ...

A gôedy kaffel owerthefyr y uudugolyaeth honno. dechreu aônaeth ynteu talu ybaôb ydylyet ar daroed yr ſaeſon y dôyn y arnadunt. Ac enrydedu yôyr achadô iaônder ac ôynt. Ac y gyt

ahynny atneuydhau yr eglwyssеu ac eu hanrydedu wrth gyghor garmon escob. Ac eissoes kyghoruyn*nu awnaeth diawl wrth ydayoni ef adodi medwl ygkallon Ronwen y lysuam ~~medwl~~ y ystyryaw y ageu. A gwedy medylyaw ohonei pob ystryw. Sef awnaeth or diwed rodi gwenwyn idaw ynllaw un oe wassanaethwyr. A gwedy kymryt y gwenwyn o honaw clefychu awnaeth o wrthrwm heint yndeissyfyt. Ac velly dyuynu attaw holl wyrda y deyrnas. A gwedy eu dyuot y gyt ranu udunt agynullassei o eur ac aryant a da arall A menegi udunt y uot ef yn mynet y gantunt y ageu. A phawb o nadunt wynteu yngriduan ac yn drycyruerth. Ac ynteu yn eudidanu hwy. ac yneukyghori. Ac yn annoc yr gwyr ieueinc dewr bot ynfynedic y ymlad dros eu gwlat. Ac yamdiffyn eu teyrnas rac gormes estrawn genedyl. A gwedy eu hannoc uelly ynherwyd y gallei erch[i] awnaeth dineu delw efydeit drwy danawl geluydyt. Ae gossot yny borthua y gnotaei ysaeson dyuot yr tir. A gwedy y bei uarw ynteu y iraw ac ireideu gwerthuawr agossot y gorff ary delw honno yr aruthred yr saesson. Ac ef adywedei werthefyr uendigeit hyt y gwelynt hwy y delw honno ae gorf ef arnei na leuessynt wy dyuot y tir ynys prydei. Kanys ef agredei na leuessynt hwy dyuot arytorr ef yn varw. Y gwr awnathoed udunt yny vywyt y genifer defnyd ofyn ac aruthred a ry wnathoed ef. Ac eissoes gwedy y uarw ef kyghor aoed waeth awnaethant hwy cladu y gorf ef yn llundein ...

A gwedy marw gwerthefyr vendigeit y doeth gwrtheyrn gwrtheneu y gyuoeth drachefyn. A gwedy kaffel ohonaw y vrenhinyaeth. o arch ac annoc y wreic. anuon awnaeth hyt yn germania y erchi y hengyst dyuot drachefyn y ynys prydei ynyskyuaelaf ac ygallei o niuer. rac ofynteruysgu eilweith yrydunt ar

brytanyeit. Ac yna pan gigleu * hengyſt ry uarǒ gǒerthefyr uendigeit kynullaǒ aorac ynteu trychanmil owyr aruaǒc achǒeiraǒ llyges. Ac ymchoelut drachefyn y ynys prydeī A gǒedy gǒybot orbrytanyeit ry dyuot nifer kymeint ahǒnnǒ. Sef a gaǒſſant yn eukyghor ymlad ac ǒynt kyneudyuot yr tir adiffryt y porthuaeu racdunt. A gǒedy anuon oe uerch attaǒ ynteu hynny. Sef aorac ynteu yſtyryaǒ bredychu y brytanyeit dróy arǒyd tagnefed. Ac anuon ar ybrenhin y venegi nat yr keiſſaǒ trigyaǒ ynynys prydein y dathoed y ſaǒl nifer hǒnnǒ gyt ac ef namyn o dybygu bot gǒerthefyr ettǒa yn vyǒ y rydugaſſei ef gantaǒ ynifer hǒnnǒ oe amdiffyn racdaǒ. Arnifer afynho gǒrtheyrn o nadunt atallet yn wyr idaǒ. Ac ar nyſmynno ellyget ymeith yndiannot Agǒedy datkanu hynny yr brenhin rodi tagnefed udunt aorac. Ac erchi yr kyǒtaǒdǒyr ac yr ſaeſon duǒ kalan mei oed ynagos dyuot ygyt hyt ym maes kymry y eutagnefedu. ac y ǒneuthur eukymot. Ac aruer aǒnaeth hengyſt yna o neǒyd gelfydyt bratǒryaeth a thǒyll. Ac erchi ybop un oe wyr dǒyn kylleil hir gantaǒ y myǒn y hoſſan gyt ae eſgeir. Ac yna pan uei dibryderaf gan y brytanyeit yn gǒneuthur eu dadleu rodi arǒyd ohengyſt. ſef oed yr arǒyd. Nymyth aǒr ſaxys. A phan dyǒettei yr arǒyd honno kymryt o bop un o nadunt y gylleil allad y brǒtǒn neſſaf idaǒ. Ac yny dyd teruynedic ar amſer goſſodedic ǒynt adoethant paǒb yny gyfeir onadunt. A gǒedy dechreu y dadleu a gǒelet ohengyſt yr aǒr avu amkan gantaǒ. Ef adǒaǒt o hyt y lef. nymyth aǒr ſaxyſ Aſef oed hynny ygkymraec kymerǒch aǒch kylleill. Ac ar hynny ſef aǒnaeth ysaeſon diſpeilaǒ eu kylleill. * Achyrchu tyǒyſſogyon y brytanyeit ieirll abarǒneit a marchogyon urdaǒl. Ac eu llad megys defeit. Sef nifer alas yna rǒg tyǒyſſogyon

agóyr da ereiſt tri ugeinwyr aphedóar canór. Ac yna y kymerth eidal eſgob góynſydedic corforoed y góyrda hynny megys merthyri. Ac y cladóys ynheróyd dedyſ criſtonogaeth yn agos y gaer garadaóc yny ſe aelóir yr awr hon ſalſbri ymyón mynóent gyr ſaó manachlaóc ambri abat ygór a uu ſeilaódyr ar y vanachlaóc honno gyntaf. Ac ny doeth gan y brytanyeit yr dadleu hón|nnó vn araf kanyt oed yneubryt namyn góneuthur tagnefed. Ac nythebygynt óyntev bot ymbryt y ſaeſon amgen no hynny. Ac eiſſoes y doeth y bratóyr tóyſſóyr ynaruaóc. Ac eiſoes y kerryc a vu amdiffyn Jaónda yr brytanyeit ....

Ac yno y doeth eidol iarſt kaer loyó. A góedy góelet o hónnó ſtad y gedymdeithon ueſſy dróy vrat. Sef y kauaſ ynteu paól da kadarn. Ac ar paól hónnó póy bynac or ſaeſon agyfarfei ac ef yny vei vriódedic y ben ae emhenyd y hanuonei parth ac uffern. Ac yna ar paól bendigeit hónnó y briódei ef pen vn. y araſt y yſgóydeu. y araſt y dóylaó. ae vreicheu. y araſt y draet ae eſgeired y órth y gorff. Ac ny orffóyſſóys eidol or ruthur honno yny ladaód degwyr athrugeint ar un paól hónnó. A góedy góelet ohonaó na aſſei ef ehun wrthóynebu yr nifer hónnó. Kymryt yffo awnaeth yny doeth hyt y dinas ehun. A ſtaóer aſyrthóys yna o bop parth. Ac eiſſoes yr yſkymyn vudugolyaeth honno agafaſ y ſaeſon. Ac yr hynny eiſſoeſ nyladyſſant óy órtheyrn. Namyn ygarcharu aónaethant. a chymeſt arnaó rodi udunt *y dinaſſoed ar* keſtyſt ar ſteoed kadar*naf yn ynys prydein yr y eſtóg. Ac yna yrodes górtheyrn udunt pob peth or aaſſei y rodi yr yeſtóg. Ac yna ykymerth yſaeſon gantaó lundein. achaer efraóc. alincol achaer wynt gan lad eukjódaótóyr megys y ſtadei vleideu deueit góedy yd adaóhei eu bugeil. A góedy kymryt

kedernit gantaɫ ac aruoll ydellɫgyt gɫrtheyrn. A gɫedy gɫelet oɫrtheyrn y drruan aerua hōno ar y brriodorryon y gan yr yſgymyn bobyl. Sef aorruc ynteu kiliaɫ parth acymyleu kymry. kany wydat beth aɫnaei yn erbyn yr yſgymyn bobyl honno.

Agalɫ aorruc gɫrtheyrn attaɫ holl doethon a henafduryeit yr ynys. A gofyn udunt beth aɫnaei ɫrth hynny. Ac yna y kyghorret idaɫ adeilat kaſtell cadarnaf a allei yny lle kadarnaf a gaffei. Megys y bei hɫnnɫ yn amdiffyn idaɫ kan kollaſſei oll y lleoed kadarnaf oe gyuoeth. A gɫedy crɫytraɫ o honaɫ llaɫer oleoed y geiſſaɫ y ryɫ le hɫnnɫ. or diɫed ydoeth hyt ymynyd er|ryri. A gɫedy kaffel ohonaɫ y lle y bu adas gantaɫ ɫneuthur y kaſtell. kynnullaɫ aɫnaethpɫyt holl ſeiri mein or aallɫyt y gaffel. Ac eu dɫyn hyt yno. A gɫedy dechreu goſſot y grɫndɫal onadunt. kymeint ac aɫnelit y dyd or gɫeith. Tranoeth pan gyuot|tit neurdaruydei yr dayar y lynku heb ɫybot dim y ɫrthaɫ mɫy nochyn nyryfei eiryoet vch y dayar. A gɫedy menegi hynny y wrtheyrn. gofyn aɫnaeth y daɫinyon beth aɫnaei hynny Ac yna yderchis y deɫinyon idaɫ keiſſaɫ mab heb dat idaɫ ae lad achymyſgu y waet ar kalch. Ac iraɫ y mein ar kalch ac ar gɫaet hɫnnɫ. A dineu y gɫaet yny grɫndɫal hyt panſafei y gɫeith uelly. Ac yna ydanuonet y bop lle y geiſſaɫ y kyfryɫ uab hɫnnɫ. A gɫedy dyuot deu orkenadeu hyt ydinas aelɫit gɫedy hynny kaer vyrdin. nachaf * nifer oweiſſon Jeueinc yn gɫare yn drɫs porth y dinas. A ſef aɫnaeth y kenadeu dynyſſau y edrych ar ygɫare. Ac eiſted yn lludedic dyffygyaɫl ac ymɫarandaɫ am yneges ydoedynt yny cheiſſaɫ. A gɫedy bot y gɫeiſſon yngɫarae yn hir. daruot aɫnaeth rɫg deu onadunt. Arneill onadunt aelɫit myrdin. Arllall aelɫit dunaɫt. Ac yna ydyɫaɫt

dunaȣt ȣrth uyrdin. Py achaȣs ydymryssony di heb ef amiui nac ykynhenny. Kanys dyn tyghetuenaȣl ȣyt ti heb dat idaȣ. A minheu ahenȣyf o vrenhinaȣl lin o bleit mab athat. A phan gigleu y kenadeu yr ymadrodyon hynny drychauel eu hȣynebeu aȣnaethant. ac edrych ar vyrdin. A gofyn yr dynyon aoed yn eu kylch pȣy oed y gȣas. Ac ȣynt adywedassant na wydynt hȣy py dat ae henillassei ef. y uam ynteu heb ȣynt ymae yn vynaches ymplith ymynachessеu ereill yn eglȣys pedyr.

Ac yny lle kychȣyn aorȣc y kenadeu ar gȣnstabyl y dref. Ac erchi idaȣ o bleit y brenhin anuon Myrdin ae vam yn diannot hyt at y brenhin ȣrth wneuthur yeȣyllys o nadunt. A gȣedy eu dyuot hyt rac bron y brenhin. Y haruoll yn anrydedus aȣnaeth y brenhin yuam vyrdin kan gȣydat y hanuot o urenhinaȣl anedigaeth. Ac o dyna gofyn aorȣc idi pȣy oed dat y mab Ac yna y dyȣaȣt hitheu. arglȣyd urenhī heb hi. Byȣ yȣ uyeneit i nat adnabuum i gyt gȣr eiryoet. ac na ȣybuum pȣy agreȣys y mab hȣn ymkallon. namyn un peth aȣn. Pan yttoedȣn ymplith uygkedymdeithessеu yn yr ^h^unty. Dachaf y gȣelȣn yn dyuot attaf yn drych gȣr Jeuanc or byt. Ac yn dodi y dȣylaȣ ymkylch ac ynymgaru ami. Ac or diȣed yn kydyaȣ a mi drȣy vy hun am hadaȣ yn veichaȣc. A gȣybydet dy brud|der di athoethineb arglȣyd vrenhī na bu imi eiryoet achaȣs a gȣr namyn hynny. Megys ygȣypȣn i bot tat idaȣ ef amgen no hȣnnȣ. Ac anryuedu hȳny * yn vaȣr a orȣc y brenhin. Ac erchi dȣyn meugant deȣin attaȣ y ofyn idaȣ a allei hynny uot ynwir. A gȣedy dyuot Meugant yr lle a datkanu idaȣ y gyfrāc honno. Ynteu a dyȣaȣt y keiff yn llyfreu y doethon. ac yn llaȣer o ystorȣyaeu bot llaȣer o dynyon aryȣ anedigaetheu hynny udunt.

Apulenius heb ef adyoeit pandraetho o duo ar ſeint. bot ryo genedyl o yſpryt ynpreſſoylao rog y Lleuat ar dayar. ar rei hynny aalon ni diefyl gogoydedic. A ran yndunt or dayar ac o dynaol anyan. A ran arall o anyan egylyon ynpreſſoylao yno. A phan ymynnont y gallant kymryt furyf dynaol aedrych arnadunt. A chydyao argoraged velly. Ac atfyd vn or reihynny adoeth at y wreicda hon. ac aebeichoges pangahat y goas Jeuanc honn ...

Acyna pangigleu myrdin yrymadrodyon hynny neſſau aorruc at y brenhin ac adoli idao a gofyn py achaos y ducſit ef ae vam hyt yno. Gortheyrn adyoaot ortharo. Vyn dewinyon aarchaſſant im geiſſao mab heb dat idao. ac agoaet honno irao y goeith. Ac uelly y dyoedynt yſafei ygoeith. Ac yna y dyoaot myrdjn. Argloyd heb ef par doyn dy deoinyon rac vymbron .i. A mi abrofaf arnunt bot yngeloyd adyoedaſſant ac enryuedu aorruc ybrenhin ymadraod myrdin. A goedy doyn y deoinyon rac y uron ef. Ynteu aofynoys vdunt beth oed ynllefteiryao yr goeith ſeuyll. Kanys ymae yno peth yndirgel ny at yr goeith ſefyll. Ac nyalloys ydeoinyon atteb o dim. Ac yna y dyoaot Myrdin. argloyd heb ef Arch di doyn dy weithwyr y gladu y dayar yma. Athi a geffy lyn y dan y dayar. a honno ny at yr goeith ſefyll A goedy goneuthur y claod achaffel y llyn. Yna y dyoaot myrdin eilweith orth y deoinyon. Dyoedoch doyllorr brat*wyr keloydaoc beth yſſyd ydan yllyn. Ac yna tewi aonaeth*ant* megys kyt bydynt mut. Ac yna ydyoaot Myrdin. Argoyd heb ef par di diſbydu yllyn honn. droy frydyeu. A thi aoely deu uaen geuon yny goaelaot. Ac yny deu uaen doy dreic yn kyſgu. a chredu aonaeth ybrenhin idao. A pheri diſpydu y llyn. kandyoedaſſei oir am yllyn kyn no

hynny. Ac ampob peth ohynny anryuedu doethineb myrdin aonaei ef. Paob hefyt or aoed ygyt ac ef yncredu bot doyoaol gyuoeth adoethineb a goybot yndao ...

Pan yttoed gortheyrn gortheneu yneisted arlan y Llyn echdihenedic. y kyuodassant doy dreic ohonei or rei ydoed vn goyn ac arall coch. A goedy dynessau pob un at y gilyd onadunt. dechreu girat ymlad aonaethant. achreutan oc euhanydyl. Ac yna gorthlad y dreic coch aechymell hyt ar eithauoed y llyn. A doluryao aoruc hitheu a llidyao yn vaor. achymell ydreic wen drachefyn. Ac val ydoed ydreigeu yn ymlad yny wed honno yderchis y brenhin y vyrdin dyoedut beth aaroydockaei hynny. Sef aoruc ynteu yny lle gooenu y yspryt gan oylao a dyoedut. Goae hi ydreic coch. kanys y haball yssyd ynbryssyao. y gogofeu hi aachub y dreic wen yr hon aaroydockaa ysaeson. Aoahodeist ti yr ynys hon. Y dreic coch aaroydockaa kenedyl ybrytanyeit. yr honagyoarsegir ygan ydreic wen. orth hyny y mynyded aoesteteir mal yglynoed Ac auonyd y glyneu aredant owaet. Dioyll ycrefyd adileir. A choymp yr eglloyssеu aymdywynic. Ac ynydioed yracrymhaa ygywarsagedic. Ac y gorthoynepa y dyoolder yr estraon genedyl. Kanys baed kernyo aryd kanhorthoy. Amynygleu yrestronyon asathyr dan ydraet. Ynyssed yr eigaon adarestog idao. A goladoed freinc avfudhaant. Oy rufein aofynhaa y dyoalder ef. Ae dioed * a uyd petrus. Yggeneu y bobyl ydenrydedir. Ae weithredoed auyd bwyt yrae datkano. whech goedy ef aymlynant ydeyrnwialen. A goedy oynteu y kyfyt pryf ogermania. Moraol vleid adrycheif ~~adrycheif~~ hono. yr *h*onn agedymdeithockaa coedyd yr *aff*ric. Filoeith ydileir y gristonogaet*h*. a*ssymuded*igaeth yr

eisteduaeu penn*af avyd.* Teilygdaȣt lundein aenryda kaer geint. A bugeil kaer efraȣc avynycha Nydaȣ. Mynyȣ aȣisgir ovantell kaer Nion ar ȣysc. A phregethȣr Iȣerdon avyd mut achaȣs ymab yntysu ygkallon y vam. Ef adaȣ glaȣ gȣaet. ac irat neȣyn a lad yrei marȣaȣl. pan delhont y petheu hynn y dolurya ydreic coch. Ac yny bo Nygredic Nafur y grymhæ. Yna y bryssya direidi ydreic wen. Ac adeilyadeu y gardeu adiȣreidir. Seith dygaȣdyr teyrnwialen a*le*dir. Ac vno nadunt a*v*yd sant. kallon eu mameu arȣygir. Armeibon auydant ymdiueit. Ef avyd diruaȣr aball ar ydynyon yny lunyeither ypriaȣt genedyl yny Ne. Y gȣr aȣna hynny aȣist gȣr euydaȣl ageidȣ porth Nundein Odyna ydymchoel y dreic coch yny phriodolyon deuodeu. Ac yndi ehun y Nafurya ydyȣalhau. ȣrth hynny y daȣ dial gan duȣ. kanys pob tir adȣyll yamaeth. Marȣolyaeth agribdeila ybobyl. yr holl genedloed a diffrȣyth[a]. Ygȣedillon aadaȣant eu ganedic dayar. ac aheant gardeu estronaȣl. ybrenhin bendigeit adarpara Nyges. Ac yn neuad y deudec yrȣg y gȣynuydedigyon y rifir. yna y byd truan adaȣat y deyrnas. Ac at|lameu yr ydeu aymchoelant yn anffrȣythlaȣn. Eilȣeith y kysyt y dreic ȣenn. A merch germania aȣahaȣd. Eilȣeith yllenwir an gardeu ni o estronaȣl hat. Ac yn eithafoed y Nyn y gȣahana y dreic coch. Ac o dyna y korȣnheir pryf o germania. Ar * tyȣyssaȣc efydaȣl agledir. Teruyn gossodedic yssyd idi yr hȣnn nyeill mynet drostaȣ. Peg mlyned adeugeint achant y byd ynan Ȣastatrȣyd adarystygedigaeth. Trychant y gorfyȣys. Ac yna ykyuyt gogledwynt yny herbyn. Ar blodeu agreaȣd y deheuwynt agribdeila. Yna ydeurir ytemleu. ny orfyȣys Nymder y cleuydeu. A *vzeid* uyd o cheiff pryff germania y ogoueu. kanys dial y urat

adaw yny erbyn. Grymhau ychydic or diwed awna. A degwm normandi neu flandrys ae hargywedd. Kanys pobyl adaw ymywn peisseu heyrn ac ymywn prenn. Yr hon agymer dial oehenwired. Ef aatnewydhaa pressywyluaeu yr hen diwylloddron. arewin yr estronyon a ymdengys. Hat ydreic wen ahellir oc angardeu ni. A gwedill y genedyl adegemir. Gwed dragwydawl geithiwet adyborthant. Ac eumam aarchollant o geibeu ac ereidyr. Yna ydarestwg y dreigeu or rei y darestwg y neill y gyghorruynt. y llall a ymchoel dan wasgawt y henw. Odyna ydynessaa llew y wirioned ar ureiurat rac yr hwn ydergrynant tyroed ffreinc ac ynysfolyon dreigeu. Ynydydyeu hynny yd ymhoelir eur or liliwn ar dynhaden. Ac aryant aret ogarneu yrei avrefhont. Y calamistreit awisc amryuaelon gnuoed ar abit uchaf aarwydockaa y petheu ovywn. Traet yrei agyfarth adrychir. Hedwch agaffant y bwystuileit. Dynolyaeth adolurya poen. Ef aholltir furyf y gyfnewit. Haner crwn a vyd. Ef aballa cribdeil y barcutanot. A dāned y bleideu abylant. kanawn y llew afymudir yn vorolyon byfgawt. Ar eryr hwnnw awna y nyth ar vy*nyd* avia neu eryri. Gwyned agocha oe mamawl waet. A thy gorineus alad ywhe broder. ynyffolyon dagreuoed agwplaa yr ynys. Gwae hi flandryf o lef y kwynuanuffon. Kanys yndi y dineuir emhenyd yllew yny vo briwedic y aelodeu oll. oedatawl dlyet y gwrthledir. Odyna y gelwir pawb ar bop * peth. Yplant a lafuryant e hedec ar oruchelder. kanmawl petheu newyd hagen adyrchefir. Yr avo gwar ydargywedir oenwired yny wifgo ef y rieni. wrth hynny ydifkynn mynyded y rwymedic o danned baed coet. agwafcawt y pen~~fen~~ feftinyawc. Sorri awna yr alban. Ac yny vo kyt alwedic y hyftlyffeu y llafurya ydineu gwaet. yg geneu

hównó yrodir ffóyn yr hónn aóneir ynarfet lydaó. Eryr torr ygygreir aeura hównó. Ac or trydyd nyth y Naóenhaa. Yna ydeffry y kanaóon a aruthrant. Agóedy ydadaóhont y coedyd ovyón muroed y dinaſſoed yd hellir. Aerua nytbychan aónant or rei aórthóynepo. Athauodeu y teiró adrychant. Mynygleu yrei avrefant aórthrymant o gadóyneu. A henyon amſeroed aatnewydant. O dyna orkyntaf yr petóyryd. Orpetóyryd yr trydyd. Ortrydyd yreil y troir y vaót ynyr oleó. ychóechet adióreida muroedióerdon. ae Nóyneu aſymut yn vaes. Amryuaelon ranneu adóc ynvn. Ac obenn y Neó y coronheir. y wibiaó y dareſtóg y dechreu ae dióed aehetta ar orruchelder Kanys ef aatneóydhaa eiſteduaeu yrei góynuydedigyon dróy y góladoed. Ac aleha bugelyd ynNeoed góedus. Dóy gaer aóiſgir odóy vanteN. A góerynolyon rodyon aryd yióerdon. Odyna ef ahaed kanmaól y gan yr hoN gyuoethaóc. Ac yróg y góynuededigyon y Neheir. O hównó y kerda y linx aeruyna pop peth. yr hónn a ymdyóynnic yngóymp y briaót genedyl. Dróy hównó y kyN fflandrys neu normandi y dóy ynys. Ac oe hen deilygdaót ydyſpeilir. Odyna ydymchoel ykióataótwyr yr ynys. kanys abaN yr aNtudyon adóyrhaa. Yr hen ór góyn y ar varch góeló a ymchoel auon perydon. Ac a góialen wen aveſſur melin arnei. katóalaódyr aeiló kynan. Ar alban ~~aduc~~ adóc yny gedymdeithas. Yna y * byd aerua or aNtudyon. yna yret yr auonyd owaet. Yna y Naóenhaant mynyded Nydaó. neueryri. Acorteyrnóialen y coronheir y brytanyeit. Yna yNenóir kymry oleóenyd achedernit kymry a irhaa. O enó brutus ydenóir yr ynys. Ac enó yr aNtudyon abaNa. O gynan y kerda y baed ymladgar yr hón adyóyNa blaened ydaned ynNóyneu ffreinc. Ef yndiheu adrycha yrei kadarnaf. ac adyry

amdiffin yr rei gôan. Hônnô aofynha|ant yr avia. ar affrica. kanys ruthur y redec ef ayſtyn hyt yn eithaſoed yr yſpaen. Y hônnô y dyneſſaa bôch y ſerchaôl gaſteſſ abaryf aryant idaô a chyrn eur. yr hônn achôyth oe froeneu y veint ôybren yny tyôyſſo ôyneb yr hoſſ ynys. Hedôch ynyamſer ef avyd. Ac o ffrôythlonder y dyôarchen ydamlhaant yr ydeu. y gôraged oe hymdeithpryt avydant a natred. Aphob kam udunt alenôir o ſyberôyt. Yna ydatneôydir Hueſteu godineb. Ac ny orfôyſſant ſaetheu kebydyaeth o vratheu. ffynnaôn eilweith alenwir o waet. Adeu urenhin aônant orneſt am yſſeôes oryt y vagyl. Pob gôeryt agynheicca. A dynolyaeth abeit agodineb. pob peth ohynn teir oes aegôyl. ynydatgudyer y brenhined cladedic ygkaer lundein. Eilôeith ydymchoel neôyn a marôolyaeth y bobyl. Ac odiffeithôch y keyryd y doluryant y kiôtaôtwyr. O dyna y daô baed y gyſneôit yr hôn agynuſſ y gôa ſcaredigyon genueinoed ar eukoſſedigyon. Porueyd y vron ef avyd bôyt yr rei eiſſywedic. Ae dauaôt ef ahedycha y ſychedigyon. Oe eneu ef y kerdant avonoed y rei aôerynāt gôywon wevuſſoed y dynyon. Odyna ar tôr Hundein y creir pren atheir keig arnaô. Yr hônn a dyôyſſa ôyneb yr hoſſ ynys olet ydeil. ynerbyn hwnnô ykyſyt gôynt y dôyrein. ac oenôir ôhythat ef agribdeila y dryded geig. y dôy * adrickyo aachubant le y diôreiddedic. yny dielôeo yneiſſ yſſaſſ oamylder ydeil. Odyna y kymer yr vn He y dôy. Ac a|adar y teyrnaſſoed ereiſſ agyneil. Oe wladolyon adar ybyd argyôedus. kanys o ofyn y waſgaôt y koſſant eu plant. Y hônnô yneſſaa aſſen enôired. buan y gôeith eur. Heſc yn erbyn cribdeil y bleideu. Yndiôed hônnô yſſoſgant y deri drôy yſſôyneu. Ac ygkeigeu yſſôyf ygôefkerir ymaeſ. Mor hafren drôy ſeith aber y ret. Ac avon

ꝏyſc drꝏy ſeith mis y kymerꝏa. Pyſgaꝏt honno a vydant varꝏ owres. Ac onadunt y creir natred. ꝟna ydoera enein badꝏn. ae dyfred iachꝏyaꝏl auagant ageu Hundein. A gꝏyn ageu ugein mil. ac auon temys aſymut ynꝏaet. y kyflogyon aelꝏir ar ynoathorꝏyeu. ac euHeuein a glyꝏir ymynyded mynyꝏ...

Teir fynnaꝏn agyſyt o gaer ꝏynt ffrydyeu y rei hynny aholltant ydayar yndeir ran. ꝟneb ayſo o vn onadunt. o hir uuched yr aruera ac ny ꝏrthryma heint arnaꝏ. A yſo or eil o anniffygedic newȳ y aballa. Ac yny ꝏyneb ynwaſtat ybyd aruthred agrycliꝏ yneiſted. A yſo or drꝏyded. o deiſſyſyt ageu ydaballa. ac ny thric ygorſ ymed. Yrei auynhont ꝟochel y ueint tymeſtyl honno alafuryant oedirgeleu oamryuaelon gudedigaetheu. ꝏrth hynny beth bynnac adottor arnadunt. ffuryſ corff arall a gymer. kanys dayar ynvein. mein ynbren. pren yn Hudꝏ. Hudꝏ yn dꝏfꝏr. o byrir yarnat aymchoel yn blꝏm. Ynhynny ydrycheuir morꝏyn or Hꝏyn Hꝏyt y rodi medeginyaeth ohynny. Ꝏꝏedy profo honno bop keluydyt. oe hanadyl ehun yſycha y ffynhonneu or gywedaꝏdyr. Odyna y|nyd ynnachaꝏ hitheu. o iachꝏyaꝏdyl uedyclyn. y kymer yny deheu Hꝏyn kelydon. ac yny haſſeu kedernit muroed Hundein. Py le bynnac y kerdo hitheu. kammeu brꝏnſtanaꝏl aꝏna. * Yrei aꝏnant mꝏc o deudyblic flam. Ymꝏc hꝏnnꝏ agyffry gꝏyr rodꝏm. Ac avyd bꝏyt yr rei dan y mor. Odruein dagreuoed y Hithir hitheu. Ac o aruthur diaſpat y Heinꝏ yr ynys. Yrei hynny alad y karꝏ dec keing. Y petwar onadunt aarꝏedant corꝏneu eur. Y chꝏech ereiH aymchoelant yngyrn buelyn neu buffleit. yrei agyffroant teir ynys prydein oc euhyſgymyn ſein. Yna yſychir Hꝏyn danet. neu yna y diſtryꝏyr coet y denmarc. Ac yn dynaꝏl lef gan ymdroi y Hefa. Dy-

nessa gymry agoasc kernyo orth dy ystlys. a dyoet y gaer wynt y dayar athlonc. Symut eistedua dy uugeil yr Ne y dysgyn y Nogeu. Ac ymlynent yr aelodeu ereiN ypen. kanys dyd auryssya yr honn ameupechodeu anudon adiua y kiotaod oyr. Goynder y golan aargyoeda. ac amryfael lio yrei hynny. Goae hi y genedyl anudonaol kanys kaer arderchaoc adygoyd oehachaos. Naoenhau aonant y Nogeu orveint achoanec hon. ac vn o deu avyd. Draenaoc gorthron o auaeleu aadeila honno drachefyn. orth arogleu y rei ydehedant adar amryfaelyon loyneu. Nys vaor a adeila. Ac owhech cantor y kedernheir. orth hynny y kyghorvyn|ha Nundein. ae muroed aa chwecka yn dri dyblic. Temys agylchyna o bop parth. A choedyl y goeith honno agerda dros wynhen. Yndi y kud y draenaoc y auaeleu. Affyrd dan y dayar aona. yn yr amser honno y dyoedant y mein. Ar y mor yd hoylir y freinc drostao agysygir ym^b^yr ysspeit. Ac yar y doylan ydymglyoant ydynyon. A chedernit yr ynys ahoylir. Yna y damlyoychant dirgeledigaetheu ymoroed. A freinc rac ofyn aergryna. Odyna y kerda ederyn oloyn y kaladyr. yr hon agylchyna yr ynys doy vlyned. Onossaol leuein y geilo yr adar. A phop kenedyl adar agedymdeithockaant idi. Yn diwhyN yrei maroaol y ruthrant. AhoN raon yr yt alynckant. Odyna ydao new*yn yr bobyl. Ac ynol y newyn girat ageu. Pan orffyoyssо y veint druan honno y kyrch yr ysgymun edyn honno glyn galabes. Odyna ydymdrycheif ymynyd gorvuchel. Ympen honno y planna dar. ac ynycheigheu y gona y nyth. Tri oy adydo yny nyth. or rei ybyd Noynaoc. a bleid. ac arth. y Noynaoc alonc y vam. A phen assen avyd arnao. Ac yny vo kymeredic aghygyl ydaruthra y vrodyr. Ac y ffy hyt ynfflandrys neunormandi. A

gȣedy y kyffroont ȣynteu y baed yſkithraȣc yd ymchoelant ȣ vorȣdȣy y wneuthur dadleu ar Mȣynaȣc. Pan el ynteu yr dadleu yd ymwna ynuarȣ. Ac enȣired y baed a gyffroa. Yny Me y kyrch ynteu y gelein. Aphan del vch y benn y chȣyth yny ȣyneb ae lygeit. Sef aȣna y Mȣynaȣcheb ebryſygu y gnottaedic vrat temigyaȣ y droet aſſeu ae diȣreidaȣ ȣM oe gorff. yd yſclyff ynteu y cluſt deheu yr Mȣynaȣc. ae loſcȣrn gan neityaȣ drachefyn Ac yggogoueu ymynyd yd ymdirgela. ȣrth hynny baed tȣyMedic a geiſ y bleid ar arch y eturyt idaȣ y goMedigyon aelodeu. Yrei gȣedy elont yndadle aadaȣant deudroet achluſt a Moſcȣrn. Ac or rei hynny gȣneuthur aelodeu hȣch idaȣ Dareſtȣg aȣna ynteu y hynny. ac aros y edeȣit. Ynhynny ydiſgyn y Mȣynaȣc or mynyd. ac ydymritha ynvleid. A mynet aȣna y gyfrȣch arbaed. ac yn yſtryȣys y Mȣngc yngȣbyl. O dyna yd ymritha yn vaed. A megys heb aelodeu ydery y vrȣydyr. Ac eiſſoes gȣedy delont o deiſſyfyt deint y Mad. Ac o benn y Meȣ y corȣnheir hi. yn dydyeu hȣnnȣ y genir ſarff. Ac a ymdyȣynic ynageu yrei marȣaȣl. Oe hyt ef y kylchyna Mundein ac ael heibyaȣ alȣngc. yr ych mynydaȣl agymer bleid. ae danned aȣynhaa yg gȣeith mor hafren. Af agedymdeithocka idaȣ kenueinoed y gogled achymry. Yrei aſychant auon temys gan yhyfet. yr aſſen aeilȣ bȣch hir yuaryf aeffuryf a ſymut. Jrmonhau awna ymynydaȣl. yny vo * galȣedic y bleid. Tarȣ aȣan y gyrn yndunt. A gȣedy peito ef ae dywalder. y Mȣngc ef eu kig. ac eu hekyrn. Ac ympenn yvran y Moſgir. Ȣȣrychyonn y gyneu aſymudir yn eleirch. yrei anoſyant yny ſȣchdȣr megys ynyrauon. hȣy alynckant y pyſgaȣt yny pyſgaȣt. Ar dynyon yny dynyon. A gȣedy ydhenhaont y rithir ȣynt yn bennhȣyeit. Ac ȣynteu a lunyant brydycheu

dan ymor. hŷnt afodant y Nogeu. ac aryant Naẃer agynhullant. Eilweith y Neinẃ temys. Ac yny bŷnt alẃedigyon auonoed eithyr terfyn y chanaẃl y kerda. y keyryd neffaf agud. Armynyded adiẃreida y ar y ford. ẃrth hynny y rodir ffynnaẃn laẃn o vrat ac enẃired. O honno y genir bredycheu y alẃ ygẃyndyt arymladeu. Kedernit y Nŷyneu agyttuuna. Ac ac elecheu deheuwyr ydymladant. Bran aehet|ta gyt abarcutanot. achorffororoed yrei Nadedic a lŷnc. Ar vuroed kaer loyẃ y gŷna ybŷn y nyth. Ac yny nyth ymegir affen. Hŷnnẃ auac farff malvarn Ac ynNaẃer o vredycheu ykyffroa. Agẃedy kymero y gorron yd yfkyngorruchelder. Ac or aruthur fein yd ofynhaa y wlat. ynydiwed ef y crynant ymynyded. ac ydyfpeilir y gŷladoed oe Nŷyneu. Kanys daẃ pryf tanaẃl anadyl. yrhŷnn a lyfc ygẃyd yny vo gŷrthladedic y gŷlybŷr. O hŷnnẃ y kerdant feith Neẃ ychen kynhyruedic obenneu bych*eu*. O dryc wynt euffroeneu y Nygrāt y gŷraged. ac aegŷnant ynbriaẃt udunt. Dyt ednebyd ytat ybriaẃt vab kanys megys anifeileit y bydant ryẃed. ẃrth hynny y daẃ kaẃr enẃired. yrhŷnn aaruthna paẃb olymder y lygeit. Yn erbyn hŷnnẃ ykyuyt dreic kaer ẃyragon yr hŷnn auedylya yftryẃ. Ẃedy bo ornest yrydunt y gorruydir ydreic. Ac o enẃired y budugaẃl y kyẃerfegir. Yfkynnu ar y dreic aẃna. Agẃedy diotto y wift yd eifted ar y gefyn yn noeth. Ar dreic aedŷc ynteu ar * orruchelder. A drychafel y Nofgŷrn Aeuaedu yn noeth. Ac eilweith fef aẃna ykaẃr yny vo kymeredic ynerth ef aegledyf briẃaẃ y gŷeuuffoed. yny diẃed ef ablygir y farff dan y Nofcŷrn. ac oegŷenẃyn ybyd marẃ. yn ol hŷnnẃ y daẃ baed totneis ac oegreulaẃn lŷybyr ykyẃarfaga y bobyl. Kaer loyẃ adrycheif New. yr hŷnn a aflonyda oamryuaelyon ymladeu. hŷnnẃ afathyr dan ydraet.

Ac o agorredigyon weuuſſoed ef ae haruthra Ordiǒed y kyǒaetha y Neǒ. Achefneu y bonedigyon aeſkyn. O dyna y daǒ tarǒ gǒythlaǒn ac ytereu y Neǒ ar troet deheu. Hǒnnǒ aǒrthlad y Neoed dielǒ y deyrnas. y gyrn a dyrr muroed ryt ychen. Neǒynaǒc kaer dubal a dial y Neǒ. ac ae treula oll ae danhed. Neidyr kaer lincol adamgylchyna y Neǒynaǒc. ac ae chyndrycholder y laǒeryon natred a tyſtir o aruthyr whibanat. O dyna ydymladant y drreigeu. ar neill a vrriǒ y llall. yr adeinaǒc agyǒarſaga yr hon heb danhed. ae gǒenǒynedic eǒined a waſc yny geuhoed. Freill adaǒ yr ymlad ac arall a lad hǒnnǒ. y pymet a neſſa yr Nadedigyon ac o amryuaef gelſydodeu ae brriǒ. Odyna ydyſkynkefyn un y gyt a chledyf. ac y gǒahana y penn y ǒrth y gorff. yny vo diodedic y wiſc y deſgyn arall ae deheu ac ae bǒrǒ y aſſeu. hǒnnǒ a orchyſycka y noeth. pryt na allei dim yn wiſkedic. Yrrei ereill a boena oc eu keſyn. ac ygcrymder y deyrnas y kymell. Ar hynny y daǒ Neǒ dan viglodi ofynaǒc o diruaǒr dywalder. Teir pump ran adǒc y un ac ehun a ved y bobyl. Kaǒr aechtywynycka o liǒ gǒyn ae bobyl wen ae blodeua. Tegycheu awanhaa y tywyſſogyon. adareſtygedigyon a ſymudir yn anifeileit mor. Yna y dǒyrhæ Neǒ chǒydedic o dynaǒl greu. Dan hǒnnǒ y dodir iachǒyaǒdyl ynyt. Yr hǒnn tra lafurye o vryt a gyǒarſegir gan hǒnnǒ. Yrrei hȳny a hedych kerbyt kaer efraǒc. ac aeſkyn yny kerbyt gǒedy gǒrthlado y arglǒyd. Ac a chledyf noeth y gogyfedeu y dǒyrrein Ac aleinǒ oleu y olǒynon o waet. Odyna y byd pyſcaǒt yny mor. yr hǒnn atal*wedic o chǒibant. Neidyr agyttya Ahǒnnǒ. Odyna y genir tri tharǒ Nuchadenaǒc yrrei aſymudant ynwyd gǒedy treulont eu porueyd. Y kyntaf a arǒed ffroǒyll gǒiberaǒl. Ac y dan y ganedigaeth yd ymchoel y gefyn. Dǒyn ffrowyll y gantaǒ a lafury-

ant ỏynteu. Ac y gan yr eithaf ydagreiffir. Ymchoelut bop eilỏers y hỏynebeu yny vriỏont y wenỏynedic chỏerthin. Y hỏnnỏ y dynessa diwyllaỏdyr y gogled. yr hỏnn aymdywynic y sarf drae gefyn. Hỏnnỏ aorffoỏys ynymchoelut y daear ỏrth ymdyỏynygu or ydeu. Llafuryaỏ awna y sarff y ellỏg gỏenỏyn hyt na thyfo yr yt. Oagheuaỏl uall y deruyd y bobyl. A muroed y keyryd adiffeithyr. kaer loeỏ arodir yn amdiffin yr honn a gyfrỏgdyt y merchuaeth y neb a froỏylla. Kanys mantaỏl uedeginyaeth aarỏed. Yr ynys ar vyrder a atnewydheir. Odyna deu aymlynant y deyrnwjalen. yrei ygỏassanaetha y dreic coronaỏc. Arall adaỏ ynhayarn. ac a varchocka y sarff aehetto. Onoeth gorff yd eisted ar ygefyn. Ac o vaed y deheu ae Llosỏrn. Gan leuein hōno y dyffry y morroed. Ac ofyn yr eil avyd arnadunt. Yr eil agydymdeithocka yr Lleỏ. Ac or rei marỏaỏl ydygyferbynyant. Osymudedigyon aeruaeu y darestỏg echỏyn. adywalder y bỏystuil aorruyd. Odyna y daỏ un athelyn athinpan ac y claerockæ dywalder y Lleỏ. ỏrth hynny ytagnefedant kenedyloed yteyrnas. Ac y galỏant y Lleỏ ar yvantaỏl. Agỏedy gossotto eistedua y Llafurya ar y pỏys. Ae balueu aestyn ar y gogled. ỏrth hynny y tristæant kymydeu yr alban. A drysseu y temleu agayant. Y seren|naỏl vleid ahebrỏg torruoed. Ac oe achaỏs ef kernyỏ arỏym. Marchaỏc yny kerbyt aỏrthỏynepa idaỏ. yr hỏn a symut y bobyl yn vaed coet. Wrth hynny ydanreitha y gỏladoed. * Ac y cud ybenn ynannodun hafren. Dyn adamblygir y gan y Lleỏ buỏ. A Lluchaden eur adalla yrei aedrychont. Yr aryant awynha yny gylch. Ac amrysaylyon bressureu aulinhæ. yny vo gossodedic y gỏin ymedwant yrei marỏaỏl. Ac yvo ebryuedic y nef ydedrychant ar y daỏar. y syr a dỏc y gantunt eu

drych. Ar gnotaedic redec awasgarant. Pan soro yrei hynny y Nysc yr ydeu agolith aglao aneckeir. Y goreid ar keigeu a symudant choyl. A neoydder y goeithret avyd anrysedaot. ychtywenedigroyd yr heul awanha yn echel Mercurius. ac avyd aruthred yr neb ae hedrycho. Stilbon asymut taryan archadie. Auenus aeilo penfestin mars. Penffestin mars awna goasgaot kandared. Mercurius agerda dros y therfyneu. Orion hayarnaol asymut y gledyf. y moraol heul avlinha yr oybyr. Jubiter agerda dros y gnotaedigyon loybreu. A venus aedeu y gossodedigyon linyeu. Seren sadorn adygoyd ogyghorsfynt. A gogrom gryman y Nad yrei maroaol. Deu whech rif tei y syr agoyn kerdet eu Netywyr Gemini aebrysygant eu gnotaedigyon damgylchyneu. Ar kelorn aaloant yr ffynhoneu. Mantaol ypunt a dobynha ygkam yny dotto ymaharen y grymyon gyrn ydanao. Noscorn y sarff agreha Nucheit. Ar cranc aymrysson ar heul. y wyr yaescyn ar gesyn y seythyd. A thywyNu awnant goerynolyon vlodeuoed. Redec y Neuat a gynhyrua sodiacom. Ac ygkoynuan ydymdorrant peliades. Nyt ymchoel neb owassanaeth ianus. namyn yny vo kayat ydros ydymgelant yggogoueu adrianus. yn dyrnaot y paladyr ykysodant y moroed. a Nudo y rei hen aatneoyda. Goyneu aymdorrant oirat ohythedigaeth. Ac aonant sein yrog ysyr ... *

Ac odyna goedy daruot y vyrdin datkanu y broffoydlyaeth hon a Nawer obetheu ereiN hesyt A phaob oraoed ynygylch yny wrandao ynrysedu opetrusser y eireu. A gortheyrn eissoes ynvoy no neb yny enrysedu. Ac yn moli y goas Jeuanc ae daroganeu. kanys ny anydoed yn yr oessoed hynny neb aagorei y eneu rac y vronef yny wed honno. Ac orth hynny kanys goybot avynnei ortheyrn py dioed

py deruyn avydei *idaw*. gofyn aorwc y vyrdin ac erchi idaw menegi ypeth mwyaf a wypei y wrth hynny Ac ar hynny ydywawt myrdin. Fo heb ef rac tan meibon cuſtenin oſ geſſy. Ynawr y maent ynparatoi eu Nogeu. Yn awr y maent yn adaw traeth Nydaw. Ynawr y maent yndrychafel euhwyleu dros ymorwed. ac yn kyrchu ynys prydein y ymlad achenedyl ſaeſon. wynt adaryſtygant yr yſgymunedic bobyl. Ac eiſſoes yn gyntaf y mwn twr y gwarchaeant hwy di. ac yth loſcant kanys othrwc di y bredycheiſt eu tat wy ac eu brawt. Ar ſaeſon awohodeiſt yr ynys. ti ae gwohodeiſt yn ganhorthwy ytt. Ac eiſſoes ymaent ynboen ytt wynt. Deu ageu yſſyd yn ymechtywynu iti. Ac nyt hawd gwybot pwy gyntaf ohonunt aochely. Or neiN parth y maent y ſaeſon yn anreithaw dy deyrnas. ac yn Nafuryaw dy ageu di. Or parth araN y maent ydeu vroder emrys ac uthur yndyuot. Ac alafuryant dial ynot ti ageu eutat ac eubrawt. Keis amdiffyn it oſ geſſy kanys avory y deuant yr tirwynt agochant wynebeu yſaeſon oc eu gwaet. Agwedy Nader hengyſt y corronheir emrys wledic ac ef ahedycha y gwladoed. Ef a atnewydha yr eglwyſſeu. Ac eiſſoes agwenwyn yNedir. Ac yny ol ynteu y dyneſſa y vrawt vthur pènn dragon * yr hwn araculaena ydiwed agwenwyn. Yueint vrat honno awnaethoſt ti. Ath etifed yrei alwnc baed kernyw. Ac ny bu vn gohir pan oleuhawys y dyd dranoeth ydeuth emrys wledic y dir ynys prydein. . . .

Agwedy honni dyuodedigaeth emrys wledic. y brytanyeit o bop Ne aymgynuNaſſant or gwaſgaredigaetheu auuaſſei arnadunt. ac ogyt duundeb y kiwtawdwyr Nawenhau. ac ymgadarnhau aorugant. A gwedy kynuNaw pawb y gyt or eſcyb ar yſcolheigon ar bobyl araN oN. wynt aurdaſſant emrys wledic ynvrenhin. A herwyd ygynefawt awed-

aſſant idaȣ. A phan yttoedynt paȣb ynmynu mynet am penn y ſaeſon. annot aȣnaeth y brenhin hynny. kanys yngyntaf y mynei ynteu erlit gȣrtheyrn. kanys kymeint oed eudolur o achaȣs eutat ae braȣt ac nat oed dim gantaȣ aȣnelei onychaffei yngyntaf dial hynny o ageu gȣrtheyrn. Ac ȣrth hynny troſſi ylu tu achymry. A chyrchu caſtell genorȣy kanys hyt yno y ffoaſſei ȣrtheyrn y geiſſaȣ diogel amdiffyn. Y castell hȣnn aoed ynergig ar lan yr avon aelȣir gȣy ymynyd elorach. A gȣedy dyuot emrys hyt y lle hȣnnȣ gan goffau y vratȣryaeth aȣnathoydit y tat ae vraȣt. Ef adyaȣt ȣrth eidol iarll kaer loyȣ. Ha tyȣyſſaȣc bonhedic "Llys" ti muroed y gaer hon. aechedernit. A dybygy ti gallu o honunt hȣy amdiffyn gȣrtheyrn hyt na chaffȣyf i. kudyaȣ aȣch pen vyg kledyf inheu yny amyſgaroed ef. Ac nythybygaf inheu na ȣypych ti haedu ohonaȣ ef hynny. Kanys or holl dynyon yſcymunedickaf yȣ ef. A theilygaf o amryſael boeneu. kanys yn gyntaf ef avredychaȣd vyntat .i. guſtenin. ac odyna conſtans vy mraȣt yr hȣnn aorȣuc ef yn vrenhin. hyt pan vei haȣs idaȣ yvredy*chu. Ac or diwed oll drȣy y urat ae dȣyll gȣedy y uot ynurenhin. ef a duc y paganyeit ar torr y brytanyeit hyt pan allei ynteu diſtryȣ yneb avei fydlaȣn imi. Ac eiſſoes yny kanhatto duȣ ef ehun adygȣyd yny magyl ac ynyr hoenyn aparottoes ef ymffydlonyon inheu. kanys gȣedy gȣybot orſaeſon y dȣyll ef ae enȣired. ȣynt ae byryaſſant ef oe vrenhinyaeth yr hyn nyt reit yneb y gȣynaȣ. Hynn yſſyd gȣynuanus genyf hefyt. ry daruot yr yſkymumedic bobyl aȣohodes yr yſkymun uradȣr hȣnnȣ gorreſkyn adiwreidaȣ y bonhedigyon kiȣtaȣtȣyr dylyedaȣc. Anreithaȣ aorugant y frȣythlaȣn dayar. a diſtryȣ yr eglȣyſſeu adileu y griſtonogaeth haeach or mor y

gilyd. Ac ȣrth hynny yn aȣr y kiȣtaȣtwyr gȣneȣch chȣitheu ynȣraȣl. Adielȣch arnaȣ ef yngyntaf drȣy yr hȣn y damȣeinaȣd y drygeu hyn oll. Ac odyna ymchoylȣn anharueu ynerbyn an gelynyon. a rydhaȣn angȣlat gan eu gormes. Ac ny bu un gohir trȣy amryfaelyon peiryaneu a chelfydodeu yd ymrodaffant y geiffaȣ diftryȣy cafteII. Ac or diȣed gȣedy na dy grynoei dim udunt or aȣneynt. ȣynt arodaffant tan yny cafteII. A gȣedy kaffel or tan gofkymon nyorffoȣyffȣys hyt pan lofges y cafteII a gȣrtheyrn yndaȣ...

A gȣedy clybot o hengyft ar faefon ereiII ygyt ac ef hynny. diruaȣr ofyn ae dygyrchaȣd. kanys molyant emrys aeglot aglyȣfynt yn waftat. kanys hyt tra yttoed yn teruyneu freinc. kymeint oed ynerth a ge^de^rnit ae deȣrẹ̣red ae leȣder ac nat oed yr eil gȣr alauaffei ymgyuaruot yr ymlad ac ef. Kanys pȣy bynac a ymgyuarffei ac ef. y neiII peth a vydei idaȣ. Ae ef ae byrryei y ar y varch ae ynteu torri ~~torri~~ y wayȣ yndaȣ. Ac ygyt ahynny hefyt kael am da oed. Gȣaftat ac yftyryaȣl yn dȣywaȣl waf*fanaeth oed. Hynaȣs ympop peth. Ac yar pop peth gorruchel geluyd oed. Dewr ar y droet. deȣrach y ar varch. Adoeth y lywyaȣ IIu. A hyt tra yttoed yngȣare drigyaȣ yn IIydaȣ drȣy y ryȣ gynedueu ar campeu hynny. ynwaftat ydehedei y glot ynteu dros ynys prydei. Ac ȣrth hynny ofyn agymerth y faefō. A fo aorugant yn hollaȣl drȣy humyr. Ac yny gȣladoed hynny kadarnhau y keftyII ar dinaffoed aorugant. Kanys yȣlat honno ynwaftat ageffynt amdiffyn yndi. o gyfneffaffrȣyd yfcotlont ykeffynt dirgelȣch. Ac odyno yd ymdangoffei pop collet yr kiȣtaȣtȣyr. yȣlat honno aruthur. ac agarȣ oed ȣrth yphreffȣylaȣ. a diffeith oed oe chiȣtaȣtwyr. ac aruoII-edigaeth ynwaftat yr gelynyon ac yr eftraȣn genedyl.

Nyt amgen yr yſcottyeit ar fichteit ar denmarchwyr ar llychlynwyr. Ac y bop kenedyl or adelei yr gŏneuth[ur] drŏc. ac y anreithaŏ yr ynys. Ac ŏrth hynny o gedernit adiogelŏch y ll[ychlynŏyr] yd ymdiredaſſant ac y ffoaſſant yno. A chymryt y wlat megys priaŏt geſtyll y chynal. A gŏedy menegi hynny y emrys gleŏder ac ehofyndra a gymerth yndaŏ o hynny. A gobeithaŏ caffel budugolyaeth. Ac yny lle galŏ y kyŏtaŏtwyr attaŏ y achwanegu y lu. Ac yn diannot kychŏyn aorac tu ac at y ſaeſon. A thrayttoed ynkerdet doluryaŏ aorac o welet yr eglŏyſſeu gŏedy eu diſtryŏ hyt y dayar. Ac adaŏ y duŏ aorac or goraffei ar y elynyon atneŏydu yr eglŏyſſeu....

A gŏedy gŏybot o hengyſt y bot yndyuot galŏ y leŏder attaŏ. Ac ethol y gytuarchogyon. Ac annoc y baŏp ar neillu ac erchi udūt yn ŏraŏl ŏrthŏynebu ac nat ofynheynt rac emrys yr ymlad ac ef. A dyŏedut nat oed namyn degmil owyr llydaŏ y gyt ac ef. yr ynyſſaŏl vrytanyeit nyſ rifei ynteu. Kanys laŏer gŏeith * y gorauuaſſei arnadunt. Ac odyna adaŏ y vudugolyaeth awnaei y gedymdeithon ehun oeiryf en nifer. Kanys deu can mil o wyr aruaŏc ydoedynt. Ar nifer hŏnnŏ oll adyſkei hengyst ar| A gŏedy daruot idaŏ eu dyſgu ac eu hannoc ar wed honno. ŏynt a aethant y nerbyn emrys hyt y maes beli. Kany[s] yr ffoord honno y doei emrys ae lu. Ac ŏrth hynny y myne hengyſt yn deiſſyfyt ac yndirybud dŏyn letrat gyrch am ben y brytanyeit ae hachub yn diaruot. A hynny eiſſoes nyt ymgelŏys rac emrys. Ac nyt annoges gyrchu y maes namyn or achaŏs hŏnnŏ y gyrchu yn gynt. Ac ŏrth hynny pan welas ef y elynyon lunyaethu agoſſot y lu aorac yn vydinoed. A chymryt teir mil o varchogyon llydaŏ ac eu goſſot ygkymyſc ar ynyſſolyon vrytanyeit yn eu bydin Y deheuwyr a oſſodes ar y brynneu or neillu udunt.

Asef achaos oed hynny. Os ysaeson affoynt megys ykeffynt eukyfragot py ffoed bynnac y ffoynt. Ac ar hyny nessau aoruc eidol tyoyssaoc kaer loyo at y brenhin adyoedut orthao ual hynn. Arglöyd heb ef digaon oed genyf i. o hyt hoedyl pei kanhattei duo imi vn dyd ymgyfaruot ahengyst. Kanys diamryssion uydei y dygöydei y neill o honom ni. hyt tra ymffustem ni achlefydeu. Gof yo genym ni y dyd ydoetham ni y gyt yr göneuthur tagnefed ybredychöys ef nini oll ac eu kylleill hirion yn Nadassant oll onyt muhunan ageueis paol kae ac onerth hönno y diegeiss. Ac ynyr vn dyd hönno y Nadassant o työyssogyon a baröneit petöar ugeinwyr a phedöarcant a hynny oll yn diarueu. Ac yny veint perigyl honno ydanuones duo im baol ac ahönno ydymdiffereis ac y diegeis. Ahyt tra yttoed eidol yntraethu yr ymadrodyon hyny * ydoed Emrys yn annoc y gedymdeithon Ac yndodi yholl obeith ym mab duo. Ac odyna yn hy kyrchu eugelynyon. Ac ovnvryt ymlad dros eu gölat...

Ac eissoes ydoed hengyst yn gossot ywyr ynteu ynvydinoed. ac yn dysgu py wed ydymledynt. Ac yn kerdet dröy baöb onadunt gan dysgu pob un arneilltu. yvot yn un leöder ar ymlad gan bab onadunt. Ac or diöed göedy Nunyaethu o baöp o bop parth eu bydinoed. Kyrchu aönaethant y kiötaötwyr bydinoed ysaeson. aneöityaö damblygedigyon dyrnodeu gan dineu Naöer o greu a gwaet. Y brytanyeit odyna. y saeson or parth arall. ynsyrthyaö ynveirö. ac ynvrathedic. Emrys wledic ynannoc y cristonogyon ac yneudysgu. Hengyst yn dysgu y paganyeit ac yn euhannoc. hyt tra yttoedynt öy yn ymffust uelly. Ydoed eidol ynwastat oe holl ynni yn keissaö ym gaffel a hengyst. ac nys kauas. Kanys

hengyſt pan welas y gedymdeithon yn pylu ac yn dareſtóg. Arbrytanyeit dróy am neit duó ae ganhorthóy yngorruot. ffo aónaeth heingyſt achyrchu kaer gynan. yr hon aelóir eſbórch yr aór hon. Ac yſef aoruc emrys y ymlit. A phóy bynnac agaffei ohonunt yn yr ymlit hónnó. gór Ll̃ad vydei neu ynteu yn dragyódaól geithiwet. A góedy góybot oheingyſt y bot yny erlit. ny mynnaód ynteu kyrchu y kaſtell. Namyn elchóyl galó y nifer ynvydinoed ac ymlad yn erbyn Emrys. kanys ef a óydyat yndiheu na allei ef gynhal ykaſtell rac emrys arbrytanyeit. namyn dodi yholl amdiffyn ae diogelóch yn y wayó ae gledyf. A góedy dyuot Emrys ynteu aoſſodes ylu ynvydinoed Adechreu ymlad ynwychyr. Ac yn erbyn hynny yſaeſon or parth arall yn górthóynebu. ac ynarchollí ynagheuaól. Ac obop parth y dineuit creu a góaet yredec. Allefein y rei meiró a * gyffroei yrei byó ar lit ac Jrlloned ac angerd yymlad ac or dióed yſaeſon aorvydynt peinadelei y vydin o varchogyon llydaó aadaóſſei emrys arneillu megys y rywnathoed yny vróydyr gyntaf. A phan deuth y vydin hōno ykilyaſſant y ſaeſon. Ac or diwed ydymgyóeiraſſant elchwyl. Ac yna eiſſoes góychraf uuant ybrytanyeit agleóach ac o vn vryt ymlad ac óynt. Ac yn hȳny ny orffóyſſei Emrys yndyſgu y gedymdeithon y vrathu ac ynbóró ac ynbrióaó yneb agyfarffei ac ef. Ac erlit yrei a foei. Ac yny wed honno yn ehofni ac yn annoc y wyr ehun. Ac yngynhebic y hynny eidol tyóyſſaóc kaer loyó ynkyfrydec hónt ac yma. Ac oagheuolyon welieu yngofalu y elynyon. A phybeth bynac aónelhei ef oe holl uryt ac oe holl ynni ac oe holl lafur yn óaſtat ydoed ynkeiſſaó ymgaffel aheingyſt. Ac val ydoed uelly yr ymrafaylyon vydinoed yn ymgyrchu. o damóein wynt a ymgyfaruuant y gyt adechreu

newidyaȣ dyrnodeu aorugant. Yna y gȣelit ymladwyr amgen noneb hyt tra yttoydynt yn newidyaȣ clefydeu pob un ynllafuryaȣ ageu y gilyd. Yna ygȣeljt ytan or cledyfeu ac or helmeu yn ehedec megys llucheit ymlaen taran. A hir ybuant heb ȣybot pȣy oreu na phȣy deȣraf. nac y bydiȣ y damȣeinhei yuudugolyaeth onadunt. kanys gȣeitheu y daryſtygei eidol ac y bydei hyttraf heingyſt. Gȣeitheu ereill y daryſtygei heingyſt. ac ybydei uchaf eidol. Ac val ydoedynt ynyrymfuſt hȣnnȣ. nachaf gȣrlois tyȣyſſaȣc kernyȣ ae vydin ynkyrchu y rei gȣrthȣyneb. ac ynkywarſagu eu torruoed. A phanwelas eidol hȳny ehofynder a hyder agymerth arnaȣ. Achymryt heingyſt aorruc herȣyd baryfle ybenfeſtin gan arueru oe holl nerth ae tynnu attaȣ hyt pan vyd ygkedernit y brytanyeit ehun Achan diruaȣr leȣenyd yn vchel ydyȣ*aȣt val hynn. Neur eilenȣis duȣ vyn damunet i. Haȣyr heb ef kyȣarſegȣch ygȣrthȣynebedigyon bratȣyr tȣyll wyr Iadron. Iedȣch ȣynt yn aȣch Iaȣ y mae y vudugolyaeth. Neurorfuoch kanys gorfuȣyt heingyſt. Ac yna ny orffȣyſſynt y brytanyeit ynymlad arpaganyeit namȳ yn vynych eu kyrchu. a phan ymchoelynt yny lle elchȣyl ykyrchynt gan atnewydu eugleȣder. Ac nypheidaſſant hyt pan gaȣſſant y vudugolyaeth. Ac ȣrth hynny ffo aȣnaeth y ſaeſon. paȣb megys ydyckei yruthyr. Rei yr keyryd ar dinaſſoed. Ereill yr mynyded ar koedyd. Ereill yr llogeu. Ac yna ydaeth octa mab heingyſt ac amylder onifer gyt ac ef hyt ygkaer efraȣc. Ac oſſa y gar hyt ygkaer alclut. Ac velly oaneiryf amylder o varchogyon aruaȣc ydymgadarnaſſant.

Ac uelly gȣedy gorruot o emrys arbrytanyeit ef agafas kaer gynan yr honn adyȣedaſſam ni uchot. Ac yno y bu tri dieu yngorffyȣys.

Acynhynny o yſpeit yderchis cladu y lladedigyon. amedeginyaethu yrei brathedic agorffyȣys y rei lludedic drȣ amryuaelon ardymherev. Agȣedy hynny galȣ attaȣ y tyȣyſſogyon ar barȣneit aorȣc. a gofyn udunt beth avynnynt y wneuthur y heingyſt Ac yno ydeuth eidal eſcob kaer loyȣ. gȣr gorȣchel y brȣudder ae ſynnȣyr ae grefyd. Ac ygyt ac ygȣelas ef heingyſt yn ſefyll rac bron ybrenhin. ef a erchis y baȣb teȣi. Ac ynteu adyȣaȣt val hyn. Pei llafuryei baȣb o honaȣch chȣi yrydhau hȣn. Ni ae dryllyȣn ef yn drylleu man. gan erlit ohonafiagreiff ſamuel broffȣyt pan gafas ef aga vrenh^in amalec yny vedyant ef ae drylleyaȣd yndrylleu. Ac a dyȣaȣt megys y gȣnaethoſt ti māmeu heb ueibon. Velly hediȣ minneu aȣnaf dy uam titheu heb uab ymplith y gȣraged. Ac velly gȣneȣch chȣitheu * y hȣn. Kanys eil aga yȣ. Ac ȣrth hȳny eidol agymerth cledyf ac ae duc o dieithyr y dref. A gȣedy llad y ben ae gollygaȣd y uffern. Ac eiſſoes emrys wledic megys ydoed hynaȣs ympob peth aerchiſ y gladu. Agoſſot cruc or dayar ar y warthaf herȣyd defaȣt y paganyeit. Ac uelly y gȣnaethpȣyt ..

Agȣedy daruot hynny. Emrys wledic aelu a gerdaſſant parth achaer efraȣc ȣrth ymlad ac octa uab heingyst. A gȣedy daruot y Emrys kylchynu y gaer ac eiſted ȣrthi adechreu ymlad. Petruſſaȣ aȣnaeth y ſaeſon. A medylyaȣ naellynt gynal y gaer yn erbyn yueint gynulleitua honno. Ac ȣrth hynny y gȣnaethant oc eu kyt gyghor mynet octa ar gȣyr dylyedockaf gyt ac ef. a chadȣyneu yny dȣylaȣ athyȣaȣt ynwaſgaredic yny pēneu Ac ar^y wed honno y deuthant hyt rac bron y brenhin ar ymadraȣd hȣnn. Gorchyuedigyon ynt vyn dȣyȣeu i. Athuȣ ditheu ny phetruſſaf .i. y uot yngȣledychu. yr hȣn

yſſyd yn kymell y ſaȣl dylyeodogyon hyn y dyuot arywed honn ythewyllys ti. Ac ȣrth hynny kymer di y kadȣyneu hynn a rȣym ni ac ȣynt gan diodef ohonam ni y poeneu a vynnych ti ynbaraȣt o nyt dy drugared di awna amgen no hynny. Ac yna kyffroi ar drugared aorȣc y brenhin. ac erchi ſyllu a barnu py beth aȣnelit am hynny Ac yna ual ydoedynt yn amryuael yn rodi amryuaelon gyghorȣi. y kyſodes eidal eſcob. ac yny wed hon y teruynaȣd y ſynhȣyr. Ȣȣyr gabaon adeuthant oc eubod y erchi trugared y vrenhin yr iſrael ac ȣynt ae kaȣſſant. Ac ȣrth hynny navydȣn waeth ni a ni yn griſtonogyon noc ideȣon y nackau trugared. Trugared y maent hȣy yny erchi a roder trugared udunt. Amyl yȣ ynys prydein a llaȣer yſſyd diffeith * oheni. Ac ȣrth hynny tagnefedȣch ac ȣynt. agedȣch ȣynt ygyuanhedu diffeithȣch dan dragyȣydaȣl geithiȣet yȣch. Ac ȣrth hynny y brenhin a uu ȣrth gyghor eidal. ac arodes trugared udunt. Ac oagreiff octa y deuthant offa ar ſaeſon ereill affoyſſynt y gyt ac ef athrugared agaȣſſant. Ac yrodes y brenhin udunt yna eiſtedua gyr llaȣ yſcotlont. ac y kadarnhaaȣd ygygreir ac ȣynt dan y arglȣydiaeth ef ...

Agȣedy gȣelet o emrys y uudugolyaeth ef ar y elynyon. Ef aelȣis attaȣ y tyȣyſſogyon ar Jeirll ar barȣneit or teyrnas hyt ygkaer efraȣc. Ac yna y gorchymynnaȣd udunt atneȣydu yr eglȣyſſeu ac eu kyſanhedu ac eu hanrydedu paȣb onadunt yny gyuoeth kanys y ſaeſſon ar daroed udunt diſtryȣ yr eglȣyſſeu hyt y dayar. Ar brenhin ehun ~~a gymerth~~ agymerth arnaȣ wneuthur arygoſt ef ehun eglȣys yr archeſcobty ygkaer efraȣc. ac ygyt ahynny eglȣys pob eſcobty yny teyrnas oll. Ac odyna gȣedy yſpeit pymthec niȣarnaȣt gȣedy daruot idaȣ oſſot ſeiri

a gȯeithȯyr ympob Ne. ef aaeth hyt yn Nundein yr Ne nyt arbedassei gelynaȯl greulonder. A dolur vu gan ybrenhin gȯelet y distryȯ hȯnnȯ. agalȯ y kiȯtaȯtwyr o bop Ne ac ymrodi oe hatgyȯeiryaȯ. Ac ef aossodes kyfreitheu y teyrnas ac y atnewydaȯd. ac ydȯystynnaȯd y bap y dylyet ar tref y tat agoNassei yr hen dadeu. y rei hynny arodes yr meibon ac yr wyron. Ar tired agoNyssynt eu priodorȯyon yrei hynny arodes emrys oegyt uarchogyon. Aeholl ynni ae holl lafur oed yn keissaȯ atneȯydu y deyrnas ac adeilat yr eglȯyssseu. achadarnhau hedȯch athagnefed a chyfreitheu. Ac odyna ydaeth hyt ygkaer wynt ȯrth lunyeithaȯ ohonaȯ megys pob un or rei ereiN. A gȯedy gossot ohonaȯ yno pop peth or a vei reit y wneuthur odysc ac an*noc eidal escob kaer loyȯ. Ac ydaeth hyt ymanachloc yssyd ger Naȯ kaer garadaȯc yr hon aelȯjr yn aȯr salysbri. Kanys yno ydoedynt yn gorȯed y tyȯyssogyon ar barȯneit abaryssei heingyss euNad drȯy vrat. Yno ydoed manachlaȯc athrychant mynach ȯymynyd ambyr Ygȯr megjs ydyȯedir avuassei fȯndȯr yvanachlaȯc honno gyntaf. A phan welas emrys ual ydoedynt y meirȯ hynny yn gorȯed kyffroi ar warder hyt ardagreu arorȯuc. Amedylyaȯ aorȯuc yndaȯ ehun py wed y geNit gȯneuthur yle hȯnnȯ yn enrydedus oenryded weith abarhaei yn dragyȯyd. kanys teilȯg ybarnei ef y Ne hȯnnȯ o tragyȯydaȯl enryded. ȯrth verthyru yno y saȯl dylyedogyon yn wiryon dros eu gȯlat ...

Agȯedy galȯ attaȯ obop Ne seiri pren a rei mein. Gorchymymun aorȯuc y brenhin udunt arueru oc eu holl ethrylithyr acheissaȯ dechymic newyd arweith agattȯei cof ysaȯl uonhedigyon hynny yn enrydedus drȯy yr oessoed. Agȯedy dyffygyaȯ y ethrylithyr y baȯb onadunt. Ac nat oed vn a aNei

eilenɔi damunet y brenhin. Tramor archescob kaer Llion ar wysc adyɔaɔt yn y wed hon. ɔrth y brenhin. Arglɔyd heb ef ny thebygaf .i. ythteyrnas di yr eil gɔr aallo kaffel oethrylithyr e hun dychymygu gɔeith megys y mynnut ti yn dragyɔydaɔl. o nyt myrdin vard gɔrtheyrn. Kanys hyspys yɔ genyf i. nat oes yth deyrnas di yr eil avo kyn egluret y ethrylithyr ac evo yn dywedut petheu a uo rac llaɔ. Ac ɔrth hynny par di dyuot hɔnnɔ attat ti. hyt pan perffeither trɔy y ethrylithyr ef ygɔeith avynnut ti y wneuthur. A gɔedy gosyn o emrys llaɔer y ɔrth vyrdin ef aellygaɔd amryfaelyon genadeu drɔy amryfaelyon wlatoed y geissaɔ ac oedɔyn attaɔ. A gɔedy crɔytraɔ o nadunt llaɔer o wladoed. ɔynt ae kaɔssant ef yn ergig arsynnaɔn galaes. Kanys * mynych y gnottaei ef pressɔylaɔ yno. A gɔedy menegi idaɔ beth avynnynt. ɔynt adugant vyrdin gyt ac ɔynt at y brenhin. Arbrenhī aeherbynyaɔd yn llaɔen. Ac aerchis idaɔ dyedut petheu or auei rac llaɔ. Kanys chɔanaɔc oed y warandaɔ petheu enryfed. A Myrdin adyɔaɔt arglɔyd heb ef ny dylyir datkanu yryɔ betheu hynny onyt pan uo aghenreit ae kymhello. kanys pei asdyɔettɔn yngellɔeiredic yryɔ ymadrodyon hynny Yrysprryt yssyd ym dyscu i. pan vei reit y minheu ɔrthaɔ ynteu agilhei y ɔrthyf i. ymeith. A gɔedy nacheffit gantaɔ dyɔedut dim or aerchit idaɔ odaroganeu rac llaɔ ny mynnaɔd y brenhin y uolestu. namyn gosyn idaɔ gyghor am yrac dyɔededigyon weithredoed avynnei y brenhin y wneuthur. Ac ar hynny y dyɔaɔt Myrdin. Os otragyɔydaɔl weithret y myny di teckau bedraɔt ygɔyr dylyedogyon hynn. Anuon di yn ol cor y keirɔ yr hɔn yssyd ymynyd kilara yn Awerdon. Yno ymae kyɔeirdeb o vein. yr hɔn ny allei neb ynyr oes hon y wneuthur o nyt o ethrylithyr a tyfassei y gelfy-

dyt. kanys maȣr ynt ymein ac ny daryſtygant ynerth neb Aphei bydynt hȣy ar ywed y maent yno hȣynt aberheynt ygkylch y vedraȣt hon yndragyȣydaȣl ...

Achȣerthin awnaeth emrys am yr ymadraȣd hȣnnȣ. A dyȣedut pawed y gellit dȣyn mein kymeint ar rei hynny o le kynbellet ahȣnnȣ. Megys na bei ynynys brydein mein aellit gȣneuthur gȣeith onadunt. Amyrdin adyȣaȣt. Arglȣyd vrenhin heb ef nachyffroa ti yg gorwac chwerthin. kanys heb orwacter y dywedaf i. hynny. Rinȣedaȣl kymyſkedic ynt y mein. ac o amryuaelyon uedeginyaetheu iachȣyaȣl ynt. ac o eithafoed yr affric y duc y keȣri ȣynt. Ac y goſſodaſſant ȣynt yn iȣerdon hyt tra yttoedynt yny phreſſȣylaȣ. Ac yſef achaȣs oed hynny * gantunt. Enneint aȣneynt ympedryſal ymein pan ȣrthrymei eu clefytyeu ȣynt agolchi ymein adodi hȣnnȣ ymyȣn yreneint A hȣnnȣ aiachaei ȣynt or clefydeu avei arnunt. Ac ygyt ahynny kymyſcu ſud a ffrȣyth y llyſſeuoed a hynny aiachaei gȣelieu y rei brathedic. Nyt oes yno vn maen heb vedeginyaeth arinwed arnaȣ. Aphan glyȣſſant ybrytanyeit hynny. barnedic vu gantunt enuynn yn ol ymein. Abrȣytraȣ ar gȣydyl ocheiſſynt ludyas ymein. Ac ordiwed ethol pymtheg mil o wyr aruaȣc yr negef honno oe heilenȣi. Ac uthur pen dragon yn tyȣyſſaȣc arnadunt. Myrdin ae tholet ygyt ac ȣynt. kyt pan vei drȣy y ethrylithyr ef aegyghor y gȣnelit pob peth ynbaraȣt or aoed reit udunt ar logeu. ȣynt aaethant yr mor ar gȣynt yn eu hol ahȣylyaſſant hyt yniȣerdon.

Ac yn yr amſer hȣnnȣ ydoed gillamȣri yn vrenhin yn Iȣerdon. gȣas ieuanc enryfed yglot ae volyant. A gȣedy clybot o honaȣ diſgynu y brytanyeit yny gyuoeth. Kynullaȣ llu maȣr aorȣuc ef

adyuot yneuherbyn. A phan wybu ystyr yneges chŵerthin aorruc. adyŵedut ŵrth y gŵyr aoed yny gylch. Nyt rysed genyf i heb ef gallu o genedyl lesc anreithaŵ ynys prydein. Kanys ynuyt ynt ybrytanyeit. Pŵy agigleu eiryoet yryŵ ynuytrŵyd hŵnn. Ae gŵell kerric o Jŵerdon nor rei ynys prydein. pan uynhynt hŵy kyffroi an gŵlat ni ar ymlad drros y kerric hynn. Gŵisgŵch wyr aŵcharfeu ac amdiffynŵch aŵch gŵlat. Kanys a miui ynvyŵ ny dygant ŵy ymaen lleiaf or cor. Ac ŵrth hynny pan welas uthur pen dragon y gŵydyl yn baraŵt y ymlad. ar vrys ynteu ae kyrchŵys ŵynt. Ac oe brysyedic vydin heb un gohir y brytanyeit a racorruuant. Ac ynyd oedynt briŵetigyon a lladedigyon y gŵydyl. ŵynt * agymellassant gillamŵri ar fo. A gŵedy kaffel orbrytanyeit yuudugolyaeth hŵyn' a aethant hyt ymynyd kilara ac ŵynt agaŵssant ymein. A llaŵenhau aorrugant. Ac enryfedu yn vaŵr aorrugant. Ac odyna nessau aorruc myrdin adyŵedut ŵrth y nifer ao edynt ynsefyll yno. aruerŵch heb ef oc aŵch deŵred ac oc aŵch nerthoed y diot ymein hynn. A gŵybydŵch ae nerth yssyd drechaf. ae ynteu ethrylithyr achywreindeb. Ac ar hynny o arch myrdin ymrodi aorrugant paŵb ovn vryt drŵy amrysaelyon dysc y geissaŵ diot ymein. Rei adodei raffei. ereill athidyeu. ereill ac yscolyon. Ac eissoes ny dygrynoes hynny o dim udunt. A gŵedy dyffygyaŵ paŵb aphallu eunerth udunt yn hollaŵl. chŵerthin aorruc Myrdin. A pharattoi y geluydodeu ynteu ae beiraneu. A gŵedy daruot idaŵ kyŵeiraŵ pop peth or aoed reit idaŵ. ynysgaŵnach noc y gellit y gredu y diodes ef ymein. A gŵedy eudiot yperis ef eu dŵyn ŵynt hyt y llogeu ac eugossot yndunt. Ac velly gan lewenyd y deuthant hyt ynynys brydein gyt ahyrŵyd wynt. Ac odyna ydaethant hyt y lle ydoedynt bedeu y gŵyr

da hynny. Agóedy menegi hynny y emrys wledic. ynteu aanuones kenadeu dróy holl wledi y nys prydein. Ac erchi y baób orlleygyon aryſcolheigon yn lłóyr ymgynullaó a dyuot hyt ym mynyd ambyr. hyt pan vei dróy leóenyd ac enryded y kyóeirýt ymein hynny ygkylch bedraót y góyr enrydedus hýny. Ac órth hynny ynheróyd y wys aoſſodes y brenhin y deuthant yr archeſcyb ar eſcyb ar abadeu ar athraóon ar yſcolheigon. A hynny obop urdas amryfael or aoed y dan y lywodraeth ef. Agóedy ymgynullaó paób y gyt yr vn lle hónnó pan deuth y dyd goſſodedic hónnó. Emrys wledic awiſcóys corón y deyrnas am y benn. Ac yn vrenhinaól ydenrydedaód góylua y ſulgóyn dróy yſpeit teir nos athri dieu. Ac ynhynny o yſpeit ac am*ſer yr enryded atheilygdaót. ac aoedynt ynwac heb perchenogyon na dylyedogyon arnadunt. yrei hynny arodes y brenhin oe waſſanaeth wyr ynteu ac oe wyrda y dalu eu llafur ac eu góaſſanaeth udunt. A dóy archeſcobaót aoedynt yn wac heb uugelyd yndunt. nyt amgen kaer efraóc achaer llion ar óyſc. Ac ogyffredin gyghor y goſſodes ef ſampſón yn archeſcob ygkaer efraóc. Gór arderchaóc y grefyd ae uuched oed hónnó. Ac ygkaer llion y goſſodes dyfric ynarcheſcob. y gór arac welas dóywaól weledigaeth y vot yn etholedic yr lle hónnó. A góedy daruot idaó llunyaethu hynny allaóer o betheu ereill aberthynynt ar lywodraeth y teyrnas. Ef aorchymynnaód yvyrdin goſſot ymein aducſit o lwerdon ygkylch y vedraót ar y wed y góelei ef uot yn iaón. A Myrdin yna oarch y brenhin ae goſſodes yno ynyr anſaód ydoedynt ym mynyd kilara ynióerdon.

Ac yn yr amſer hónnó paſcen vab górtheyrn y gór affoaſſei y gyt ar ſaeſon hyt yngermania agyffroes y bobyl honno aeholl uarchogyon

aruaȣc yn erbyn emrys wledic ygeiſſaȣ dial ydat arnaȣ gan adaȣ udūt anheruynedic amylder oeur ac aryant Os trȣy eu nerth hȣy ac eukanhoꝛthȣy y gallei ynteu oꝛeſkyn teyꝛnas ynys pꝛydein. Ac oꝛdiȣed gwedy daruot idaȣ dꝛȣy yadaȣeu ef llygru holl ieuenctit y wlat. Paratoi aoꝛuc yllyges vȣyaf a allȣys. adyuot hyt y gogled yꝛ ynys. A dechreu anreithaȣ ygȣladoed. A gȣedy datkanu hynny yꝛ bꝛenhin. Ynteu agynullaȣd y holl lu ac aaeth yn euherbyn. Ac aelȣis ar ymlad y dywal elynyon. Ac ȣynteu oc eubod aymladaſſant arkiȣtaȣdwyꝛ. Ac eiſſoes dꝛȣy vod duȣ y kiȣtaȣdwyꝛ aoꝛuuant Ac agymhellaſſant eu gelynyon arſo.

A gȣedy kymell paſcen ar ffo ny lafaſſaȣd ef ymchoelut dꝛachefyn y germani namyn troſſi y hȣyleu * achyꝛchu kyt at gilamȣꝛi bꝛenhin iȣerdon. A hȣnnȣ aeherbynyaȣd ef yn enrydedus. A gȣedy datkanu yanhytuenneu aedireidi y gillamȣꝛi. truanhau aoꝛuc ȣꝛthaȣ ac adaȣ nerth achanhoꝛthȣy idaȣ. A chȣynuan yſarhaet a rygaȣſſei ynteu y gan y bꝛytanyeit pan ducſyn koꝛ ykeȣri odyno. Ac oꝛ diȣed gȣedy kadarnhau kedymdeithas yꝛydunt paratoi llogeu awnaethant amynet yndunt. Ac y gaer vynȣ y deuthant yꝛtir. A gȣedy honni eudyuot yꝛ tir ȣynt dꝛos ygȣladoed. Vthur pendꝛagon agymerth holl varchogyon a holl wyꝛ aruaȣc yꝛ ynys. ac yd aeth parth achymry ȣꝛth ymlad ar gelynyō Kanys Emrys wledic y vꝛaȣt aoed yn glaf ygkaer wynt. ac ȣꝛth hynny ny allei dyuot yꝛ lluyd. A gȣedy gȣybot o baſcen agillamȣꝛi kynny arſaeſon y gyt ac ȣynt llaȣenhau aoꝛugant yn uaȣꝛ. kan tybygynt bot ynhaȣs udūt goꝛeſkyn y teyꝛnas o ~~ach~~achaȣs clefyt y bꝛenhin. Ac val yd oedynt yny murmur hȣnnȣ ymplith y llu. neſſau aoꝛuc vn oꝛ ſaeſon at paſcen Sef oed y enȣ ef eopa

adyȣedut ual hyn ȣrthaȣ. Beth arodut ti o da heb ef yr neb aallei lad y brenhin. pafcen adyȣaȣt ȣrthaȣ. Pȣy bynhac aefkynnei hynny yny vedȣl. a dȣyn ar perffeithrȣyd y weithret mi arodȣn idaȣ mil o bunneu aryant. am hanȣylyt inheu am kedymdeithas hyt tra vydȣn vyȣ. Ac os ytyghetuenneu aganhattaei ymi arueru o gorȣn teyrnas ynys prydein mi aegȣnaȣn ef ynfȣydaȣc im. A hynny agadarnhaȣn trȣy aruoll. Ac ar hynny y dyȣaȣt eopa. Mi adyfceis heb ef ieith y brytanyeit ac eudeuaȣt mi ae gȣn. A chyfarwyd ȣyf ygkelfydyt medeginyaeth. Ac ȣrth hynny o chywiri ti yr hynn ydȣyt yny adaȣ imi. Minheu adychymygaf vymot yngriftaȣn ac yn vrytȣn ac yn rith medic mi adeuaf at y brenhin ami aȣnaf diaȣt idaȣ yr hon ae * llado ynteu. A hyt panuo kynt ykaffȣyf ymȣelet ar brenhin Mi aymwnaf ynvynach crefydus reolaȣdyr ac yn dyfkedic o bop dyfc. A gȣedy adaȣ o honaȣ hynny. Pafcen drȣy gedernyt aruoll aedeȣis kywiraȣ idaȣ pob peth megys y hadaȣffei. Ac ȣrth hynny yny lle eopa aberis eillaȣ y varyf. achneivaȣ y wallt. ac eillaȣ corun idaȣ. A chymryt gȣifc mynach ymdanaȣ allestri ac offer medic. A chymryt y hynt parth a chaer wynt. A gȣedy dyuot yr dinas ac yr gaer. dangos ywaffanaeth aegelfydyt aorȣuc y waffanaethwyr y brenhin. A chedymdeithas agavas y gan y rei hynny. Kany damunit yno dim avei well no chaffel medic da A gȣedy dyuot rac bron ybrenhin. ef aedewis y wneuthur yniach o mynnei ynteu arueru or diodyd a rodei ef idaȣ. A heb vn gohir erchi aorȣucpȣyt idaȣ wneuthur diaȣt yr brenhin. Ac yn dianot kymyfgu gȣenwyn aorȣuc ar diaȣt aerodi yr brenhin. A gȣedy yvet ydiaȣt o emrys erchi aorȣuc yr yfgymyn vradȣr hȣnnȣ idaȣ dodi dillat arnaȣ achyfgu. Kanys velly kadarnach ydymgymerei y gȣenȣyn

ac ef. Ac vfudhau aorac y brenhin ydyfc yr yfgymyn vradór hónnó. A chyfgu megys kyt bei ohynny y kaffei ynteu holl Jechyt agóaret. Ac ny bu vn gohir y gyt ac yredaód y góenóyn dróy ffeneftri y gorff yny lle y deuth ageu yny ol yr hónn ny wyr ac ny myn arbet neb. Ac yn hynny róg vn ac arall llithraó yr yfkymyn vratór allan. Ac nyt ymdangoffes yny llys ohynny allan. A hyt tra yttoedynt hóy ygkylch hynny ydymdangoffes feren anryued y meint ae lleufer ac un paladyr idi. Ac ar benn ypaladyr hónnó ydoed pellen o dan ar lun dreic. Ac oeneu honno y kerdynt deu baladyr. ahyt y neill o nadunt awelit ynyftynu dros teruyneu ffreinc ar * llall awelit yn kerdet parth ac Jwerdon ac ynterfynu ynfeith paladyr bychein.

A phan ymdangoffes y feren honno enryfedaót ac ofyn adrewjs paób or aegóelas. A diruaór ofyn a gymerth uthur braót y brenhin. yny lle ydoed ykymry ynkyrchu yelynyon. A gofyn y baóp or doethon aoed y gyt ac ef py beth aaróydockaei yferen honno Ac ymplith paób or rei hynny yderchis ef dyfynu myrdin yr lle. A góedy dyuot Myrdin afefyll rac y vron. Vthur aerchis idaó damlewychu pybeth aaróydockaei yferen rac dyóededic uchot. Ac yny lle wylaó aorac Myrdin. agalór yyfprryt attaó a dywedut val hyn. O gollet heb ymwaret. O ymdiuat bobyl vrytaen oagheu ybonhedickaf vrenhin y brytanyeit emrys wledic ac yny agheu ef yd aballem ni oll pei narodei duó ynni ganhorthóy. Ac órth hynny ybonhedickaf tywyffaóc uthur brryffya di brryffya. ac na ohir yn góneuthur bróydyr athelynyon. Kanys yvudugolyaeth a vyd yth laó. Ti avydy vrenhin. ar ynys brydein oll. Ti aaróydockæa yferen ar tanaól dreic y dan yferen. Ypaladyr a yftyn parth

affreinc. hónnó a aróydockæ Mab kyvoethaóc avyd itt Achyuoeth hónnó ae vedyant a amdiffyn y teyrnassoed ac avydant y danaó ynhollaól. Ypaladyr arall aystyn parth amor Iwerdon aaróydocka Merch avyd itt A Meibon honno aehóyron a vedant pob eilwers teyrnas ynys prydeī.

Ac val ydoed uthur ynpetrussaó ae góir akelóyd adyóedassei vyrdin am y seren. Megys y darparyssei kyrchu parth ar lle ydoed yelynyon aorruc. Agóedy ydyuot hyt ger llaó mynyó. ac nat oed namyn ymdeith hanner dyd yrydunt. A góedy góybot opascen a gillamóri arsaesson eubot yn dyuot. óynt aaethant yn euherbyn A góedy eudyuot hyt pan ymwelsant o bop tu óynt a ossodassant eu * bydinoed. Ac adechreussant ymlad. Armarchogyon o bop parth alas megys yderuyd yny kyfryó damwein hónnó. Ac ordiwed góedy treulaó llaóer or dyd gorruot aorruc uthur. Adechreu ffo aónaethant y gelyóny parth ae llogeu góedy llad pascen agillamóri. ac eu hymlit aónaeth y kyótaótwyr ac eu llad ar eu ffo. Ar vudugolyaeth a dygóydóys ~~yn llaó~~ ynllaó y tywyssaóc. Achrist yny ganhorthóyaó. Agóedy yueint ladua honno. Megys y gallóys gyntaf ef aaeth parth a chaer wynt. kanys kenadeu adathoedynt attaó y venegi dygóydedigaeth ybrenhin ary daruot yr archescyb ar escyb ar abadeu y deyrnas y gladu gerllaó manachlaóc ambyr y myón cor ykeóri. yr hónn a barysseī y wneuthur hyt tra yttoed ynvyó. Kanys pan glyóssynt hóy y uaróolyaeth ef ydymgynullyssynt yr escyb ar abadeu ar ysgolheigon yr holl teyrnas megys ydylyynt órth aróylant gór kymeint y urdas ahónnó. Kanys yny vywyt y gorchymunassei ef y gladu yny lle hónnó. Ac órth hynny y gyt abrenhinaól aróylant ycladóyt yno ...

Agóedy hynny ynydoedynt alwedigyon yr yſgolheigon ar Neygyon ar bobyl ygyt oll. Vthur braót y brenhin agymerth corron y deyrnas Ac ogyt anoc paób yngyffredin ef avrdóyt ynvrenhin. Ac yna koffau aorruc ydehogyl awnathoed Myrdin or rac dywededic ſeren uchot. Ef aerchis góneuth" Nun dóy drreic o eur. achynhebygróyd yr hon a ymdangoſſaſſei y gyt ar ſeren arnunt. A góedy góneuthur y rei hynny oenryfed gyórreinróyd. ef aoffrymaód yneill onadunt yr eglóys bennaf ygkaer wynt. ar Nall aettellis gantaó órth y haróein yny vlaen ynNe aróyd idaó A phan elei ymróydyr ac y gat ac yymlad. Ac or amſer hónnó allan y gelóit ef ben drragon. Ac órth hynny y kafas ef yr enó hónnó. órth y darogan ef * oVyrdin dróy y drreic y vot yn vrenhin . . .

Ac ynyr amſer hónnó octa mab heingyſt ac offa y gar pan welſant eubot yn ryd orraruoll arodyſſynt y emrys wledic. Medylyaó aónaethant ryfelu ynerbyn uthur. ac ehagu eutruyneu ehunein Kanys y ſaeſon avuaſſynt ygyt a phaſcen mab górtheyrn a gymeraſſynt attunt. Ac eukenadeu aellygyſſynt hyt yn germania ynol ereill. A góedy ymgynullaó kynulleitua vaór y gyt o nadunt. Dechreu aónaethant anreithaó y gogled agóladoed yr ynys. ac ymrodi ygcreulonder yn gymeint adiſtryó y keyryd ar keſtyll ar Neoed kadadarn or alban hyt ygkaer efraóc. Ac eiſted órth y gaer. Vthur benn gyt a holl gedernyt adeórred y deyrnas adeuthant yndianot yymlad ac óynt. Sef awnaeth yſaeſoneiſſoes górthóynebu yn órraól yr brytanyeit ac eukymell ar ffo. A góedy kaffel y vudugolyaeth or ſaeſon. óynt aerlityaſſant y brytanyeit hyt ymynyd dameu gan eu Nad

hyt tra gynhellis yr heul y dyd. Ac yſſef oed anſaôd y mynyd hônnô vchel oed achelli yny penn. A cherric yny chylch diffôys ymeint Alle adas y breſſôylaô bôyſtuileit. Ar mynyd hônnô agymeraſſant y brytanyeit aegynnal ynamdiffyn udunt ynos. A gôedy goruot or nos ar ydyd. Vthur benn dragon adyfynnôys attaô y tywyſſogyon. ar ieirll ar barôneit. hyt pan vei drôy eu kyghor ôynt py wed y gôrthôynepynt y eu gelynyon. Acyngyflym ôynt adeuthant ôrth dyfyn y brenhin A gôedy eudyuot ygyt yderchis y brenhin udunt rodi eukyghor. Ac yngyntaf yderchis y ôrlois tyôſſaôc kernyô dyôedut ygyghor ef. Kanys gôr doeth aeduet y ſynnôyr oed hônnô. Ac ar hynny gôrlois adywaôt ualhyn. Nyt reit heb ef amgylchon nac ymadrodyon gorôac ygkylch hynn. Namyn hyt tra barhao * y nos y mae raôn ynni Arueru o leôder a deôred. o mynôn nineu arueru orydit avo hôy ac on buched. Kanys maôr yô amylder y paganyeit ae chôant y ymlad allei yô annifer ninheu. Ac os ydyd aarhoôn ny barnaf i. bot yngryno inni ymgyfaruot ac ôynt. Ac ôrth hynny tra ~~bar~~barhao tyôyllôch ynos diſkynôn ac yndeiſſyfeit kyrchôn ameupenn yn eu pebyllEu yn diarôybot. kanys ny thebygant hôy an dyuot ni. Ac uelly yndirybud diaruot y kaffôn ni y uudugolyaeth o nadunt of o vn vryt ydaruerôn ninheu o leôder ahynny heb petruſter. Ar kygor hônnô avu da gan baôp. Ac ufudhau aônaethant oe dyſc ef. Ac yndiannot kyweiraô eu bydinoed. ac yn wiſgedic oc eu harueu kyrchu llueſteu eu gelynyon. Ac yn dihewyt ac o vn vryt eu kyrchu. A gôedyuot ynagos yrlluueſteu. Y gôylwyr awybuant eu bot yn dyuot. Ac oſein eukyrn y duhunaſſant eu kedymdeithon kyſgadur. Ac ôrth hynny yn gynherfedic duhunaô aônaethant Arei o nadunt gan vrys aôiſgynt

eu harueu. Ereill yn achubedic o ofyn a ffoynt yr lle y harǒedei eu tyghetueneu. Ar brytanyeit gan teǒhau eu bydinoed yngyflym ac yn wychyr y kyrchynt luesteu y eu gelynyon. Ac ygyt a noethon glesydeu ruthraǒ eu gelynyon. Ar rei hynny gǒedy eudamgylchynu yn deissyuedic nyt oed gryno y telynt ymlad. Kanys y rei ereill glǒder y gyt a chyghor aoed gantunt. Ac ǒrth hynny ybrytanyeit yn wychyr y kerdynt gan lad y paganyeit hyt ar vilioed. Ac ordiwed y dellit octa ac offa. Ar saeson yn hollaǒl aymwasgaryssant heb ymganlyn o neb aegilyd.

Agǒedy y vudugolyaeth honno ydaeth ybrenhin hyt ygkaer alclut y lunyaethu y deyrnas honno ac yatneǒ*ydu y thagnefed. Ac odyna kylchynu holl wladoed yscotlont. Agestǒg yr ǒrthǒyneb pobyl honno aorruc ǒrth y gyghor. A chymeint o iaǒnder agǒirioned aorruc ef drǒy ygǒladoed ac nasgǒnathoed neb kyn noc ef y gymeint. Ac ǒrth hynny ybydei y ofyn ar baǒp or gǒnelynt na drǒc nacham yny amser ef kanys heb drugared y poenit. Ac or diwed gǒedy hedychu athagnefedu holl teyrnassoed y gogled. Odyna yd aeth hyt ynllundein. kanys yno y mynnei ef wisgaǒ corron y deyrnas. A chanenryded ac adurn gǒneuthur gǒylua y pasc yn vrenhinaǒl. Ac ufudhau aǒnaeth paǒb idaǒ. Ac o bop amryfaelon geyryd achestyll adinassoed agǒledi ymgynullaǒ awnaethant ynerbyn y dyd gossodedic hǒnnǒ. Ac ǒrth hynny ybrenhin aenrydedǒys yr wylua honno yn vrenhinaǒl megys y darparyssei. Ac aymrodes y lewenyd y gyt ae wyrda. A lleǒenyd aǒnaei baǒb. kanys llaǒen oed y brenhin ynaruoll paǒb onadunt hǒy. Ac yno y dathoedynt ysaǒl uonhedigyon adylyedogyon gyt ac eugǒraged ac eu merchet. megys ydoedynt teilǒg o enryded kymeint

ahónnó. Ac yno y doeth górlois tyóyssaóc kernyó ac eigyr ywreic ygyt ac ef. Aphryt ywreic honno ae thegóch aorchysygei wraged ynys prydein oll. kany cheffyt vn kyn decket ahi . . .

A góedy góelet or brenhin eigyr ymplith y góraged ereill. syllu aoruc arnei yngraff ac ymlenwi oecharyat yngymeint ac nat oed dim gantaó neb namyn hi ehunan. Ae holl uedól aeholl ynni yny chylch hi ytreiglei ef. Ac y honno e hunan ydanuonit yr anregyon odidaóc ar góirodeu ar anercheu serchaóc heb orffoóys. Ac ynvynych amneidaó arnei achóerthin a geireu digryf góaryus adywedei. A phan welas y gór hi hynny lidiaó aoruc ynvóy no meint. aheb ganhat yn * gyffroedic adaó y lys yndiannot. Ac ny bu yny lys neb a allei y wahaód kanys ofynoed gantaó colli yrhynn móyaf agarei odim bydaól. Ac órth hynny lityaó a blygu aoruc ybrenhin órthaó ac erchi idaó ymchoelut yrlys y wneuthur iaón yrbrenhin or sarhaet aónathoed amadaó ylys ynagkyfreithaól ynheróyd y barnei kyfreith ylys idaó. A góedy nat ufudhaei wrlois idaó órth yorchymyn lityaó ynvaór aoruc ybrenhin. Ac yny lit ae gyffro tygu ydanreithei ygyfoeth yn hollaól ony delei y wneuthur iaón idaó. Aheb un gohir ar racdywededic irlloned honno ynparhau yrydunt. kynullaó lu aoruc y brenhin amynet tu achernyó. adechreu losgi y dinassoed ar kestyll ar trefyd. Ac ny lafassaód górlois ymgyfaruot nac ymerbynyeit ac ef kanys lei oed eiryf ywyr aruaóc noc ef Ac órth hynny dewissach uu gantaó kadarnhau y gestyll hyt pan gaffei ynteu borth o iwerdon. A chanys móy oed youal ae bryder am y órleic noc amdanaó ehunan. Ac órth hynny ef aedodes hi ygkastell tindagol yr hón aoed ossodedic ymyón y mor. A hónnó aoed

diogelaf achadarnaf amdiffyn ar y helo ef. Ac ynteu ehun aaeth y gastell dimlyot. rac damwein eu kaffel ell deu y gyt. A goedy menegi hynny yr brenhi Kyrchu aorruc ynteu y kastell ydoed gorlois yndao. Ac eisted orthao a goarchae pob ffoord or y gellit dyuot allan ohonao. Agoedy llithrao yspeit pytheonos. koffau aorruc y brenhin ygaryat ar eigyr. agalo attao aorruc olphin or ryt garadaoc kedymdeith neillturedic achyt varchaoc idao. A menegi idao mal hyn. yn llosgi ydoyf .i. ogaryat eigyr heb ef yngymeint ac nat petrus genyf na allaf ochlyt perigyl uygkorf ony chaffaf y wreic orth vygkygor. Ac orth hynny heb ef ydarchaf itt gygor or honn y gallyf eilenoi vy eoyllys rac damwein odragofeileint vy aballu * Ac arhynny y dyoaot olphin. Argloyd heb ef poy aallei rodi kyghor itti. kanyt oef neb kyfryo rym nac ansaod y gallem ni vynet ygkylch castell tindagol. kanys yny mor y mae gossodedic ac yngayedic yny gylch or mor. Ac nat oes vnffoord ygaller mynet idao namyn vn garrec gyfig. A honno try wyr aruaoc aellynt y chado kyt delei teyrnas prydein ygyt athi. Ac eissoes pei myrdin vard aonelei y allu y gyt a thi yn graff ygkylch hynny. mi adybygon droy y gyghor ef y gallut ti arueru oth damunet ac oth ewyllys. A chredu aorruc y brenhin y hynny. a dysynu Myrdin attao. Kanys yny llud ydoed. A goedy dyuot myrdin rac y vron ef. Ef aerchis idao rodi kyghor idao droy yr honn y gallei kaffel eigyr orth y gygor A goedy goybot o honao meint y gofeileint ar pryder aoed arybrenhin am eigyr. Doluryao aorruc Myrdin rac meint karyat ybrenhin arnei. a dywedut ualhynn. O mynny di gaffel dy ewyllys orth dy gyghor. reit yo itt arueru o gelfydodeu neoyd ar nychlyosporyt eiryoet ythoes ti. Kanys mi aon o medeginyaetheu .i. rodi ytti

drych ac anfaod gorlois. Kyt na bo neb aoypo na bo ti vo gorlois. Ac orth hynny omynny ditheu vfudhau y hynny. Minheu ath wnaf di yny drych ar wed ymae gorlois. ac olphin oryt garadaoc yn rith Jordan o dindagol. A minheu yn drydyd ygyt achoi agymeraf ytrydyd ffigur. Ac velly yndiogel ygelly vynet yr kaftell ymae eigyr yndao. Ac vfudhau aorruc y brenhin oe holl dihewyt y hynny. Ac or diwed gorchymyn yllu aorruc y teulu. Ac ymrodi y vedeginyaetheu Myrdin. Ae fymudao yn rith gorlois awnaeth megys y dywedaffei. Ac olphin yn rith iordan. A myrdin yn rith brithvael. Megys nat oed neb or holl nifer aehadnappei megys ybueffynt gyt. Ac odyna kymryt eufford aorugāt. * parth achaftell tindagol ynylle ydoed eigyr. A phan oed gyflio gor allöyn y doethant yno. A goedy menegi yr porthaor bot yr iarll yn dyuot ynylle agori yporth aorruc. ac ymyon y deuthant. kanys pybeth arall adebygei neb pan welynt wrlois ehun yny furyf yndyuot. Ac yno ynos honno ytrigyöys y brenhin y gyt ac eigyr. ac eilenwi y damunedic ferch ygyt ahi aorruc. Kanys edrych ar y ffuryf agymeraffei y brenhin oed yntöyllao eigyr. Ac ygyt ahynny hefyt yr ymadrodyon dechymegedic töyllodrus oed yny thöyllao. Kanys ef adyöaöt y dyuot ynlledrat oblith y llu y fyllu py wed ydoed y kaftell ar neb agarei ynteu ynvöy norholl vyt aoed yny caftell. Ac orth ual y credei hitheu bot ynwir pob peth or adyöedei ynteu. Ar nos honno y kahat yr enrydeduffaf arthur. yr hönn göedy hynny adangoffes yn enryfed weithredoed y uot yn uolyanus arderchaöc. Ac odyna eiffoes göedy göybot eiffeu y brenhin ymplith y llu. Ynagkyfröys mynet pen draffen aönaethant. Ac ymrodi y geiffao diftryö y gaer ar caftell. A chymell y iarll y rodi kat ar

uaes udunt. Ac odyna y Jarll ynagkyghorus y deuth aeuarchogyon ygyt ac ef allan gandebygu o honaw gallu onifer bychan ymerbynyaw agwrthwynebu yr ſawl uarchogyon aruawc aoedynt yn euherbyn. Ac odyna gwedy dechreu ymlad opob parth. Ynylle ymplith yrei kyntaf gwrlois alas. ac ygwaſkaryſſant ygedydeithon. Ac ykahat y kaſtell ydoedynt yndaw. arda aoed yndaw yn agkyffredin yrannwyt. kanys pawb megys y rannei y tyghetuen idaw ae kymerei. A gwedy daruot y gyfranc ar damweī hwnnw. Kenadeu adeuthant at eigyr y venegi idi ry lad y Jarll achaffel y caſtell. Ac eiſſoes gwedy gwelet o nadunt y brenhin yn rith gwrlois yn eiſted gyt ahi. Yrdanc abrawa a aeth ar*nunt. Aryfedu y gwr a adewſſynt gwedy yrlad yny vrwydyr. gwelet hwnnw yn vyw ac yniach oc eublaen yno. Ny wydynt wy ymedeginyaetheu ry wnathoed Myrdin. Ac yn erbyn ychwedleu hynny chwerthin awnaei y brenhin. Ac ygyt ar geireu hynny dodj y dwylaw ygkylch y Jarlles adywedut. Arglwydes heb ef nym llas .i. namyn megys y gwely di. Bywwyf .i. dolur eiſſoes yw genyf ynheu ry gaffel vygkaſtell allad vygwyr. Ac wrth hynny mi aaf ynerbyn y brenhin ac adagefedaf ac ef rac dyuot damwein avo gwaeth. Ac wrth hynny ydaeth ac ykyrchwys att yllu. Agwedy bwrw drych affuryf gwrlois yarnaw. ef aymchoeles ynuthur penn dragon. A gwedy menegi idaw y damwein ar ymlad. Doluryaw aorruc oagheu gwrlois. Ac eiſſoes orparth arall llawen oed. o achaws bot eigyr ynryd ellygedic oephriodas. Ac yndianot ymchoelut aorruc parth achaſtell tindagol. Ar caſtell agafaſ. Ac eigyr agymerth. ac arueru ohonei aorruc yn herwyd y ewyllys. A phreſſwylaw y gyt ynrwymedic o garyat. A mab amerch avu udunt. Ac enw ymab vu arthur. Ac enw y verch vu anna. A hōno vu

vam walchmei amedraȣt. Ac avu wreic yleu uab kynuarch herȣyd gȣiryoned yr ystorya.

Ac odyna gȣedy mynet dydyeu ac amseroed heibaȣ. Yndiruaȣr glefyt y dygȣydȣys y brenhin. Agȣedy y vot velly drȣy laȣer oamser. Blinaȣ aȣnaethant y gȣyr aoed yn kadȣ octa ac offa yrei agoffaysſam ni uchot. a ffo gyt ac ȣynt hyt yngermania. Ac yparattoi diruaȣr lyges ȣrth dyuot y distriȣ holl ynys prydein. a hynny adarvu. Kanys hȣynt aymchoelassant gyt a diruaȣr lyges ac aneiryf onifer gantunt. Ac ynyr alban ydiskynnassāt Ar dinassoed ar kiwtaȣtwyr odan a haearn a dechreuassant eu molestu ac euhanreithaȣ. Ac ȣrth hynny holl lu ynys * prydein a orchymynnȣyt y leu uab kynuarch ȣrth geissaȣ gȣrthlad y gelynyon Ar lleu hȣnnȣ iarll kaer lyr oed. Ymarchaȣc gȣychraf a deȣraf achlotuorussaf a doethaf oed ac aeduet o oet. Ac o achaȣs y molyanneu ar deuodeu da hynny yny glotuori. Ybrenhin a rodassei anna y verch idaȣ. a llywodraeth y deyrnas hyt tra yttoed y brenhin yn gorwed yny glefyt Argȣr hȣnnȣ gȣedy mynet ohonaȣ adechreu ymlad argelynyon ynuynych ykiliei racdunt. megys y bei reit idaȣ kyrchu y dinassoed kadarn racdunt. Gȣeitheu ereill y bydei vudugaȣl ac ygȣassgarei ȣynt yr koedyd ac yr mynyded ac yr kerric. Gȣeitheu ereill y kymhellei ȣynt y eu llogeu yn waratwydus. Ac uelly hir petruster ymlad a vu yrydunt. Megys na allei neb wybot pydiȣ ydelhei y uudugolyaeth. kanys syberȣyt y brytanyeit oed yneuhargywedu. ȣrth nat oed teilȣg gantunt bot ȣrth gyghor y Jarll yny llywyaȣ. Ac ȣrth hynny ydoedynt wannach ac ny ellynt kaffel budugolyaeth oc eugelynyon. Agȣedy daruot anreithaȣ yr ynys haeach yn hollaȣl pan uenegit hynny yrbrenhin llityaȣ aorȣc ynvȣy noc

ydylyei ac y deiſſyſei y gleſyt aewander. Ac erchi dyſynnu holl wyrda y teyrnas hyt attaw ef wrth eu hagreithaw am euſyberwyt. A phan welas ef bawp rac y gyndrycholder ef ymgerydu ac ymgeinaw y gyt achoſpetigaetheu adywawt wrthunt. A thebygu awnaeth ydaei ehun yn eu blaen ynerbyn y elynyon. Ac wrth hỹny gorchymyn aorruc gwneuthur elor idaw ynyr hon y gellit y dwyn yndi. Kanys y gleſyt ae wander aludyei hyt nat oed hawd y dwyn ynteu yn anſawd arall Ac ygyt ahynny gorchymyn aorruc y bawb^vot yn barawt erbyn pan vei reit wrthunt wrth ymgyſaruot ac eu gelynyon. A heb vn gohir parawt^uu yr elor A pharawt vu bawp yn erbyn ydyd teruynedic. ... *

Agwedy dyuot y brenhin hyt yn verolan y lle aelwir yr awr honn seint alban ynylle yd oedynt yracdywededigyon elynyon ſaeſon ỹ kodi ac yn diſtryw yr holl bobyl. Agwedy menegi y octa ac offa bot y brytanyeit yndyuot ac eubrenhin gantunt ar elor ny bu teilwg gantunt ymlad ac wynt. kanys eu brenhin aducſynt ar elor gantunt. Ac y dywedynt y vot yn haner marw. Ac na dylynt gwyr kymeint ar rei hynny ymlad ar ryw dyn hwnnw. Ac wrth hynny ydaethant yr gaer ymywn. Ac adaw y pyrth ynagoret. Megys nabei dim ofyn arnadunt. Ac ygyt ac ymenegit hynny yr brenhin yngyflym erch^i aorruc kyrchu ydinas. ac o bop parth ymlad adamgylchynu ymuroed. ac yn ylle ufudhau awnaethant ykiwtawtwyr achylchynu ygaer. A gwneuthur aerua orſaeſon athorri y muroed haeach. pei nabei or diwed dechreu orſaeſon gwrthwynebu vdunt. Kanys pan welſant hwy y kiwtawtwyr yn gorruot arnadunt y bu ediuar gantunt euſyberwyt ar y dechreu. Ac wrth hynny ymrodi awnaethant y eu hamdiffyn e hunein o hynny allan. ac yſkynu ar ymuroed ac obop amryw

ergytyon gȯrthlad ybrytanyeit. Ac or diȯed eissoes aphaȯb yn ymlad o bop parth y nos adeuth yr hon aȯohodes paȯb onadunt y gan yarueu ar orffoȯys. Gorffoȯys adamunei laȯer. Naȯer eissoes agyghorynt gywarsagu eugelynyon. ac eu distryȯ. A gȯedy gȯelet orsaeson ry argyȯedu oc eu syberȯyt udunt arbrytanyeit hayachgȯedy ry oruot. Aruaethu aȯnaethant pan vyd dyd mynet allan arodi kat ar vaes yrbrytanyeit. Ac uelly y gȯnaethant. Agossot eubydinoed megys ygellynt eilenwi eu haruaeth. Aphan welas y brytanyeit hynny Nunyaethu aorugant ȯynteu eu marchogyon ac eugossot yn vydinoed achyrchu yn euherbyn. ac yn gyntaf eukyrchu. Ac yny Ne gȯrthȯynebu aȯnaeth ysaeson vdunt. achyrchu y brytanyeit * gan neȯidyaȯ agheu obop parth. Ac or diwed gwedy treulaȯ Naȯer or dyd y vudugolyaeth agafas y brytanyeit. Ac ynydoedynt ladedigyon octa ac offa dangos eu kefneu aȯnaeth y saeson ereill affo. Ac ȯrth hynny kymeint o leȯenyd agymerth y brenhin yndaȯ. A hyt pangyfodes ehunan yny eisted ar y elor pryt na allei kyn no hynny heb ganhor | dynyon ereill gychȯynu. A chyn laȯenet vu achyt ry delei idaȯ deissyfyt iechyt ahynny ymellȯg yn chȯerthin aorruc. a chan diruawr lȯenyd dywedut yn vchel yr ymadraȯd hȯnn aorruc. Y brat wyr heb ef amgelȯynt i. brenhī haner marȯ kanys claf oedȯn. Ac ȯrth vy arȯein i. aryr elor yndiamheu velly ydoedȯn inheu. Eissoes gȯell yȯ genyf ynhanner marȯ gorruot ar nadunt. no bot yn iach ac ynvyȯ gan orruot arnaf inheu ...

A gȯedy gorruot ar ysaeson. yr hynny ny pheidassant ȯy ac eu tȯyll. namyn kyrchu gogled gȯlatoed yr ynys. Ac ymlad ar bobyl aryfelu arnadunt. Ar rei hynny avynnassei uthur pen dragon

euherlit pei naſ lludyei y tyóyſſogyon. Kanys trymach vu y heint olaóer góedy hynny obop ffoɪd. gleóach oedynt y gelynyon ynkeiſaó dareſtóg y teyɪnas udunt. Ac ymrodi aoɪugant y eukyneſaót vɪat óynt. A medylyaó paóed y gellynt o vrat lad y bɪenhin. A góedy nacheffynt anſaód arall llunyaethu aónaethant ylad agóenóyn. A hynny aónaethant kanys hyt tra yttoed y bɪenhin ynſeint alban óynt aellygaſſant genadeu yn rith achenogyon y ſyllu anſaód y llys. Vn peth adeóiſſyſſant y kenadeu y eubɪat yɪei auuaſſynt yn anſaód y llys. Kanys ynagos yɪ neuad ydoed ffynhaón loyó. ac o honno y gnottaei y bɪenhin yvet dóſóɪ pryt na chaffei vlaſ ar diaót olyn arall yny byt rac yheint. Ac óɪth hynny kylch y ffynha*ón awnaethant yɪ yſgymyn vɪatwyɪ yn llaón oɪgóenóyn hyt pan lygróys ydóſóɪ arettei oɪffynhaón. Ac óɪth hynny val y llewas ybɪenhin ydóſóɪ hónnó Bɪyſſedic agheu ae dareſtygaód. A chyt ac ynteu llaóer o dynyon ereill aleóas y dóſóɪ avuant veiró. A góedy caffel góybot y tóyll hónnó. Llanó y ffynhaón oɪ dayar aónaethpóyt hyt pan yttoed cruc maóɪ yn vch noɪ dayar arnei. A góedy honni maɪóolyaeth y bɪenhin dɪóy y teyɪnas. Ymgynullaó aónaethant yɪ archeſcyb ar eſcyb ar abadeu ar yſcolheigon. Ac óynt adugaſſant y goɪff ef hyt ymanachlaóc ambyɪ. Ac ymyón coɪ ykeóɪi ger llaó emrys wledic y vɪaót ynvɪenhinaól aróylant y cladyſſant ...

A góedy maró uthur pendɪagon yd ymgynullaſſant holl wyɪda ynys pɪydein Jeirll abaróneit amarchogyon vɪdaól ac eſcyb ac abadeu ac athraóon hyt ygkaer vudei. Ac ogytſynyedigaeth paób. ydarchyſſant y dyfric archeſcob kaer llion ar óyſc vɪdaó arthur yvab ynteu ynvɪenhin. Ac eu hagen ae kymhellei y hynny. Kanys pan gigleu y

ſaeſon marȣolyaeth vthur pendragon. yd eſſygyſſynt ȣynteu genadeu hyt yngermania y geiſſaȣ porth. Ac neurdathoed Nyghes vaȣr attunt. A cholgrim yn tyȣyſſaȣc arnadunt. Acneurdaroed udunt gorеſkyn o humyr hyt ymor achatyneis yny gogled. Sef oed hynny y dryded rann yynys prydein. Agȣedy gȣelet o dyfric archeſcob drueni ybobyl ae hymdiuedi. ef agymerth eſcyb y gyt ac ef. ac adodes corон y teyrnas amben arthur. A phymthegmlȣyd oed arthur yna. ac ny chlyȣſit arneb araſſ eiryoet y deuodeu o deȣred a haelder aoed arnaȣ ef. Idaȣ ef hefyt yd eniſſyſſei y dayoni anyanaȣl aoed arnaȣ y veint rat honno. hyt panoed garedic ef gan baȣp or aglyȣei dyȣetut amdanaȣ. Ac ȣrth hynny gȣedy yarderchockau ef or vrenhinaȣl enry*ded hȣnnȣ. gan gadȣ ohonaȣ y gnotaedic defaȣt a ymrodes y haelder. Ac odyna kymeint o amylder marchogyon a lithrei attaȣ. a megys y dyffygyei idaȣ ~~daȣ~~ da y rodi udunt yn vynych. Ac eiſſoes py diȣ bynhac y bo haelder anyanaȣl y gyt aphrofedic volyant. kyt bo eiſſeu arnaȣ ar dalym. Yr hynny ny at duȣ waſtat aghenoctit y argyȣedu idaȣ. Ac ȣrth hynny arthur kanys molyant agetymdeithockaei haelder adayoni. Nunyaethu ryfel aorуc ar yſaeſon. hyt panvei oc eugolut hȣy y kyſoethogei ynteu y teulu ae varchogyon. Kanys iaȣnder adyſkei hynny idaȣ. kanys ef adylyei odref tataȣl dylyet holl lywodraeth ynys prydein. A chynnuſſaȣ aorуc ef yrholl ieuenctit aoed daryſtygedic idaȣ ef achyrchu parth achaer effraȣc. A gȣedy gȣybot o golgrim hynny. kynuſſaȣ aorуc ynteu y ſaeſon ar yſcotteit ar ffichteit. Ac ygyt ac aneiryf luoſſogrȣyd nifer gantaȣ dyuot ynerbyn arthur hyt ygglan dulas. A gȣedy ymgyfaruot yna obop parth y dygȣydaſſant Naȣer ordeulu. Ac ordiwed arthur agafaſ

yvudugolyaeth. A ffo aorvc colgrim ydinas kaer efraog. Arthur aelu a gychwynogys ac awerchetwis arnaog. A goedy clybot obaldof y vraot ynteu hynny ef agyrchaod tu ar lle ydoed y vraot yggoarchae. Achoemil o wyr ganta y geiffao y rydhau odyno. Kanys yr amser ydymladyffei arthur ae vraot ef Ydoed baldof yna ar lan ymor ynaros dyuot chledric ogermania aoed yndyuot aphorth ganta udunt. Ac orth hynny goedy ydyuot ardec milltir yorth y gaer. Darparu aorvc doyn kyrch nos amben arthur aelu. Ac eiffoes nyt ymgelaod hynny rac arthur. Yna yderchis ynteu y gador tyoyffaoc kernyo kymryt whechant marchaoc atheir mil o bedyt ygyt ac ef amynet yn euherbyn. Ac euragot ynos honno y fford y doynt. A goedy kaffel * o gador goybot y fford y doynt y gelynyon. eu kyrchu aorvc kador yn deiffyfyt Agoedy brioao eubydinoed ac eu hyffigao a llad llaoer onadunt. Kymell y faefon aorvc ar ffo. Ac orth hynny diruaor driftyt a gofal agymerth baldof yndao orth naallogys ellog y vraot or goarchae ydoed yndao. Amedylyao aorvc py wed y gallei gaffel kyffur y ymdidan ae vraot. kanys ef adybygei ykaffei bop un onadunt ell deu rydit agoaret ynhollaol pei keffynt ymdidan y gyt. A goedy nachaffei fford arall yny byt. Eillao y wallt ae varyf aorvc. achymryt telyn yny lao. Ac ynrith ereftyn agoaryyd dyuot ymplith y llu ar lluefteu. Ar clymeu a ganei ef adangoffynt y vot yn telynyaor. Acordiwed goedy nathybygei neb yuot ef yn tywyffaoc falft mal ydoed. neffau aorvc parth amuroed y gaer dan ganu y telyn. A goedy yadnabot or goyr ovyon. Y dynu aorugant orth raffeu y myon. A goedy goelet ohonao y vraot ymgaru aorugant megys na ry ymwelynt droy laoer o yfpeit kyn no hynny. Ac val yd oedynt uelly yn

medylyaȣ ac yn keiſſaȣ yſtryȣ ꝑy wed y gellynt ymrydhau odyno ac yn annobeithaȣ oe rydit. nachaf eu kenadeu yndyuot o germania. awhechanllog ynllaȣn o varchogyon aruaȣc gantunt. A chledric yn dywyſſaȣc arnadunt. Ac yndiſgynu ynyr alban. A gȣedy clybot hynny o arthur. ymadaȣ aorȣuc ynteu ar dinas rac petruſter ymlad ar veint nifer honno. A mynet odyno hyt ynllundein. Ac yno galȣ attaȣ aorȣuc holl wyrda y deyrnas yſcolheigon a lleygyon. ac ymgyghor ac ȣynt beth awnelynt amhynny. Sef agaȣſſant o gyghor y kȣnſli hȣnnȣ. anuon kenadeu aorȣugant hyt ar hoȣel vab emyrllydaȣ brenhin brytaen vechan. y uenegi idaȣ * yr ormes adathoed gan y paganyeit ar ynys prydein. Kanys nei uab ychȣaer oed howel y arthur. A gȣedy clybot o howel y ryfel ar aflonydȣch aoed ar y ewythyr. erchi parattoi llyges aorȣuc. A chynullaȣ pymthegmil o uarchogyon aruaȣc. Ac ar ygȣynt kyntaf agafaſ ynyol. y deuth y borth hamȣnt yr tir y ynys prydein. Ac arthur aeharuolles ynteu. or enryded y gȣedei aruoll gȣr kyfurd ahȣnnȣ. Ac yn vynych ymgaru bop eilwers. Ac odyna gȣedy llithraȣ ychydic o dieuoed. ȣynt agyrchaſſant parth achaer kȣytcoet. yr hon lincol yr aȣr honn. ac yſſyd oſſodedic ynywlat aelȣir lindyſei ar benn mynyd rȣg dȣy auon. Ac ȣrth ygaer honno ydoed y paganyeit yneiſted. A gȣedy eu dyuot yno y gyt ac euholl niferoed. ymlad aorȣugant arſaeſon. Ac aglywedic aerua aȣnaethant o honunt. Kanys chwemil onadunt adygȣydaſſant yn yr un dyd hȣnȣ. Rei oc eu llad. ereill oc eubodi agollaſſant euheneideu. Ac ȣrth hynny rei ereill yngyflaȣn oofyn adaȣ y dinas aorȣugant. A chymryt euffo ynlle diogelȣch udunt. Ac ny orffoȣyſȣys arthur oc euhymlit hyt yn llȣyn kelydon. Ac yno ymgynull o bop lle aorȣugant

oc eu fo. amedylyaȣ gȣrthȣynebu y arthur. Ac odyna gȣedy dechreu ymlad. aerua aȣnaethant or brytanyeit gan eu hamdiffyn ehunein yn wraȣl. kanys owafcaȣ' ygȣyd yneukanhorthȣy ydoedynt yn aruer o daflu ergytyeu. Ac ygochelynt ȣynteu ergytyeu ybrytanyeit. A phanwelas arthur hynny yderchis ynteu trychu ycoet or parth hȣnnȣ yrllȣyn. A chymryt y kyffyon hynny ar traȣfprenneu ac eugoffot yneu kylch. ac eu gȣarchae yno megys na cheffynt vynet odyno. yny ymrodynt idaȣ neu yny vydynt veirȣ o newyn. Agȣedy daruot gȣneuthur y kae y dodes arth" y varchogyon yn vydinoed ygkylch y llȣyn. Ac yno y buant uelly tri dieu * atheir nos. A phan welas y faefon nat oed dim bȣyt gantunt. rac eu marȣ oll onewyn ȣynt aodologyffant y arthur ygellȣg ynryd y eu llogeu y uynet yeu gȣlat. Ac adaȣ jdaȣ ynteu eu heur ac euharyant ac eu holl fȣllt. A theyrnget idaȣ bop blȣydyn o germania. A chadarnhau hynny gan rodi gȣyftlon. Ac arthur agauaf ynygyghor kymryt hynny y gantunt. ac eugellȣg y eullogeu. Ac ual ydoedynt ynrȣygaȣ moroed ynmynet tu ae gȣlat y bu ediuar gantunt gȣneuthur yr amot hȣnnȣ ac arthur. A throffi euhȣyleu drachefyn parth ac ynys prydein adyuot y draeth totneis yr tir. A dechreu anreithaȣ y gȣladoed hyt ȳ hafren allad y tir diwollodron aorugant. Ac odyna y kymeraffant eu hynt hyt ygkaer vadon. ac eifted ȣrth ygaer. ac ymlad a hi. a gȣedy menegi hynny y arthur. Ryfedu aoruc meint eu tȣyll ac euhyfkymundaȣt. Ac yn diannot crogi eu gȣyftlon. Ac ymadaȣ aoruc ar yfcoteit ac arffichteit ydoed yny kywarfagu. A brysfyaȣ aoruc ydiftryȣ y faefon. Goualus oed amadaȣ howel ap emyr llydaȣ ynglaf ygkaer alclut oȣrthrȣm heint. Ac ordiȣed gȣedy dyuot hyt ylle y gȣelei y

ſaeſon. y dywaȣt ef ual hyn. Kany bo teilȣg gan yr yſgymunedigyon ſaeſon cadȣ ffyd ȣrthyf i. miui agadȣaf ffyd ȣrth duȣ. Ac y gyt ahynny oenerth ynteu a dialaf hediȣ waet vygkiȣtaȣtwyr arnadunt. Gȣiſgȣch aȣch arueu wyr gȣiſgȣch ac (y)n ȣraȣl kyrchȣn y bratwyr hynn. heb petruſter gan ganhorthȣy criſt ni aorfydȣn ...

Agȣedy dywedut oarthur hynny. Dyfric archeſcob kaer Llion ar ȣyſc aſafaȣd ar ben bryn gorruchel adywedut ual hynn aorruc. Ha wyrda heb ef yrei yſſyd arderchaȣc o griſtonogaȣl ffyd o honaȣch kyuodȣch. koffeȣch waet aȣch kiȣtawtȣyr yr hȣnn yſſyd eLlygedic drȣy urat ypaganyeit racco. kanys tragyȣydaȣl waratwyd yȣ yȣch o nyt ym*rodȣch yamdiffyn aȣchgȣlat ach rydit. Ac ȣrth hynny ymledȣch dros aȣch gȣlat ac orbyd reit ywch diodefȣch ageu drofti. Kanys yr agheu honno avyd budugolyaeth abuched yreneit. Pȣy bynhac hediȣ ael y agheu. ef ehunan aymryd yn wir aberth yduȣ. Ygȣr avu teilȣg gantaȣ rodi y eneit dros y vrodyr. Ac ȣrth hynny pȣy bynhac o hanaȣch alader ynyr ymlad hȣnn. Bit yr agheu honno yn benyt idaȣ ac yn vadeueint oebechodeu y dan amot naf gochelo or damȣeina ydyuot. Agȣedy kymryt bendyth ygȣr hȣnnȣ bryſſyaȣ aorruc paȣb y wiſgaȣ eu harueu ymdanunt. ac ufudhau y gymenediweu yr archeſcob. Ac yna arthur awiſcaȣd ymdanaȣ Luruc aoed teilȣg y vrenhin. penffeſtin eureit yſkythredic ac arȣyd dreic aadaſſȣyt oe benn. Taryan agymerth ar y yſgȣyd yrhonn aelȣit gȣeñ. ynyrhon ydoed delȣ yr arglȣydes veir ynyſkythredic. Kanys ympop yg areit y galȣei ef arnei ac y coffei. Ac arȣymȣyt a chaletuȣlch y gledyf goreu yr hȣnn awnathoedit ynynys avaLlach. Gleif adekcaȣd ydeheu ef yr hȣnn aelȣit Ron. Vchel

oed hównó a Nydan ac adas y aerua. Ac odyna góedy Nunyaethu ybydinoed o bop parth y ſaeſon ynherówyd eudeuaót. Kyrchu ynleó aónaethant. Ac ar hyt y dyd yn órraól górthóynebu yr brytanyeit. Ac ordiwed góedy troſſi yr heul ar y dygóydedigaeth achub mynyd maór (a)oed ynagos udūt aónaeth yſaeſon. Achynal hównó yn Ne caſteN udunt. Achan ymdiret ynamylder eu nifer. tybygu bot yn digaón vdunt o gedernit ymynyd. A góedy dóyn orheu' ydyd araN rac óyneb. Arthur aelu aeſkynnaód pen ymynyd. Ac eiſſoeſ Naóer owyr agoNes ef. kanys haós oed yr ſaeſon openn ymynyd argywedu yr brytanyeit yggórthóyneb y mynyd argywedu yrſaeſon. Ac ordióed gan vóyhau grym aNafur góedy caffel or * brytanyeit peñ ymynyd. yny Ne óynt a dangoſſaſſant eudeheuoed yrſaeſon. Ac yn erbyn hynny y ſaeſon ynórraól aoſſodaſſant eubronoed yn eu górthóyneb óynteu. Ac oc eu hoN angerd ymgynhal yneu herbyn. A góedy treulaó Naóer ordyd ueNy. Nidiaó aorruc arthur rac hóyret y góelei y vudugolyaeth yndyuot idaó. Ac ar hynny noethi caletuólch aorruc. agalós enó yrarglóydes ueir. Ac ovuan ruthur kyrchu y Ne teóaf y góelei vydinoed y ſaeſon. A phóy bynhac agyſarffei ac ef. gan alós duó duó o vn dyrnaót yNadei. Ac ny orffoóyſſaód ar vn ruthur honno hyt pan ladaód a chaletfólch ehun trugein wyr aphetóar can wr. A góedy góelet or brytanyeit hynny. teóhau eutorruoed awnaethant óynteu ae ymlit ynteu. ac o bop parth udunt góneuthur aerua. ac yny Ne y dygóydaſſant golgrim abaldólf y vraót aNaóer o vilyoed ygyt ac óynt. A phan welas cheldric perigyl ygedymdeithon yny Ne heb annot ymchoelut aorruc y gyt ar rei ereiN ar ffo...

Agoedy caffel o arthur y uudugolyaeth honno. Ef aerchis y gador iarll kernyo erlit y faefon hyt travryffyei ynteu yr alban. Kanys menegi ardaroed idao. ry dyuot yr yfcotteit ar ffichteit yymlad achaer alclut y lle ydadaoffei ef howel ynei yn glaf. Ac orth hynny y bryffyei ynteu yno rac caffel y gaer arnao. Ac odyna kador *tyo*yffaoc kernyo adeg mil ygyt ac ef *a*ymlynaod yfaefon. Ac nyt yn euhol ydaeth namyn achubeit eu llogeu yngyntaf a orruc rac caffel onadunt diogelôch nac amdiffyn or llogeu. Agoedy caffel eu llogeu o honao. dodi aorruc y marchogyon aruaoc gorreu aoed aryhelo yndunt rac caffell or faefon ford udunt os yno y kyrchynt. A goedy daruot cadarnhau y llogeu arnunt uelly * Ar vrys ymchoelut aorruc ar yelynyon ac eullad heb drugared gan eilenôi gorchymynneu arthur amdanunt Rei odeudyblic boen agyoarfegit A rei onadunt o oer grynedic callon|neu affoynt yrcoedyd ac yrllôyneu Freill yr mynyded argogofeu y geiffao yfpeit yachôanegu eu hoedel. Ac ordiwed goedy nat oed udunt neb ryo diogelôch yrhyn adihegis onadunt yn vrioedic. Oynt aymgymullaffant hyt yn ynys danet. A hyt yno tyoyffaoc kernyo ae hymlynaod gan eullad. Ac ny orffoôyffaod hyt pan las cheldric. Ac eukymell ôynteu oll y lao gan rodi goyftlon.

Ac yna goedy kadarnhau tagnefed ar faefon. Yny lle mynet aorruc ynol arthur hyt ygkaer alclut. yr hon ry daroed y arthur yrydhau y gan yr yfcotteit ar fichteit ac odyna y kyrchaod arthur ae lu hyt ymureif y wlat aelôir o enô arall reget. Ac yno ygôarchaeaod ef yr yfcotteit ar fichteit. Yrei kyn no hynny aymladyffynt yn erbyn arthur. Agoedy eudyuot ar ffo hyt ywlat honno. Oynt aaethant hyt yn llyn llumonôy. A chymryt yr

ynysſed aoedynt yny llyn yngedernit udunt kanys tri ugein ynys aoedynt yny llyn. A thri ugein karrec a nyth eryr ympop karrec. A rei hynny pop kalan mei adoynt y gyt. Ac aryllеis agenynt yna. dynyon ywlat honno a adnebydei y damoeineu adelei yny vloydyn rac oyneb Ac y gyt a hynny tri ugein auon *aredei* yr llyn. Ac nyredei orllyn namyn vn avon yr mor. Ac yr ynyſſed hynny y foyſſynt y gelynyon. *y geiſſao* amdiffyn ogedernit y(lly)n. Ac ny dygrynoes udunt namyn ychydic. kanys kynullao llogeu awnaeth arthur. achylchynu yr avonoed ar llyn. hyt na chaffei neb * vynet odyno. Aphymtheg niarnaot y bu yn eugoarchae uelly hyt pan vuant veiro hyt ar vilyoed. Ac mal ydoed arthur yn eu goarchae uelly nachaf vrenh[in] Joerdon yn dyuot a llyghes gantao. ac amylder obobloed achyſyeithydyon ynborth yr yſcotteit ar freinc. Ac orth hynny ymadao aorac arthur arllyn. Ac ymchoelut y arueu yny goydyl ar rei hynny gan eullad heb drugared agymhellоys ar ffo y eu golat. A goedy y uudugolyaeth honno ymchoylut drae gefy elchoyl y vynnu dileu kenedyl yr yſcotteit ar fichteit hyt ar dim. A goedy nat arbedei neb megys ykeffit. ymgyn|nullao ygyt aonaethant eſcyb y druan wlat honno ygyt ae kyſcolheigon or aoed daryſtygedic udunt ygyt ac eſcyrn y ſeint ac eu creireu. Ac yn troet noethon ydeuthant hyt rac bron arthur. Ac erchi ydrugared dros atlibin y bobyl honno. Ac areuglinyeu ywediao hyt pan drugarhaei orthunt kanys digaon oberigyl adroc rywnadoed udunt. kanyt oed reit idao dilit hyt ar dim yr hyn adihagyſſei onadunt. A goedy erchi trugared o nadunt ar ywed honno. Wylao o warder aorac arthur. arodi yr goyrda ſeint hynny eu harch ...

A gwedy daruawt hynny sylw aorwc howel uab emyr Llydaw ac enrysedu ansawd ylwyn y sawl avonoed arsawl ynyssed ar sawl gerric arsawl nythot eryrwt aoed yny lwyn. Ac ual ydoed ynrysedu hynny Arthur adywawt wrthaw bot lwyn arall yny wlat honno oed rysedach no honno. ac nyt oed bell odyno ac ugeint troetued yny hyt. avgeint yny llet a hynny ynbedrwgyl. Aphedeir kenedyl obyscawt amrywy yndi. ac ny cheffit byth un or rei hynny ynran ygilyd. Ac ymae lwyn arall heb ef ygkymry arlan hafren adynyon yw*lat honno aegeilw llyn llianwn. Ar llyn honno panvo ymor ȳ llawn ykymer y dwfwr yndaw ac y llwnc megys mor gerwyn hyt na chudyo y glāneu. Ac ygyt ac ydymchoelo y mor draegefyn y dreiaw. y gwrthyt y llyn y dwfwr agymerei yndi ac y brrw o honei megys mynyd hyt pan el dros y glāneu. Ac odamweinei yna vot neb ynsefyll ae wyneb att y llyn. o chyuarffei dim o asgellwrych hwnnw aedillan anawd vydei idaw ymdianc hyt nas sucknei ylwyn ef yndaw. Ac obydei ynteu aegefyn attaw yr nesset vei idi ynsefyll nyt argywedei idaw dim.

A gwedy hedychu ar yscotteit ybrenhī aaeth hyt ygkaer efrawc. y anrydedu gwylua y nadolic aoed ynagos. Aphan welas ef yr eglwyssew gwedy eudistrywy hyt y llawr. doluryaw yn uawr aorwc. kanys gwedy dehol sanssw archescob. ar gwyr | da mawr enrydedus ereill ygyt ac ef. llosci yr eglwyssew ar temleu awnathoed y saeson. A distrywy gwassanaeth duw ym pop lle. Kanys pan deuthant yr anreithwyr hynny. Y foes samsw archescob aseith escyb y gyt ac ef hyt yn llydaw. Ac yno yn enrydedus yderbynywyt hyt ydyd diwethaf oe vuched. Ac yno gwedy galw pawb y gyt or yscolheigon ac orbobyl ogyt gyghor pawb ygkyt ef aossodes priaf y gaplan ehunan yn

archescob ygkaer efraoc. Ar eglwyssеu diorеidedic hyt y Naor ef ae hatnewydwys. ac ae hardurnaod o grevydusson genveinoed owyr agwraged. Argwyrda bonhedigyon dylyedaoc arydeholassei ysaeson ac a ducsynt tref eutat. ef arodes y baop eu dylyet ac eu hanryded. Ac ymplith yrei hynny ydoedynt tri broder a hanhoedynt ovrenhinaol dylyet. Dyt amgen Neu uab kynuach. Ac vryen uab kynuarch. Ac araon uab kynuarch. A chyn dyuot gormes y saeson yrei hynny a dylyynt * tywyssogaeth ygwledi hynny. Ac yrgwyr hynny megys y baop ordylyedogyon ereill ef a vynnaod talu eudylyet. Ac orth hynny ef arodes y araon vab kynuarch yscotlont. Ac y vryen yrodes reget dan ytervyneu. Ac yleu uab kynuarch ygwr ydoed ychwaer gantao yr yn oes Emrys wledic. Ac ydoed idao deu vab ohonei. Gwalchmei. amedrawt. Y honno yrodes tywssogaeth Iodoneis a gwledi ereill aberthynei attei. Ac ordiwed gwedy dwyn yr ynys ary theruyneu yn hollaol ae hen teilygdawt ae hedychu. Ef agymerth gwreic. Sef oed y henw gwenhwyfar. Yr honn aoed o uonhedickaf genedyl gwyr rufein. Ac a uagyssit ynllys kadwr Jarll kernyw. Pryt honno aethegwch aorchyfygei ynys prydein . . .

Aphan deuth y gwanwyn araf rac wyneb. Ef abarattoes llyges ac a|eth hyt yn Iwerdon. Kanys honno avynei y gorefkyn idaw ehun Ac ual ydeuth yr tir nachaf gillamwri vrenhin iwerdon ac amylder bobyl gantaw yndyuot yn erbyn arthur wrth ymlad ac ef. Agwedy dechreu ymlad ynylle y bobyl noeth diarueu a ymchoelyssant drachefyn ar ffo yrlle y keffynt wascawt ac amdiffyn. Ac ny bu vn gohir yn dala gillamwri ae gymell wrth ewyllys arthur Ac wrth hynny holl tywyssogyon iwerdon. rac ofyn

adoethant ac oagreifft aymrodaſſant oc eubod yn wyr y arthur Agoedy daruot idaw oreſgyn holl iwerdon ae hedychu. Arthur aaeth hyt yn Iſlont yny lygeſ. Agoedy ymlad ar bobyl honno. ef aegoreſgynnwys. Ac odyna dros yr ynyſſed ereill ydaeth y glot ef. ac naallei vn teyrnas gorthwynebu idaw. Doldan brenhin godlont. A gwinwas vrenhin orch oc eu bod a deuthant y wrhau idaw gan dalu teyrnget idaw bop blwydyn. Ac odyna goedy llithraw y gayaf hwnnw heibaw. Arthur aymchoelawd drachefyn hyt ynynys prydein. Y atnewydu anſawd ydeyrnas. Ac y gadarnhau tagnefed yndi * Ac yno y bu deudeg mlyned ar vntu

Ac yna goahawd attaw marchogyon dewr clotuawr o arall wladoed a phell teyrnaſſoed ac amylhau y deulu. Megys ydoed kyghorruynt gan teyrnaſſoed pell y wrthaw meint clot y lys. a rootdres y teulu ae molyant. A cheiſſaw awnaei bawp kyffelybu adiſcyblu ywrth lys arthur. Ac yorth yvarchogyon ae deulu. Kanyt oed djm gan vn dylyedawc yny teyrnaſſoed pell y wrthunt o ny ellynt ymgeffelybu amarchogyon arthur oc eugwiſcoed ac oc euharueu. ac oc eumarchogaeth. Agwedy ehedec yglot ae volyant ae haelder dros eithafoed ybyt. Ofyn agymeraſſant brenhined tramor teyrnaſſoed racdaw rac y dyuot y oreſgyn eukyfoetheu. ac eu gwladoed. Ac wrth hynny rac gofeilon aphrydereu. Sef awnâei pawb o honunt atnewydu ykeyryd ar dinaſſoed ar tyreu ar keſtyll. ac adeilat ereill o newyd yn lleoed cryno. Sef achaws oed hynny. o delei arthur ameu penn. Megys y keffynt y lleoed kadarn hynny ynamdiffyn or bei reit. A gwedy gwybot o arthur bot y ofyn velly ar bawp ymardyrchauel aorruc ynteu amedylyaw goreſgyn yr holl europpa. Sef oed hynny trayan y byt.

Ac odyna parattoi Hyges aorruc. Ac yngyntaf kyrchu Hychlyn aorruc. hyt pan vei leu uab kynuarch y daw gan y chwaer awnelei ynvrenhin yno. Kanys nei ab whaer oed leu uab kynuarch y vrenhin Hychlyn a uuassei uarw yna. Ac ef agymynassei y urenhiny[aeth] y leu ynei. ac nybuassei teilwg gan y Hychlynwyr hynny. Namyn gwneuthur Ricwlf ynvrenhin arnadunt achadarnhau eukestyH ac eu dinassoed gan dybygu gaHu gwrthwynebu y arthur. Ac ynyr amser hwnnw ydoed walchmei uab Heu yndeudegmlwyd. gwedy yrodi oe ewythyr ef yggwassanaeth suplius bab rusein. Ac y gan suplius y kymerth ef arueu yngyntaf. Agwedy dyfot arthur megys y dywespwyt uchot y traeth Hych-*lyn. Ricwlff ahoH uarchogyon y wlat y gyt ac ef adeuth ynerbyn arthur adechreu ymlad ac ef. A gwedy geHwg Hawer ogreu a gwaet oboppart ordiwed y brytanyeit aorruuant gan lad ricwlf aHawer oe wyr ygyt ac ef. Agwedy caffel orbrytanyeit y uudugolyaeth. kyrchu y dinassoed aorugant ac euHosci. a gwascaru eupobloed. Ac ny orfoyssassant hyt pan daruu udunt gorescyn hoH lychlyn adenmarc. A gwedy daruot hynny. ef aurdawd Heu uab kynuarch yn vrenhin yn Hychlyn. Ac odyna ydhwylawd ynteu aelyges hyt ynfreinc. Agwedy kyweiraw ytorruoed dechreu anreithaw y wlat o bop parth aorugant. Ac yn yr amser hwnnw yd oed frollo yn tywyssawc yn freinc ydan les amherawdwr rusein ynHywyaw. Agwedy clybot o frollo dyuotedigaeth arthur. ef agynuHawd hoH uarchogyon freinc. ac adeuth y ymlad ac arthur. ac ny aHwys gwrthwynebu idaw. Kanys gyt ac arthur ydoed hoH ieuenctit yr ynyssed aoresgynassei. Ac wrth hynny kymeint olu adywedit y uot gantaw ac ydoed anawd y vn tywyssawc. neu yneb y erbynyaw. nagoruot arnaw. Ac ygyt ac ef hefyt ydoed yran oreu ofreinc.

Yr honn arywnathoed y haelder yn rôymedic oe garyat ynteu Agôedy gôelet ofrollo ydygôydaô ef yny ran waethaf or ymlad. Yny lle adaô y maes aorac ygyt ac ychydic onifer affo hyt ymparis. Ac yno kynullaô ywafgaredic bobyl attaô achadarnhau y gaer. A mynu elchwyl ymlad ynerbyn arthur oganhorthô y gymodogyon. yn dirybud y deuth arthur aelu y warchae ynteu yny dinas. Agôedy llithraô mis heibaô doluryaô aorac frollo. owelet ybobyl ynaballu rac newyn. agofyn aorac y arthur a vynnei eudyuot ellteu y ymlad. Arhôn aorfei onadunt. kymerei gyfoeth y llall heb lad neb or deu lu. Sef achaôs y kynnigyei ef hynny. Gôr maôr hydôf oed frollo. ac anueitraôl y leôder aegedernyt. Ac oachaôs ymdiret yny nerthoed yd archei ef y arthur dyuot yn neilltuedic yymlad ac ef. * o tybygu kaffel ford ŷ iechyt o hynny. A llaôen uu arthur wrth y genadôri honno. Acyny lle anuon at frollo y dywedut yvot yndyuot. ac yn baraôt y wneuthur yr amot hônnô ac ef ae gadô ...

Agôedy kadarnhau yr amot hônnô o bop parth. ôynt a deuthant ellteu hyt ymyôn ynys odieithŷr y dinas. Ar pobloed o bop parth yn aros y fyllu pydamwein a darffei y rydunt. Ac yno y deuthāt ynhard wedus gyweir ar deuuarch enryfed ymeint aebuanet. hyt nat oed paraôt yneb adnabot y bôy ydelei y uudugolyaeth o nadunt. Agôedy fefyll onadunt adrychafel y harôydon o bop parth. A dangos yr yfparduneu yr meirych aorugant agoffot o bop vn ar ygilyd y *dyrnode*u môyhaf aellynt. Ac eiffoes *kyw*reinach ydarwedôys arthur y leif gan o chel dyrnaôt frollo. arthur aegôant ympen y vron. ac yn herôyd y nerth ef ae byryaôd hyt y daear. Ac yny lle noethi y gledy*f* a*o*ruc amynu llad y ben. A frollo agyfodes yngyflym. ac agleif goffot ar varch

arthur ynydóyvron dyrnaót agheuaól. hyt pan dygóydaffant arthur ae varch yrllaór. A phan welfant y brenhin ynfyrthaw abreid vu eu hattal heb torri eu hamot. Ac oun vryt kyrchu y freinc. Ac mal yd oedynt yntorri eu kygreir. nachaf arthur ynkyuodi yn gyflym wychyr. ac yndrychafel y taryan ac yn kyrchu frollo. A fefyll yngyfagos awnaethant. a neóidyaó dyrnodeu. A llafuryaó pob un ogeu y gilyd. Ac or diód ffrollo agauas kyfle. atharaó arthur ynytal aónaeth A phei na ry bylei ycledyf ar vodróyeu y benffeftin. ef avuaffei agheuaól or dyrnaót honnó. A góedy góelet oarthur y waet yn cochi y * taryan ae arueu. Ennynu o flamychedic lit. ac o óychyr irlloned aorúc. Adrycha | caletfólch ac oe holl nerthoed goffot aorúc. ar helym arpenffeftin a phen frollo aholltes yn deu hanner hyt y dóy yfcóyd. Ac or dyrnaót hónnó dygóydaó awnaeth frollo. ac ae fodleu maedu y dae|ayar. agellóg y eneit gan yr óybyr. A góedy honni hynny dros y lluoed bryffyaó aorúc y kiótaótwyr. ac agori porth y dinas ae rodi y arthur. A góedy caffel y uudugolyaeth honno o arthur. Ranu y lu aorúc yndeu hanner Y neill ran oe lu arodes y hoóel uab emyr llydaó. órth vynet ydareftóg góitart tyóyffaóc peitaó. Ac ynteu ehun aran arall gantaó y orefgyn y gólatoed ereill yn eu kylch. Ac yny lle y deuth howel vab emyr llydaó yr wlat. ef a gyrchóys y keyryd ar dinaffoed. A góittart góedy llaóer oymladeu ynofalus agymhellóys y órhau y arthur. Ac odyna góafgóin oflama hayarn a*an*reithóys. ae tyóyffogyon a*dare*ftygóys y arthur. A góedy llithraó *naó* mlyned heibaó. adaruot y arthur orefgyn holl wladoed freinc órth y vedyant ehun. Ef adeuth elchóyl y baris. Ac yno y dellis lys. Ac yno góedy galó paób or yfcolheigon ar lleygyon.

kadarnhau aónaeth anſaód y teyrnas. agoſſot kyfreitheu. A chadarnhau hedóch dros yr holl teyrnas. Ac yna y rodes ef y vedwyr y b*entrullyat* normandi a ffland*r*ys. Ac y gei y b*enſóy*dór yrodes ef yr angió apheittaó. allaóer owladoed ereill yr dylyedogyon ereill aoedynt yny *w*aſſanaethu. Ac odyna góedy hedychu athagnefedu pob *lle* or dinaſſoed ar pobloed uelly. Pan *yttoe*d y góanóyn yn dyuot arthur a*ymhoe*les y ynys prydein ...

Ac ual ydoed góylua yſulgóyn yn dyuot góedy y veint uudugolyaetheu hynny o bop lle. Y gyt a diruaór leóenyd ef avedylyóys dala (llys) * ynynys prydein. A góiſgaó ygoron am y ben. A góahaód attaó y brenhined artyóyſſogyon aoedynt wyr idaó o bop lle a oreſcynnyſſei órth enrydedu góylua y ſulgóyn yn vrenhinaól enrydedus. Ac y atneóydu kadarnaf tagnefed yrydunt. A góedy menegi o honaó y vedól y gyghorwyr ae anóylyt ef agauaf yny gyghor dala y lys ygkaer llion ar óyſc. kanys or dinaſſoed kyvoethockaf oed ac adaſſaf yr ueint wylua honno. Sef achaós oed. orneillparth yrdinas yredei yr auon uonhedic honno óyſc. Ac ar hyt honno y doynt y brenhined adelhynt dros y Morroed yny llogeu hyt ydinas. Ac orparth arall góeirglodyeu aforeſti yny theckau. Ac ygyt ahynny adeiladeu allyſſoed brenhinaól aoedynt yndi oe myón. A thei eureit megys nat oed yny teyrnaſſoed tref agynhebyckyt y rufein o ryodres namyn hi. Ac y gyt ahynny arderchaóc oed o dóy eglóys arbenhic. Vnohonunt ynardyrchafedic yn enryded y vyl verthyr achófeint owerydon yntalu molyant y duó yndi yn waſtat dyd anos ynenrydedus urdaſſeid Arall aoed ynenryded y æaron kedymdeith y merthyr hónnó achófent yn honno o ganonwyr reolaódyr. Ac ygyt ahynny y

dryded archescobawt aphenaf yn ynys prydei oed. Ac ygyt ahynny arderchawc oed odeucant yscol o athrawon adoethon. Aedbydyt kerdetyat y syr. Ac amrysaelon gelfydodeu ereill. Kanys ynyr amser hynnw y keffit yndi y seith gelfydyt. a rei hynny drwy gerdetyat ysyr avenegynt yarthur Pawer ordamweineu adelhynt rac Paw Orachwyssion oll y mynnwys arthur yno dala Nys. Ac odyna gellwg kenadeu drwy amrysaelon teyrnassoed agwahawd pawb aorucpwyt o deyrnassoed ffreinc ac o amrysae*lon ynyssed yreigawn. oadylyynt dyuot yr Nys. ..

Ac wrth y wys hōno y deuthant yno. Arawn uab kynuarch brenhin yscotlont. Vryen y vrawt brenhin reget. Katwallawn Paw|ir b^rnhin gwyned. kadwr Nemenic tywyssawc kernyw. Tri archescob ynys prydein. Archescob Pundein. Ac archescob kaer efrawc. Adyfric archescob kaer Nion ar wysc. Aphenaf onadunt oed dan bab rufein. Ac y gyt ahynny eglur oed oe wassanaeth ae uuched. Kanys pob kyfryw glefyt or auei ardyn ef ae gwaretei drwy y wedi. Ac y gyt ahynny wynt adeuthant y tywyssogyon or dinassoed bonhedic nyt amgen. Morud iarll kaer loyw. Meuruc ogaer wyragon. Anarawt o amwythic. Kynuarch iarll kaer geint. Arthal o warwic. Owein o gaer Neon. Jonathal ogaer idor. Gursalem o gaer lyr. Gwallawc ap Neenawc o salsbri. Boso oryt ychen. Ac odieithyr hynny Pawer owyrda nyt oed lei euboned nac euteilygdawt nor rei hynny. nyt amgen. Dunawt vwr uab pabo post prydein. Keneu uab coel. Peredur uab elidyr. Grufud uab vogoet. Rein uab elawt. Edelin vab keledawc. Kyngar uab bangaw. Kynnar gorbanyon. Mifcoet cloffawc. Run uab nwython. Kynuelyn trunyaw. Kadell uab vryen. Kyndelic uab nwython. Ac ygyt ahynny

Llaϑer owyrda aoed ryhir eu henϑi. Ac ygyt ahynny or^yn^yssed yneukylch. Gillamϑri brenhin Iwerdon. Melwas brenhin islont. Doldan brenhī gotlont. Gϑynw brenhī orc. Leu uab kynuarch brenhin Nyčlyn. Echel brenhin denmarc. Ac o ffreinc y deuthant Hodlyn tywyssaϑc ruthyn. Leodgar iarll bϑlϑyn. Bedwyr pen trullyat duc normandi. Borel ocenomaϑs. Kei pen sϑydϑr duc yr angiϑ. Gϑittart o beittaϑ. Ar deu*dec gogyfarch o freinc. Agerein garannϑys oc eu blaen yndywyssaϑc ar nadunt. Hoϑel uab emyr llydaϑ brenhin brytaen vechan. A llawer oϑyrda aoed darestygedic idaϑ y gyt arueint darmerth achyniret mulyoed ameirych Megys ydoed dyrys eudatkanu. Aryhir eu hyscriuenu. Ac odieithyr hynny ny thrigywys un tywyssaϑc y tu hϑn yr yspaen ny delei ϑrth y wys honno. Py ryfed oed hynny. Haelder arthur aeglot ae volyant yn ehedec dros y byt. Adynassei baϑp ynrϑmedic oe garyat...

Ac ordiϑed gϑedy ymgynullaϑ paϑb yr gaer. ar ϑylua yndyuot Yr archescyb aelwit yrllys. ϑrth wiscaϑ y goron am ben ybrenhin. Ac odyna Dyfric archescob agant yr offeren. Kanys yny archescobty ef ydoedit yndala llys. Ac ordiwed gϑedy gϑisgaϑ y vrenhinaϑl wisc am y brenhī a theckau y ben o goron y teyrnas. ae deheu or deyrnwialen. Ef aducpϑyt yr eglϑys benaf. ac ortu deheu acortu asseu idaϑ ydeu archescob yny gynhal. Ac ygyt a hynny petϑar brenhin. nyt amgen brenhin yr alban. A brenhin dyuet. abrenhin gϑyned. A brenhin kernyϑ ynherϑyd eubreīt ac eu dylyet. yn arϑein petϑar cledyf eureit noethon yny vlaen Ac y gyt a hynny llawer o gϑfenoed amryfaelon vrdassoed yn eu proessio o pop parth. yn ol ac ym blaen ynkanu amryfaelon gyϑydolaetheu ac organ. Ac or parth arall

ydoed y vrenhines yny brenhinwisc. Ac escyb o bop parth yny dŷyn hitheu y eglŷys y mynachesseu. A phedeir gŷraged y petwar brenhin adywedassamni uchot yn arŷein pedeir clomen purwen yny blaen yn herŷyd eu breint ŷynteu. Ar gŷraged yn enrydedus gan diruaŷr leŷenyd yn kerdet yny hol. Ac ordiŷed * gŷedy daruot y processio ympob vn or dŷy eglŷys. kyndecket achyn digrifet y kenit y kywydolaetheu ar organ. ac na ŷydynt y marchogyon py le gyntaf y kyrchynt. namyn yn torfoed pob eilwers y kerdynt y honn yr aŷr hon. Ac yr Ual gŷedy hynny. A phei treulit y dyd yngŷbŷl yndŷywaŷl wassanaeth ny magei dim blinder yneb. Ac ordiŷed gŷedy daruot yr offereneu ympop vn ordŷy eglŷys. Y brenhin ar vrenhines adiodassant eu brenhin wisgoed yam danunt. Ac odyna y brenhin aaeth yr neuad ar gŷyr oll y gyt ac ef. Ar vrenhines ar gŷraged y gyt ahi y neuad y vrenhines gan gadŷ hen gynefaŷt tro. pan enrydedynt y gŷyluaeu maŷr. y gŷyr ygyt ar gŷyr ynbŷyta. ar gŷraged y gyt ar gŷraged yn wahanedic. A gŷedy kyflehau paŷb y eisted yn herŷyd y deissyfei y deilygtaŷt. Kei benn sŷydŷr ynwiskedic oermynwisc. a mil ygyt ac ef ovn ryŷ adurn. A hynny o veibon dylyedogyon. a gychwynassant y wassanaethu or gegin anregyon. Ac or parth arall bedwyr a mil oveibon gŷyrda ygyt ac ynteu yn wisgedic o amryuaelon wiscoed yn gŷassanaethu gŷirodeu or vedgell. Ac or parth arall ynllys y vrenhines aneiryf o amylder gŷassanaethwyr ynwisgedic o amryfaelon wisgoed yn herŷyd eudefaŷt yntalu eu gŷassanaeth yndiwall. Ar petheu hynny ae ry otres pei ascrifenŷn. gormod o hyt ablinder aŷnaŷn yr ystorya. kanys ar y veint teilygdaŷt honno ydoed ynys prydein megys yrac vlaenei yr holl ynyssed o amylder eur ac aryant ac

alafoed dayraȣl. A phy varchaȣc bynhac avynnei vot ynglotuaȣr yn llys arthur o vn ryȣ wifc ydaruerynt. ac ovn ryȣ arueu. ac o un ryȣ dyȣygyat marchogaeth. Y gorderchwraged ovnliȣ wifgoed. ac o un dyȣygyat ydaruerynt. Ac ny * bydei teilȣg gan un wreic garu vn gȣr onybei yuot ynbrofedic teirgȣeith ymilȣryaeth. Ac uelly diȣeirach ygȣneynt ygȣraged agȣell. Ar gȣyr yn glotuorufſach oc eu karyat.

Ac ordiȣed gwedy daruot bȣyta achywynnu yar y byrdeu. allan o dieithyr ydinas ydaethant y chȣare amryfaylon chwaryeu. Ac yny lle marchogyon yndangos arȣydøn megys kyt bydynt ynymlad yn iaȣn arymaes. Ar gȣraged y ar y muroed ar bylcheu ynedrych ar chware. Freill yn bȣrȣ mein. Freill ynſaethu. Freill ynrydec. Freill yn gȣare gȣydbȣll. Freill yngȣare taplas. Ac uelly drȣy bop kyfryȣ amryuaelon dychymygeu gȣaryeu. treulaȣ yr hyn aoed ynol or dyd gan diruaȣr leȣenyd. Heb lit. a heb gyffro. a heb gynhen. A phȣy bynhac avei vudugaȣl yny gȣare. Arthur drȣy amlaf rodyon ae henrydedei. A gȣedy treulaȣ y tri dieu kyntaf uelly. Ypetwyryddyd galȣ paȣp awnaethpȣyt or aoedynt yggȣaſſanaeth. A thalu y baȣp y waſſanaeth aelafur herȣyd ualydylyynt. Ac yna y rodent y dinaſſoed. ar keſtyll. ar tir. ar dayar. ar eſcobaetheu. ar archeſcobaetheu. ar manachlogoed. Ar amryuaelon urdaſſeu megys y gȣedei y baȣp or ae dylyei...

Ac yna y gȣrthodes dyfric archeſcob y archeſcobaȣt. ae teilygdaȣt. Kanys gȣell oed gantaȣ bot yndidrifȣr a buchedu yny didryf no bot yn archeſcob. Ac ynyle ynteu y goſſodet dewi eȣythyr y brēhin ynarcheſcob ygkaer lion *ar* ȣyſc Buched hȣnnȣ oed agreifft dayoni ybaȣp or agymer-

assei ydysc ynteu. Ac yn Ne samson archescob Nydaw. drwy anoc howel uab emyr Nydaw. y gossodet teilaw escob Nan daf. yr hwn aglotuorei y uuched. aedeuodeu da adangossynt y uot yn wrda. Ac odyna escobawt gaer vudei y veugant. Ac escobawt gaer wynt y dywan. Ac escobawt lincol y aldelmi... *

Ac val ydoedynt velly yn Nunyaethu pob peth. nachaf deudegwyr aeduet eu hoet enrydedus y gwed. acheig o lysfwyd yn Naw bop vn o nadunt yn arwyd eubot yn genadeu. Ac ynkerdet yn araf. Ac yn kysarch gwell y arthur. Ac yny annerch y gan les amherawdyr rusein. Ac yn rodi Nythyr yny law. Ar ymadrawd hwñ yndaw . . .

Les amherawdyr rusein. ynanuon y arthur yr hynn ahaedwys. gan enrysedu yn uawr enrysed yw genyf .i. dy greulonder di. athruddannaeth. Enrysedu ydwyf gan gossau y sarhaedeu awnaethost di y rusein. Ac anheilwg yw genyf nat atwaenost dy vynet oth dieithyr dyhun. ac na wydut ac nat yttwyt yn medylyaw py veint trymder yw gwneuthur kodyant y sened rusein yr honn awdost di bot yr holl vyt yn talu gwassanaeth idi. Kanys y deyrnget aorchymynwyt y dalu idi. yr hwn agafas ulkassar. A Nawer o amherodron ereill gwedy ef. A chyn no minheu drwy lawer oamseroed. A hwnnw gan dremygu gorchymyneu kymeint ac vn sened rusein agamryvygeist di y attal. Ac ygyt ahynny. ti adugost bwrgwyn ac ynyssed yr eigawn ynhollawl. brenhined y rei hyny hyt tra yttoed rusein awl uedyant yneumedu a dallasant teyrnget yr amherodron a vuant kyn no minheu Achanys or veint sarhaedeu hynny ybarnwys sened rusein yminheu iawn ygenhyt ti. wrth hynny mjnheu a ossodaf teruyn ytti yr awst kyntaf yssyd yn dyuot. dyuot ohonat titheu hyt ynrusein ywneuthur

iaȣn or saȣl sarhaedeu hynny. Ac ydiodef y vraȣt a uarnho sened rusein arnat Ac ony deuy uelly miui agyrchaf dy teruyneu. A megis yranho y clesydeu mi aeranaf ac alafuryaf y dȣyn drachefyn ȣrth sened rusein ... *

Agȣedy datkanu y lythyr hȣnnȣ rac bron arthur. arbrenhined artywyssogyon aoedynt y gyt ac ef. Af ac ȣynt aaethant y gyt hyt yntȣr y keȣri y gymryt kyghor py beth aȣnelhynt yn erbyn y kymynediȣeu hynny. Ac ual ydoedynt yn esgynnu gradeu ytȣr. Kadȣr iarll kernyȣ megys gȣr laȣen y uedȣl a dywaȣt yr ymadraȣd hȣnn. Kyn no hynn ofyn aryfu arnaf i. rac gorruot o lesged y brytanyeit o hir hedȣch. acholli clot eumilȣryaeth. or honn y buant hȣy eglurach no neb o genedloed y byt yn hollaȣl. Sef achaȣs yȣ. yny lle y peitter ac arueru o arueu. ac aruer or ȣydbȣyll. ar daplas. aserch gȣraged. nyt oes petrus yna llygru o lesged py beth bynhac aryfei onerth yno achedernit ac enryded achlot. Kanys pump mlyned hayach ar ethynt yr pan yttym ni yn arueru or ryȣ seguryt hȣnnȣ ar digrifȣch a heb arueru o diȣyll ymlad. Ac ȣrth hynny. duȣ yr mynu anrydhau ni or llesged honno agyffroes gȣyr rusein ynanherbyn hyt pan alwem ni an clot ac an milȣryaeth ar y hen gynefaȣt. Agȣedy dyȣedut o gadȣr yr ymadrodyon hynny a llaȣer o rei ereill. or diwed ȣynt adeuthant yr eisteduaeu. Agȣedy eisted o baȣp yny le. Arthur adyȣaȣt ual hynn ȣrthūt. Vygkedymdeithon ar rȣyd ac ar dyrys molyant yr rei hyt hynny Ac ynrodi eukyghorreu ac eu milȣryaeth. Ac yr aȣr honn o vn vryt rodȣch aȣch kyghor. Ac yn doeth rac vedylyȣch py beth auo iaȣn y atteb yn erbyn yr attebyon hyñ kanys py beth bynhac arac vedylyer yn da yny blaen y gan doethon. Pan del

ar ȣeithret haȣs vyd ydiodef. Ac ȣrth hynny haȣs * y gallȣn ninheu diodef ryfel gȣyr rufein. os ogyffredin gyfundeb achyt gygkor yndoeth yracuedylȣn pywed ygallom ni gȣahanu ac euryfel ȣynt Ar ryfel hȣnnȣ herȣyd ytebygaf .i. nyt maȣr reit yn y ofynhau. Kanys andylyedus ymaent hȣy ynerchi teyrnget o ynys prydein. kanys ef a dyȣeit dylyu y talu idaȣ ef. ȣrth y talu y ulkaffar ac y ereill gȣedy hȣnnȣ A hynny o achaȣs teruyfc ac anuundeb y rȣg an hen dateu ninheu. Adugaffant wyr rufein yr ynys honn Ac o dreis y gȣnaethant yn trethaȣl. Ac ȣrth hynny pybeth bynhac a gaffer dȣy na thȣyll nachedernit nyt odylyet y kynhellir hȣnnȣ. Pȣy bynhac adycko treis. peth andylyedus ageis ygynhal. Achanys andylyedus y maent ȣy ynkeiffaȣ teyrnget y genhym ni. Yngynhebic y hynny ninheu adeiffyfȣn teyrnget y gantunt hȣy o rufein. ar kadarnaf o honom ni kymeret y gan y llall. Kanys or gorefgynȣys ulkaffar. ac amherodron ereill gȣedy ef ynys prydein. Ac oachaȣs hȳny yr aȣr honn holi teyrnget o hanei. Ynngynhebic y hynny minheu avarnaf dylyu orufein talu teyrnget y minheu. Kanys vy rieni ynheu gynt a orefgynnaffant rufein. ac aekynhal|laffant. Nyt amgen beli ȣab dyfynwal gan ganhorthȣy bran yvraȣt duc bȣrgȣyn. gȣedy crogi petwar gȣyftyl arhugeint odylyedogyon ruuein rac bron y gaer. Ac ae dalyaffant drȣy laȣer o amferoed. A Gȣedy hynny cuftenin mab elen. A Maxen mab llywelyn pob vn or rei hynny yngar agos ymi o gerenhyd Ac yn vrenhined arderchaȣc ogoron ynys prydein. Yr vn gȣedy y gilyd a gaȣffant amherodraeth rufein. Ac ȣrth hynny pony bernȣch chȣi bot yn iaȣn yminheu deiffyfeit teyrnget orufein. O ffreinc ac orynyffed ereill ny ȣrthebȣn ni udunt ȣy ka[180] ny doethant y hamdiffyn pany gorefgynaffam nac oe

gȯarafun. Ac ȯrth hȳny ny ȯrthebȯn ni udunt hȯy or rei hynny..

Agȯedy teruynu o arthur y ymadraȯd. Howel uab emyr Llydaȯ aȯrthebaȯd ymblaen paȯb y ymadraȯd arthur ual hyn Pei traethei bop un o honom ni. a medylyaȯ pob peth yny uedȯl. ny thebygaf i gallu oneb ohonam ni rodi kygh°rgȯerth uaȯrogach nac atteb grynoach nadoethach nor hȯn arodes doethineb yr arglȯyd arthur ehun. Ac ȯrth hynny yr hyn aracuedylyaȯd medȯl doeth anyanaȯl gȯastat. Ninheu ynhollaȯl Moli hȯnnȯ adylyȯn. ae ganmaȯl yn wastat. Kanys ynherȯyd y dylyet adyȯedy di. or mynny di kyrchu rufein. ny phetrussaf i ydaruerȯn ni or uudugolyaeth hyt tra vomni yn amdiffyn anrydit hyt tra geissom ni an iaȯn ygan angelynyon. y peth ymaent hȯy yngam yny geissaȯ ygennym ninheu. Kanys pȯy bynhac ageisso dȯyn yureint aedylyet gan gam y gan arall. teilȯg yȯ idaȯ ynteu kolli y vreint aedylyet. Ac ȯrth hynny kanys gȯyr rufein yssyd yn keissaȯ dȯyn yr einym ni. Heb amheu ninheu a dygȯn yracdunt yr eidunt. o ryd duȯ gyfle y ymgyuaruot ac ȯynt. allyna ymgyfaruot damunedic yr holl vrytanyeit. Kyma daroganneu sibli ynwir adyȯaȯt. dyuot o genedyl y brytanyeit tri brenhin aoresgynynt rufeinaȯl amherodraeth. ar deu aryfu. Ac yr aȯr hon yd ym yth gaffael titheu yn drydyd. yr hȯn y tyfȯys blaenwed rufeinaȯl enryded Or deu neur deryȯ eilenȯi yn amlȯc megys ydyȯedeist ti yr eglur tyȯyssogyon. Beli. a chustenin. pob un onadunt auuant amherodron ȳ rufein. Ac ȯrth hynny bryssya titheu * y gymryt ypeh y mae duȯ yny rodi itt Bryssya yoreskyn. ypeth oe uod yssyd yn mynu y oresgyn. Bryssya yan hardrychafel ni oll hyt pan ythardrychauer titheu. Ac ny ochelȯn ninheu kym-

ryt gȣelieu ac agheu or byd reit. Ahyt pan geffych ti hynny minheu ath gedymdeithockaf ti a deg mil o varchogyon aruaȣc ygyt ami y achȣanegu dy lu ...

Agȣedy teruynu o howel y barabyl. Araȣn uab kynuarch brenhin prydein a dywaȣt ual hynn. Yr pan dechreuaȣd vy arglȣyd i dywedut y ymadraȣd. ny allaf i traethu amtauaȣt y veint lewenyd yssyd ym medȣl i. Kanys nyt dim gennyf i ary wnaetham o ymladeu ar yr holl urenhined aorefgynnassam ni hyt hynn os gȣyr rufein a gȣyr germaniadihagant yndiarueu y genhymni. a heb dial arnadunt yr aeruaeu aȣnaethant ȣynteu oc anrieni ni gynt. Achanys yr aȣr honn ymae darpar ymgyfaruot ac ȣynt Naȣen yȣ genyf. a damunaȣ yd ȣyf ydyd yd ymgyfarffom ni ac ȣynt Kanys fychet eugȣaet ȣynt yssyd arnaf i yngymeint. aphei gȣelȣn fynhaȣn oer ger vy mron y yfet diaȣt ohonaei pan vei arnaf diruaȣr fychet. Oiaduȣ gȣyn y uyt a arhoei ydyd hȣnnȣ. Welys awelieu genyf .i. yrei agymerȣn i. neu y rei a rodȣn inheu tra neȣityȣn andeheuoed ygyt angelynyon. Ar agheu honno yssyd uelys yr honn a diodefȣn yn dial uy rieni amkenedyl. Ac yn amdiffyn vy rydit. Ac yn ardyrchauel an brenhin. Ac ȣrth hȳny kyrchȣn yr hanher gȣyr hynny. na safȣn yn eu kyrchu hyt pan orfom ni arnadunt ȣy gan dȣyn eu henryded. ydaruerom ni olaȣen uudugolyaeth. Ac yachȣaneckau dy lu ditheu minheu arodaf dȣyvil * o varchogyon aruaȣc heb eupedyt Agȣedy daruot y baȣp dywedut ypeth avynhynt ygkylch hynny. adaȣ aorȣc paȣb nerth megys ybei y allu aedefnyd yny wassanaeth. Ac yna ykahat o ynys prydein ehun trugein mil o varchogyon aruaȣc. heb deg mil aadaȣssei urenhin Nydaȣ. Ac odyna brenhined yr ynyssed ereill. Kany buassei aruer o

varchogyon. Paȣb onadunt aedeȣis pedydgant y ſaȣl aellynt eu kaffel. Sef agahat or chwech ynys. Nyt amgen Iwerdon ac Iſlont agotlont. ac o orc. allychlyn. a denmarc. Chȣeugein mil o pedyt. Ac ygan tyȣyſſogyon freinc. Nyt amgen ruthyn. a phortu. A normandi. a cenoman. ar angiȣ. a pheitaȣ. Petwar ugein mil ouarchogyon. Ac y gan y deudec gogyfarch y deuthant y gyt a gereint. deucant marchaȣc amil o varchogyon aruaȣc. Afef oed eiryf hynny oll y gyt Deucant marchaȣc atheir mil. A phetȣar vgein mil. achanmil. Heb eupedyt yr hyn nyt oed haȣd eu goſſot yn rif. . .

Agȣedy gȣelet o arthur paȣb ynbaraȣt yny reit ae waſſanaeth. Archi aorȣc y baȣp brȣyſſyaȣ y wlat. ac ymbaratoi. Ac yn erbyn kalan aȣſt bot eu kynadyl oll y gyt ympoȣth barberfloi ar tir llydaȣ ȣrth gyrchu bȣrgȣyn o dyno yn erbyn gȣyr freinc. Ac ygyt ahynny menegi aorȣc arthur ȣrth genadeu gȣyr rufein na thalei ef teyrnget udunt hȣy oynys prydein. Ac nyt yr gȣneuthur iaȣn vdunt or aholynt yd oed ef yn kyrchu rufein. namyn yr kymell teyrnget idaȣ ef orufein. Megys y barnaſſei ehun y dylyu. Ac ar hynny y daethant y brenhined ar gȣyrda paȣb y ymbaratoi heb vn annot. erbyn yr āſer teruynedic aoſſodyſſit udunt. *

Agȣedy adnabot o les amheraȣdyr yr atteb a gaȣſſei ygan arthur. drȣy gyghor ſened rufein. ef aellygȣys kenadeu. y wyſſyaȣ brenhined y dȣfrein. Ac erchi dyuot ac eullvoed gantunt. y gyt ac ef ȣrth orefgyn ynys prydein. Ac yn gyflym yd ymgynullaſſant yno. Epiſtrophus vrenhin groec. Muſtenſar brenhī yr affric. Aliphantina urenhin yr yſpaen. Hirtacus vrenhin. parth. Boctus brenhin iudiff. Sertor brenhin libia. Serx vrenhin nuri.

Pandrasius brenhin yr eifft. Missipia brenhin babilon. Teucer duc frigia. Euander duc siria. Echion oboeti. Ypolit o creta ygyt ar tywyssogyon aoedynt darestygedigyon udunt ar gŏyrda. Ac ygyt ahŷny o vrdas y senedwyr. Kes. kadell. Meuruc. Lepidus. Caius. Metellus. Octa. Quintus. Miluius. Taculus. Metellus. Quintinus. Cerucius. Asef oed eiryf hynny oll y gyt. Canŏr a thrugein mil. Aphetŏar can mil.

Agŏedy ymgyweraŏ onadunt. o bop peth or avei reit udunt. Kalan aŏst hŏynt agymerassant eu hynt parth ac ynys prydein Aphan ŏybu arthur hynny. ynteu aorchymynŏys llywodraeth ynys prydein y vedraŏt ynei uab y chŏaer. Ac y wenhŏyvar vrenhines. Ac ynteu ae lu agychŏynŏys parth aphorua hamtŏn. Aphan gafaf ygŏynt gyntaf yny ol. ef a aeth yny logeu ar ymor. Ac val yd oed uelly o aneiryf amylder llogeu yn y gylch. Argŏynt yn rŏyd yny ol. gan leŏenyd ynrŏygaŏ ymor mal am aŏr haner nos. gŏrthrŏm hun adifgynŏys ar arthur. Sef y gŏelei drŏy y hun. Arth ynehedec ynyr aŏyr. A murmur hŏnnŏ ae odŏrd alanwei y traetheu o ofyn ac aruthred Ac y ŏrth y gorlleŏin y gŏelei aruthyr dreic yn ehedec. Ac oeglurder y llygeit yngoleuhau yr holl wlat. A phob vn or rei hŷny awelei yn ym*gyrchu. Ac yn ymlad ynirat acyn greulaŏn. Ac ordiwed ygŏelei yracdyŏededic dreic yn kyrchu yr arth. ac ae thanaŏl anadyl yny lofgi. Ac yny vŏrŏ yn llofgedic yny dayar. A gŏedy duhunaŏ o arthur. Ef adatkanaŏd y weledigaeth yr gŏyrda aodŷt yny gylch. Ac ŏynt gan y dehogyl a dyŏedassant mae arthur aarŏydockaei y dreic. Ar arth aarŏydockaei y kaŏr aymladei ac ef. ar ymlad awelei y rydunt a arŏydockaei yr ymlad avydei y rydaŏ ef ar kaŏr. ar uudugolyaeth adamweinhei y arthur or kaŏr. Ac

amgen no hynny y tebygei arthur ehun uot y dehogyl. Kanys ef adybygei y mae oe achaȣs ef ar amheraȣtyr y gȣelei ef y vreidȣyt. Agȣedy rydec ynos. or diȣed pan yttoed gȣaȣr dyd yn cochi tranoeth ȣynt adiſgynnaſſant ympo rthua barberflȣy yn Nydaȣ. Ac yny Ne tynu pebyNeu awnaethant. ac yno aros brenhined yr ynyſſed argȣladoed. ac euNu atunt.

Ac ymplith hynny nachaf genadeu orwlat yn menegi y arthur rydyfot o ymylyeu yr yſpaen kaȣr enryfed y veint ar gymryt ohonaȣ Elen nith y howel uab emyr Nydaȣ. y treis y ar y cheitȣeit. A mynet ahi hyt ympen y mynyd aelȣir mynyd mihagel. aryvynet marchogyon y wlat yny ol aheb aNu dim yny erbyn. Kanys py ford bynhac y kerdei nac ar vor nac ar tir or kyferffynt ac ef ef ae Nadei. A ſudaȣ euNogeu adiruaȣr gerryc. Ac oamryuaelon ergytyeu euNad. A hefyt NaȣEr ohonunt adalhei ac ynNetuyȣ y Nynckei. Ac ȣrth hynny gȣedy dyuot ynyr eilaȣr ornos. Arthur a gymerth kei a bedwyr y gyt ac ef ac ydaethant dan gel orpebyNeu A cherdet parth armynyd. kanys ky| kymeint yd ymdiredei arthur yny * nerthoed. ac nat oed reit idaȣ achwanec y ymlad ar ryȣ aghenuil hȣñȣ namyn ehun. Agȣedy eudyuot yn agos yrmynyd. ȣynt aȣelynt dȣy vreich ymynyd athan arpenn pob vn o honunt yn Noſgi. ac ethryckin or mor y rydunt mal na eNit mynet y vn o honunt namyn yn Nog neu ynyſcraf. Agȣedy kaffel yſcraff o honunt amynet dryȣod. Bedwyr aaeth y geiſſaȣ diheurȣyd yȣrth y kaȣr. ac mal ydoed vedwyr ynyſgyn|nu penn y mynyd Neihaf. Ef agylyȣei wreigaȣl gȣynuan adrycyruerth. Ac ofynhau aorruc o tebygu bot y kaȣr yno. Ac eiſſoes galȣ y lewder attaȣ aorruc adiſpeilaȣ cledyf achyrchu penn

ymynyd aphan doeth yno. ny welei dim eithyr gorach vaor yneifted vch benn bed neoyd gladu. Aphan welas ywrach ef. hi adywaot orthao droy icuan ac wylao ual hyn. Odydi direitaf or or dynyon py ryo direidi anhegetuenaol athryduc yr Nehonn. Aphy veint o amryfaelon boeneu adiodefy di. Gruan yo gennyf yr antrugaraoc aghenuil yr aor honn atreula blodeu dy Jeuenctit ti. Af adao yr yfkymunedickaf anweledic eno kaor yr hon aduc elen nith howel vab emyr Nydao yr hon agledeis i yny bed hon yr aor honn. Ac amduc ynneu yn vamaeth idi y gyt ahi hyt y Ne honn. Yrhonn oaglyoedic ageu heb annot ath difetha di. och agrift trift adyghetuen. Vy egluraf verch uaeth hyt tra yttoed yr yfgymun honno yny damblygu hi yrog y ureicheu hi agymerth diruaor ofyn dan y chlaer vron. yny aeth y heneit oe chorf. Ac yna goedy na allovs ef anffuruao uyg |karedic|kaf verch i. yr hon aoed eil vuched ac eil uelyfter. ac eil digrifoch im. nachytyao a hi oe yfcymun gyt ef * Ac orth hynny megyf ydoed lofgedic ef oe ferch y treffaod ef vynheu a duo adygaf ynneu yndyft. am heneit ymae omhanuod y kytyaod ef a minheu. Ac orth hynny vygkaredic .i. ffo ditheu ymeith rac dyuot o honao ef ynherwyd y gynefaot ygytyao a mi ath ordiwes titheu yma ac odruanaf ageu dy lad. Ac yna herwyd dynaol an|nyan truanhau aorac bedwyr orth ywrach ac adao ebroyd ganhorthoy idi Ac yny Ne ymchoelut ar arthur aorac amenegi idao yr hynn ry welfei. Ac orth hynny koynao aorac arthur ageu y vorovn. agorchymyn udund yadu ef ehun y ymlad ar kaor. Ac or goelynt aghenn arnao dyuot yn oraol y ganhorthoyao. Ac odyna gorchymyn y meirych oe goeiffon. Amynet a orac arthur or blaen parth ar mynyd. ac yno ydoed

yr an tyghetvennaȣl aghynvil hȣnnȣ A moch coet gantaȣ. a ran onadunt alȳgkaſſei aran arall aruereu yn eupobi ȣrth y tan. Ac yn ylle pan welas y gȣyr yn deiſſyfyt yny gyrchu. bryſſyaȣ aorȣc ynteu y gymryt y ffon. Yr honn onyt ovreid nys drychavei deu uilȣr y ȣrth y llaȣr. Ac yna noethi cledyf aȣnaeth arthur ac yſtynu y taryan. A megys ygallȣys gyntaf ygyrchu ae geiſſaȣ kyn kael y ffoñ. ac nyt oed leſc ynteu kanys neur gathoed y fonn. A tharaȣ arthur oe holl ynni ar ytaryan aorȣc. kyt panglyȣit ſein y dyrnaȣt ympedryuan yr aȣyr ar holl traetheu yn llaȣn o ſon. Achluſteu arthur gȣedy yrbylu abydaru gan dȣrd y dyrnaȣt. Ac ȣrth hynny ennynu aorȣc arthur o wychraf Irlloned ac ymdrychafel. ac yny tal rodi dyrnaȣt yrkaȣr. achyn ny bei agheuaȣl. eiſſoes y gȣaet ynrydec arhyt y ȣyneb ae lygeit abylȣys y drem. kanys ykaȣr adodaſſei yfoñ yrȣg y tal ardyrnaȣt. A hynny aedifferth rac dyrnaȣt ag*heuaȣl. Ac ȣrth hynny llityogach vu ykaȣr. ac megys baed coet ar hyt yr aȣch|wayȣ ynkyrchu yr helyȣr. velly ar hyt y gledyf kyrchu arthur aorȣc a meglyt yndaȣ am y wregis ae dravodi yny vyd ar ben y lin yr llaȣr. Ac yny lle galȣ aorȣc arthur y nerthoed attaȣ allithraȣ oedȣylaȣ. Ac o bop parth idaȣ y ffuſtaȣ yr aghenuil hȣnnȣ arcledyf hyt pan gafas agheuaȣl dyrnaȣt ar cledyf yny ben hyt yr emenyd. Ac yna diaſpat a dodes y kaȣr. A megys derȣen adiwreidei y gȣynt ſyrthaȣ gan diruaȣr dȣrȣf aorȣc. A chwerthin aorȣc arthur. Ac erchi llad y benn o vedwyr. aerodi ar vn or gȣeiſſon y dȣyn y plith y llu oe dangos yn ryſedaȣt. ac velly y gȣnaethpȣyt. Ac yna y dyȣaȣt arthur narygaȣſſei eiryoet yr eil gȣr kyndeȣret a hȣnnȣ. eithyr ricka gaȣr aymladaſſei ac ef ac aldaſſei yneryri. hȣnnȣ aȣnathoed idaȣ pilis auarueu kren-

hined ary ladyſſei. Ac anuon aorac at arthur. y erchi idaw bligaw y varyf ehunan ae anuon idaw. Ac megys ydoed arthur yn bennhaf ar y brenhined. ynteu adodei y varyf ef yn vchaf ar ypilis or barueu ereill oll yn enryded y arthur. Ac ony wnelei ef hynny. erchi y arthur dyuot y ymlad ac ef. Artrechaf onadunt kymerei bilis abaryf y llall. A gwedy eu mynet yymlad y kavas arthur y vudugolyaeth. ac y kymerth varyf y kawr ae bilis. A gwedy hynnw ef adywedei na chyhyrdyſſei ac ef eiryoet yr eilgwr kyn dewret ar llall. A gwedy caffel o arthur y uudugolyaeth hōno. yn yr eil wylua or nos wynt adoethant y eupebyllеu ar peñ gantunt. Ar torruoed pob eilwers yn rydec y edrych ar yr anryſedawt hynnw. gan dalu molyant yr gwr awaredaſſei yryw ormes hynnw y ar y wlat. Ac yſſef awnaeth howel uab emyr llydaw triſtaw am agheu y nith. A gorchymyn gweuthur eglwys uch yphen yny mynyd. * lle y cladyſſit. A hynnw aelwir yr hynny hyt hediw bed elen.

A gwedy ymgynullaw pawb y gyt or ydoedynt yn aros. Arthur a gychwynwys o dyno hyt yn awguſtudwm y lle y ty bygei bot yr amherawdyr aelu yndyuot. A gwedy ydyuot hyt ar lann yr avon wenn ymborgwyn. ef avenegit idaw bot yr amherawdyr gwedy pebyllaw nyt oed bell odyno. A chymeint oluoed gantaw ac y dywedit nat oed neb aallei gorthwynebu idaw. Ac yr hynny eiſſoes ny chynhyruawd arthur dim. Namyn goſſot y bebyllеu ae lueſteu arlañ yr auon megys y gallei yn rwyd ac yn ehang llunyaethu y lu or bei reit idaw yny lle hynnw. Ac odyna ydanuones arthur boſo orryt ychen. A gwalmei uab gwyar. A gereint garanwys hyt ar amherawdyr rufein y erchi idaw mynet o teruyneu freinc. neu tranoeth rodi kat ar uaes y arthur. y

wybot pöy oreu onadunt adylyei ffreinc. Ac annoc aönaeth Jeuenctit Ilys arthur y öalchmei göneuthur göythgaſſed yn Ilys yr amheraödyr. Megys ygellynt gaffel goſgymonn yymgyuaruot agöyr rufein. Ac odyna y trywyr hynny agerdaſſant at yr amheraödyr. ac a archaſſant idaö mynet ymeith o ffreinc. neu ynteu trannoeth rodi kat ar uaes y arthur. Ac ual ydoed yramheraödyr yn dyöedut nat mynet ohonei adylyei. namyn dyuot oe hamdiffyn ac y Ilyöyaö. Nachaf quintinus nei yr amheraödyr yn dywedut bot ynhöy gorhoffed a bocſach y brytanyeit noc eugallu ac eu gleöder. A bot yn höy eutauodeu noc eu clefydeu. Ac öyth hynny Ilityaö aoruc göalchmei a thynnu cledyf a Ilad y beñ. ger bronn y ewythyr. Ac yny Ile ar hynt kaffel eu meirych ac ymtynnu or Ilys ef ae gedymeithon. ar rufeinwyr ar veirych ac artraet yn * eu hymlit y geiſſaö dial y gör arnadūt oc eu holl ynni. Ac ual ydoed vn or rufein wyr yn ymordiwes agereint garanöys. ef atroes arnaö ac a gleif aegöant tröy y holl arueu athröydaö ehun yny vyd yrllaör yar y varch yn varö. Ac yna blyghau aoruc boſo o ryt ychen. athroi y varch aoruc Ar kyntaf agyvaruu ac ef. ef aoſſodes arnaö ynyvogel ac arodes dyrnaöt agheuaöl idaö. achymell arnaö ymadaö ae varch ac ymadaſſu ar dayar. Ac ar hynny nachaf marell mut ſenedör. oe holl ynni ynkeiſſaö dial qöintilian. ac yn ymordiwes agöalchmei yny ol ac yn mynnu y dala pan ymchoelaöd göalchmei arnaö yngyflym. Ac achledyf Ilad y beñ. yngyfuch ae döy yſcöyd. Ac ygyt ahynny gorchymun idaö pan elhei y uffern menegi ygöintinal yr hönn aladaſſei ef yny pebyll bot yn amyl gan y brytanyeit yr|ryö or hoffter hönnö. Ac odyna ymwaſcu aegedymdeithon aoruc göalchmei ac eu hannoc. allad obop un ör. Ar

rufeinwyr ar gŏeŏyr ac ar clefydeu yn eufuftaŏ ac ny ellynt nac eudala nac eu bŏrŏ. Ac ual ydoedynt geir llaŏ coet aoed ynagos udunt. ar rufeinwyr yneuherlit yn lut. nachaf chwe mil or brytanyeit yndyuot or coet ynborth yr tywyffogyon aoedynt ar ffo Ac ar hynt yn dangos yr yfparduneu yr meirych. Ac ynllanŏ yr aŏyr o lefein adodi eutaryaneu ar eubronnoed ac yn deiffyfyt kyrchu y rufeinwyr ac ynylle eukymell ar ffo. ac o vn vryt eu herlit. abŏrŏ rei onadunt yr llaŏr adala ereill. allad ereill. Agŏedy menegi hynny y petrius fenedŏr. ef agymerth degmil y gyt ac ef. A bryffyaŏ ynganhorthŏy y gedyndeithon. Ac yny lle kymell y brytanyeit ar fo yr coet y dathoedynt ohonaŏ. Ac eiffoes^nyt^heb wneuthur diruaŏr gollet yr rufeinwyr. Kanys y * brytanyeit kyt foynt pan geffynt adŏyeu kyfig allleoed dyrys. aerua uaŏr aŏneynt or rufeinwyr. Ac ual ydyttoedynt hŏy yn ymlad arywed honno nachaf hydeir uab mut aphump mil ygyt ac ef yndyuot ynganhorthŏy yr brytanyeit. Ac yny lle ymchoelut awnaethant. Ar rei aoedynt yndangos eu kefneu ar ffo yr aŏr honno. Yny lle ydoedynt yndangos eu bronnoed ac ynrodi gŏrolyon dyrnodeu bop eilwers yr rufeinwyr. Ar brytanyeit oc euholl dihewyt yndamunaŏ milŏryaeth. Ac ny didorynt py damŏein y dygŏydynt yndaŏ. hyt tra gynhelynt eu clot ym milŏryaeth. megys y dechreuyffynt. Ar rufeinŏyr kymhennach y gŏneynt ŏy. kanys petrius megys tyŏyffaŏc da ae dyfgei ŏynt yndoeth gŏerf y gyrchu gŏers arall y ffo. Megys y gŏelei yn dygrynoi udunt. Ac uelly y gŏneynt golledeu maŏr yr brytanyeit. A phanwelas Bofo oryt ychen hynny. galŏ aorac attaŏ laŏer or brytanyeit gleŏaf a ŏydat ar neillu. a dywedut ŏrthunt ual hyn. Dioer heb ef kanys heb wybot y an brenhin y dechreuaffam ni yr

ymlad hónn. reit oed ynninheu ymoglyt rac andygóydaó yn yr ran waethaf or ymlad. Ac os uelly y dygóydón. kollet maór oc an marchogyon agollón. Ac ygyt ahynny an brenhin adygón argyffro ac irlloned órthym. Ac órth hynny gelóch aóch gleóder attaóch achanlynóch vinheu dróy vydinoed yrufein wyr. Ac o kanhorthóya an tyghetuenneu ni ae llad petrius aedala ni aorvydón. Ac ar hynny dangos yr yfparduneu yr meirych aorugant. athróy vydinoed y marchogyon oebróyd ruthur mynet droftunt hyt ylle yd oed petrius yndyfgu y gedymdeithon. Ac yn gyflym Bofo agyrchaód petrius a meglyt yndaó heróyd y wynógyl a megys yracdyóedaffei dygóydaó y * gyt ac ef yrllaór. Ac órth hynny ymgynullaó aóneynt y rufeinwyr y geiffaó y ellóg y gan y elynyon. Ac orparth arall ydympentyrrynt. y brytanyeit yn borth yvofo oryt ychen. Ac yna y clyóit y lleuein ar gorderi. Yna ydoed yr aerua ~~dirua~~ diruaór o bop parth. hyt tra ytoedynt yrufeinwyr yn keiffaó rydhau eutyóyffaóc. ar brytanyeit yny attal. Ac yna y gellit góybot póy oreu adigonei agóayó. póy oreu afaetheu póy oreu achledyf. Ac or diwed y brytanyeit gan teóhau eubydinoed. adugant eu ruthur ar karcharoryon gantunt dróy vydinoed y rufeinóyr. hyt pan vydynt ymperued kedernit eu hymlad ehunein. a phetrius gantunt. Ac yny lle ymchoelut ar yr rufeinwyr ymdiueit oc eutywyffaóc ac or ran vóyaf yn óanach ac ynóafgaredigach. dangos eukefneu aorugant órth ffo. Ac órth hynny eftóg gantunt aónaeth y brytanyeit. ac eu llad. ac eu hyfpeilaó. ac erlit yrei affoynt. a dala llaóer or rei adamunynt y eu dangos yr brenhin. Ac or diwed góedy góneuthur llaóer oberigleu adróc o nadunt. ybrytanyeit óynt aymchoelaffant y eupebylleu ar karcharoryon ac ar

yſpeileu gantunt. A chan leóenyd óynt adangoſſant petrius ar karcharoʒyon ereill y gyt ac ef y arthur. Ac ynteu adiolches udunt gan diruaóʒ leóenyd eu llafur ac eu góaſſanaeth yny aóſſen ef. gan adaó achóaneckau eu henryded ac eu kyuoeth. am eu milóʒyaeth ac eu molyant. Ac yna yderchis arthur. mynet ar carcharoʒyon hyt ymparis y eu kadó tragymerit kyghoʒ amdanunt. Ac yderchis arthur y gadór iarll kernyó. a bedwyʒ a rickart abofel ac eu teuluoed y gyt ac óynteu eu hebʒóg hyt pan elhynt yndiogel rac ofyn tóyll y rufeinwyʒ.

Ar rufeinwyʒ y nos hono góedy * caffel o nadunt góybot y darpar hónnó aetholaſſant pymthegmil o wyʒ aruaóc ac ae gellygaſſant hyt nos yragot yffoʒd ytebygynt eu mynet trannoeth y geiſſaó rydhau eu karcharoʒyon. Ac yn tywyſſogyō ar yʒ rei hynny y goſſodet ultei. A chadell. a chwintus ſenedóʒ. ac evander vʒenhin ſiria. A ſertoʒ vʒenhī libia. Ar rei hynny oll agymeraſant eu hynt hyt pan gaóſſa^nt y lle avei adas gantunt y lechu. Ac yno aros y dyd arnadunt Ar boʒe dʒannoeth kymryt eu ffoʒd awnaeth y bʒytanyeit ac eu karcharoʒyon. parth a pharis. Ac val ydoedynt yndyuot yn agos yʒ lle ydoed ypyt y gan eugelynyon arnadunt. ac óynteu heb wybot dim oʒvʒat naethybyaó. Yndirybud eu kyʒchu aoʒuc yʒufeinwyʒ a dechreu eugóaſkaru. a mynet dʒoſtunt. Ac eiſſoes kyt kyʒchit y bʒytanyeit yndirybud ny chahat yn diaruot. namyn yn óʒaól góʒthóynebu y eugelynyon. A rei a dodaſſant y gadó y karcharoʒyon. ac ereill yn vydinoed yymlad. Ar vydin a oſſodaſſant y gadó y carcharoʒyon aoʒchymynnaſſant y ʒickert a bedwyʒ. A thywyſſogaeth y ʒei ereill aoʒchymynnóyt y gadóʒ Jarll kernyó. a boʒel yngyt tywyſſaóc idaó. Ar rufeinwyʒ kyʒchu awneynt heb geiſſaó na llun-

yeithaȣ eu gȣyr nae bydinaȣ. namyn oc euholl lafur keiffaȣ gȣneuthur aerua or brytanyeit. hyt tra yttoedynt ȣynteu ynbydinaȣ eugȣyr ac yneuhamdiffyn e hunein Ac ȣrth hynny gan eugȣanhau ynormod ȣynt yn dybryt agollaffynt eu karcharorȣon. pei na danuonei eu tyghetuen vdunt damunedic ganhorthȣy ar vrys. Kanys gȣittart Jarll peittaȣ gȣedy gȣybot y tȣyll hȣnnȣ adeuth atheir mil gātaȣ. Ac ordiwed gan nerth duȣ arkanhorthȣy hȣnnȣ ybrytanyeit aorȣuant. ac a talyffant euhaerua yrtȣyllwyr. Ac eiffoes ynygyfranc kyntaf y collaffant lawer. Kanys yna y collaffant yr arderchaȣc tywyffaȣc borel ocenoman ynkyuar*uot ac euander vrenhin firia. Yn vrathedic gan ywaeȣ y dygȣydȣys. Yna y kollaffant hefyt petȣargȣyr bonhedigyon. Nyt amgen hirlas opirȣn. A meuruc ogaer geint. Ac alidȣc odindagȣl. a hir uab hydeir. Nyt oed haȣd kaffel gȣyr leȣach nor rei hynny. Ac yr hynny ny chollaffant ybrytanyeit eu gleuder. Namyn oc eullauur kadȣ eukarcharorȣon. Ac or diwed ny allyffant y rufein|wyr diodef eu ruthur. namyn yn gyflym adaȣ y maes affo parth ac eupebylleu. ar brytanyeit yn eu herlit. Ac yn gȣneuthur aerua onadunt. Ac ny pheidaffant yn eu dala. ac yn eu llad hyt pan ladaffant Vltei. A chadell fenedȣr. Ac evander vrenhin firia. A gȣedy caffel or brytanyeit y vudugolyaeth honno. ȣynt aanuonaffant y karcharorȣon hyt ymparis. Ar rei adalyaffāt o newyd ȣynt ae hymoelaffant ar arth^ur eu brenhin oedangos gan adaȣ gobeith holl uudugolyaeth idaȣ. kanys nifer mor vychan ahȣnnȣ a geȣffynt uudugolyaeth ar yfaȣl elynyon hynny..

A gȣedy gȣelet oles amheraȣtyr rufein meint y gollet ar dechreu y ryfel. trȣm athrift uu gantaȣ. A medylyaȣ aorȣuc peidaȣ ae darpar

am ymlad ac arthur amynet y dinas aȣuarn yaros porth onewyd attaȣ y gan leo amheraȣdyr. A gwedy caffel ohonaȣ hynny yny gyghor. Y nos honno ef aaeth hyt ynlegris. A gȣedy menegi hynny y arthur. ynteu a raculaenȣys y fford ef. Ar nos honno gan adaȣ ydinas ar y llaȣ affeu idaȣ. ef aaeth hyt ymyȣn dyffryn y fford y kerdei les amheraȣdyr ae lu. Ac yno ymynȣys ef bydinaȣ y wyr. Ac ef aerchis y vorud iarll kaer loyȣ kymryt attaȣ lleg owyr. amynet ar neilltu yggȣerfyll A phan welei uot ynreit ȣrthunt dyfot yn ganhorthȣy. Ac odyna ynifer oll y am hynny aranȣys yn naȣ bydin. Ac ympob bydin or naȣ chwegȣyr achweu*geint a chwechant. achwemil. ar rei hynny yn gyweir o bop arueu. ar rann o bop bydin yn uarchogyon. ar rann arall yn bedyt. athywyffogyon ydyfcu pob bydin yny blaen. Ac yr vydin gyntaf yrodet araȣn uab kynuarch. Achadȣr iarll kernyȣ. Vn yny ranher deheu ar llall yny ranher affeu. Ac yr vydin arall y rodet gereint garanȣys a bofo o ryt ychen. Ac yr dryded y rodet echel vrenhin denmarc. a lleu uab kynuarch brenhin llychlyn. Ac yr bedwared y rodet Howel uab emyr llydaȣ. agȣalchmei uab gȣyar. deu nei y arthur. Ac ynol y pedeir hynny y goffodet pedeir bydin ereill. drae kefyn ȣynteu. Ac yr gyntaf or rei hynny y rodet kei benfȣydwr abedwyr bentrullyat. Ac yr neffaf idi y rodet hodlyn iarll ruthyn A gȣittart iarll peittaȣ. Ac yr tryded owein o gaer lleon. A Jonathal o gaer weir. Ac yr petwared vryen vadon. a churfalem o gaer geint. Ac arthur ehun ae otholes lleg idaȣ ovarchogyon aruaȣc. ochwegȣyr achweugeint achwechant. achȣemil. A racbron arthur fefyll y dreic eureit yr honn aoed yn lle arȣyd idaȣ. Megys y gellynt y gȣyr blin ar rei brathedic pan gymhellei eu hageu udunt ffo dan yr arȣyd honno megys y gaftell diogel.

A gwedy llunyaethu pawb yny anfawd. Arthur adywawt val hynn wrth y varchogyon. Vyg kytuarchogyon kyt diodeuedic yni. chwi awnaethawch ynys prydein yn arglwydes ar dec teyrnas arhugeint y awch dewred chwi ac y awch molyant y kytdiolchaf ynheu hynny. Ymolyant nyt ytty yn pallu nac yn dyffygyaw. namy yn kynydu. Kyt ryfoch chwi yfpump mlyned yn arueru ofeguryt heb arueru o arueu a milwryaeth. yr hynny eiffoes ny chollyffawch awch anyanawl dayoni. namyn yn waftat parhau ynach bonhedic dayoni. Kanys y rufeinwyr * agymellaffawch ar ffo Yrei aoed ec eu fyberwyt ynkeiffaw dwyn awch rydit y gēnwch. Ac ynvwy eu nifer nor einym ni. Ac ny allaffant fefyll yn awch erbyn namyn yn dybryt ffo gan achub ydinas hwnn. Ac yr awrhonn ydoant o hwnnw drwy y dyffryn hwnn y gyrchu awuarn. Ac yam hynn yma ygellwch chwitheu eu kaffel wynt yndirybud. ac eullad megys deueit. Kanys gwyr y dwy rein adebygant bot llefked yn awch chwi. pan geiffynt gwneuthur awch gwlat yn trethawl udunt. achwitheu yngeith udunt. Pony wybuant wy pyryw ymladeu adyborthaffawch chwi ywyr llychlyn adenmarc. ac y tywyffogyon freinc yrei aorefkynaffawch chwi. ac arydhayffawch y wrth eu harglwydiaeth waratwydus wy. Ac wrth hynny kan gorfuam ni ynyr ymladeu kadarnaf hynny. heb amheu ni aorfydwn ynyr ymladeu yfcawn hynn. os ovn dihewyt ac o vn vryt y llafurywn y gywarfagu yr hanner gwyr hynn. Py veint o enryded a medyant achyfoeth ageiff pawb o honawch chwi. os megys kyt varchogyon ffydlawn ydufudhewch chwi ymgorchymynn ynheu. Kanys gwedy gorffom ni arnadunt. ni agyrchwn rufein. A ni agaffwn ymedu hi. Ac velly y keffwch yr eur ar aryant ar llyffoed. ar tired. ar keftyll ar dinaffoed.

Ac euholl gyuoeth ageffôch. Ac val ydoed yndyôedut hynny ôrthunt Paôb ovn eir agadarnaffant bot yn gynt y diodefynt ageu noc ydymedeôynt ac ef. tra vei ef vyô orblaen ...

Agôedy gôybot or amheraôdyr y vrat ydoedit yny darparu idaô. Nyt ffo aorruc ef megys y darparyffei. namyn galô y leôder attaô a chyrchu y dyffryn hônnô ar eutor. Agalô ytyôyffogyon attaô adywedut ôrthunt val hyn. Tadeu enrydedus o arglôydiaeth or rei ydylyir kynal teyrnaffoed y dôyf|rein ar gorlleôin yndareftygedic vdunt. Koffeôch ych hen dadeu y rei yr gorefcyn eu gelynyon ny ochelynt ellôg eu * priaôt waet ehunein. namȳ adaô agreiff molyant yr rei adelei gôedy ôynt. Ac velly yn vynych y gorruydynt. Achan oruot y gochelynt agheu. kanys ny daô y neb namyn yrneb y gôelho duô. Ar anfaôd y mynho duô ar amfer y mynho. Ac ôrth hynny ydachôaneckeynt hôy gyfoeth rufein. Ac eumolyant hôy ac eu clot. ac euhadfôynder. ac eu haelder. Ac ohynny y dyrchefynt ôynt ac eu harglôydiaeth ac eu hetiuedyon ar yr holl vyt. Ac ôrth hynny gan damunaô kyffroi ynaôch chwitheu y kyfryô hônnô ydanogaf i. Nyt pan alwoch chôi attaôch aôch anyanaôl dayoni. A hyt pan fafoch yndi gan gyrchu aôch gelynyon. yffyd ynaôch aros yny dyffryn hônn gan deiffyfyt ygennôch aôch dylyet. Ac na thebygôch ymae rac eu hofyn ôy y kyrcheis i y dinas hônn. namyn o tebygu anherlit ni ohonunt hôy. Ac yndeiffyfyt kaffel ohonam aerua diruaôr eu meint ohonunt. A chanys ynamgen y gônaethant hôy noc ytebygaffôn i. Gônaôn ninheu yn amgen noc y tebygant ôynteu. Deifyfôn ôynt ac ynleô kyrchôn ôynt. Achyt gorffont. Diodefôn ni yn da y rythur gyntaf y gantunt. Ac velly heb amheu ni aorruydôn. Kanys

yneb aſafo yn da yny rythur gyntaf. Wynych yo yvynet gan uudugolyaeth ynllaoer o ymladeu. A goedy daruot idao teruynu yr ymadraod honno. allaoer orei ereill. Paob ovn dihewyt arodaſſant eu doylao gan tygu nat ymedewynt ac ef. Ac ar vrys gwiſgao amdanunt eu harueu ac adao llegrys achyrchu ydyffryn. y lle ydoed arthur goedy llunyaethu y vydinoed. Ac yna goſſot aonaethant hoynteu drody deudec bydin ovarchogyon aphedyt ynheroyd ~~ruf~~ rufeinaol deuaot ochwegoyr a thrugeint. achwechant achoemil. ympop bydin. Ac ympop vn ohonunt llyoodyr hyt pan vei odyſc honno y kyrchynt. ac ykilynt pan vei dylyedus udūt. * ac y gorthoynebynt y eugelynyon. Ac y vn or bydinoed yradodeſ lles. Kadell ſenedor o rufein. ac aliphantina brenhin yr yſpaen. ac yr eil Hirtacus brenhin parth Ameuruc ſenedor. ac yr tryded bocus brenhin nidif a ganiſ ſenedor. Yr bedwared Qointus. a myrr ſenedor. Arpedeir hynny arodet yny blaen. Ac yn ol y pedeir hynny ydodet pedeir ereill. Ac y vn or rei hynny yrodet ſerx brenhin ituri. ac yr eil Polites duc ffrigia. Yr tryded Pandrafius brenhin yr eiſt. Yr pedoared duc bitinia. Ac ynol y rei hynny pedeir bydin ereill. Ac y vn o honunt y rodet Qointuſ carucius. Ac yr eil Jarll lelli hoſti. Yr tryded ſulpius. Yr pedoared Marius ſenedor. Ac ynteu yr amheraotyr hont ac yma. yn annoc y wyr ac yn eu dyſgu py wed ydymledynt. Ac ymperued y llu yd erchis ef ſefyll yngadarn eryr eureit yr honn aoed yn lle aroyd idao. ac erchi y baop or aoehenit y orth yvydin gyrchu yno.

Ac or dioed goedy ſefyll paob yn erbyn y gilyd onadunt y brytanyeit or nellparth. ar rufeinwyr or parth arall. Pan glyoſſant ſein yr aroydon. Y vydin ydoed brenhin yr yſpaen ae ge-

dymdeith yny llywyaȣ. Ymgyuarfot aorugant abydin araȣn uab kynuarch achadȣr Jarll kernyȣ ahynny yn wychyr ac ynleȣ. Ac eiſſoes ny allyſſant nae thorri nae gȣaſgaru. Ac ual ydoedynt uelly ynymlad yn dywal. ac yn wychyr. nachaf gereint garanȣys aboſo oryt ychen ac eu bydin yneukyrchu yndeiſſyſyt o rydec eu meirych. ac yntyllu eugelynyon. Ac yn mynet drofſtunt hyt pan gyfarfuant abydin brenhī parth yr honn ayttoed yn kyrchu ynerbyn bydin Echel brenhin denmarc a lLeu vab kynuarch brenhin llychlyn. Ac yna heb vn gohir o bop parth ym gymyſgu aȣnaethant y bydi*noed. A mynet paȣb dros ygilyd onadunt. Ac aerua diruaȣr ymeint o bop parth. ar lleuein ar gorderi ynllanȣ yr aȣyr oſon. Ar rei brathedic yn maedu y dayar ac aepenneu ac euſodleu. a thrȣy eugȣaet ynterfynu eubuched. Ac eiſſoes y kollet kyntaf adeuth yr brytanyeit. Kanys bedwyr alas. Achei avrathȣyt yn agheuaȣl. Kanys pan ymgyfarvu Vedwyr a brenhin nidif y brathȣyt agleif ynydygȣydȣys. A hyt tra yttoed gei ynkeiſſaȣ dial Bedwyr ym perued kat brenhin nidif ybrathȣyt ynteu. Ac eiſſoeſ o dyfot marchaȣc da. ar yſtondard aoed yny laȣ gan lad agȣaſgaru y elynyon. agorri fford idaȣ aoruc. ac ae vydin gātaȣ yn gyfan ef adoeth hyt ymplith y wyr ehunan. pei nar gyfarffei ac ef vydin brenhin libia. honno aȣaſgarȣys y vydin ef yn hollaȣl. ac ynteu a ffoes a chorff bedȣyr gantaȣ. hyt ydan y dragon eureit. Ac yna py veint ogȣynuan aoed gan wyr normandi pan welſant gorff eutyȣyſſaȣc yn vriȣedic orſaȣl welioed hynny. Py veint gȣynuan aȣneynt wyr yr angiȣ ȣrth welet gȣelieu kei eutyȣyſſaȣc pei kaffei neb enkyt y gȣynaȣ y gilyd gan y amdiffyn ehunan ygkyfrȣg y bydinoed gȣaetlyt. Ac ȣrth hynny Kirlas nei Bedwyr yngyffroedic oagheu

bedwyr. agymerth y gyt ac ef trychant marchaȣ^c^. A megys baed koet tróy blith Naȣer ogȣn. kyrchu dróy blith y elynaȣl vydinoed yr Ne y gȣelei aróyd brenhin nidif heb didarbot py beth adamȣeinei idaȣ gan gaffel dial y eȣythyr ohonaȣ. Ac or diȣed ef agafaſ dyuot hyt y Ne ydoed vrenhin nidif. Ac ae kymerth o blith y vydin. ac ae duc gant~~anta~~aȣ hyt y Ne ydoed gorff bedwyr. Ac yno y dryNyaȣ yn dryNeu man. Ac odyna gorałȣ ar y gedymdeithon. achan eu hānoc kyrchu eugelynyon ynvynych. * Megys gan atnewydu eu nerth hyt pan yttoedynt eugelynyon ynofnaȣc. Ac eu callonoed yncrynu. Ac ygyt ahynny kyȣreinach y kyrchynt y brytanyeit oe dyſc ynteu. achreulonach y gȣneynt aerua. Ac ȣrth hynny grym ac angerd oe annoc ef agymeraſſant y brytanyeit. a dȣyn ruthur yeugelynyon. ac obop parth udunt diruaȣr aerua aorucpȣyt. Ýrufeinwyr yna y gyt ac an|neiryf ovilyoed yſyrthaſſant. Yna yNas. Aliphant vrenhi yr yſpaen. a Miſipia vrenhin babilon. a chȣintus miluius. A Marius lepidus ſenedȣr. Ac oparth ybrytanyeit yſyrthȣys Hodlyn iarN ruthun. A leodogar iarN bo|lȣyn. A thri thyȣyſſaȣc ereiN o ynys prydein. Nyt amgen Curſalem o gaer geint. A gȣaNaȣc vab Nywynaȣc o ſalſbri. Ac Vryen o gaer Vadon. Ac ȣrth hynny gȣahanu aȣnaethant y bydinoed ydoedynt yny Nywyaȣ. Ac enkil drachefyn hyt ar y vydin ydoed howel uab emyr Nydaȣ. A gȣalchmei uab gȣyar ynyNywyaȣ. Aphan welas ygȣyr hynny eu kedymdeithō yn ffo. Enynu olit megys fflam ynenynu godeith gan alȣ y rei aoedynt ar ffo achyrchu eugelynyon. A chymeN ar ffo y rei aoedynt yn eu herlit ȣynteu kyn no hynny gan eu bȣrȣ ac eu Nad. agȣneuthur aerua heb or foȣys onadunt hyt pan deuthant hyt ar vydin yr

amheraȣdyr. Aphan welas yr amheraȣdyr yr aerua oe wyr bryssyaȣ aorȣuc yn borth udunt. Ac yna y gȣnaethpȣyt ybrytanyeit yn veirȣ. kanys kynuarch tyȣyssaȣc trigeri adȣy vil y gyt ac ef alas yna. Ac yna y llas orparth arall trywyr. nyt amgen. Rigyfarch. A bolconi. A llaȣin o Votlan. Aphei bydynt tywyssogyon teyrnassoed. yr oessoed adelhynt gof hyt vraȣt. ac aenrydedynt eu Molyant ac eu clot. Ac eissoes pȣy bynhac agyfarffei a hoȣel * neu agȣalchmei oc eu gelynyon. ny diagei aeeneit gantaȣ. A gȣedy eudyuot megys y dywespȣyt uchot hyt ym plith bydin yr amheraȣdyr yn damgylchedic oc eu gelynyon y syrthassant y tryȣyr hynny. Ac ȣrth hynny howel a gȣalchmei yrei ny magyssit ynyr oessoed kyn noc ȣynt neb well noc ȣynt. pan welsant yr aerua oc eu kedymdeithon. yn ȣychyr y kyrchassant hȣnt ac yman. vn obop parth yn gyffredin yndyȣalhau ac yn blinaȣ bydin yr amheraȣdyr. Ac megis llucheit ynllad a gyfarffei ac ȣynt. ac yn annoc eukedymdeithon. A gȣalmei yn damunaȣ oe holl dihwyt ymgaffel a lles amheraȣdyr y gymell arnaȣ peth ~~peth~~ adigonei ym milȣryaeth. Ac nyt oed haȣd barnu pȣy orreu ae hoȣel ae gȣalchmei.

AȣOdyna gȣalchmei agafas ydamunedic hynt. Ac ynȣychyr kyrchu yr amheraȣdyr aorȣuc. A gossot arnaȣ. Ac eissoes lles megys yd oed yndechreu blodeuaȣ dewred y ieuenctit. ac yn vaȣr y ynni. nyt oed well dim gantaȣ ynteu noc ymgaffel ar ryȣ uarchaȣc clotuaȣr hȣnnȣ. yr hȣnn a gymellei y wybot beth vei y angerd aedeȣred. Ac ȣrth hynny diruaȣr leȣenyd agymerth yndaȣ ȣrth ym gaffel ohonaȣ agȣr kynglotuorusset a gȣalchmei. ac ymerbynyeit yngalet aȣnaeth pob vn ae gilid. Megis naȣelat rȣg deu vilȣr ymlad a gyffelypit y hȣnnȣ.

Aphan yttoedynt oy yn neoidyao kaledyon dyrnodeu. A phob vn yn Nafuryao agheu ygilyd nachaf yrufeinwyr ynn ympentyryao yn eukylch. Hyt pan vu reit y walchmei a howel ac eubydinoed enkilyao hyt arvydin arthur. gan euNad or rufeinwyr yndrut. Aphan welas arthur yr aerua ydoedit ynywneuthur oewyr ef. Tynu caletvolch y gledyf gorreu aonaeth. Ac yn * vchel dyoedut val hynn. Py achaos ygedoch choi ygoreicolyon wyr hynn y genoch. Nac aet vn ynvyo onadunt nac aet. Koffeoch aoch deheuoed yrei yngyfroys ynyfaol ymladeu kyn no hynn a dareftygaffant dec teyrnas ar hugeint orth vym medyant. Koffeoch aoch hendadeu yrei pan oedynt gadarnach goyr rufein no hedio. ae gonaethant yndrethaol udunt. Koffeoch aochrydit yr honn ymae yr hanher goyr hynn ynkeiffao y doyn y genoch Ac orth hynny nac aet vn ynvyo o nadunt nac aet. A chan dywedut yr ymadrodyonhynny. kyrchu y elynyon ac euboro dan y draet ac euNad. A phoy bynnac agyfarffei ac ef. o vn dyrnaot yNad ei ac ef ae varch. Ac orth hyny paob a foynt racdao megys y foynt aniueileit rac Neo creulaon pan vei neoyn maor arnao. ac ynteu ynkeiffao boyt. A phoy bynhac odamoein a gyfarffei ac ef nys differei y arueu ef rac caletuolch. hyt pan vei reit idao talu yeneit y gyt ae oaet. Deu urenhin oc eudrycdamoein agyfaruuant ac ef. Sertor brenhin libia. A pholites brenhī bitinia. Ar deu hynny goedy Nad eu penneu aanuones arthur yrufein. A goedy goelet or brytanyeit eubrenhin yn ymlad ueNy. gleoder ac ehofynder agymeraffant. achan teohau eubydinoed ovn vryt kyrchu y rufein|wyr gan darparu mynet drofstunt. Ac eiffoes gorthoynebu yn wychyr aorruc y rufeinwyr udunt. Ac o dyfc Nes amheraodyr Nafuryao y talu aerua yr brytanyeit.

A chymeint uu yr ymlad yna o bop parth achyt pei yr aór honno y dechreuynt yr ymlad. Or neillparth ydoed yr arderchaóc vrenhī arthur yn llad y elynyon. ac ynannoc y wyr yfefyll ynóraól. Ac orparth arall ydoed les amheraódyr yn ānoc y rufeinwyr ac yneu dyfgu ac yneu moli. Ac nyorfoóyffei ynteu ynllad. ac * yn bóró y elynyon. Ac yn kylchynu y vydinoed ehun. a phyelyn bynac agyfarffei ac ef. agóayó neu achledyf y lladei. Ac uelly o bop parth y bydei arthur yngóneuthur aerua. Kanys góeitheu ybydynt trechaf y brytanyeit. Góeitheu ereill y bydynt trechaf yrufeinwyr. Apan yttoedynt hóy ynyr ymfuft hónnó. heb wybot py dió y damóeinei y vudugolyaeth. nachaf Morud iarll caer loyó yn dyuot. ar lleg adyóedaffam ni y hadaó uchot yggóerfyll. Ac yndeiffyfyt yn kyrchu eu gelynyon yndirybud ortu yn eu hol ac yn mynet drofturnt gan eu góafgaru agóneuthur aerua diruaór ymeint. Ac yna yfyrthaffant llaóer ovilyoed or rufeinwyr. Ac yna ydygóydóys lles amheraódyr yn vrathedic gan leif neb vn. ac ybu varó. Ac yna kyt bei dróy diruaór lafur. Y brytanyeit agaóffant ymaes.

Ac yna y góafgaraffant yrufeinwyr yr diffeithóch ac yr coedyd. ac ofyn yneukymell. Ereill yr dinaffoed ar keftyll. ac yr lleoed kadarn y ffoynt. Ar brytanyeit oc euhol yneuhymlit. Ac odruanaf aerua yneullad ac yn eudala. ac yneu hyfpeilaó. Ac uelly megys yrodynt yran vóyaf onadunt eu dóylaó yn wreigaól y euróymaó Acyeukarcharu y geiffaó yftynu ychydic y eu hoedel. a hynny o Jaón vraót duó. Kanys eu hen dadeu óynteu kyn no hynny. yn andylyedus aónathoedynt y brytanyeit yn drethaól udunt. Ar brytanyeit yna yn nackau udunt y dreth ydoedynt yn andylyedus yny cheiffaó gan-

tunt. Agoedy caffel o arthur yvudugolyaeth. ef aerchis goahanu arneiltu kalaned y wyrda ef yorth y elynaol galaned ac eukyoeiryao o vrenhinaol defaot. Ac eu doyn yr manachlogoed avei yn eu golat yn anfodedic ac yno eu cladu yn enrydedus. Ac yna y ducpoyt corff Bedwyr hyt y dinas ehun yn normandi * gan diruaor goynuan y gan y normanyeit. Ac yno ymyon mynoent ardeheu y dinas y cladoyt yn enrydedus gyr llao y mur. Kei aducpoyt ynurathedic hyt ygkam y kastell aonathoed ehun. Ac yno ny bu bell goedy hynny yny vu uaro Kei or brath honno. Ac yny fforeft aoed ynagos yno ymyon manachlaoc ermitwyr or enryded adylyei iarll yr angio y cladoyt. Bodlyn tyoyffaoc aducpoyt hyt ydinas ehun yr hon aelóir y tyruan. ac yno y cladoyt. Ygoyrda ereill aerchis arthur eudoyn yr manachlogoed neffaf udunt ar hyt y golatoed. Ac yna yderchif ef y oyr ywlat hōno cladu yelynyon. Ac anuon corff lles amheraodyr hyt ynfened rufein. Ac erchi menegi udunt nadylyynt hoy teyrnget o ynys prydein amgen no honno. Ac yno ybu arthur ygayaf honno yn gorefgyn ydinaffoed ymorgoin. Aphan yttoed yrhaf yndechreu dyuot. Ac arthur yn yfgynu mynyd mynheeu orth vynet parth a rufein. Nachaf genadeu o ynys prydein yn menegi y arthur ry daruot y vedraot ynei uab ychoaer gorefgyn ynys prydein agoifgao coron y teyrnas am y pen ehun drby greulonder abrat. A thynu goenhoyfar vrenhines oe riein|gadeir ary gyfgu genti gan lygru kyfreith doywaol y neithoreu.

Agoedy menegi hynny y arthur yny lle peidyao aoruc aedarpar amvynet y rufein. ac ymchoelut parth ac ynys prydein. abrenhined yr ynyffed y gyt ac ef. A gellog howel uab emyr llydao

allu gantaw y tagnefedu ac y hedychu y gwladoed. Kanys yr yfcymunedickaf vradwr gan vedrawt aanuonaffei cheldric tywyffawc yfaefon. hyt yngermania y gynullaw y llu mwyaf agallei yn borth idaw. arodi udunt aorwc ohumyr hyt ynyfcotlont. Ac yn achwanec kymeint ac auuaffei y hors aheingyft kynno hynny ygkent. Ac wrth hynny ydeuth cheldric ac wyth cant llog ynllawn o wyr * aruawc gantaw o baganyeit. agwrhau yvedrawt. Ac ufudhau megys yvrenhin. Ac neur daroed idaw gedymdeithockau ataw yr yfcottyeit ar ffichteit ~~ar fichteit~~. Aphawb or awypei ef idaw gaffau y ewythyr. hyt pan yttoedynt oll petwar ugein mil rwg criftonogyon aphaganyeit. Ac ahynny onifer gantaw y deuth medrawt hyt yn aber temys y lle ydoedynt llogeu arthur yndifgynnu. A gwedy dechreu ymlad ef awnaeth aerua diruawr onadunt yndyuot yr tir. Kanys yna ydygwydaffant. Arawn uab kynuarch brenhin yfcotlont. A gwalchme uab gwyar. Ac ynol arawn y deuth owein vab vryen yn vrenhin yn reget. y gwr gwedy hynny avu clotuawr ynllawer o gynhēneu. Ac or diwed kyt bei drwy diruawr lafur athrwy eullad. Arthur ae lu agafaf y tir. A chan talu yr aerua wynt agymellaffant Vedrawt aelu ar ffo. A chyn bei mwy eiryf llu Medrawt no llu arthur. Eiffoes kywreinach adoeth^ach ydymledynt o beunydyawl ymladeu. Ac wrth hynny ybu dir yr anudonawl gan vedrawt gymryt yffo. Arnos honno gwedy ymgynullaw y wafcaredic lu ygyt ydaeth hyt yg kaer wynt. A gwedy clybot owenhwyuar hynny. diobeithaw aorwc amynet ogaer efrawc hyt ygkaer llion ar wyfc. Ac ymywn manachlawc gwraged aoed yno. gwifgaw yr abit ymdanei ac adaw cadw y diweirdeb yn euplith o hynny allan. Ar abit hōno avu ymdanei hyt agheu.

Ac odyna arthur agymerth llit maór yndaó am golli ohonaó y ſaól vilioed hynny. Apheri cladu y wyr. Artrydyd dyd kyrchu caer ýnt aorac ac yndiannot y chylchynu. Ac yrhynny ny pheidóys Medraót ar hyñ a dechreuaſſei. namyn gan annoc y wyr eugoſſot yn vydinoed amynet allan or dinas y ymlad ac arthur y ewythyr. Agóedy dechreu ymlad aerua vaór opob parth awnaethant. Ac eiſ*ſoes. Móyaf vu yr aerua o wyr Medraót. Ac yndybryt kymell arnaó adaó y maes. ac ny hanbóyllóys Medraót yna gohir órth gladu y ladedigyon. namyn ffo aorac parth achernyó. Ac órth hynny arthur ynbryderus ac yn llidiaóc o achaós dianc y tóyllór yganta6. ynylle ae hymlynóys hyt ywlat honno hyt arlan kamlan ylle ydoed vedraót yny aros. Ac órth hynny megys ydoed vedraót gleóaf a góychraf yn cyrchu yny lle goſſot y varchogyon yn vydinoed aorac. Kanys góell oed gantaó y lad neuynteu a orffei. no ffo yn hóy no hynny. Kanys ydoed ettwa gantaó oeiryf trugeinmil. Ac o hynny y gónaeth ef whech bydin. A whech góyr a thrugeint a chwe chant a chwemil ympob bydin. owyr aruaóc. Ac or rei nyt aed yny chwech bydin. ef awnaeth bydin idaó ehun. Arodi llywodron ybop vn orrei ereill oll. A dyſcu paób o nadunt ac euhannoc y ymlad aorac. gan adaó udunt enryded achyfoeth os ef aorffei. Ac orparth arall arthur aoſſodes y wyr ynteu dróy naó bydin. Agorchymyn y baóp onadunt ac annoc llad y lladron tóyllwyr yſkymyn adathoedynt o wladoed ereill odyſc y bratór y geiſſaó ydigyfoethi ynteu. Ar bobyl aóelóch racko heb arthur a gynullóyt owlatoed amryfaelon. ac aghyfyeith ynt allefc ac aghyfróys arymlad. Ac ny allant górthóynebu yóch kanys kyfróys yóch chói.

Ac vella pawb onadunt yn annoc ywyr or parth arall. ac ydeissyfyt ymgyfaruot awnaeth y bydinoed yghyt. adechreu ymlad a newidyaw dyrnodeu yn vynych. Achymeint vu yr aerua yna obop parth. ac megys ydoed gwynfan yrei meirw ynkyffroi yrei byw arlit ac ymlad. Ac megys ydoed blin allafuryus y yscriuenu nae datkanu. Kanys obop parth y brethynt ac y brethit wynteu. wynt a ledynt ac wynteu aledit. Ac ordiwed gwedy treulaw llawer or dyd yny mod hwnnw. Arthur ae * vydin agyrchwys y vydin ~~y gwydin~~ y gwydat bot y twyllwr gan vedrawt yndi. Ac agori ffyrd udunt ar clefydeu. ac yndiannot mynet drostunt. a gwneuthur aerua dirua wr onadunt. Kanys yny lle y dygwydwys yr yscymunedickaf vradwr hwnnw gan vedrawt. allawer ovilioed ygyt ac ef. Ac eissoes yr hynny ny ffoyssant y rei ereill. namyn ymgynullaw ygyt or maes oll. Ac ynherwyd eugleuder keissaw ymgynhal agwrthwynebu y arthur. Ac wrth hynny gwychraf agirat|taf achreulonaf aerua a vu yrydunt yna o bop parth ac eubydinoed ynsyrthaw. Ac yna obop parth yvedrawt y syrthassant cheldric ac elafyws. Egberinc brenhin or saefon. Orgwydyl Gilapadric. Gillamwri. Gillasel. Gillamor. Yr yscottyeit ar ffichteit ac wynt ac eu harglwydi oll hayach alas. Ac obleit arthur yllas Osbrinc brenhin llychlyn. Echel brenhin denmarc. Kadwr llemenic iarll kernyw. Kasgallawn. A llawer o vililioed ygyt ac wynteu. rwg y brytanyeit achenedloed ereill aducsynt ygyt ac wynt. Ac ynteu yr arderchawc vrenhin arthur avrathwyt yn agheuawl. ac aducpwyt odyna hyt yn ynys avallach y iachau y welieu. Gorwn yteyrnas o ynys prydei agymynnwys ynteu y gustenin vab kadwr iarll kernyw ygar. Dwy vlyned adeugeint aphumpkant gwedy dyfot crist ygknawt dyn oed hynny yna....

A gȯedy bot cuſtenhin yn arderchaȯc ogoron y teyrnas. y kyfodaſſant ynyerbyn y ſaeſon. adeu vab vedraȯt gantunt. ac nyallaſſant gȯrthȯynebu idaȯ. namyn gȯedy llaȯer o ymladeu vn ohonunt afoes hyt yn llundein. ar llall ygaer wynt. A dechreu kynhal yrei hynny arnadunt. Ac yn yr amſer hȯnnȯ y bu uarȯ Deinyoel ſant. eſcob bangor. Ac yna y gȯnaethpȯyt Theon eſcob kaer loyȯ yn archeſcob yn llundein. ac yn yr amſer hȯnnȯ yteruynȯys Dewi archeſcob * kaer Llion ar ȯyſc or vuched vydaȯl hon ac y cladȯyt ymynyȯ yny vanachlaȯn ehun. ymplith y gyt vrodyr. Kanys mȯyaf lle yny archeſcobaȯt agarei ef oed hȯnnȯ. Ac o arch Maelgȯn gȯyned yn yr eglȯys honno. Ac ynyle ynteu yd etholet Kynaȯc eſcob llan badarn. ac y drychafȯyt ynenryded aoed vch.

Ac odyna cuſtenhīaymlidyaȯd yſaeſon. ac ae dareſtygȯys ȯynt ȯrth y gyghor. Ar dinaſſoed agauas ar neill mab y vredraȯt aladaȯd yg kaer wynt rac bron yr allaȯr yn eglȯys amphibalus. ar llall alas yn llundein rac bron yr allaȯr o greulonaf agheu gȯedy ry ffo o honaȯ y vanachlaȯc ac ymgudyaȯ. Ac ynydryded vlȯydyn cuſtenhin ovraȯt dyȯaȯl y gan gynan wledic alas. acher llaȯ vthur pendragon o vyȯn y gor y keȯri y cladȯyt.

Ac yn neſſaf y guſtenhin y deuth Kynan wledic ynvrenhin. gȯr ieuanc enryued y glot ae volyant. A nei y guſtenhin oed gynan. ahȯnnȯ agynhallaȯd llyȯodraeth y ynys prydein. ac awjſgȯys coron y deyrnas am y benn. atheilȯg oed o honei. pei nachyfarffei giȯdaȯtaȯl ryfel ac ewythyr arall oed idaȯ adylyei gaffel y vrenhinyaeth gȯedy cuſtenhin. hȯnnȯ agarcharȯys ef. ac aladaȯd y deu vab. ar eil vlȯydyn oe arglȯydiaeth y bu uarȯ.

Ac yny ol ynteu y deuth gŏerthefyr ynvrenhin. ac yn erbyn hŏnnŏ y deuth Hyges vaŏr o faefon o germania. Ac eiffoes ef aymladaŏd ac ŏynt. ac agynhallaŏd Hyŏodraeth yr ynys pedeir blyned drŏy garyat ahedŏch...

Agŏedy hŏnnŏ y deuth Mael[gŏn]gŏyned yn vrenhin. A theckaf gŏas hayach or holl urenhined athyŏyffogyon ynys prydein oed hŏnnŏ. adiwreidŏr Haŏer o wyr creulaŏn cadarn yn arueu ehalaethach no neb oed. achlo*tuozuf**fach nor vn. Pei nat ymrodei ymyŏn pechaŏt fodomani. ac am hynny ydoed gas ef gan duŏ. Hŏnnŏ agynhellis ynys prydein yn hollaŏl awhech ynys y gyt ahi. Iwerdon. Iflont. a gotlont. Orc. a Hyclyn. a denmarc. o vynych greulaŏn ymladeu ydareftygŏys ŏynt. Ac yneglŏys ger Haŏ degan|nŏy yny gaftell ehun ybu varŏ.

Ac yn neffaf y vaelgŏn y deuth Keredic yn vrenhin. Gŏr agarei giŏdawdaŏl teruyfc oed. cas gan duŏ achan y brytanyeit oed ynteu. ~~Agŏedy gŏybot.~~ A gŏedy gŏybot or faeffon y anwaftatrŏyd ef. ŏynt aaethant hyt yn Iŏerdon yn ol gotmŏnt brenhin yr affric a dathoed hyt yno a Hyges vaŏr gantaŏ. Ac aorefkynnaffej y genedyl honno. Ar gotmŏnt hŏnnŏ drŏy vrat y faefon y deuth a thrugeinmil achanmil o wyr yr affric gantaŏ. hyt yn ynys prydein. Ac ynyr amfer hŏnnŏ yd oedynt y faefon paganyeit yny neill ran or ynys. Ac ynyr ran arall ydoedynt y brytanyeit achiŏtaŏtaŏl teruyfc a ryfel yrydunt ynŏaftat A gŏedy duunaŏ y faeffon ar gotmŏnt hŏnnŏ. ŏynt adeuthant ygkyt y ryfelu. ar geredic vrenhin. A gŏedy Haŏer oymladeu ŏynt ae gyr|raffant ef ar ffo odinas pŏy gilyd. Ac ordiŏed y gŏarchaeaffant ef yg kaer vudei. Ac yna y deuth hefembard nei y loŏys brenhin freinc ac y gŏnaeth

amot a gotmónt ymadaó ae griſtonogaeth o honaó hyt pan vei o ganhoꝛthóy gotmónt ygallei ynteu oꝛeſkyn freinc ar toꝛ loóys y ewythyꝛ. Kanys ef adyóedei ymae ygkam y ducſit racdaó ef. Ac oꝛ diwed góedy caffel ydinas ae loſci kat arodes gotmónt ygeredic ae gymell ar ffo dꝛóy hafren hyt yg kymry. Ac yny lle anreithaó y góladoed ar dinaſſoed ac eu lloſci. Ac ny * oꝛffoóyſſaód hyt pan daruu idaó diſtryó hayach yr holl ynys oꝛ moꝛ póy gilid allad ymeibon eillon ar effeireit aryſcolheigon. Arclefydeu ac ar flameu yneullloſci. ac uelly eukyóarſagu hyt ydayar. Ar hyn adihagei onadunt fo aóneynt y le y keffynt diogelóch.

By beth aónai ſegur genedyl gyóyꝛſagedic o benner góꝛthrymyon bechodeu yꝛ hon yn waſtat avydei arnei ſychet kiótaótóyꝛ ymlad kanys yny veint honno tróm digartreuaól ymlad. Kanys kenedyl y bꝛytanyeit gynt anotteynt goꝛeſkyn pell teyꝛnaſſoed y byt yneukylch óꝛth euheóyllys ac óꝛth eumedyant ehunein. Ac yꝛ aóꝛ honn megys gwinllan da. óedy ydióꝛeidaó yn ymchoeledic yn chóeróed. hyt ~~na~~ naelly ti amdiffyn dy wlat nath wraged nath veibon. Ac óꝛth hynny kynyda ditheu kiótaódaól aball kynyda. Bychan abeth y dyelleiſt ti yꝛ evegylyaól ymadꝛaód hónn. Pob teyꝛnas wahanedic yndi e hun adiffeithyꝛ. arty aſyrth ar ygilyd. Ac óꝛth hynny kanys góahanedic yó dy teyꝛnas ti. achanyſ ynvytróyd kiótaódaól ac annuundeb a móc kyghoꝛvynt a tyóyllaód dy vedól ti. kanys ſyberóyt ny adaód itti vſudhau y vn bꝛenhin. Ac óꝛth hynny ti aóely dy wlat yn anreithedic ygan yꝛ enwiraf baganyeit. Ti aóely dy tei góedy ry ſyꝛthyaó ar ygilyd. yꝛhyn agóyn dy etiuedyon góedy ti. Kanys óynt aóelhant kanaóon agkyfreith leóes yn medu dy trefyd ath din-

assoed athgestyll ac eu holl gysoeth ac eu medyant. Ac yntruan eu gorthlad oynteu y alltuded. or lle ny allant dysot onyt yn anhaod ar euhen teilygdaot. neu ynteu byth nys gallant ...

A goedy darfot megys y dyoespoyt uchot yr yscymunedic greulaon gotmont honno. allaoer o vilioed paganyeit ygyt ac ef anreithao yr ynys oll hayach. Ef aro*des yran voyaf o honei yr honn aelloit lloeger yr saesson. Kanys droy ybrat oy y dathoed ef yr ynys honn. Ac yna ykilyassant y brytanyeit yr hynn adiagyssei onadunt y orlleoinaol ranneu yr ynys. nyt amgen kymry achernyo. Ac odyno mynych ryfelu aorugant ar eu gelynyon. A goedy goelet oteon archescob llundeï ac archescob kaer efraoc yr holl eglloyssеu aoedynt dan eu llyootraeth oynt. goedy eudistrio hyt y llaor. Ar ueint vrdolyon adihegyssynt or veint perigyl honno affoyssynt y diogelroyd kenedyl kymry ac eu creigeu. ac escyrn yseint gantunt rac osyn dileu or agkyfreitholyon baganyeit y saol greireu aoed gātunt or ymrodynt oynteu yverthyrolyaeth yny deissyseit perigyl honno. A llaoer hesyt affoassei onadunt hyt yn llydao hyt pan yttoedynt holl eglloyssеu y doy archescobaot yndiffeith. llundein achaer efraoc. Ar petheu hynny yr aor honn tewi aonaon ymdanunt. Kanys pan draethoyf oc eullewenyd yna y traethaf o hynny. Ac odyna y brytanyeit agollassant gorron y teyrnas droy laoer o amser allywodraeth yr ynys ar yhen teilygdaot nyallassant y hatneoydu. Ac ettwa yrann a drigyassei gantunt or ynys nyt yvn brenhin yndarestygedic y darestygynt. namyn y tri creulaon. ac yn vynych kiotaotaol ryfel y rydunt. Ac yr hynny eissoes ny chaossei y saeson ettwa corron yteyrnas. Kanys

tri brenhin ydoedynt bynteu. Bbeitheu y ryfelynt y rydunt ehunein. gbeitheu ereill y rygtunt ar brytanyeit. Ac uelly ny chabssei neb o honunt gorron y teyrnas.

Ac yr amser hbnnb yd anuones girioel bap abstin y ynys prydeī y bregethu yr saeson y rei aodynt dall o baganabl aruer yny rann yd oedynt by ynymedu or ynys. Kanys neur daroed udunt dileu holl gret achristonogaeth a fyd gatholic yn * Llbyr. Ac ymplith y brytanyeit ydoedynt ffyd gatholic a christonogyon yn grymhau yr yn oet eleuterius bap y gbr a anuones cret yngyntaf yynys prydein. heb y diffodi yrydunt vn amser. Agbedy dyuot abstin megis y dybespbyt uchot ef agafas ynran ybrytanyeit archescyb aseith escobabt yngadarn o egluryon brelatyeit crefydus glan buchedabl. a Llaber ouanachlogoed ynyrei ydoedynt kenueinoed y dub ynkynal unyabn reol ac vrdas Ac ymplith y rei hynny yndinas bangor ydoed vanachlabc vonhedic ynyr honn ydywedit bot yveint honn o gofeint gbedy y renhyt ynseith rann y bydei trychant mynach ympop ran̄. Sef oed eiryf hynny oll y gyt. cant adby vil ygyt aephrioreit. ar prelatyeit aoed ynossodedic udunt. a hynny oll ynbuchedu olafur y dbylab. A dunabt ynabat arnadunt gbr enryfed ydysc oed hbnnb yny keluydodeu. Ar dunabt hbnnb pan geissabd abstin darestygedigaeth y gan yr escyb idab ef. Ac annoc udunt pegrethu y gyt ac ef yr saeson. ynteu a dangangosses drby amryfaelon argumenheu ac abdurdodeu yryscrythur lan. hyt na dylyynt by darestbg idab ef. Kanys archescob aoed udunt ehunein. Abot ysaeson yndbyn tref eutat y arnadunt y dreis. Ac brth hynny diruabr gas aoed y rydunt. Ac ny dy-

lyynt dodi meſſur ar eucret. nachedymdeithockau ac
ỏynt amdim mỏy noc arkỏn. Ac ỏrth hynny Edelfet
brenhin keint pan welas ef y brytanyeit. heb ufudhau
y aỏſtin. ac yntremygu y bregeth. Hagyr uu gantaỏ
hynny. Ac annoc aỏnaeth edelffet[y] vrenhin yſcotlont
ac yr brenhined ereiſſ bychein or ſaeſon. kynuſſaỏ ſſu
a dyfot ygyt ac ef hyt yndinas bangor ydial ar
dunaỏt ac ar yr yſcolheigon ereiſſ ygyt ac ef ae
tremygaſſant y eudiſtriỏ. Ac ỏrth hynny ỏynt yn
gyttuun adeuthant ygyt ac ef aſſu diruaỏr y veint
gantunt hyt ygkaer Leon. y ſſe ydoed brochuael yſ-
*kithraỏc tywyſſaỏc kaer Leon. A hyt ydinas hỏnnỏ
y dathoedynt obop gỏlat ygkymry oſſ myneich an-
eiryf nifer onadunt adidriffwyr. Ac yn vwyaf odinas
bangor. ahynny y wediaỏ dros iechyt eu pobyl ac
eu kenedyl. Agỏedy ymgynuſſ ygyt ydeulu obop
parth. Dechreu ymlad aỏnaeth y ſaeſon abrochuael.
yr hỏnn aoed lei ynifer o varchogyon noc edelfet.
Ac or diwed adaỏ y dinas aỏnaeth brochuael. Ac
nyt heb wneuthur diruaỏr aerua or gelynyon kyn
y fo. Agỏedy kaffel oedylfet ydinas. agỏybot yr
achaỏs y dathoedynt ymyneich hynny yno. Ef aerchis
ymchoelut yr arueu yny myneich. Ac ueſſy yny dyd
hỏnnỏ deucant a mil gan eu tagu ac euſſad. ac o
goron merthyrolyaeth agaỏſſant nefaỏl eiſteduaeu.
Ac odyna pan yttoed yracdyỏededic creulaỏn hỏnn[6]
ynkyrchu bangor. Ar brytanyeit ynclybot y greu-
londer ef ae ynvydrỏyd. eu tywyſſogyon a ymgynuſſ-
aſſant ygkyt obop ſſe Dyt amgen. Bledrus tywyſſaỏc
kernyỏ. Maredud brenhin dyfet. Katuan vab Jago
brenhin gỏyned. a dechreu ymlad aỏnaethant. Ac ar
hynt kymeſſ edylffet ar fo yn vrathedic gỏedy ſſad oe
lu whegỏyr athrugein adegmil. A barth y brytanyeit

y dygóydaód Bledrus tyóyssaóc kernyó y gór aoed pen|naduryaf ar yr ymlad hónnó. Ac odyna ydymgullassant holl tyóyssogyon y brytanyeit hyt ygkaer Leon. ac ogyt duundeb. óynt aurdassant Katuan uab Iago. vab Beli ynvrenhin arnadunt. ac erlit edelffet dróy humyr.

Agóedy coronhau Katuan vab Iago o goron y teyrnas ymgynnullaó aorugant y brytanyeit yn Lóyr attaó. ac yn kyttuun ydaethant yn ol edelfet dróy humyr. Aphan gigleu edelfet hynny. ynteu agynullóys y holl saeson attaó. Ac odyna mal yd * oedynt o bop parth yn bydinaó. ydeuthant eu kedymdeithon yrydunt. A góneuthur tagnefed yrydunt arywed hōno. gadu y edelfflet yparth draó y humyr. ac ygatuan y parth yma. Nyt amgen Loeger achymry achernyó. a choron yteyrnas. Achadarnhau hýny dróy aruoll agóystlon. A góedy daruot hynny kymeint vu y gedymdeithaf y rydunt ac yd oed gyffredin pob peth y rydunt. Ac odyna y daruu ysgymot y róg edelflet ae wreic priaót. A chymeint vu y gas arnei ahyt pan ydeholes oegyfoeth. A chymryt góreic arall aoruc ynteu. a beichaóc oed wreic edelfflet yna. Ahyt at gatuan ykyrchaód hi y geissaó gan gatuan y chymot hi aegór. A góedy nachaffei hi o nebryó ford kymot trigyaó aoruc hitheu ynllys gatuan hyt pan anet mab idi. Ac yny lle góedy hynny y ganet mab y gatuan oe wreic ynteu. Kanys ynyr vn amser yd oed y dóy wraged ynveichaóc. Ac odyna y deu uab a uagóyt yny mod y dylyit meithryn eu kyfryó. A mab katuan aelóit Kadóallaón. ar llall aelóit Etwin. A góedy eubot yn weisson Ieueinc. óynt aanfonet hyt ar selyf v|vrenhin llydaó y dyscu moesseu adefodeu a milóryaeth. Ae

kymryt ỏynt yngaredic awnaeth ſelyf hyt pan gaỏſſant ygedymdeithaſ ef ae garyat ynkymeint ac nat oed neb oceukyuoedon agarei ef yngymeint nac aveidigriuach gantaỏ kyt ymdidan ac ỏynt. Ac oz diỏed yny lle ybei reit yn vynych yny vlaen yd eynt ynyz ig ac yz kalet yny vzỏydyz. ac ydangoſſynt eu clot dzỏy eudeỏzed ac eu kampeu molyannus.

Agỏedy treulaỏ ruthur o amſer. Marỏ uu eutadeu ynynys prydein. ac ỏynteu a ymchoelaſſant yeugỏlat. Aphop un ona*dunt agymerth tref y dat. Ae gyuoeth. Argedymdeithaſ aoed y rydunt kyn no hynny. ac y rỏg eu tadeu kyn noc ỏynteu. honno a gynhalyſſant ỏynteu ar dalym. Ac eiſſoes ympen y dỏy vlyned. Etwin aerchis y gatỏallaỏn ganhat y wiſgaỏ cozon o honaỏ y parth dzaỏ yhumyz ac y gynhal gỏylua megys y gỏnaei gatỏallaỏn. y parth yma y humyz. A gỏedy gỏneuthur oet dadleu o nadunt ar lan dulas y dzaethu o hynny. a doethon o bop parth yn edzych py beth ozeu adylyit ygkylch hynny. a chatwallaỏn yn gozỏed oz parth yma yz avon. ae benn yn arffet bzeint hir y nei. hyt trayttoydynt y kenadeu yn arỏein attebyon. ỏylaỏ aozuc bzeint megys y gỏlychaỏd ỏyneb y bzenhin gan ydagreu yn ſyzthỏyaỏ. ac ar hynny kychỏynu aozuc y bzenhin. gan tebygu ymae kaỏat o laỏ adzychafel yỏyneb. a gỏelet Bzeint yn ỏylaỏ. a gofyn aozuc y bzenhin idaỏ py achaỏs aoed idaỏ yz deiſſyfyt triſtit hỏnnỏ. ac ar hynny y dyỏaỏt bzeint. Dioer heb ef defnyd wylaỏ athriſtit yſſyd im ac y holl genedyl y bzytanyeit yn dzagyỏydaỏl. Kanys yz ynoes Maelgỏn gỏyned y mae kenedyl y bzytanyeit. heb gaffel vn tyỏyſſaỏc aallei eu hamdiffyn rac eſtraỏn genedyl. nac a allei eu dỏyn ar eu hen teilygdaỏt. A hediỏ

y bychydic aoed oymgynal enryded dyuot titheu yngodef Neihau hynny ae golli. Kanys kenedyl y saesson yr honn eiryoet drwy eubrat ae twyll ae distrywawd. Ac weithon mwyaf oll pan ganhater udunt arueru ogorontywyssogaeth yn yr ynys honn. Kanys pan ganhatter bot enw brenhin udunt syberwach uydant oc eu kiwtawt * Ac awahodant attunt drwy yrei ygallont distryw kenedyl y brytanyeit. Kanys yn wastat ygnottaysant bot yn vratwyr. Ac na allant kadw sydlonder wrth neb. Ac wrth hynny iawnach adylyedussach oed eu kywarsagu ac eu darestwg y genhym ni noc euhardyrchafel. Kanys pan ettellis gwrtheyrn wynt yn gyntaf megys y ymlad dros ywlat. eissoes pan allassant wy gyntaf talu drwc dros da wynt aedangossassant eu twyll ac eubrat. Ac aladassant ankenedyl odywal aerua. Eilweith wynt avredychassant Emrys wledic ac vthur penndragon. wynt a vredychassant arthur panduunassant a Medrawt. Ac ordiwed wynt aducsant gotmwnt am benn credic ac ae deholassant. ac aducsant ywlat rac y dylyedogyon...

A gwedy dywedut o vreinthir yr ymadrodyon hynny ediuar uu gan gatwallawn dechreu gwneuthur yr amot hwnnw. A gorchymyn menegi y etwin na chytsynyei y gyghorwyr ac ef. ac naedynt idaw ganhadu yr hynn ydoed yny erchi. Kanys yn erbyn defawt a gossotedigaeth yr hen wyrda yr ydechreu na dylyit ranu yr ynys wrth dwy gorron. Ac wrth hynny forri aorruc Etwin ac adaw y dadleu a mynet y yscotlont adywedut y gwiscei gorron heb ofyn kanyat ygatwallawn. A gwedy menegi hynny ygatwallawn. Ynteu a anuones at etwin y venegi idaw o gwiskei ynteu gorron yn ynys prydein. ylladei ef y beñ dan y gorron.

A gȣedy bot y teruyſc uelly y rydunt ȣynt a ymgyfarvuant ellideu y parth dra ȣ humyr. A gȣedy dechreu y vrȣydyr. Katwallaȣn agolles llaȣer o vilyoed owyr. ae gymell ynteu arffo. ac yna ykymerth ynteu y hynt drȣy yr alban parth ac Iwerdon. A gȣedy kaffel o etwin yuudugolyaeth honno. ef aduc y lu drȣy wlatoed katwallaȣn. allofci y dinaſſoed * artrefyd a llad y kiȣtaȣtwyr. Ac anreithaȣ ygȣladoed. a hyt tra yttoed etwin yn gȣneuthur hynny. ydoed gatwallaȣn ynwaſtat yn keiſſaȣ ymchoelut parth ae wlat. ac nys gallei. Kanys py borthua bynhac y keiſſei dyfot yr tir. Yno y bydei etwin ae lu yny ludyas. kanys attaȣ y dathoed y dewin doethaf ynybyt or yſpaen. aelwit Politus ahȣnnȣ auanagei o ehedyat yr adar acherdetyat yſyr y etwin pob damȣein or adelhei idaȣ. Ac uelly y managei ynteu pan geiſſei gatwallaȣn ymchoelut yr tir. Ac y bydei etwin ynbaraȣt yny erbyn ac ybriȣei y logeu. abodi y gedymdeithon. a gȣedy hayayach nat oed ygadȣallaȣn vn gobeith ar gaffel ymchoelut drachefyn yynys prydein. Or diwed ef agafas yny gyghor mynet hyt ar ſelyf vrenhin llydaȣ y geiſſaȣ porth ygantaȣ ygynydu ygyfoeth idaȣ drachefyn. a gȣedy troſſi eu hȣyleu onadunt parth allydaȣ. yndeiſſyfyt y kyfodeſ tymeſtyl yny mor. a gȣaſgaru eu llogeu ar vyrr hyt nat oed vn ohonunt gyt aegilyd. ac ȣrth hynny diruaȣr ofyn agymerth llywyd llog ybrenhin. ac ymadaȣ ar llyȣ aorruc. a gadu y llog ȣrth vynhu y thyghetuen y ford y mynhei y harȣein. A gȣedy eu bot velly ymperigyl agheu ar hyt ynos hȣnt ac yman. pandeuth gȣaȣr dyd drannoeth. ȣynt adeuthant y ynys aelwit garneria. Ac yno drȣy dirvaȣr lauur y deuthant yr tir. Ac yny lle kymeint

odolur allit agymerth katóallaón yndaó o achaós ry golli y gedymdeithon. megys[ybu]deir nos athri dieu yngorwed ar ywely heb vynu na bóyt na diaót. Ac yny pedwyryd dyd ydeuth idaó chwant kic hely. Ac órth hynny galó breint y nei aorac attaó. A menegi idaó hynny. Ac yna y kymerth breint y * vóa ae saetheu. Achrótraó yr ynys oll aorac. y syllu agyfarffei vn góydlódyn ac ef. or hónn y gallei óneuthur bóyt y arglóyd. A góedy na chafas ef dim or ageissei. Diruaór ofyn agymerth breint yndaó órth na allei gaffel ydamunet yarglóyd. kanys ofyn oed gantaó dyfot y agheu o hynny. Ac órth hynny arueru aorac breint o gelfydyt neóyd. athrychu dryll o gehyr y vordóyt. Aedodi aruer ae bobi. ae dóyn yr brenhin. Ac yny lle gan tebygu mae kic góydlódyn oed. y gymryt ae vóyttaorac. ac enryfedu nary|gaóssei eiryoet y veint velyster honno ar gig arall. A góedy bóytta y kicohonaó. llaóenach vu. megys ydoed ar penn ytrydyd dyd yn holl iach. Ac odyna pan gaóssant euróyd wynt kyweiryaó y llog adrychafel eu hóyl gan róygaó y mor. ac y gaer gathalet ydeuthant y tir llydaó. Ac odyna y deuthant at selyf vrenhin llydaó. Ac ynteu ae haruolles óynt yn llawen hynaós. A góedy góybot ystyr y neges. ef aedewis kanhorthóy y gyt ar ymadrodyon hynn.

Doluryus yó genhyf etholedigyon wyr ieueinc. bot gólat anhen tadeu ni yn gyóarsagedic ygan aghyfyeith genedyl saeson. Aphaób or kened loed ereill yn amdiffyn ac yn kynhal eu gólatoed. Ac aóch kenedyl chóitheu yn ynys mor fróythlaón ahi. Ac naellóch górthóynebu yr saeson yrei ny dodynt anhentadeu ni eirif arnadunt. Pan yttoed vygkenedyl i kyn eudyfot y vrytaen vechan honn

yn prefforylaw y gyt yno wynt aodynt arglwydi ar yr holl teyrnassoed yneukylch. Ac nyallwys neb gorwotwot arnadunt hwy eithyr gwyr rufein. Ar rei hynny kyt bydynt rynnawd yny med^u. Eissoes gwedy llad eu llywodron * wynteu awrthladwyt ynwaratwydus or ynys. A gwedy dyuot Maxen achynan meiryadawc yr wlat honn. Yr hynn adrigywys yno ny chawssant rat ygynhal y gorron ynwastat. kyt ryfo rei o tywyssogyon kadarn yndi. Eissoes yrei ereill avydynt wanach. Aphan delynt yrei hynny y kollynt. Ac wrth hynny doluryus yw genyf i. gwander awch pobyl chwi. kanys or vn genedyl ydhenym ni. Ac or vn enw yn gelwir ni brytanyeit megys chwitheu ac ydym ni ynkynhal y wlat honn rac pawb oc angelynyon opob parth in yn wrawl...

A gwedy daruot yfelyf dywedut uelly. kewilydhau aorruc katwallawn adywedut val hynn. Arglwyd vrenhin heb ef ganedic on hendadeu ni vrenhined. Llawer odiolcheu adalaf i ytti drros y nerth ydwyt ti yny adaw imi y geissaw vygkyuoeth drachefyn. yr hyn adywedy ti bot ynryfed genhyt nat yttym ni ynkadw teilygdawt an hendateu ni. gwedy dyfot y brytanyeit yrgwladoed hynn. ny barnaf ynheu bot yn ryfed hynny. kanys y bonhedigyon ar dylyedogyon adeuthant yma y gyt a Maxen wledic achynan meiryadawc or teyrnaf oll. Ar rei anuonhedic adrigyassant yno. Ac agymerassant yrei hynny medyant y gwyr mawr dylyedawc. A gwedy dechreu ohonunt kaffel kyfoeth atheilygdawt yrei bonhedic. ymdyrchafel awnaeth^antyn ry otres afyberwyt yn vwy noc ydeissyfei euhanyan udunt. Ac ymrodi y odineb yrywy ny chlywit ymplit^h y pobloed. Ac megys y dywedit gildas traethawdyr yr ystorya. bot ynvwy y

pechaôt hônnô nor holl pechodeu ereill oll. yr hôn adiôreida ansaôd yr holl da. Sef yô hynny kassau gôirioned ae hamdiffynwyr. A charu kelôyd athôyll a brat. Talu drôc dros da. Enrydedu enwired. achamweithretoed dros hegarôch * a hynaôster. Aruolledigaeth y diaôl dros egyl goleuat. Y brenhined a detholynt nyt yn herôyd duô namyn yr hônn awelynt yngreulonaf. Ac yn ylle yrei adetholynt aledynt gan ethol ereill avei greulonach. A phôy bynhac avei arafach ac ychydic nes y garu gôiryoned. hônnô megys gelyn ynys prydein adistrywynt. Ac ordiôed pob peth oragarei duô o gahafal vraôt ynôrthôyneb y duô y gôneynt. o nyt bot yngaredigach gantunt yr hynn agassaei duô. Ac uelly y gôneynt pob peth or auei ôrthôyneb y iechyt. aheb geissaô dim y gan uedyc yr holl iechyt. A hyt nat môy y gônaei ydynyon byt. namyn kenuein duô ehun ae uugelyd heb dosparth awneynt uelly. Ac ôrth hynny nyt ryfed bot yngas gan duô yneb awnelhei uelly. Ac ôrth hynny y duc duô y bobyl honno yr mynnu dial eusyberôyt arnadunt. ac eudehol oc eu gôlat. Ac eissoes os duô ae gattei. teilôg oed imi dryfaelu ygeissaô drychafel y genedyl gyôarsagedic arhen teilygdaôt. rac bot yn waratwyd yr genedyl anbot ni ȳ llywodron llesc neu wallus. ony lafuryem oc an holl allu y geissaô eurydhau. Kanys yr vn gorhendat a vu ynni andeu. ôrth hynny diogelach ac ehofnach y keissaf i dy ganhorthôy di noc vn arall. Sef oed hônnô Maelgôn gôyned gorruchel urenhin ynys prydein. Y pedwyryd gôr a ôledychôys gôedy arthur. Deu vab a vu y vaelgôn. Run. ac Einaôn. Y run ybu vab beli. Y veli y bu uab Iago. Y Iago y bu uab katuan uyn tat i. Einaôn gôedy marô uyntat i. aevraôt ynteu. adeholet oryfel

y saeson. Ac adeuth hyt y wlat honn. ac y rodes y verch y howel brenhin ywlat hon uab howel uab emyr llydaw. y gwr aoresgynnwys yteyrnassoed y gyt ac arthur. Ac o hwnnw y ganet alan. o alan howel dydat titheu. y gwr hyt tra uu uyw adyborthei * yn uwyaf ortywyssogyon y holl freinc ofyn yn wastat ...

Ac yno ygyt aselyf y gayaf hwnnw y bu katwallawn. Ac oc eukyt gyghor ygellygassant vreint hir y ynys prydein y geissaw os kanhattei duw idaw oneb ryw ffordd kaffel llad dewin etwin rac llesteiryaw o honaw ae genefodic oegelfydyt y gatwallawn dyfot yr tir. Agwedy dyfot breint y borth hamwnt yr tir. Ef agymerth gwisc reuduf ymdanaw. ac ynrith achenawc kerdet. Apheri gwneuthur bagyl hayarn ynvlaenllym idaw. ar hoñ or damweinei idaw kaffel kyffur y lladei ynteu y dewin. Ac odyna y kerdwys breint parth achaer efrawc. Kanys yno ynyr amser hwnnw ydoed ydewin y gyt ac etwin. Ac ual y deuth yr dref ymgymyscu arreudusson aorruc y rei aodynt yn aros alwissen ymporth llys y brenhin. Ac mal ydoed vreint yntreiclaw ymplith y reudusson. nachaf chwaer idaw yndyfot allan or llys. aphayol ~~yny llaw~~ yny llaw ynkyrchu dwfwr yr vrenhines. a honno a dugassei etwin o gaer wyragon gantaw. gwedy dehol katwallawn. Aphan yttoed honno yn kerdet heb law breint adnabot ychwaer aorruc ac wylaw. Ac yniffel galw arnei. Ac y sef aorruc hitheu trossi y hwyneb attaw. ac yngyntaf petrussaw pwy oed. Agwedy dynessau attaw ac adnabot y brawt. Amegys hayach llywygu aorruc o yrdanc rac ofyn y adnabot oealon ae dala. Agwedy karedigyon gussaneu ageireu ry buchedic ar vyrder megys ynrith ymadrawd arall hi avenegis idaw y dewin ydoed yny geissaw. Ac auen-

egis idaϑ anſaϑd y Ll̃ys. kanys yna ydathoed ydewin y oꞇymdeith ymplith y ꞇeuduſſon tra yttoedit yn rannu yꞇ alϑiſſenneu. A gϑedy adnabot o vꞇeint y deϑin. ef aerchis y chwaer y nos hoño dyuot ynll̃edrat oꞇ ll̃ys hyt attaϑ ef * odieithyꞇ ydinas ger ll̃aϑ hen demyl aoed ynagos yꞇ dinas. ac ynteu aeharhoei hi ynll̃echu ympenn y garrec. Ac yny ll̃e ydaeth bꞇeint ymplith toꞇyf oꞇreuduſſon. Ac yꞇ parth ydoed y dewin yn reoli y deuth bꞇeint. Ac yny ll̃e pan gafaſ ef gyfle ar gyflauanu. Ef adꞇychafaϑd yvagyl hayarn. ac awant y dewin ydanʸ vꞇon ac ar vn dyꞇnaϑt y ll̃adaϑd. Ac yny ll̃e bϑꞇϑ y vagyl oe laϑ. ac ymgudyaϑ ymplith yr achenogyon ereill̃ heb y adnabot o neb nae tebygu. achan ganhoꞇthϑy duϑ dyfot y lechua aoꞇuc. A gϑedy dyfot ynos y chwaer ynteu o lawer dechymic agéſſaϑd ffoꞇd all̃an oꞇ ll̃ys. ac nyſ kauas Kanys kyffro maϑꞇ ac ofyn agymerth Etwin oachaϑs ry lad y dewin. Ac ϑꞇth hynny goſſot gϑylwyꞇ awnathoedit ar y ll̃ys ac ar ydinas. ac rac yꞇei hynny ny chaffei hitheu ffoꞇd all̃an. A gϑedy gϑybot o vꞇeint hynny. ynteu aaeth oelechua hyt ygkaer exetyꞇ. Ac yno dyfynnu attaϑ y bꞇytanyeit. amenegi udunt y gyflauan awnathoed. ac odyna anuon kenadeu att gatwall̃aϑn achadarnhau y gaer aoꞇuc. A goꞇchymyn y holl̃ wyꞇda y bꞇytanyeit ll̃afuryaϑ y gadϑ ydinaſſoed ar keſtyll̃. ac yn ll̃aϑen aros dyfotedigaeth katϑall̃aϑn Kanys ar vyꞇr y dywedei y dyuot aphoꞇth ygan ſelyl vꞇenhin ll̃ydaϑ y eukanhoꞇthϑy. A gϑedy honni y chwedyl hϑnnϑ dꞇos yꞇ ynys. Paenda tywyſſaϑc kaer geint. amϑyaf gynull̃eitua gantaϑ oſaeſon a deuthant hyt ygkylch kaer exetyꞇ. A gϑedy gϑarchae bꞇeint ynydinaſ adechreu ymlad ac ef.

Ac ar hynny nachaf gatwallaôn yndiſcynu yr tir oe logeu a degmil o varchogyon aruaôc ygyt ac ef y gan ſelyf urenhin llydaô. Ac yn gyflym kyrchu y lle yd oedit yngôarchae breint. A gôedy ydyuot yn gyuagos yr llu. goſſot y varchogy*on yn bedeir kat. a heb annot kyrchu y elynyon. A gwedy dechreu ymlad dala peanda aorruc allad llaôer oe lu. A gôedy nat oed ford arall y gaffel iechyt. gôrhau aorruc Peanda y gatôallaw arodigôyſtlon. Ac adaô mynet ygyt ac ef y ymlad ar ſaeſon ereill. A chadarnhau hynny drôy aruoll agôyſtlon. A gôedy kaffel o gatôallawn y uugolyaeth honno. Galô aorruc attaô y wyrda a fuaſſynt waſgaredi^c drôy hir o amſer. Ac yn diannot kyrchu y gogled ar tor etwin a dechreu anreithaô y gôladoed. A gôedy menegi hynny y etwin. ynteu a gynullaôd attaô holl vrenhined ſaeſſon. a hyt y lle aelôir hefynffylt y deuth yn erbyn katwallaôn. a dechreu ymlad ar brytanyeit. Ac yny lle ar dechreu yr ymlad y llas etwin ae holl bob^yl hayach. ac Offric y uab ygyt ac ef. A gotbolt brenh^in orc. a deuth yn borth idaô alas. Ar ran vôyaf oc eullu alas ygyt ac ôynt

A gôedy caffel o gatwallaôn y vudugolyaeth honno. Kerdet aorruc drôy wlatoed y ſaeſſon yn gyn greulonet ac nat arbedei y neb namyn a gyfarffei o ſaeſnes veichaôc ac ef ae gledyf y gellygei y beichogi yr llaôr. Ac uelly nyt arbedei. nac y ôr. nac y wreic. nac y was. nac y vorôyn. nac yhen. nac y ieuanc. Kanys ef avedylyôys dileu y ſaeſſon ynllwyr or ynys honn. Ac ôrth hynny byrei bynac a gyfarffei ac ef o aglywedigyon boeneu y diffeithei. Ac or diwed gôedy etwin y deuth Offric arodi brôydyr idaô. Ac offric alas aedeu nyeint y rei adylyynt

gȯledychu gȯedy ef. A gȯedy llad yrei hynny Oswallt adeuth yn vrenhin yn yscotlont ac aryfelaȯd argatwallaȯn. Ac ydyrȯys katwallaȯn ef ar ffo o le py gilyd. hyt y mur awnaeth seuerus amheraȯdyr y rȯg brytaen ac yscot*lont. Ac odyna ef a anuonaȯd peanda arrann uȯyhaf or llu gantaȯ hyt y lle hȯnnȯ y ymlad ac oswallt. Ac ysef aorȧc ynteu hyt tra yttoed peanda yny warchae yny lle aelwit yn saesnec hefynffylt. ac ygkymraec maes nefaȯl nos weith drychafel croes yno ynarȯyd. Ac erchi y gedymdeithon ae varchogyon oc eu llaȯn llef dywedut. Plygȯn an glinyeu agȯediȯn yr holl gysoethaȯc duȯ buȯ. hyt pan rydhao ef ni ygan syberȯ lu y brytanyeit. ac ygan yr ysycymyn tywyssaȯc peanda. Kanys ef aȯyr mae iaȯn ydym ni yn ymlad dros ankenedyl. Ac ȯrth hynny. paȯb onadunt aȯnaeth megys yderchis oswallt. ac odyna pandeuth y dyd ykyrchassant eu gelynyon. A hȯrȯyd efyrllit eusyd. ȯynt agaȯssant y vudugolyaeth. A gȯedy menegi hynny y gatȯallaȯn llidyaȯ aȯnaeth. a chynullaȯ llu maȯr ac erlit oswallt. a brȯytraȯ ac ef yny lle aelȯit bȯrne. Yna y kyrchaȯd peanda ef ac ylladaȯd.

A gȯedy llad oswallt a llaȯer o uilyoed ygyt ac ef oe wyr. Oswi aelwyn y vraȯt ynteu a deuth ynvrenhin ynyle. A hȯnnȯ arodes llaȯer o eur ac aryant y gatwallaȯn. ac agafas tagnefed y gantaȯ. a gȯrhau idaȯ hefyt aȯnaeth. Ac ny bu vn gohir ȯynt a gysodassant yny erbyn alfryt yvab ehun ac odwallt ynei uab y vraȯt. A gȯedy na ellynt sesyll yny erbyn. ȯynt afoassant hyt at peanda y geissaȯ nerth y gantaȯ y orescyn kysoeth oswi aelwin. Ac ȯrth na lafassei peanda torri y tagnefed arywnathoed katwallaȯn drȯy teyrnas ynys

prydein. ynteu adywat hyt pan gafei ganhyat katwallaôn y ryfelu na ryfelei ef arofwi arodi kat aruaes idaô. Ac ôrth hynny treil|gôeith pan yttoed gatôallaôn * y fulgôyn yn llundein yndala llys ac yngôifgaô corron yteyrnas am y ben a holl tywyffogyon brytanyeit afaefon ygyt ac ef eithyr ofwi aelwyn ehunan Peanda adeuth at y brenhin ac aofynaôd idaô py achaôs nadathoed ofwi aelwyn yr llys yn annat vntywyffaôc or faefon. naôn heb ybrenhin namyn oachaôs y uot ynglaf. Nyt yr hynny arglôyd heb ypeanda. namyn ygenadeu aanuones hyt yngermania yn ol faefon y dial ofwallt y vraôt arnam ni vi athi. Ac ygyt a hynny peanda adywaôt rydorri o honaô ef ehunan tagnefed y teyrnas pandeholes alfric y vab. ac odwallt y nei uab y vraôt arglôyd nôrthômbyr. Ac ôrth hynny dyro kanhyat imi oe lad neu ynteu oe dehol or teyrnas ynhollaôl. Ac ôrth hyny gôedy medylyaô or brenhin lawer ygkylch hynny. Ef aerchis y gyghorwyr edrych beth agyghorynt ôy ygkylch hynny. ac ual ydoedynt uelly paôb yn menegi y gyghor. Maredud vrenhin dyuet ymplith paôb adyôaôt. Arglôyd vrenhin heb ef. kanys buaffei aruerth genytti gôrthlad holl genedyl y faefon o ynyf prydein. Py achaôs weithon y gedy titheu ôynt y uudechockau yn an plith ninheu yn tagnofedus. Ac ôrth hynny arglôyd kanhatta udunt ehunein ryfelu y rydunt ~~ehunein~~. Megys agatfyd y diftryôer ôynt ogyfneôit aerfaeu ygantunt. Kanys nyt iaôn kadô ffyd ôrth yneb auo bratôr yn waftat. Kanys yr pan deuthant y faefon yngytaf yr ynys hon ynwaftat ymaent ynbredychu an kenedyl ni. Ac ôrth hynny kany dylyy di kadô fyd ôrthunt ôy kanhatta di y peanda ryfelu ynerbyn ofwiaelwyn. Megys y darffo orterfyfc hônnô yr neill o honunt ae

Nad ae dehol or ynys honn. Ac ỏrth hỹny katwallaỏn aganhadaỏd ypeāda * ryfelu ar ofwi aelwyn. Ac odyna peanda agynhullỏys llu maỏr. ac aaeth drỏy humyr ar tor ofwi. a dechreu anreithaỏ y gỏladoed aryfelu arnaỏ yn drut. Ac or diwed rac agheu ofwi aelwin agyn|nigywys brenhinolyon rodyon oeur ac aryant. mỏy noc y gellit y gredu ypeanda yr peitaỏ aryfelu arnaỏ ac ymchoelut atref. Agỏedy namynnei peanda dim ygan ofwi. ynteu afyllaỏd ar ganhorthỏy duỏ. A chyt bei lei eiryf ylu nollu peanda. ef arodes brỏytyr idaỏ ger llaỏ afon winued. Agỏedy llad peanda adec tywyffaỏc arhugeint ygyt ac ef. Ofwi aelwyn a gafaf y vudugolyaeth. a gỏedy llad peanda. Katwallaỏn arodes y vlffrit y gyuoeth. A hỏnnỏ agymerth ebba ac etberth y ryfelu ar ofwi aelwyn. Ac oarch katwallaỏn ỏynt agymodaffant. Agỏedy eilenwi ỏyth mlyned adeugeint y bonhedickaf arkyfoethockaf gadỏallaỏn brenhin ~~y~~ y brytanyeit yn dreuledic o heneint. pythewnos gỏedy kalangayaf ydaeth or byt hỏnn. Ae gorff airỏyt ac ireideu gỏerthuaỏr. Ac y dodet ymyỏn delỏ o efyd awnathoedit ar yueffur ae veint ehun. ardelỏ honno adotet ar delỏ march o efyd yn aruaỏc enryfed ythegỏch. A honno adotet ar yporth parth ar gorllewin yn llundein yn arỏyd yr racdywededigyon uudugolyaetheu uchot yr aruthred yr faefon. Ac ydanaỏ ydadeilỏyt eglỏys ynyr honn ykenir efferenneu rac y eneit ef. ac eneideu criftonogyon y byt oll. A hỏnnỏ uu ytywyffaỏc efydaỏl ardarogan Myrdin ...

Agỏedy marỏ Katwallaỏn. Kadỏalaỏdyr uendigeit y vab ynteu a gymerth llywodraeth y teyrnas yr hỏn aelwis beda clytwallt. ar y dechreu gỏraỏl a thagnofedus ytraethỏys y vrenhinyaeth. Ac ympenn deudec mlyned gỏedy kymryt y

gorron ohonaw y mywn clefyt y dygwydwys. achiwtawl teruyfc a gy*fodes ymplith y brytanyeit. Mam gadwaladyr oed chwaer vndat a pheanda. Ae mam hitheu oed wreic uonhedic o euas ac ergig. A honno gwedy tagnofedu apheanda. agymerth katwallawn ynwreic wely idaw. a gwedy clefych^u katwaladyr megys y dywefpwyt uchot. teruyfc a vu yrwg y brytanyeit ehunein. Arffrwythlawn wlat adiftrywaffant oc euteruyfc. Ac ygyt ahynny drycdamwein arall hefyt adeuth udunt. Kanys aball newyn adrycuyt alynwys wrth y bobyl. Megys nat oed oholl ymgynhal dim yneb eithyr yr neb aallei hela ymywn y diffeith Ar girat newyn hwnnw aerlynwys tymheftlus agheu. ac yn ennyt bychan adreulwys y bobyl hyt na allei yrei buw gladu yrei meirw. Ac wrth hynny yrei truan adihegis yn vydinoed y foynt drros y morroed gan gwynuan adrycyruerth y dan arffet yr hwyleu gan dywedut yny megys hynn. Duw ti anrodeift ni megys deueit a yffit ac angwafgereift ymplith ykenedloed. Ac ynteu gadwaladyr ehun y gyt athruan lyges yn kyrchu parth allydaw yrac dywededic kwynuan a dywedei ynteu ar y wed honn. Gwae ni bechaduryeit. kanys oachaws an diruawr gamwedeu ni. orrei ny ochelyffam ni godi duw hyt tragafem ni yfpeit y benydyaw. Ac wrth hynny ymae dial y kyfoethawc uedyant yan diwreidaw ninheu oc anganedic dayar. Ac otref antat. or Ne ny allyffant nar yfcotteit nar fich^teit na neb oramryfaelon vratwyr. namyn yn yfcawn ennill angwlat arnadunt yr adelhei o ormeffoed pryt nat oed ewyllys duw inni y preffwylaw yndi yn dragywyd. Ef yffyd wir vrawtwr pan welas ef nini heb uynu ymchoelut ywrth anpechawt nagorffowys oc eugwneuthur. Ac nat oed neb aallei an gwrtlad

ninheu oc anteyrnas. Ac ynteu yn mynnu cospi y rei ynvyt. Orth hynny ef a anuones y irlloned ef. rac yr hónn * y mae dir inni yn vydinoed adaó an priaót tref tat. Ac órth hynny ymchoelóch y rufeinwyr ymchoelóch yr yscotteit arffichteit ymchoelóch y saeson bratwyr. Llyma ynys prydein yndiffeith o uar duó yr honn ny allyssaóch chwi ydiffeithaó. Nyt aóch kedernit chói yssyd yn angórthlad ni. namyn kyfoeth ygorruchel urenhin yr hónn ny pheidassam ni yny godi ȳ wastat. Achan y ryó góynuan honno y deuth ef y draeth llydaó. Ac odyna gyt aegynulleitua y deuth hyt ar alan vrenhin llydaó nei yselyf. A hónnó aeharuolles yn enrydedus. Ac uelly y bu ynys prydein vn vlóydyn ar dec yndiffeith oe chiótawtóyr eithyr ychydic ynymylyeu kymry adihagei aarbedassei agheu udunt or dyual newyn. A hefyt hyt hynny o yspeit. y buassei y tymestyl ar aball ar ysaeson heb orffowys. Ar rei adihagyssei or aruthur pla honno or saeson gan gadó eugnotaedic defaót óynt aanuonassant at eu kiótaótwyr y germania y venegi udunt bot ynys prydein yndiffeith heb neb yny chyuanhedu. abot yn haód udunt dyfot idi oegorresgyn. or mynnynt y phressóylaó. Ac ual y clywssant óynteu hynny. Brenhines vonhedic aelóit Sexburgis a góedó oed honno. A honno a gynullóys aneiryf o amylder gynulleitua owyr a górraged. Ac adeuth yr alban yr tir. Ar góladoed diffeith heb neb ryó praessóyder yndunt o hynny hyt gernyó óynt ae kymerassant heb neb ae góarafunei udunt kanyt oed neb yny phressóylaó eithyr ychydic wedillon ymyón koetyd kymry aedifferei. Ac oramser hónnó allan y kollassant y brytanyeit eu llywodraeth ar ynys prydein. Ac y dechreuis y saeson y góledychu. Ac yna góedy llith-

rad rynnadd o amser heibad. Ac ymgadarnhau or rac dywededigyon bobyl honno yna. Koffau aoruc kadw*aladyr y teyrnas gedy peidyad yr aball ar trueni aryuuasser yndi un vlydyn ardec. A dyfot hyt ar alan aoruc y adolyn porth idad ygeissad kynydu y gyfoeth drachefyn. A gedy adad o alan idad borth hyt tra yttoed yn parattoi llyges. ef adeuth egylyadl lef y gan dud y erchi idad peidad ae darpar am ynys prydein. kany mynnei dud gledychu or brytanyeit ynyr ynys avei hdy. hyt pandelei yr amser tyghetuennadl a broffydasser vyrdin Ac ygyt a hynny y llef dywadl hdnnd aerchis idad vynet hyt ynrusein hyt at sergius bab. A phan darffei idad cplau y benyt ef arifyt ymplith y seint. Ac ef adywedei y llef. tdy efyrllit yffyd ef ykeffynt y brytanyeit or diwed yr ynys. pan delei yr amser tyghetsennadl. Ac ny bydei gynt hynny no phangeffynt dy eskyrn kadwaladyr orusein. Ac eudyn hyt yn ynys prydein. A hynny or diwed avyd pandangosser escyrn y seint ereill a gudywyt rac ofyn paganyeit. Ac yna y kaffant y brytanyeit yr ynys a gollassant. A gedy menegi hyny y gatwaladyr. ynteu yn ylle adeuth at alan vrenhin y venegi idad yrhyn adywedassei yr agel drthad. Ac yna ykymerth alan amryfaelon lyfreu o brophdolyaeth yr eryr abroffydys ygkaer septon. ac ogathleu sibli aphroffydolyaeth vyrdin emrys. ac edrych pob rei ohonunt yedrych agyt|tuunynt a gweledigaeth gadwaladyr. A gedy gelet ohonad pob peth or rei hynny ynkitgerdet ae gilyd. Annoc aoruc y gadwaladyr ufudhau yrdywadl or chymyn a dathoed attad. Ac anuon ynyr ac Juor y uab y lydyad gedillon y brytanyeit adrigyassynt ynyr ynys rac diffodi ogdbyl yr hen deilygdadt ar eu dylyet.

Ac yna ydymedewis kadwaladyr * aphob peth bydaȣl yr karyat duȣ yndragywydaȣl. Ac ydaeth hyt yn rufein. A gȣedy y gadarnhau o ſergius bab ef. odeiſſyfyt glefyt yclefychȣys ardeudecuet dyd o vei y bu uarȣ. Ac ydaeth y neuad nefaȣl teyrnas. ȣyth mlyned. a phedȣar ugeint. a chwechant. gȣedy dyfot criſt ygknaȣt dyn.

A gȣedy kynullaȣ o Juor y vab ynteu. ac ynyr ynei logeu ȣynt agydymdeithocaſſant attunt yr hynn mȣyaf aallyſſant. ac adeuthant y ynys prydein. Ac ȣyth mlyned adeugeint y buant yndywal ynryfelu ar yſaeſon. Ac nyt maȣr dygrynoes udunt hynny. Kanys yrac dywededic uarȣolyaeth anewyn. ar gynefodic teruyſc yrydunt ehunein. awahannyſſei y bobyl ſyberȣ yn gymeint ac na ellynt gȣrthȣynebu y eugelynyon. Kanys neur daroed udunt dirywyaȣ hyt na elwit ȣynt brytanyeit namyn kymry. gan dynnu yr enȣ hȣnnȣ y ganwallaȣc tyȣyſſaȣc. neu ynteu y gan wallwen vrenhines. neu ynteu y gan aghyfyeith genedyl y ſaeſon yn troi yr enȣ uelly. Ac eiſſoes kywreinach ygȣneynt y ſaeſon gan gadȣ eu duundeb athagnefed yrydunt. ac yn diȣhyllaȣ ytired. Ac yn adeilat y dinaſ|ſſoed ar keſtyll. Ac velly gȣedy bȣrȣ arglȣydiaeth ybrytanyeit yarnadunt Yn aȣr yn medu holl loeger. ac edelſtan yntywyſſaȣc arnadunt yngyntaf or ſaeſon a wiſgȣys corȣn ynys prydein. ac ohynny allan digenedylhau awnaeth ykymry y ȣrth vrytanaȣl uoned atheilygdaȣt hyt na allyſſant byth gȣedy hynny ennill teilygdaȣt yteyrnas. namyn gȣeitheu yrydunt ehuneinein gȣeitheu y rydunt arſaeſon ynryfelu. ac yn kynydu gȣaſtat aeruaeu.

A renhined y rei auuant oramser hónnó allan ygkymry. y garadaóc olan garban vyg kytwersór ygorchymynaf i eu hyscriuennu. A * brenhined y saeson y wilim malmeson ac y henri hóntedón. yr rei hynny yd archaf i dewi. A brenhined y brytanyeit kanyt yttyó gantunt y llysyr bróton hónn. Yr hónn a ymchoeles Goallter archdiagon ryt ychen ovrytanec ygkymraec. yr hónn yssyd gynulledic ynwir oc eu hystoryaeu óy yn enryded yr rac dywededigyon tywyssogyon hynny. Ar ywed honn y prydereis inheu yymchoelut ef YR LADIN.

lladdiaeth allosciaeth ar y flen
blwyddyn. a dywedir nyfnyd ein
rhybedion y gramadegwyr. A gwedd
lythyrau y dywedwyssant y bobl
gymry ar yn ybrydlad a'r ac
ymbert y ffyrnigrwydd a'r llymmy
ymgyrchiad. y blegyddion racdy
neb y dyfferthwch denyd nab
oedd ynn gymmed deyrnyd. ac y
mmdawd y dynnyon ac hanu
nerthyr hyt mydyffrynn ac
yt. A gwedy telynnau or brenhi
y bydei ymlad ar y rhufeiniaid a
ddo yn hegrigyl. kyffro llu a
ornic dirp dirwaed vrys. ac dy
wor hyt yn rhudlan. a phe
bryssyad ymw deir nos. A gwe
dy hynny ymchoelyt y loe
gyr. a dynnssiad dirwaed hi
gyt ac ef. ac erholedigyon
ymladdwyr. a llosgwyr. o nor
mandi a flandrys ac angiw
a gwasgyon a'r holl brydyn. a
dynnot hyt ygrovez ossi allt
gan dangarn allttudau a
dyfferthau yr holl yrytanyeit.
ac ymyerbyn ynten y doeth
ddeu gymmed. a chadwalad
dyr berbyon gruffudd nab
llywyn. a'r holl hu gymmed gyt
ac dynnt. a rhanddyd rhys nab
gruffudd a'r holl deheubarth
gyt ac ynten. ddeu kenedla
ve. a ffowerth goch nab ma
redud. a meirbyon madaue nab

maredud. A'r holl lowys ygyt ac
ynnt. a deu nab madaue nab
iauerth. ac holl gymmoedd. ac y
gyt yn gyfun o eirgymmodic y
doethant hyt ymedeirnalan.
a phebyllyau a'u nacthant yg
lorniaen. a gwedy trigyad yn
hir yno yn ceu pebyllau heb ved
dau o vn gynnedd ar y gilydd y
ymlad. rhoyad agonic y brenhi
yn dirwaed. a dyffroi y lu hyt
ysgwyd dyffryn kerrabe. a phe
ri torri y coet ac hyrb yr llaur.
ac yno y dymerbynyaed ac ef
yn ddiwedd y chwydic o gymmy e
tholedigyon y ren ymddiddynt
o ddeffeu cygymmot yn ayssen en
tybystlabe. A llawer or ren ka
darnaf a dysgyndabd o bop tu.
ac yno y pebyllyaed y brenhin
ar byomoed gyt ac ef. a gwedy
trigyad yno y chwydic o dysgwen
y'r ffarfaglyt ef o dirwaed
o ymlechyd adam. a thra llfeir
cant glaloygyd. A gwedy y llaw
ynnborth idau y dynchoelaed y
bebyllau ac hu y bacthr llwygr
ac yn gyflawn o dirwaed. hit y
peris dallu y gdysilion a'r mas
ser ysgtiarthyar yr ystalyn hynt
no hynny gruffudd. ffyrt am
gyn deu nab ddiem gymmed.
katwallaen a chynnubric. a ma
redud nab y'r arglwydd rhys. a
ren eryll. A gwedy hynny y ffy

Brut y Tywyssogyon.

PEtwar ugeint mlyned a whechant oed oet crift. pan vu yuarôolyaeth uaôr dróy holl ynys prydein. Ac odechreu byt hyt yna ydoed blóydyn eiffeu opetwar ugeint mlyned ac ôyth cant aphum mil. Ac yny vlóydyn honno y bu uarô kadôaladyr uendigeit uab kadwallaôn uab catuan brenhin y brytanyeit ynrufein ydeudecuet dyd o vei. Megys y proffôydaffei vyrdin kyn no hynny ôrth ôrtheyrn gôrtheneu. ac o hynny allan y colles y brytanyeit goron yteyrnas. Ac ydennillaôd y faefon hi. Ac yn ol kadwaladyr y gôledychaôd Juor uab alan vrenhin llydaô. yr honn aelwir brytaen uechan. ac nyt megys brenhin Namyn megys pennaeth neutywyffaôc. A hônnô agynhellis llywodraeth ar y brytanyeit ôyth mlyned adeugeī. ac yna y bu uarô. Ac yny ol ynteu y gôledychaôd rodri maelôynaôc. Ac ynoef hônnô y bu uarôolyaeth yn Jôerdon. Ac yna y crynaôd ydayar ynllydaô. Ac yna ybu y glaô gôaet ynynys prydein. ac Jwerdon. Deg mlyned aphedwar ugein awhechant oed * oet crift yna. Ac yna ydymchoelaôd y llaeth ar emenyn yn waet. Ar lleuat aymchoelaôd yn waetaôl liô. Seith cant mlyned oed oet crift pan vu uarô elffryt vrenhin yfaefon. Deg mlyned. afeith cant oed oet crift pan vu varô pipin vôyaf brenhin ffreinc. Ac yna kyn oleuet oed

ynos ar dyd. Ac yna y bu uarǒ ofbric brenhin y ſaeſon. Ac y kyſſegrǒyt eglǒys lann vihagel. Vgein mlyned aſeithcant oed oet criſt. pan vu yr haf teſſaǒc. Ac yna y bu uarǒ beli uab elfin. Ac y bu vrǒydyr heilin ygkernyǒ. agǒeit[h] gǒarch|maelaǒc. achat pen coet yneheubarth Ac yny teir brǒydyr hynny y goruu y brytanyeit. Deg mlyned arhugeint aſeith cant oed oet criſt pan vu vrǒydyr ym mynyd carn. Deugeint mlyned aſeith cant oed oet criſt. pan uu varǒ beda offeirat. Ac yna y bu uarǒ owein brenhin y picteit. Deg mlyned adeugeint aſeith cant oed oet criſt. pan vu y vrǒydyr rǒg y brytanyeit ar picteit yg gǒeith maes ydaǒc. Ac y Iadaǒd y brytanyeit Talargan brenhin y picteit. Ac yna y bu uarǒ Teǒdǒr uab beli. Ac y bu uarǒ rodri brenhin ybrytanyeit. ac etbalt brenhin y ſaeſon. Trugein mlyned aſeith cant oed oet criſt pan vu vrǒydyr yrǒg ybrytanyeit ar ſaeſon yggǒeith henfford. ac y bu uarǒ dyfynwal uab teǒdǒr. Deg mlyned athrugein aſeith cant oed oet criſt. pan ſymudǒyt paſc y brytanyeit drǒy orchymyn elbot gǒr yduǒ. Ac yna y bu ~~ua~~ uarǒ ffernuail uab idwal. achubert abat. Ac yna y bu diſtryǒ y deheubarth wyr gan offa vrenhin. Pedwar ugein mlyned aſeith cant oed oet criſt pan diffeithaǒd offa urenhin. y brytanyeit yn amſer haf. Deg mlyned aphedǒar ugein aſeithcant oed oet criſt pan deuth ypaganyeit gyntaf y Iwerdon. Ac y bu uarǒ offa vrenhin. * a Maredud brenhin dyfet. Ac ybu vrǒydyr ynrudlan. Wyth cant mlyned oed oet criſt pan ladaǒd y ſaeſon garadaǒc brenhin gǒyned. Ac yna ybu uarǒ arthen vrenhin keredigyaǒn. Ac y budiffyc ar yr heul. Ac ybu uarǒ reī vrenhī achadell brenhī powys. Ac elbot archeſcob gǒyned. Deg mlyned ac ǒythcāt oed oet criſt pan duaǒd yIleuat duǒ nadolyc. Ac y Ioſcet

720–810.

mynyó. Ac ybu uaróolyaeth yr anifeileit ar hyt ynys prydein. Ac y bu uaró owein uab maredud. Ac y llofcet deganóy o tan myllt. Ac ybu vróydyr y róg howel achynan. A howel aoruu. Ac yna ybu daran uaór ac ygónaeth llawer olofcuaeu. Ac ybu uaró tryffin uab rein. Ac yllas griffri uab kyngen. odóyll eliffe y uraót. Ac ygorruu howel o ynys uon. Ac y gyrraód gynan yvraót o von ymeith y gan lad llaóer oelu. Ac eilweith y gyrróyt hoóel ovon. Ac ybu uaró kynon urenhin. Ac ydiffeithaód yfaefon mynyded eryri. Ac ydugant urenhinyaeth rywynaóc. Ac y bu weith llan uaes. Ac ydiffeithaód genólf brenhinyaetheu dyfet. Ugein mlyned ac óythcant oed oet crift pan diftrywyt caftell deganóy y gan y faefō. Ac yna yduc yfaefon urenhinyaeth powys yn eu medyant ac ybu uaró hoóel. Deg mlyned ar hugein ac óythcant oed oet crift pan vu diffyc ar ylleuat yr óythuet dyd ovis racuyr. Ac ybu uaró fatubin efcob mynyó. Deugein mlyned ac óyth cant oed oet crift pan wledychaód Meuruc efcob ym mynyó. Ac y bu uaró Idwallaón. Ac y bu geith ketyll. Ac y bu varó Meruyn. Ac ybu weith ffinant Ac y llas Ithel brenhin góent y gan wyr brecheinaóc. Deg mlyned adeugein ac óyth cant oed oet crift pan las Meuruc y gan yfayfon. Ac ytagóyt kyngen y gan y genedloed. Ac ydiffeithóydt Mon y gan y kenedloed duon. Ac ybu uaró kyngen. brenhin poóys ynrufeī * Ac y bu uaró Jonathal tywyffaóc aber geleu. Trugein mlyned ac óyth cant oed oet crift pan yrróyt katóeitheu ymeith. Ac y bu uaró kynan uant nifer. Ac y diffeith óyt kaer efraóc ygkat dubkynt. Deg mlyned athrugein ac óyth cant oed oet crift. pan vu kat kryn onnen. ac ytorret kaer alclut y gan y paganyeit. ac y bodes

gogaon uab meuruc brenhin keredigyaon. Ac y bu weith bangoleu agoeith menegyd ym mon. Ac y bu uaro Meuruc escob bonhedic. Ac y kymerth lombert escobaot vynyo. Ac y bodes Doingarth urenhin kernyo. Ac y bu weith duo sul ym mon. Ac y llas Rodri agoryat y vraot y gan y saeson. Ac y bu varo aed uab mellt. Pedwar ugein mlyned ac oyth cant oed oet crist pan vu weith conoy y dial rodri oduo. Deg mlyned a phedwar ugein ac oyth cant oed oet crist pan uu uaro subni y doethaf or yscotteit. Ac yna y deuth y normanyeit duon eilweith y gastell baldwin. Ac y bu uaro heinuth vab bledri. Ac yna y deuth anaraot y diffeithao keredigyaon ac ystrat tywi. Ac yna y diffeithaod y normanyeit loeger. a brecheinaoc. a morganoc agoent a buellt gonlloc Ac yna y diffygyaod boyt yn Iwerdon Kanys pryfet o nef a dygoydaod ar weith goad a deudant y bop un. Ar rei hynny avoyttaaod yrholl ymborth Athroy vnpryt agoedi y gorthladoyt. Ac yna y bu uaro elstan brenhin. Ac alvryt urenhin Iwys. Naocant mlyned oed oet crist pan deuth Igmond y ynys von. Ac y kynhalyaod maes ros meilon. Ac yna y llas mab meruyn y gan y genedyl. Ac y bu uaro llywarch uab hennyth. Ac y llas penn ryderch uab hennyth. duo goyl baol. Ac y bu weith dinneirt ynyr honn y llas Maelaoc cam uab peredur. Ac yna y dileoyt mynyo. Ac y bu uaro gorchoyl escob. Ac y * bu varo corvaoc brenhin. ac escob holl Ioerdon gor maor y grefyd ae gardaot. Mab y guleuan alas oe vod y myon broydyr. Ac y bu uaro keruallt uab muregan brenhin langesy o keugant diwed. Ac y bu uaro asser archescob ynys prydein a chadell uab rodri. Deg mlyned anaocant oed oet crist pan deuth other y ynys prydein. ac y bu uaro anaraot uab rodri

870–910.

brenhin y brytanyeit. Ac ydiffeithoyt Iwerdon a mon y gan bobyl dulyn. Ac y bu uaro edelflet vrenhines. Ac yllas clydaoc uab cadell ygan ueuruc y vraot. Ac y bu uaro nercu escob. Ac y bu weith y dinas neoyd. Ugein mlyned a naocant oed oet crist pan aeth howel da vrenhin vab kadell y rufein. ac y bu uaro elen. Deg mlyned arhugein anaocant oed oet crist pan las gruffud ap owein y gan wyr keredigyaon. Ac y bu ryfel brun Ac y bu uaro hennyrth uab clydaoc a meuruc y vraot. Ac y bu varo edelstan brenhin y saeson. Deugein mlyned anaocant oed oet crist. pan | vu | uaro abloyc vrenhin. achadell uab archuael aoenoynoyt. Ac Idaol uab rodri. ac elised y vraot alas ygan ysaeson. Ac ybu uaro lonbert escob ~~escob~~ mynyo. ac ussa uab Llaor. amorcheis escob bangor a vuant ueiro. A chyngē uab elised awenoynoyt. Ac eueurys escob mynyo a vu uaro. Ystrat clut adiffeithoyt y gan y saeson. A howel da uab kadell vrenhin penn a molyant yr holl vrytanyeit avu uaro. Achadogaon uab owein alas y gan y saeson. Ac yna y bu weith carno rog meibon howel ameibon Idwal. Deg mlyned adeugein a naocant oed oet crist pan diffeithaod Iago a Ieuaf meibon Idwal dyfet doy weith. Ac yna ybu uaro dyfynwal arodri meibō howel. Ac yna ybu ladua uaor rog meibon Idwal. A meibō howel yg gw*eith conoy yn llan orst. Ac y llas hir | maor ac anaraot y gan y pobloed. Meibon oed yreihynny yoryat. Agoedy hynny ydiffeithoyt keredigyaon y gan ueibon Idwal. Ac ybu uaro etwin uab howel. ac ybodes hayardur uab Mervyn. Ac y llas congalach brenhin Iwerdon. a gogaon uab goryat. Ac y bu yr haf tessaoc. Ac ybu diruaor eira vis maorth. a meibon Idwal yngoledychu. Ac ydiffeithaod meibō

910–959.

abloec gaer gybi allyn. Trugein mlyned a naocant oed oet crist. pan las Idwal uab rodri. ac y llas meibon goynn. Ac y diffeithoyt y tywyn y gan y pobloed. ac y bu uaro Meuruc uab catuan. A ryderch escob. achadwallaon uab owein. Ac yna y diffeithaod y saeson. ac aluryt yn tywyssaoc udunt vrenhinyaetheu meibon Idwal. Ac y llas rodri uab Idwal. ac y diffeithoyt aberffrao A goedy hynny y dellis Iago uab Idwal Ieuaf uab Idwal y vraot. Ac y carcharoyt Ieuaf. A goedy hynny y croget. Ac yna y diffeithoyt gohyr y gan einaon uab owein. Ac y diffeithaod Marc uab herald benmon. Deg mlyned athrugein anao cant oed oet crist pan diffeithaod gotbric uab herald von. ac o uaor ystryo y darestygaod yr holl ynys. Ac yna y kynnullaod edwart brenhin y saeson diruaor lygesf hyt ygkaer llion ar oysc. ac y gorthladoyt Iago oe gysoeth. Ac y goledychaod howel droy uudugolyaeth. Ac y clesychoyt Meuruc uab Idwal. Ac y bu varo Morgan. Ac yna y bu uaro edgar vrenhin y saeson. Ac ydaeth donwallaon vrenhin ystrat clut y rusein. Ac y bu uaro Idwallaon uab einaon. Ac eilweith y diffeithaod einaon ohyr. Ac y diffeithoyt lloyn kelynaoc uaor ygan howel vab Ieuaf ar saeson. Ac yna y delit * Iago. Ac y gorruu howel vab Ieuaf ac y gorescynnoys Iago. Ac y llas Idwal. Agoedy hynny y diffeithaod custennhin uab Iago. a gotbric uab herald lyyn a mon. A goedy hynny y llas custenhin uab iago. Ygan howel uab Ieuaf ynyvroydyr aelwir goeith hirbarth. Pedwar ugein mlyned anaocant oed oet crist pan diffeithaod gotbric uab herald dyuet amynyo Ac y bu weith llan wanaoc. Ac yna y diffeithoyt brecheinaoc. A holl gysoeth einaon uab owein y gan y saeson. Ac aluryt yn dywyssaoc arnunt. A howel uab Ieuaf ac einaon

960–982.

a ladaȣd llawer oelu. Ac yna y llas einaȣn uab owein drȣy dȣyll gan uchelwyr gȣent. Ac ybu uarȣ bonhedic escob. Ac y lladaȣd y saeson howel uab Jeuaf drȣy dȣyll. Ac y llas Jonaual uab meuruc. a chadȣallaȣn uab Jeuaf aelladaȣd. Kadwallaȣn ab Jeuaf drȣy vudugolyaeth aorȣesgynnȣys y gysoeth nyt amgen noc ynys von a meiryonnyd a holl wladoed gȣyned odiruaȣr ystryȣ achallter adarestygaȣd. Ac yna ydysperlȣyt llywarch ab owein oe lygeit. Ac y diffeithȣyt gotbȣic uab Herald ar llu du gantaȣ ac ef | ynys von. Ac y dellit dȣy vil o dynyon. ar drȣyll arall onadunt aduc maredud uab owein ygyt ac ef y geredigyaȣn a dyfet. Ac yna ybu uarȣolyaeth ar yr holl aniueileit yn holl ynys prydein. Ac yna y bu uarȣ Jeuaf uab idwal. ac owein uab hoȣel. Ac ydiffeithaȣd y kenedloed lan badarn. a mynyȣ. allan ullutut. allan garban. allan dydoch. ac yna y llas mab abloyc. Ac ytalaȣd Maredud yndeyrnget yr kenedloed duon. geinaȣc o bop dyn. Ac y bu diruaȣr uarȣolyaeth ar y dynyon rac newyn. Ac yllas owein uab dyfynwal. Ac ydiffeithaȣd Maredud uaes hyfeid. Deg mlyned aphedwar vgeī a naȣcant oed oet * crist. pan diffeithaȣd etwin uab einaȣn ac eclis uaȣr tywyssaȣc seis y ar vorȣoed y deheu oll vrenhinyaetheu Maredud. Nyt amgen dyfet acheredi|aȣn agȣhyr achedweli. Ac eilweith ykymerth wystlon or holl gysoeth. Ar drȣyded weith y diffeithaȣd vynyȣ. A Maredud ahuryaȣd y kenedloed adathoedynt yny ewyllys gyt ac ef. Ac adiffeithaȣd gȣlat uorȣgan. a chadwallaȣn y uab a uu uarȣ. Ac yna y duc meibon Meuruc kyrch hyt yggȣyned Ac y diffeithȣyt ynys von y gan y kenedloed duȣ Jeu kychauel. Ac yna y bu diruawr neȣyn ygkysoeth maredud. Ac ybu vrȣydyr y rȣg meibon meuruc a maredud ynymyl 983–993.

llan gŏm. Ac y gorŵu veibon meuruc. Ac yno y llas teŏdŏr uab einaŏn. Ac yna ydiffeithŏyt manaŏ y gan yſwein uab Herald. Ac y llas Idwal uab Meuruc. ac y diffeithŏyt arthmarcha. ac y lloſcet. ac y di boblet mynyŏ. y gan y kenedloed Ac y llas Morgeneu eſcob y gantunt Ac y bu varŏ maredud uab owein y clotuorſſaf vrenhin ybrytanyeit. Mil o vlŏynyded oed oet criſt pan diffeithŏyt dulyn y gan yr yſcoteit. Ac y gŏledychaŏd kynan uab howel yg gŏyned. Ac y diffeithaŏd y kenedloed dyſet. Ac y bu uarŏ Morgā uab gŏyn. ac Iuor porth talarthi. Agŏedy hynny y llas kynan uab howel. ac y dallŏyt Gŏlfac ac vryat. Mil a deg mlyned oed oet criſt pan diffeithŏyt mynyŏ y gan yſaeſon. Nyt amgen y gan entriſ ac vbis. Ac y bu uarŏ hayarn drut mynach oenlli. Ac yna ydaeth yſwein uab herald y loeger. Ac y gyraŏd eldryt uab etgar oe deyrnas. Ac y gŏledychaŏd yny gyſoeth ynyrhŏn y bu uarŏ yny vlŏydyn honno. Ac yna y kyffroes brian brenhin holl iwerdon a Morchath y vab. A llia ŏs ovrenhined ereill yn erbyn dulyn. y lle ydoed ſitruc vab abloec yn vrenhī. Ac yn eu herbyn. y * deuth gŏyr largines. A Mael mordaf yn vrenhin arnadunt. Ac ymaruoll aorugant yn erbyn brian vrenhin. Ac y huryaŏd ſitruc gant yn erbyn brian vrenhin. Ac yna y huryaŏd ſiturc llogeu hiryon aruaŏc yngyflaŏn o wyr llurugaŏc. A derotyr yntywyſſaŏc arnadunt. A gŏedy bot brŏydyr y rygtūt agŏneuthur aerua o bop tu y llas brian ae vab or neillu athywyſſaŏc y llogeu ae vraŏt. a Mael morda vrenhin or tu arall. Ac yna y llas owein uab dyſynwal. Ac yna y goeſgynnaŏd cinit uab yſwein vrenhinyaeth loeger. a denmarc. a germania. Ac yna y llas aedan uab blegyŏryt ae bedwarmeib ygan lywelyn uab ſeiſyll.

994–1016.

ac y Nas Meuruc uab arthuael. Ac yna ydechymygaȣd neb un yſcot yngelwyd y uot yn vab y varedud vrenhin. Ac ymynnaȣd ylaȣ ehun yn vrenhin. ac y kymerth gȣyr y deheu ef yn arglȣyd. Ac y deyrnas a henȣ un rein. Ac yny erbyn yryfelaȣd Nywelyn uab ſeiſſyll gorruchel vrenhin gȣyned. A phennaf achlotuorruſſaf vrēhin orholl vrytanyeit. Yny amſer ef y gnotaei henafyeit y teyrnas dywedut bot y gyfoeth ef or mor py gilyd yn gyflaȣn o amylder da adynyon hyt na thebygit bot na thlaȣt nac eiſſiwedic yny holl wladoed. na thref ȣac na chyfle diffyc. Ac yna y duc rein yſcot lu yn dileſc. A herwyd defaȣt yr yſcotteit yn valch ſyberȣ. Annoc awnaeth y wyr y ymlad. Ac yn ymdireduſ adaȣ awnaeth udunt mae ef aorvydei. Ac ymgyfaruot aoruc yn ehoſyn ae elynyon. Ac ȣynteu yn waſtat dioſyn a aoryſſant y chȣydedic drahaus annogȣr hȣnnȣ. Ac ynteu yn hy dioſyn agyrchaȣd y vrȣydyr. A gȣedy gȣeithaȣ y vrȣydyr a gȣneuthur kyffredin aerua o bop tu. A gȣaſtat ymlad drȣy leȣder y gȣyndyt Yna y gorruȣyt rein yſcot. aelu. A herȣyd ydyȣedir yn ydiaereb. Annoc dygi ac nac erlit. ef a gyrchaȣd ynleȣ * ehoſyn. Ac agilyaȣd yn waradȣydus o lȣynogaȣl defaȣt. ar gȣyndyt yn Nidyaȣc aehymlynaȣd. drȣy lad y lu a diffeithaȣ y wlat. ac yſpeilaȣ pob mann. ae diſtryȣ hyt ymars. ac nyt ymdangoſſeſ ynteu byth o hynny allan. ar vrȣydyr honno avu ynaber gȣyli. A gȣedy hynny y deuth eilad y ynys prydeī Ac y diffeithȣyt dyuet ac y torret mynyȣ Ac yna ybu uarȣ Nywelyn uab ſeiſyll ac y kynhalyaȣd ryderch uab Jeſtin Nywodraeth y deheu. ac yna y bu uarȣ morgeneu eſcob. ac y Nas kynan uab ſeiſyll. Deg mlyned arhugeint amil oed oet criſt pan laſ ryderch uab Jeſtin y gan yr yſcottoeit. Ac yna y kynhalyaȣd Jago uab Jdwal

1017–31.

Llywodraeth oyned wedy Llywelyn uab seisyll. A howel a maredu[d] veibon etwin. agynhalassant Llywodraeth y deheu. Ac yna y bu weith hiraethoy rog meibon etwin y gan ueibon kynan. acharadaoc uab ryderch alas y gan y saeson. Ac yna ybu uaro cinit uab yswein vrenhin Loeger a denmarc a germania a goedy y varo ef y foes eilaf hyt yn germania. Ac yna y delis y kenedloed ueuruc uab howel. Ac y llas Jago vrenhī goyned. Ac yny le ynteu y goledychaod gruffud uab ll[ywelyn] ab seisyll. a honno oedechreu hyt y diwed aymlidyaod ysaeson. ar kenedloed ereill ac aelladaod. ac aediuaaod. ac o luossogroyd oymladeu aegorruu. yvroydyr gyntaf awnaeth yn ryt|groes ar hafren. Ac yno y gorruu ef y vloydyn honno ydibobles ef lan badarn. ac y kynhelis ef llywodraeth deheubarth. Ac y gorthladaod howel uab etwin oe gyfoeth. Ac yna y bu uaro henrim escob mynyo. Ac yna y bu weith peñ cadeir. Ac y gorruu rufud ar howel. acydelis y wreic. ac ae kymerth ynwreic idao ehun. Deugein mlyned a mil oed oet crist pan uu vroydyr poll dyfach. * Ac yno y gorruu Hoovel y kenedloed aoedynt yndiffeithao dyfet. Yny vloydyn y delit grufud y gan genedloed dulyn. Ac yna y bu varo hoovel uab etwin. brenhin golat vorgan yny heneint Ac y na y medylyaod hoovel uab etwī diffeithao deheubarth a llyges o genedyl iwerdon gyt ac ef. Ac yny erbȳ y gorthoynebaod idao rufud ab llywelȳ A goedy bot creulaon vroydyr a diruaor aerua ar lu howel ar goydyl yn aber tywi y dygoydaod howel ac yllas. Ac yna y gorruu ruffud. Ac yna ybu uaro Josef escob teilao ynrufein. Ac ybu diruawr doyll gan ruffud a rys meibō ryderch yn ~~en~~erbyn ~~me~~ grufud uab llywelyn. Ac yna y dygoydaod amgylch seith ugeinwyr o teulu

1031–44.

grufud drȣy dȣyll gȣyr yſtrat tywi. Ac ydial yrei hȳny ydiffeithaȣd grufud yſtrat tywi adyſet. Ac yna y bu diruaȣr eira duȣ Kalan Jonaȣr. ac ytrigyaȣd hyt wyl badric. Ac y bu diffeith holl deheubarth Deg mlyned adeugein a mil oed oet criſt pan ballaȣd llyges o iwerdon yn dyſot y deheubarth. Ac yna y lladaȣd grufud uab llywelyn ruffud uab ryderch. A gȣedy hynny y kyffroes ~~ab ll~~' grufud ab llywelyn lu ynerbyn yſaeſon. a chȣeiraȣ bydinoed ynhenford Ac yny erbyn y kyfodes yſaeſō a diruaȣr lu gantunt. A reinȣlf yntyȣyſſaȣc arnunt. Ac ymgyfaruot aorugāt achȣeiraȣ bydinoed ac ymbarattoi y ymlad. Ae kyrchu aȣnaeth grufud yndiannot. abydinoed kyȣeir gantaȣ A gȣedy bot brȣydyr chȣerȣdoſt ar ſaeſſon heb allell godef kynȣrȣf y brytanyeit ydymchoelaſſant arffo. ac odiruaȣr ladua ydygȣydaſſant. ae hymlit ynlut awnaeth gruffud yr gaer. ac ymyȣn ydoeth. adibobli y gaer aȣnaeth aethorri allofci y tref. Ac odyna gyt adiruaȣr anreit^h ac yſpeil yr ymchoelaȣd y wlat yn hyfryt uudugaȣl. Ac yna y deuth magnus uab heralt vrenh^in germania * yloeger. Ac y difeithaȣd vrenhinyaetheu yſaeſon. A grufud vrenhī y brytanyeit yntyȣyſſaȣc ac yn ganhorthȣy idaȣ. Ac yna y bu uarȣ owein uab grufud. Trugein mlyned amil oed oet criſt pan dygȣydaȣd grufud uab llyȣelyn penn atharyan ac amdiffynȣr y brytanyeit drȣy dȣyll y wyr ehun. y gȣr a vuaſſei annorchyfegedic kynno hynny yr aȣr honn aedewit ymyȣn glynneu diffeithon wedy diruaȣron anreitheu adiueſſuregyon uudugolyaetheu. ac aneiryf oludoed eur acaryant a gemmeu. aphorffor-olyon wiſcoed. Ac yna y bu uarȣ Joſef eſcob mynyȣ. Ac y bu uarȣ dȣnchath uab brian yn mynet yrufein. Ac yna y medylyaȣd heralt vrenhin denmarc dareſtȣg y ſaeſon. yr hȣnn agymerth heralt arall uab gotwin. 1044–62.

Jarll aoed vrenhin yna ynlloeger yndirybud diaryf. ac odeissyfyt ymlad dróy wladaól dóyll ae trewis yr llaór yny vu uaró. Ar heralt hónnó a uuassei Jarll yn gyntaf tróy greulonder góedy maró edwart urenhī aennillaód ynandylyedus uchelder teyrnas loeger A hónnó a yspeilóyt oeteyrnas ae wyóyt y gan wilim bastard tyóyssaóc normandi. kyt bocsachei or uudugolyaeth kyn no hynny. Ar góilim hónnó dróy diruaór uróydyr aymdiffynnaód teyrnas loeger oan orchyfegedic laó aeuonhedickaf lu. Ac yna y bu weith mechen róg bledyn aruallaón veibon kynfun. amaredud ac ithel veibon grufud. Ac yna ydygóydaód meibon grufud. Ithel alas yny vróydyr amaredud auu uaró o annóyt yn ffo. Ac yno yllas ruallaón uab kynuyn. Ac yna ykynhellis bledyn uab kynfyn góyned aphowys. a Maredud uab owein uab etwin a gynhelis deheubarth. Deg mlyned athrugein a mil oed oet crist pan las Maredud uab owein ygan garadaóc uab grufud uab ryderch arfreinc ar lan avon rymhi. Ac yna y * llas macmael nimbo clotuorussa chadarnaf urenhin y gwydyl o deissyfyt uróydyr y gór aoed aruthur órth yelynyon. a hynaós y giótaótwyr. agóar órth pererjnyon adieithreit. yna y diffeithaód y freinc geredigyaón. adyuet a mynyó. a bangor adiffeithóyt ygan y genedloed. Ac yna ybu uaró bleiddut escob mynyó. Ac ykymerth Sulien yr escobaót. Yna yr eilweith y diffeithaód y ffreinc geredigyaón. Ac yna y llas bledyn uab kynuyn. y gan rys ab owein dróy dóyll dryc ysprytolyon pennaetheu. ac uchelwyr ystrat tywi ~~y gór aoed.~~ y gór aoed góedy grufud y vraót yn kynnal yn arderchaóc holl deyrnas y brytanyeit. Ac yny ol ynteu y góledychaód trahayarn uab karadaóc y gesynderó ar teyrnas y góyndyt. a Rys ab oóein. a ryderch uab karadaóc

1062–73.

agynhalaſſant deheubarth Ac yna ydymladaȣd grufud uab kynan ȣyr Iago a mon. Ac y llada ȣd y gȣyndyt kynȣric uab ruallaȣn. Ac yna y bu y vrȣydyr yghamdȣr rȣg gorȣnȣ allywelyn meibon kadȣgaȣn A charadaȣc uab grufud gyt ac ȣyt a rys uab owein. a ryderch uab caradaȣ[c] ygyt ar rei hynny hefyt. Yny vlȣydyn honno y bu vrȣydyr brȣnn yr erȣ | rȣg gruffud athrahayarn. Ac yna y llaſ ryderch uab caradaȣc y gan Meirchaȣn uab rys uab ryderch y gefynderȣ drȣy dȣyll. ac yna y bu vrȣydyr gȣennottyll rȣg——————| llywelyn[a] meibon kadȣgaȣn a rys uab owein a ryderch uab karadaȣc y rei aorȣuuant eilweith. Ac yna y bu urȣydyr pȣll gȣdyc. Ac yna y gorȣuu trahayarn brenhī gȣyned. Ac y dialaȣd gȣaet bledyn uab kynuyn drȣy rat duȣ. yr hȣnn a vu waraf athrugaroccaf or brenhined. ac nyt argyȣedei y neb o ny chodit. A phan godit oe anuod. y dialei ynteu y godyant. gȣar * oed ȣrth y gereint. Ac amdiffynȣr ymdiueit a gȣeinon a gȣedwon. a chedernyt y doeth. ac enryded. agrȣndwal yr eglȣyſſeu. a dinanȣch y gȣlat oed a hael ȣrth baȣp. a ruthur yn ryfel a hegar ar hedȣch. ac amdiffyn y baȣb. Ac yna y dygȣydaȣd holl teulurys ac ynteu y nffoaȣdyr. Megys karȣ ofnaȣc ym blaen y milgȣn drȣy y perthi ar creigeu. Ac yn diwed y vlȣydyn y llaſ rys ap howel y vraȣt y gan garadaȣc ab gruffud. Ac yna y dedewis ſulyen y eſcobaȣt ac y kymerth y uraham. Ac yna y dechreuaȣd rys ab teȣdȣr wledychu. Ac y diffeithȣyt mynyȣ yn drȣan y gan y kenedloed. ac y bu uarȣ y vraham eſcob mynyȣ. Ac y kymerth ſulyen yr eſcobaȣt eilweith oe anuod. Ac yna y bu vrȣydyr ym mynyd carn. Ac yna y llas trahayarn uab karadaȣc uab gruffud ȣyr Iago. ar yſcotteit gyt ac ef yn ganhorthȣy idaȣ. Ac y llas gȣrgeneu uab ſeiſſyll drȣy dȣyll gan

1073 &c.

veibon rys seis. Ac yna y deuth góilim bastard brenhī ysaeson ar freinc ar brytanyeit órth wediaó dróy bererindaót y vynyó. Pedwar ugein mlyned |amil| oed oet crist panedewis sulyen y escobaót y dryded weith. ac y kymerth wilffre. Ac yna y bu uaró góilim bastard tywyssaóc ynormanyeit a brenhin y saeson ar brytanyeit ar albanwyr wedy digaón oogonyant achlot y Nithredic vyt yma. Agóedy gogonedusson vudugolyaeth[eu] ac enryded ooludoed. A góedy ef y góledychaód góilim goch y vab. Ac yna y górthladóyt rys uab teódór oegysoeth aeteyrnas y gan veibon bledyn uab kynuyn. nyt amgen Madaóc achadógaón aridit. Ac ynteu agilyaód y Iwerdon. ac yny ne góedy hynny y kynnuNaód Nyges ac y ymchoelaód drachefyn. Ac yna y bu vróydyr Nych | crei. ac y Nas meibon bledyn. Ac y rodes rys ab teódór diruaór sóNt yr * Nygheswyr yscotteit. A góydyl adeuthant yn borth idaó. Ac yna y ducpóyt yscrin dewi yn Nedrat or eglóys ac yspeilóyt ynNóyr yn ymyl y dinas. Ac yna y crynaód y dayar yn diruaór ynholl ynys prydein. Ac yna y bu uaró susyen escob mynyó y doethaf or brytanyeit ac arderchaóc o grefyduf uuched. wedy clotuerussaf dysgedigaeth y disgyblon achraffaf dysc yplóyfeu y petwar ugeinuet vlóydyn oe oes. ar un vet eisseu o vgein oe gyssegredigaeth nos galā Jonaór. Ac yna y torret mynyó y gan genedyl yr ynyssed. Ac y bu uaró kediuor uab goNóyn. A Nyóelyn y vab aevrodyr aóahaódyssant ruffud uab Maredud. Ac yny erbyn y dymladaód rys ab teódór ac ae gyrraód ar ffo. ac yny diwed y Nadaód. Deg mlyned a phedwar ugein a mil oed oet crist. pan las rys ab teódór brenhin deheubarth y gan y ffreinc aoed yn pressóylaó brecheinaóc. Ac yna y dygóydaód teyrnas y brytanyeit. Ac yna y dypeilaód kadógaón

1080–90.

uab bledyn dyuet yr eildyd o vei. Ac odyna deuvis wedy hynny amgylch kalan gorffena y deuth yffreinc ydyuet. acheredigyaon yrei ae kynhallaffant etwa. Ac agadarnhayffant y keftyll aholl tir y brytanyeit Ac yna yllas ymoel colom ab donchath brenhin y picteit ar albanyeit y gan yfreinc. ac edwart y vab. Ac yna y goediaod Margaret urenhines goreic ymoel colom ar duo drôy ymdiret yndao. goedy clybot llad y gor ae mab hyt nabei vyo hi yny varoaol uuched yma. Agoarandao aoruc duo ygoedj. kanys erbyn yfeithuet dyd ybu uaro Ac yna ydaeth goilym goch brenhin yr honn kyntaf aoruu ar y faefon o glotuoruffaf ryfel hyt yn normandi y gado ac y amdiffyn teyrnas ropert y vraot. yr honn aathoed hyt ygkaerufalem y ymlad ar fafinyeit a chenedloed ereill agkyfyeith ac y amdiffyn * y criftonogyon. Ac y haedu moy oglot agoilyn yn trigyao yn normandi y gorthladaod y brytanyeit llywodraeth yffreinc heb allel godef eu creulonder athorri y keftyll yggoyned a mynychu anreithao alladuaeu arnunt. Ac yna yduc yffrein[c] luoed hyt yggoyned. Ae kyuerbynyeit aoruc kadogaon uab bledyn. ae kyrchu. agoruot arnūt ae gyru arffo aellad odiruaor ladua. Ar vroydyr honno aonaethpoyt ygkoe[t] yfppoys. Ac yndiwed yvloydyn honno y torres y brytanyeit holl geftyll keredigyaon adyuet eithyr deu nyt amgen penuro aryt ygors. ar bobyl aholl anifeileit dyfet adugant gantunt. Ac adao awnaethant dyfet acheredigyaon yndiffeith. Yvloydyn rac oyneb y diffeithaod y ffreinc gohyr achedweli ac yftrat tywi. ac ytrigyaod y goladoed yn diffeith. Ahanher y kynhaeaf y kyffroes goilim vrenhin lu yn erbyn y brytanyeit. Agoedy kymryt or brytanyeit eu hamdiffyn yny coetyd ar glynned. yd ymchoelaod goilim adref yn orôac heb ennill dim Yvloydyn rac

1091–3.

oyneb ybu uaro goilim uab baldwin yr honn arondalaod castell ryt y gorsf. Ac yna y gorthaladaod brytanyeit brecheinaoc agoent a goenlloc arglodydiaeth y ffreinc. Ac yna y kyffroes y ffreinc lu y went. ac ynorodac heb enniil dim ydymchoelassant. ac yllas ynymchoelut drachefy ygan ybrytanyeit ynylle aelodir kelli carnant. Goedy hynny y freinc agyffroassatlu y brytanyeit. a medylyao diffeithao yr holl wlat heb allu cuplau eu medol yn ymchoelut drachefyn yllas y gan veibon Idnerth abkadogaon. Grufud ac Iuor yny lle aelodir aber llech ar kiotaotwyr adrigyassant yn eutei yndiodef yn diofyn yr bot y kestyll etwa yn gyfan. ar kastellwyr yndunt. Yny vlodydyn honno y kyrchaod vchtrut uab etwin. Ahoo*el uab Gorono. Allaoer o bennaetheu ereill gyt ac oynt. ac ymlad o deulu kadogaon uab bledyn ygastell penuro ae hyspeilao oe holl anifeileit adiffeithao yr holl wlat. achyt adiruaor anreith ydymchoelassant adref Yvlodydyn rac oyneb ydiffeithaod geralt ystiwart. yr honn y gorchymynnassit idao ystiwardaeth castell penuro tremygu mynyo. Ac yna yr eilweith y kyffroef goilim vrenhin lloeger aneiryf oluoed adiruaor uedyant a gallu yn erbyn y brytanyeit. Ac yna y gochelaod y brytanyeit eu kynnorof oynt heb o beithao yndunt e`hunein namyn gan ossot gobeith ynduo creaodyr pob peth droy ymprydyao agoediao arodi kardodeu achymryt garo bennyt ar eu kyrff. kany leuassei y freinc kyrchu y creigeu ar coedyd. namyn goibyao yggoastadyon veyssyd. Yny diwed yn orwac ydymchoelassant adref. heb enniil dim. Arbrytanyeit yn hyfryt digrynedic aymdiffynnassāt eu golat. Yvlodydyn rac oyneb y kyffroes y ffreinc luoed y dryded weith. yn erbyn goyned a deu dyoyssaoc yn eublaen. A hu iarll amoythic ȳ bennaf arnunt. A phebyllyao

1094–7.

aorugant yn erbyn ynys. von Arbrytanyeit góedy kilyaó yrlleoed kadarnaf udunt oegnotaedic defaót ac a gaóssant yn eu kyghor achubeit Mon. Agóahaód attunt órth amdiffyn udunt llyges ar uor o Jóerdon dróy gymryt yrodyon argobreu y gan yffreinc. Ac yna ydedewis kadógaón uab bledyn agrufud uab kynan ynys von. Ac y kilyassant y Jwerdon rac ofyn tóyll y góyr e hunein. Ac yna ydeuth yfreinc y myón yr ynys. ac ylladassant rei owyr yr ynys. Ac ual ydoedynt yntrigyaó yno. ydeuth Magnus vrenhin germania arei oe logeu gantaó hyt ym mon. dróy obeithaó kaffel gorescyn ar wlatoed y brytanyeit. Agóedy clybot * o vagnus vrenhin y ffreinc yn mynych vedylyaó diffeithaó yr holl wlat ae dóyn hyt ardim. dyfryssyaó aoruc y eu kyrchu. Ac ual yd oedynt yn ymsaethu y neillrei or mor ar rei ereill or tir. y brathóyt hu iarll yny óyneb. ac olaó y brenhin ehun yny vróydyr y dygóydaód. Ac yna ydedewis magnus vrenhin dróy deissyfyt kyghor teruyneu ywlat. Adóyn aoruc y ffeinc oll amaór abychan hyt ary saeson. Agóedy naallei y góndyt godef kyfreitheu abarneu athreis y freinc arnunt. Kyuodi aorugant eilweith yneuherbyn ac owein uab edwin yndywyssaóc arnadunt ygór adugassei yfreinc gynt yvon. Y vlóydyn góedy hynny ydymchoelaód kadógaón uab bledyn agruffud uab kynan o Jwerdon. A góedy hedychu ar ffreinc onadunt ran orwlat aachubassant kadógaón uab bledyn agymerth keredigyaón achyfran o bowys. a grufud agauas Mon. Ac yna y llas llywelyn uab kadógaón ygan wyr brecheinaóc. ac ydaeth howel uab ithel y iwerdon. Yny vlóydyn honno y bu uaró rychmarch doeth mab sulyen escob y doethaf o doethon y brytanyeit. y dryded vlóydy̅ adeugein oe oes y gór ny chyfodaód ynyr oessoed cael y gyffelyb

kyn noc ef. Ac nyt haȣd credu na thybygu cael y gyfryȣ gȣedy ef. Ac ny chaȣssei dysc gan arall eiryoet eithyr gan y dat ehun gȣedy adassaf enryded. y genedyl e hun. A gȣedy clotuorussaf ac atneȣydussaf ganmaȣl y gysnessavyon genedloed. Nyt amgen saeson afreinc. a chenedloed ereill ortu drȣaȣ y vor. a hynny drȣy gyffredin gȣynuan paȣb yn dolurya ȣ eu kallonneu y bu uarȣ. Yny vlȣydyn rac ȣyneb y llas gȣilim goch brenhī ysaeson yr hȣn ~~aȣn~~ aȣnaethpȣyt yn urenhin gȣedy gȣilim ydat. Ac ual ydoed hȣnnȣ dydgȣeith yn hela gyt a henri y braȣt Jeuaf idaȣ. A rei o * oe marchogyon gyt ac ȣynt y brathȣyt a saeth y gan wallter turel marchaȣc idaȣ oe anuod pan yttoed ynbȣrȣ karȣ y medraȣd y brenhin ac aellaȣaȣd. A phan welas henri y vraȣt ynteu hynny. gorchymyn aoruc corf yvraȣt yr marchogyon aoed yny lle ac erchi udunt gȣneuthur brenhinaȣl arȣylant idaȣ. Ac ynteu a gerdaȣd hyt yg kaer wynt. yny lle ydoed sȣllt y brēhin ae vrenhinolyon oludoed. Ac achub yrei hynny aoruc. A galȣ ataȣ holl tylȣyth y brenhin. a mynet o dyna hyt ynllundein aegorescyn. yr honn yssyd benhaf a chorron ar holl vrenhinyaeth loeger. Ac yna y kytredassant attaȣ freinc a saeson ygyt. ac o vrenhinaȣl gor y gossodassant ef yn vrenhin yn lloeger. Ac ỳny lle y kymerth ynteu yn wreic briaȣt idaȣ vahalt verch y moel cȣlȣm brenhī prydein o vargaret urenhines y mam. A hōno drȣy y phriodi a ansodes ef ynurenhines. Kanys gȣilim goch y vraȣt ef yny vyȣyt aaruerassei o orderchadeu. ac ȣrth hynny y buassei uarȣ heb etifed. Ac yna ydymhoelaȣd Robert y braȣt hynaf udunt yn uudugaȣl o gaerussalem. Ac y bu uarȣ tomas archescob kaer efraȣc. Ac yny ol ynteu ydenessaȣd gerrart a uuassei escob yn henforد kynno hynny. Ac ydyrchafaȣd henri urenhin ef. ar

1097–8.

deilygdaȣt aoed vch ynarchefcob ygkaer efraȣc. Ac yna y kymerth anfel archefcob keint drachefyn y archefcobaȣt drȣy henri vrenhin yrhȣn a adaȣffei yn amfer gȣilim goch vrenhin oachaȣs enwired hȣnnȣ ae greulonder. Kany welei ef hȣnnȣ yn gȣneuthur dim yngyfyaȣn o orchymmynneu duȣ. nac olywodraeth vrenhīaȣl teilygdaȣt. Blȣydyn gȣedy hynny y bu uarȣ hu vraf Jarll kaer llion ar ȣyfc. Ac yny ol y dyneffaaȣd Roger y vab kyt bei bychan y oet. Ac eif*foes. y brenhin ae goffodes yn lle y dat oachaȣs meint ykarei y dat Ac yny vlȣydyn honno y bu varȣ gronȣ uab kadȣgaȣn. ac owein uab grufud. Can mlyned a mil oed oet crift pan uu aghyttuundeb rȣg henri vrēhin a robert Jarll amȣythic ac ernȣlf y vraȣt gȣr agauaf dyfet yn rann idaȣ. Ac awnaeth caftell penuro yn uaȣrurydus. A phan gigleu y brenhin eu bot yngȣneuthur tȣyll ynyerbyn megys y deuth ychwedyl arnunt y galȣaȣd attaȣ y wybot gȣiryoned am hynny ac ȣynteu heb allel ymdiret yr brenhin a geiffaffant achaȣs y vȣrȣ efcuf. A gȣedy gȣybot o nadunt adnabot or brenhin eu tȣyll ac eu brat. ny beidaffant ymdangos ger bron y gēdrycholder ef. Achub aorugant eu kedernit agalȣ porth o bob tu udunt. agȣahaȣd attunt ybrytanyeit aoedynt dareftygedigyon udunt yn eu medyant. ac eupennaetheu. Dyt amgen kadȣgaȣn. Jorwoerth. a maredud veibon bledyn vab kynuyn ynborth udunt. ac euharuoll yn vaȣr vrydic enrydedus udunt aorugant. ac adaȣ llawer o da udunt arodi rodyon. allaȣenhau y gȣlat o rydit. Ac ygkyfrȣg hynny kadarnhau eu keftyll. aekylchynu o ffoffyd a muroed. apharattoi llaȣer o ymborth A chynullaȣ marchogyon arodi rodyon udunt Robert a achubaȣd pedwar caftell. Dyt amgen arȣndel. a blif. abryg ynbyn yr hȣn ydoed yrholl twyll yndaȣ yr hȣn

a rondwallassei ynerbyn arch y brenhin. ac amythic. Ernolf aachubaod penuro ehun. A goedy hynny kynullaw llwoed aorugant. agalo ybrytanyeit y gyt agoneuthur yslysyaetheu. Ac ymhoelut ynllawen adref. Aphan yttoedit yngoneuthur y petheu hynny. ymedylyaod ernolf hedychu ar goydyl ac erbynyeit nerth y gantunt. Ac anuon awnaeth kenadeu hyt yn Iwerdon. nyt * amgen. Geralt ystiwart. A llawer orei ereill. y erchi merch Murtart urenhin ynbriaot idao. A hynny a gafas ynhaod ar kenadeu adeuthant y eu golat ynhyfryt. A Murtart aanuones y verch allawer o logeu aruaoc gyt ahi yn nerth idao. A goedy ymdyrchauel or ieirll y myon balchder o achaos y petheu hynny. ac ny chymerassant dim hedoch y gan y brenhin. Ac yna y kynullaod henri vrenh^in llu bob ychydic. Ac yngyntaf y kylchynaod castell arondel drwy ymlad ahi. Ac odyna y kymerth castell blif ahyt ynggastell brug. Ac ympell y worthao y pebyllyaod. A chymryt kygor aorruc py vod y darestyghei ef y ieirll neu y lladedei. neu y gorthladei orholl deyrnas. Ac o hynny pennaf kyghor agauas anuon kenadeu or brytanyeit ac yn wahanredaol ar Iorwoerth vab bledyn. Ae wahaod. ae alo ger y vronn Ac adao moy idao noc agaffei y gan y Ieirll. Ar kyfran aberthynei y gael o tir y brytanyeit. Hynny arodes y brenhin ynryd y Iorwoerth uab bledyn tra vei vyo y brenhin heb tong aheb tal. Sed oed hynny powys acheredigyaon ahanner dyuet. Kanys yr hanner arall arodassit y vab baldwin a gohyr achedweli. Agoedy mynet Iorwoerth uab bledyn y gastell y brenhin. Anuon aorruc y anreithao kyuoeth Robert y arglwyd. Ar anuonhedic lu honno gan Iorwoerth gan gyfleoni gorchymyn Iorwoerth aanreithassant gyfoeth Robert y arglwyd drwy grib-

1100.

deilaϑ pob peth y gantunt. A diffeithaϑ ywlat achynullaϑ diruaϑr anreith gantunt or wlat. Kanys y Jarll kyn no hynny aorchymynassei rodi cret yr brytanyeit heb debygu kaffel gϑrthϑyneb y gātunt. Ac anuon y holl hafodyd ae anifeileit ae oludoed yblith y brytanyeit heb goffau y sarahedeu agaϑssei y brytanyeit gynt. y gan Rosser y dat ef a Hu braϑt y dat. A hynny oed gudye*dic gan y brytanyeit yn vyuyr. Kadϑgaϑn uab bledyn a Maredud y vraϑt aoedynt ettwa y gyt ar Jarll. heb wybot dim ohynny. A gϑedy clybot or iarll hynny anobeithaϑ aorruc a thebygu nat oed dim gallu gantaϑ oachaϑs mynet iorwoerth y ϑrthaϑ. Kanys pennaf oed hϑnnϑ or brytanyeit a mϑyaf y allu Ac erchi kygreir aorruc ual y gallei yneill ae hedychu arbrenhī ae adaϑ y deyrnas ogϑbϑl. Ygkyfrϑg y petheu hynny yd athoed ernϑlf aewyr ynerbyn y wreic ar Llyges aruaϑc aoed yndyfot ynborth idaϑ. Ac ynhynny y deuth Magnus vrenhin germania eilweith y von. Agϑedy torri llawer o wyd defnyd ymchoelut y vanaϑ drachefyn. Ac yna herϑyd y dywedir gϑneuthur aorruc tri chastell. acllenϑi eilweith oewyr ehun. yrei adiffeithassei kyn no hynny. Ac erchi merch Mϑrchath oe vab. Kanys pennaf oed hϑnnϑ or gϑydyl. A hynny agafas yn llaϑen. Agossot aorruc ef y mab hϑnnϑ ynvrenhin ym manaϑ. Ac yno y trigyaϑd y gaeaf hϑnnϑ. A gϑedy clybot orobert Jarll hynny anuō kenadeu aorruc ar vagnus. Ac ny chauas dim oe negesseu. Agϑedy gϑelet or Jarll y vot yn warchaedic o bop parth idaϑ. Keissaϑ kennat afford y gan y brenhī y adaϑ y deyrnas. Ar brenhin ae kanhataϑd. Ac ynteu drϑy adaϑ pob peth avordϑyaϑd hyt yn normandi. Ac yna yd anuones ybrenhin at ernϑlff y erchi idaϑ un or deu peth aeadaϑ y deyrnas a mynet

1100.

yn ol y vraȣt aeynteu adelei yny ewyllys ef. A phan gigleu ernȣlf hynny dewissa^ch vuganta ȣ vynet ynol y vraȣt. A rodi y gastell aorac yr brenhin. Arbrenhin adodes gȣercheitweit yndaȣ. Gȣedy hyny hedychu aorac Jorwoerth ae vrodyr arannu y kyfoeth y rydunt. A gȣedy ychydic oamser y delis Jorwoerth varedud y vraȣt. ac y carcharaȣd ygkar*char y brenhin. A hedychu aȣnaeth achadȣgaȣn y vraȣt. Ac yrodi keredigyaȣn aran o poȣys. ac odyna mynet aȣnaeth Jorwoerth at y brenhin. A thebygu yr brenhin cadȣ y edewit ȣrthaȣ. Ar brenhin heb gadȣ amot. ac ef aduc ygantaȣ dyfet ac ae rodes y neb vn varchaȣc aelwit saer. Ac ystrat tywi achedweli a gȣhyr arodes y howel agronȣ. Ac y kyfrȣg hȣnnȣ y delit gronȣ uab rys. ac ybu uarȣ yny garchar Yny vlȣydyn rac ȣyneb gȣedy dyrchauel o vagnus vrenhin germania hȣyleu ar ychydic o logeu. A diffeithaȣ aorac tervyneu prydein. A phan welas y prydeinwyr hynny. Megys morgrugyon o dyllеu y gogofeu y kyfodassant yn gadoed yymlit euhanreith. A phan welsant y brenhin ac ychydic o nifer ygyt ac ef Kyrchu yn ehofyn aorugant agossot brȣydyr yny erbyn. A phan welas y brēhin hynny. kyweiryaȣ bydin aoruc heb edrych aramylder y elynyon abychanet ynifer ynteu. herwyd moes yr albanwyr drȣy goffau yanneiryf vudugolyaetheu gynt. kyrchu aorac ynagkyfleus. A gȣedy gȣneuthur y vrȣydyr allad llaȣer opob tu. yna ogyfarsagedigaeth lluoed ac amylder niferoed yelynyon y llas y brenhin. Ac yna y gelwit Jorwoerth uab bledyn y amȣythic drȣy dȣyll kygor y brenhin. Ac y dosparthȣyt y dadleuoed aenegesseu. A phan doeth ef. Yna ydymchoelaȣd yr holl dadleu yny erbyn e^f. ac ar hyt ydyd y dadleuȣyt ac ef ac ynydiwed y barnȣyt yngamlyryus. A gȣedy hynny

1100–1.

y barnoyt y garchar ybrenhin. nyt herwyd kyfreith. namyn heroyd medyant. Ac y na y pallaodd holl obeith ae kedernit ae hechyt ae didanoch yr holl vrytanyeit. Y vloydyn rac oyneb y bu uaro owein uab etwin droy hir glefyt. Ac yna yd ystores Rickart uab baldwin gastell ryt y gors. Ac ygyrroyt howel uabgronо ymeith oe gyfoeth y gor aorchymynnassei henri vrenhī * keitwadaeth ystrat tywi aryt y gors Ac ynteu agynhullaod anreitheu droy losgi tei adiffeithao hayach yr holl wladoed allad llaoer or ffreinc aodynt ynymchoelut adref. Ac ynteu agychwynnaod y wlat o bop tu. ac ae hachubaod. arcastell adrigyaod yndigyffro ae wercheitweit yndao. Ygkyfrog hynny y gorthladaod henri vrenhin Saer Marchaoc o penuro. ac y rodes keitwadaeth ykastell ae holl teruyneu y heralt ystiwert yr honn aoed dan ernolf ystiwert. Y vloydyn honno y llas Howel uab gorono droy doyll y gan y ffreinc aoedynt ynkado ryt y gorf. Gogaon uab Meuruc y gor aoed yn meithryn mab y howel aonaeth y vrat ual hynn. Galo aonaeth gogaon howel y ty ae wahaod. ac anuon yr castell agalo y ffreinc attao. A menegi udunt eu teruynedic le ac aros amser yny nos. Ac oynteu adeuthant amgylch pylgein achylchynu ydref arty yd oed howel yndao. A dodi gaor. ac aryr aor yduhunaod howel yndilesc. acheissao y arueu. a duhunao y gedymdeithon. Ar cledyf ary daroed idao y dodi ar benn ywely ae wayw is y traet. arydygassei gadogaon tra yttoed ynkyscu. A howel a geissaod y getymdeithon orth ymlad a thebygu eubot ynbaraot. Ac neur daroed udunt ffo. ar yr aor gyntaf or nos. ac yna y goruu arnao ynteu |fo| Agogaon ae hymlidyaod yngraff yny delis megys y hedewis. a phandeuth kedymdeithon kadogaon attao tagu Hoel aorugant. ar tagedic yn uaro haeach

1102–3.

adugant at yfreinc. ac ynteu goedy mad y benn a ymchoelassant yr kastell. Yny vlwydyn hono y goelat seren enryfed y goeletyat yn anuon paladyr o heni yn ol y chefyn. ac o braffter colofyn y meint adiruawr o leuat idi yndarogan yrhynn avei rac maw. Kanys henri amherwdyr * rufein goedy diruawryon uudugolyaetheu. achrefydussaf vuched y grist aorffowyssawd. Ae vab goedy ynteu goedy cael mawer o enryded ac eistedua amherotraeth rufein awnaethpwyt yn amherawdyr. Ac yna ydanuones henri vrenhin moeger Marchogyon y darestwg normandi. A chyhwrd ac wynt awnaeth Robert Jarll ovethlem A goedy gorfot arnunt eu gyrru ar ffo. A gwedy na rymheynt dim. anuon aorugant at y brenhin y geissaw nerth ac yna ybrenhin ehun gyt ac amylder o varchogyon adiruawr lu avordwyawd drwod. Ac yna y kyhyrdawd ar Jarll yndilesc. ac ef ae ganhorthwywyr ac yn gywarsagedic odra muossogrwyd ykymerth y ffo. Ae ymlit or brenhin yny delis ac ef ae wyr. A goedy eudala aehanuones yloeger y eu karcharu A holl normandi a darestygwys wrth y vedyant ehun. Yny vlwydyn honno y mas Meuruc agriffri veibon trahaearn vab karadawc. Ac owein uab kadwgawn. Y vlwydyn rac wyneb y diegis maredud uab bledyn oe garchar ac ydeuth y wlat. Ac yna y bu varw edwart uab y moel cwlwm. Ac yny le ef y kynhelis alexander yvrawt y deyrnas. Y vlwydyn goedy hynny ydanuonet nebvn genedyl diadnabydus herwyd kenedlaeth a moessеu ny wydit pyle ydymgudyssynt ynyr ynys dalym o vlwynyded y gan henri vrenhī y wlat dyfet. Ar genedyl honno aachubawd holl gantref ros. gyr maw aber yr avon aelwir cledyf goedy eu gorthlad o gwbyl. Ar genedyl honno megys ydywedir ahanoed o fflandrys y golat yr honn yssyd ossodedic yn nessaf ger maw mor

1103–5.

y brytanyeit. Oachaos achub or mor agorefgyn eu golat. hyt yny ymchoelet yr holl wlat ar agkrynodeb heb doyn dim ffroyth goedy borio o lano or mor di ——————| ar tywot yr tir. Ac yny diwed goedy * na cheffynt le y preffoylyao. Kanys ymor adineuaffei ardraos yr arvordired. ar mynyded yn gyflaon o dynyon hyt na allei baop breffoylyao yno. o achaos amylder y dynyon a bychanet y tir. Y genedyl honno adeiffyuaod henri vrenh^in^. ac aadolygaffant idao kaffel lle y preffoylynt yndao. Ac yd anuonet hyt ynros droy orthlad odyno ypriodolyon giotaotwyr. y rei agollaffant eupriaot wlat aelle yr hynny hyt. Ygkyfrog hynny geralt yftiwart penuro a rondwalaod caftell kenarch bychan ac anfodi awnaeth yno. allehau yno y holl oludoed. ae wreic ae etifedyon ae holl annwylyt. Ae gadarnhau awnaeth o glaod a mur. Y vloydyn ~~rac~~ |rac oyneb y paratoes kadogaon uab bledyn wled y bennaduryeit y wlat. Ac y goahodes yr wled awnathoed. owein yvab opowys. Ar wled honno awnaeth ef ynadolic yr enryded y duo. Agoedy daruot y wled achlybot o Owein vot neft uerch rys ab tewdor goreic geralt yftioart ynydywededic gaftell vry. Mynet aorur y ymwelet ahi. ac y chydic onifer ygyt ac ef megys achares idao ac velly ydoedynt. Kanys kadogaon uab bledyn. agoladus uerch Rioallaon mam neft aoedynt gefyndero achefnitherо. kanys bledynn a Rioallaon meibon kynfyn aoedynt vrodyr yagharat verch varedud vrenhin. Agoedy hynny oannoc duo y doeth ef noffweith yr caftell. ac y chydic o nifer y gyt ac ef val amgylch pedwargoyr ardec. Agoedy goneuthur claod dan y trotheu yndirgel heb wybot y geitoeit y caftell. Ac yna ydeuthant yr caftell ydoed Geralt a neft ywreic ynkyfgu yndao. A dodi gaor aonaethant ygkylch y

1105–6.

castell. Ac ennynu tan yn ytei ȣrth y llosgi. A dyhunaȣ aorȣc Geralt pan gigleu yraȣr. Ac yna y * dyȣaȣt Yest ȣrthaȣ. Yados allan heb hi yr drȣs. Kanys yno y mae dy elynyon yth aros. namyn dyret ym ol i. A hynny awnaeth ef. Ahi ae harwedaȣd ef hyt yggeudy aoed gyssellteditc ȣrth y castell. Ac yno megys y dywedir y dihegis. Aphan wybu nest ydianc ef llefein aorȣc adywedut ȣrthaȣ Y gȣyr yssyd allan beth alefȣch yn ofer. nyt yttiȣ yma yneb ageissȣch. neur dihegis. Agȣedy eu dyuot ȣynteu ymyȣn. y geissaȣ aorugant ympob mam. agȣedy nas caȣssant. Dala nest aȣnaethant ae deu vab ae merch. A mab idaȣ ynteu ogaratwreic. Ac yspeilaȣ y castell ae anreithaȣ. A gȣedy llosgi ykastell a chynullaȣ anreith a chytyaȣ a nest ymchoelut aȣnaeth y wlat. Ac nyt yttoed kadȣgaȣn y dat ef yngedrychaȣl yna yny wlat. kanys ef aathoed y powys ȣrth hedychu yrei aodynt yn anuhyn ac aathoedynt y ȣrth owein. Aphan gigleu ef kadȣgaȣn ygȣeithret hȣnnȣ. kymryt ydrȣc arnaȣ gan forri aorȣc ef hynny o achaȣs ytreis kyt awnathoedit a nest verch rys. Ac rac ofy llidyaȣ o Henri vrenhin amfarhaet y ystiwart. Ac yna ymchoelut aorȣc acheissaȣ talu y wreic ae anreith y eralt ystiwart drachefyn y gan owein ac nyf cafas. Ac yna o ystryȣ ywreic aoed yndywedut ȣrth owein ual hyn. O mynny uygkael .i. ynffydlaȣn ytt am kynnal gyt athi. hebrȣg vymplant att eu tat. Ac yna o draferch acharyat y wreic y gellygaȣd y blant yr ystiwart. A phan gigleu Rickart escob llundein hynny y gȣr aoed yna ystiwart y henri vrenhin yn amȣythic. Medylyaȣ aorȣc dial ar oȣein farhaet geralt ystiwart. A galȣ attaȣ awnaeth. Ithel a Madaȣc. Meibon ridit uab bledyn adywedut ȣrthunt ual hynn. A vyn*nȣch chȣi regi bod y henri vrenhin achaffel

1106.

ygaryat aegedymdeithas yn dragywydaȣl. Ac ef ach maȣrhaa ynbennach noneb och kyttirogyon. Ac agyghorvynna ȣrthyȣch ychkyt teruynwyr och holl genedyl. Ac atteb aȣnaethant. mynnȣn heb ȣynt. Eȣch chȣitheu heb ef adelȣch Owein uab kadȣgaȣn os gellȣch. ac onyſgellȣch gȣrthledȣch orwlat ef ae dat. kanys ef aȣnaeth cam aſarhaet ynerbyn y brenhin. adiruaȣr gollet y eralt yſtiȣart y wahanredaȣl gyfeilit. am y wreic ae blant ae gaſtell. ae yſpeil ae anreith. A minheu arodaf gyt achȣi fydlonnyon gedymdeithon. Dyt amgen llywarch uab trahayarn y gȣr aladaȣd owein yvrodyr. Ac uchtryt uab etwin. Ac wynteu gȣedy credu yr edewidyon hynny agynullaſſant lu. Ac aaethāt ygyt ac agyrchaſſant y wlat. Ac vchtrut aanuones kenadeu yr wlat y venegi yr kiȣtaȣtwyr pȣy bynnac agilyei attaȣ ef y kaffei amdiffyn. A rei agilyaſſant attaȣ ef. ereill y arȣyſtli. ereill yvaelenyd. ereill y yſtrat tywi ar rann vȣyaf y dyſet ydaethant yr lle yd oed geralt ynvedyanus. A phan yttoed ef yn mynnu eu diuaȣynt. ef adamȣeinaȣd dyuot Ȣȣallter ucheluaer kaer loyȣ ygȣr aorchymynnaſſei y brenhin idaȣ llywodraeth ac amdiffyn loeger hyt ygkaer vyrdin. A phangigleu ef hynny eu hamdiffyn aorac. Arrei onadūt agilyaȣd yarȣyſtli. ac y kehyrdaȣd gȣ|yr| maelenyd ac ȣynt ac y lladaſſant. Ar rei agilyaȣd att vchtrut adihagaſſant. Ar rei agilyaȣd y yſtrat tywi Maredud uab ryderch ae haruolles ynhegar. Kadwgaȣn ac owein afoaſſant aoed (i long) ynaber dyſi. adathoed o Jwerdon ychydic kynno hynny achyſnewit yndi. Ac yna ydeuth Madaȣc ae vraȣt yn erbyn vchtrut hyt ynryt corunec. Ac yno pebyllyaȣ ao*rugant. Ac ynydiwed y doeth vchtrut attunt. Agȣedy euhymgynullaȣ ygyt kerdet hyt nos aorugant a diffeithaȣ ygȣladoed yny

1106.

vu dyd. Ac yna ydywaȣt vchtrut. oȥeig bod ychȣi nyt reit hynny. Kany dylyir tremygu kadȣgaȣn ac owein. Kanys gȣyȥ da grymus ynt adeȣȥon. a medylyaȣ Naȣer y maent. Ac agatuyd ymae poȥth udunt hyt nafgȣdam ni. Ac ȣȥth hȳny ny weda yni dyuot yndeiffyfyt am eupen. namyn yneglur dyd gyt ac urdaffaȣs gyȣeirdeb nifer. Ac oȥ geireu hynny bop y chydic yd hedychȣyt ȣynt ual y gallei dynyon y wlat dianc Athrannoeth ydaethant yȥwlat. a gȣedy y gȣelet yndiffeith. ymgerydu ehunein awnaethant. A dywedut Nyma wenyeith vchtrut. achuhudaȣ uchtrut awnaethant adywedut yneb ymgedymdeithockau aeyftryȣ ef. A gȣedy gȣibiaȣ pob Ne yny wlat ny chaȣffant dim namyn gre y gadȣgaȣn. Agȣedy cael honno Nofgi ytei aryfcuboȥyeu. ar ydeu awnaethant. Ac ymhoelut aoȥugant yeupebylleu dȥachefyn. A diua rei oȥdynyon affoaffynt y lan badarn. a gadel ereill heb eu diua. Aphan yttoedynt uelly clybot awnaethant bot rei yntrigyaȣ yn nodua dewi yn Nan dewi vȥeui ynyȥeglȣys gyt ar offeirat. Anuon awnaethant yno dȥycyfpȥytolyon agkyweithas. a Nygru aȣnaethant yȥ eglȣys aediffeithaȣ o gȣbyl. A gȣedy hynny yn oȥwac hayach yd ymchoelaffant eithyȥ cael anuolyanus anreith o gyfleoed feint dewi aphadarn. Agȣedy hynny y moȥdȣyaȣd owein y Jȣerdon gyt ac ychydic o gedymdeithon. Ar rei yd oed achaȣs udunt trigyaȣ ynyol kanys buaffynt ȣȥth lofgedigaeth y caftell. Ac ygan Mȣȥchath y bȥenhin pennaf yn Jȣerdon ydaruollet ef ynhegar. Kanys ef avuaffei gynt ygyt ac ef. achyt ac ef y magyffit yn yȥ ryuel y diffeithwyt mon y gan ydeu iarll. Ac yd anuonyf*fit ef ygan yvȥaȣt arodyon y murtart Ac yna ydaeth kadȣgaȣn yndirgel hyt ympowys. Ac anuon kenadeu aȣnaeth y geiffaȣ hedychu arickart yftiwart

1106.

y brenhin. Achael kygreir gantaw awnaeth y geissaw hedychu arbrenhin pywed bynnac y gallei. Ae aruoll aorwc y brēhin agadel idaw drigyaw mywn tref agawssei y gan y wreic oed frāges merch pictot sage. Ac yna ydachubawd Madawc ac Ithel meibon ridit. ran gadwgawn ac owein y vab opowys. Y rei alywassant ynanuolyanus ac ny buant hedychawl yrygtunt ehunein. Ygkyfrwg hynny gwedy hedychu o gadwgawn y kafas y gyuoeth. Nyt amgen keredigyawn gwedy yphrynu y gan y brenhin yr canpunt. Agwedy clybot hynny ymchoelut awnaeth pawb orawaſcaryſſit kylch ogylch. Kanys gorchymyn ybrenhin oed naallei neb gynnal neb or rei aoedynt ynprefſwylaw keredigyawn. Kyn no hynny nagwr or wlat na gwr dieithyr vei. A rodi aorwc ybrenhin y gadwgawn drwy yr ammot hynn yma. hyt nabei na chedymdeithas na chyfeillach y rygtaw ac owein yuab. Ac na adei idaw dyuot yr wlat. Ac na rodei idaw na chyghor na nerth. Ac odyna ydymchoelawd rei or gwyr aathoed gyt ac owein y Iwerdon. A llechu yndirgeledic awnaethant heb wneuthur dim argwywed. Agwedy hynny ydymchoelawd owein. ac nyt ygeredigyawn y doeth namyn y bowys. A cheissaw anuon kenadeu at y brenhin. Ygkyfrwg hynny y bu annundeb rwg Madawc ar ffreinc. oachaws y lletradeu yd oed y ſaeſonn ynywneuthur ar ytir. Ac odyno ydoedynt yn gwneuthur cameu ynerbyn ~~yn erbyn~~ ybrenhin ac yn dyuot at vadawc. Ac yna ydanuones rickert yſtiwart at| at vadawc y erchi daly y gwyr awnathoed y kam ynerbyn y brenhin. Ac ynteu awrthwynebawd y hynny ac nys dal|lawd. Ac ȳ gamwedawc heb wybot beth awnaei namyn keissaw kyveillach gan * Owein uab kadwgawn. A hynny agavaſ | Agwneuthur hedwch ~~hedwch~~ rwg yrei aoedynt ynelynyon kyn no hynny.

1106.

Ac ymaruoll vch benn creireu aónaethant hyt na hedychei vn ar brenhin heb ygilyd. ac na vredychei vn onadunt ygilyd Ac yna y kerdynt y gyt py le bynnac ydyckei eu tyghetuen ónynt. allofci tref neb vnórda aorugant. A phy beth bynnac a ellynt y dóyn gantunt nac yn veirch. nac yn wifgoed ónynt aeducfant na neb ryó dim arall or ageffynt. Y vlóydyn rac óyneb y koffaaód Henri vrenhin garchar Jorwoerth uab bledyn Ac anuon kennat attaó y wybot beth arodei yr y elló g oe garchar. Kanys blin yó bot yn hirgarchar. Ac ynteu aedewis móy noc aallei dyuot idaó. Adywedut yrodei pob dim or aarchei y brenhin. Ac yn gyntaf ynteu aerchis góyftlon o veibon goreugóyr y wlat. yr eilweith yderchis Jthel mab ridit y vraót athrychantpunt o aryant py fford bynnac y gallei dyuot udunt. nac o veirch. nac oychen. nac o neb ryó fford y gallei dyuot udunt. Ac yna yrodet mab Kadógaón uab bledyn yr hónn aanyffit or ffranges yr hónn aelwit henri Ac y talóyt canmorc droftaó. Acyna y rodet ywlat idaó ef. allaóer adalaód Ac yna y gellygóyt mab kadógaón. Ac ygkyfróg ypetheu hynny ygónaeth owein. a Madaóc ac eu kedymdeithon llaóer odrygeu yggólat yfreinc. ac yn lloeger. A phabeth bynnac ageffyt nac o ledrat nac odreis. ydir Jorwoerth y dygynt. Ac yno y preffóylynt. Ac yna anuon kenadóri aoruc Jorwoerth attunt yn garedic ydywedut órthunt ual hynn. Duó anrodes ni ynllaó angelynyon. Ac andareftygaód yn gymeint ac na allem góneuthur dim or auei ewyllys gennym. Góahardedic yó ynni baób or brytanyeit hyt nachyffredino neb o honam ni achóchói nac o vóyt nac o diaót. nac onerth nac * o ganhorthóy. namyn aóch keiffaó ach hela ympob lle. achrodi ynydiwed yn llaó y brenhin oc aóchcarcharu neu oc aóch llad. neu

ych dihenydyaȣ neu yr hynn avynnei achȣi. Ac yn bennaf ygorchymynȣyt imi. achadȣgaȣn nat ymgredem achȣi. Kanys nydigaȣn neb tebygu nadamunaȣ tat neu ewythyr da y eu meibon ae nyeint. kanys odymgedymdeithȣn ni achȣi. neu vynet haeach yn erbyn gorchymynneu y brenhin. ni agollȣn an kyfoeth ac ankercherir yny vom veirȣ. neu anlledir Ac ȣrth hynny mi aȣchgȣediaf megys kyueillt. Ami aȣch gorchymynaf megis arglȣyd. Ac ach eirolaf megys kar nad eloch ford ymkyuoeth .i. na ford y gyfoeth kadȣgaȣn mȣy noc y gyfoeth gȣyr ereill yn kylch. Kanys mȣy o annodigaetheu a geiffyr yn erbyn ni. noc ynerbyn ~~erbyn~~ ereill ynbot yngylus. Athremygu hynny aȣnaethant amȣyvȣy eu kyfoeth avynychynt. A breid ygochelynt kyndrycholder y gȣyr ehunein. A Jorwoerth a geiffaȣd eu hymlit a chynullaȣ llaȣer o wyr aorac ac euhela. Ac ȣynteu ae gochelaffant bob ychydic. Ac yn vn dorof ygyt y kyrchaffant gyfoeth vchtrut hyt ymmeiryonyd. Aphangigleu veibon vchtrut hynny ae teulu. rei aellygaffant vchtrut y amdiffyn ytir. anuon aorugant yveiryonyd y beri y baȣp dyuot attunt y ȣrthlad y gȣyr oc eutir. Kanys yngyntaf ydathoedynt y gyfeilaȣc yny lle ydoed meibon vchtrut. Ac ny allyffant eu gȣrthlad. Ac yna ydymgynullaȣd gȣyr meiryonnyd heb ohir ac ydeuthant at veibon vchtrut. Ac ual ydoed owein amadaȣc yny letyeu. ygkyveilaȣc. Trannoeth yborreu aruaethu aorugant mynet y veironnyd y letyaȣ heb wneuthur dim drȣc amgen. Ac val ydoedynt yndȣyn eu hynt. nachaf wyr meiryonnyd ygkyfrȣg mynyded ac ynyalȣch. yndȣyn y bydim gyweir * yn kyfaruot. Ac yn eu ruthraȣ. Ac yn dodi gaȣr arnunt. Ac ȣynteu heb dybyaȣ dim ȣrthunt ar y kyrch kyntaf yfoaffant. ac ydeuth owein.

1107.

Aphan welas gŵyr meiryonnyd ef. ynkyrchu ynŵrawl ac yn baraŵt y ymlad. ffo yndeissyfeit aorugant. Ac ŷnteu ae hymlityassant hyt eu gŵlat. a diffeithaŵ y wlat aorugant. A Nosgi ytei arydeu allad yr yscrybyl kymeint ac agaŵssant heb dŵyn dim gantunt. A gŵedy hynny ydaeth Madaŵc y bowys. Ac owein aymchoelaŵd ef ae wyr y geredigiaŵn y Ne ydoed ydat yn gŵledychu ac ynpressŵylaŵ. a thrigyaŵ aoruc ef ae gedymdeithon yny Ne y mynnaŵd. Achoffau dyuodyat ydat kynnohynny yr kyfoeth. Kanys ygedymdeithoedynt ydyfet y yspeilaŵ y wlat ac ydala y dynyon. ac eudŵyn ynrŵym hyt y Nogeu adathoed gan owein o Iwerdon. Ac yna ydoedynt yntrigyaŵ ynteruyneu y wlat. Ac eilweith yd aethant agalŵ ynvydyon y achwanegu eu rif. A chyrchu drros nos ywlat ae Nosgi. a Nad paŵb or agŵssant yndi. ac yspeilaŵ ereiN. adŵyn ereiN gantunt ygkarchar. ac eu gŵerthu yeudynyon neu euhanuon yn rŵym yr Nogeu. A gŵedy Nosgi y tei aNad kymeint ac agaŵssant or annifeileit. achymeint acagaŵssant adugant gantunt. Ac aymchoelassant fford y geredigyaŵn ŵrth letyaŵ athrigyaŵ amynet a dyuot. heb edrych dim o achŷssŷn kadŵgaŵn. nac o wahard y brēhin. Arei o nadunt dreilgŵeith aoedynt ynkadŵ fford ydoed henàfgŵr or flemhissieit yndyuot idi. aelwit wiliam ovreban. ae gyferbynyeit aŵnaethant ae lad. Ac yna mynet o gadŵgaŵn gyt a Iorwoerth y lys y brenhī y vynnu kael ymdidan ac ef. Ac ual ybuāt yna nach[af] braŵt yr gŵr aladyssit yny Ne yn menegi yr brenhin rylad o owein aegedymdeithon y vraŵt. Pan gigleu y brenhin hynn[y]. gofyn aoruc * y gadŵgaŵn beth adywedy amhynny nysgŵnn i. arglŵyd heb y kadŵgaŵn. ynna ydyŵaŵt y brenhin. Kany eNy di kadŵ dygyfoeth rac kedymdeithon dy vab hyt naladon

1107.

vyggóyr. eilweith mi arodaf dygyfoeth yr neb ae kattóo. A thitheu a drigyy gyt ami dróy yr amot hónn yma nafethrych di dy briaót wlat. ami ath borthaf di omhymborth i yny gymeróyf gyghor am danat. A rodi aorruc y brenhī pedeir arhugein idaó peunyd ygkyfeir y dreul. Ac yna ytrigyaód heb dodi gefyn arnaó. namyn ynryd y ford y mynnei eithyr ywlat ehun. Agóedy clybot oowein yfpeilaó ydat oe gyfoeth. kyrchu Iwerdon aorruc ef amadaóc uab ridit. Agóedy hynny anuon aorruc y brenhin at gilbert uab rickert yr hónn aoed deór molyanus gallwus. achyfeillt yr brenhī agór arderchaóc oed yny holl weithretoed erchi idaó dyuot attaó. ac ynteu a deuth. Ar brenhin adywaót órthaó ydoedut ynwaftat ynkeiffaó rañotir y brytanyeit ygenyf. Ni arodaf itt yr aór hoñ tir kadógaón dos agorefkynn ef. Ac yna ykymerth yn llaóen ygan y brenhī Ac yna gan gynullaó llu gyt ae gedymdeithon y deuth hyt yg keredigyaón ac y gorefkynnaód. Ac yd adeilaód deu gaftell yndi. Nyt amgen vn gyferbyn allan badarn ynymyl aber yr auon aelwir yftóyth. Ar llall geir llaó aber teifi yny lle aelwir dingereint. ylle y gróndwalaffei roger Iarll kyn no hynny gaftell. A góedy ychydic o amfer ydymchoelaód Madaóc ab ridit o Iwerdon heb allel godef andynolyon voeffeu y góydyl. Ac owein adrigyaód yno yny ol dalym o amfer. A Madaóc aaeth ypowys. ac nyt aruollet nac ynhegar nac yndrugaraóc y gan Iorwoerth y ewythyr rac ygynal yngylus ygan ybrenhin heróyd kyfreith adrycweithret ot ymgyffredinei aenei odim. Ac ynteu ynwibiaódyr alechaód hónt ac yma gan ochel kydrycholder Iorwoerth. Iorwoerth aónaeth * kyfreith hyt nabei aveidei dywedut órthaó ef dim am vadaóc. na menegi dim ymdanaó góelit na welit.

Ygkyfrog hynny aruaethu awnaeth madaoc goneuthur brat Jorwoerth yeoythyr. Adala kyveillach aorwc allywarch uabtrahaearn. Ac ymaruoll y gyt awnaethant yndirgeledic ac eissoes yr tervyn honno ydaethant. Yvlodydyn rac oyneb yparatoes madaoc vrat Jorooerth. Acheissao amser achyfle aonaeth ygyflenwi y ewyllys. Aphan ymchoelaod Jorwoerth ygaer einaon. ykyrchaod Madaoc. achedymdeithon llywarch ygyt ac ef ynborth idao. kyrch nos ambenn Jorwoerth. Adodi gaor aorugant ygkylch yty lle ydoed Jorwoerth a dyhunao awnaeth Jorwoerth gan yr aor. achado y ty arnao ef ae gedymdeithon. A llosgi yty aonaeth Madaoc am ben Jorwoerth. A phan welas kedymdeithon Jorwoerth hyny. kyrchu allan aorugant drosy ytan. Ac ynteu panwelas yty yn dygoydao. Keissao kyrchu allan aorwc ae elynyon ae kymerth ar vlaen goewyr. ac ynatlosgedic ylad. Aphangigleu henri vrenhin ry lad Jorwoerth. rodi powys aonaeth y gadogaon uab bledyn. A hedychu ac owein yvab. Ac erchi y gadogaon anuon kenadeu ynol owein hyt yn Jwerdon. A goedy goybot o vadaoc arrei aladyssynt Jorwoerth gyt ac ef. ry weneuthur agkyfreith o nadunt ynerbyn ybrenhin. Llechu y myon coedyd aorugant. Ac aruaethu goneuthur brat kadogaon. Achadogaon heb uynnu argoedu y neb. megys ydoed uoes gantao adoeth hyt yntrallog llywelyn ar vedyr trigyao yno aphressoylao lle ydoed kyrroyd ac agos y vadaoc. Ac yna anuon yspiwyr aorwc Madaoc y wybot pyle y bei gadogaon Arrei hynny adoethant drachefyn ac adywedassant y neb ydoedynt ~~ydoedyt~~ yny geissao ympell ymae honno ae ynagos. Ac ynteu ae wyr yny lle agyrchaod kadogaon. A chadogaon heb tybyao [265] dim droc aymwnaeth yn llesc heb vynnu ffo.

1108.

aheb allel ymlad. wedy ffo y wyr oll ae gael ynteu ynvnic ae lad. A gỏedy llad kadỏgaỏn. Anuon kenadeu awnaeth Madaỏc at rickert efcob llundein y gỏr aoed yn kynhal lle y brenhin ac yny lywyaỏ yn amỏythic y erchi idaỏ ef ytir y gỏnathoedit y kyflafaneu hynny ymdanaỏ. A gỏedy rac vedylyaỏ or efcob yngynnil. y achỏyffonef heb rodi meffur ar hynny y oedi aorưc. ac nyt yr y garyat ef. namyn adnabot ohonaỏ deuodeu gỏyr y wlat mae llad aỏnaei bop vn onadunt y gilyd. Ac gyfran avuaffei idaỏ ef ac y |thel y vraỏt kynno hynny arodes idaỏ. A phangigleu varedud vab bledyn hynny. Kyrchu y brenhin aorưc y erchi idaỏ tir Jorwoerth uab bledyn y vraỏt. Ar brenhin arodes kadỏryaeth y tir idaỏ. yny dele owein uab kadỏgaỏn yr wlat. Ygkyfrỏg hynny ydeuth owein ac ydaeth at y brenhin. Achymryt y tir gantaỏ drỏy rodi gỏyftlon. Ac adaỏ llaỏer o aryant. A Madaỏc aedeỏis llawer o aryant agỏyftlon ac amodeu ger bron y brenhin. A gỏedy kymryt nodyeu. ymoglyt aorưc pob vn rac y gilyd yny vlỏydyn honno hyt ydiwed. Yny vlỏydyn rac ỏyneb y delit robert iarll uab rofer ovedlehem y gan Henri vrenhin. ac y karcharỏyt. Ac yryvelaỏd y uab yn erbyn y brenhin ...

Deg mlyned achant amil oed oet crift. pan anvones Maredud uab bledyn y teulu y neb un gynhỏryf y tir llywarch uab trahaearn y | y dỏyn kyrch. Yna y damweinaỏd val ydoedynt yn dỏyn hynt drỏy gyfoeth maredud uab ridit. Nachaf ỏr yn kyfaruot ac ỏynt. A dala hỏnnỏ aorugāt agofyn idaỏ py le ydoed vadaỏc uab ridit ynos honno yn trigyaỏ. A gỏadu yngyntaf aỏnaeth y gỏr hyt naf gỏydat ef. Ac odyna gỏedy y gyftudyaỏ ae gymell. adef aorưc y vot ynagos [266] A gỏedy rỏymaỏ hỏnnỏ.

yſpiwyr a aroyſſant yno. A Mechu aónaethant yny oed oleu dyd drannoeth. A góedy dyuot y bore odeiſſyfyt gónnóryf ydugant kyrch idaó. adala aorugant a Mad Mawer oe wyr. Medóyn ygkarchar at uaredud. Megymryt yn Maóen ao|uc aegadó ymyón geſyneu. Yny deuth owein ab kadógaón. Yr hónn nyt yttoed gartref. A phan gigleu owein hynny ar vrys y deuth. Ac yrodes Maredud ef yny laó. Me gymryt aoruc yn Mawen ae da Mu. A rannu rygtunt aónaethant yran ef o powys. Sef oed hynny kereinaón athraean deudór ac aberrió. Y vlóydyn rac óyneb y kyffroes henri vrenhin Mu yn erbyn góyned Ac yn bennaf y powys. A góedy barnu ar owein góneuthur agkyfreith y guhudaó aoruc gilbert uab rickert órth y brenhin. Adywedut bod góyr owein yngóneuthur Medrateu ar y wyr ef ae tir. A rdrygeu aónelei ereiM. adywedit arwyr owein. A chredu aoruc y brenhin bot pob peth or adyóaót y kuhudór ynwir. Ygkyfróg hynny. Kuhudaó awnaeth mab hu iarM kaer Mion gruffud uab kynan. A gronó uab owein. Ac aruaeth[u] o gyttuundeb mynnu dileu yr hoM vrytanyeit ogóbyl hyt nacheffynt vryt|tanaól enó yndragywydaól. Ac órth hynny y kynuMaód henri vrenhin Mu or hoM yny[s] openryn pengóaed yn Jóerdon hyt ympenryn blataon yny gogled yn erbyn góyned a phowys. A phan gigleu varedud uab bledyn hynny. Mynet a w|eth y geiſſaó kyfeiMach y gan y brenhin A góedy adnabot hynny o owein. KynuMaó y hoM wyr ae hoM da awnaeth amudaó hyt ymynyded eryri. Kanys kadarnaf Me adiogelaf y gael amdiffyn yndaó rac y Mu oed hónnó. Ygkyfróg hynny yd anuones y brenhin tri Mu. vn gyt agilbert tywyſſaóc o gernyó. A brytanyeit ydeheu a freinc aſaeſon odyſet ardeu[he] oM Ar Mu araM or gogled ar alban. adeu tywyſſaóc

* arnunt. Nyt amgen Alexander vab ymoel cólóm. Amab hu Jarll kaer llion Artrydyd gyt ac ef ehun. Ac yno ydeuth y brenhin aedeulu y gyt ac ef. hyt y lle aelwir murgaſtell. Ac alexander ar Jarll aaethant ypennaeth bachóy. Yghyfróg hynny ydanuones owein genadeu at rufud ac owein y vab y erchi vdunt góneuthur kadarn hedóch y rygtunt ynerbyn y gelynyon yrei yd oedynt yn aruaeth ydileu yngóbyl. neu y góarchae yny *mor* hyt nat enwit brytanaól enó yndragywydaól. Ac ymaruoll ygkyt awnaethant hyt naónelei vn heb y gilyd. na thagnefed na chyfundeb aegelynyon. Góedy hynny ydanuones alexander uab ymoel kólóm. Ar iarll gyt | gyt ac ef genadeu at rufud uab kynan y erchi idaó dyuot y hedóch y brenhin. ac adaó llaóer idaó ae dóyllaó y gyttunnaó ac óynt. Ar brenhin aanuones kenadeu at owein y erchi idaó dyuot y hedóch ac adaó y góyr ny allei gaffel na phorth na nerth y gantunt. Ac ny chyt ſynyaód owein ahynny. Ac yny lle nachaf vn yn dyvot attaó. ac yndywedut órthaó byd ovalus agóna yngall yrhynn aónelych. Nyma rufud ac oóein y uab góedy kymryt hedóch gan uab ymoel cólóm. ariarll góedy[rodi] idaó onadunt kael ytir ynryd heb na threth na chyllit nachaſtell yndaó hyt tra vei vyó ybrenhin. Ac ettwa ny chytſynyaód owein ahynny. Ar eilweith yd aruaethóys y brenhin anuon kenadeu at owein. A chyt ac óynt Maredud uab bledyn yewythyr yr hónn pan welas owein. adywaót órthaó. edrych na hóyrheych dyuot at y brenhin rac raculaenu oereill kael kedimdeithas y brenhin. Ac ynteu agredaód hynny. adyfot aónaeth at y brenhin. Ar brenhī ae haruolles ynllaóen dróy vaór garyat acenryded. Ac yna y dywaót y brenhin órth owein. Kan deuthoſt ti attaf i oth vod achan credeiſt vygkenadeu. Min-

heu ath vaȣrhaaf di ac ath dyrchavaf yn uchaf ac ynpennaf oth ge*nedel di. Ami adalaf it yn gymeint ac y kyghorvynho paȣb oth genedyl ȣrthyt. A mi arodaf it dy holl tir yn ryd A phangigleu grufud hynny. Anuō kenadeu aorȣc at y brenhin y geissaȣ hedȣch y gantaȣ. Ar brenhin aekym| ef y hedȣch drȣy dalu o honaȣ dreth uaȣr idaȣ. Ac ymchoelut aorȣc y brēhin y loegyr. Ac erchi y owein dyuot ygyt ac ef. adywedut ytalei idaȣ avei gyfyaȣn. A dywedut ȣrthaȣ hynn adyȣedaf it. Ni aaf ynormandi ac o deuy di y gyt ami. mi agyweiraf itt bop peth or aedeweis it. ami ath wnaf ynuarchaȣc vrdaȣl. Achanlyn y brenhin aȣnaeth drȣy ymor. Ar brenhin agywiraȣd idaȣ pob peth oraedewis idaȣ. Y vlȣydyn rac ȣyneb y ymchoelaȣd y brenhin onormandi ac owein uab kadȣgaȣn gyt ac ef. Ac y bu uarȣ Jeffrei escob mynyȣ. Ac yny ol ynteu ydeuth gȣr o normandi yr hȣnn aelȣit bernart yr hȣnn adyrchafȣyt yn escob ymyny⁶ ygan henri vrenhin. ȣ anuod holl ysolheigon y brytanyeit gan eu tremygu. Ygkyfrȣg hynny ydeuth grufud uab rys teȣdȣr brenhin deheubarth o|werdon yr hȣnn aathoed yny vabaȣl oetran ygyt arrei oegereint hyt yn Jwerdon Ac yno y trigyaȣd yny vu ȣr aeduet. Ac yny diwed gȣedy dyffygyaȣ ȣtrahir alltuded ydymchoelaȣd y dref y dat. A hȣnnȣ adrigyaȣd amgylch dȣy vlyned gȣeitheu y gyt ageralt ystiwart castell penuro y daȣ gan y chwaer. ahonno oed nest uerch rys uab teȣdȣr gȣreic geralt ystiwart. gȣeitheu ereill gyt aegereint. gȣeitheu yggȣyned. gȣeitheu yn aȣsen o le yle. Yny diwed y cuhudȣyt ȣrth y brenhin. A dyȣedut bot medȣl paȣb orbrytanyeit gyt ac ef. drȣy yryuygu o vrenhinaȣl vedyant henri vrenhin. A phan gigleu gruffud ychwedleu hynny. Aruaethu awnaeth ar vynet at ruffud uab

kynan. y geiſſaȣ amdiffyn y hoedel. Agȣedy anuon kena*deu ef aedewis o deuei attaȣ y aruoll̃i ynllaȣen. Agȣedy clybot orufud uab rys hynny ef ahoȣel y vraȣt aaethant attaȣ yr howel hȣnnȣ avuaſſei yg karchar ernȣlf uab roſer iarll̃ caſtell̃ baldwin yr hȣnn y rodaſſei wilim vrenhin idaȣ kyfran ogyfoeth rys uab tewdȣr ac ynydiȣed ydiagaſſei yr howel hȣnnȣ. yn annafus gȣedy trychu y aelodeu orcarchar. Ac yna ydaruoll̃et ȣynt ac ereill̃ gyt ac ȣynt ynhegar ygan rufud uab kynan. Ac ygkyfrȣg hynny gȣedy clybot or brenhin mynet grufud ab rys at ruffud ab kynan. Anuon kenadeu awnaeth at ruffud uab kynan y erchi idaȣ dyuot attaȣ. Ac ufud vu ruffud y vynet att ybrenhin. Ac megys ymae moes y ffreinc tȣyllaȣ dynyon drȣy edewidion Adaȣ llaȣer aȣnaeth henri vrenhin idaȣ ochymerei arnaȣ dala grufud uab rys ae anuon ynvyȣ attaȣ ef. Ac ony allei ydala. y lad ac anuon y benn idaȣ. Ac ynteu drȣy adaȣ hynny aymchoelaȣd y wlat Ac yny lle gofyn awnaeth pyle ydoed rufu uab rys yntrigyaȣ. A menegi awnaeth-pȣyt y rufud uab rys. dyuot grufud uab kynan o lys y brenh^in^ ae geiſſaȣ ynteu ynewyllys. Ac yno y dywaȣt rei ȣrthaȣ aodynt yntrigyaȣ gyt ac ef drȣy ewyllys da. gochel y gedrycholder. yny wyper py fford y kerdo ychwedyl. Ac ȣynteu yndywedut hynny nachaf vn yndyuot. Ac yndywedut. Llyma varchogyon yndyuot ar vrys. Abreid yd athoed ef dros y drȣs nachaf y marchogyon yndyuot y geiſſaȣ. Ac ny allaȣd amgen no chyrchu eglȣys aber daron arnaȣd. Agȣedy clybot oruffud uab kynan y dianc. yr eglȣys. anuon gȣyr aorȣc ~~aorȣc~~ y tynu ef or eglȣys allan. Ac ny adaȣd eſcyb ahenafyeit ywlat hynny rac llygru naȣd yreglȣys. Agȣedy y ellȣg or eglȣys ef affoes yr dehu. ac adeuth yyſtrat tywi. Agȣ(ed)y

clybot hynny llawer aymgynullaôd attaô obop tu. Ac ynteu aduc kyrch anhegar amben yffre*inc arflemhissyeit yny daruu y vlôydyn hōno. Y vlydyn rac ôyneb y kyrch[aôd] ygrufud ab rys adywedassam ni uchot. yny vrôydyr gytaf ycastell aoed yn ymyl arberth ac y llos|ges. Odyna ydaeth hyt ynllan ym dyfri lle yd oed gastell neb un tywyssaôc aelôit rickert pônsôn. y gôr yrodassei henri vrēhin idaô y kantref bychan. ac yprofes ytorri ae losgi. ac nysgallaôd. Kanys ymôrthlad ac ef awnaeth keitweit ykastell Achyt ac ôynt Maredud uab ryderch uab cradaôc y gôr aoed ynkynal ystiwerdaeth y dan y dywededic rickert. Yrac castell eissoes alosges. Agôedy ymsaethu or tôr ac ef. abrathu llawer oewyr a saetheu. allad ereill ydymchoelaôd drachefyn. Agôedy hynny ydanuones ygedymdeithon y wneuthur kyrch achynnôrôf ar gastell aoed ynymyl aber tawy. A hônnô bioed Jarll aelwit henri bemônd. A gôedy llosgi y rac castell. ac amdiffyn or keitweit ytôr allad rei oewyr ydymchoelaôd drachefyn. Agôedy clybot hynny ac ymgynullaô attaô llawer oynvydyon ieueinc obop tu. wedy y dôyllaô o chôant anreitheu. neu o geissaô atneôydu brytanaôl teyrnas. Ac ny thal ewyllys dim o ny byd duô ynborth idaô. Gôneuthur aorruc ysclyfyaetheu maôr ynygylch o gylch. Ar ffreinc yna a gymerassant gyghor. agalô pennaetheu y wlat attunt. Nyt amgen owein uab cradaôc uab ryderch ygôr y rodassei henri vrenhin idaô rann or kantref maôr. a Maredud uab rydezch. yr hônn adywedassan ni vry. A ryderch uab teôdô[2] ae veibon Maredud ac owein. Nam yrei hynny gôreic ryderch ap tewdôr oed hunyd uerch vledyn ab kynvyn y pennaf or brytanyeit wedy grufud ab llywelyn yrei aoedynt vrodyr vn vam. Kanys ygharat verch varedud vrenhin y brytanyeit

1113.

oed y mam ell deu. Ac owein uab karadaôc vab gôenllian. verch y dywededic vledyn yrei allaôer o rei ereill adoethant ygyt. Agofyn aorac y freinc * udunt aoedynt oll fydlonyon y henri vrenhin. ac atteb aônaethant eubot Adywedut awnaeth y freinc ôrthunt odydyôch ual ydywedôch dangoffôch ar aôch gôeithredoed yr hynn yd yttyôch yny adaô ar aôch tauaôt. reit yô yôch gadô caftell kaer vyrdin yr hôn abie y brenhin. Pob un ohonaôch yny offodedic amfer ual hynn. Cadô y caftell o owein uab cradaôc pythewnos. Aryderch uab teôdôr pythewnos arall. Amaredud uab ryderch abtewdôr pytheônos. A bledri uab kediuor y gorchymmynnôyt caftell robert laôgan yn aber cofôy. A gôedy anfodi ypetheu hynny. Cruffud ab Rys abryderaôd am anuon difgôyleit am torri y caftell neu y lofgi. Aphan gauas amfer adas ual y gallei yn haôd kyrchu ycaftell. Yna y damweinaôd uot owein ab cradaôc ynkadô ygkylch y caftell. Ac yna y duc gruffud ab rys kyrch nos amben y caftell. A phangigleu owein ae gedymdeithon kynnôrôf y gwyr ae geôri yndyuot. Kyfot yn ebrôyd or ty lle ydoed ef ae gedymdeithon awnaethat Ac yny lle y clywei yr aôr ef e hun agyrchaôd ym blaen y vydin a thebygu bot ygedymdeithon ynyol. wynteu gôedy y adaô ef ehunan afoaffant. Ac uelly y llas yna. Agôedy llofgi y rac caftell heb vynet ymyôn yrtôr. ydymchoelaôd ac yfpeileu gantaô yr notaedigyon goedyd. Odyna ydymgynullaffant y| Jeueinc ynvydyon y wlat o bop tu attaô o debygu gorruot o honaô ar bop peth o achaôs y damwein hônnô. Kanys caftell aoed yggôhyr. alofges ef o gôbôl allad llawer owyr yndaô. Ac yna ydedeôis gôilim o lundein y caftell rac y ofyn ae holl aniueileit ae o ludoed. A gôedy daruot hynny. Megys ydyweit

1113.

ſelyf drychafel aóna yſpryt ynerbyn kóymp. Yna yd aruaethaód yn chóydedic o valder. ac o draha yr anoſparthus bobyl. arynvyt giótaót kyweiraó ynvy*dyon o dyfet y geredigyaó. Achymryt górthóynebed yr gyfyaónder. Góedy galó o gediuor abgronó. Ahowel uab idnerth. Athrahayarn ab Ithel. yrei aodynt yndyneſſau ogyfneſſafróyd gerennyd achyfaduab a duunaó arglóydiaetheu idaó. Ar rei hynny aoedynt gyt ac ef ymblaen hollwyr keredigyaón. Ac nyt oed dim aallei uot yndireitach nor kediuor hónnó. yr wlat agkyffredin kym|noc yt adaó dyfet ynllaón o amryuaelon genedloed. Nyt amgen flemiſſyeit affreinc aſaeſon ae giótaót genedyl ehun. yrei kyt beynt vn genedyl agóyr keredigyaón. Eiſſoes gelynyon galloneu oed gantunt oachaós eu haneſmóythdra ae hannundeb kyn no hynny. Ac yn vóy no hynny rac ofyn ytremyc awnathoedynt y henri vrenhin. Ygór adofhaaſſei holl bennaduryeit ynys prydein oe allu ae vedyant. Ac adareſtygaſſei lawer owladoed tra mor órth ylywodraeth. Rei onerth arueu. Freill o aneiryf rodyon eur ac aryant y gór nyf dichaón neb ym oſcryn ac ef eithyr duó ehun. yneb arodes y medyant idaó. Agóedy dyuot grufuab rys yngyntaf ydeuth y is coet. Ac yna y kyrchaód y lle aelwir blaen porth hodnant. Yr honaadeilaſſei neb vn flemiſſór. Ac yno ydeuth yflemiſſeit y drigyaó. Agóedy ymlad dydgóeith ar hyt y dyd. allad llaóer owyr y dref. A llad vn oe wyr ynteu. allofgi y ran vóyaf ordref heb gael dim amgen no hynny ydymchoelaód drachefyn. Odyna yruthraód góyr ywlat attaó o dieflic annogedigaeth yn gyfun megys yndeiſſyfyt. Arſaeſſon adugaſſei gilbert kynno hynny ygyflewni ywlat yr honn kyn no hynny o anamylder pobloed aoed wac valch. adiffeithaſſant ac aladaſſant. ac ayſ-

1113.

peilaſſant. ac aloſgaſſant y tei. ae hynt ae kynnwryf adugant hyt ymhenwedic. Ach(ylch)ynu aorugant gaſtell razon yſtiwert aoed oſſodedic yny lle aelwit yſtrat peithill. Ac ymlad ac ef aorugant. ae orchyfygu. Agwedy llad llaȣ*er yndaȣ y loſgi awnaethant. Aphan deuth y nos pebyllyaȣ awnaeth yny lle aelwir glaſgruc. megys ar villtir y ȣrth eglȣys badarn. Anaſrȣyd aȣnaethant ynyr eglȣys. dȣyn yr yſcrubyl ynvȣyt udunt or eglȣys. Ar bore drannoeth ymaruaethu awnaethant ar caſtell aoed yn aber yſtȣyth gan debygu y oruot. Ac yna ydanuones razon yſtiwart gȣr aoed gaſtellȣr ar y caſtell hȣnnȣ. Ac aloſgyſſit y gaſtell ynteu kyn no hynny. ac y lladyſſit y wyr yn gyffroedic odolur am ywyr ac am y gollet ac ynergrynedic rac ofyn kenadeu hyt nos y gaſtell yſtrat Meuruc yr hȣnn awnathoed gilbert y argleȣyd kynno hynny y erchi yr caſtellwyr oed yno dyuot ar ffyſc ynborth idaȣ. Agȣercheidȣeit y kaſtell aanuonaſſant attaȣ kymeint ac allyſſant y gaffel. ac hyt nos y deuthant ataȣ Trannoeth y kyuodes gruffud uab rys a ryderch uab teȣdȣr y ewythyr amaredud ac owein yveibon. yn anſynhȣyrus oc eu pebyll heb gyȣeiraȣ eubydin. aheb oſſot arȣydon oc eublaen namyn bilein llu. Megys kyweithaſ ogiwtaȣt bobyl digygor heb lywyaȣdyr arnunt. y kymeraſſant eu hynt parth a chaſtell aber yſtȣyth. yny lle ydoed razon yſtiwert aegymhortheit gyt ac ef. heb ȣybot onadūt hȣy hynny yny deuthant hyt yn yſtrat antarron aoed gyfarȣyneb arcaſtell. Ar caſtell aoed oſſodedic ar benn mynyd aoed ynllithraȣ hyt yn avon yſtȣyth. ac ar yravon ydoed pont. Ac ual ydoedynt ynſeuyll yno. megys yngȣneuthur magneleu. Ac yn medylyaȣ paffuryf y torrynt y caſtell. ydyd alithraȣd haeach yny oed pryt naȣn. Ac yna ydanuones y caſtellwyr

1113.

megys ymae moes gan y ffreinc góneuthur pob peth dróy ystryó. gyrru saethydyon hyt y bont y vickre ac óynt megys o delynt hóy ynansynhóraól dros y bont ygallei uarchogyon Murugaóc eu kyrchu yndeissyfyt ae hachub. Aphan welas y brytanyeit y saethydyon mor leó yn kyrchu yr bont. ynansynhóyrus y redas-*sant yny herbyn gan ryuedu paham mor amdiredus ybeidynt kyrchu ~~kyrchu~~ yr bont. Ac ual ydoed yneillrei ynkyrchu. arrei ereill yn saethu. Yna y kyrchaód marchaóc Murugaóc yn gynhyruus y bont. Arrei owyr gruffud ae kyferbynyaód ar ybont Ac ynteu yn aruaethu eu kyrchu óynteu. Ac yna eissoes y torres ymarch yvynógyl. Agóedy brathu y march ydygóyd|daód. Ac yna ydaruaethaód paób agóeóyr y lad ynteu. ae luryc ae hamdiffynnaód yny doeth neb un or vydin ae thynnu Aphangyfodes ynteu yffoes. Aphan welas y gedymdeithon ef ynffo y ffoassant óynteu oll. Ar brytanyeit ae hymlidyaód hyt yggórthallt ymynyd. Y doryf ol eissoes nys ymlidyaód. namyn heb geissaó na phont na ryt kymryt eu ffo aónaethant. Aphan welas y ffreinc o benn ymynyd yrei hynny ynffo. Kyrchu y doryf vlaen aónaethant allad kymeint ac agaóssant. Ac yna y góasgaróyt ygióta6t bobyl. ar draós y wlat o bop tu. Rei ae hannifeileit gantunt. rei ereill góedy adaó pop peth namyn keissaó amdiffyn eu heneideu. yny edewit yr holl wlat yndiffeith. Yggyfróg hynny ydanuones henri vrenhin kenadeu att owein uab kadógaón y erchi idaó dyuot attaó. Ac ynteu yny lle adeuth. Aphandoeth ydywaót ybrenhin órthaó. Vygkaredickaf owein aatwaenost di ylleidryn gan ruffud uab rys yssyd megys ynfoedic yn erbyn vyntywyssogyon .i. Achaws achanys credaf i dyuot ti yn gyóira gór ymi. Mi avynnaf dyuot ti yndywyssaóc llu gyt am

mab i y wrthlad gruffud uab rys. Ami awnaf lywarch uab trahaearn yngedymdeith it. kanys ynaóch chwi aóch deu ydymdiredaf .i.. Aphan ymchoelych drachefyn mi adalaf bóyth it yndeilóg. A Naóenhau aorac yọ owein or edeóidion hynny. achynuNaó Nu aNywarch gyt ac ef amynet ygyt hyt ynystrat tywi Ne y tebygỹt uot grufud uab rys yn trygyaó. kanys coetir oed. Ac yn anaód ygerdet ac yn haód * ruthraó gelynyon ynda6. Aphan deuth y teruyneu yr wlat. koN wyr owein a mab y drenhin ae kymhortheit a anuonassant eu bydinoed yr coedyd. paób ydan yr amot hónn hyt nat arbedei neb ygledyf nac yór nac ywreic nac y vab nac yverch. Aphóy bynnac adelynt nas gochelynt heb ylad neu ygrogi neu drychu yaelodeu. Aphan gigleu giótaót bobyl ywlat hynny. Keissaó awnaethant ffuryf y geNynt gaffel amdiffyn. Ac ueNy ygóasgaróyt óynt. Rei yn Nechu yny coedyd. EreiN yn ffo y wladoed ereiN. EreiN ynkeissaó amdiffyn or kestyN nessaf y dathoedynt o honunt. Megys y dywedir ymyón brytanaól diaereb. Ỳ ki alyha yr aryf y brather ac ef. A góedy góasgaru y Nu y dan y coedyd. Ef adamweinaód yoóein ac ychydic o nifer gyt ac ef. kyrchu y coet o amgylch degwyr aphetwar vgein. Ac ynedrych awelỹt oleu dynyon. Nachaf y góelynt oleu dynyō ynkyrchu parth achasteN kaer vyrdin Ne daroed udunt góneuthur euhedóch. Ac euhymlit aónaeth hyt yn agos yr casteN. A góedy eu dala yno ymchoelut at y gedymdeithon aorac. Ỳgkyfróg hynny y damweinaód dyuot Nu or fflemisseit. oros y gaer vyrdin ynerbyn mab y drenhin. a geralt ystiwert gyt ac óynt. nachaf yrei adiaghyssei yndyuot dan Nef tu ar casteN. Ac yn menegi y hyspeila o owein uab kadógaón ae hanreithaó. A phan gigleu y fflemisseit hynny. ennynnu awnaethant

1113.

o gaſſaȣl gyghoȥuynt yn erbyn owein oachaȣs y mynych godyant awnathoed kedȳdeithon owein udunt kyn no hynny. Ac o annogedigaeth geralt yſtiwert. y gȣȥ y llofgaſſei owein y gaſtell. ac adugaſſei y dȥeiſ neſt y wreic ae anreith. Y ymlit aoȥugant heb debygu bot gȣȥthȣynebed idaȣ owein a gymerth y hynt yn araf. Ac ȣynteu gan yymlit ef adoethant yn ebȥȣyd hyt ylle yd oed ef ar anreith gantaȣ. A * phanwelas kedymdeithon owein diruaȣȥ luoſſogrȣyd yny hymlit. Dyȣedut aȣnaethant ȣȥthaȣ. Nyma luoſſogrȣyd yn ymlit heb allu oneb ym wrthlad ac ȣynt. Atteb udunt aȣnaeth. nac ofynheȣch heb achaȣs. bydinoed y flemiſſeit ynt. A gȣedy dywedut hynny oneb vn gynnȣȥyf eukyȥchu awnaeth A diodef y kynnȣȥyf awnaethant yn ȣȥaȣl. gȣedy bȣȥȣ ſaetheu o bop tu y dygȣydaȣd owein yn vȥathedic. A gȣedy ydygȣydaȣ ef ydymchoelaȣd ygedymdeithon ar ffo. A phan gigleu lywarch ab trahaearn kynny. ymchoelut ef ae wyȥ dȥachefyn awnaeth y wlat. A gȣedy y lad ef y kynhalaȣd y vȥodyȥ yȥann ef opowys. eithyȥ yȥ hynn adugaſſei owein kyn no hynny gan uaredud uab bledyn. nyt amgen kereinaȣc. yȥ hȣn oed eidaȣ Madaȣc uab ridit. kynno hynny. Ac enweu y vȥodyȥ yw y rei hynn Madaȣc abcadȣgaȣn. o wenllian uerch ruffud ab kynan. Ac einaȣn uab kadȣgaȣn. o ſanan uerch dyſynwal. Artrydyd oed ȣȥgan uab kadȣgaȣn. o ell|lyȣ uerch kediuoȥ uab gollwyn. y gȣȥ avu bennaf arglȣyd ar wlat dyfet. Petwyȥyd uu henri uab kadȣgaȣn. oȥ ffranges uerch pictot tywyſſaȣc oȥ ffreinc. Ac ohonno y bu uab arall idaȣ aelwit gruffud. Y whechet vu uaredud. o euron uerch hoedlyȣ ab kadȣgaȣn ab eſtan. Agȣedy hynny ydymaruolles einaȣn uab kadȣgaȣn uab bledyn. A gruffud uab Maredud ab bledyn ygyt y dȣyn kyȥch ambenn

1113.

kaſtell vchtrut uab etwin aoed gefynderȣ y vledyn vrēhin. Kanys Jweryd mam owein ac uchtrut ueibon etȣin. a bledyn uab kynfyn oedynt vraȣt achwaer un dat. ac nyt vn vam. Kanys agharat verch varedud uab owein oed vam vledyn. Achynuyn ab gȣerſtan oed y tat ell deu. Arcaſtell rydywedaſſam ni aoed yny lle aelwit kymer ymmeironyd. kanys kadȣgaȣ uab bledyn arodaſſei veiron*nyd. achefeilaȣc y uchtrut uab etwin dan amot y uot yn gywir idaȣ ac y veibon. ac yn ganhorthȣy ynerbyn yhol elynyon. Ac ynteu oed ȣrthȣynebȣr ac ymladgar ynerbyn kadȣgaȣn Ae veibon. Agȣedy colliowein heb debygu gallu dim oveibon kadȣgaȣn awnaeth ef ydywededic caſtell. Ac ȣynteu adywedaſſam ni vry drȣy ſorr agyrchaſſant y caſtell. ac ae llofgaſſant. Agȣedy fo rei or gȣercheitweit. adyuot ereill attunt hȣynteu y hedȣch. Achub aȣnaethant ueironnyd a chefeilaȣc aphenllyn aerannu y rygtunt. Ac y rufud uab Maredud y deuth kefeilaȣc. A Madaȣc ahanner penllyn. Ar rāner arall ypenllyn y veibon kadȣgaȣn uab bledyn. Ygkyfrȣg hynny y teruynaȣd y vlȣydyn ynvlin ac ynatcas y gan baȣp. Y vlȣydyn rac ȣyneb y bu uarȣ gilbert uab rickert. A henri vrenh^in^ adrigyaȣd yn normandi o achaȣs bot ryfel yrygtaȣ abrenhin ffreinc. Ac velly yteruynaȣd y vlȣydyn honno. Y vlȣydyn rac ȣyneb y magȣyt annundeb yrȣg Howel uab Jthel aoed arglȣyd ar ros arywynaȣc. a meibon owein uab edwin. Gronȣ a ridit a llywarch y vrodyr yrei ereill. A howel aanuones kenadeu at varedud uab bledyn ameibon kadȣgaȣn uab bledyn. Madaȣc ac einaȣn. y eruynneit udunt dyuot yn borth idaȣ. Kanys oe hamdiffyn ȣynteu ae kanhaledigaeth yd oed ef yn kynnal y gyfran or wlat adathoed yn ran idaȣ. Ac ȣynteu pan glyȣſſant y ȣrthrymu ef o veibon owein

1113–5.

agynnullassant eu gôyr ae kedymdeithon ygyt. kymeint ac agaôssant yn baraôt. ual yn amgylch pedwar can ôr. Ac ydaethant yn y erbyn ydyffryn clôyt yr hônn aoed wlat udunt hôy. Ac ôynteu agynnullassant y gôyr gyt ac vchtrut eu hewythyr. adôyn ygyt ac ôynt yffreinc. o gaer Lion ynborth udunt. Ac ôynteu agyfaruuant a * howel a maredud a meibon kadôgaôn ae kymhortheit. agôedy dechreu brôydyr ymlad o bop tu aônaethant yn chôerô. Ac yny diwed y kymerth meibon owein ae kedymdeithon. ôedy Llad Llywarch uab owein a Jorwoerth uab nud gôr deôr enôaôc oed. A gôedy Llad Llawer abrathu Liaôs ydymchoelassant yn orwac drachefyn. A gôedy brathu howel yny vrôydyr y ducpôyt adref. Ac ympen y deugeinuet diwarnaôt y bu uarô. Ac yna ydymchoelaôd maredud a meibon kadôgaôn adref. heb lyuassu gorefgyn y wlat rac y ffreinc kyt keffynt y vudugolyaeth. Y vlôydyn rac ôyneb ybu uarô môrcherdarch y brenhin pennaf o Jwerdon yn gyflaôn oluossogrôyd abudugolyaetheu. Y vlôydyn arall gôedy hynny yd aruaethaôd henri vrenhī ymchoelut yloeger wedy hedychu y rygtaô abrenhin freinc. agorchymyn aorac yr mordôywyr kyweiraô llogeu idaô. A gôedy parattoi y llogeu anuon aônaeth y deu vab yn vn or llogeu. vn ohonunt aanyssit or vrenhines y wreic priaôt. Ac ohônnô ydoed y tadaôl obeith oevot yn gôledychu yn ol ydat. A mab arall oorderch idaô. ae vn verch. a llawer o wyr maôr gyt ac ôynteu. Ac owraged arbennic amgylch deucant. y rei adebygynt eu bot yndeilygaf ogaryant plant y brenhin. Ac ef a rodent udunt y llog oreu adiogelaf aodefei ymor donneu Ar morolyon dymheftloed. A gôedy eu mynet yr llog dechreu nos. diruaôr gyffroi aorac y mordonneu drôy eu kymell o dymheftlaôl uordôy a dryc|drum.

1115–7.

ac yna y kyfaru[u] y llog a chreigaȣl garrec. aoed yn dirgel dan ytonneu heb ȣybot yr llogwyr. ac ytorres y llog genti yndrylleu. ac y bodes y meibon ar nifer aoed ygyt ac ȣynt hyt na diegis neb o nadunt. Ar brenhin aeſkynnaſſei ymyȣn llog arall yn y hol. A chyt gyffroi o diruaȣryȣn dymheſtleu ymordonneu. Eiſſoes ef adiegaȣd yr tir. A phan gigleu ry fodi y veibon drȣc * ydaeth arnaȣ. Ac ygkyfrȣg hynny y teruynȣys y vlȣydyn honno. Y vlȣydyn rac ȣyneb ypriodes henri vrenhī merch neb un dywyſſaȣc or almaen Kanys kyn no hynny gȣedy marȣ merch y moel kȣlȣm y wreic aarueraſſei yn waſtat o orderchu. A phandoeth yr haf rac ȣyneb y kyffroes henri vrenhin diruaȣr greulaȣn lu yn erbyn gȣyr poȣys. nyt amgen maredud uab bledyn ac einaȣn amadaȣc a morgan meibon kadȣgaȣn uab bledyn. A phanglyȣſſant ȣynteu hynny. anuon kenadeu aorugant. at ruffud uab kynan aoed ynkynal ynys Von. y eruynneit idaȣ bot yngyt aruoll ac ȣynt ynerbyn y brenhin. ual y gellynt warchadȣ yndiofyn yn ynyalȣch y gȣlat. Ac ynteu drȣy gynhal hedȣch ar brenhin. adywaȣt y foynt hȣy y deruyneu y gyfoeth ef. y parei y hyſpeilaȣ ae hanreithaȣ ac ygȣrthȣynebei. A phan wybu uaredud a meibon kadȣgaȣn hynny. kymryt kygor awnaethant. Ac yny kygor y kaȣſſant. adaȣ teruyneu y gȣlat ehunein. achymry[t] euhamdiffyn yndunt. Ar brenhin aeluoed adyneſſayſſant y deruyneu powys Ac yna ydanuones Maredud uab bledyn ychydic oſaethydyon ieueinc y gyuerbynyeit y brenhin myȣn gȣrthallt goedaȣc ynyal fford ydoed yndyuot. Val y gellynt aſaetheu ac ergydyeu wneuthur kynnȣryf ar yllu. Ac ef adamweinaȣd ynyr aȣr ydathoed y gȣyr Jeueinc hynny yr ȣrthallt dyuot yno ybrenhī ae lu. Ar gȣyr ieueinc hynny aerbynnyaſſant yno y brenhin

ae lu. dróy diruaór gynnóryf gellóg faetheu ymplith y llu awnaethant. Agwedy llad llaóer abrathu ereill. Vn or góyr ieueinc adynnaód y vwa ac aellygaód faeth ymplith y llu. A honno adygóydaód ygkedernit arueu y brenhin gyferbyn ae gallon. heb óybot yr góyr ae byryaód ac nyt argywedaód yfaeth yr brenhin rac daet yrarueu. Kanys llurygaóc oed * namyn ffreillaó aorúc y faeth drachefyn yr arueu. Ac ofynhau yn uaór awnaeth y brenhin. adiruaór aruthder agymerth ynda6. yngymeint haeach apheibrethit trwyda6. Ac erchiyr lluoed a ónaeth bebyllya6. Agofyn aorúc pyrei aoedynt mor ehofyn ae gyrchuef yn gynleóet ahynny. Adywedut awnaethpóyt ida6 mae rei o wyr ieueinc a anuonaffit y gan varedud uab bledyn awnathoed hynny. Ac anuon awnaeth attunt genadeu. y erchi udunt dyuot atta6 dróy gygreir. Ac óynteu adoethant. A gofyn awnaeth udunt póy ae hanuonaffei yno. Adywedut aónaethant mae Maredud. A gofyn udunt aónaeth awydynt py le ydoed vardud yna. Ac atteb awnaethant y góydynt Ac erchi awnaeth ynteu y uaredud dyuot y hedóch. Ac yna y doeth Mared[ud] a meibon kadógaón y hedóch y brenhī. Agóedy hedychu y rygtunt. yd ymchoelaód y brenhin y loeger dróy ada6 deg mil owarthec yn dreth arpowys. Ac uelly y teruynaód y vlóydyn honno.

Agein mlyned achant amil oed oet crift. pan ladaód gruffud ab rys ab teódór. ruffud uab trahaearn. Ý vlóydyn rac óyneb y bu uaró einaón uab kadógaón y gór aoed yn kynhal rann o powys ameironyd. ý wlat adugaffei ef ygan uchtrut uab etwin. Ac órth y agheu y kymynnaód y varedud uab bledyn y ewythyr. Ac yna ygellygóyt Ithel uab ridit o garchar henri vrenhin. Aphan

1118–21.

doeth y geiſſaȣ ran opowys ny chauaſ dim. Aphan gigleu gruffud ab kynan ry wrthlad maredud ab kadȣgaȣn ovaredud uab bledyn y ewythyr. Anuon awnaeth kadwallادyr ac owein y ueibon adiruaȣr lu gantunt hyt ym meironnyd. Adȣyn awnaethant holl dynyon y wlat ohonei. aeholl da gyt ac ȣynt hyt ynllyyn. Ac odyna kynullaȣ llu awnaethant. ac aruaethu allduda ȣ holl wlat powys. A heb allu * kyfleȣni eu haruedyt ydymchoelaſſāt drachefyn. Ac yna ydymaruolles Mared[ud] uab bledyn. ameibon kadȣgaȣn uab bledyn ygyt. ac ydiffeithaſſant yrann vȣyaf o gyfoeth llywarch uab trahaearn. O|chaȣs nerthu ohonaȣ veibon grufud ab kynan ac ymaruoll ac ȣynt. Y vlȣydyn rac ȣyneb yladaȣd grufud uab Maredud ab bledyn Ithel ab ridit ab bledȳ y gefynderȣ yggȣyd maredud y dat. Ac ynol ychydic o amſer wedy hynny y ladaȣd catwallaȣd[yr] ab gr[ufud] ab kynan ytri ewythyr. Dyt amgen gronȣ. aridit. a meilyr. meibon owein ab edwin. Kanys agharat uerch owein ab edwin oed wreic ruffud ab kynan. Ahonno oed vam katwallaȣn ac owein achatwaladyr allaȣer overchet. Yny vlȣydyn honno y magȣyt teruyſc y rȣg Morgan. a Maredud meibon katwgaȣn uab bledyn. Ac yny teruyſc hȣnnȣ y ladaȣd morgan ae laȣ ehunan varedud y vraȣt. Y ulȣydyn rac ȣyneb yr ymchoelaȣd henri vrenhin o normandi. wedy hedychu yrygtaȣ arneb y buaſſei teruyſc ac ȣynt kyn nohynny. Y vlȣydyn rac ȣyneb y gȣrthladȣyt grufud uab rys or kyfran o dir arodaſſei y brenhin idaȣ wedy y gyhudaȣ yn wiryon heb y haedu ohonaȣ or frein[c] aoedynt ynkyt breſſȣylaȣ ac ef. Yn diwed y vlȣydyn honno y bu uarȣ Daniel uab fulyen eſcob mynyȣ. ygȣr aoed gymodredȣr y rȣg gȣyned aphowys yny teruyſc aoed yrygtunt. Ac nyt oed neb aallei gael

bei nac aglot arnaȣ. kanys tagnefedus oed acharedic gan baȣb. Ac archdiagon powys oed. Yvlȣydyn rac ȣyneb y bu uarȣ gruffud uab bledyn. Ac yna y dellit Nywelyn ab owein y gan varedud uab bledyn y ewythyr uraȣt y hendat A hȣnnȣ ae rodes yn Naȣ baen uab Ieuan. y gȣr ae hanuones ygkarchar hyt ygkaſteN brych. Yn diwed y vlȣydyn honno ybu uarȣ morgan ab kadȣgaȣn yn cipris yn ymchoelut o gaeruſſalem wedy mynet oho*naȣ a chroes ygaeruſſalem o achaȣs rylad ohonaȣ kyn no hynny varedud y vraȣt Yvlȣydyn gȣedy hynny y gȣrthladȣyt Maredud uab Nywarch oe wlat. y gȣr aladaȣd mab meuruc y gefynderȣ. Ac adallaȣd meibon griffri ydeu gefynderȣ ereiN. a Ieuaf uab owein ae gȣrthladaȣd. ac yny diwed ae Naȣaȣd. Y vlȣydyn rac ȣyneb y Nas Iorwoerth uab Nywarch. gan lyȣelyn ab owein ym powys. Ychydic gȣedy hynny ydyſpeilȣyt Nywelyn uab owein oelygeit ae geiNeu y gan uaredud uab bledyn. Yny vlȣydȳ honno. y Nas Ieuaf uab owein y gan veibon Nywarch uab owein ygefynderȣ. Yn diwed y vlȣydyn honno y Nas Madaȣc uab Nywarch y gan ueuruc y gefynderȣ uab ridit. Yndiwed y vlȣydyn rac ȣyneb ydyſpeilȣyt Meuruc uab ridit oe deu lygat ae dȣygeiN. Y vlȣydyn rac ȣyneb y Nas Iorwoerth uab owein. Yny vlȣydyn honno y Nas Kadwgaȣn uab gruff^u^d ab kynan ygan gadȣgaȣn uab gronȣ ab owein ygefynderȣ. ac einaȣn uab owein. Ychydic wedy hynny ybu uarȣ mared^ud^ ab bledyn tegȣch adiogelȣch hoN powys aehamdifyn wedy kymryt Iachwyaȣl benyt arygorff. a gleindit ediuarȣch yny yſprryt. A chymyn corff criſt. ac oleȣ. ac aghen.

Deg mlyned arhugein achant amil oed oet criſt. Pan vu bedeir blyned ar vntu heb gahel neb yſtorya or aeNit y gȣarchadȣ dan gof. Ar Vlȣydȳ rac

1125–34.

ỏyneb y bu uarỏ Henri uab gỏilim baſtard brenhin Loegyr achymry ar holl ynys y am hynny yn normandi y trydyd dyd ovjs racuyr. Ac yny ol ynteu y kymerth Eſteuyn o blaes y nei gorỏn y deyrnas ydreis. Ac ydareſtygaỏd yn ỏraỏl idaỏ holl deheu Loegyr. Y vlỏydyn rac ỏyneb y llas Rickert uab gilbert y gan uorgan ab owein. gỏedy hynny y kyffroes owein. a chatwaladyr veibon gruffud uab kynā diruaỏr greulaỏn lu y geredigyaỏn y gỏyr aoed degỏch yr holl vrytanyeit aediogelỏch ae rydit ae kedernit y gỏyr a oedynt deu arderchaỏc urenhin adeu * haelon. Deu diofyn. Deu leỏ deỏrỏn. Deu detwydyon. Deu huodrỏn. Deu doethon. Diogelwyr yr eglỏyſſeu ae hardemylwyr. Ac amdiffynnwyr y tlodyon. Kofrudyon y gelynyon. Hedychwyr yrei ymladgar. Dofyodrỏn y gỏrthwynebwyr. Y diogelaf naỏd y baỏp or afoei attunt. Y gỏyr aoedynt yn rac rymhau o nerthoed eneideu achyrf. Ac yn kyt|gynhal ynvn holl deyrnas y brytanyeit Yrei hynny ar yruthur gyntaf aloſgaſſant gaſtell gỏallter. Ac odyna wedy kyffroi euhadaned ydymladyſſant achaſtell aber yſtỏyth^ac y llofgaſſant. Achyt a Howel uab maredud. a madaỏc uab idnerth. a deu uab howel. nyt amgen maredud arys a loſgaſſant gaſtell rickert dylamar. Achaſtell dinerth. achaſtell caer ỏedrỏs. Ac odyna yr ymchoelaſſant adref. Yndiwed yvlỏydyn honno y doethant eilweith ygeredigyaỏn. Achyt ac ỏynt amylder lu o detholedigyon ymladwyr. ual amgylch whemil o bedyt aduỏyn. A dỏy vil ovarchogyon llurugaỏc. Ac ynborth udunt y deuth gruffud uab rys. ahowel uab Maredud ovrecheinaỏc. amadaỏc uab idnerth. adeu uab howel uab maredud. Ar rei hynny oll yn gyfun agyweiraſſant eu bydinoed y aber dyui Ac yny herbyn y deuth yſteuyn gỏnſtabyl a

1135.

robert uab martin. ameibon geralt yſtiwert. ar holl flemiſſeit. ar holl uarchogyon. ar holl ffreinc. o aber ned hyt yn aber dyſi. A gȣedy kyrchu y vrȣydyr ac ymlad yn greulaȣn o bop tu. y kymerth y fflemiſſeit ar normanyeit euffo herȣyd euharueredic defaȣt. A gȣedy llad rei onadunt. allosgi ereill. athrychu traet meirch ereill. a dȣyn ereill ygkeithiwet abodi yran vȣyaf. Megys ynvydyon yn yr avon. A gȣedy colli amgylch teir mil oe gȣyr. yndrift aflawen ydymchoelaſſant y|gȣlat. A gȣedy hynny ydymchoelaȣd owein achatwaladyr yȣ gȣlat yn hyfryt laȣen gȣedy caffel y uudugolyaeth. A chael diruaȣr amylder o geith ac anreitheu agȣiſcoed * maȣrweirthaȣc ac arueu. Y vlȣydyn rac ȣyneb y bu uarȣ gruffud uab rys. Neuuer achedernit ac aduȣynder y deheuwyr. Y vlȣydyn honno y bu uarȣ gruffud ab kynan. brenhin a phennadur a thywyſſaȣc ac amdiffynnȣr a hedychȣr holl gymry. Gȣedy liaȣs berigleu mor athir. gȣedy anneiryf anreitheu a budugolyaetheu ryueloed. Gȣedy goludoed eur ac aryant adillat maȣrweirthaȣc. Gȣedy kynullaȣ gȣyned y briaȣt wlat yrei adaroed y gȣaſgaru kynnohyn yymrauaelon wlatoed. ygan normanyeit. Gȣedy adeilat llaȣer o eglȣyſſeu yny amſer ae kyſſegru y duȣ. Gȣedy gȣiſgaȣ ymdanaȣ yn vynach. achymryt kymun corff criſt. ac oleȣ. ac aghenn. Yny vlȣydyn honno y bu uarȣ Jeuan archeffeirat llan badar y gȣr aoed doethaf or doethon. Gȣedy arwein y vuched yngrefydus. heb pechaȣt marwaȣl hyt agheu. yny trydyd dyd ogalan ebrill. Yny vlȣydyn honno hefyt y doeth meibon gruffud abkynan y dryded weith ygeredigyaȣn. ac yllosgaſſant gaſtell yſtrat meuruc. A chaſtell llan yſtyffan. A chaſtell kaer vyrdin. Y vlȣydyn rac ȣyneb y doeth yr amherodres y loegyr yrdareſtȣg brenhinyaeth loegyr y

1135–7.

henri ymab. Kanys merch oed hi yhenri gyntaf uab góilī baſtard. Ac yna ybudyffic ar yr heul y deudecuet dyd ogalan ebrill. Ỳ vlóydyn rac óyneb yllas kynwric ac owein ygan deulu madaóc uab maredud. Ỳ vlóydyn wedy hynny y bu uaró madaóc uab Idnerth. Ac yllas maredud uab howel ygan ueibon bledyn uab kynuyn góyn Ỳ vlóydyn racllaó y llas howel uab maredud uab ryderch or cantref bychan. dróy dychymic rys uab howel. Ac ef ehun aelladaód..

DEugein mlyned achant amil oed oet criſt. pan las howel uab maredud ab bledyn y gan neb vn heb wybot póy aelladaód. Ac yna yllas howel ae *vraót Meibon Madaóc uab idnerth. Ỳ vlóydyn wedy hynny y llas anarót uab gruſud gobeith a chedernyt a gogonyāt y deheuwyr y gan deulu kadwaladyr y gór ydoedynt yn ymdiret idaó. yn gymeint ac ofynhaei. Agóedy clybot o owein y vraót hynny dróc uu gantaó. Kanys amot awnathoed rodi y verch y annarót. Amynnu kadwalyr y vraót awnaeth. Ac yna ydachubaód howel uab owein. ran kadóaladyr ogeinaón. ac y llofges caſtell cadóaladyr aoed ynaber yſtóyth. Ac yna yllas milo iarll henfford aſaeth neb un uarchaóc idaó ehun aoed yn bóró karó yn hela y gyt ac ef. Ỳ vlóydyn rac llaó panwelas cadwaladyr uot owein y vraót yny órthlad oeholl gyfoeth. Kynullaó llyges o Iwerdon aorac. A dyuot yaber menei yrtir. Ac yndywyſſogyon gyt ac ef ydoed otter. amab turkyll. amab cherólf. Ỳgkyfróg hynny y kytuunaód owein achatwaladyr megys y góedei y vrodyr athróy gyghor y góyr da y kymodaſſant. Aphan glywyt hynny ydellis germanóyr cadwaladyr. Ac ynteu aamodes udunt dóy vil ogeith ac vella ydymrydhaaód y órthunt. aphangigleu owein hynny abot

1137–43.

yvraȣt ynryd. teruyſgus gynnȣrȣf awnaeth arnunt ae kyrchu yndiennic aorȣc. Ag ȣedy llad rei adala ereill. ae keithiȣaȣ yn warthwydus ydiaghyſſant arffo hyt yn dulyn Y vlȣydyn honno y bodes pererinyon ar vor groec yn mynet achroes y gaeruſſalem. Yny vlȣydyn honno ydatgyweiryaȣd hu uab raȣlf gaſtell gemaron ac ygorreſkynnaȣd eilweith vaelenyd Ac yna ydatkyweirȣyt colȣyn. ac y dares|tygȣyt eluael yr eilweith yr ffreinc. Y vlȣydyn rac ȣyneb. y delis omortemer rys uab howel ac ycarcharaȣd ymyȣn carchar. wedy llad rei oe wyr a dala ereill. Ac yna y diffeithaȣd howel uab owein achynan y vraȣt. Ag ȣedy bot brȣydyr arȣdoſt. Achael onadunt y vudugolyaeth ydymchoelaſſant dra*chefynn adiruaȣr anreith gantunt. Ac yna ydeuth gilbert iarll uab gilbert arall ydyfet. Ac ydareſtygaȣd y wlat ac ydadeilaȣd kaſtell caer uyrdin. achaſtell arall ym mab udrut. Y vlȣydyn rac ȣyneb ~~ȣyneb~~ y bu uarȣ ſulyen richmarch mab y ſeint padarn mab maeth yr eglȣys. Agȣedy hynny athro arbennic. gȣr oed aeduet y geluydyt. Ymmadrodȣr dros y genedyl. adadleuȣr kymedrodwyr. Hedychȣr amryuaelon genedloed. adurn ovrodyeu eglȣyſſolyon ar rei bydolyon. y decuet dyd ogalan hydref. Gwedy kymryt Jachȣyaȣl benyt ar ygyſſegredigaeth gorff achymym corff criſt. ac oleȣ ac aghenn. Ac yna y llas Meuruc uab madaȣc. uab ridit. yr hȣnn aelwit meuruc tybodyat drȣy vrat. ygan ywyr ehun. Ac yna y llas maredud uab madaȣc uab Jdnerth. ygan hu omortymer. Y vlȣydyn honno y gorreſgynnaȣd cadell uab grufud gaſtell dinȣeileir yr hȣnn aȣnathoed gilbert Jarll. Y chydic wedy hyny y gorruu ef a howel ab owein gaer vyrdin drȣy gadarn ymryſſon. wedy llad llawer oe gelynyon abrathu ereill. Y chydic odydyeu wedy hynny. y

doeth yndeiſſyfyt diruaȣr luoſſogrȣyd orfreinc ar fflemiſſeit y ymlad ar caſtell. Ac yndywyſſogyon yny blaen meibon geralt yſtiwert. agwilim ab aed. A phan welas Meredud uab gruffud y gȣyr ygorchymynyſſit udunt gadȣryaeth y caſtell. ae amdiffyn. y elynyon yndyuot mor deiſſyfyt ahynny. Gyrru callon yny gȣyr aorac ae hannoc y ymlad. abot yndrech gantaȣ y vryt noe oet. Kanys kynn bei bychan y oet. Eiſſoes yd oed gantaȣ weithret marchaȣc. ac yn angrynedic dywyſſaȣc yn annoc y wyr y ymlad. Ac yn kyrchu ehun y elynyon yn arueu. Aphā * welas y elynyon bychanet oed ynifer ynamdiffyn o vyȣn y caſtell. drychafel yſcolyon ȣrth ymuroed aȣnaethant. Ac ynteu aodefaȣd y elynyon y yſkynnu tu ar bylcheu. Ac yndileſc ef ae wyr aymchoelaſſant yr yſcolyon yny ſyrthaȣd y gelynyon yny claȣd gan yrru ffo ar yrei ereill. ac adaȣ Ilia ȣs onadunt yn veirȣ. ar hynn adangoſſes idaȣ ydetwyd dyghetuen rac Ilaȣ ar gaffel daȣn o honaȣ. ar wledychu yny deheu. Kanys gorauu ac ef ynvab. ar laȣer owyr profedic yn ymladeu. Ac ynteu ac ychydic onerth gyt ac ef. Yn diwed y vlȣydyn honno y bu uarȣ run uab owein. ynwas Jeuanc clotuorauſſaf o genedyl ybrytanyeit. Yr hȣn auagyſſei uoned yrieni ynarderchaȣc. Kanys tec oed offuruf adrych. ahynaȣs o ymadrodyon. A huaȣdyr ȣrth baȣb. Rac welaȣdyr ynrodyon. Vfud ymplith y dylȣyth. Balch ymplith y eſtronyon. Atherȣyn garȣ ȣrth yelynyon. Digrif ȣrth y gyfeillon. Hir y dyat. Gȣynn y liȣ. Pengrych melyn y wallt. Hir y ȣyneb. Goleiſſon y lygeit Ilydanyon aIlaȣenyon. Wynȣgyl hir praff. Dȣy vron lydan. Yſtlys hir. Wordwydyd praffyon. Eſkeired hiryon. ac oduch y draet yn veinon. Traet hiryon abyſſed unyaȣn oed idaȣ. Aphan doeth y chȣedyl y irat agheu ef at

1145.

ydat owein. ef agodet ac adrifftaaôd yn gymeint. ac na allei |dim| y hyfrytau ef. nathegôch teyrnas na digrifôch. na chlaear didanôch gôyrda. nac edrychedigaeth maôrweirthogyon betheu. namyn duô rac welaôdyr pob peth adrugarhaaôd oe arueredic defaôt adrugarhaaôd ôrth genedyl y brytanyeit. rac ycholli. megys llog heb lyôyaôdyr arnei. agedwis udunt owein yn dywyssaôc arnunt. Kanys kyn kyrchassei anniodefedic drifftit vedôl y * y tyôyssaôc. Eissoes ef aedrychafaôd deissyfyt lewenyd drôy racweledigaeth duô. Kanys yd oed neb un gastell aelwit y rôyd gruc. y buessit ynvynych ynymlad ac ef heb dygyaô. A phan doeth gôyrda owein ae deulu y ymlad ac ef. ny allaôd nac anyan ylle nae gedernit ymôrthlad ac ôynt yny losget y castell ac yny diffeithôyt. gôedy llad rei or kastellwyr adala ereill ae karcharu. A phan gigleu owein yntywyssaôc ni hynny y gellygôyt ef y gan bob dolur. aphob medôl côynuanus. Ac ydoeth yn rymus yranfaôd aoed arnaô gynt. Y vlôydyn rac ôyneb yd aeth lowys urenhin freinc. ac amheraôdyr yr almaen gyt ac ef. adiruaôr luossogrôyd o ieirll a barôneit a thywyssogyon gyt ac ôynt achroes y gaerussalem Y vlôydyn honno y kyffroes cadell ab guffud aeurodyr. Maredud. A rys. a gôilim ab geralt ae urodyr gyt ac ôynt lu ambenn castell gôiss A gôedy annobeithaô onadunt yny nerthoed ehunein. Galô howel ab owein aorugant ynborth udunt. kanys gobeithaô ydoedynt oedeôr leô luossogrôyd ef parottaf y ymladeu aedoethaf gyghor gaffel onadunt y uudugolyaeth. A howel megys ydoed chwannaôc yn wastat y glot agogonyant aberis kynullaô llu gleôaf apharottaf yn enryded yharglôyd. kymryt hynt aorruc tu ar dywededic gastell A gôedy yaruoll ynenrydedus or dyôededigyon uarôneit yno pebyllyaô aônaeth. A holl

1145–6.

negeſſeu yryfel aȣneit oegygor ef aedechymmic. Ac uelly ydoed baȣb or aoed yno y oruchel ogonyant abudugolyaeth drȣy oruot arycaſtell oe gyghor ef gan diruaȣr ymryſſon ac ymlad. Ac odyno ydymchoelaȣd howel yn uudugaȣl drachefyn. ny * bu bell gȣedy hynny y vu teruyſc yrȣg howel a chynan veibon owein achadwaladyr. Ac odyna ydeuth howel or neilltu. achynan ortu arall hyt ymmeironnyd ae galȣ aȣnaethant y laȣ gȣyr y wlat agilyaſſant y noduaeu eglȣyſſeu gan gadȣ ac ȣynt y noduaeu ac enryded yr eglȣys. Ac odyna kyweiryaȣ eu bydin awnaethant tu achynuael caſtell cadwaladyr yr hȣnn awnathoed katwaladyr kynno hynny yny lle ydoed moruran abat yty gȣyn yn yſtiȣert. yr hȣnn aȣrthodes rodi y ȣrogaeth udunt. kyt yſprofit weitheu drȣy arȣydon vegythyeu. gȣeitheu ereill drȣy anneiryf anregyon arodyon agynigyit idaȣ. Kanys gȣell oed gantaȣ uarȣ yn aduȣyn. no dȣyn yvuched yndȣyllodruſ. Aphanwelas howel achynan hynny. dȣyn kyrch kynhyruus yr kaſtell aȣnaethant. ae ennill aorugant ydreis. Ac ovreid ydiegis ceitweit y caſtell. drȣy nerth y kyfeillon wedy llad rei oe kedymdeithon. a brathu ereill. Yny vlȣydyn honno y bu uarȣ robert Jarll uab henri. gȣr agynhalaſſei ryfel ynerbyn eſteuyn urenhin deudegmlyned kyn no hynny. Y vlȣydyn honno y bu varȣ gilbert iarll. Y vlȣydyn rac ȣyneb y bu uarȣ vchtrut eſcob llan daf gȣr maȣr y volyant. ac amdiffynnȣr yr eglȣyſſeu. gȣrthȣynebȣr y elynyon yny berfeith heneint. Ac yny ol ynteu y bu eſcob nicol uab gȣrgant Yny vlȣydyn honno y bu uarȣ bernart eſcob mynyȣ. yny drȣyded vlȣydyn ardec arhugeint oeeſcob. aȣt gȣr enryſed y volyant. a dyȣaȣld^er a ſanteidrȣyd oed. wedy diruaȣryon lafuryeu ar vor a thir. ȣrth beri y eglȣys vynyȣ y hen

1146–7.

rydit. Ac yny ol ynteu ydyneſſaaȣd yn eſcob dauyd uab gerald archdiagaȣn keredigyaȣn. Yny vlȣydyn honno y bu uarȣ robert eſcob henforȣd gȣr o*ed herȣyd ynbarnȣryaeth ni grefydus achyflaȣn oweithredoed cardodeu a hegar borthȣr ytlodyon. Ac arbennic degȣch yr eglȣyſſeu yngyflaȣn odydyeu da hyt nalygrit cadeir yr ueint brelat hȣnnȣ oanheilȣg erlynyaȣdyr. Yna yd urdȣyt gilbert abat kaer loyȣ yn eſcob yn henforȣd. Yny vlȣydyn honno ybu uaȣr uarȣolyaeth yn ynys prydein. Y vlȣydyn rac ȣyneb ydadeilaȣd owein uab grufud ab kynan gaſtell yn ial. Y ulȣydȳ hōno ydadeilaȣd kadwaladr uab gruffud gaſtell llan ryſtut ogȣbyl ac y rodes yrann ef y geredigyaȣn a chadȣgaȣn y vab. Ygkylch diwed y vlȣydyn honno ydadeilaȣd Madaȣc uab maredud gaſtell croes hyſſwallt. Ac yrodes gyfeilaȣc yowein ameuruc veibyon grufud ab maredud y nyeint. Y vlȣydyn rac ȣyneb ydatgyweiraȣd Cadell ab gruffud gaſtell caer vyrdin yr tegȣch achedernit y deyrnas. ac ydiffeithaȣd kedweli Yny ulȣydyn hōno y carcharaȣd owein verhin gȣyned. gynan y uab. Yny ulȣydȳ honno y delis howel uab owein gatuan uab kadwaladyr y gefynderȣ ac ydachubaȣd y tir ae gaſtell. Dy bu bell wedy hynny yny doeth meibon gruffud uab rys. Cadell a meredud a Rys. allu gantunt y geredigyaȣn. ae gorefcyn hyt ynaeron. Yny ulȣydyn honno ydarparaȣd Madaȣc uab maredud vrenhin powys. drȣy nerth randȣlf iarll caer lleon. kyuodi ynerbyn owein gȣyned. Agȣedy llad pobyl y ganhorthȣywyr ef yd ymchoelaȣd yrei ereill y kefyne y ffo....

Deg mlyned adeugein achantamil oed oet criſt. pan duc cadell a maredud. a rys. veibon gruffud ab rys geredigyaȣn oll y gan howel ab owein eithyr un caſtell aoed ympenn gȣern ynllan vihagel. a

1147–50.

gȣedy hynny y gorefkynnaffant gaftell llan ruftut o hir ymlad ac ef. a gȣedy hynny y cauas hoȣel uab owein y caftell hȣnȣ y dreis ac y llofges oll. Ny bu hayach * wedy hynny. pan atgyweiraȣd cadell amaredud. veibon gruffud ab rys gaftell yftrat meuruc. Agȣedy hynny ydedewit cadell uab gruffud yn llet-uarȣ wedy y yffigaȣ yngreulaȣn orei owyr dinbych ac ef yn hela. Ac ychydic wedy hynny gȣedy kynnullaȣ o varedud a rys veibon gruffud ab rys y kedernit. ac yngyfun ykyrchaffant ȣhyr. ac ymlad aȣnaethant achaftell aber llychȣr aelofgi adiffeithaȣ y wlat. Yny ulȣydyn honno ydatgyȣeiraffant ȣy oll deu gaftell dinȣeleir ac ydatgyweiryaȣd howel ap owein gaftell hȣmfre yndyffryn clettȣr. Yulȣydyn rac ȣyneb ydyfpeilaȣd owein gȣyned guneda uab kadwallaȣn y nei uab y vraȣt oelygeit. Yny ulȣydyn hōno y lladaȣd llyȣelyn ab madaȣc ab maredud yftefyn uab baldwin. Yny ulȣydyn honno y gȣrthladyr oynys von. ac ybu uarȣ fimon archdiagon keueilaȣc gȣr maȣr y enryded ae deilygdaȣt. Yulȣydyn rac ȣyneb y kyweiraȣd maredud arys ueibon gruffud uab rys ypenwedic. Ac ymlad aȣnaethant achaftell howel aedorri. Nybu uaȣr ȣedy hynny yny gyrchaȣd meibon rys gaftell dinbych. A thrȣy urat nos wedy torri y porth y gorefkynnaffant y caftell. ac y dodaffant ef ygkadȣryaeth gȣilim ab geralt. Agȣedy daruot hynny ydiffeithaȣd rys uab gruff"d. adiruaȣr lu ygyt ac ef gaftell yftrat kyngen. Amis mei wedy hynny ykyrchaȣd maredud a rys veibon gruffud ygyt y caftell aberuyn Agȣedy llad y caftellwyr allofgi y caftell diruaȣr anreith ac anneiryf oludoed adugant gantunt. odyno eilȣeith y diffeithaȣd rys gefeilaȣc drȣy uudugolyaeth. Y vlȣydyn honno y bu uarȣ dauyd uab y moel cȣlȣm brenhin prydein. Yulȣydyn honno

y doeth henri tywyſſaͦc y loegyr. Ẏ ulͦydyn honno y bu uarͦ randͦlf iarll kaer lion. Ẏ ulͦydyn honno yd aeth cadell uab gruffud y bererindaͦt ac yd edewis y holl uedyant ae allu ygkatͦryaeth maredud a rys ~~arys~~ y vrodyr. * yny delei ef. Ẏ ulͦydy honno y bu uarͦ yſtefyn urenhin. Y gͦr a gynhelaͦd urēhī|nyaeth loegyr y dreis yn ol henri uab gͦilim baſtard. A gͦedy hͦnnͦ y doeth Henri uab yr amherodres y loegyr ac ykynhalyaͦd holl loeger. Ẏ ulͦydyn honno y bu uarͦ griffri ab gͦynn. Ẏ ulͦydyn rac ͦyneb y bu uarͦ Maredud uab gruffud ab rys brenhin keredigiaͦn ac yſtrat tyͦi a dyfet. yny bumet ulͦydyn arhugeint oe oet. gͦr aoed diruaͦr y drugared ͦrth dlodyon. Ac arderchaͦc y gedernit ͦrth y elynyon. Achyfoethaͦc y gyfyaͦnder. Ẏ ulͦydyn honno y bu uarͦ geffrei eſcob llan daf ar offeren iarll henford. Ẏ ulͦydyn rac ͦyneb. pan gigleu rys uab gruffud uot owein gͦyned y ewythyr yndyuot allu gantaͦ y geredigyaͦn yndileſc ykynullaͦd ynteu lu ac ydoeth hyt yn aber dyfi. ac yno y gorfͦyſſaͦd ar uedyr ymlad arodi brͦydyr y owein gͦyned ae lu. Ac ny bu bell wedy | hyttpann wnaeth yno gaſtell. Ẏ ulͦydyn honno y gͦnaeth Madaͦc uab maredud arglͦyd powys gaſtell ygkaer einaͦn ynymyl kymer. Ẏ ulͦydyn hōno y diegis meuruc uab gruffud nei yr dywededic uadaͦc oe garchar. Ny bu bell wedy hynny yny gyſſegrͦyt eglͦys ueir ymeiuot. Y ulͦydyn honno y bu uarͦ terdelach vrenhin conach. Ẏ ulͦydyn rac ͦyneb y duc henri uab yr amherotres vrenhin loegyr. ͦyr oed hͦnnͦ y henri uab gͦilim baſtard diruaͦr lu hyt ymaeſtir kaer leon. aruedyr dareſtͦg idaͦ holl wyned. ac yno pebyllyaͦ aͦnaeth. Ac yna gͦedy galu owein tywyſſaͦc gͦyned attaͦ. y ueibon ae nerth ae lu ae allu. pebyllyaͦ aoruc yndinas baſin. adiruaͦr lu gyt

1152–6.

ac ef. Ac yno goſſot oet brȣydyr ar brenhin awnaeth. apheri drychafel clodyeu. aruedyr rodi kat ar uaes yr brenhin. Agȣedy clybot or brenhī hynny. rannu ylu aorȣc. ac anuon Ieirll abarȣneit gyt achadarn luoſſogrȣyd olu aruaȣc ar hyt y * traeth tu ar lle ydoed owein ar brenhin ehun yndiergrynedic ac aruaȣc vydinoed parottaf y ymlad gyt ac ef agyrchyſſant drȣy y coet aoed yrygtunt ar lle ydoed owein ae gyferbynyeit aorȣc dauyd achynan veibon. Owein yny coet ynyal. arodi brȣydyr chȣerȣdoſt yr brenhin A gȣedy llad llawer oe wyr breid y diegis yr maeſtir. Aphangigleu owein bot y brenhin yndyuot idaȣ or tu draegefyn agȣelet o honaȣ y Ieirll or tu arall yn dyneſſau adiruaȣr lu aruaȣc gantunt adaȣ y lle aorȣc. A chilyaȣ aorȣc hyt ylle aelwir kil owein. Ac yna kynullaȣ aorȣc y brenhī ylu ygyt yn greulaȣn. Ac yna ypebyllyaȣd owein yntal llȣyn pina. Ac odyno yd argywedei ef yr brenhin dyd anos. a madaȣc uab maredud arglȣyd powys adewiſſaȣd y le y bebyllyaȣ rȣg llu y brenhin allu owein ual y gallei erbynyeit y kyrcheu kyntaf awnelei y brenhin. Ygkyfrȣg hynny ydyblygaȣd llyges y brenhin yvon. Agȣedy adaȣ yny llogeu y gȣyr noethon ar gȣaſſanaethwyr. y kyrchaȣd tywyſſaȣc yllogeu. arpenllogwyr ygyt ac ef y ynys von. ac yſpeilaȣ awnaethant eglȣys ueir ac eglȣys bedyr allaȣer oeglȣyſſeu ereill. ac am hynny y gȣnaeth duȣ dial arnunt. kanys trannoeth y bu vrȣydyr yrygtunt agȣyr mon. Ac yny vrȣydyr honno y kilyaȣd yffreinc. herwyd eu gnottaedic defaȣt gȣedy llad llaȣer onadunt adala ereill. abodi ereill. A breid y diegis ychydic onadunt yr llogeu wedy llad henri uab henri brenhin achanmȣyaf holl bennafduryeit y llogwyr. A gȣedy daruot hynny yhedychaȣd y brenhin ac owein. ac ykauaſ kadwaladyr y gyfoeth

1156.

drachefyn. Ac yna ydymchoelaȣd y brenhin y loegyr. Ac yna ydymchoelaȣd Jorȣoerth goch uab maredud y gaſtell Jal. ac yllofges. Y ulȣy[dyn ra]c ȣyneb *y llas* morgan ab owe*in* ———| drȣy dȣyll y gan ȣyr iuor uab meuruc. a * chyt ac ef y llas y trydyd goreu. A hȣnnȣ aelwit gȣrgan uab rys. Ac yna y gwledychaȣd Jorȣoerth uab owein uraȣt morgā dir caer llion a holl gyfoeth owein. Agȣedy gȣneuthur hedȣch o holl tywyſſogyon kymry ar brenhin. Rys uab gruffud ehunā adarparaȣd gȣneuthur ryfel ac ef. A duunaȣ awnaeth holl deheubarth ae holl annȣyleit ae holl da gantunt hyt ygcoedyd yſtrat twi. A phan gigleu y brenhin hynny anuon kenadeu aȣnaeth at rys. y uenegi idaȣ vot yngryno idaȣ vynet y lys y brenhin yn gynt noc ydygei loegyr achymry affreinc am y benn. ac nat oed neb eithyr ef ehunan yn ymerbynyeit arbrenhin. Agȣedy mynet yny gyghor ef ae wyrda. ef aaeth ylys y brenhin. Ac yno y goruu arnaȣ ȣanuod hedychu arbrenhin. dan amot idaȣ gaffel y kantref maȣr achantref arall orauynhei y brenhin yrodi idaȣ yngyfan heb y waſgaru. Ac ny chynhelis y brenhī ac ef hynny. Namyn rodi dryll o dir ygkyfoeth pob barȣn o amryuaelon uarȣneit. Achyt dyallei rys ydȣyll honno kymryt aȣnaeth y ranneu hynny. ae kynnal yn hedychaȣl. Ac ygkyfrȣg hȳny kyt dyfryſſyei roſſer iarll clar mynet y geredigyaȣn. eiſſoes nyſ beidei kyn hedychu rys arbrenhin. Agȣedy hynny dydgweith kyn kalan mehevin y doeth yyſtrat meuruc. Athrannoeth duȣ kalan mehevin ydyſtores y caſtell hȣnnȣ achaſtell hȣmfre. a chaſtell aber dyvi. achaſtell dineir. a chaſtell llan ryſtut. Ygkyfrȣg hynny y duc gȣallter cliffort. anreith o gyfoeth rys ab gruffud. Ac y lladawd oe wyr y wlat neſſaf idaȣ. Kanys ef bioed kaſtell llam ym

dyfri. A gȯedy daruot hynny yd anuones rys genadeu att y brenhin y beri iaȯn idaȯ amhynny. Ac yna ydymhoelaȯd teulu rys. Ac ygaſtell llan ym dyfri ydoet[h] rys attunt. ac y gorefgynnaȯd y caſtell. *Yna* y kyrchaȯd einaȯn uab anaraȯt. *brabt* yr arglȯy*d* rys. Jeuanc o oet a gȯraȯl onerth. Ac oachaȯs gȯelet o * honaȯ bot Rys y ewythyr yn ryd or amot ac o bop llȯ or arodaſſei yr brenhin. Ac o achaȯs y uot ynteu yn doluryaȯ kyvarſagedigaeth y briaȯt genedyl gan dȯyll ygelynyon. Ȳna ykyrchaȯd am benn caſtell hȯmfre. ac y lladaȯd y marchogyō dewraf acheitweit y caſtell ogȯbyl. Ac | duc holl anreith ycaſtell ae holl yſpeil oll gantaȯ. Ac yna pan welas rys uab gruffud na allei ef gadȯ dim gantaȯ or arodaſſei y brenhin idaȯ namyn yr hyn aennillei oe arueu. kyrchu awnaeth am benn y ceſtyll. adareſtygaſſei y Jeirll ar barȯneit yg keredigyaȯn aellofgi. A gȯedy clybot or brenhin hynny kyrchu deheubarth aȯnaeth allu gantaȯ. A gȯedy mynych ȯrthȯynebu orys ae wyr idaȯ ymchoelut awnaeth y loegyr. Ac odyno yd aeth drȯy ymor. Ȳulȯydyn rac ȯyneb ydareſtygaȯd yr arglȯyd rys uab gruffud y ceſtyll awnathoed y freinc ardraȯs dyfet ac y llofgeſ. Ȳgkyfrȯg hynny yd arwedaȯd ylu y gaer vyrdin ac ymladaȯd ac ef. Ac yna ydoeth reinalt uab henri urenhin yny erbyn a chyt ac ef dirua ȯr luoſſogrȯyd o freinc a normanyeit aflemiſſeit a ſaefon a chymry. Ac adaȯ aorȧuc rys y caſtell achynullaȯ y wyr ygyt hyt ym mynyd kefyn reſtyr. Ac yno y pebyllyaȯd ygkaſtell dinȯileir. Reinalt iarll bruſtei a Jarll clar adeu Jeirll ereill. achatwaladyr. uab gruffud. a hoȯel achynan veibon owein gȯyned. adirua ȯr lu o uarchogyon a phedyt gyt ac ȯynt. a heb ueidaȯ kyrchu y lle ydoed Rys. ymchoelut adref awnaethant ynllaȯ ſegur Odyna

kynnic kygreir yrys aorugāt ac ynteu ae kymerth. Achenattau y wyr aonaet[h] ymchoelut y golat. Y uloydyn rac oyneb y bu uaro madaoc uab maredud argloyd powys ygor aoed diruao[2] y uolyanrwyd. yr honn affuruaod duo ogymeredic tegoch. ac aekyflanwaod o anhybygedic hyder. ac ae hadurnaod oleoder amolyāroyd. vfud a hegar * a hael orth y tlodyon. Huaodyr orth vfudyon. Garo ac ymladgar orth yalon. Goedy goneuthur iachoyaol benyt. a chymryt kymmyn corff crist. ac oleo. ac aghenn ac ymeiuot yny lle ydoed y oylua ynegloys tissiliao sant ycladoyt yn enrydedus. Ny bu uaor goedy hynny yny las llyoelyn yuab. y gor aoed unic obeith y holl wyr powys. Ac yna y delis cadwallaon uab madaoc uab Idnerth Einaon clut y uraot ac ydanuones yg karchar owein goyned. Ac owein aerodes yrffreinc. athroy y gedymdeithon y diegis hyt nos o wicco yn ryd.

Trugein mlyned achant amil oed oet crist. pan uu uaro agharat gorreic ruffud uab kynan. Yuloydyn honno y bu uaro Meuruc escob bangor. Yuloydyn honno y gorreskynnaod Howel uab Ieuaf odoyll gastell daualwern ygkeueilaoc. Ac oachaos hynny y syrthaod owein goyned ygkymeint o dolur ac naallei nathegoch teyrnas. na dinan[d]och neb ryo dim arall y arafhau naedynnu oegymeredic lit. Ac eissoes kyt kyrchei anniodeuedic driftit uedol owein. deissyfyt lewenyd orracweledigaeth duo ae kyfodes. Kanys yr un ryo owein agyffroes vn ryo lu y aroystli hyt ynllan dinan. A goedy kaffel diruaor anreith onadunt. ymgynnullao aorruc goyr aroystli amgylch trychanor ygyt ahowel uab Ieuaf y hargloyd y ymlit yr anreith. Aphan welas owein y elynyon yndyuot yn deissyfyt. Annoc y wyr y ymlad aorruc.

1159–60.

ar gelynyon aymchoelaſſant arffo gan y llad o owein ae wyr yny vu vreid ydiegis y traean adref ar ffo. Aphan gyflenȣis y llewenyd hȣnnȣ vedȣl owein. yna ydymchoelaȣd ar y gyſſevin anſaȣd wedy yrydhau oe gymeredic driſtit. ac atgyweiraȣ y caſtell aorȣc. Y ulȣydyn rac ȣyneb y dygȣydaȣd kaer offa ygan owein. ab gruffud. ab owein. ab madaȣc. a Maredud uab howel. Y ulȣydyn honno y kyffroes henri vrenhin lloegyr lu yn erbyn deheubarth. Ac ydoeth hyt ympenn cadeir. Agȣedy rodi gȣyſtlon orys i*daȣ. ymchoelut y loegyr awnaeth. Ac yna yllas einaȣn uab anaraȣt yny gȣſc ygan wallter ab llywarch y gr ehun. ac y llas cadwgaȣn ab maredud y gan wallter uab ridit. Ac yna y cymerth rys ab gruffud ykantref maȣr achaſtell dineſȣr. Y ulȣydȳ honno ybu uarȣ kediuor uab daniel archdiagon keredigyaȣn. Ac yna y bu uarȣ henri ab arthen. gorȣuchel athro argyffredin yr holl yſcolheigon. Y ulȣydyn rac ȣyneb gȣedy gȣelet orys abgruff"d nat yttoed y brenhin ynkywiraȣ dim ȣrthaȣ or aadaȣſſei. ac na allei ynteu uuduchockau ynaduȣyn kyrchu awnaeth ynwraȣl ambeñ kyſoeth roſſer Jarll clar y gȣr y lladyſſit Einaȣn uab anaraȣt y nei oeachaȣs. athorri caſtell aber reidaȣl. a chaſtell mab|wynyaȣn. ae llofti. ac atorefgynn holl geredigyaȣn. amynychu lladuaeu allofcuaeu ar yfflemiſſe. a dȣyn mynych anreitheu y gantunt. Agȣedy hynny ydymaruolles yr holl gymry ar ymȣrthlad a cheitweit y ffreinc ahynny yn gyfun. ygyt. Y ulȣydyn rac ȣyneb y diffeithaȣd dauyd uab owein gȣyned tegigyl. Ac ymudaȣd ydynyon ae hanifeileit y gyt ac ef hyt yn dyffryn clȣyt. Agȣedy tebygu or brenhī y bydei ymlad ar ycaſtell aoed ynthegygyl. kyffroi llu aorȣc drȣy diruaȣr vrys adyuot hyt ynrudlan aphebyllu yno deirnos. A gȣedy hynny ymchoelut y loegyr achyn-

nullaȣ diruaȣr lu y gyt ac ef adetholedigyon ymladwyr lloegyr anormādi afflandrys ac angiȣ agȣafgȣin aholl brydein a dyuot hyt ygroes oſwallt gan darparu allttudaȣ adifetha⁶ yr holl vrytanyeit. Ac yny erbyn ynteu y deuth owein gȣyned. achatwaladyr ueibon gruff"d ab kynan aholl lu gȣyned y gyt ac ȣynt. Ar arglȣyd rys ab gruffud aholl deheubarth ygyt ac ef. ac Owein keveilaȣc a Jorwoerth goch uab Mared"d a meibon madaȣc uab maredud. aholl powys y gyt ac ȣynt. adeuuab madaȣc uab Jdnerth aeholl gyfoeth y gyt ac ef. Ac ygyt yngyfun diergrynedic y doeth*ant hyt yneideirnaȣn. A phebyllu awnaethant yghorruaen. Agȣedy trigyaȣ ynhir yny pebylleu yno. heb arueidaȣ o vn gyrchu att y gilyd y ymlad. Didiaȣ aorruc y brenhin yndiruaȣr. achyffroi y lu hyt yghoet dyffryn keiriaȣc. A pheri torri ykoet ae vȣrȣ yr llaȣr. Ac yno ydymerbynyaȣd ac ef ynȣraȣl ychydic o gymry etholedigyon. yrei nywydynt odef ygorruot ynaȣſen y tywyſſogyon. Allawer or rei kadarnaf adygȣydaȣd o bop tu. Ac yna ypebyllyaȣd y brenhin arbydinoed ygyt ac ef. Agȣedy trigyaȣ yno ychydic odydyeu. y kyvarſagȣyt ef odiruaȣr dymheſtyl awyr. athrallifeireint glaȣogyd. Agȣedy pallu ymborth idaȣ ydymchoelaȣd y bebylleu aelu y vaeſtir lloegyr. Ac yn gyflaȣn odiruaȣr lit y peris dallu y gȣyſtlon avuaſſei ygkarchar gantaȣ. yr yſtalym oamſer kyn no hynny. Nyt amgen deu uab owein gȣyned kadwallaȣn achynwric. Amaredud uab yr arglȣyd rys ar rei ereill. A gȣedy kymryt kyghor y ſymudaȣd y lu hyt ygkaer leon. ac yno pebyllyaȣ aorruc laȣer o dydyeu yny doeth llogeu odulyn ac ordinaſſoed ereill o Jwerdon attaȣ. Agwedy nat oed digaȣn gantaȣ hynny o logeu rodi rodyon aorruc y logeu dulyn ae gellȣg drachefyn. ac ynteu ae lu aymchoel-

1164.

aȣd y loeger. Ȳ ulȣydyn honno ykyrchaȣd yr arglȣyd rys kaer aber teiui. ae chaſtell ac y tores. ac y llofges. adiruaȣr anreith aduc. Ac achub caſtell kil gerran aorȣc. adala robert yſtefyn aegarcharu. Ȳ ulȣydyn honno drȣy gennat duȣ ac annoc yr yſprȣyt glan y doeth koueint o vyneich y yſtrat fflur. Ac yna ybu uarȣ llywelyn uab owein gȣyned. y gȣr a ragorȣes mod paȣb odeȣred a doethineb. ar doethineb o ymadraȣd. ar ymadraȣd o voeſſeu. Ȳ ulȣydyn rac ȣyneb y doeth ffreinc o benuro ar fflemiſſeit y ymlad yn gadarn achaſtell kil gerran. A gȣedy llad llawer oe gȣyr ydymchoelaſſant adref yn llaȣ|wac. Ac eilweith ydymladaſſant achil gerran yn over heb gaffel y caſtell. Ȳ * vlȣydyn honno y diſtrywyt dinas baſin ygan owein gȣyned. Ȳ ulȣydyn honno y gȣrtladȣyt diermit uab mȣrchath oe genedyl ac ydaeth hyt yn normandi at vrenhin loeger. y erfynneit idaȣ ydodi yny gyuoeth drachefyn wedy kȣynaȣ ȣrthaȣ Ac yny vlȣydyn honno y gȣrthladȣyt Jorȣoerth goch uab Maredud oe genedyl ac oegyfoeth ym mochnant. y gan ydeu owein. Ar deu owein hynny arannaſſant uochnant yrygtunt. ac ydeuth mochnāt vch raeadyr y owein keueilaȣc. A Mochnant is raeadyr y owein vychan. Ȳ vlȣydyn rac wyneb y kyfunaȣd owein a meibon gruffud ab kynan o wyned. arys ab gruffud ab rys o deheubarth ynerbyn owein kefeilaȣc. Ac ydugant y gantaȣ gaer Einaȣn. ac yrodaſſant y owein vychan uab Madaȣc uab Maredud. Odyna ydenllaſſant davalwern. a honno arodet yr arglȣyd rys. Kanys oe gyfoeth y dywetit y hanfot. Ny bu uaȣr wedy hynny yny doeth owein keueilaȣc allu or ffreinc ygyt ac ef. am benn caſtell kaer einaȣn yr hȣn aȣnathoed kymry kyn no hynny. A gȣedy ennill y caſtell y dorri aȣnaethant ae loſgi a llad yr holl gaſtellwyr.

1165–6.

Yndiϑed y ulϑydyn honno y kyrchaϑd owein. achatwaladyr tywyſſogyon gϑyned. ar arglϑyd rys tywyſſaϑc odeheubarth ae Huoed y gyt ac ϑynt ambenn caſtell rudlan yntegeigyl. Ac eiſted ϑrthaϑ trimis aorugant. Agϑedy hỹny cael y caſtell. ae dorri ae loſgi. a chaſtell arall ygyt ac ef. yr molyant y gymry yn hyfryt uudugaϑl paϑb yϑ gϑlat. Yulϑydyn rac wyneb y Has gϑrgeneu abat. allaϑden y nei. y gan gynan. ac owein. Yulϑydynn rac ϑyneb y rydhaϑyt robert uab yſtefyn ogarchar yr arglϑyd rys y gyveilt. Ac y duc diermit uab Mϑrchath ef hyt yn Iwerdon gyt ac ef. Ac yr tir y doethant y lϑch garmon. Ac ennill y kaſtell awnaethant Yulϑydyn rac ϑyneb y Has meuruc uab adam. drϑy dϑyll yny gϑſc. y gan uaredud bengoch y gefynderϑ. Yndiwed y ulϑydyn * honno mis tachϑed. y bu uarϑ owein gϑyned uab gruffud ab kynan tywyſſaϑc gϑyned. gϑr diruaϑr y uolyant. ac anuedraϑl y brudder ae uoned. ae gedernit. ae dewred ygkymry. wedy anneiryf uudugolyaetheu. heb omed neb eiryoet or arch ageiſſei. wedy kymryt penyt a chyffes ac eidiuarϑch achymun rinwedeu corff criſt. ac oleϑ. ac aghenn....

Deg mlyned athrugein achant amil oed oet criſt. pan ladaϑd dauyd ab owein. Howel uab owein ybraϑt hynaf idaϑ. Yvlϑydyn rac ϑyneb y Has thomas archeſcob gϑr maϑr y grefyd. aeſanteidrϑyd. aegyfyaϑnder. ae gyghor ac annoc Henri urenhin Noegyr. y pumhet dyd gϑedy duϑ nadolic ger bronn allaϑr y drindaϑt yny gapel ehun yg|gkeint. ae eſcobaϑl ϑiſc ymdanaϑ. a delϑ y groc yny laϑ y Has ardiϑed y efferen. Y ny vlϑydyn honno y mordϑyaϑd rickart iarll triſtig. uab gilbert vϑa kadarn. achadarn uarchaϑc|lu gyt ac ef y Iwerdon. Ac yn ykyrch kyntaf y kymerth porth Lachi. Agϑedy gϑneuthur

1166–71.

kyveillach adiermit vrenhin. ac erchi y verch yn briaȣt. Ac onerth hȣnnȣ y kauaſ dinaſ dulyn drȣy wneuthur diruaȣr aerua. Ac yny vlȣydyn honno y bu uarȣ ropert uab Llyȣarch. Ac ybu uarȣ diermit vrenhin largines. ac ycladȣyt ynydinas aelȣit fferna. Ac yny vlȣydyn honno y magȣyt teruyſc yrȣg brenhin Loegyr a brenhī ffreinc. amlad yr archeſcob. Kanys brēhin Loegyr arodaſſei ynveicheu y vrenhin freinc. Henri tywyſſaȣc bȣrgȣin. A thybaȣt Jeuanc y vraȣt. Meibon oed yrei hynny yr tibaȣt tywyſſaȣc bȣrgȣin. A iarll fflandrys allaȣer orei ereill. pan wnaeth kymot ararcheſcob hyt nawnaei argyȣed idaȣ byth. A gȣedy clybot o alexander bap rylad yr archeſcob. anuon llythyreu at urenhin freinc aȣnaeth. ac at y meicheu ereill. A gorchymun udunt drȣy * yſgymundaȣt. Kymell brenhin Loegyr ydyuot y lys rufein y wneuthur iaȣn amageu yr archeſcob. Ac ȣrth hynny anneſmȣythaȣ aȣnaethant o bop *aru*aeth ar ytremygu ef. Aphanwelas henri vrenhin hynny. dechreu gȣadu aorȣuc hyt nat oe gyghor ef yllas yr archeſcob Ac anuon kenadeu aȣnaeth at y pab. y venegi naallei ef vynet y rufein drȣy yr achȣyſſon hynny. Ygkyfrȣg hynny y kilyaȣd ran uaȣr or ulȣydyn. A thra yttoedit yn hynny tu draȣ yr mor. y kynullaȣd yr arglȣyd Rys uab gruffud lu ambenn owein keueilaȣc y daȣ. ar vedyr y dareſtȣg. Kanys ygenifer gȣeith ygallei owein gȣrthȣynebu yr arglȣyd Rys y gȣrthȣnebei. A rys ae kymhellaȣd y dareſtȣg idaȣ. Ac y kymerth ſeith ȣyſtyl gantaȣ. Ygkyfrȣg hynny ofynhav aȣnaeth y brenhin yr eboſtolaȣl yſkymyndaȣt. ac adaȣ gȣladoed freinc ymchoelut yloegyr. a dywedut y mynnei uynet y dareſtȣg iwerdon. Ac ȣrth hynny ymgynullaȣ aorȣuc ataȣ holl dyȣyſſogyon Loegyr a chymry. Ac yna ydeuth attaȣ yr arglȣyd rys. or

1171.

Ne ydoed yn Nwyn danet amgylch y róyl yganet yr arglóydes veir. Ac ym gyfeiNaó awnaeth arbrenhin dróy adaó drychan meirch. a phedeir mil o ychen. aphetóargóyſtyl arhugeint. A góedy hýny y deneſſaaód y brenhin y deheubarth Ac ynyr hynt honno ar auon óyſc yduc gantaó. Jorwoerth uab owein uab cradaóc uab gruf"d. Ac oachaós hynny y diſtrywaód Jorwoerth ae deu uab oóein a howel. a anyſſit idaó o agharat uerch uchtrut eſcob Nan daf. a morgā uab ſeiſyN uab dyſynwal. o agharat uerch owein. chóaer Jorwoerth uab oóein. gyt aNawer o rei ereiN dref gaer Nion ac yNoſget hyt y caſteN. ac y diffeithaód y wlat hayach ogóbyl. Ac yna ydeuth y brenhin a diruaór lu gātaó hyt ympenuro. yr vnvet dyd ar dec o galan hydref. ac y rodes yr arglóyd rys geredigyaón ac yſtrat tyói ac yſtlóyf ac euelfre. Ac ynyr haf hónnó ydadeilaſſei yr arglóyd rys gaſteN aber teiui o vein a morter yr hónn adiſtryóaſſei kyn no hynny pan y duc y ar JarN clar. ac y dilaód robert uab yſtefyn. o neſt uerch rys ab teódór. Ar neſt honno aoed vodrup y rys. A robert yngefynderó idaó. A brodyr robert oed dauyd eſcob mynyó. a góilim baſtard. Weibon oed yrei hynny y erald yſtiwert Ac yna ydaeth rys o gaſteN aber teiui hyt yggaſteN penvro yymdidan ar brenhin. y deudecuet dyd ogalan hydref. aduó ſadórn oed y dyd hónnó. Ac yd erchis rys gynuNaó y meirch oN aadaóſſei yr brenhin y aber teifi ual y beynt baraót órth euhanuon yr brenhin. A thrannoeth duó ſul yd ymchoeles rys ac ethol aónaeth whemeirch aphetwar ugeint órth euhanuon drannoeth yr brenhin. A góedy dyuot hyt y ty góynn clybot aónaeth ryvynet y brenhin y vynyó y bererinaó ac offrymaó aónaeth y brenhin ym mynyó deu gappann cor o bali ar vedyr cantor-

1172.

yeit y waſſanaethu duo. Ac offrymao hefyt aonaeth decſollt. Ac ervynneit aorruc dauyd uab gerald y gor aoed eſcob ymmynyo yna. Yr brenhin boytta ygyt ac ef y dyd honno. A gorthot y goahaod aorruc y brenhin. o achaos goeglyt gormod dreul yr eſcob. Dyuot eiſſoes aorruc ef ar eſcob athrychanor gyt ac oynt y ginaoa. A rickert iarll gor aoed o ioerdon y ymgyfeillao ar brenhin Kanys o anuod y brenhin ydathoed o ioerdon. A llaoer orei ereill aginaoſſant oc euſeuyll. Ac ynebroyd goedy kinyao ydyſgynnaod y brenhin ar y veirch. Glao maor oed yny dyd honno aduo goyl vihagel oed. Ac yna ydymchoelaod y benuro. Aphan gigleu rys hynny anuon y meirch yrbrenhin aorruc. Agoedy doyn ymeirch rac bronn y brenhin. kymryt aonaeth vn * ar bymthec ar hugeint aetholes. Adywedut nat y bot ynreit idao orthunt y kymeraſſei oynt. Namyn yr talu dioloch yrys avei voy no chynt. Agoedy regi bod uellỳ ỳr brenhin. dyuot aorruc rys att y brenhin. a chael daon aonaeth gyr bron y brenhin. a rydhau aorruc y brēhin idao howel y uab. avuaſſei gantao yggoyſtyl ynhir kyn no hynny. arodi oet aorruc y brenhin idao am ygoyſtlon ereill. adylyei rys y dalu yr brenhin. Ac am y dreth adywetpoyt ury yny delei y brenhī o Iwerdon. Parattoi llyges aonaethboyt. ac nyt oed adas y goynt udunt. kanys amſer nyolaoc oed. a breid y keit yna yt aeduet yn vn lle ygkymry. A goedy dyuot galixtus bap. Erchi aonaeth y brenhin gyrru y llogeu or borthua yr mor. Ar dyd honno yſgynnu y llogeu aorugant. Ac etto nyt oed gymoynaſſgar y goynt udunt. Ac achaos hynny ymchoelut aonaeth drachefyn yr tir. ac ychydic onifer ygyt ac ef. Ar nos gyntaf wedy hynny ydyſkynnaod y logeu. gan oylao o honao ef ehun ac obaop oe wyr.

1172.

Athrannoeth duo ful oed yr vnuet dyd ar bymthec ogalan racuyr dróy hyrróyd awel wynt ydyblygaód y logeu y dir Iwerdon. Y ulóydyn rac óyneb y bu diruaór uaróolyaeth ar y Nu aoed y gyt ar brenhin yn iwerdon o achaós newyd|der y diargrynedigyon wynoed. ac oachaós kyfygdór o newyn. Amnaallei y Nogeu a newidyeu yndunt vordóyaó attunt ygayaf. dróy y dymheftlaól gandared mor ióerdon. Y ulóydyn honno y bu uaró katwaladyr ab gruf^ud ab kynan vis maórth. Ac yny vlóydy honno ydymchoelaód brenhin Noegyr o Iwerdon. Gan adaó yno uaróneit a marchogyon urdolyon drostaó o achaós y kenadeu a dathoed attaó y gan y pab a lowys urenhin ffreinc A duó góener y croclith y doeth ympenuro. Ac yno y trigyaód y pasc. * hónnó. A duó Nun pasc ydymdidanaód arys yntalacharn ar y fford. Ac odyno ydaeth y loeger. A góedy mynet y brenhin o gaer dyf hyt y castell newyd aróysc. Anuon awnaeth y erchi y Jorwoerth uab owein dyuot y ymwelet ac ef. ac y ymdidan amhedóch. A rodi cadarn gygreir aoruc idaó ac oeveibon. A phan yttoed owein uab Jorwoerth góas Jeuanc grymus hegar yn ymparattoi o gyghor ydat aewyrda y vynet y gyt aedat y lys y brenhin. y kyfaruu ór Jarll bristaó ac ef ar y fford yndyuot o gaer dyf ac y Nadyssant. A góedy y lad ef yna y diffeithaód y dat a howel yvraót. a Naóer orei ereill heb ymdiret or achaós hónnó yrbrenhin o neb un mod kyuoeth ybrenhin hyt yn henfford achaer loyó dróy lad aNosgi ac anreithaó heb drugared. Ac yna heb odric ydaeth ybrenhin y ffreinc wedy gossot yrarglóyd rys yn Justus yn holl deheubarth. Ygkyfróg hynny ydelit seisyll ab dyfynwal. a Jeuan uab dyfynwal a ridit dróy dóyll ygan wyr y brenhin. ac ycarcharóyt ygcastell aber gefenni. Y

1172.

ulwydyn rac ỏyneb y bu diruaỏr ardymer ar hinda arhyt y gayaf ar gỏannỏyn amis mei hyt duỏ Jeu kychavel. Ar dyd hỏnnỏ ykyuodes diruaỏr dymyſtyl ynyraỏyr odaraneu amyllt achorwynt. achawadeu kenllyſc. aglaỏ. yrei adorres keigeu y gỏyd. ac a vyryaỏd y coedyd hyt y llaỏr. aryỏ bryſet adoeth y ulỏydyn honno y yſſu deil y gỏyd. yny diffrỏythaỏd hayach pob ryỏ prenn. Y vlỏydyn honno arulỏydyn kyn no hi y collet liaỏs ordynyon ar anniueileit ac nyt heb achaỏs. Kanys yny ulỏydyn honno y ganet mab yrarglỏyd rys o uerch uaredud uab gruffud y nith verch y uraỏt. Ygkyfrỏg hynny pan yttoed henri urenhin hynaf y tu draỏ yr mor ydeuth y uab henri Jeuaf urenhin neỏyd attaỏ. yofyn idaỏ beth adylyei ywneuthur. Kanys kyt bei urenhin ef. llaỏer oed idaỏ o uarchogyon. ac nyt oed gantaỏ ford y dalu kyuarỏſſeu arodyon yr mar*chogyon o nyſ kymerei ynechỏyn y gan y dat. Ar amſer hỏnnỏ oed raỏys. Ae dat adywaỏt ỏrthaỏ y rodei idaỏ ugein punt o vỏnei y wlat honno beunyd yndreul ac na chaffei mỏy. Ac ynteu adywaỏt na chlyỏſſei ef eiryoet bot brenhin yn ỏr pae ac nabydei ynteu. A gỏedy kymryt or mab gygor ef aaeth y dinas tỏrs y geiſſaỏ aryant echỏyn y gan vỏrdeiſſeit ydinas. Aphan gigleu y brenhin hynny. anuon kenadeu aorruc y brenhin at y bỏrdeiſſeit. y wahard udunt dan boen y holl da. nat echwynynt dim oe uab ef. Aheb ohir anuon aorruc wyrda y warchadỏ y uab rac y uynet o dyno yndirybud y un lle. A gỏedy adnabot or mab hynny. peri aorruc medwi noſſweith y gỏercheitweit aoed arnaỏ olys ybrenhin. Agỏedy eu hadaỏ yn vedwon yn kyſgu. Dianc aỏnaeth ac ychydic onifer ygyt ac ef hyt ynllys brenhin ffreinc y whegrỏn. Ygkyfrỏg hynny ydanuones howel y uab hyt att yr hen vrenhin

1173.

tu draw yr mor ar vedyr trigyaw yny llys agwassanaethu ar ybrēhin ahaedu y gedymdeithas o bei vyw. Ac ual y gallei y brenhin ymdiret y rys o bei uyw. arbrenhin aaruolles ymab ynenrydedus. Adiruawr diolch awnaeth yrys. Ac yna aflonydu aorruc y brenhin Jeuanc ar gyuoeth y dat drwy nerth y whegrwn. athybawt Jarll bwrgwyn. a iarll fflandrys. A thra vyd ybrenhin yn ymryssion uelly tu drawr yr mor. y dechreuawd Jorwoerth uab owein o gwynllwg ymlad achaer llion. y pymthecuet dyd o galan awst duw merchyr. Ac aostygawd ydreis oe rym ae nerth. Duw sadwrn wedy hynny. gwedy dala duw gwener y dyd kyn nohynny y gwyr aoed yn kadw ybaeli. a throstunt wynteu drannoeth y rodet y castell. Agwedy hynny yr eilweith. yr eildyd ovis medi. y kyrchawd howel uab Jorwoerth went is coet. A thrannoeth duw gwener ydarestygawd yrholl wlat eithyr y castell. ac ykymerth wystlon o vchelwyr ywlat. Y ulwydyn honno y gorreskynnawd dauyd uab owein gwyned idaw ehun. ynys von gwedy dehol ohonaw uaelgwn uab owein y vrawt. * hyt yn Jwerdon. Y ulwydyn rac wyneb y gorreskynnawd dauyd uab owein holl wyned gwedy gwrthlad o honaw y holl vrodyr aeholl ewythred. Ylulwydyn honno y delis ~~ydelis~~ dauyd uab owein vaèlgwn yvrawt ac y karcharawd. Yny vlwydyn honno y bu uarw kynan uab owein gwyned. Yny ulwydyn gwedy hynny y delis howel ab Jorwoerth ogaer llion heb wybot oe dat owein penn carwn y ewythyr. A gwedy tynnu ylygeit oe benn yperis y yspadu rac meithrynetifed ohonaw awledychei gaer llion. Ac y gyrraffant ymeith odyno Jorwoerth a howel y vab. Yny ulwydyn honno y hedychawd henri vrenhin hynaf a henri ieuaf. Gwedy diruaw[2] diftrywedigaeth normandi ae chyfneffafyeit wledyd. Ac yna ydelis dauyd uab

1173–5.

owein dróy dóyll Rodri uab owein yuraót un uam un dat ac ef. ac ycarcharaód myón gefynneu. amgeiffaó kyfran odref ydat gantaó. Ac yna y priodes y dauyd hónnó dam ein chwaer y vrenhin Lloeger. dróy debygu gallel o honaó kael y gyuoeth yn llonyd hedychaól or achaós hónnó. Ac yna ydiegis Rodri o garchar dauyd y vraót. Achyn diwed y ulóydyn ygórthladaód ef dauyd o von ac oóyned. yny doeth dróy avon gonóy. Ac yna ydymbarattoes yr arglóyd rys ab gruffud órth uynet y lys ybrenhin hyt ygkaer loyó. Ac yduc ygyt ac ef dróy gygor y brenhī holl dywyffogyon y deheu a uueffynt yggórthóyneb yr brenhin. Dyt amgen Katóallaón uab madaóc o Vaelenyd ygefynderó. ac Einaón clut o eluael ydaó gan yuerch. ac Einaón uab rys o werthrynyon y daó y llall. a Morgan ab cradaóc ab Jeftyn o wlat vorgan. owlad^us ychóaer. a Jorwoerth uab oóein ogaer llion. a Seiffyll uab dyfynwal o went uch coet. Ygór aoed yna yn briaót agóladus chóaer yr arglóyd rys. Hynny oll o dywyffogyon aymchoelaffant yó góladoed yn hedychaól gyt ar arglóyd rys y gór aoed * garedickaf gyfeillt gan y brenhin ynyramfer hónnó. dróy ymchoelut kaer llion drachefyn y Jorwoerth abowein. Ynylle wedy hynny y llaf feiffyll uab dyffynwal dróy dóyll arglóyd brecheinaóc achyt ac ef ruffud y uab allawer obennaduryeit góent. Ac yna y kyrchaód y ffreinc lys Seiffyll uab dyfynwal. Agóedy dala góladus ywreic y lladyffant gadóaladyr yuab. Ar dyd hónnó y bu y druanaf aerua ar wyrda góent. Agóedy ygyhoedicka danllyóychedic dóyll honno ny beidaód neb or kymry ymdiret yr ffreinc. Ac yna ybu uaró Cadell uab gruffud. dróy orthróm glefyt. Ac ycladóyt yn yftrat fflur wedy kymryt abit ycrefyd ymdanaó. Ac yna yllas rickert abat clerynaót myón

1175.

manachlaȣc ynymyl remys ygan neb vn anfydlaȣn uynach o vraath kyllell. Ȳ ulȣydyn rac ȣyneb ybu uarȣ kynan abat y ty gȣynn. a dauyd efcob mynyȣ. Ac yny ol y deneffaaȣd pyrs ynefcob. Ac yna y kynhalyaȣd yr arglȣyd rys wled arbennic yg | caftell aber teiui. Ac ygoffodes deu ryȣ amryffon. Vn rȣg y beird ar prydydyon ar llall rȣg telynoryon achrythoryon aphibydyon. ac amryuaelon gerd arweft Adȣy gadeir aoffodes y vudugolyon yr amryffoneu. ar rei hynny agyfoethoges ef o diruaȣryon rodyon. Ac yna y cauaf gȣas Jeuanc oe lys ef ehunan y uudugolyaeth o gerd arweft. Agȣyr gȣyned agauaf yuudugolyaeth o gerd dauaȣt. a phaȣb or kerdorryon ereill agaȣffant ygan yr arglȣyd rys. kymeint ac aarchyffant hyt na ȣrthladȣyt neb. Ar wled hōno agyhoedet vlȣydyn kynn y gȣneuthur. arhyt kymry allloegyr aphrydein ac Jȣerdon a llaȣer o wladoed ereill. Ȳny vlȣydyn honno yny graȣys ydymgynullaȣd kyghor hyt yn llundein ȣrth gadarnhau kyfreitheu yr eglȣyffeu yno geir bronn kardinal orufein a dathoed yno ȣrth y neges honno. A gȣedy meithryn kynnȣryf y rȣg archefcob | keint | ac archefcob Jorc y teruyfgȣyt y kyghor * Kanys ydyd kyntaf orkygor yd achubaffei archefcob Jorc eiftedua y gadeir ortu deheu yr cardinàl. yny lle ydylyei ac y gnottaei archefcob keint eifted. Athrannoeth pan doethant ger bronn ycardinal. wedy amryffon yggȣyd yr holl lys am yteilygdodeu. ydeuth yrei ortu drachafyn y archefcob Jorc acydymchoelaffant y gadeir yny vyd gȣegil yr archefcob yr llaȣr ar gadeir ar yvchaf. ac ȣynteu ar y draȣs ef gan yfathru ae traet. ae ffuftaȣ aedyrneu Abreid ydieghis yr archefcob ynvyȣ odyno. Ȳ ulȣydyn rac ȣyneb y llas Kinaȣn clut. Ac yllas Morgan uab maredud. Ac yna ydadeilaȣd yr arglȣyd

1176–7.

rys gaſtell rayadyr gŏy. Ỳ ulŏydyn rac ŏyneb y ryfelaŏd meibon kynan ynerbyn yrarglŏyd ryſ. Ac yna yllas kadwallaŏn. ac ydechreuŏyt coueint ymanachlaŏc gaer llion. yr honn aelŏir deinna.

Pedwar ugein mlyned achant amil oed oet criſt. panuu varŏ alexander bap. ac ynyol ynteu y doeth yn bap Lucius. ac yna ybu uarŏ adaf eſcob llan elyŏ yn ryt ychen. ac y cladŏyt ymyŏn manachlaŏc oſnei. Ỳ ulŏydyn rac ŏyneb y llas randŏlff depoyr. allawer o varchogyon y gyt ac ef y gan Jeuengtit kaer wynt. Ỳ ulŏydyn rac ŏyneb y bu uarŏ henri Jeuaf urenhin lloegyr. ac ybu uarŏ rickert archeſcob keint. Ỳ ulŏydyn rac ŏyneb y bu uarŏ ryderch abat y ty gŏyn. a Qeuruc abat y cwm hir. Ỳ ulŏydyn rac ŏyneb amgylch y garaŏys ydoeth padriarch caeruſſalem hyt ynlloegyr yeruynneit nerth y gā y brenhī rac diſtryŏ or Jdeŏon arſaraſſinyeit holl gaeruſſalem. Achyt ac amylder o varchogyon aphedyt ydymchoelaŏd drachefyn y gaeruſſalem. Ỳny ulŏydyn hoño duŏ calan mei y ſymudaŏd yr heul y lliŏ. ac ydywaŏt rei uot erni diffyc. Ỳ vlŏydyn honno ybu uarŏ dauyd abat * yſtrat fflur. Ac y bu uarŏ howel uab ieuaf arglŏyd arŏyſtli. ac ycladŏyt yn enrydedus ynyſtrat flur. ac yna y bu uarŏ einaŏn uab kynan. Ỳ ulŏydyn rac ŏyneb ybu uarŏ Lucius bap. Ac yny le ydurdŏyt y trydyd vrbanus yn bap. Ỳnyulŏydyn honno amgylch mis gorffenna. ydaeth cofeint yſtrat flur y redynaŏc velen yggŏyned Ac yna y bu uarŏ pedyr abat yn dyffryn clŏyt. Ac yna y llas katwaladyr uab rys yn dyfet. Ac y cladŏyt yny ty gŏynn. Ỳnyulŏydyn honno ybu uarŏ Jthel abat yſtrat marchell. Ac yna y llas owein uab madaŏc gŏr maŏr y uolyant. kanys cadarn oed athec. acharedic. a hael. ac adurn o

1178–86.

uoeſſeu da. ygan deu uab owein kyveilaȣc. Nyt amgen gȣenȣynȣn achatwallaȣn. a hynny drȣy noſſaȣl urat athȣyll Ac yna ydelit llyȣelyn uab catwallaȣn yn enwir y gan y vrodyr. ac ytynnȣyt ylygeit ȣbenn. Ac yna ydiffeithaȣd. ac y llofges Maelgȣn uab rys dinbych. ygȣr aoed daryan achedernit yr holl deheu kanys egluraf oed y glot athec acharedic oed gan baȣp. kyt bei kymhedraȣl yuein'. garȣ ȣrth y elynyon. hegar ȣrth ygedymdeithon. paraȣt y rodyon. Budugaȣl yn ryuel. ar holl tyȣyſſogyon kyt|amhinogyon ac ef ae hergrynynt. Kyffelyb y leȣ yny weithredoed. ac megys keneu lleȣ aruthur yny helua. ygȣr aladaȣd llaȣer orflandrafwyr ac ae gyraȣd ar ffo. Y ulȣydyn rac ȣyneb y |doeth y| ſaraſſinyeit ar ideȣon y gaeruſſalem gan dȣyn y groc gantunt duȣ merchyr y lludȣ agorefgyn kaeruſſalem. a chymeint ac agaȣſſant o griſtonogyon yndi llad rei aȣnaethant adȣyn ereill ygkeithiwet. Ac oachaȣs hynny y kymerth phylip vrenhin ffreinc. A henri urenhī loegyr. ac archeſcob keint ac anneiryf oluoſſogrȣyd criſtonogyon. ac arȣydon croes criſt arnunt. Y ulȣydyn rac ȣyneb y bu uarȣ henri. vrenhin. ac yny ol ynteu y corȣonet Rickert y uab ynvrenhin. y marchaȣc* gorȣeu agleȣaf. Y ulȣydyn honno y gorefgynnaȣd yr arglȣyd rys gaſtell ſeint cler. ac aber corȣan allan yſtyffan. Y ny ulȣydyn honno y delit Maelgȣn uab rys ygan y dat drȣy gyghor rys y uraȣt ac ycarcharȣyt.

Dlg mlyned aphetwar ugein achant amil oed oet criſt pan aeth phylip vrenhin ffreinc. a rickert vrenhin loegyr. ac archeſcob keint. A diruaȣr luoſſogrȣyd oieirll abarȣneit y gyt ac ȣynt y gaeruſſalē Y ny ulȣydyn honno ydadeilaȣd yrarglȣyd rys gaſtell ketweli. Ac y bu uarȣ gȣenllian uerch rys vlodeu athegȣch holl gymry Y ulȣydyn rac ȣyneb

1186–90.

y bu uarȣ gruffud maelaȣr yr haelaf oholl tywyſſogyon kymry Yulȣydyn honno hefyt y bu uarȣ gȣiaȣn eſcob bangor. gȣr maȣr y grefyd ae enryded ae deilygdaȣt. ac y bu diffyc ar yr heul. Yulȣydyn honno y bu uarȣ archeſcob keint. Ac yna yllas einaȣn or porth y gan y vraȣt. Ac y gorefgynnaȣd yrarglȣyd rys gaſtell ~~gaſtell~~ niuer. ac y bu uarȣ owein uab rys yn yſtrat flur. Yulȣydyn rac ȣyneb y diehẽgis madaȣc uab rys o garchar arglȣyd brecheinaȣc. Ac ygorefcynnaȣd yr arglȣyd[rys] gaſtell llan y hadein. Ac y bu uarȣ gruffud uab cadȣgaȣn. Yulȣydyn rac ȣyneb y delis neb un iarll rickert vrenhin lloegyr. ac ef yn dyuot o gaeruſſalem. ac y dodet ygkarchar yr amheraȣdyr. A thros y ellygdaȣt ef y bu diruaȣr dreth dros ȣyneb holl loegyr. Yngymeint ac nat oed ynhelȣ eglȣyſſwyr na chrefydwyr nac eur nac aryant hyt yn oet y carecleu adotrefyn yr eglȣyſſeu ar ny orffei y dodi oll ymedyant ſȣydogyon y brenhin ardeyrnas ȣrth y rodi drofta ȣ. Y ulȣydyn honno y dareſtygaȣd rodri uab owein ynys von drȣy nerth gȣrthrych urenhin manaȣ. A chyn pen y vlȣydyn y gȣrtladȣyt y gã ueibon kynan uab owein. Yulȣydyn honno nos nadolic y doeth teulu maelgȣn uab rys a bliuieu gantunt y dorri caſtell yſtrat meuruc. ac y denillaſſant y kaſtell Y ulȣydyn honno y kauaſ howel ſeiſ. ab * yr arglȣyd rys gaſtell gȣis dȣy urat. Ac y delis phylip uab gȣis keitȣat y caſtell ae wreic ae deu uab. A gȣedy gȣelet or dywededic howel na allei ef gadȣ y keſtyll oll heb vȣȣ rei yr llaȣr. ef aganhadaȣd y deulu ac y deulu y vraȣt torri kaſtell llan y hadein. ae diſtryȣ A phan gigleu y fflandraſſyeit hynny. kynullaȣ aȣnaethant yn dirybud yn erbyn y deu uroder. ae kyrchu. allad llawer oe gȣyr ae gyrru ar ffo. Ac yny lle gȣedy hynny ymchoelut awnaeth y kymry. ac ymgynullaȣ

ygkylch y castell. Ac 6rth y hewyllys y distrybyt hyt y llabr. Ynlbydyn honno y delis anarabt vadabc a howel y urodyr ac yd yspeilabd bynt oc eu llygeit. Ynlbydyn honno y rodes maelgbn uab rys gastell ystrat meuruc y vrabt. Ac ydadeilabd yr arglbyd rys yr eilweith gastell rayadyr gby. Ynlbydyn honno y delit yrarglbyd rys y gan yueibon ac y carcharbyt. ac yrydhaabd howel seis ydat gan dbyllab maelgbn uab rys. Ac yna ytorres meibon katballabn gastell rayadyr gby. Ac ydymchoelabd rickert urenhin o gaerusalem Ac yna kyfunabd llywelyn ab Jorboerth arodri uab owein. adeu uab kynan ab obein. ynerbyn davyd uab owein. Ac y gbrthladyssant by holl gyfoeth dauyd eithyr tri chastell. Ynlbydyn rac byneb ydeuth Rosser mortymer. allu gantab y uaelenyd A gbedy gbrthlad meibon katwallabn ydadeilabd gastell ygamaron. Ac yna y gorescynnabd Rys amaredud meibon yr arglbyd rys. drby dbyll gastell dinefbr. a chastell y kantref bychan. drby gytsynnedigaeth gbyr ykymhydeu. Arrei hyny yny vlbydyn honno adelit drby dbyll ygan y tat yn ystrat meuruc ac agarcharbyt. Ynlbydyn rac byneb ybu uarb escob bangor. Ac yna ykynnullabd yrarglbyd rys lu. ac y kyrchad kaer vyrdin. ac yllosges hyt y prid. eithyr y castell ehun Ac odyna ykychwynnabd adiruabr lu * gantab oe wyr ehun. Ac o wyr arglbydi ereill aodynt gyfun ac ef y ymlad achastell colbyn. ac e gymell y ymrodi. A gbedy y gael. ef aellosges. ac ynebrbyd odyno y kychbynnabd aelu hyt ymaes hyfeid aelosgi. A gbedy llosgi ydyd hbnnb ynydyffryn yngyuagos y kyweirabd Rosser mortymer a hu dysai yn vydinoed aruabc. oueirch allurugeu. a helmeu atharyaneu yn dirybud ynerbyn y kymry. A phanwelas y mabrurydus rys hynny. Ymwisgab abnaeth megys lleb dysal

1193–6.

o gallon allaȣ gadarn achyrchu y elynyon ynwraȣl ae hymchoelut arffo. ae hymlit ae traethu yndielȣ kyt bei gȣraȣl. yny gȣynaȣd y marſwyr yndiruaȣr yr ormod aerua or rei eidunt. Ac yny lle ydymladaȣd achaſtell paen yneluael ablifieu a magneleu. Ac y kymhellaȣd yymrodi. A gȣedy y gael y bu gyfundeb y rygtaȣ agȣilim brȣeȣys. Ac am hȳny yd edewis y caſtell hȣnnȣ ynhedȣch. Ȳny ulȣydyn honno yd ymladaȣd henri archeſcob keint Juſtus holl loegyr. a|hyt ac ef gynullеitua o Jeirll a Barȣneit lloegyr aholl tywyſſogyon gȣyned. ynerbyn caſtell gȣennȣynȣn yntrallȣg llywelyn. A gȣedy llauuryus ymlad ac ef ac amryuaelon peiranneu. adechymygyon ymladeu. yny diȣed oenryued geluydyt ȣynt aennillyſſant y caſtell drȣy anuon mȣynwyr y gladu y danaȣ. ac ywneuthur ffoſſyd dirgeledic y dan y dayar Ac uelly y kymhellȣyt ycaſtellwyr yymrodi. Ac eiſſoes ȣynt adiagyſſant oll ynryd aegȣiſgoed gantunt ae harueu eithyr vn allas. Ac odyna kyn diwed y ulȣydyn honno y kynullaȣd gȣennȣynȣyn y wyr ygyt ac yd ymladaȣd yn wraȣl ar dywededic gaſtell. ac ae kymhellaȣd y ymrodi idaȣ. drȣy amot hefyt rodi rydit yr caſtellȣyr y vynet yn iach ae dillat ae harueu gantunt. Ȳ ulȣydyn honno y bu uarȣ gruffud abat yſtrat Marchell. Ȳ ulȣydyn * rac ȣyneb y bu diruaȣr dymheſtyl ouarȣolyaeth ahyt ynys prydein oll a theruyneu ffreinc. yny vu varȣ anneiryf or bobyl gyffredin. A diueſſured or bonhedigyon artywyſſogyon. Ac yny ulȣydyn dymheſtlaȣl honno ydymdangoſſes antropos oe chȣioryd. yrei aelȣit gynt yn dȣyweſſeu ytyghetuennoed ykygorruynnus wenwynic nerthoed yn erbyn y veint arderchaȣc dywyſſaȣc hyt na allei yſtorryaeu yſtas yſtorryaȣr nachathleu fferyll uard. menegi y veint gȣynuan adolur athrueni adoeth y

holl genedyl y brytanyeit pan doares ageu ya emelldigedic ulóydyn honno o lóyn y teghetuenneu y gymryt ya arglóyd rys ab gruffud dan y hadaned dan darestygedic uedyant ageu ygóa aoed benn atharyan a chedernit ydeheu aholl gymry. a gobeith ac amdiffynn holl genedloed y brytanyeit. Y góa hónnó a hanoed o vonhedickaf lin brenhīed. Ef aoed eglur o amylder kenedyl. A grymuster y uedól a gyffelybaód góth ygenedyl. Kyghoaóa ydylyedogyon. Ymladgar ynerbyn kedyrn. Diogelóch y darestygedigyon. Ymladóa ar geyayd. Kyffroór yn ryfeloed. Kyweiróa yny bydinoed ae reolóa. Góympóa y toauoed. ac megys baed neu leó yn ruthraó uelly ydywalei y greulonder yny elynyon Och am ogonyant ya ymladeu. Taryan y marchogyon. Ymdiffynn y wlat. Tegóch arueu. Breich y kedernit. Llaó ya haelon Llygat y dosparth. Echtyóynnór ya aduóynder. Vchelder maóaurytróyd. Defnyd grymusder. Eil achelaróy onerth cledyr y dóyuron. Nestoa o hynaóster. Tideus o leóder. Samson o gedernit. Ectoa obrudder. Ercólf o wychter. Paris obryt. Vlixes o lauar. Selyf odoethineb. Aiax o uedól. A gróndóal ya holl gampeu.

Goedy maró ya arglóyd rys y dynessaaód gruffud y vab yny ol ynllywodraeth y kyuoeth ya hónn adelis maelgón y vraót. pandoeth ydywededic vaelgón wedy ryallttudaó kynno hynny oe gysoeth * ae wyr ygyt ac ef. A theulu góenóynóyn y gyt ac óynt hyt ynaber ystóyth. a goaeskyn ydaef ar castell. a llad llaóer oe bobyl. a dóyn ereill ygkeithiwet agoaeskyn holl geredigyaón ae chestyll A góedy dala gruffud yuraót ydanuones y garchar góenóynóyn. A hónnó heróyd y ewyllys aehanuones y garchar saeson Ac yna y goaesgynnaód góenóynóyn aróystli. Ac y delis

1197.

Llywelyn uab Iorwoerth |a| dauyd ab owein gŏyned. Y vlŏydyn honno y bu uarŏ owein kefeilaŏc ynystrat marchell. wedy kymryt abit y crefyd ymdanaŏ. Ac yna ybu uarŏ owein ab gruffudd maelaŏr. Ac owein or brithdir. A hoŏel uab Ieuaf. A Maelgŏn uab katwallaŏn o vaelenyd. Y ulŏydyn honno y delit trahayarn uychan o vrecheinaŏc. gŏr arderchaŏc bonhedic kadarn. Anith yr arglŏyd rys ynbriaŏt idaŏ. pan yttoed yndyuot drŏy lan gors y lys wilim breŏys y arglŏyd ac y gefynnŏyt yngreulaŏn. Ac ynaber hodni y llusgŏyt ŏrth raŏn meirch drŏy yr heolyd hyt y crocwyd. ac yno y llas y benn ac y croget herwyd ydraet. ac ar ycrocwyd ybu tri dieu. wedy dianc y wreic ae vab ae vraŏt ar ffo. Y vlŏydyn rac wyneb y gorefskynnaŏd Mael|gŏ|ab rys aber teiui. A chastell ystrat meuruc wedy mynet gruffud y uraŏt ygkarchar saesson. Ac yna ydaeth coueint y cŏm hir y bressŏylaŏ y gymer. Y ulŏydyn honno y gorefgynnaŏd ymeibon ieuaf yr arglŏyd rys gastell dinefŏr. Y ulŏydyn honno ydaruaethaŏd gŏennŏynŏyn geissaŏ talu y hen deilygda|ŏt| yr kymry. ae hen briodolder ae teruyneu. A gŏedy kytsynyaŏ ac ef ar hynny holl dywyssogyon kymry. kynullaŏ diruaŏr lu aorruc. A mynet y ymlad achastell paen. A gŏedy bot ynymlad ac ef deir ŏythnos hayach heb wybot y damwein rac llaŏ. A phan wybu y saesson hynny. gellŏg aŏnaethant rufud uab rys aoed ygkarchar y gantunt achynullaŏ kedernit lloegyr y gyt ac ef * ar vedyr hedychu arkymry. Ac yna ny mynnaŏd y kymry hedŏch y gan y saeson namyn gŏedy caffel y castell. bygythyaŏ awnaethant losgi y dinassoed adŏyn yhanreitheu. A heb diodef orsaeson hynny ŏynt aekyrchassant. ac yny vrŏydyr gyntaf ae kymellassant ar ffo drŏy wneuthur diruaŏr aerua onadunt. Ac yna y llas anaraŏt ab owein ab

1197–8.

kadoallaon. a ridit ab Jestyn. arodri uab howel. Ac ydelit maredud uab kynan ac y carcharoyt Ac uelly ydeuth y saesson driachefyn droy uudugolyaeth wedy y kyuoethogi o yspeil y kymry. Y vloydyn honno y goresskynnaod gruffud uab rys yn oraol yran oe gyuoeth y gan vaelgon y vraot eithyr deu gastell nyt amgen aber teifi ac ystrat Meuruc. Ar neill onadunt nyt amgen aber teivi a tygaod maelgon vch benn amryvaelon greireu yggoyd myneich oedy kymryt goystlon y gan rufud drosf hedoch y rodi y castell. ar goystlon y gyt yn oet dyd y ruffud. Arllo honno adremygaod ef heb rodi nar castell nar goystlon. Doywaol nerth eissoes arydhaaod ygoystlon o garchar goenoynoyn. Yuloydyn honno y bu uaro pyrs escob mynyo Y vloydyn rac oyneb y goresgynnaod Maelgon uab rys. gastell dineirth aadeilassei ruffud uab rys. Achymeint ac agauas yno o wyr. Ilad rei awnaeth acharcharu ereill. Ac yna ygoresgynnaod gruffud ab rys droy doyll gastell kil gerran. Y vloydyn honno ual yd oed Rickert urenhin Iloegyr yn ymlad achastell neb un uaron aoed orthoyneb idao ybrathoyt achoarel. ac orbrath honno ybu uaro. Ac yna y drychafoyt Jeuan y uraot ynvrenhin...

Deucant mlyned amil oed oet crist pan vu varo gruffud uab kynan ab ooein ynaber conoy. wedy kymryt abit y creuyd ymdanao. Yvloydyn honno y goerthaod maelgon uab rys aber teiui a llao|ed holl gymry yr ychydic werth y saeson rac ofyn ac ogas gruffud y uraot. Yuloydyn honno y grondwaloyt manachlaoc * lenegwestyl yn ial. Y uloydyn rac oyneb y goresgynnaod llywelyn uab Jorwoerth gantref llyyn wedy gorthlad maredud ab kynan o achaos ydoyll. Yuloydyn honno nos oyl sulgoyn ydaeth cofeint ystrat fflur yr eglys newyd

1198–1201.

aadeilyſſit o aduóynweith. Ychydic wedy hynny yg kylch góyl bedyr aphaól. y llas maredud uab rys góas Jeuanc aduóyn campus ygkarnywyllaón. ae gaſtell ynteu ynllan ymdyfri. Ar cantref ydoed ~~yd oed~~ yndaó a orefgynnaód gruffud y uraót. Ac yny lle wedy hynny wyl Jago eboſtol y bu uaró gruffud ab rys yn yſtrat fflur. wedy kymryt abit y crefyd ymdanaó. ac yno y cladóyt. Y vlóydyn honno y crynaód ydayar ygkaeruſſalem. Yulóydyn rac óyneb y górthladóyt Maredud ab kynan o veirōnyd. y gan howel ab gruffud y nei ab y uraót ac ydyſpeilóyt yn lóyr eithyr y varch. Y ulóydyn honno yr óythuet dyd góedy duó góyl bedyr aphaól ydymladaód y kymry achaſtell góerth rynyaón aoed eidaó roſſer mortymer. Ac y kymhellaſſant y caſtellwyr yrodi y caſtell kyn penn yr óythnos. Ac y llofgaſſant ef hyt yprid. Y vlóydyn honno amgylch góyl ueir gyntaf yny kynhayaf. y kyffroes llyóelyn uab Jorwoerth lu o powys. y dareſtóg góenóynóyn idaó. ac y oreſgynn yólat. Kanys kynn bei agos góenóynóyn idaó. o gerennyd. Gelyn oed idaó heróyd góeithretoed. Ac ar hynt y gelóis attaó y tyóyſſogyon ereill. aoedynt gereint idaó y ymaruoll ar ryfelu y gyt yn erbyn góen|nóynóyn. Agóedy góybot o eliſy ab Madaóc hynny ymórthot aónaeth arymaruoll yggóyd paób. Ac oe holl ynni aruaethu aónaeth wneuthur hedóch agóenóynóyn. Ac am hynny wedy hedychu oeglóyſſóyr achrefydwyr y róg góenóynóyn allyóelyn y digyfoethet eliſy. Ac ynydiwed y rodet idaó ygkardaót yymborth gaſtell aſeith tref bychein ygyt ac ef. ac uelly góedy gorefgyn caſtell y bala ydymchoelaód llywelyn drachefy * yn hyfryt. Yulóydyn honno amgylch góyl uihagel. y gorefgynnaód teulu rys Jeuanc ab gruffud ab yr arglóyd rys gaſtell llan

1201–2.

ymdyfri. Ẏ ulȣydyn rac ȣyneb y gorefgynnaȣd Rys ieuanc gafteſſ ſſan egȣat. Ac yna ybu uarȣ dauyd ab owein ynſſoegyr. wedy y dehol o lywelyn ab Jorwoerth ogymry. Ẏ ulȣydyn honno y gorefgynnaȣd gȣenȣynȣyn. a Maelgȣn ab rys drȣy dychymygyon gafteſſ ſſan ym dyfri. a chafteſſ ſſan gadaȣc. ac y cȣplaȣyt cafteſſ dineirth. Ẏ ulȣydyn rac ȣyneb y brathȣyt howel ſeiſ ab yrarglȣyd rȣs ygkemeis drȣy dȣyſſ y gan wyr maelgȣn y vraȣt. Ac or bath hȣnnȣ ybu uarȣ. Ac y cladȣyt yn yſtrat flur. ȳunwed agrufud y vraȣt. wedy kymryt abit ycrefyd ymdanaȣ. Ẏ vlȣydyn honno y coſſes maelgȣn ab rys aſſwedeu y hoſſ gyfoeth. Nyt amgen ſſan ymdyfri adinefȣr. Kanys meibon y vraȣt ae henniſſaȣd arnaȣ yn ȣraȣl. Ẏ ulȣydyn honno ydeuth gȣilim marfgal adiruaȣr lu gantaȣ y ymlad achil gerran. ac y gorefgynnaȣd. Ẏ ulȣydyn rac ȣyneb y bu uarȣ Hubert archeſcob keint. y gȣr aoed lygat yr pab aphenn prelat hoſſ loegyr. Ẏ ulȣydyn honno yperis maelgȣn uab rys ydyd kỳntaf or gȣedieu yr haf yneb un ȣydel abȣeſſ lad kediuor ab griffri. gȣr da aduȣyn. ae petwar arderchogyon veibon gyt ac ef. a hanhoedynt odylyedaȣc voned. Kanys y mam oed ſufanna verch howel. ouerch uadaȣc uab maredud. Ẏ ulȣydyn rac ȣyneb ydoeth Jeuan gardinal hyt ynſſoegyr. Ac y kynnuſſaȣd attaȣ hoſſ eſcyb ac abadeu ſſoegyr. ac aneiryf o eglȣyſȣyr achrefydwyr. ȣrth wneuthur ſened. Ac ynyſened honno y kadarnhaaȣd kyfreith yr eglȣys drȣy yr hoſſ deyrnaſ. Ẏ ulȣydyn honno y gȣnaeth Maelgȣn ab rys gafteſſ aber einaȣn. Ac yna yrodes duȣ amylder o bỳſgaȣt yn aber yſtȣyth yn gymeint ac nabu y kyfryȣ kynno hynny. Ẏ ulȣydyn rac ȣyneb y gȣahardȣyt y griſtonogaeth y gan y pab yn * hoſſ teyrnas loeger. o achaȣs gȣrthȣynebu o Jeuan vren-

1203–7.

hin etholedigaeth archefcob keint. Y ulóydyn honno ygórthladaód Jeuan vrenhin wilim bręóys agóilim ieuanc y vab ae górażed ae hóyżon. o gyghożuynt achas hyt yn Jwerdon dżóy amarch achollet ar yż eidunt. Y ulóydyn honno ydelis y bżenhin wenóynóyn yn amóythic Ac y gożefgynnaód Llywel^yn uab Jorwoerth y holl gyfoeth ae geftyll ae lyffoed Aphan wybu uaelgón ab rys hynny rac ofyn Llywelyn ab Jorwoerth y byżyaód gaftell yftrat meuruc yż Llaóż allofgi dineirth ac aber yftóyth Ac nyt edewis eiffoes lywelyn y aruaeth namyn dyfot aónaeth hyt yn aber yftóyth aehadeilat. achymryt cantref penwedic idaó ehun. A rodi dżyll arall o geredigyaón vch ayron y veibon gruffud abrys y nyeint. Y vlóydyn honno y gożefgynnaód rys vychan uab yż arglóyd rys gaftell Llangadaóc. heb goffau yżamot awnathoed ae nyeint pan rodyffynt idaó gaftell dinefóż. Y ulóydyn rac óyneb ydymladaód rys ac owein meibon gruffud a chaftell Llangadaóc ac yllofgaffant gan lad rei oż kaftellwyż acharcharu ereill. Y vlóydyn honno ydaeth iożóoerth urēhin a diruaóż lu gantaó hyt yn Jwerdon. ac yduc y ar ueibon hu dylafai y tir ae keftyll. Agóedy kymryt górogaeth ygan baób o iwerdon. A dala górеic wiliam bżewyf agóilim ieuanc yuab. ae wreic ae vab ae verch yd ymchoelaód y loegyż ynenrydedus. Ac yno ylladaód ef wilim ieuanc ae vam o anrugaraóc agheu ygkaftell windylfoż. Y ulóydyn honno ydadeilaód iarll kaer Lleon gaftell deganóy. yż hónn a dożryffei lywelȳ uab iorwoerth kynno hynny rac ofyn ybżenhin. Ac yna hefyt yd adeilaód yiarll hónnó gaftell terfynnaón. Ac* y diffeithaód llywelyn ab iożwoerth gyfoeth y iarll hónnó. Ac yna góedy hedychu o rys gryc arbżenhin. dżóy nerth y bżenhin y gożefgynnaód gaftell llanymdyfri. kanys

1207–9.

y castellwyr wedy annobeithaw o bop fordd arodassant y castell. ac un amos ar bymthec yndaw duw gwyl ueir ymedi Drwy amot kael or castellwyr y kyrff a phop peth oreidunt yn iach. Y ulwydyn honno amgylch gwyl andras y gorefgynnawd gwenwynwyn y gyfoeth drachefyn drwy nerth Jeuan urenhin. o lewenyd hynny ydhedychawd Maelgwn ab rys ar brenhin heb goffav y llw ar aruoll a vuassei y rygtaw arys ac owein meibon gruffud ab rys ynyeint. kynnullaw diruawr lu o ffreinc a chymry y rygtaw aphenwedic ac y doeth hyt ygkil kennin. ac yno pebyllyaw aoruc Ac yna y kynullawd rys ac owein meibō gruffud trychanwr o etholedigyon deuluoed a hyt nos kyrchu llu maelgwn aorugant a llad llawer adala ereill agyrru y dryll arall ar ffo. Ac yny urwydyr honno ydelit kynan ab howel nei maelgwn. A gruffud ab kynan penn kyghorwr maelgwn. Acyllas einawn ab cradawc. ac aneiryf o rei ereill. Ac yna y diegis maelgwn ar ydraet ynffo yn waratwydus. Y ulwydyn honno y cadarnhaawd fynyfcal kaer loyw gafteil Buellt wedy llad or kymry. lawer oewyr kyn no hynny. Y vlwydyn honno y bu uarw mahallt y brewys Mam meibō gruffud uab rys ynllan badarnn vawr. wedy kymryt kymun achyffef aphenyt ac abit ycrefyd ac ycladwyt y gyt ae gwr priawt yn yftrat fflur.

Dec mlyned adeucant amil oed oet crift panduc llywelyn ab Jorwoerth greulonyon gyrcheu ambenn y faefon. ac am hynny yllidyawd Jeuan urenhin. Ac aruaethu awnaeth digyfoethi llywelyn o gwbwl. a chynullaw diruawr lu aoruc tu agwyned ar uedyr * y diftryw oll. A chyt ae lu ef y dyfynnawd attaw hyt ygkaer Ileon hynn o dywyffogyon kymry. Gwenwynwyn o powyf. A howel ab gruff"d ab kynan. A madawc ab gruff"d. Maelawr. A Maredud ab rotbert

1209–10.

o gedewein. a maelgón. a Rys gryc meibon yr arglóyd rys. Ac yna y mudaód llywelyn ae giwtaót y perued y ólat ae da hyt ymmynyd eryri achiótaót vn ae da yn vnffunýt Ac yna ydaeth y brenhin ae lu hyt yg kaſtell deganóy. Ac yno y bu kymeint eiſſeu bóyt ar y llu. ac y góerthit yr óy yr keinaóc a dimei. A góled uoethus oed gantunt gael kic ymeirch. Ac am hynny ydymchoelaód y brenhin y loegyr amgylch y ſulgóyn ae neges yn amherffeith. wedy colli yn waradwydus laóer oe wyr ac oe da. A góedy hynny amgylch calan aóſt ydymchoelaód y brenhin y gymry yn greulonach y vedól ac yn vóy y lu. Ac adeilat llawer o geſtyll yggóyned awnaeth. A thróy auon gonóy ydaeth tu a mynyd eryri. Ac annoc̄ rei oe lu awnaeth y loſgi bangor. Ac yno y delit rotbert eſcob bangor yny eglóys Ac y góerthóyt wedy hynny yr deu cant hebaóc. Ac yna heb allel o lywelyn diodef creulonder y brenhin dróy gyghor y wyr̄da ydanuones y wreic att y brenhin yr hoñ oed verch yr brenhin ywneuthur hedóch y rygtaó ar brenhin paffuryf bynhac y gallei. A góedy caffel o lywelyn diogelróyd y uynet att y brenhin ac ydyuot ef aaeth attaó ac ahedychaód ac ef. dróy rodi góyſtlon yr brenhin o vonhedigyon y wlat. Ac vgein mil o warthec a deugein emys. A chanhattau hefyt yr brenhin y berued wlat yn dragywydaól. Ac yna yd hedychaód ar brenhin holl dywyſſogyon kymry. eithyr Rys ac owein meibon gruffud ab rys ac ydymhoelaód y brenhin y loegyr dróy diruaór lewenyd yn uudugaól. Ac yna y gorchymynnaód ef yr tywyſſogyon hynny gymryt ygyt ac óynt holl lu * morgannóc A dyuet. A rys gryc. A maelgón ab rys aelluoed. amynet am benn *meibon rys ab* gruffud ab rys. y. y gymell arnunt dyuot y laó. neu gilyaó ardehol or holl deyrnas.

1210.

Ac yna y kymhellaȣ^d ſynyſcal kaer dyf. gȣr aoed dywyſſaȣc ar yllu. a Rys. a maelgȣn meibon yr arglȣyd rys y lluoed aekedernit. achyrchu pennwedic awnaethant. Agȣedy naallei rys ac owein meibon gruffud. ymerbynyeit ar ueint allu hȣnnȣ. ac nat oed le ryd udunt ygkymry y gyrchu idaȣ. anuon kenadeu aorugant. at ffaȣcȣn ywneuthur y hedȣch. A hedychu ac ef awnaethant Achanattau awnaethant yr brenhin y kyfoeth rȣg dyfi ac aeron. Ac adeilat aoruc ffaȣcȣn gaſtell yr brenhin ynaber yſtȣyth. Ac yna yd aeth rys ac owein veibon gruffud ar gȣndit ffaȣcȣnn y lys y brenhin. aekymryt aoruc y brenhin yngyfeillon idaȣ. Athra yttoedynt hȣy ynmynet y lys y brēhin. ediuarhau aoruc maelgȣn uab rys arys gryc y uraȣt y hamodeu arbrenhin. A chyrchu aȣnaethant am benn y caſtell newyd yn aber yſtȣyth ae dorri. A phan doeth rys ac owein veibon gruffud ab rys olys y brenhin wedy hedychu ac ef. Kyrchu awnaethant is aeron kyuoeth maelgȣn uab rys allad allofgi ac anreithaȣ y kyuoeth aȣnaethant. Ac yno yllas gȣaſ ieuanc da derr oed hȣnnȣ. Yulȣydyn rac ȣyneb wedy na allei lywelyn ab iorwoerth dywyſſaȣc gȣyned diodef y genifer ſarhaet awnaei wyr y brenhin idaȣ. aedewyſſit yny caſtell newyd. ymaruoll aoruc athywyſſogyon kymry. Nyt amgen gȣenȣynȣyn. A maelgȣn ab rys. a Madaȣc ab gruff^n^d maelaȣr. amaredud ab rotbert. Achyfodi aoruc yn erbyn y brenhin. agorefgyn yr holl geſtyll aȣnathoed yggȣyned eithyr deganȣy a rudlan Marthaual ympowys aw*nathoed Robert vepȣnt. Hȣnnȣ aoreſkynnaſſant. A phan oedynt yn gorefgyn hȣnnȣ y doeth y brenhin adiruaȣr lu y gyt ~~ac~~ ac ef y gȣrthlad ac ef ehun athan ae llofges. Yulȣydyn honno y croges Robert vepȣnt ynamȣythic rys ab maelgȣn aoed yg|gȣyſtyl ygan ybrenhin. heb y

1210—1.

uot ynſeith mlȣyd etto. Ac yny ulȣydyn honno y bu uarȣ robert eſcob Bangor Ỏ vlȣydyn rac ȣyneb y bu urȣydyr ynyr yſpaen yrȣg y criſtonogyon ar ſaraſſinyeit yny vrȣydyr honno y dyȣedir dygȣydaȣ deg mil o wyr atheir mil owraged. Ỏulȣydyn honno y croget ynlloeger trywyr arderchaȣc ogenedyl aphrif tywyſſogyon kymry Nyt amgen howel ab katwallaȣn. A Madaȣc uab maelgȣn. A meuruc barach. Ỏulȣydyn honno y rydhaaȣd. Innoſſens bap y tri thywyſſaȣc. Nyt amgen llywelyn ab Jorwerth. A gȣenȣynȣyn. a maelgȣn ab rȳs or llȣ arffydlonder arodaſſynt y urenhin lloegyr. A gorchymyn udunt aȣnaeth yn uadeueint oe pechodeu dodi gofalus garedicrȣyd y ryuelu yn erbyn enwired y brenhin. A gȣahard y griſtonogaeth abaryſſei yr yſpump mlyned kynno hynny yn lloegyr achymry. yrydhaaȣd ypab ytri thywyſſaȣc gynneu oe kyuoetheu A phaȣb or auei vn ac ȣynt. Ac ȣynteu yn gyfun agyuodaſſant ynerbyn ybrenhin. Ac aorefkynnaſſant ynȣraȣl y arnaȣ y berueduedwlat. adugaſſei ynteu kynno hynny y ar lywelyn ab Jorwoerth. Ỏulȣydyn rac ȣyneb wedy gȣelet o rys Jeuanc y uot yn dirrann o gyfoeth. Anuon kenadeu aorruc att y brenhī yeruynneit idaȣ drȣy ynerth ef peri idaȣ rann o dref ydat. Ac yna ydanuones y brenhin att ſynyſgal henford. Ac at ffaȣcȣn ſynyſgal kaerdyf. A gorchymmyn beri y rys gryc rodi caſtell llan ymdyfri ar wlat. neu ynteu a gilyei o deruyneu y wlat ardehol. A gȣedy dyfȳnu * rys gryc y atteb ȣrth orchymynneu y brenhin. A dywedut aorruc yn atteb na rannei ef un erȣ a rys ieuanc. Ac yna llidiaȣ aorruc Rys ieuanc. Achynnullaȣ diruaȣr lu ovrecheinaȣc. A dyfot y dreis aorruc y yſtrat tywi. A phebyllyaȣ yny lle aelȣir trallȣc elgan. wedy yr ȣythuet dyd owyl ſeint ilar. Athran-

1212—3.

noeth duo goener y doeth attao owein y vrao̊t. a phaocon synysgal kaer dyf. ae llwoed. a thrannoeth kyrchu aorugant gyuoeth rys gryc a chyweiryao̊ y bydinoed. A dodi rys ieuanc aevydin yny blaen. A ffao̊con ae vydin yny canao̊l. Ac owein ab gruff"d ae vydin ynol. Ac ny bu bell yny gyuarvu rys gryc ac o̊ynt. Ac yny vro̊ydyr ar vydin gyntaf y gorwuo̊yt ar rys gryc ae wyr. Ac y kilyao̊d arffo wedy llad llao̊er oewyr adala ereill. Ac yna ydaeth rys ieuanc aruedyr ymlad a chastell dinefo̊r Ac eissoes rys gryc aerac ulaenao̊d ac agadarnhaao̊d y gastell owyr ac arfeu Ag o̊edy llosgi llan deilao̊ kilyao̊ ymeith aorwc rys gryc. Ac eissoes rys Jeuanc agyrchao̊d y castell. A thrannoeth dodi peiranneu adechymygyon yymlad ar castell. Ag o̊neuthur yscolyon o̊rth y muroed ywyr y drigao̊ dros y muroed. Ac uelly y gorefgynnao̊d ef y castell oll eithyr vn to̊r Ac yn honno̊ ydymgymerth y castellwyr o̊rth ymlad ac amdiffyn ac ergydyeu ac apheiryanneu ereill. Ac odyallan ydoed saethydyon. ac arblastwyr. a mo̊ynwyr a marchogyon. yn ymlad ac o̊ynt. Ac uelly y kymhello̊yt arnunt kynn yprynhao̊n talu y castell a rodi tri go̊ystyl ao̊naethant dro̊y amot kael ydillat ae harueu ae haelodeu yn iach. Ac uelly y gonaethpo̊yt. A go̊edy cael y castell y kilyao̊d rys gryc. ae wreic. ae veibon. ae deulu att vaelgon y vrao̊t. wedy cadarnhau castell llan ymdyfri o wyr ac arueu ac aghenreiteu ereill. Ac eilweith ydaeth rys ieuanc y vrecheinao̊c. Ac yna kynnullao̊ dirua o̊r lu aorwc o gymry affreinc achyrchu llan ymdyfri. A chynn pebyllu * onadunt ef arodes y castellwyr y castell idao̊. dro̊y amot kael yheneideu ae haelodeu yn iach. Ȳ ulo̊ydyn honno y kymerth Jeuan urenhin benyt am y cameu ao̊nathoed ynerbyn yr eglo̊ys. A galo̊ drachefyn archefcob keint. ar efgyb

1213.

ar yſcolheigon aymrodaſſynt y alltuded oachaȣs gȣahard yr eglȣyſſeu. Ac o achaȣs y gȣrthrȣm godyant aȣnathoed yr eglȣys ydymrȣymaȣd ef ae etiuedyon ae holl urenhinyaeth Lloegyr ac Iwerdon y duȣ a phedyr aphaȣl. ar pab arpabeu ereill ynyol yndragywydaȣl. Ac ar hynny gȣneuthur gȣrogaeth gan tyghu talu y baȣp or eglȣyſſwyr y collet. A thalu mil o vorckeu pob blȣydyn y eglȣys rufein. Yulȣydyn honno gwedy ymadaȣ orys gryc arkymry. a mynnu hedychu ac ȣynt eilweith herȣyd ydyweit. Yna y delit ef ygkaer vyrdin ac ydodet ygarchar ybrenhin. Y ulȣydyn honno y dareſtygaȣd Llywelyn uab Jorwoerth gaſtell deganȣy. achaſtell rudlan. Y vlȣydyn rac ȣyneb ymordȣyaȣd Jeuan urenhin ac amylder oryfelwyr aruaȣc ygyt ac ef hyt ympheitaȣ. ac ymaruoll ac ef aorruc Jarll fflandrys a bar a henaȣnt. Ac anuon attunt awnaeth ieirll ſarur ygyt aevraȣt ac anneiryf o uarchogyon. a gȣahaȣd attaȣ otho amheraȣdyr rufein y nei. A chyfodi aorruc yryfelu ynerbyn phylip vrenhin freinc. Ac yna y magȣyt dirua ȣr ryfel y rygtunt. Otho amheraȣdyr rufein ar iarll o parthret flandrys ynryfelu. ar ffreinc aieuan urenhin oparthret peitaȣ yn aflonydu. Ac uelly o bop tu ydoedynt yn kymhurthaȣ y ffreinc. Ac yna ydanuones phylip arderchaȣc urenhin ffreinc lowys y uab y peitaȣ a llu ygyt ac ef y ymerbynyeit abrenhin Lloegyr. Ac ynteu ehun ar ffreinc ygyt ac ef adynaȣd tu aflandrys ynerbyn yr amheraȣdyr Aphan welaſ yr amheraȣdyr ar iarll hynny blȣg uu gantunt llauaſſu o vrenhin freinc dyneſſau attunt. aegyrchu * yndic aorugant. A gȣedy yr ymlad ef aſyrthyaȣd yuudugolyaeth y urenhin freinc. Ac ayrȣyt yr amheraȣdyr ar ieirll ar ffo offlandrys abar ahenaȣnt. Aphan gigleu brenhin Lloegyr y damȣein hȣnnȣ ofyn-

1213–4.

hau awnaeth gynhal ryſel avei vóy Agóneuthur kygreir ſeith mlyned aoȷuc abȷenhin ffreinc. ac ymchoelut y loegyȷ athalu Nawer oecoNedeu yȷeglóyſſwyȷ Ac yna y bu gyffredin eNygdaót yȷ eglóyſſeu ar hyt Noegyȷ achymry. Ȳ ulóydyn honno ybu uaró geffrei eſcob mynó. Ȳ ulóydyn rac óyneb ybu teruyſc yróg ieuan urenhin aſaeſſon y gogled. aNaóer o ieirN ereiN abaróneit Noeger. oachaós nachatwei ieuan urenhin ac óynt yȷ henn gyffreith. adeuodeu da a gaóſſynt gan etwart ahenri ybȷenhined kyntaf. A atygaſſei ynteu yȷ teyȷnas pan rydhaaód rodi udunt y kyfreitheu hynny. Ar teruyſc hónnó a gerdaód yngymeint. ac ydymaruoNes hoN wyȷda Noegyȷ a hoN dywyſſogyon kymry yn erbyn y bȷenhin. hyt na mynnei neb onadunt heb ygilyd y gan y bȷenhin. na hedóch nachyfundeb na chygreir yny dalei ef yȷ eglóyſſeu y kyfreitheu ae teilygdodeu. adugaſſei ef aerieni kynno hynny y gantunt ac yny dalei hefyt y wyȷda Noeger achymry ytired ar keſtyN agymeraſſei óȷth y ewyNys ygantunt heb na góir na chyfreith. Agóedy eu dyſgu oarcheſcob keint. ac eſgyb Noegyȷ a JeirN aebaróneit agofyn idaó arodei yȷ hen gyfreitheu da yȷ teyȷnas. y gomed aoȷuc. A heróyd rydyweſpóyt rac y hofyn óynt. kymryt croes aoȷuc Ac ualkynt y kyfodes y gogledwyȷ yn y erbynn oȷ neiN tu. ar kymry oȷ tu araN. Ac yny uróydyȷ gyntaf y duc y gogledwyȷ yarnaó dinas Nundein. Ac yna y cyȷchaód Nywelyn ab Joȷwoerth ar kymry y amóythic. Aheb óȷthóynebed y rodet idaó y dȷef ar caſteN. Ac yna ydanuones gilis o bȷeóys mab góilim o bȷewys robert y uraót yvȷe*cheinaóc. Aegymryt ynenrydedus awnaeth góyȷda bȷecheinaóc idaó. A chyn penn ytri dieu y goȷeſkynnaód caſteN penn keNi. ac aber gevenhi ar caſteN góynn ac ynys

1214–5.

gynǒreid. Ar gilis vry aoed | ~~aoed~~ eſcob ynhenforد. ac auuaſſei vn or aruollwyr kyntaf ynerbyn y brenhin Agǒedy hynny ydaeth ynteu gilis e hun y vrecheinaǒc. ac y gorefgynnaǒd aber hodni amaeſhyfeid ar gelli. A blaen llyfni. achaſtell Buellt heb vn gǒrthǒynebed. Caſtell paen. a chaſtell colǒyn. a chantref eluael ǒrthunt aedewis ef y wallter uab einaǒn clut ǒrth y gorefgynn. A thra yttoedit yn hynny ymbrecheinaǒc yd hedychaǒd Ryſ Ieuanc amaelgǒn uab rys y ewythyr. ac y kyrchaſſant dyuet y gyt. Ac y gorefgynnaſſant gymry adyfet oll eithyr kemeis a honno aanreithaſſant. ar maen clochaǒc a loſgyſſant Ac odyna ydaeth maelgǒn ac owein ab gruffud y wyned att lywelyn ab Iorwoerth. Ac ykynnullaǒd rys ieuanc lu diruaǒr y veint. Ac y gorefgynnaǒd ketweli a charnywyllaǒn. ac y llofgeſ y caſtell. Ac odyno y tynnaǒd y ǒhyr. Ac yngyntaf y gorefgynnaǒd gaſtell llychǒr. Ac odyno ydymladaǒd achaſtell hu. Ac ydaruaethaǒd y caſtellwyr gadǒ yny erbyn. Ac ynteu rys agauaſ y caſtell y dreis. gan ellǒg y caſtellwyr ar caſtell drǒy dan a haearn. Cranoeth y kyrchaǒd tu aſein henyd. Ac rac y ofyn ef y llofges y caſtellwyr ydref. Ac ǒynteu heb dorri ar y haruaeth agyrchaſſant gaſtell yſtumllǒynarth. Aphebyllyaǒ yny gylch y nos honno aoruc. A thrannoeth y cauaſ y caſtell. ac y llofges ef ardref. Ac erbyn penn y tri dieu y gorefgynnaǒd holl geſtyll gǒhyr. Ac uelly ydymhoelaǒd drachefyn ynhyfryt uudugaǒl. Ac yna y gellygǒyt rys gryc ogarchar y brenhin. gǒedy rodi y vab adeu wyſtyl ereill droſtaǒ * Yulǒydyn honno y gǒnaethpǒyt Iorǒoerth abat talyllycheu yneſcob ym mynyǒ. Achadǒgaǒn llan dyffei abat yty gǒynn yneſgob ymangor. Yna ydhedychaǒd gilis eſcob henforد ar brenhin rac ofyn ypab. ac ar y fford

ynmynet att y brenhin y clefychaod Ac ygkaer loyd y bu uard amgylch gdyl martin. Ae dref tad ef agauaf Reinald ybredys y uradt. A hdnnd agymerth ynwreic idad merch lywelyn ab Jorwoerth tywyssadc gdyned Y uldydyn honno y kynhalyadd y trydyd Jnnossens bap gyffredin gyghor or holl gristonogaeth hyt yn egldys rufein. Ac yno ydatnewydbyt kyfreitheu yr egldys. Ac ydymgyghoret amrydhau kaerussalem adaroed yr sarassinyeit y gywarsagu yr yssawer o amseroed kynno hynny. Y uldydyn honno y kynnussadd Ilywelyn ab Jorboerth achyffredin tywyssogyon kymry diruadr lu hyt ygkaeruyrdin. A chynn penn y pumhet dyd y cauas y castell ac y byryadd yr Iadr. Ac odyna ytorryssant gastell Ian ystyffan. a thalacharn aseint cler. Ac odyna nos dyl thomas ebostol ydaethant y geredigyadn ac ymlad ar castell aorugant. Ac yna y gdrhaadd gdyr kemeis y lywelyn ab Jorwoerth. Ac yrodet idad gastell trefdraeth. A hdnnd o gyffredin gyghor a yssigdyt. A phan welas castellwyr aber teifi na ellynt gynhal y castell. y rodi awnaethant y lywelyn ab Jorboerth dud gdyl ystyffan. A thrannoeth dud gdyl Jeuan ebostol y rodet castell kil gerran idad. Ac odyna yd ymchoeladd Ilywelyn ab iorwoerth. a holl tywyssogyon kymry aoed ygyt ac ef ynhyfryt lawen y gdlatoed drachefyn drdy uudugolyaeth. A Ilyma en|ndeu y tywyssogyon avuant ynyr hynt honno o dyned. Ilywelyn ab iorboerth tywyssadc gdyned. A howel ab grufud ab kynan. A Ilydelyn ab * maredud ab kynan. Ac opodyf gdendynden ab owein kyueiladc. A Maredud ab rotbert o gedewein. A theulu Madadc ab gruffud maeladr. A deu uab maelgdn ab katwalladn. odeheubarth. Maelgdn ab rys. arys gryc y uradt. A rys ieuanc ac owein veibon gruffud

1215.

ab rys. A llyma enoeu y kestyll aorefsgynnoyt aryr hynt honno. Nyt amgen castell fein henyd. Castell ketweli. Kaer uyrdin. Llan ystyffan. Seint cler. Talacharn. Trefdraeth. Aber teiui. Kil gerran. Ac ar yr hynt hōno ybu araf hedoch. a thegoch hinon y gayaf. hyt na oelat eiryoet kynno hynny y kyfryo hinda honno. Ac yna y bu kyfran otir y rog maelgon ab rys. arys gryc y uraot. a rys ac owein meibon gruffud abrys. ynaber dyfi ger bron Llywelyn ab Jorwoerth goedy dyfynnu ygyt holl tywyssogyon kymry. A holl doethon goyned. Ac y uaelgon uab rys y doeth tri chantref odyfet. Nyt amgen y cantref goarthaf. A chantref kemeis. a chantref emlyn. a phelunyaoc. achastell kil gerran ac o ystrat tywi castell llan ymdyfri. adeu gymot. Nyt amgen hirvryn a mallaen a maenaor vydfei. Ac ogeredigyaon deu gymot. Goynyonyd. a mabwynyon. Ac yrys Jeuanc ac y owein y uraot meibon gruffud abrys. ydeuth castell aber teifi. a chastell nant yr aryant. athri chantref o geredigyaon. Ac y rys gryc ydoeth y cantref maor oll eithyr mallaen. ar cantref bychan eithyr hirvryn a myduei. Ac idao ydeuth ketweli acharnywllaon hefyt. Yny uloydyn honno ydhedychaod Goenoynnoyn arglloyd powys. a Jeuan vrenhin Lloegyr. wedy tremygu y llo ar aruoll a rodassei y dyoyssogyon Lloegyr achymry. A thorri yr orogaeth aroessoed y lywelyn uab iorwoerth. A madeu y goystlon a rodassei arhynny. A goedy goybot o lywelyn ab Jorwoerth hynny. Kymryt arnao yn orthrom awnaeth. Ac anvon attao esgyb ac abadeu. agoyr ereill maor y haodurdaot. ar llythyreu ar syartrasseu * gantunt ac echrestyr yr aruoll ar ammot argorogaeth aonathoed yndunt A llauuryao o bop medol acharyat a goeithret yalodrachefyn. A goedy nadygrynoei idao hynny

odim. dygynnullaw llu aorwc. A galw canmwyhaf tywyssogyon kymry ygyt attaw. A chyrchu powys y ryuelu ar wenwynwyn. ae yrru arffo hyt ynswyd kaer Neon. A gorefgyn y kyuoeth oll idaw ehun. Yulwydyn honno y doeth lowys ymab hynaf y vrenhin freinc hyt ynlloegyr gyt allusossgrwyd mawr amgylch sul ydrindawt. Ac ofynhau aorwc Jeuan urenhin ydyuotyat ef. A chadw aorwc yr aberoed arporthuaeu adiruawr gedernit owyr aruawc gyt ac ef. A phan welas ef llyges lowys yndynessau yrtir. Kymryt y ffo aorwc tu achaer wynt adyffryn hafren. Ac yna ytynnawd lowys tu allundein. Ac yna ydaruollet yn enrydedus. A chymryt aorwc gwragaeth y Jeirll arbarwneit. ae gwahodassei adechreu talu y kyfreitheu ybawp onadunt. A gwedy ychydic odydyeu wedy hynny ydaeth tu achaer wynt. A phan (gybu) Jeuan vrenhin hynny llosgi y drefaorwc. A gwedy cadarnhau y castell kilyau ymeith awnaeth. Ac ymlad aorwc lowys arcastell. A chynn penn ychydic odydyeu y castell agauas. A chyrchu aorwc Jeuan urenhin ardal kymry. A dyfot aorwc y henforrd a llawer owyr aruawc gyt ac ef. A galw attaw aorwc reinalt y brewys a thywyssogyon kymry y erchi udunt ymaruoll ac ef a hedychu A gwedy na rymhaei idaw hynny. kyrchu awnaeth y gelli a maeshyfeid. a llosgi y trefyd. a thorri y kestyll. Ac odyna llosgi croes hyswallt ae diffeithaw ae distryw Yny ulwydyn honno amgylch gwyl feint benet y bu uarw y trydyd Jnnossens bap Ac yn ol hwnnw y bu bap y trydyd honorius. Ac yna ygkylch gwyl luc euegylwyr y bu uarw Jeuan vrenhin. Ac ycladwyt ygkaer wyragon ynymyl bed dwnstan sant ynenrydedus. Ac yny lle wedy bren-*hinawl arwylant y drychafwyt henri y mab hynaf idaw naw ~~mlyned~~ yn urenhī ar lywodraeth ydeyrnas. A

1216.

thró ganmaól rei owyrda Noegyr ae hescyb y kyssegraód escob bad ef ynvrenhin. dróy aódurdaót cardinal o rufein alegat yr pab. Ac yno y coronet ac ykymerth y groes. Yulóydyn honno y bu uaró howel ab gruffud abkynan. ac y cladóyt yn aber conóy. Yulóydyn rac óyneb y bu gyghor yn ryt ychen ygā gytuarchogyon henri urenhin. Ac yno ytraethóyt amhedóch achygreir y rygtunt alowys uab brenhin freinc. Agóyr y gogled. A góedy na dygrynoynt dim ohynny. Mordóyaó aoruc lowys y freinc y geissaó kyghor ygan phylip y dat. amy góeithretoed aónelei racNaó ynNoegyr. Ygkyfróg hynny y kyfodes góyr y brenhin ynerbyn y gyt aruoNwyr ef. A dóyn Naóer o gyrcheu arnunt. Ac odyno dyuot awnaethant y gaer wynt. A chymeN y casteNwyr y rodi y casteN udunt. A goresgyn y kestyN ereiN arodyssit y lowys. Ygkyfróg hynny yd ymchoelaód lowys y loeger. ac ychydic o nifer ygyt ac ef. Ac odyna o achaós ydyuotyat y bu ehofnach y gogledwyr ar freinc. a chyrchu dinas lincol aónaethant ae oresgyn ac ymlad ar casteNwyr. Ac eissoes y kasteNóyr a ymdiffynnassant y casteN yn gywir óraól. Ac anuon kenadeu aorugant at wilim varscal iarN penuro ygór aoed yna hyneif aphenkyghorór y deyrnas. agóyrda ereiN oloegyr. ac erchi anuō porth vdunt. Ar rei hynny ogyt gyghor agynuNassant hoN gedernit Noegyr ygyt ac óynt yuynet y nerthockau y casteNwyr. Kanys góeN oed gantūt teruynu eu bywyt yn gamoledic dros rydit euteyrnas no chyt odef ac aghyfreitheu y ffreinc. Ac yna tynnu aónaethant ynaruaóc uarchaóclu tu a lincol. Acher bron y pyrth kyweiryaó eubydinoed ae gossot y ymlad ar gaer * Ac yna y gogledwyr ar freinc aymwisgassant y órthóynebu udunt. Ac yscynu ymuroed ac am-

1217.

diffyn ynorawl awnaethant Agoedy ymlad ynhir o boptu. ef adiafgellawd bydin y orth yllu. Yr honn ydoed iarll caer loyw a fawcon braeoys yny harwein. Athroy dros dieithyr ar ycaftell ydeuthant y mywn. A chyrchu ydinas awnaethant. A goneuthur diruawr aerua or freinc ar gogledwyr. Ac wynteu goedy eu haruthraw agymeraffant euffo. Ac megys ynvydyon pob un onadunt aymgudyei ynylle kyntaf y kaffei. Ac yna y kyrchawd goyr henri urenhin y pyrth ac y torraffant ac ydeuthant ymywn. Ac ymlit y ffoodron aellad aedala ae carcharu. Ac yny vrwydyr honno ydelit iarll kaer wynt. a iarll henford arobert ab goallter. Ac yllas iarll perffi y bonhedickaf orffreinc. afymwnt dypeffi. A hu dyroc. Agilbert iarll clar. A robert derup el. Areinal[d] dy creffi gonftabyl kaer lleon. ageralt iarll a llawer orei ereill. Ac anneirif onadunt avodes ynyr auon. Ac uelly ydymchoelawd goyr ybrenhin ynllawen drwy uoli duw. y gwr awnaeth rydit yr bobyl. Ac yna ynofnawc y pedyawd lowys ac ymlad arcaftell. Ac y brynffyawd y lundein. Ac anuon kenadeu awnaeth yffreinc yn ol nerth. Ac yna y kedwis goyr y brenhin y porthueyd adiruawr lu gantunt. Ac yna ydoeth yffreinc yhwylaw y morroed adiueffur lyges gantunt. Achyr bronn aber auon temys y bu ymlad llogeu y rwg yfaefon arffreinc. Agwedy llad llawer orfreinc y fyrthawd y uudugolyaeth yr faeffon. Acodyna yn hyfryt yd ymhoelaffant drachefyn. wedy gwarchae lowyf yn llundein Ygkyfrwg hynny o damwein y kynni reinald y braeoys ar brenhin. Aphanwelas rys ieuanc ac owein meibon gruffud ab rys. y hewythyr yn mynet ynerbyn yr aruoll awnathoed wrth wyrda lloegyr achymry. kyfodi yny erbyn awnaethant. agorefgyn buellt y arnaw oll eithyr y keftyll. Ac yna * y llidiawd hefyt llywelyn

1217.

ab Jorwoerth ynerbyn reinald ybreôys. athorri yr aruoll. ac ydaruaethaôd ylu hyt ymbrecheinaôc. Ac y cychôynnaôd ôrth ymlad ac aber hodni. Ac aruaethu y diſtryô oll. Ac yna ydhedychaôd gôyr y dref a llywelyn. dróy rys ieuanc oed gymeredic gymodrodôr y rygtunt gan rodi pum gôyſtyl y lyôelyn o uonhedigyon y dref ardalu can morc idaô kanny ellynt y ôrth ôynebu Ac odyna ydarwedaôd y lu ywhyr dros ymynyd du. ynylle y periglaôd llaôer o ſômereu. Ac yna y pebyllyaôd yn llan giôc. Agôedy gôelet o reinald y brewys y diffeithôch ydoed lywelyn yny wneuthur yny gyfoeth. Ef agymerth whech marchaôc urdaôl ygyt ac ef. Ac adoeth yymrodi y lywelyn ôrth y gyghor. Ac ynteu arodes caſtell ſein henyd idaô A hônnô aorchymynnaôd llywelyn dan gadôryaeth rys gryc. Agôedy trigyaô yno ychydic odydyeu. arôein yuydinoed aoḍ rygtaô adyfet ynerbyn yfflandraſwyr yn eruyneit hedôch y gantaô. Ac nyt edeôis y tywyſſaôc y aruaeth namyn tynu y haôlfford awnaeth. A chyweiryaô y vydinoed ygkylh y dref aruedyr ymlad ahi Ac yna ydaeth rys ieuanc allegowyr ydeheu ygyt ac ef ydoed yny harôein dróy avon gledyf. Adyneſſau tu ar dref aônaeth arniuer hônnô ygyt ac ef y ymlad yngyntaf ar dref. Ac yna ydoeth iorôerth eſcob myny[6] allaôer o grefydôyr ac eglôyſſôyr ygyt ac ef yndyuot att y tyôyſſaôc. Ac yn aruaethu ffuryf tagnefed ac ef. A llyma y ffuruf. nyt amgen rodi onadunt yr tywyſſaôc ugeī ovorkeu erbyn gôyl ~~gôyl~~ vihagel neſſaf. neu ôynteu aôrheynt idaô erbyn hynny. ac ykynhelynt ydanaô yn dragywydaôl. A gôedy hynny ydymchoelaôd paôb y wlat. Ac ygkyfrôg hynny y traethôyt am dagnefed y rôg henri urenhī lloegyr. a lowys vab brenhin ffreinc. Ac ual hynn y bu y dagneved y rygtunt nyt amgen.

1217.

talu ohenri vrenhin y ieirll * a barôneit y deyrnas y kyfreitheu ae gossodeu y buassei yrafreol oe hachaôs y rygtunt a Jeuan urenhin. a gellôg paôb or carcharorryon adalyssit oachaôs yryfel hônnô. Athalu diruaôr sômp oaryant y loôys uab brenhin ffreinc. drôy dyghu o honaô ynteu teyrnas loegyr yndragywydaôl. Ac yna gôedy cael sômp o aryant ac ellôg sentens yskymundaôt y mordôyaôd ynffreinc. Ac yna ybu kyffredin ellygdaôt owahardedigaeth yr eglôyssеu drôy holl deyrnas loegyr a chymry ac Jôerdon. Ygkyfrôg hynny ydymladaôd gôilim marscal achaer llion. ac y gorescynnaôd kany chytsynyassei y kymry ardagnefed uchot gan dybygu ebrygosi y kymot. Ac yna y djstryôaôd rys gryc gastell seinhenyd. a holl gestyll gôhyr. Ac ydeholes y giôtaôt saeson aoedynt yny wlat honno oll heb obeithaô ymchoelut byth drachefyn gan gymryt kymeint ac afynaôd oda. Adodi kymry ybressôylaô yny tired. Yulôydyn rac ôyneb y rydhaaôd y gristonogaeth y wyr ydeheu. Ac yrodet kaer uyrdin ac aber teifi dan gadôryaeth llywelyn uab iorwoerth. Ac yna ydaeth rys ieuanc e hunan y lys ybrenhin odeheubarth y wneuthur gôrogaeth idaô. Yulôydyn honno ydaeth llawer ogroessogyon y gaerussalem y rôg y rei ydaeth iarll kaer lleon. a Jarll marscal. allawer o wyrda ereill oloegyr. Yulôydyn honno y mordôyaôd llud y cristonogyon hyt yn danietta. Ac yny blaen yntywyssogyon ydoed brenhin kaerussalem a phadriarch kaerussalem. A meisityr y demyl. a meisityr yr yspytty. Athywyssaôc aôstria. Ac ymlad ardref aorugant ae gorescyn. A chastell aoed ygkanaôl yr auon wedy adeilat ar logeu. hônnô aeskynnaôd y pererinyon aryscolyon. ac ae torrassant wedy llad llaôer or sarassinyeit adala ereill. Yulôydyn rac ôyneb yprîodes rys gryc uerch Jarll

1217–9.

clar Ac ypriodes Jon y brebys vargaret ve * verch Llywelyn uab Jorwoerth Y ulbydyn honno yrodes yr holl gyfoethabc dub dinas damiet yn yreifft aoed ar avon nilus y lu y criſtonogyon aoed wedy blinab ohir ymlad ar dinas. Kanys dbywabl racwedigaeth aberis y veint uarbolyaeth yny dinas hyt na allei yrei bub gladu y rei meirb. Kanys ydyd y kahat ydinas. ydoed mby no theirmil o gyrff ymeirb ar hyt yrheolyd megys kbn heb y cladu. Ar dyd hbnnb yr molyant a gogonyant yrcreabdyr ycrebyt archeſcyb yny dinas....

Agein mlyned a deu cant amil oed oet criſt pan dyrchafbyt corff thomaſ uerthyr y gan yſtyffan archeſcob keint. achardinal o rufein. Ac y dodet ynenrydedus ymybn yſcrin o gywreinweith eur ac aryant. amein gberthuabr yneglbys ydrindabt ygkeint. Y vlbydyn honno y gelwis Llywelyn ab Jorboerth attab ganmbyaf tywyſſogyon kymry oll. A chynullab diruabr lu aorruc am benn fflandraswyr ros aphenuro. amdorri onadunt yrhedbch ar gygreir abnathoed wyr Loegyr yrbg y ſaeſon ar kymry. drby wneuthur mynych gyrcheu arycymry ac aflonydu arnunt. Ardyd kyntaf y kyrchabd gaſtell arberth. yr hbnn aadeilaſſei y flandraſwyr wedy y diſtrybb or kymry kynno hynny. Achael y caſtell y dreiſ abnaeth ae vbrb yr llabr. wedy llad rei orcaſtellwyr a llofgi ereill. acharcharu ereill. A thrannoeth y diſtrybabd gaſtell gbis ac y llofges ydref. Y trydyd dyd y doeth y habllfford ac yllofgeſ ydref oll hyt ymporth ycaſtell. Ac uelly ykylchynabd ef ros. adeu gledyf. pump nibarnabt drby wneuthur diruabr aerua ar bobyl yblat. Agbedy gbneuthur kygreir arflandraſwyr hyt galan mei ydymchoelabd drachefyn ynllabben hyfryt. Y vlbydyn rac byneb ymagbyt teruyſc yrbg llybel^yn ab

1219–21.

Jorwoerth a gruffud y uab o achaws kantref meironnyd adarestygassei ruf*ffud idaw. O achaws y sarahedeu awnathoed y kantref hwnnw idaw ac y wyr. A llidyawc vu lywelyn am hynny. achynnullaw llu achyrchu lle ydoed ruffud. drwy vygwth ydial yr hynt honno arnaw ac ar ywyr. Ac aros awnaeth gruffud ynehofyn dyuotyat y dat. wedy kyweiryaw y vydinoed ae lu. Ac yna ydedrychawd doethon o bop tu meint y perigyl aoed yn dyuot. Ac annoc awnaethant y ruffud ymrodi ef ae da yn ewyllys y dat. ac annoc hefyt awnaethant y lywelyn kymryt y uab ynhedwch ac yn drugarawc amadeu idaw gwbyl oelit o ewyllys y gallō. Ac uelly y gwnaethpwyt. ac yna y duc llywelyn y ar ruffud gantref meironnyd. achymwt ardudwy. A dechreu adeilat castell yndaw awnaeth idaw ehun. Ygkyfrwg hynny y llidyawd rys ieuanc wrth yr arglwyd lywelyn. Ac ydymedewis ac ef ac ydaeth att wilim marscal iarll penuro. o achaws rodi o lywelyn gaeruyrdin y uaelgwn ab rys. ac na rodei idaw ynteu aber teifi aoed yny rann pan rannwyt deheubarth. Ac yna y deuth llywelyn ae lu hyt yn aber ystwyth. Ac y gorescynnawd y castell ar kyuoeth aoed wrthaw. ac ae dodes dan y arglwydiaeth ehun. Ac yna y kyrchawd rys ieuanc lys y brenhin. A chwynaw aorwc wrth y brenhin. am y sarhaet awnathoed lywelyn idaw. A duunaw awnaeth y brenhin attaw lywelyn a Jeirll abarwneit y mars hyt yn amwythic. Ac yny kygor hwnnw y kymodrodet rys ieuanc a llywelyn ab iorwerth. Ac y dedewis llywelyn idaw aber teiui Megys y rodassei gaer vyrdin y vaelgwn ab rys. Y ulwydyn honno y daeth llu y cristonogyon damieit ynyr eifft tu a babilon. wrth ymlad a hi. ac nysgadawd dial duw. kanys llifaw awnaeth auon nilus ar y ffordd. aegwarchae rwg dwy afon yny vodes anneiryf onadunt. ac yna keithiwaw ereill. Ac

1221.

yna y gorruu arnunt dalu damiet yr ſaraſinyeit drach-
efyn dros y bowyt ae rydit y keith. Agóneuthur
kygreir wyth mlyned ac óynt. Ac odyno yhebrygaód
yſaraſſinyeit óynt hyt yn acrys Ne nywydit dimyórth
* groes griſt. Namyn trugared duó ehun ae talaód
udunt. Ynlóydyn honno ykyóeiraód Jon ybreóys
gaſteN ſein henyd dróy gennat achyghor Nywelyn ab
iorwoerth. Ynvlóydyn rac óyneb ybu uaró rys Jeuanc.
Ac ycladóyt yn yſtrat fflur góedy kymryt penyt a
chymyn achyffes ac abit crefyd ymdanaó. Agóedy
hynny y kauaſ owein ab gruffud y vn braót ran oe
gyſoeth. Aran araN arodes Nywelyn ab iorwerth y
vaelgón abrys Ynvlóydyn honno ymordóyaód góilim
varſcal iarN penuro y Jwerdon. Ynvlóydyn rac óyneb
y doeth góilim varſcal oJwerdon aNuoſſogróyd o
varchogyon aphedyt gantaó adiruaór lyges yr tir am-
gylch ſulyblodeu. A duó Nun ykyrchaód aber teiui.
Ar dyd hónnó yrodet y caſteN idaó. Aduó merchyr
rac óyneb ytynnaód ygaer uyrdin. ac y kauaſ y caſteN
hónnó heſyt. Aphan gigleu Nywelyn uab Jorwoerth
hynny ygór ydoed gadóryaeth y keſtyN gantaó oblegyt
ybrenhin. anuon grufud y vab aorruc adiruaór luoſſo-
gróyd olu gantaó y órthóynebu yr iarN. Aphan gigleu
grufud bot bryt y iarN ardyuot y getweli. kyrchu
aónaeth adylyedogyon kymry ygyt ac ef. Achoffau
aónaeth rys gryc rac brat ygan y bórgeiſſeit. Acheiſ-
ſaó kyffroi ykymry ydiogelóch y coedyd Ac nyſ
gadyſſant namyn kyrchu ydref aónaethant. a Noſgi
ydref ar eglóys hyt y prid. Aphan gigleu y iarN
hynny kyrchu dróy tywi aónaeth y bont gaer vyrdī
Ac aros gruffud ab Nywelyn yn ehoſyn aónaeth. A
góedy hir ymlad y rann vóyaf or dyd ymchoelut
awnaeth pob un or deu lu yórth y gilyd ypebyNeu
wedy Nad Nawer o pob tu. abrathu ereiN. Ac yna

1222–3.

rac neϑyn ydymchoelaϑd[gr:] ab Ллywelyn ywlat drachefyn. Ac yna ykyweiraϑd y iarll gastell caer vyrdin. Ac y dechreuaϑd adeilat kastell kilgerran. Ny bu bell ϑedy dechreu ygϑeith ynydoeth ~~yny doeth~~ llythyreu attaϑ ygan y brenhin. Ac archescob keint y erch[i] idaϑ dyuot yny briaϑt * berson y atteb ger y bron ϑyntϑy. Ac ywneuthur iaϑn am aϑnathoed. Ac y gymryt iaϑn y gan y tywyssaϑc ambop cam or aϑnathoed idaϑ. Ar iarll aufydhaaϑd yrgorchymynneu. Amordϑyaϑ aϑnaeth y myϑn llog hyt yn lloegyr gyt ac ychydic onifer. Ac adaϑ y lu ygkilgerran ygynal y gϑeith dechreuedic. ac ynerthockau y lle y gϑelynt berigyl. Ac ymdangos aϑnaethant y gyt yn llϑtlaϑ. y tywyssaϑc ar iarll gyr bron kyghor ybrenhin ararchescob. Agϑedy naellit eukymot. aruaethu aϑnaeth y iarll drϑy nerth iarll ferϑr. a henri pigtot arglϑyd euas dyuot drϑy gyuoeth y tywyssaϑc tu ae wlat. ac nys gallaϑd. Kanys llywelyn ab iorwoerth a anuonassei ruffud y uab. a diruaϑr lu y gyt ac ef. arys gryc ae wyr hyt ygkarnywyllaϑn y ragot y iarll ae wyr. Ac ynteu lyϑelyn ae holl allu adeuth hyt ym mab udrut. Ac yno aros chwedleu awnaeth y wrth y wyr ac y ϑrth dyuotedigaeth y iarll. Y vlϑydyn rac ϑyneb ydaeth kofeint orty gϑyn y bressϑylaϑ y gϑyndir yniwerdon. Y vlϑydyn arall rac llaϑ y bu varϑ kediuor abat ystrat fflur. Y ulϑydyn rac llaϑ ybu uarϑ lowys vrenhin ffreinc. Y ulϑydyn rac ϑyneb y delit rys gryc yn llanarthneu y gan Rys vychan y vab. A thros gastell llan ymdyfri y gellygwyt. Y ulϑydyn honno y bu uarϑ Maredud uab yrarglϑyd rys. archdiagon keredigyaϑn. ympont ystyffan. Ac yducpϑyt y gorff y vynyϑ ac ycladϑyt yn enrydedus ygan Jorwoerth escob mynyϑ yneglϑyf gyr llaϑ bed yr arglϑyd rys y dat. Y vlϑydyn rac ϑyneb y doeth

1223–8.

henri achedernyt Hoegyr ygyt ac ef y gymry Ac aruaethu dareſtŏg Hywelyn ab iorwoerth aholl dywyſſogyon kymry idaŏ. Ac yny He aelwir korı y pebyllyaŏd ac or tu arall yr coet yd ymgynnullad y kymry. y gyt a Hyŏelyn ab Jorwoerth eu tywyſſaŏc y ŏrthŏynebu yr brenhin. Ac yna kyrchu ygelynyon awnaethant ac ymlad ac ŏynt yn duruig. A gŏneuthur diruaŏr aerua ar*nunt. Ac yno ydelit gŏilim breŏys Jeuanc yn vrathedic. ac y carcharŏyt. athros y ellygdaŏt ef y rodet y lywelyn ab iorwoerth gaſtell buellt ar wlat. a diruaŏr ſŏmp oaryant. Ac yna ydymhoelaŏd y brenhin y loegyr yn geŏilydyus eithyr cael gŏrogaeth o honaŏ y gan y tyŏyſſogyon aoedynt yno. a ffuruaŏ tagnefed y rygtaŏ a Hyŏelyn ab Jorwoerth. Y ulŏydyn rac ŏyneb y bu uarŏ iorwoerth eſcob mynyŏ...

Deg mlyned arhugein a deucant a mil oed oet criſt. pan uordŏyaŏd henri urēhin a diruaŏr lu aruaŏc y gyt ac ef y ffreinc. Ar uedyr enill ydylyet onormandi ar angiŏ. a pheittaŏ. Ac yn ebrŏyd wedy hynny. o achaŏs tymheſtyl a marŏolyaeth drŏy y dŏyllaŏ oe aruaeth ydymchoelaŏd y loegyr. Y vlŏydyn honno y bu varŏ gŏilim camtwn o gemeis. Ac yna y bu uarŏ Hywelyn ab Maelgŏn Jeuanc ygyuoeth yggŏyned. Ac ycladŏyt yn aber conŏy yn enrydedus. Y vlŏydyn honno y croget gŏilim breŏys Jeuanc y gan lywelyn ab iorwoerth. wedy y dala yn yſtaueil y tyŏyſſaŏc gyt a merch Jeuean urenhī gŏreic y tywyſſaŏc. Y vlŏydyn rac ŏyneb y bu uarŏ maelgŏn uab rys yn Manerch aeron. ac y cladŏyt yny cabidyldy ynyſtrat fflur. Y vlŏydyn honno ydadeilaŏd henri urenhin gaſtell paen yn eluael. Odyna achaŏs teruyſc a vuaſſei y rŏg Hywelyn ab Jorŏoerth ar brenhin y Hoſges Hyŏelyn dref y caſtell baldwin a maeſhyfeid ar gelli ac aber hodni. Ac adiſtryŏaŏd y k | keſtyll hyt y Haŏr. Odyna

1228–31.

y tynnaȣd ywent. ac y gȣnaeth gaer Mion ynMudȣ kyt coMit bonhedigyon yno. Ac odyna y kychȣynnaȣd y gestyM ned achasteM ketweli ac y byrryaȣd yr Maȣr. Ynulȣydyn honno y Mosges maelgȣn ieuanc a maelgȣ ab rys aber teiui hyt ymporth y casteM Ac y Madaȣd yr hoM vȣrgeissei t. ac ymchoelaȣd yn vudugaȣl. wedy cael dirua ȣr anreith ac amylder o yspeil. Ac odyna ydymchoelaȣd ac y torres pont aber teiui. Ac odyna ydoeth att owein ab gruffud agȣyr * Mywelyn ab Jorwoerth y ymlad ar casteM Achyn penn ychydic odydyeu y torrassant y casteM amagneleu. Ac y gorruu ar y casteMwyr adaȣ y muroed arodi y casteM. Ynulȣydyn rac ȣyneb y bu uarȣ Jon brevȣys o greulaȣn ageu wedy y essigaȣ oe varch Ac yna y bu uarȣ iarM kaer Mion. Ac y bu uarȣ y vraham escob Man elȣy. Ynulȣydyn rac ȣyneb ydatkyweiryaȣd rickert iarM penuro braȣt henri urenhin gasteM maessyfeid yr hȣnn adistrywassei lywelyn ab iorwoerth yr ysdȣy vlyned kynnohynny Ynulȣydyn honno y kyrchaȣd Mywelyn ab iorwoerth vrecheinaȣc. Ac ydistrywaȣd hoM gestyM athrefyd y wlat. drȣy anreithaȣ ac yspeilaȣ pop Me. Ac ymlad achasteM aber hodni vis aȣnaeth gyt a blifieu a magneleu Ac ynydiwed peidyaȣ drȣy ymchoelut y drefynMudȣ. Ac yna ar yymhoel y Mosges drefgolunȣy. Ac y darestygaȣd dyffryn teueityaȣc Ac odyna y kyrchaȣd y casteM coch ac y byrryaȣd yrMaȣr. Ac y Mosges drefcroes oswaMt Ynulȣydyn honno y bu teruysc rȣg henri urenhin. a rickert marscal iarM penuro. Ac yna y kytaruoMes y iarM a Mywelyn uab Jorwoerth ac athyȣyssogyon kymry. Ac yny Me kynuMaȣ dirua ȣr lu aorruc ef a^c owein ab gruffud. a chyrchu am ben aber myny^ȣ aȣnaethant ae losgi. a gȣneuthur aerua o wyr y brenhin aoedynt yno ynkadȣ. Odyna yn

1231–3.

ebrôyd y gorefgynnaffant wyr hynn o geftyll kaer dyf. ac aber gefenni. penn kelli. blaen llyfni. bólch y dinas. ac ae byryaffant oll yr llaór eithyr kaerdyf. Ȳ ulóydyn honno ydymgynullaód maelgón vychan ab maelgón ab rys. ac owein ab gruffud arys gryc ae meibon hóynteu. a llu llywelyn ab iorôoerth. A llu iarll penuro am benn kaer uyrdin. Ac ymlad ahi trimis agóneuthur pont artywi aorugant. Ac yna y doeth y llogwyr ynaruaóc ygyt ar llanó y dorri y bont. A góedy góelet or kȳry naffróythei y hynt udunt ymchoelut aónaethant y gólatoed. Ȳ vlóydyn honno y bu uaró rys gryc yn llanndeilaó vaór Ac ycladóyt ym mynyó yn ymyl bed y dat * Ȳ ulóydyn honno y gorffennaód maelgón vychan adeilat castell tref ilan. yr hónn adechreuaffei uaelgón y dat kynno hynny. Ȳ ulóydyn rac óyneb y brathóyt rickert iarll penruo y myón bróydyr yn iwerdon. wedy yadaó oe uarchogyon yndóyllodruf. Achynpenn y pytheónos y bu uaró. Ȳ ulóydyn honno y gellygóyt gruf"d ab llyóelyn ab Jorwoeth wedy yvot ygkarchar whe blyned. Ȳ vlóydyn honno ybu uaró katwallaón uab maelgón ovaelenyd yny cóm hir. Ȳ vlóydyn rac wyneb ybu uaró owein ab gruffud yn yftrat fflur du⁶ merchyr wedy yr wythuet dyd oyftóyll Ac ycladóyt ygyt arys y vraót ygkabidyldy y myneich. Ȳ ulóydyn honno y *priod*es henri vrenhin verch iarll prouins. Ac ygónaeth y neithaór yn llundein y nadolic góedy kynnullaó efcyb achanmóyaf Jeirll abaróneit lloeger y gyt. Ȳ ulóydyn rac óyneb y bu uaró madaóc ab gruffud maelaór ac ycladóyt yn enrydedus ymanachachlaóc lan egóeftyl yr hon aróndwalaffei kyn no hynny. Ȳ ulóydyn honno y bu uaró owein ab maredud ab rotbert o gedewein. Ac yna y buuaró efcob llundein ac efcob caer wyragon. Ac efcob lincol. Ac

1233–6.

un nos kyn nos nadolic y kyuodes diaerebus wynt y torri aneirif o dei ac eglóyſſeu ac eſſigaó y koetyd a llaóer odynyon ac anifeileit. Y ulóydyn honno y gellygaód y naóvet ~~ynaóuet~~ gregoȝi bap gadógaón eſcob bangoȝ oe eſcobaót ac y kymeróyt yn enrydedus yny crefyd góynn ymanachlaóc doȝ. Ac yno ybu uaró ac ycladóyd. Ac yna y kauas gilbert iarll penbȝis dȝóy dóyll gaſtell moȝgan ab howel ymachein. Agóedy y gadarnhau ydatueraód dȝachefyn rac ofynllywelyn ab Joȝwoerth. Y ulóydyn rac óyneb y bu uaró giwan uerch Jeuan urenhin góȝeic lywelyn ab ioȝwoerth. vis whefraóȝ yn llys aber. ac ycladóyt myón mynóent newyd ar lan ytraeth. agyſſegraſſei howel eſcob llan e lyó. Ac oe henryded hi ydadeilaód llywelyn ab Joȝwoerth yno vanachlaóc troetnoeth aelwir llan vaes ym mon * Ac yna y bu uaró Jeuan iarll kaer leon achynwric uab yȝ arglóyd rys. Y ulóydyn honno ydeuth attaó gardinal o rufein y loegyȝ yn legat y gan y naóuet gregoȝi bap. Y ulóydyn rac óyneb tranhoeth oduó góyl luc euegylyóȝ ytygaód holl tywyſſogyon kymry ffydlonder y dauyd ab llywelyn ab Joȝwoerth yn yſtrat fflur Ac yna yduc ef y gan yvȝaót aróyſtli. acheri achyfeilaóc. amaódóy. a mochnant. achaer einaón. Ac nyadaód idaó dim namyn kantref llyyn ehun. Ac yna y lladaód Maredud ab Madaóc ab gruffud maelaóȝ ruffud y uraót Ac yny lle ydigyfoethes llywelyn ab Joȝwoerth ef am hynny. Y ulóydyn rac óyneb y bu uaró maredud dall ab yȝarglóyd rys. ac y cladóyt ynyty góynn. Ac yna y bu uaró eſcob kaer wynt. Ac y ganet mab y henri urenhin aelwit etwart. ac ydelis dauyd ab llywelyn ruffud yvȝaót gan doȝri aruoll ac ef. Ac y carcharaód ef aeuab ygrugyeith.

1236–9.

Deugein mlyned adeucant amil oed oet crist. panuu uarv llywelyn ab iorwoerth tywyssavc kymry. gvr oed anavd menegi y weithretoed[da] ac y cladvyt ynaber convy. wedy kymryt abit cresyd ymdanav Ac yny ol ynteu y gvledychavd dauyd yuab. osiwan uerch Jeuan urenhin yuam. Mis mei rac vyneb ydaeth dauyd ab llywelyn abarvneit kymry y gyt ac ef hyt ygkaer loyv y vrhau yr brenhin y ewythyr. Ac ygymryt y gantav y gysoeth yngŷfreithavl. Ac yna ydanuones ysaeson wallter marscal allu y gyt ac ef y gadarnhau aber teiui. Ỳ ulvydyn rac vyneb ydaeth otto gardinal oloeger. Ac y delit ef allawer o archescyb ac escyb ac abadeu ac eglvysvyr ereill ygyt ac ef ygan ffrederic amheravdyr gvr aoed ynyskymun ynryuelu ynerbyn gregori bab. Agvedy mynet y cardinal o loegyr y kynullavd ybrenhin lu. Ac y doeth ydarestvg tywyssogyon kymry. Ac y kadarnhaavd gastell y garrec yn ymyl y dissertb yn tegeygyl. Ac ykymerth vystlon ygan dauyd ab llywelyn y nei dros vyned. Ar talu odauyd y ruffud ab gvennvynvyn y holl dylyet ympowys. Ac y veibō * maredud. ab kynan y holl dylyet ymmeironnyd. achan dysynnu d[avy]d y lundein yr cvnsli. Advyn ygyt ac ef ruffud y uravt. Ar holl garcharorion aoed y gyt ac ef ygkarchar y brenhin ylundein. Ac yna y bu uarv y navuet gregori bab. Ỳ ulvydyn rac vyneb ychydic wedy y pasc y mordvyavd henri urenh[in] y peitav. y geissav gan y ffreinc y dylyet ar ydired adugassei urenhin ffreinc y gantav kynno hynny ac nys cauas y ulvydyn honno. Nanym gvedy gellvg y Jeirll drachefyn ytrigyavd ef ar urenhines ymmvrdyvs. Ỳ vlvydyn honno y kadarnhavyt hynn o gestyll yg kymry ygan vaelgvn ~~vaelgvn~~ uychan Garthgrugyn. Ỳ gan Jon mynyv Buellt. Ỳ gan rosser mortymer[a]

Maelenyd. Ac ybu uarv gruffud ab Maredud abyr arglvyd rys Archdiagon keredigyavn. Y vlvydyn rac vyneb ydymchoelavd. Henri urenhī o vvrdyvs. ac y kyvarfagvyt y kymry allavber or rei ereill ynagkyfreithavl Y vlvydyn rac vyneb ybu uarv Rys mechyll uab Rys gryc. Y vlvydyn honno y keiffavd Gruffud ab llywelyn dianc ogarchar y brenhin yn llundein wedy bvrv raff drvy fenestyr y tvr allan a diskynnu arhyt y raff. athorri yraf aesyrthav ynteu yny dorres y vynvgyl. Ac yna y llidyavd dauyd ab llywelyn. Adyuynnu aorruc y holl wyrda y gyt. a ruthrav y elynyon oe holl deruyneu eithyr aoedynt ymyvn kestyll Ac anuon kenadeu allythyreu avnaeth adyuynnu attav holl dywyssogyon kymry. Aphavb agyuunavd ac ef eithyr gruffud ab Madavc. A gruffud ab gvenvynvyn. A Morgan ab howel A llavber o golledeu awnaeth ef yr rei hynny. ae kymhell oe hanuod ydarestvg idav. Y ulvydyn honno y bu uarv Maredud ab rotbert penn kyghorvr kymry. wedy kymryt abit crefyd yn ystrat fflur. Y ulvydyn rac vyneb y * kynnullavd Henri vrenhin gedernit lloeger ac Iwerdon aruedyr darestvg holl gymry idav. Ac ydoeth hyt yn teganvy. A gvedy kadarnhau y kastell ac adav marchogyon yndav yd ymchoelavd y Loegyr. gan adav aneirif oe lu yn galaned heb y cladu wedy llad rei abodi ereill. Y ulvydyn rac vyneb y bu uarv dauyd ab llywelyn ynaber. [convyl] vis mavrth. Ac ycladvyt gyt ae dat yn aber convy. A gvedy nat oed etiued ogorff idav y gvledychavd Owein goch allywelyn y nyeint meibon gruffud ab llywelyn yvrav t yny ol. Y rei hynny ogyghor gvyrda arannassant y kyuoeth yn deu hanner Y ulvydyn honno ydanuones henri urēhin Nicolas dy mulus. A Maredud ab rys. A Maredud uab owein y digyuoethi Maelgvn vychan.

1243–6.

Ac yna y gorruu ar Vaelgon ae eidaw ffo hyt yggwyned. Ac Owein allywelyn veibon gruffud ab llywelyn gan adaw y kyuoeth y estronyon. Ac oachaws bot brenhinawl allu yndyuynnu pawb orravei gyfun ar brenhin ynerbyn owein. allywelyn. a Maelgon a howel ab maredud owlat uorgan aoed yna ygyt ac wynt yg gwyned. wedy y digyfoethi yngwbyl o Jarll clar. A gwedy gwybot onadunt hynny ydymgadwassant yny mynyded ar ynyalwch Yvlwydyn honno y bu uarw Rawlff morrtymer. Ac yny le y kyuodes Rofer yuab. Yulwydyn rac wyneb y bu uarw howel escob llan elyw yn ryt ychen ac yno ycladwyt. Ac yna y bu uarw escob mynyw Yulwydyn honno yr ugeinuet dyd o vis whefrawr y crynawd y daear yn aruthur yn gyffredin ardraws yr holl deyrnas Yulwydyn rac wyneb y kymerth arderchawc vrenhin ffreinc (ae drri) broder ac anneiryf o luoed cristonogyon gyt ac wynt eu hynt hyt ygkaerussalem Ac amdiwed y ulwydyn y mordwyssant y mor mawr. Yvlwydyn honno vis gorfennaf y gwnaeth (gru)fud abat ystrat fflur hedwch ahenri vrenhin am * dylyet a dylynt yr uanachlawc yr ys llawer o amser kyn nohynny gan uadeu yr abat ar cofeint degmorc adeugein morc. athrychanmorc a dalawd. athalu y gymeint arall mywn teruyneu gossodedic herwyd ykeffir ynyaeles y vanachlawc. Yulwydyn honno y kauas owein ab rotbert gedewein y dylyet. Ac y cauas rys vychan ab rys mechyll gastell karrec kennen. drachefyn arodassei y vam yn dwyllodrus ym medyant y ffreinc ogas ar y mab. Yulwydyn honno y kanhatawd henri vrenhin. Y abat ystrat fflur ac abat aber conwy gorff Gruffud ab llywelyn. ac ydugant gantunt o lundein y aber conwy yny lle y mae yn gorwed. Yvlwydyn rac wyneb yd aeth Lowys vrenhin aedri broder arurenhines hyt

yndinas damieta. Ac yrodes duo idao y djnas yn royd wedy adao or farafinyeit. Yraf rac oyneb yd ymchoelaod y dyghetfen yny gorthoyneb. Ac y delit y brenhin ygan yfaraffinyeit wedy Ilad Robert y uraot. ac amgylch degmil arhugeint or criftonogyon. Athros yellygdaot ef ae hebrogyat ef ae wyr hyt ynacris. y gorruu arnao rodi damieta drachefyn. yr faraffinyeit. Agoedy hynny yrodes duo idao ynteu uudugolyaeth. y dial ar elynyon crift y farhaet. kanys ef aanuones y deu uroder hyt ynffreinc. y gynnullao nerth idao o folIt agoyr aruaoc. tra drickyei ynteu ar urenhines yn acrys. Ac odyna. ydennillaod ef dinaf damieta gan lad anneiryf orfaffinyeit.

Deg mlyned adeug|ein adeu c|ant a mil oed oet crift. panuu varo brenhin prydein. wedy adao y vn mab ynetiued idao. Y vloydyn rac oyneb y bu uaro goladus du uerch Ilywelyn ab Jorworerth. Ac yn diwed y vloydyn honno y bu uaro Morgan ab yr argloyd Rys wedy kymryt abit crefyd ymdanao yn yftrat fflur. Y uloydyn rac oyneb y bu gymeint g(ores yr) heul ac ydiffychaod yr holl dayar gantao. hyt nathyfaod * dim froyth ar y coet na maes. ac na chahat pyfgaot mor nac auonyd Ac yndiwed kynhayaf y vloydyn hōno y bu gymeint y glaogyd ac y kudyaod yIlifdyfred oyneb ydayar hyt na allei ormod fychdor y dayar lyncku y dyfred. Ac yIlifhaaod yr auonyd yny dorref ypynt. ar melineu. ar tei kyfagor yr afonyd achribdeilao ycoedyd arperIlanneu agoneuthur Ilaoer o golledeu ereill ynyr haf. Y uloydyn honno yduc goilim ab gorwaret y gor aoed fynyfgal yr brenhin ar dir maelgon Juanc droy orchymynn y brenhī y ar wyr eluael anreith ameubot ynkeiffao aruer o borueyd maelenyd megys ovreint. Y uloydyn rac oyneb ymordoyaod Henri urenhin y

1249—53.

vȣrdyȣs adiruaȣr lu gantaȣ. A gorchymynnin y vrenhinyaeth y etwart y uab. a Rickert iarll kernyȣ yuraȣt ar vrenhines. Y ulȣydyn honno y grawys ydymhoelaȣd thomas escob mynyȣ o lys rufein Y ulȣydyn rac ȣyneb ydymhoelaȣd Loȣys urenhin freinc oe bererindaȣt wedy y vot whe blyned ynymlad arsarassinyeit. Y vlȣydyn honno ydymhoelaȣd henri vrenhin o wasgȣin gȣedy adaȣ yno Etwart y vab ynkadȣ a diruaȣr lu ygyt ac ef. Ac yna ybu uarȣ gȣenllian uerch vaelgȣn ieuanc yn llan vihagel gelynrot. ac y cladȣyt yn ystrat flur. Y ulȣydyn rac ȣyneb y bu uarȣ maredud ab llywelyn o veironyd. gan adaȣ vn mab yn etiued idaȣ. o wenllian uerch vaelgȣn. Ac ynebrȣyd gȣedy gȣyl Ieuan y bu uarȣ Rys vn mab maelgȣn ieuanc wedy kymryt abit crevyd ynystrat fflur ac yno ycladȣyt. Y ny dydyeu hynny o annoc y kythreul y magȣyt teruysc yrȣg meibon gruffud ab llywelyn. Nyt amgen owein goch a Dauyd or neill tu. A llyȣelyn or tu arall. Ac yna ydaruolles llywelyn ae wyr yndiofyn ymbrynderȣin drȣy ymdiret y duȣ. creulaȣn dyuotyat * y vrodyr. A diruaȣr lu gantunt. Achyn penn vn aȣr ydelit owein goch. Ac yfoes dauyd wedy llad llaȣer or llu adala ereill affo y dryll arall. Ac yna ycarcharȣyt owein goch. ac ygoresgynnaȣd llywelyn gyfoeth owein. adauyd. Y vlȣydyn honno y bu uarȣ mararet uerch vaelgȣn. gwreic owein ab rotbert. Ac yprynȣyt y gloch uaȣr ynystrat fflur ytrugein adȣy vorc arbymthec arhugeint adȣy vu. Ac ynylle ydrychafȣyt ac y kyssegrȣyt ygan escob bangor. Acyna amgylch diȣed haf y bu uarȣ thomas walis escob mynyȣ. Y vlȣydyn rac ȣyneb ydoeth Etwart uab Henri urenhī Jarll kaer llion yedrych y gestyll ae dired yggȣyned. Ac yna ydoeth dylyedogyon kymry att lywelyn ab gruffud wedy y hyspeilaȣ

1253–6.

oerydit ae keithiwaϑ. amenegi yngϑynuanus bot yn well gantūt eullad ynryfel dros y rydit. no godef y fathru gan estronyon drϑy geithiwet. A chyffroi aorruc llywelyn ϑrth y dagreuoed. am eu hannoc ϑynt ae kyghor kyrchu y beruedwlat ae gorefkynn oll kynn penn yr ϑythnos achyt ac ef Maredud uab rys gryc Ac odyna y kymerth veironnyd idaϑ ehun. Arrann aoed eidaϑ etwart o geredigyaϑn ef ae rodes y vardud ab owein. a Buellt gyt ahynny. Athalu y uaredud ab rys gryc y gyfoeth gan ϑrtlad rys y nei oe gyfoeth. arodi y kyfoeth y uaredud uab rys heb gynhal dim idaϑ e hun or tired gores|kynn oll eithyr clot agobrϑy. Ac odyna y goresgynnaϑd werthrynyon y gan rofer mortymer yny laϑ ehun. Ac yna y kyffegrϑyt yr athro rys o gaer riϑ y gan y pab ynescob ymmynyϑ. Y ulϑydyn rac ϑyneb ykyrchaϑd llywelyn uab grufud. Amaredud uab rys. amaredud uab owein. allawer o dylyedogyon ereill y gyt ac ef y gyuoeth gruffud abgϑennϑynϑyn. * ac y goresgynnaϑd oll eithyr castell ytrallϑg garan o dyffryn hafren ac ychydic o gareinaϑn. Adistryϑ aϑnaeth gastell bydydon. Ygkyfrϑg hynny ykynnullaϑd rys uychan uab rys mechyll aoed ynlloegyr ardehol. diruaϑr borth achedernit o varϑneit a marchogyon lloegyr ygyt ac ef. Ac y doeth hyt ygkaer vyrdin. Ac odyna yn ϑythnos y fulgϑyn y duc hynt y dinefϑr A gϑedy dyuot ymyϑn yr castell y delis y castellϑyr ef. a chyrchu aϑnaeth^ant y llu adala y barϑneit armarchogyon urdolyon. A llad mϑy no dϑy vil or llu Ac yna y kyrchaϑd y tywyssogyon dyfet Adistryϑ aϑnaethant gastell aber torran. A llan ystyffan ac arberth ar maen clochaϑc allosgi y dref ar trefyd Yulϑydyn rac ϑyneb y goresgynnaϑd llywelyn ab gruffud gemeis. Ac y kymmodes Varedud arys

1256–8.

vychan y nei. Ac odyno yngyfun y kyrchaſſant drẏef drẏaeth. ac y brẏiwaſſant y caſtell. Ac odyno y kymeraſſant uaredud ab owein ygyt ac ỏynt. Ac y kyrchaſſant ros. ac y llofgaſſant y wlat oll eithyr haỏlfordd Ac odyna yd hỏylaſſant y wlat vorgan A gỏedy gorẏeſgyn achael caſtell llan geneu ydymhoelaſſant adrẏef. wedy llad llaỏer adala ereill. Ac yna y bu uarỏ maelgỏn Jeuanc. ac y cladỏyt ynyſtrat flur. Y ulỏydyn honno amgylch gỏyl ueir yn aỏſt. ydeuth Henri vrẏenhin a | allu maỏr gantaỏ hyt yn teganỏy. Ac yno ytrigyaỏd hyt ỏyl veir ymedi. Ac yna yd ymchoelaỏd y loogyr. Ynyr amſer hỏnnỏ y llofges eglỏys lan badarn vaỏr. Ac y kymydaỏd llywelyn ab gruff"d. agruff"d ab madaỏc Ac ygyrraỏd gruffud ab gỏennỏynỏyn ar dehol oe gyfoeth. Y vlỏydyn rac ỏyneb yrodes kynnulleitua odylyedogyon lỏ ffydlonder y lywelyn ab gruf"d gan boen yſgymundaỏt. Ac ny chetỏis Mared"d * ab rys y llỏ hỏnnỏ. Damyn mynet ynyerbyn yn aghywir. Ulỏydyn honno y bu teruyſc yn lloegyr yrỏg yr eſtronyon amgylch gỏyl Jeuan vedydyỏr. Y ulỏydyn honno ydaeth dauyd ab gruf"d. A maredud ab owein. a Rys vychan. a Rys mechyll y ymdidan a Maredud abrys. ac aphadric dyſ*aes* ~~dyſỏff~~ ſynyſgal y brenhin ygkaer vyrdin hyt yn emlyn. pan welas maredud aphadric ygỏyr ereill. torri kygreir aỏnaethant ae hachub. Ac yna yllas padric. a llaỏer o varchogyon aphedyt y gyt ac ef. Yndiwed vlỏydȳ honno y mordỏyaỏd henri vrenhin yymdidan abrenhin ffreinc.

Trugein mlyned adeucant amil oed oet criſt. pan aeth llywelyn ab gruff"d yvuellt. A dỏyn Buellt oll y gan roſer mortymer eithyr y caſtell. Ac odyna drỏy ymdeith ardraỏs deheubarth heb wneuthur drỏc y neb ydymchoelaỏd y ỏyned. Ac yny lle y

1258–60.

kauas góyr llyóel^yn^ ogyrch nos heb un ergyt ymlad gastell buellt. Agóedy dala y castellóyr achael y meirch ar arueu. ar dotrefyn ar yspeil oll. y distryóassant y castell. Ac yna ydoeth owein ab maredud o eluael y hedóch yrarglóyd lywelyn Y vlóydyn rac óyneb y bu uaró gólad^ns^ verch rufud ab llywelyn. górreic yr arglóyd rys ab rys mechyll. Ac yna am galan gayaf y bu uaró owein uab Maredud arglóyd kedewein. Y vlóydyn rac óyneb y bu uaró iarll clar. Y ulóydyn honno amgylch ~~amgylch~~ góyl andras y doeth rei o gyghor góyr maelenyd yr castell newyd aoed y rofer mortymer ymmaelenyd. Agóedy dyuot y myón dóyll y lladassant yporthoryon Ac y dalyssant howel ab Meuruc aoed gónstabyl yno. ae wreic. ae veibon. ae verchet. A menegi hynny aónaethant y synysgal a chónstabyl yr arglóyd lywel^yn^. A brysyaó aoruc yrei * hynny yno y losgi y castell. A phan gigleu y dywededic rosser hynny. Dyuot aónaeth adiruaór gedernit yn borth idaó hyt y dywededic gastell. a phebyllyaó o vyón y muroed ychydic o dydyeu. A phan óybu lywelyn hynny kynnullaó llu aoruc adyuot hyt ymmaelenyd. achymryt górogaeth góyr maelenyd. Agóedy ennill deu gastell ereill. rodi kennat aónaeth y rofer mortymer yymchoelut drachefyn. Ac ynteu dróy arch góyrda brecheinaóc aaeth y vrecheinaóc. A góedy kymryt górogaeth y wlat ydymchoelaód y óyned. Y ulóydyn rac óyneb y kyrchaód ion ystrog ieuanc aoed vaeli ygkastell baldwin gyrch nos adiruaór lu gantaó ardraós keri. achedewein. A góedy kynnullaó diruaór anreith o honaó ymchoelut aoruc drachefyn A phangigleu y kymry hynny y ymlit aónaethant. allad ydyd hónnó or saeson móy no deudeckant yróg ar ymeyssyd. ac yn yscubaór aber miól Ac yny lle wedy hynny y

1261–3

Nosges Jon ystrog yr ysculbaór achaós y Nadua honno. Ac ychydic wedy hynny y Nas ykymry yn ymyl colunóy. Ȳr amser hónnó ydoed Edwart yn ymdeith ardal góyned. ac ynNosgi rei or trefyd. Agóedy hynny ydymchoelaód y loeger. Ac yna o annoc y kythreul ydymedewis dauyd. achedymdeithas Nywelyn y vraót. Ac ydaeth y loegyr arei oe aruoNwyr y gyt ac ef. Aramser hónnó y kysodes baróneit Noegyr arei o ieirN y gyt ar kymry ynerbyn Etwart ar estronyon. ac aruaethu eugórthlad oc eu plith ac oholN loegyr adarestóg y dinassoed kedyrn onadunt. A distryó y kestyN. a Nosgi y Nyssoed. Ac yna y distrywaód Nywel*n y kestyN aoed yggóyned yny gysoeth. Nyt amgen deganóy. a chaer faelan. A gruffud ab góennóynóyn a distrywaód castelN yr óydgruc. Ȳ ulóydyn rac óy*neb y bu gouadóy deruysc y rós Henri urenhin ac etwart y uab. Ae kymhorthóyr or neiNtu. Arieirn arbaróneit or tu aran. Ac yn hynny y doeth hyt ymmaes leos brenhin Noegyr. abrenhī yr almaen ae deu vab. wedy ymmaruoN y gyt ar dala y JeirN ar barwneit. aoedynt yn mynnu kyfreitheu adeuodeu da Noegyr. Ac eissoes y dyghetuen aymchoelaód yny górthóyneb. Kanys y JeirN arbaróneit adelis yno y brenhined. A deu vab henri vrenhin. nyt amgen etwart ac etmwnt. A phump arhugein or barwneit pennaf aoed ygyt ac óynt. A Nawer or marchogyn bonhedickaf onadunt. wedy Nad móy no degmil o wyr y brenhined. herwyd ydywaót rei or góyr avu yny vróydyr Agóedy hynny o gyghor y geNygaód y ieirN vrenhin Noegyr gan garcharu yrei ereiN. Ȳ vlóydyn honno y trigyaód y kymry yn hedóch y gan ysaeson. A Nywel*n ab gruffud yn dywyssaóc ar holN gymry. Ac yna y bu uaró Nyóel*n ab rys ab maelgón yr óythuet dyd or ystóyN. Ȳulóydyn rac óyneb duó

1263–4.

ieu kyn góyl y dzindaót y diegis etwart uab Henri vzenhin o garchar ſimónt mónfozd o gaſtell henfozd dzóy yſtryó roſer moztymer. A góedy hynny y kynnullaód edwart diruaózz lu o ieirll abaróneit amarchogyon aruaóc. ynerbyn ſimónt mónfozd ae gyt aruollwyz. A duó maózth neſſaf wedy aóſt y doethant y gyt hyt ym maes eſſam. A góedy bot dareſtóg y vzóydyz y rygtunt allad llawer o bop tu y dygóydaód Simónt mónfozd ae vab. a lluoſſogróyd oz rei ereill. Y ulóydyn honno vis maózth y bu uaró maredud ab owein. yn llan badarn vaózz. ac y cladóyt yn yſtrat fflur. Ac yna ydetholet ypedwyzyd clemens yn bap. Y vlóydyn rac óyneb y dihegis deu vab Simónt mónfozd o garchar y bzenhin. A góedy kadarn*hau caſtell kelli ózda. o wyz ac arueu ac ymbozth. Mozdóyaó aónaeth y freinc y geiſſaó nerth y gan y kereint ae kedymdeithon. A phangigleu henri urenhin hynny. kynnullaó diruaózz lu aozuc o holl loegyz y ymlad arcaſtell. wedy góyl ieuan vedydyózz Ar caſtellwyz yn ózaól a gynhalaſſant y caſtell hyt nos óyl thomas eboſtol. Ac yna oeiſſeu ymbozth yrodaſſant y caſtell. dzóy gael o honunt y heneideu. ae haelodeu. ae harueu yn ryd. Y ulóydyn rac óyneb yd ymaruolles llywel^yn ab gruf^ud. a iarll clar Ac yna y kyzchaód y iarll lundein adiruaózz lu gantaó. A thróy dóyll y *bózz*geiſſeit y gozeſgynnaód y dzef. A phangigleu henri vzenhin ac etwart y vab hynny. kynnullaó diruaózz lu aorugant achyzchu llundein ac ymlad ahi. A thróy amodeu kymell y iarll ar bózzgeiſſeit y ymrodi udunt. A góedy hynny duó góyl galix*te* bab y ffuryfhaóyt hedóch y róg henri vzenhin allywel^yn ab gruf^ud dzóy octo bonus legat ypab yngymodzodózz yrygtunt ygkaſtell baldwin. A thros y kyfundeb hónnó ydedewis llywel^yn ab gru^fud yzbzenhin degmil arhugeint o uozceu o

1265–7.

ysterligot. Arbrenhin agenhataod idao ynteu gorogaeth holl varoneit kymry. ac ymgynhal or baroneit yr eidunt y danao ynteu byth. Ac eugalo yn dywyssogyon kymry. o hynny allan. Ac yntystolyaeth ar hynny y kynhalyaod y brenhin y siartyr ef y lywel^yn o gytsynnedigaeth ac |y| etiuedyon yn roymedic oe inseil ef. ac inseil y dywededic legat. A hynny a gadarnhawyt o aodurdaot ypap. Yny vloydyn honno y llaadaod charlas vrenhin cisil corradin wyr ffredric amheraodyr a mab ffredric ymyon broydyr aruaes y poyl. Yuloydyn honno y darestygaod fodan babilon dinas antiochia. goedy llad y goyr argorraged adiffeithao golat armenia ac eu doyn y geithiwet Yuloydyn rac oyneb y bu uar^o gronо ab eidnyuet. a Joab abat ystrat flur. Yuloydy racoyneb ymis racuyr y bu uaro gruf^"d ab Madaoc uychan y vraot. Ac y cladoyt yn llan egoestyl *

Oeg mlyned a*th*hugeint Adeucant a mil oed oet crist pan uu varo maredud ab grufud arglloyd hirvryn trannoeth o duo goyl lucy wyry ygkastell llan ymdyfri. ac y cladoyt yn ystrat flur. Yuloydyn honno y gorefgynnaod llywel^yn ab gruffud gastell gaer filij Yny uloydyn honno y bu uaro Llowys vrenhin freinc ae vab. a legat ~~y gyt~~ ygyt ac ef aryford yn mynet ygaerussalē Ar looys honno yssyd sant enrydedus yny nef. Yvloydyn racoyneb y whechet dyd oedy aost y bu varo Maredud ab rys gryc ygkastell y dryslloyn. Ac y cladoyt yny ty goynn rac bron yr allaor vaor. Ympenn teir oythnos goedy hynny y bu uaro rys Jeuanc uab Rys Mecyll ygkastell dinefor. ac y cladoyt yntalyllycheu. Yny vlydyn rac oyneb y bu uaro henri vrenhī duo goyl fjlie wyry goedy goledychu wythnos. amis. ac vn vloydyn arbymthec adeugein. Ac y cladoyt yny vanachlaoc neoyd yn llundein. A

1267–72.

gȯedy ef y gȯledychaȯd y mab hynaf idaȯ. A gȯeithretoed hȯnȯ yſſyd yn yſcriuennedic ynyſtoryaeu y brēhined. Y ulȯydyn honno gȯyl ſein denis yd etholet y decuet gregorij bap. Y vlȯydyn rac ȯyneb yd atueraȯd owein agrufud veibon maredud ab owein y kymȯt perued ygynan y braȯt. amgylch gȯyl veir y canhȯyllEu. Y vlȯydyn rac ȯyneb amgylch y paſc bychan y goſȯyaȯd llyȯelyn ab gruffud gaſtell dol vorȯyn. A dyvynu aorȯuc attaȯ ruffud ab gȯennȯynȯyn. ac ymliȯ ac ef amy tȯyll ar aghyȯirdeb aȯnathoed idaȯ. A dȯyn y arnaȯ arȯyſtli atheirtref ardec o gefeilaȯc yſſyd tu draȯ ydyfi yn riȯ helyc adala owein y mab hynaf idaȯ ae dȯyn y gyt ac ef hyt yggȯyned. Y ulȯydyn honno y gȯnaeth y decuet gregori bap. kyffredin gȯnſli yn liȯn duȯ kalan mei. Y ulȯydyn hoñ duȯ ſul gȯedy duȯ gȯyl veir yn aȯſt y kyſſegrȯyt ynllundein Etwart uab y pedwyryd Henri ynvrenhin yn llOegyr. Y ny ulȯydyn honno amgylch gȯyl andras * ydanuones llywelyn genadeu at ruffud ab gȯennȯynnȯyn hyt ygkaſtell y trallȯg. Ac ynteu ae haruolles ȯynt yn llaȯen ac ae duc yr caſtell. ac ae porthes ynanhȯyl. Ar nos honno ydaeth ef y amȯythic ac y gorchymynnaȯd yr caſtellwyr attall y kenadeu yg karchar. A phan gigleu y tywyſſaȯc hynny kynullaȯ holl gymry aȯnaeth y ymlad ar caſtell. A gȯedy dyuot yno ae lu yrodes y caſtellwyr idaȯ y caſtell. A gȯedy rydhau ohonaȯ y kaſtellwyr ar kenadeu y llOſgeſ y caſtell hyt y llaȯr. Ac odyna y gorefgynnaȯd holl gyuoeth grufud ab gȯenȯynȯyn heb ȯrthȯynebed. ac y goſſodes y ſȯydogyon ehun ynyr holl gyfoeth. Y ny vlȯydyn honno y bu gyfnewit deu gymȯt y rȯg kynan arys ieuanc Ac y deuth pennard y gynan ar kymȯt perued y rys vychan. Y vlȯydyn rac ȯyneb ychydic ar ieu kychafel y goſſodes Etwart vrenhin gȯnſli yn

1273–5.

llundein. Ac yna y gossodes ef gossodeu neôyd ar yr holl deyrnas. Yny ulôydyn honno yny pymthecuet dyd o aôst. y bu uarô ab maredud ab owein. ac ycladôyt ynystrat fflur geirllaô y dat. Yulôydyn honno amgylch gôyl veir ymedi y deuth etwart urenhin o lundein hyt ygkaer leon Ac adyuynnaôd attaô lywelyn ab gruff"d tywyssaôc kymry y wneuthur idaô gôrogaeth. Artyssaôc adyfynnaôd attaô ynteu holl varôneit kymry. Ac o gyffredin gyghor nyt aeth ef at y brenhin. o achaôs vot y brenhin yn kynhal y ffoodron ef. Nyt amgen dauyd ab gruffud. A gruffud ab gôennôynôyn. Ac orachaôs hôñô ydymchoelaôd ybrenhin ynllidyaôc y loegyr. Ac ydymchoelaôd llyôel^yn y gymry. Yulôydyn hono yr ôythuet dyd oôyl veir ymedi y crynaôd y daear ygkymry amgylch aôr echôyd. Yulôydyn honno y mordwyaôd Emri uab simônt mônford. ac elianor ychwaer tu agôyned. Ac ar yr hynt honno y delit ôynt y gan porthmyn haôlfford. Ac y hanuonet ygkarchar Etôart vrenhin. Ar elianor honno a gyme*rassei Llyôelyn ynôreic priaôt idaô drôy eireu kyndrychaôl. A honno drôy wedieu ac annoc Innossens bap abonhedigyon lloegyr arydhaôyt. Ac yna y gônaethbôyt priodas llywel^yn ac elianor ygkaer wynt. ac etwart vrenhin lloeger yncosti y wled ar neithaôr ehun yn ehalaeth. Ac oreilanor honno ybu y lywelyn verch aelôit gôenllian. Ac eilanor a vu uarô y ar etiued. ac y cladôyt ynllan vaes ymmon. Ardywededic wenllian wedy marô y that a ducpôyt ygkeithiôet y loegyr. Achyn bot ynoet y gônaethpôyt yn uanaches oe hanuod. Ac emri arydhaôyt o garchar y brēhin. ac aduc hynt y lys rufein. Y vlôydyn racôyneb yd anuones yr arglôyd lywel^yn mynych genadeu y lys y brenhin wrth furfaô tagnefed y rygtunt. ac ny rym-

1275–6.

hæôd idaô Ac yny diwed amgylch gôyl ueir y kanhôyllеu y gossodes y brenhin gônsli ygkaer wyragon. Ac yno ydansodes trillu ynerbyn kymry. Vn y gaer lleon ac ef ehun yny blaen. Arall y gastell baldwin. ac yny blaen iarll Lincol. a rosser mortymer. Y rei hynny adodes gruffud ab gôenôynôyn ygoresskyn oe gyfoeth agollassei kynno hynny gan attal yr brenhin gedewein acheri agôerthrynyon abuellt. Ac yna ygoressgynnaôd iarll henford vrecheinaôc. Y trydyd llu aanuones y gaer vyrdin acheredigyaôn. Ac yny blaen paen uab padric dysaôs. Y ulôydyn rac ôyneb y kylchynaôd iarll lincol. a rosser mortymer gastell dol vorôyn. Ac ympenn ypytheônos y kaôsant ef o eisseu dysôr. Y na ykysunaôd rys ab maredud. arys wyndaôt nei y tywyssaôc. a phaen uab padric. Llyôelyn y vraôt ahowel. arys gryc aadaôssant y kyuoeth ac aaethant y wyned at lywelyn. Rys abmaelgôn aaeth at rosser mortymer ac arodes darestygedigaeth yr brenhin ynllaô rosser. Ac yndiwethaf oll o deheubarth y kysunaôd Gruffud achynan veibon maredud ab owein allywel^yn ab owein ynei arbrenhī Ac uelly y darestygôyt holl deheubarth. yr * brenhin. Ac yna ydarestygaôd paen uab padric yr brenhin tri chymôt ovch aeron. Anhunyaôc. a meuenyd. ar kymôt perued. Ac ydaeth rys uab maredud. Arys wyndaôt. a deuuab varedud ab owein. ylys y brenhin y hebrôg. gôrogaeth allô kywirdeb idaô. Ar brenhin aoedes gymryt ygôrogaeth hyt ykônsli nessaf gan ellôg adref rys ab maredud. a gruf^d ab maredud. ac attal ygyt ac ef gynan abmaredud. arys wyndaôt. Ac yna ydodes paen lywelyn ab owein yn uab yg kadôryaeth o achaôs diffyc oet. Gôedy hynny yr ôythuet dyd oôyl ieuan y gônaeth rys ab maelgôn arpedwar barôn vry ôrogaeth yrbrenhin yny kônsli

1276–7.

ygkaer wyragon. Ȳvlȣydyn honno ȣyl iago eboſtol ydeuth etmȣnt vraȣt y brenhin aMu gantaȣ hyt yn Manbadarn. adechreu adeilat caſteM aber yſtȣyth aȣnaeth. Ac yna ydeuth y brenhin ae gedernit gantaȣ yr beruedwlat. achadarnhau Mys aȣnaeth ynyflīt odiruaȣr glodyeu yny chylch. Odyno y doeth hyt ynrudlan aechadarnhau hefyt o glodyeu yny chylch. athrigyaȣ yno dalym o amſer aȣnaeth. Ȳ ulȣydyn hōno duȣ ſadȣrn wedy aȣſt ydenkilyaȣd rys ab maelgȣn y ȣyned at lywel'n rac ofyn y dala or ſaeſon oed yn Man badarn. Ac yna y gorefgynnaȣd y ſaeſon y holM gyfoeth. Achyt ac ef ydenkilyaȣd gȣyr geneu yr glyn oM y ȣyned. ac adaȣ y tir aehydeu oM yn diffeith. A nos ȣyl vatheu ydaeth etmȣnt aphaen y loegyr. Ac adaȣ roſſer mulus yn gȣnſtabyl ynaber yſtȣyth ac y ȣarchadȣ y ȣlat. A thrannoeth gȣedy gȣyl ſeintynys ydymchoelaȣd rys ȣyndaȣt. achynan ab maredud o lys y brenhin y eu gȣlat. Ȳulȣydyn honno ȳdechreu y kynhayaf ydanuones y brenhin rann uaȣr oelu y von y loſgi Mawer or wlat adȣyn Maȣer oe hydeu. Agȣedy hynny y deuth Mywel'n at y brenhin yrudlan. ac yd hedychaȣd ac ef. Ac yna y gȣahodes ybrenhin ef y nadolic y lundein ac ynteu aaeth yno. Ac yno yrodes ywrogaeth yrbrenhin. Agȣedy ydrigyaȣ pytheȣnos * yn Mundein ydymchoelaȣd y gymry. Ac ygkylch gȣyl andras y geMygȣyt owein goch ac owein ab gruffud ab gȣenȣynȣyn o garchar Mywelyn. drȣy orchymyn y brenhin. Ac yna y kauaſ owein goch y gan lẏwlẏn y vraȣt oe gȣbȣl uod gantref Myyn. Ȳulȣydyn rac ȣyneb gȣyl etwart urenhin. yrodeſ etwart vrenhin ac etmȣnt y uraȣt elianor y kefnitherȣ merch ſimȣnt mȣnford y lywelyn ardrȣs yreglȣys vaȣr ygkaer ȣyragon. Ac yno y priodes. Ar nos honno y gȣnaethbȣyt y neithaȣr.

1277–8.

Athrannoeth yd ymchoelaȣd llywel^yn ac eilanoȥ yn llaȣen y gymry. Ẏ vlȣydyn rac ȣyneb y peris etwart vȥenhī ffuruaȣ mȣnei newyd. agȣneuthur y dimeiot ar ffyȥlligot yngrynyon. Ac uelly y cȣplaȣyt prophȣytolyaeth vyȥdin. pan dywaȣt ffuryf y gyfnewit aholltir. ar hanner avyd crȣn...

PEtwar ugeint mlyned adeucant amil oed oet crist pannuu uarȣ Rickert ogaer riȣ escob mynyȣ duȣ kalan ebȥill. Ac ynyle ynteu ydurdȣyt thomas beg ynescob. Ẏ ulȣydyn honno y bu uarȣ phylip goch y trydyd abat ardec o ystrat fflur. A gȣedy ef y bu abat Einaȣn seif. Ac ynoes hȣnnȣ y llosges y vanachlaȣc. Gȣedy hynny nos ȣyl veir y kanhȣylleu. y cant escob mynyȣ efferen ynystrat flur. A honno vu yȥ efferen gyntaf aganaȣd ynyȥ escobaȣt. Aduȣ gȣyl dewi rac ȣyneb ydeistedaȣd yny gadeir yn eglȣys vynyȣ. Ẏvlȣydyn racȣyneb y goȥesgynnaȣd dauyd abgrufud gastell penhardlec^h ȣyl seint benet abat. Ac y lladaȣd y kastellwyȥ oll eithyȥ rosser clifoȥt arglȣyd y castell. A phaen gameis. Ẏȥei hynny adelis ac agarcharaȣd. Ẏvlȣydyn rac ȣyneb gȣyl ueir y gehyded y goȥesgynnaȣd Gruffud ab Maredud. a rys ab maelgȣn dȥef aber ystȣyth arcastell. Ac y llosgassant y dȥef arcastell. Ac ydistrywassant y gaer aoed ygkylclch y castell ar dȥef dȥȣy ar*bet y heneideu yȥ castellwyȥ. O achaȣs dydyeu ydiodeiueint aoedynt ynagos. Ar dyd hȣnnȣ y goȥesgynnaȣd Rys ab Maelgȣn gantref penwedic A gruffud ab Maredud gymȣt mevenyd... 1278–82.

Benedicamus domino. Deo gracias.

Brut y Saesson.

Llyma weithyon dechreu brut y saesson ac maly cyledychassant.

Gwedy kadwaladyr vendigeit a goresgyn orsaesson ynys brydein. ynseith brenhinyaeth yrannassant or rei ybu yn gyntaf elly brenhin esex. yreil vu sellin brenhin sythsex. Trydyd vu edylbricht brenhin kent. Pedweryd vu Retwalt aoed vrenhin arvlaeneu Noegyr. Pymhet vu edwin brenhin nordhombyrlont. Chechet vu oswalt brenhin yrong trin athued. Seithuet vu oswi y vraỏt ynteu brenhin yr ysgottyeit ar ffichteit. Ac uelly ybu ynys brydein gan mlyned yn rannedic atheruysc weithyeu yryngthunt ehunein. gweithyeu ereill yryngthunt arbrytanyeit. Odyno. deng mlyned a deugeint ac wythcant oed oet crist pan wledychaỏd adewlff vab edylbrich. uab ermeric. vab octa. vab oric. vab heyngyst. ynol offa vrenhin ymars. gor auu arderchaỏc. ac aderestyngaỏd Nawer ovrenhinyaetheu. [1000] Yr adeỏlff hỏnnỏ avu gyntaf pennyadur osaessoṅ ar yr holl deyrnas. Ac avuassei esgob ar gaer wynt. Ac oachaỏs y volyanrỏyd ae brudder y kymhellwyt ef drỏy gyffredin gynghor yr holl deyrnas y wreika. Ef arodes decuet rann y deyrnas yreglwysseu. Ac ae breinyaỏd hyt na darestyngei nar eglwysseu nar prelatyeit eglwyssic yneb ryỏ wassanaeth. na threth na govyn yndragywyd. idaỏ y ganet tri meib.

Deudeng mlyned athrugeint ac wythgant oed oet crist. pan wledychaȣd alvryt yvab ef yr ieuaf wedy angheu y deu vroder hynaf. Ar alvryt hȣnnȣ avagyssit ygan leo bab. a gȣr Mythyraȣl oed. Ac ef gyntaf agauaf corȣn achyssegyr y gan leo bab. Ac am hȳny ydywetpwyt yvot ef yngyntaf pēnadur ar ydeyrnas. Ef adroes amryfaelyon lyvreu yn ffrangec. ac val hynn yrannei ef yamser. wyth aȣr arodei ef ynggwedieu a dysc ac ysgruthyr. wyth ereiM ylywodraeth y kor aedadleuoed. Ac wyth ereiM yny negesseu ehun arei y deyrnas. Yny gapel ef yd oed kannȣyM o bedeirrann arhugeint. ahonno aedysgei ef am ywassanaeth bop aȣr. Ef awnaeth kyfreitheu y saesson. Ac ef aberis y gymeint ohedȣch yny deyrnas apheri crogi modrwyeu arhyt yr heolyd arplassoed. ac nyt oed neb alauassei eukymryt. Hanner ydamweinyeu ef arda agassei yngysyaȣn arodei yr manachlogoed. Ae ardretheu arannei yndeu hanner. ar rann gyntaf a rannei yndeirrann. vn arodei y wassanaethwyr ehun. y MaM y weithwyr newydyon eglȣyssеu. Ardryded rann y aMtudyon ac y wyr dieithyr. Yr eil rann or ardretheu. arannei ef yn bedeir rann. Yrann gyntaf arodei ef yreidussyon. Yr * eil y vanachlogoed. Ydryded ram y ysgolheigyon ysgol. Y bedwared rann y eglȣyssеu tra mor. Ef aossodes ydegemeu ar kanuedeu yruuein ac y seint thomas or india drȣy sigillin esgob sarȣm yr hȣnn adugassei orindia Myaȣs ovein gȣerthuaȣr. Arann o brenn y groc a anuones ef yr brenhin gan varthin bab. Ef aadeilyaȣd manachlaȣc yn adelingia. Ac araM ynwintȣn. Ac araM yn yscafftȣn. yny Me ybu elgin y uerch ef yn abades. Idaȣ ef y ganet mab aelwit edward. Aphump merchet. vn onadunt avu amherodres. Yr eil avu vrenhines yn ffreinc.

872–

Y dryded a vu vrenhines yn yſcotlond. A dóy onadvnt avuant vanacheſſeu.

Ny vlwydyn anaó cant oed oet criſt. pañ wledychaó[d] edward uab alvryt. hónnó aorefgynaód denmarc. Is oed noe dat herwyd keluydyt. ac uóch noc ef herwyd gallu amedyant. Nyt aeth y ryuel eiryoet naorffei. ac idaó y ganet pum meib aphump merchet. Henweu ymeibyon oedynt. edylſtan. alvryt. Edwin. Edmónt. edryt. Ac edi y verch a rodes ef yn wreic y chyarlys vrenhin ffreinc. Adyſgu llythyr aberis ef yó veibyon. ac yó verchet. Ac odyna y peris ef yveibyon dyſgu llywodraeth eu teyrnaſſoed. ac yó uerchet y peris ef aruer o gogeil agóerthyt anytwyd. adyſcu nydu agwniaó udunt.

Gwedy hónnó y gwledychaód edylſtan y vab ynteu. yr hónn ag*aóſſ*oedit oorderchyat. Hónnó dewr ad*oeth* oed. Ac ef agymerth yndreth o wyned vgeinpunt oeur. athrychantpvnt o aryant. Ac ugein mil owarthec. Ac vn oechwiorryd arodes ef y vrenhin * norrdhómbyrlont. Agóedy maró hónnó. ef adareſtyngaód y hollgyuoeth idaó ehun. Achwaer arall idaó hild oed y henó. diruaór ythegóch. Agymerth hu urenhin ffreinc ynwreic idaó. hónnó aoruv ar wyr denmarc argóydyl aryſgottyeit. Hónnó adeholes Idwal vrenhin kymry. Achuſtennin vrenhin yſgotlont oc eu teyrnaſſoed. Chwe blyned arhugeint anaó cant oed oet criſt yna. Agóedy hynny ef ae gadaód óynt y wledychu drac[h] eukefyn. Ac adywaót mae móy ogonyant oed wneuthur brenhin no bot yn vrenhin. Namchwein oed uot hen uanachlaóc ynlloegyr nyſ teckaei yny oes ef. Ac ar nyſ anrydedaód ef o adeilyadeu ac anreithyeu ac adurn tec. Ef adyrchafaód mab y guſtennin vrenhin yſgotlont or bedydleſtyr.

Ac aedalyaȣd ȣrth vedyd ynarwyd tangnefed y ryngthunt. Ef avynnaſſei rei ac elret o winſeſtyr yn dywyſſaȣc arnadunt y dallu ef. Ac yna y dalpȣyt elret. ac yd anuonet y ruuein ȣrth y amdiffyn drȣy ger bronn y pab. Agȣedy tyngu ohonaȣ geyr bronn allaȣr bedyr. ef adigwydaȣd yr llaȣr. ac y rȣng dȣylaȣ y weiſſyon y ducpȣyt ef. ardryded nos ybu uarȣ. Ar edylſtan hȣnnȣ awledychaȣd vn vlȣydyn ar bymthec. ac agladwyt ymalmeſburi ..

Deugeint mlyned anaȣcant oed oet criſt. pan wledychaȣd edmȣnt uab edylſtan. hȣnnȣ agyuoethoges glaſgȣm. oanreithyeu diruaȣr ac enryded. Ac agadarnhaȣd y rod drȣy lythyr eureit. yny amſer ef y dechreuaȣd dȣnſtan goſſot grwndwal eglȣyſſeu. ac adeilyat gȣaſſanaethtei[duȣ] achynnullaȣ kovennoed o veneich. Ac ef avu gyntaf abat arnadunt. Ac oe gynnulleitua ef yd etholes llia ȣs o eſgyb ac abadeu yn eu kylch ogylch. * Ef adiwreidyaȣd oe deyrnaſ yn gȣbyl. gwyr denmarc anormanyeit. aphaȣp o wyr dieithyr. Ac idaȣ y ganet deu uab edwin ac edgar. Ef adiuethaȣd neb vn herȣr aelwit leoff. Hȣnnȣ wedy y chwechet vlȣydyn o deyrnaſ ybrenhin adoeth y blith kyfedachwyr y brenhin. duȣ gȣyl ſeint aȣſtin archeſcob. ar brenhin ae ruthraȣd. ac ae byryaȣd yr llaȣr. Ac ae kyfarſanghaȣd yngadarn. Ar herȣr yn dirgeledic adynnaȣd allys. Ac avrathaȣd y brenhin dan benn y vronn ynyvu varȣ. achaſtellwyr y brenhin ae dryllaſſant ynteu. yndrylleu man oll. Agȣedy yrei or kaſtellwyr diwed y brenhin. y gȣelas dȣnſtan drȣy groeſſanaȣl neidyeu. achellweiryeu kythreulic. Ac ynteu yny lle ayſgynnaȣd[ar] y varch. Ac avryſſyaȣd parth ar llys. Ac am hanner yfford y kyfaruu gennat ac ef. yn menegi idaȣ gȣbyl or gyfranc. Y brenhin hȣnnȣ awledychaȣd chwe blyned

ahanner. ac a gladwyt yngglafgóm. Ar dref y bu uaró ef yndi. arodet ynaluffen drofta6.

SEith mlyned adeugeint ana6cant oed oet crift. pan wledycha6d edryt y vra6t ef. Hónnó avu fant góar. ef aorchyvyga6d nordhymbyrlont. ac yfgotlont. ac aoffodes irricius yn vrenhin yn yfgotlont. Ynyr amfer hónnó y blodeua6d dónftan. aeweithredoed ageir yn yfgriuenedic. Na6 mlyned ahanner y góledycha6d. ac yngkaer wynt y cladwyt. Agóedy clybot odónftan ryglefychu y brenhin yngkaer wynt. dechreu bryffya6 aoruc ef parth ac yno. Ac val y byd wedy kymryt y hynt. ef a glywei lef yóch y benn yn dywedut. yna6r ykyfga6d edryt vrenhin ynyr arglwyd. Ac ynyr a6r y kigleu ef y llef. tara6 y varch aoruc yny vu varó. *

PYmtheng mlyned adeugeint a na6 cant oed oet crift. pan wledycha6d edwin. y mab hynaf y edmónt ieuanc. hónnó adirmyga6d kynghoreu y henafgóyr. athróy y uabolyon gynghoreu ehun. ymrodi y odineb aoruc ef. kanys y dyd y korónhawyt. ef aduc góreic. or genedyl. achyfneffaf oed hi ida6 ef. y gan y gór aepriodaffei. ac ae kynhalya6d pump mlyned rac ythecket. yr hónn adyma6d dónftan oe gamwely. ac aeduc hyt geyr broñ odo aoed archefcob yngkeynt. Ac ynteu ae deholes óynt elldeu hyt ynfflandrys. Ac aalltuda6d holl vyneich lloegyr. ac ae deholes. ac awnaeth manachla6c malmefburi. móy no deng mlyned athrugeint athrychant yn yftabyl meirch. Ac ny orffowyffa6d y drygyoni ef yny anuones kennadeu y dynnv eu llygeit o benneu yneb aganmoleynt dónftan. Crift hagen agyffroes callonneu y faeffon yny erbyn ef ae ordeirch. yny deholaffant y orderch or deyrnaf. a chymell y brenhin ar

958.

ffo drŷ avon demys. Pan vu uarŷ edwin vrenhin. ef agigleu dŷnſtan Nef y kythreulyeit yn Nawenhau. Ac ny orffowyſſaŷd ynteu o wedieu. yny adnabu ry uot y yſprayt ef yn ryd y ŷrthunt hŷy. Pedeir blyned y gwledychaŷd. ac yngkaer wynt y cladwyt ef.

PEdeir blyned arbymthec anaŷ cant oed oet criſt. Panwledychaŷd edgar braŷt edwin. yr hŷnn aatwnaeth drŷy gynghor pob peth or awnaethoed y vraŷt yn ennwir ac yn drŷc. Yny anedigaeth ef y kigleu dŷnſtan Nef engylyaŷl yndywedut. Tangnefed a vyd yn Noegyr trawledycho ymab hŷnn a thra vo byŷ dŷnſtan. Yr edgar hŷnnŷ awnaeth dŷnſtan yn benn ar * holl eſgyb Noegyr. Ac ae goſſodes yn archeſcob keint. Yny amſer ef nyt oed na herŷr na threiſſŷr. na Neidyr dan gel. nac yſpeilŷr ynyr holl deyrnas. o achaŷs y greulonder ef. Mein oed o gorff. adiruaŷr onerth. Ygaeaf ar gŷnnwyn y marchogei ef ar hyt y gwladoed y edrych barneu ymedyannuſſeit rac Nygru y gyfreith onadunt. Chwechan Nong aoſſodeſ ef yngkylch Noegyr yŷ hamdiffyn. Ef adileaŷd y bleidyeu o bop mann or deyrnas. Ef agymerth y gan Jdwal vrenhin kymry. trychant ovleidyev yn Ne y ardreth yganthaŷ yny teir blyned. Ac yny bedwared vlŷydyn. ef aadefaŷd Jdwal naellit kaffael mŷy onadunt ynyrholl gyfoeth. Nyt aeth haeach blŷydyn yny oes ef ymeith nat adeilyei uanachloc newyd. Ef arŷndwalaŷd manachloc bŷrng. torneu. aramſeu arwndwalaŷd neb vn gynghorŷr yr brenhin aelwit aelwyn. Brenhin prydein. abrenhinoed Nawer oynyſſed. aphump brenhin o gymry agymellaŷd ef arnadunt dyuot yŷlys. Ac yngkaer Nion arwyſc y peris ef udunt hŷy rŷyfyaŷ ymyŷn Nong. ac ynteu yn eiſted yny kŷrr blaen yr Nong. yn arwyd bocſach am y vudugolyaeth o achaŷs y glot y doeth y ymwelet

958–

ac ef. Ac y ganthaȣ^ef y dyſgaȣd y ſaeſſon kreulonder. adywalrwyd eu bryt ae medȣl. Ac y ganthaȣ y dyſgaȣd gȣyr fflandrys medalȣch corff. Ac y dyſgaȣd gȣyr denmarc ired. Ac yny diwed yd ennynnaȣd kythreul y vedȣl y garu gwyry gyſſegredic y griſt. A gwedy gȣneuthur ohonaȣ bechaȣt ahi ae gyhoedi. y dywaȣt dȣnſtan ȣrthaȣ. Ae beidyaȣ awney di kyhȣrd * aHaȣ prelat. athi heb ovynhau kyhȣrd agwyry gyſſegredic y duȣ. Ac aruthter agymerth y brenhin. Adygȣydaȣ ar draet dȣnſtan achyffeſſu ybechaȣt drȣy ediuarȣch ac wylouein. Ac erchi madeueint. Ar eſcob drȣy dagreu ae kyuodes. Ac arodes arnaȣ penyt ſeith mlyned. hyt nat arwedei ynhynny o amſer gorȣn am y benn. Ac vnprytyaȣ dwy weith pob wythnos. A gȣneuthur manachloc yn ſcaptȣn y werydon kyſſegredic y duȣ. A Hawer obetheu ereiH arodes arnaȣ ynbenyt. A gȣedy daruot idaȣ y benyt. ef aoſſodes yr eſcob y gorȣn am y benn yggwyd Huoſſogrwyd odywyſſogyon ac eſgyb. Ar mab agat or pechaȣt a delis yreſgob ȣrth vedyd. Ac ae gelwis edwart. Ac aedamunaȣd ynvab idaȣ. ef agauas mab owreic araH aelwit edmwnt. ac araH aelwit ethyldryt. Ac o orderch y kafas merch aelwit ſeint edith. vn vlwydyn arbymthec y gȣledychaȣd. Ac yn glaſtȣnn ycladwyt. A gȣedy y vot deng mlyned athrugeint yny daear. neb vn abat aberis ſymudaȣ y maen yar y bed. wrth oſſot y gorff ef ymyȣn y bed newyd. adarparyſſei ef y hynny. Ac ef agafas y corff yngyn iachet aphandodyſſit yny daear. Agȣedy na annei yn gyuan ynybed. ef aberis rannu y corff yn aelodeu. Ac yny He ef adineuaȣd ohonaȣ amylder owaet. Ar abat o ynvytrwyd aſyrthyaȣd yny dorres y vynȣgȣl. Ac yny aeth y eneit ohonaȣ. Yny amſer ef yrechtywynnaȣd Heufereu yſeint. yny debygei

y diwyllodron tir ar emyth y mae syr oedynt yn llathru.

PYmtheng mlyned athrugeint a naocant oed oet crist. pan * wledychaod edwart ieuanc. gor govunedus y duo achyffelyb yo dadaol greuyd. A gorchymun aoruc holl negesseu ydeyrnas yo vraot yr ieuaf ac yo lysuam. ac nyt edewis idao ehun. di eithyr henó brenhin. Ac ual y byd ef dyd gweith yndyuot yn vlin o hely fford lys y lysuam y doeth. A honno o achaos mynnv o honei goledychu oemab ehun arodes idao diaot o wenóyn. ac ynteu yn reibyedic ae llewas ac avu uaró. A gwyr y lys ae cladaod. Ac ar y ued yn vynych y disgynnei leuueroed o nef. Ac yndiwed y vywyt y dywaot ef y geiryeu hynn. duw awledychaod teir blyned ahanner.

Un vlwydyn eissyeu o bedwar ugeint anaocant oed oet crist. panwledychaod edylffryt y vraot ef. mab yr eil wreic yw dat ef. hónno pan oedit yny vedydyao abissaod yny bedydlestyr. ac alygraod y rinwedeu. Yna y dywaot dwnstan anwyboduf vyd hónn. Deng mlwyd oed pan rygigleu rylad y vraot ef. A dechreu llefein ac wylao aoruc. achyffroi yvam yn gymeint ar lit ac y maedaod hi euo ar tapreu kóyr. kanyt oed wialen genthi. yny aeth y eneit haeach ohonao. Ac oachaos hynny kyn aruthret uv ganthao y tapreu ohynny allan. ac naf diodefei e | vyth eugoleuhau rac y vronn oevod. Aphan oed feint dónstan yndodi y goron am y benn. ef adywaot. Hynn adywaot yr arglwyd. ny dileir pechaot dy greulaon vamdi. naphechaot y gwyr a gystwng vuant yng kynghor yr ennwir honno heb diruaor ellyngedigaeth gwaet ykitwladolyon. Ac amhynny ef adao drygyeu ar genedyl y saesson ar ny

doeth eirioet eukyfryd. y hónn[d] y bu dai meib. nyt amgen. edmónt ystlys hayarnaál. Ac alvryt. a seint edwart. Ac ef agymerth ynwreic idaó em verch Risiart. y tywyssawc kyntaf o * normandi. Rollo hagen avu gyntaf tywyssaóc arnormandi. Ac y hónnó y bu uab aelwit wiliamlwngysper. ac y hónnó y bu uab Risiart tat em. Ac y hónnó y bu vab Risÿart arall. Ac yhónnó ybu ueibyon ytrydyd Risÿart. a Robert. Ac yrrobert hónnó y bu uab gwilym bastar y enó. o orderch aelwit arlot. ac deduoli agafas dróy lys Ruuein. Ac uelly yroed seint edwart agwilym bastart yngevynderó. ac yngyverdyró. Póy vlyned arbymthec arhugeint y gwledychaód. Ac ynagyntaf y doeth yswein yr tir. Ac anreithyaó allosgi agoresgyn ywlat yngóbyl aoruc.

Ap vlóydyn arbymthec amil oed oet crist. pan wledychaód edmónt ystlys hayarn góedy maró swein. Ar edmónt hónnó aryuelaód pvmweith yn erbyn kaóntónbrenhin denmarc. Ac ae gyraód o loegyr ef agwyr denmarc. Ac ynebrwyd yny vlwydyn nessaf wedy hynny y doeth y borthloed santwich adiruaór lÿghes ganthaó. Yr edmónt hónnó avu rymmus ac anueidraól y bóyll. ac aruodedic a budugaól yn ymladeu. ac idaó ybu uab aelwit edwart. yr hónn affoes ywlat hógari wedy maró y dat. Ac yna y priodes ef chwaer brenhin hóngari ynwreic idaó. Ac y bu idaó ohonai edgar ethlinger. A margaret góreic moilcólóm brenhin prydein. Ac edmónt. achristyn vanaches. Agóedy daruot y ryuel diwethaf. ef agysunaód edmónt ystlys hayarn achaóntón. Ac arannassant loegyr y ryngtunt dan yramot hónn. Póy bynnac avei uaró yngyntaf onadunt. kymryt orllall llywodraeth y deyrnas ogóbyl. Agwedy góneuthur yr amot aegadarnhau y gan holl wyrda lloegyr. Ac

1016.

ympenn ymis wedyhynny y bu uarǒ edmǒnt yn ryt ychen. odǒyll edrig larll henffoid dıǒy weithıet y vab ef. ac y cladwyt ygglaſtynbyıi. *

Gwedy hǒnnǒ y gǒledychaǒd caǒntǒn. bıenhin denmarc alloegyı allychlyn. A hǒnnǒ apıiodes em yıhonn avuaſſei wreic yetheldıyt. Ac ohonei y kauas hardecnǒt. aharallt harfǒıt o oıderch. Hǒnnǒ awledychaǒd ugein mlyned ahanner. Ac yngkaer wynt ycladǒyt. Yı hardecnǒt hǒnnǒ adifethaaǒd paǒp oı agytſynnyaǒd ac etdric iarll am angheu edmǒnt yſtlys hayarn. ac ǒynt yn menegi yhardecnǒt yı hynn awnathoedynt. ac ȳ tebygu kaffael ganthaǒ rodyon ac enryded. Ac ynteu aberis rǒymaǒ dwylaǒ athıaet etric iarll. am y vot yndwyllǒı ae vǒıǒ yn avon demys. A hǒnnǒ awledychaǒd dwy vlyned ahāner. Ac ynn lanuche y bu uarǒ.

Pymtheng mlyned arhugeint a mil oed oet criſt. Panwledychaǒd harfǒıt. Hǒnnǒ adeholes em y lyſvam ac alvıyt ac edwart ymeibyon oı ynys. A phedeir blyned aphedwar mis y gwledychaǒd.

Wyth mlyned adeugein amil oed oet criſt. pann wledychaǒd hardecnǒt. hǒnnǒ a vu kynhaelet. ac y gwnai bedeir gweith ynydyd vıenhinaǒl wled. kanys gwell oed ganthaǒ adaǒ oı gwahodwyı yı anregyon heb ytreulyaǒ no deiſſyfu onadunt anregyon avei vǒy. A gǒedy marǒ hǒnnǒ yd anuones y ſaeſſon yn ol alvıyt y mab hynaf yeldıyt hyt yn noımandi yǒ rydhau y gan wyı denmarc. Ac yntheu adoeth allawer oe genedyl oı noımannyeit ganthaǒ y loegyı. A phan welas gotwin larll kent maǒıdwyllǒı y deyınas hynny. dywedut aoıuc ef ǒıth wyıda lloygyı. ry dǒyn o alvıyt goımod o amylder noımanyeit y gyt ac ef. ac adaǒ udunt tiroed. A bot kenedyl gadarn dǒyllodıus yn

1017—

* bennaduryeit ar ysaesson. Ac yna y perit eu dala oll ac eu rôymaô. Ac eu dodi y eisted. ac eullad pobnaô. adianc y decuet. Ar degôm adihengis a degemwyt eilweith yngiltffôrt. Ac am hynny y dywedassei myrdin. Degôm normandi aargyweda. Ac alvryt gwedyr dynnu y lygeit a dugant hyt yn eli. ac yno ybu uarô.

Wyth mlyned adeugeint a mil oed oet crist. pan anuones ysaesson kennadeu agôystlon y normandi. yn ol edward. ac erchi idaô dôyn ychydic or normanyeit ygyt ac ef. A duô pasc ydoeth yr tir. Ar dyd hônnô y coronhaôyt ef y gangilis archescob. A hônnô a vu gynhegaret ac na mynnei argywedu y dyn yny byt yr dielwet uei. Enryded a wnaei y baôp or deyrnas. ac ofynhau estraôn genedyl. Hônnô aprîodes edwin verch godwin chwaer harallt. Ac ef adeholes swein achost aguhudyssit am y dôyll gyt agodwin. Ac aedewis y wreic. A gôedy hynny o gynghor stigan escob kaer wynt y doethant drachevyn. Ac yd ymchoelaôd y vrenhines. Ac y deholes y brenhin Robert archescob keint. A holl ffreinc agynghoraffynt dehol rei ereill. Ac y gwnaethpôyt stigan yn archescob kaer geint. Ac y traethaôd y brenhin y vrenhines megys y wreic priaôt. Ac ny bu gyt ahi. ac ny bu hebdi. Yna y darestynghaôd siward tywyssaôc yscotlont or tu hônt y humbyr y vrenhin Hoegyr wedy llad machiot brenhin prydyn. Ar deyrnas honno arodes edwart y moilcôlym brenhin kômbyr oe chynnal ydanaô. Y chydic ydoed lei y siward hônnô no chaôr. Duô pasc mal ydoed y brenhin yn goronaôc yn eisted ar ybôrd yngwestymynstyr. ym ollwg aorûc y chwerthin. Athry*wyr owyr maôr aovynnassant idaô achaôs y chwerthinat. Ac ympenn talym yd attebaôd udunt ac ydywaôt. Seith kysgadur aoedynt yr ysdeucant

1048.

mlyned ynkyſgu areuhyſtlys deheu. Ar aȣhonn panchwerdeis i ydymchoelaſſant ar eu hyſtlys aſſu. Ac uelly y bydant bedeir blyned ar dec athȣugeint. Ac ynhynny o amſer ydaȣ hynn adywaȣt criſt. Kenedyl agyfyt yn erbyn kenedyl. atheyȣnas yn erbyn teyȣnas. A chyffro maȣȣ avyd ar ydayar. Ac yna ytrywyȣ nyt amgen haralt. ac eſgob ac abat aanuonaſſant kennadeu allythyȣeu arodyon att amheraȣdyȣ coȣſtinobyl. Haralt aanuones marchaȣc. Ar eſgob yſgolheic. Ar abat manach. Ar amheraȣdyȣ ae hanuones ȣynt att eſcob ykyfle ydangos udunt lle ydoed yſeith kyſcadur. Y groeguſſyon adyngaſſant ry gaffael onadunt y ganeuhendateu eu bot yn goȣffowyſ ar eu hyſtlys deheu. Aphann doeth y ſaeſſon yȣ ogof. ȣynt agat ar eu hyſtlys aſſȣ. Ac yny lle ydoeth pob peth oȣ adywaȣt. Pedeir blyned arhugeint y gȣledychaȣd. ac yn weſtymeſtyȣ ycladȣyt. Oet yȣ arglȣyd oed yna pump mlyned athȣugein a mil. A gwedy tyfu ywyȣtheu ae rinwedeu yn yȣ vnuet vlȣydyn ar bymthec oe varȣolyaeth pañdyȣchafȣyt y goȣff. y kaffat y gȣȣ ae wiſc yngyfan gyt adiruaȣȣ degȣch ac arogleu da. Yna ydoed godwin uab haralt tȣyllȣȣ megys gȣercheitwat ar ydeyȣnas a iuſtus. Ac mal ydoed yn moȣdwyaȣ y fflandȣys. ef aekymhellaȣd moȣaȣl tymheſtyl y noȣmandi. Ac yno y delit ef y ganwilym baſtyȣ. Ac ytyngaȣd ef ywilym baſtart pȣiodi y verch a chadȣ y deyȣnas gwedy edward. Agȣedy y ollȣng y toȣres y lȣ ac y tyngaȣd anudon. Kanys pan vu uarȣ edward y kymerth ehun ydeyȣnas dȣȣy * y gedernit ae genedyl. Ac am hynny trȣy dȣi achaȣs y llidiaȣd gwilym baſtart ȣȣthaȣ. vnoed amdilygeidyaȣ ohonaȣ alvȣyt bȣaȣt edward yn eli. Eil oed am dehol o edwin ae veibyon archeſcob keint arffreinc. Trydyd

1066–

oed amoreſgyn o honaw yn erbyn ylw yn angkyfreithyawl gallu ydeyrnas adylyei wilym baſtart y chaffael.

Ahwech mlyned athrugeint amil oed oet criſt. pandoeth gwilym baſtart ynerbyn harfwrt y ryuelu. Ac y lladawd ef. ac y cladwyt yn waltam. ac y coronhawyt gwilym baſtart ynllundein ygan archeſcob Jorwerth duw ſadwrn amgylch diwed miſ hydref. Hwnnw aragores o glot pob brenhin oevlaen kanys carwr tangnouedus oed ac vvyd yw dareſtyngedigyon. Achreulawn wrth wrthwynebedigyon. Ef aadeilyawd manachlawc y batail. atham. Idaw y ganet pedwar meib aphump merchet. Kyntaf mab avu idaw Robert korteis. Eil vu gwilym goch. Trydyd vu Richart avu uarw yn uab. Pedweryd oed henri yſcolheic. vn oe verchet oed attal gwreic iarll blaes. Y Roppert ymab hynaf idaw yd edewis tref y dat yn normandi. Y wilym goch yd edewis lloegyr yr hwnn aennillwys ef oe gledyf. Y henri yd edewis yholl dryſor ae ſwllt. Y chwechet vlwydyn oedeyrnas y kymerth gwrogaeth moilcwlym brenhin prydein yn aber nithi ymprydein. Ac yd ymchoelawd y loegyr agwyſtlon o brydein ganthaw. vn ulwydyn arhugeint y gwledychawd. ac namyn vn vlwyd trugein oed pan vu uarw. ac y cladwyt yn tham.

Seith mlyned aphedwarugeint a mil oed oet criſt. panwledychawd gwilym goch y vab ef. A hwnnw aerlynawd gwrthwynebedigyon gyghoreu. * ac aymrodes ydretheu ac ymladeu. hael byrllafyawc athraws achreulawn oed. ac ny pharchei naduw nadyn. namyn treiſſyaw pawb. A mab maeth oed y lawffranc archeſcob ffreinc. Aphan vei varw ae eſcob ae abat. yny lle yd anuonit yſcolheic yr brenhin. y oreſgyn y holl da yr brenhin. ac ydodit ynteu yny le. Ef

1087.

adeholes anſel arch[efcob]kaer geint o achaȣs y angreiffta ȣ am y dȣc. Ac ef aannoges ac aganhoȣthwyaȣd yȣ Idewon y ymlad yn erbyn y criſtonogyon. If aoſſodes yn anniodefedic treth arhyt ydeyȣnas yny oȣuu dinoythi yſcrinoed yſeint ac yſpeilyaȣ y crogeu. athodi ykaregleu. If awahardaȣd yȣ holl helvaeu ar hyt ydeyȣnas. Roppert y vȣaȣt awyſtlaȣd idaȣ noȣmandi ar dengmil o voȣkeu pan aeth y gaeruſſalem. Ac yny lle y kynnicpȣyt idaȣ bȣenhinyaeth gaeruſſalem. ac nyſ mȳnaȣd. Mal ydoed gȣilym goch yn hely yny ffoȣeſt newyd. yny lle y diſtriwaſſei lawer oeglwyſſeu. y bȣathȣyt ef aſaeth y gan vnoe wyȣ ehun yn bȣȣ gȣydlȣdyn. Dȣy vlȣyd adeugeint oed ef yna. Atheir blyned ardec y gywledychaȣd. Ac ycladȣyt ynwyntȣn. yny lle nyt wylȣyt dim am danaȣ gan laȣenet oed gan baȣp y varȣ.

Qann mlyned amil oed oet criſt pan wledychaȣd henri uab gȣilym baſtart. Hȣnnȣ apȣiodeſ Mahalt verch y moilcȣlym bȣenhin pȣydein. o vargret vȣenhines. o honno y bu vahalt arall. yȣ honn avu wreic y henri amheraȣdyȣ. Agȣedy hynny y ieffrei iarll angȣiȣ. Ac ohȣnnȣ y kafas hi henri. yȣhȣnn avu vȣenhin gȣedy ſtephan vȣenhin. Yȣ henri hȣnnȣ adilygeidyaȣd Robert kȣȣteis * y vȣaȣt yngkaeȣ loew gȣedy y dyuot o gaeruſſalem. Ac ynteu adȣigyaȣd yn noȣmandi. A Roppert agladwyt yngkaer loeȣ. yn vlȣydyn arbymthec arhugeint y gwledychaȣd. ac yn rading y cladwyt.

A P vlȣydyn arbymthec arhugeint a Mil oed oet criſt. pan wledychaȣd ſtephan vab attalla verch gwilym baſtart. oiarll blays ydat yn erbyn y lȣ. Hȣnnȣ aweledychaȣd trȣy ryuel athȣallaȣt athȣueni tra vu vyw. Ac ynffauerſam y bu uarȣ. Ac y cladwyt yny lle yd adeilyaȣd ehunan.

1100—

Pedeir blyned ardec adeugeint achant amil oed oet crist pann wledychaȣd henri uab Jeffrei iarll angȣiȣ. ovahalt amherodres y vam. Hȣnnȣ agyffroes llawer o ryueloed ynerbyn ystyvyn vrenhin. athrȣy dangnefed yryngthunt y gatpȣyt y vrenhinyaeth yystyvyn yny vywyt. Agȣedy marȣ ystyvyn y doeth henri y loegyr. ac yd erbynnywyt yn llawen ac y corȣonhaȣyt. Hȣnnȣ aorȣesgynnaȣd y keyrȣyd ar kestyll aberchynynt ar ydeyrnas. Ac aȣrthladaȣd estraȣn genedyl. Ac awastattaaȣd yrhedȣch. Ac idaȣ y bu pum meib. a their merchet. Kyntaf vu gȣilym a vu uarȣ ynvab. Eil vu henri. aedat ae corȣonhaaȣd yny vywyt. Ac yny lle ef aaeth ynerbyn ydat. achynt y bu uarȣ noe dat. Y trydyd vu ieffrei. Ac ef ae de|dewis yn etiued idaȣ arthur ac elianor. Y pedweryd vu Richart. Pymhet vu Jeuan. Henri agymerth ydeyrnas drachevyn. ac awledychaȣd deir blyned arhugeint. Ac ydanaȣ ymerthyrȣyt seint thomas archescob kaer geint. dros vreint yr eglȣys. oet yr arglȣyd oed vnvlȣydyn ardec athrugeint a chant amil. Ac yn ffynnaȣn eurart ycladȣyt ... *

Wyth mlyned aphedwar ugein achant amil oed oet crist. pan wledychaȣd Richart y vab ef. hȣnnȣ yn yr eil vlȣydyn oedeyrnas a gadarnhaaȣd tangnefed y ryngthaȣ abrenhin ffreinc. ac aaeth achroes atheir llong ardec o longheu maȣr. atheir hȣyl ar bob llōg. achanllong ereill kyflaȣn. a dec galei adeugeint. tri rȣy vat pob un. Hȣnnȣ adelis amheraȣdyr cipryṡ. ac agauaf diruaȣr long aelwit dromȣnt. Ac aoresgynnaȣd llawer ogestyll. ar castell diwethaf geyr llaȣ babilon. Ac agauas seith mil o gamelot yn gyvyr bȣnn o da adeugein mil obaganyeit. Hȣnnȣ adelit ygandywyssaȣc aȣstrie. Ac aprynȣyt yr diruaȣr

1188.

ſomp o aryant. Ac ynydiwed y brathoyt o ergyt goenoynic orth gaſtell chalus. Agoedy y annobeithyao. ef arodes y deyrnas y Jeuan y vraot. Athraean y ſollt y iotto y nei. y deudecuet vloydynoe deyrnas y bu uaro. Ac ynffynnyaon eurart y cladoyt dan draet y dat.

YN vloydyn eiſſeu odeucant a mil oed oet criſt. pan wledychaod Jeuan uab henri uab yr amherodres. honno avoryaod arthur ieuanc y nei yn auon ſein. Ac aettellis elianor y choaer yny geidwadaeth ef a henri y vab. Ac am uot arthur yn etiued ar lawer o diroed yn teyrnaſ ffreinc. orth hynny y goyſſyaod phylip vrenhin freinc Jeuan vrenhin yo lys y atteb. Ac am nadoeth yduc racdao normandi. y honno y bu deuuab atheir merchet. Kyntaf vu henri. yr eil vu Richart. avu vrenhin ynyr almaen. Kyntaf or merchet vu iſobel avu wreic y vrederic amheraodyr ruuein. yr eil vu elianor goreic ſimont monffort. Y dryded vu Johan. * gwreic llywelyn uab Jorwerth tywyſſaoc kymry. Yr henri honno aorefgynnaod Jwerdon. Ac yny amſer ef ygwahardwyt lloegyr ygan innocens bap. am nat erbynnei ef ſtephan archeſcob keint goedy yethol ae gadarnhau yngyfreithawl. Ac y bu anuundeb yryngthao agoyrda lloegyr. Ac ydoeth lowys y mab hynaf y phylip vrenhin ffreinc y loegyr. Ac y rodet idao llundein allaoer o geſtyll. Oet yr arglwyd oed vnvloydyn arbymthec adeu cant amil. Y Jeuan honno awledychaod drosy diruaor deruyſc. vn vloydyn ar bymthec a phum mis. a phedwar niwarnaot. Ac yngkaer wyrangon y cladwyt.

A'R vloydyn arbymthec adeucant amil oed oet criſt pan goronhaoyt henri y vab ef yny nao

1199–

mlóyd. oarch walo lygat góz ſanteid agarei hedóch oed hónnó. y vlóydyn rac wyneb y bu y vzóydyz yn lincol y róng yſaeſſon ar ffreinc. Ac y gozuuwyt y ffreinc. Ac y delit Nawer oc eu baróneit. Ac yny moz ydelit yNu a dathoed ynbozth yz ffreinc. Ac y gónaeth lowys hedóch aNoegyz. ac yd aeth y ffreinc. A henri apziodes elianoz verch iarN pzouóns. Ac y ganet idaó ohonei mab aelwit edwart. Oet yz arglóyd oed yna vn ulóydyn arbymthec arhugeint. a deucant amil. A hónnó avu vyó óyth mlyned a thzugeint. A góedy hynny y ganet idaó edmónt avu iarN linceſtyz. Apheróz. alancaſtyz. Amerch aelwit margaret. aroet ynwreic y alexander bzenhin pzydein. Ahónnó awrhaód y henri vzenhin. y bymthecuet vlwydyn arhugeint oe deyznas. Yny amſer ef y bu ryuel y róng y ſaeſſon ar kymry. Ac y diffeithaód kymry oN hyt yngkaer Neon. Ac y góahodet ſimónt mónfozt y loegyz. Ac heb gadó cret ózthaó. Ac y Noſget ef. * Ac y deholet richart y bzaót hynaf yz bzenhin. Ac y Nas y tu hónt yz moz y gan ſimónt mónfozt. Henri awledychaód vn vlóydyn arbymthec a deugeint ac ugein niwarnaót. Ac avu uaró duó góyl edwart conffeſſoz. Oet yz arglóyd oed yna mil adeucant adeudec mlyned athzugeint. ac yngóeſt-meſtyz y cladóyt.

Teir blyned ar dec athzugeint adeucant amil oed oet criſt. panwledychaód edwart. Agóedy y dyuot o gaeruſſalem y cozonhawyt yn Nundein ygan Robert rulwardbi archeſcob keint. ac avu gardinal góedy hynny ynruuein. Yz edwarthónnó a gymerth elienoz merch bzenhin yz yſpaen. Ac ohonno y ganet idaó meibyō a merchet. ar meibyon oN avuant ueiró kynnoc eutat. dyeithyz ymab ieuaf aanet yny gaer yn aruon. edwart oed y enó. A Johan de acrys y

verch arodet y gilbert iarll clar. Ac y honno y bu gilbert arall. Merch arall idaw aelwit elizabed arodet y iarll henfford. Agwedy marw elienor y priodes y brenhin margaret chwaer brenhin ffreinc. Ac o honno ybu deu uab amerch idaw. hynnw adoeth y gymry ac aorefgynnawd y beruedwlat hyt ar gonwy a dyui. Ac agymerth gwrogaeth llywelyn uab gruffud tywyssawc kymry. Ac odyna drwy annoc dauyd brawt llywelyn y dechreuwyt ryuel duw ful y blodeu. Oet yr arglwyd oed yna vn ulwydyn aphedwar ugeint adeucant amil. Ac yna y doeth y brenhin y gymry a diruawr lu ganthaw. Agwedy llad llywelyn. y gorefgynnawd yr hollwlat ac ae kadarnhaawd ogestyll kedyrn. Ac eilweith y ryuelawd y kymry. Ac y detholassant * Madawc uab llywelyn yndywyssawc udunt. A hynnw yny diwed aymrodes yr brenhin. ac adarestyngawd eilweith y wlat yr brenhin. Ac y rodes y brenhin ytywyssogaeth y edwart y vab. Ac odyna gwedy marw alexander brenhin prydein. y tyfawd annuundeb y rwng yr yscottyeit am y deyrnas. Ac y doeth y norhamtwn ar|dal lloegyr aphrydein y hedychu y ryngthunt. Ac ogyffredin gynghor y gwnaeth ion baliol yn vrenhin. A hynnw awnaeth wrogaeth idaw yny castell newyd ar drin. Ac odyna y ryuelawd yn^y erbyn. Ac y gwnaeth llawer odrwc ar ardaloed lloegyr. Ac yny erbyn y doeth y brenhin ac y darestyngawd holl prydein. Ac y rodes y deyrnas ynllaw yr brenhin. Ac ydaeth ynteu yw gyuoeth or tu draw yr mor. Eilweith yr ryuelawd yr yscottyeit. ac ygwnaethant llawer odrygeu arnordhwmbyrlont. a llad allosgi ac anreithyaw. Ac ygorruu y brenhin arnadunt. ynydiwed y lladawd Robert y brus Ion ryt kwmin yneglwys y brodyr troetnoeth yndwnfrys. ac aymdyrchafawd ehun yn vrenhin. Ac yny erbyn

1284–

y Nuudaȣd edwart. ac ar yrhynt hoño y bu uarȣ yn ymyl kaer lyr. Oet yr arglȣyd oed yna. Seith mlyned athrychant amil. duȣ gȣyl thomas verthyr ybymthecuet vlȣydyn ar vgeint oe deyrnas. Seith mlyned athrychant amil oed oet crist. pan goronhawyt edwart y vab ef yn vrenhin. y chwechet dyd o galan maȣrth. hȣnnȣ abriodes Jsbel verch brenhin ffreinc. A gȣedy hynny y kyfodes yny erbyn ȣmfrei boȣn mab ȣmffrei aran. iarn * henfford. ar deu Rosser mortmer. a roger damri. a Jon giffart. a huȣ de andelei. ac arglȣyd bercklei. Ac y dalyassant ef ym morgannȣc. Ac ym merclei y merthyrwyt. ac yngkaer loeȣ y cladwyt. Ac vgein mlyned ygwledychaȣd.

Pymtheng mlyned adeugeint a thrychant amil oed oet crist. pan goronhawyt edwart yuab ynteu. hȣnnȣ aryuelaȣd arffreinc. Ac yny amser ef y delit brenhin ffreinc ac y ducpȣyt yngkarchar y loegyr. Hȣnnȣ godinebus oed. Ac vn vlȣydyn ardec adeugeint y gȣledychaȣd. Ac yn Nundein y cladwyt. Ac yny amser ef ybu deir marwolyaeth yn ynys prydein.

Vn vlȣydyn arbymthec athrugeint athrychant a mil oed oet crist. pan goronhawyt rikart uab edwart tywyssaȣc y wyr ynteu yn vrenhin. Y bedwared vlȣydyn oe deyrnas ef y kyvodassant kyffredin Noegyr ynerbyn eupennaduryeit ac eu harglȣydi. Ac y Nadassant archescob kaergeint Jaȣnsler y brenhin. A meistyr creuyd Jeuan vedydyȣr. hȣnnȣ oed drysorȣr yr brenhin yna. A Nawer owyrda erein. Y bymhet vlȣydyn oedeyrnas ef ycrynaȣd ydayar yn Noegyr ac yngkymry. Y chwechet vlwydyn oe deyrnas ef y bu y Nifeiryeint maȣr. mal ydoed anhaȣd traethu na dywedut awnaeth o drȣc ar draȣs Noegyr...

From Gwrtheyrn Gwrtheneu to King John.

O oes gȯrtheyrn gȯrtheneu hyt weith badȯn yd ymladaȯd arthur aehyneif ar ſaeſſon ac y gorruv arthur ae hyneif wythmlyned arhugeint a chant. Oweith badȯn hyt gamlan ⁝ dȯy vlyned arhugeint. O gamlan hyt varȯ maelgȯn ⁝ degmlyned. Ovarȯ maelgȯn hyt weith arderyd pan las gȯrgi a pharedur ⁝ ſeithmlyned. Orpan las gȯrgi aphared^ur^. hyt weith kaerlleon ⁝ naȯ mlyned. Oweith kaer lleon hyt weith veigen. pedeir blyned ardec. Oweith veigen yny aeth kadwaladyr vendigeit y ruuein ⁝ wyth mlyned adeugeint. Ogadwaladyr hyt offa vrenhin ⁝ wyth mlyned arhugeint achant. O offa yny loſges tan onef degannȯy yn oes owein vabmaredud ⁝ vgein mlyned. Or pan loſges y dywededic dan degannȯy hyt varȯ meruyn vrych ⁝ teir blyned ardec arhugeint. O veruyn yny las rodri y vab ⁝ ſeith mlyned arhugeint. Orodri yny dialaȯd anaraȯt y vab ef ⁝ teir blyned. Oweith conȯy. yny las meruyn vab Rodri : dȯy vlyned arbymthec. Ovarȯ meruyn hyt varȯ kadell vab Rodri ⁝ degmlyned. O varȯ cadell hyt varȯ anaraȯt : chȯeblyned. O anaraȯt yny aeth hoȯel vab kadell y ruuein ⁝ teirblyned arbymthec. Or panaeth howel yruuein yny vu varȯ : vn vlȯydyn eiſſeu o ugein. O varȯ howel hyt weith carno ⁝ ſeith mlyned. O garno hyt weith meibyon ſdwal ⁝ vn vlȯydyn. O weith meibyon idwal yny vu varȯ owein

vab howel da:˘ pedeir blyned arhugeint. O varó owein yny wledychaód cnut vab owein : ſeith mlyned arhugeint. O gnut vrenhin hyt vachawy yny orruu ruffud vab Hywelyn. ac y Has eſgob y ſaeſſon:˘ dóy vlyned adeugeint. Oweith machawy yny las gruffud:˘ naó mlyned. Or pandoeth criſt ygknaót hyt y vlóydyn honno. pymtheg mlyned adeugeint amil. Or pan las gruffud yny doeth góilym baſtard yr ynys honn:˘ pum mlyned. Ac vn vlóydyn arhugeint y góledychaód. O wilym baſtard yny las bledyn vab kynvyn:˘ ſeith mlyned. Ovledyn hyt weith mynyd carn:˘ chóe blyned. Gruffud vab kynan a rys vab teódór aorruuant yna ar * drahaearn vab karadaóc:˘ o weith mynyd karn ynylas rys vab tewdór:˘ teir blyned ardec. Or pan las Rys yny las góilym vrenhin coch:˘ ſeith mlyn^ed atheir ardec y góledychaód. Or brenhin coch. hyt varó caradaóc vynach:˘ pum mlyned arhugeint. O garadaóc hyt varó kadwallaón vab gruffud. ac y bu uaró Maredud vab bledyn:˘ wyth mlyned. Or pandoeth c'ĭſt ȳgknaót hyt y vlóydyn honno : teir blyned ardec arhugeint achant. a mil. Or pan las kadwallaón hyt pan dorres owein achadwaladyr aber teiui:˘ chweblyned. Orpan dorret aber teiui yny las y freingk yn tal moelvre:˘ vgein mlyned. Oymlad tal moelvre yny dalywyt y góyſtlon ygkoet keiryaóc:˘ wyth mlyned. Oymlad coet keiryaóc yny dorres owein achadwaladyr rudlan:˘ dóy vlyned. Orpan dorret rudlan yny vu varó owein:˘ pum mlyned. O wyl clemens hyt yn nos ynyt a blóydyn y bu varó cadwaladyr wedy owein. Or pan vu varó owein. yny anet Hywelyn vab Jorróerth dóy vlyned a hanner. Or pan anet Hywelyn yny las owein vab Madaóc ar ymlad góern yvinogyl:˘ pedeir blyned ardec. Or pan las owein vab madaóc hyt haf y góydyl. ſeith

mlyned. Y vlóydyn rac wyneb y bu vróydyr y coettaneu. Y dryded vlóydyn y bu uaró Rodri vab owein. O haf y góydyl hyt gaſteſſ paen pum mlyned. Y gaeaf rac wyneb y torres Hywelyn yr wydgruc. Dóy vlyned wedy kaſteſſ paen y bu varó gruffud vab kynan. Y vlóydyn góedy maró gruffud y bu varó d^{avy}d vab owein. Or pan vu varó d^{avy}d vab owein yny wahardwyt offerenneu dros loegyr achymry o annuundeb Je^{ua}n vrenhin ac yſtyſyn archeſcob keint: pum mlyned. Ar góahard hónnó a vu ſeith mlyned dros loegyr. a phump drof gymry. Yny vlóydyn neſſaf yr gyſſeuin vlóydyn ygóahardóyt yr offerēneu dros loegyr achymry: yd aeth Hywelyn vab Jorwerth. a howel vab gruffud y gyt a Jeuan vrenhin Hoegyr hyt yn ruuein * y daroſtóng y brenhin y Jeuan vrenhin Hoegyr. Nos wyl ſýmon a Judas yny vlóydyn honno y doeth yſtiwart Hys brenhin Hychlyn heralt pic oed y enó: achóech herólong ganthaó hyt yn Hann vaes. ac yſpeilyaó ydref ae Hoſgi. Ac y Has heralt pic ae oreugwyr. Y vlóydyn racwyneb yd aeth Jeuan vrenhin y Jwerdon. ac y doeth rondólff JarH kaer y degannóy yn erbyn Jeuan vrenhin.

The remainder of col. 1022 *and the whole of col.* 1023 *are blank.*

Cantreds and Commotes of Wales.

Dechreu contreuoed gwyned. ae chymydeu.

Kymωt infel kymωt prestan. kymωt rudlan.	Cantref.	Tegigyl.
kymωt colyan. kymωt Llannerch. kymωt ystrat.	Cantref.	dyffryn clωyt.
kymωt ruthyn. kymwt uch alech. kymωt is alech.	Cantref.	rywynyaωc
kymωt uch dulas. kymωt is dulas. kymωt ykr̲eudyn.	Cantref.	ros
kymωt Llan uaes. komωt kēmeis.	Cantref	Mon.
kymωt talebolyon. kymωt aberffraω.	Cantref.	Mon.
kymωt penn ros. kymωt rosvyzr.	Cantref.	Mon.
kymωt tr̲effryw. kymωt aber.	Cantref.	Arllechwed.

kymȣt uch konȣy.	Cantref. aruon.	
kymȣt is conȣy.		
kymȣt rifnot.	Cantref. Dinodyn.	
kymȣt ardudȣy		
kymȣt dinmael.	cantref. Llyyn	
kymȣt is clogyon.		
*Kymȣt cůmdinam.		
kymȣt eſtumaneyr.	Cantref. Meiryonyd.	
kymwt talybont.		
kymȣt kyueilaȣc.	Cantref.	Eryri.
kymȣt madeu.		
kymȣt uch meloch.	Cantref.	
kymȣt is meloch.		
kymȣt Llan gonȣy.	Cantref.	
kymȣt dinmael.		
kymȣt glyndyůdȣy		

Sȣmp kantrefoed çȣyned. xv. a ſȣmp y chymmydeu xxxvi.

Powys.

Kymȣt iaal.	Cantref.	Powys vadaȣc.
kymȣt yſtrat alun.		
kymȣt yr hop*.		
kymȣt berford.	Cantref.	
kymȣt wnknan.		
kymȣt trefwenn.	Cantref.	
kymȣt croeſoſſwallt.		
kymȣt y creudyn.		
kymȣt nant odyn**.	Cantref.	
kymȣt keuenbleid.		
kymȣt uch raeadyr.		

kymȯt if raeadyr. } Cantref
kymȯt deudyfȯr. } Cantref
kymȯt Mannerchudwl } Cantref
kymȯt yſtrat marchell. } Cantref
kymȯt mecheyn. } Cantref
kymȯt kaer einon. } Cantref
kymȯt uch affef. } Cantref.
kymȯt is affes. } Cantref.
kymȯt uch coet. } Cantref.
kymȯt. is coet. } Cantref.

} Powys wennȯynȯyn

Swmp kantrefoed powys. viii. Sȯmp y kymydeu. xxi.

[Maelenyd.]

kymȯt keri. } cantref.
kymȯt gȯerthrynnyon. } cantref.
kymȯt sȯyd uudugre. } Cantref.
kymȯt ſȯyd yethon. } Cantref.
kymȯtt Mȯythyfnȯc. } Cantref.

} Mael'.

Buellt.

kymȯt penn vuellt. } cantref
kymȯt sȯydman. } cantref
kymȯt treflys. } cantref
kymȯt is iruon. } cantref

Eluael.

*Kymȯt uchmynyd. } cantref
Kymȯt is mynyd. } cantref

Brecheinaoc . .

kymot broynllys . } Cantref . Selyf.
kymot talgarth .

kymot dyffryn hodni. } Cantref. Teodos .
kymot llywel .
kymot tir raolf.

kymot ystrat yo. } Cantref. Ida.
kymot cruc howel .
kymot evyas.

Ystrat tyoi . .

kymot hirvryn. } Cantref . Bychan .
kymot perued .
kymot iskennen .

kymot kedoeli. } Cantref. eginaoc .
kymot carnywyllaon .
kymot gohyr.

kymot mallaen. } Cant'ef . Maor .
kymot kaeao.
kymot maenaor deilao.
kymot ketheinaoc
kymot mab eluyo.
kymot mab utryt.
kymot widigada . .

Keredigyaon . .

kymot geneurglyn . } Cantref . Goarthaf.
kymot perued.
kymot creudyn.
kymot meuenyd . } K mabwynyon . K. kaer wedros
kymot anhunyaoc .
kymot pennard . } Cantref .

kymot wenyon*id } Cantref .
kymot is coet

Emlyn

kymót uch cuch.
kymót is cuch. } Cantref

Kemeis

kymót uch neuer.
kymót is neuer. } Cantref

Cantref wartha o dyfet dyfet

kymót eluyd
kymót derllys
kymót pennryn
kymót estyrlóyf
kymót talacharn
kymót amgoet
*kymót peluneaóc.
kymót y uelfre } Cantref

Deuçledyf

kymót llann y hadein
kymót castell hu } Cantref

Pennbróc

kymót coet raff
kymót maenaórbir
kymót pennbróc } Cantref

Pebideaóc

kymót pennkaer
kymót mĕnĕó** } Cantref

Ros

kymót haólffoird
kymót kastell *gwalchmei* } Cantref

Morganwg

Kymwt rong neth athawy. Kymwt tir yrhondryt. Kymwt rong neth ac avyn. Kymwt tir yr Farll. Kymwt y coety. Kymwt maenawr glyn ogwr.	cantref gorvynyd.
Kymwt meisgyn Kymwt glyn rodne. Kymwt maenawr tal y vann. Kymwt maenawr ruthyn	Cantref. penn ychen.
Kymwt is caech. Kymwt vch caech. Kymwt kibwr	Cantref breinyawl.
Kymwt yr heid Kymwt ydref berued. Kymwt edelygyon. Kymwt eithyaf. Kymwt ymynyd.	Cantref gwŷnllwc
Kymwt is coet. Kymwt llemynyd. Kymwt tref y gruc. Kymwt vch coet.	Cantref. gwent.

Palæographical Notes.

Contractions.

Alt.=*altered;* cf.=*compare;* H.=*Hengwrt;* hd.=*hand;* l.=*line;* lr.=*later;* or.=*original, -ly;* p.=*page;* wr.=*written.*

N.B.—The notes refer to the letters or words *italicised*, or to the *asterisks.*

PAGE	LINE	
1–3		The first and second column of the Red Book are in a bad state of preservation, and it has not been possible to reproduce all the peculiarities of these columns in their present state. The writing is obscured by the discoloration of the vellum, or defaced by retracing and by the wear and tear of an outside page before binding. Though a few words here and there were necessarily read by faith rather than by sight, still nothing has been found to correct after collating the printed text with H. MS. 1, which is in good condition.
2	1	wna*e*thant. Or. wr. *i*.
2	20	o*l*l. More like o*f*l.
3	10	*h6y*. Wr. over an erasure. The *h* is in the margin.
3	16	*g*yt. Or. wr. *d*.
4	15	the puncta delentia are apparently by the or. scribe. H. MS. 1 has no *puncta delentia* here.
5	24	perthyn*u*. ? *n*.
6	9	kywethy*l*. Possibly *i*. Cf. p. 34, l. 30.
7	13	i*t*a. Alt. in lr. ink into *d*. Cf. p. 8, l. 31.
8	14	a*a*noges. Or. wr. *n*.
9	24	er*miona*. Retraced er*midii*. Read Ermion.
14	12	*u*rawt. ? *v*.
16	14–5	odyn*o ke*n-. *anuon* inserted in late hd. over italics.
18	23	ymw*a*randa6. Or. wr. *i*.
21	12	niwar*n*a6t. Alt. by a lr. hd. into ? *ch*.
25	16	drei*f*. Wr. or. *r*.
25	28	y*n*y. Wr. or. *i*.
26	33	dar*u*u. Alt. in modern ink into *v*.

PAGE	LINE	
28	22	*troea.* Wr. in paler ink over an erasure.
29	2	*aga*-. Wr. in margin.
34	24	ac ȳ. Another *y* added in late hd. thus reading y*ny*.
34	24	gwy*r yn*. *groec* wr. over italics in late hand.
37	19	p*olidamas*. Wr. over an erasure.
37	29	*gwyr troea*. Wr. in pale ink over an erasure.
38	2	gw*y*r. More like *p*. Or. wr. *ı*.
39	3–28	The continuation after the word 'nifeR' is in a different hand—a hand apparently the same as that of H. MS. 15 which also contains lines 3–28. The text in H. MS. 1 ends, as did that of the Red Book originally, with the word nifeR.
45	24	*ohona6*. Wr. in margin by a different hd.
47	21	gw*y*r. Wr. or. *ı*.
47	31	k*u*odi. Alt. by a late hd. into k*yv*odi.
50	34	achw*i*. Wr. or. ? *y*.
51	6	Ac *y* ba6p. The *y* is later and in margin.
51	17	di*n*anu. Alt. by a late hd. into *d*.
51	31	gwrthe*b*. Alt. by a late hd. into *v* !
52	11	ona*d*unt. Wr. or. *n*.
54	9	*d*yuot. Wr. or. *o*.
54	15	Ac ef. Alt. by a late hd. into Ac *f*ef.
55	17	v6ye*l*. Alt. by a late hd. into *ll*.
58	13	*bıytaen*. H. MS. 536 reads *Bıyttanec*.
60	2	*a*deilat. In paler ink and possibly later.
61	17	*dayar*. H. MS. 536 reads *daeardy*.
61	28	*lluyda6*. H. MS. 536 reads *llidia6*.
65	26	h6nnw. Wr. or. *v*.
66	19–20	*Coıdeilla*. H. MS. 536 reads *Goıonilla*.
67	27	trae*n*. Other MSS. read trae*t*.
68	10	ofut. *ae* or *ac* has been inserted before *ofut* by a lr. hd.
71	7	perued*in*. The *-in* is all but erased by scratching.
71	28	*g*an. Alt. by a late hd. into *bı*an !
76	18	d*a*n. Wr. or. *ı*.
83	5	o*e*d. Wr. or. *ı*.
85	23	MS. is retraced and reads :—rodyon *ma6ı y6nath yyddi* | 6yr o *diri adaüar. aür ac*.
85	26–7	MS. reads :—ac amheu y vy*6yd chin* pen y pythe6nos *y bü wych ac y* clad6yt !
85	27	pythe*6*nos. Wr. or. *v*.
86	17	*o*en. In margin.
86	30	*dyllu*. MS. retracing reads *g*yllü.
88	19	anarw*y*. Almost a *p*.
88	24	*b*renhin. ? *v*.

PAGE	LINE	
88	28	*v*rydein. ? *b*.
89	14	*rybect6n .i.* heb *ageu*. H. MSS. 1 and 536 read : *yr peit6n* heb *amheu*. H. MS. 15 reads *yr buch6n i* heb *ageu*.
90	3	na*c*. ? *t*.
91	31	g*6*ar. More like *o*. Cf. g*6*r, l. 34.
93	2	*y deyrnget*. In a different hd.
93	20	llyr. Boggled. It is not easy to decide whether llyr or lly*d* was wr. or. Other MSS. read ll*ud*.
94	24	o* nadunt. Wr. or. or nadunt.
95	16	*n*orhamt6n. Elsewhere MS. reads *n*or-. Other MSS. read *n*or- here. *Porth* Hamtwn is the reading later on. It is difficult to understand *n*orhamtwn if it is not due to a misreading of the letter *u*, which is often undis-
95	21	por*c*heſtyr. More like *t*. [tinguishable from *n*.
97	11	teilyg*da6t. A letter erased.
97	30	*hynny*. In a lr. hd.
97	32	*h*racdunt. Erased.
102	10	y* duw. Wr. or. yr.
102	25	*o*. Probably in a lr. hd.
103	16	aethant ſulyen. A modern hd. has inserted *at* between the words. Other MSS. read :—aethant *ar* ſulyen.
103	21	*y llas*. In a different hd.
104	13	*ae neges gāta6 dr6y gedernit yſcriueneu a llythyreu agoret*. Added at bottom of column by a different hd. probably.
109	15	d*ylyei*. In different ink and possibly a different hd.
109	30	*aoruc*. Wr. in margin.
112	23	goreſcyn6ys. ? *t*.
114	18	di | ny. A late hd. has inserted *y* before *ny* but compare *titheu ny* in same line. Words like *y*n, *y*r drop the *y* and become enclitics when the preceding word ends in a vowel. For example Ble *y*r wyti *y*n mynd ? becomes Ble'r wyti'n mynd ?
116	20	g6*elir. A letter erased.
117	27–8	ao e dȳt. So divided in MS.
126	17	*ſercedur*. H. MS. 536 reads *cyrceſter*; H. MS. 439 *Kaer vuđei*. Latin text = *ſilchester*.
136	17	hengy*ſ*t. Wr. or. r.
137	20	*ſ*oes. Wr. or. *ſ*. Corrected lr. into *f*.
138	21	dyw*edei*. In margin.
140	14	gwel*e*t. More like *o*.
140	16	paw*l*. Wr. or. r. Cf. same word in l. 18.
141	29	kena*d*eu. Wr. or. *t*.
142	4	ken*a*deu. Boggled. Wr. or. *e* ?

PAGE	LINE	
142	7	*6ynt* | *a dywedaſſant na wy*|dynt. In different ink and in margin except *6ynt*.
145	13	y*n*y. Wr. or. *i*.
148	18	gwa*ſcaredigion. A letter erased.
149	5	n*oa*thoryeu. Dingestow Court MS. reads n*ei*thoryeu.
149	16	dott*or*. Alt. lr. into *e*.
150	9	gwrthrw*n*. Alt. lr. into *m* by adding a limb.
151	19	eiſſo*e*s. Wr. or. *o*.
152	18	bych*eu*. H. MS. 536 reads bych*en*, and MS, 27 bych*ein*. Dingestow Court MS. and H. MS. 15 read bych*ot*.
152	22	aruth*n*a. Other MSS. read aruth*r*a.
152	26	wi*ſt*. Exactly like the *ſt* of ei*ſt*ed in same l.
153	13	amryuae*f*. H. MS. 15 reads -*l*.
154	10	frowyll*a*. Boggled. Wr. or. ? *o*.
156	1	*ida6*. Wr. by a lr. hd. over an erasure.
157	13	"llys"=syll.
161	2	ganh orth6y. Divided thus in MS.
162	30	v*a*rchogyon. Wr. or. *i*.
164	8	gyghor*i*. Alt. into *ev* lr.
165	10	*egl6yſſei*. In margin. ? different hd.
165	30	ar*u*eru. Boggled. Wr. or. *r*.
169	20	*y*ndunt. Inserted by a modern hd. but there seems to be an erasure. One would expect *udunt*.
169	33	germani*a*. Wr. lr. over an erasure.
170	15	germani. A lr. hd. has added an *a* above line.
170	19	chan*h*orth6y. More like *b* than *h*.
171	10	deuaw*t*. Boggled. Wr. or. *c*.
174	13	y gel6it ef ben dragon. A lr. hd. has inserted *uthur* above line after *ef*.
174	28	Vthur benn. A lr. hd. has added *dragon* above line after *benn*.
178	13	gyg*oi*. In margin and by a lr. hd.
181	22	ra*c*. Wr. or. *r*.
184	21	v*c*h. Boggled.
186	2–3	werchetwi*s* *ar*na6. A lr. hd. has inserted *y gaer* over *-s ar-*.
187	30	go*ll*aſſant. Wr. or. *ſſ*.
193	17	*v*ot. Neither *v* nor *b*.
193	19	ſ*u*cknei. MS. has *n*.
193	26	ſ*an*ſ6n. Alt. into *m* by inserting lr. a third limb above line.
197	16	t*y*bygu. t*e*bygu as catchword.
198	8	*o*geu. Wr. or. *y*. Read *a*geu.
198	8	*y*. Wr. (? by a lr. hd.) over an erasure.

PAGE	LINE	
200	3	edby*dȳt*. ? lr. Read ed*ne*bydynt.
200	30	*K*eneu. Neither a decided *K* nor *R*.
205	17	*aruer*. In lr. hd. probably.
205	17	wyd*b*wyll. Wr. or. *h*.
211	25	wynt * awelynt. A letter erased.
212	26	he*rwyd*. *rw* are wr. over an erasure, and the *d* is a [boggled letter.
213	6	y *llawr. A letter erased.
217	21	digo*n*ei. ? *u*.
218	9	bo*f*el. Line 33 reads bo*z*el.
219	23	gwneut*h*ur. Boggled.
220	16	*b*laen. Rather like *h*.
221	3	y*ni*. ? y*m*.
221	14	aw*c*h. Boggled.
221	19	dwy*rein. A letter erased. Cf. p. 222, l. 11.
222	31	Gwna*6*n. Wr. or. *v*.
223	17	ga*ni*s. Read ga*iu*s.
223	24	Qwintu*f*. Wr. or. *z*.
227	24	differ*ei*. Probably later.
227	32	eiffo*e*s. ? *o*. There is a crease in the vellum here.
228	5	ydoed *les. A letter erased. ? *y*.
233	11	a*c*. Boggled.
234	24	gotmwnt ** h6nn6. Something erased.
242	20	g*ad6alla*wn. Wr. over an erasure.
242	22	gyghor * mynet. Erasure.
244	32	yryw*. Erasure.
252	5	katwall*a6n*. Wr. over an erasure.
254	20	gud*ywyt*. Wr. over erasure. ? lr. hd.
256	1	The Rubric capital A should have been B.
256	3	*werf6r*. In a bolder lr. hd. Other MSS. read *oefwr*.
257	10	*6rth*. Crossed out in modern ink.
259	33	*k*ryn. Partly erased. Read *b*ryn.
261	13	ar*c*huael. The *c* is boggled. ? *t*.
263	33	diru*aw*r. Boggled.
264	11	Mor*gā*. In a lr. hd. on a blank left by R.B. scribe.
264	32	C*ini*t. One would expect C*nu*t, but the MS. in both
266	5	instances reverses apparently the positions of *n* and *u*.
266	17	henr*im*. The dot over the i may be lr. ? Henr*un*.
268	14	an *n*wyt. More like *u*.
269	11	r6g——— *llywelyn. It is clear from l. 4 of the same page that the MS. which the Red Book scribe was copying read "r6g *goron6 a* llywelyn meibon kadwgan." The *a* before llywelyn has been erased and another inserted after it by a lr. hd.
269	20	di*n*an6ch. Alt. into *d*. Cf. p. 51, l. 7; also p. 322, l. 25.

PAGE	LINE	
271	23	llad ** o. Something erased.
273	21	*godef. A letter erased.
274	28	goch. Boggled.
274	33	y*de*neſſa6d. Beboggled.
275	8	*ar 6yſc.* Crossed out in modern ink.
276	22	*o2.* Alt. by a lr. hd. into *at*, and a *y* has been inserted above the line thus reading *at y* brytanyeit.
277	22	a*c.* H. MS. 15 also reads a*c.* Read *ae* or *ac eu.*
279	3	di*da*nwch. Wr. over an erasure.
279	20	*a6naeth g6ga6n.* Wr. over an erasure.
279	23	am*ſ*er. Or. wr. *2* apparently.
281	28	vrodyr y. There is an unusually large space here and an *o* has been inserted in late ink after vrodyr.
282	19	*ef.* Erased.
282	20	ſorr*i.* Inserted by a late hd.
283	31	cor*un*ec. ? *uu* or *nn.*
285	29	*d*aly. Alt. by a lr. hd.
285	31	*dal*|la6d. d alt. by a late hd., which also inserted the *l.*
285	31	ȳ. The mark over the *y* is late.
286	10	o*e.* Boggled. Or. wr. ? *o2.*
290	1	aru*a*ethu. Boggled. Rather like *ei.*
292	31	*y*d. Boggled.
294	6	kym|. H. MS. 15 reads kym*erth.*
294	21	rys [*vab*] tewdwr. By a lr. hd. in margin.
299	8	Ana*ſ*r6yd. Alt. into *ſ* by lr. hd.
301	30	o ro*s.* Or. wr. *2.*
304	24	llo*g*eu. Boggled.
305	4	n*e*b. Or. letter partially erased and made into an *e* by a [late hd.
305	19	a*c.* Boggled.
305	31	kynnwr*y*f. Boggled.
306	7	*ff*reillaw. Cf. *ff*lemiſſeit col. 297, l. 42.
306	11	a*6*naeth. Or. wr. *ll.*
308	6	*bae*n. Partly erased and partly retraced into something meaningless. H. MS. 15 reads *baen.*
308	11	Mar|*e*|dud. By late hd. in margin.
309	14	Llofru*dyon. Something erased.
309	25	wedro*s.* Or. wr. *2.*
311	33	*a*modes. Wr. over an erasure. ? lr.
311	34	r*y*dhaa6d. Boggled.
314	25	gwi*ſſ.* Or. wr. *ff* and corrected by erasing parts of the cross bar.
316	7	hwnn*6.* Boggled. Or. wr. *o.*
316	13	r*y*ſtut. Boggled.
316	33	eith*yr.* Boggled. Or. wr. ? *v.*

PAGE	LINE	
318	22	h*ytt*. Boggled. Or. wr. ?h*yn*. Sense requires *hynny hyt*.
320	4	*yllas*. Wr. over an erasure.
320	5	*t*rydyd. Alt. in late ink into *p*.
320	6	gwrgan*t*. Added above line by a late hd.
321	4	dy*f*ri. Or. wr. *ı*.
321	5	*yna*. Wr. over an erasure by a late hd.
322	21	*Meuruc* has *ab maredudd* wr. above it in a modern hd.
323	9	y*n*. Or. wr. *ı*.
323	24	wyn*ya6*n. Wr. over an erasure.
323	32	ky*f*froi. Or. wr. *ı*.
324	27	h*y*nny. Boggled. Or. wr. ? *o*.
324	29	ſ*y*muda6d. Boggled.
325	17	*y* do*d*i yny g*y*uoeth. Boggled.
327	29	Ygky*f*rwg. Or. wr. *r*.
327	30	ac*. A letter erased.
337	8	dih*ẽ*gis. The mark over *e* is by a lr. hd.
337	12	iarll *rickert. An erasure.
341	24	a chaſtell. MS. reads a*c* | chaſtell, but the *c* is in paler ink and probably lr.
342	28	llaw|e*d* *holl. The *d* is boggled and a letter is erased before h. H. MS. 15 reads lla6e*r* *o*holl.
345	21	*ior6oerth*. Crossed out by a modern pen which has wr. *Jvan* above it.
347	12	greulona*ch*. Wr. in part over an erasure. ? lr.
347	34	arn*unt*. Boggled. Or. wr. arn*ut*.
356	2	powy*ſ*. Wr. or. *ı*.
357	8	a*c*hygreir. Boggled. Or. wr. *r*.
358	4	dyeith*y***. Two letters erased and *ı* wr. above *y*.
359	17	a*o*d. Wr. or. a6d. Alt. lr. into *aoıuc*.
365	27	me*rch. An erasure. Wr. or. ? me*i*rch.
368	12	llys aber. *cyn6y* has been inserted above l. in lr. hd. and then crossed out.
369	3	weithret*o*ed. Boggled.
369	34	*a* (last letter). Inserted by a lr. hd. The sense does not require this *a*.
370	27	aber | *con6y*|. In margin in paler ink but possibly by original scribe.
372	6	hebr*o*gyat. Wr. or. *y*.
372	14	deug|*ein a deu c*|ant. Inserted in paler ink but possibly by or. scribe. The MS. read originally deug|ant.
372	26	-mo*d*. Boggled.
372	28	-ago*ı*. One might expect kyfago*s* here.
372	29	y*n*yr. Wr. or. *ı*.
372	33	b*o*rueyd. Wr. or. *ı*.

PAGE	LINE	
373	1	v*6*rdyws. Or. wr. *2*.
373	7	ymh*o*ela6d. Wr. or. *e*.
373	22	go*c*h. Wr. or. *2*.
376	28	yſtr*o*g. The *o* is not regularly formed.
379	18	a*t*h*r*ugeint. Wr. or. a*r*hugeint. Alt. probably by a lr. hd.
380	17	*pedwyryd*. Crossed out by a late hand and *trydedd* wr. above it. But for some time the eldest son of Henry II was known as Henry 'III'.
380	26	*ca*ſtellwyr. Boggled.
382	2	*b*renhin. ? *v*.
384	6	*han*ner. The *h* may be lr. The *a* is a late alteration and the *n* is like an Irish *r*. What the scribe wrote originally is not clear. *See page* 146, *l.* 19.
386	16	plas*ſ*oed. Wr. originally *2*.
391	17	*b*enyt. Looks more like *d* than *b*. Wr. or. ? *e*.
395	23	traethaw*d*. Wr. originally *t*.
403	34	The remaining 9 lines of col. 1019 are blank.
407	1	inſel. Changed later into *c6*mſel*ed*. Read *Conſillt*.
407	2	Prestan. Other MSS. read Prestatyn.
408	3	ri*f**not. The *f* is partly in lr. ink and there seems to be an erasure after it. ? = eiuonyt.
408	10	kyveilawc. Alt. by a lr. hd. into kyveilawc*h*.
408	11	made*u*. It is not clear what the or. letter was.
408	16	gl*y*nd*y*udwy. Wr. or. ? gl*e*nd*e*ûdwy.
408	22	hop* Something erased.
408	28	odyn** Wr. originally odyn*dy*.
409	3	llannerchud*wl*. In a late hd. ?an erasure of a contraction mark.
410	31	wenyon*id. This word is very faint and written small between two lines.
411	7	*o dyfet* and *dyfet* are in a lr. hand.
411	28	*gwalchmei*. Wr. over an erasure in late hand.
412	1	*Morann6c*. So faint that the reading is a guess.

Index.

am. = *amherawdyr*. br. = *brenhin*. c. = *Castell*. K. = *Kaer*. m. = *merch*.

A.

Aaron, 107; 199.
Aber, 368; 370.
Aber Daron, 295.
Aber **Dyvi**, 283; 309; 310; c. 318; 320; 355.
Aber **Einawn**, c., 344.
Aber **Fraw**, 262; 407.
Aber **Gevenni**, c., 330, 352, 367.
Aber **Geleu**, 259.
Aber **Gwyli**, 265.
Aber **Hodni**, 341; 353; 359; 365–6.
Aber **Kleδyv**, 280.
Aber **Conwy**, 297; 342; 357; 365; 369; 370–1; *abat*, 371.
Aber **Coran**, c., 336; 374.
Aber **Cofwy**, 297.
Aber **Llech**, 272.
Aber **Llychwr**, c., 317.
Aber **Menei**, 311.
Aber **Miwl**, 376.
Aber **Mynwy**, 366.
Aber **Neδ**, 310.
Aber **Nithi**, 397.
Aber **Reidawl**, c., 323.
Aber **Riw**, 292.
Aber **Tawy**, c., 296.
Aber **Teivi**, 289; 312; 325; 328; 334; 341–2; 354–5; 360, 2, 3, 6, 9; 405.
Aber **Temys**, 84; 230; 358.
Aber **Toran**, 374. *See* **A. Coran.**
Aber **Tywi**, 266.
Aber **Ystwyth**, 289; 299; 309; 311; 340, 4, 5, 8; 362; 383–4.
Aberuyn, c., 317.
Abloyc, 261–2; meibon 262; mab 263. *See* **Sitruc.**
Achelarwy, eil, = **Arg. Rys**, 340.
Achilles; Achil; Achelarwy; Achel; 11–12; 14–20; 22–3; 25–32; 38. 42; 340.
Aclius, 4.
Acrys, 363; 372.
Aδav es. Ll. Elyw, 335.
Adarroscus, 18.
Adelingia, 386.
Adelmi es. Lincol, 204.
Adewlf es. K. Wynt a br. y S., 385.
Adrianus, 155.
Aeδ ab Mellt, 260.
Aeδan ab Blegywryt, 264; his 4 sons, [264.
Aelwyn, 390.
Aeron, 316; 348.
Aeron, **Is**, 348.
Aeron, **Uch**, 345; 382.
Afric, -a, 53; 144; 147; 167; 209; 234.
Aga, 163.
Agamemnon, 10–12; 14–34; 36–9.
Aganipus br. F., 66, 8–9.
Agatius am. R., 124.
Aggeus, 64.
Aiax Oli*l*eus, 12; 14.
Aiax Talamonius, 19; 20; 23; 27; 29; 32; 34; 340.
Akalon, 44–5.
Alan br. Llydaw, 246, 253–4, 7.
Alaus, 36.
Alban, 60, 5, 6, 9; 98–103, 5; 110, 5, 9; 120, 3, 9; 130, 3; 146, 7; 154; 174; 181, 7; 191; 201; 242; 253; 292.
Alban, St., 107; 182–4.
Albanactus, 60.
Alban-wyr, 270, 8; -yeit, 271.
Alcanius, 17.
Aldwr br. Llydaw, 124–5.
Alexander ab Priav, 4; 7–13; 16–20; 22; 29; 31–5; 39.
Alexander ab y M. Cwlwm, 280; 293.
Alexander **Bap**, 327; 335.
Alexander br. **Prydein**, 401–2.
Alfric ab Peanda, 250.
Alidwc o Dindagwl, 219.
Alimerus, 14.
Aliphantina br. Yspaen, 209; 223, 5.
Allectus, 105–6.
Almaen, 305; 314; 317; 377; 400.
Alvryt ab Adewlf, 79; 386.
Alvryt **ab Edw.** ab Al., 387.
Alvryt **ab Ethyldryt**, 393–5, 6.
Alvryt brawt **Oswi**, 249.
Alvryt **br. Iwys**, 260.
Alvryt **t. y S.**, 262.
Amalec, 163.
Amazones, 33.
Amazonia, 34.
Amb-ri, **-yr**, manachloc, 140; 173; 184.
Ambyr, mynyd, 165, 169.
Aminon, 22.

Amos, 64.
Amphibalus, 107; *manachlog*, 126; *eglwys* yn K. Wynt, 233.
Amphicus, 18.
Amphidamas, 36–7.
Amphimacus, 17; 20; 34–6.
Ampidracus, 17.
Ampiter, 4.
Amwythic, 200; 272, 3, 5, 6, 8; 282; 291; 345, 8; 352; 362; 380.
Anacletus, 45–7.
Anarawt ab Gr., 311.
Anarawt **ab Gwryat**, 261; ? 404.
Anarawt **ab Ow.** ab K. ? 338; 341–2.
Anarawt **ab Rodri**, 260–1; 404.
Anarawt **o Amwythic**, 200.
Anarwy ab Lluđ, 82, 4; 88–93.
Anchises, 36–7; 50.
Andromaca, 4; 13; 22–3; 37–9.
Andryw ab Porrex, 81.
Angaes m. Ev., 63.
Angharat m. Ev., 63.
Angharat m. Mar., 281; 296; 303; 331.
Angharat **m. Ow.** ab Etwin, gw. Gr. ab K., 307; 322.
Angharat **m. Ow. ab Ow.**, 328.
Angharat **m. Uchtrut**, 328.
Angheu glas, Cleđyv Arthur, 85.
Angiw, Yr, 199; 209; 224, 9; 324; 365; 398.
Anna m. Uthur P., 180–1.
Anor m. Evrawc, 63.
Ansel arches. Keint, 275; 398.
Antarron, Ystrat, 299.
Antenor, 5; 6; 8; 13; 17; 18; 34–9; 53; 59.
Antigonus, 45–7.
Antilogus, 31–2.
Antimodra, porth, 5.
Antinoes, porthva, 11.
Antiochia, 379.
Antios, 97.
Antipus, 14; 18; 22.
Antropos, 339.
Apenor, 14.
Apollo, 15; 31; 64.
Apolonius, 10.
Apulenius, 143.
Arawn ab Kynvarch, 194; 200, 8; 220, 4; 230.
Arberth, c., 296; 361; 374.
arch ystaven, 59.
Archadie, 155.
Archiges, 6.
Archiselaus, 20.
Archomeniwm, 20.
Arcus, *saer*, 1.
Arderyđ, gweith, 404.
Argilocus, 18.
Argo, 2; 16–17.
Argos, 9–10.
Arlot, 393.
Armael, 82.
Armenia, 379.
Arpis, 14.
Arthal ab Moruđ, 80.
Arthal o Warwic, 200.
Arthen br. Kered., 258.
Arthmarcha, 264.
Arthur ap Jeffrei, 399; 400.
Arthur **ab Uthur Bendragon**, 179; 180; 184–215; 218–223; 227–232; 241, 4, 6; 404.
Arwndel, c., 275–6.
Arwystli, 283; 322; 335; 340; 368; 380.
Asav, 63.
Ascanius, 41.
Asclepiodotus t. Kern., 105–7.
Asia, 7.
Assaracus, 43; 45.
Asser ab Evrawc, 63.
Asser arches. Y. P., 260.
Athelaus, 14.
Athenas, 14; 15; 18.
Attal, -a, m. Gw. Bastart, 397–8.
Avallach m. Ev., 63.
Avallach, *ynys*, 189; 232.
Avarwy ab Lluđ, 82; 84; 88–93.
Avia, 146; 148.
Avon-wenn = Alba, 214.
Awgustudwm, 214.
Awlidemac, 16.
Awstin, 237–8.
Awstria, 360; 399.
Awvarn, 220–1.
Azar-as, -ias, 53; 64.

B.

Babilon, 210; 225; 362; 379; 399.
Babiliaconia, 18.
Bach-wy, -awy, 293; 405.
Bad, es., 357. *See* K. Vadon.
Badwn, *enein*, 149; *gweith*, 404.
Baeli, 332.
Bala, c. y, 343.
Baldwf, 186; 190.
Baldwin, c., 260; 295; 365; 376, 8; 381.
Bangoleu, *gweith*, 260.
Bangor, 233, 237–8; 268; 337; 347, 9; 353; 368.
Bangor, *bishops of*, Morcheis; Meuruc; Gwiawn; Robert; Kadwgan.
Bangor, **es.** 338; 353; 368; 373.
Bar, 351.
Barberfloi, -flwy, porth, 209; 211.
Bartholomi, 78.
Basianus, 103–5.

Basin, Dinas, 318; 325.
Basio, 18.
Batail, manachlog **Y**, 397.
Beda, 251; 258.
Beđ Elen, 214.
Bedwyr, duc Nordmandi, 199–202; 211–3; 218; 220, 4, 5, 9.
Beg es. Myn., Thomas, 384.
Beli ab Dyvynwal, 71–8; ?84; 206–7.
Beli **ab Elfin**, 258.
Beli **ab Run**, 239; 245.
Beli Mawr ab Manogan, 82.
Beli, *porth*, 77.
Berclei, 403; **Arg.**, 403.
Bernart, es. Myn., 294; 315.
Bethlem, 280; 291.
Bithinia, 223.
Blaen Llyvni, 353; 366.
Blaen-porth Hodnant, 298.
Blangan m. Ev., 63.
Blays, j., 397–8.
Bledri ab Kedivor, 297.
Bledrus t. Kern., 238–9.
Bleδyn ab Kynvyn, 268, 9; *270*; *281*; 296; *303*; 405.
Blegywryt, 82.
Bleiddut ab Ev., 63.
Bleiddut ab Run, 64; 81.
Bleiddut es. Mynyw, 268.
Blif, c., 275–6.
Boctus br. Judif, 209; 223–5.
Bodlan ab Ev., 63.
Boecia, 5, 14.
Bolconi, 226.
Borel, Bosel, t. Kern., 201; 218–9.
Boso o Ryt Ychen, 200; 214–7; 220, 3–4.
Bran ab Dyvynwal, 71–7; 206.
Brecheinawc, 259; 260, 2; 270, 2, 3; 309; 341, 9; 350, 2, 3, 9; 366; [376; 382.
Brecheinawc, **Arg.** 333, 7.
Breint Hir, 240, 1, 3, 6, 7, 8.
Brian br. holl Jw., 264.
Brisidia, 13.
Bristaw, j., 321; 330.
Brithael br. Dyvet, 84.
Brithvael, 179.
Brochuael Yskithrawc, 238.
Bronn yr Erw, 269.
Bruch, Bryg, c., 275, 6; 308.
Brun, ryvel, 261.
Brustei, 321, 330.
Brutus, 42–62; 147.
Brutus Daryan Las, 63.
Brwtwn, 139; 171; 256.
Bryn Derw*in*, 373.
Bryn Onnen, kat, 259.
Bryttaen, 40; 58; 172; 249.
Bryttaen **Vechan**, 115–7; 187; 201; 243; 257.
Bryttanec, [58 see note 414]; 256.
Brytanyeit, 41; 58; 73, 6, 7, 9; 83–7; 90, 1, 4, 5, 9; 102–8; 113–8; 120, 1, 4, 6; 136–140, 4, 7; 156, 7, 9; 160–2, 7, 8; 170–6; 181–3, 8; 190, 6; 205, 7; 215–9; 223–8; 232–241; 244–258; 264, 5, 7, 8; 270–1, 3; 275–281, 6, 9; 292, 4, 6; 300, 3, 9; 313, 4; 324; 340; 385.
Buellt, 260; 346; 353, 8; 365, 9; 374–6; 382.
Bwlch y Dinas, 366.
Bwlwyn, 201; 225.
Bwn, 152.
Bwrdyws, 369; 370, 3.
Bwrgwyn, 74, 6, 7; 204, 9; 214; 229; 327; 332.
Bwrne, 249.
Bwrng, manachlog, 390.
Bydydon, c., 374.
Byrneich, 101–3.

C. *See* K.

Chalus, Castell, 400.
Charlas br. Cisil, 379.
Chyarlys br. F. 387.
Chyarlys br. N. Hwmbyrlont, 387.
Cilia, 17.
Cisil, 379.

D.

Dam ein, 333.
Damiet, -a, 360–3; 372.
Dameu, mynyđ, 174–5.
Dan ab Seissyll, 79.
Daniel ab Sulyen, 307–8.
Daniel **archδ. Keredig.**, 323.
Dardan, 43: ab Ev., 63.
Dardani, porth, 5.
Dared, 12; 39.
Davalwern, Castell, 322, 5.
Davyδ ab Geralt archđ. Kered., es. Mynyw, 316; 328–9; 334. [402.
Davyđ **ab Gr.** ab Ll. 373, 5, 7; 381, 4;
Davyđ **ab Ll.** ab Ior., 368–370.
Davyđ **ab Ow. Gw.**, 318, 9; 323, 6; 332, 3, 8; 341, 4; 406.
Davyđ **ab y M. Cwlwm**, 317.
Davyđ **abat Y. Flur**, 335.
Davyđ **brofwyt**, 62.
Deganwy, 234; c. 259; 345–8; 351; 370, 5, 7; 404, 6. [340.
Deheu, 263–6; 292, 5; 313; 333, 6;
Deheubarth, 258; 266–270; 294; 320–8; 330; 354; 360, 2; 375; 382.
Deheubarth, *Kings of*, Grufuđ ab. Llyw. ab Seisyll; Mareduđ ab Ow. ab Etwin; Rys ab Ow.; Ryđerch ab Karad.; Rys ab Tewdwr; Gr. ab Rys.

Deheu-wyr, 152, 9; 265; 310-1; 359; [360.
Deiniol es. Bangor, St. 233.
Deinna, 335.
Deiphebus, 4; 7; 9; 13; 18; 24; 26; 27.
Deivyr, 101-3; 120; 136.
Delpheos, -oes, 15.
Denmark, 78; 196; 209; 220; 234; 264, 6; 387-8; 394.
Denmark **br.**, 72, 3, 8.
Denmark, **Coet y**, 149.
Denmark, **gwyr**, 120, 3, 8; 159; 221; 388; 391-4.
Depenor, 20.
Derotyr, 264.
Derwenyđ, avon, 137.
Deu Gleδyv, 361.
Deuδwr, 292; 409.
Dewi, arches. K. Ll. ar Wysc, 203; 233.
Dewi, *yscrin* 270; *nođva*, 284.
Diana, 10; 16; 51-3, 8.
Diermit ab Mwrchath, 325-7.
Dimlyot, 178.
Din Gereint, c., 289.
Dinas Basin, 318; 325.
Dinas **Newyδ**, gweith, 261.
Dinbych, 317; 336.
Din-eir, -eirth, -neirt, 260; 309; 320; 342, 4-5.
Dinevwr, c., 323; 338; 341, 4, 5; 350; 374, 9.
Dinweleir, c., 312, 7; 321.
Dioclicianus, 106-7.
Diomedes, 11-12; 14; 16; 20-3, 8-9; [32-4.
Disserth, 369.
Dol Vorwyn, c., 380, 2.
Doldan br. Gotlont, 195; 201.
Dor, manachloc, 368.
Dorobren, dinas, 131.
Dovyr, 90.
dragon, *dreic*, *eureit*, 220, 4.
dreic goch, 144-5: *wen*, 144-6.
dreic K. Wyrangon, 152.
drink heil, 135.
Droćus, 20.
Dromwnt, llong, 399.
Dryslwyn, c., 379.
Dubkynt, kât, 259.
Dulas, 185; 240.
Dulyn, 261, 4, 6; 312; 324, 7.
Dunawt, 60.
Dunawt *abat Bangor*, 237-8.
Dunawt *br. Kernyw*, 118.
Dunawt *o K. Vyrđin*, 141-2.
Dunawt *Vwr* ab Pabo P. P., 200.
Dwnchath ab Brian, 267, 271.
Dwnfrys, 402.
Dwnstan, **St.**, 356; 388; 392.
Dwnwallawn br. Y. Klut, 262.
Dwrngarth br. Kern., 260.
Dwywan, 100-1.
Dyvet, 84; 201; 238; 259; 261-8; 270, 1, 5, 6, 8; 280, 3, 8; 292, 8; 302; 312, 8; 321; 335; 347; 353-9; 374.
Dyvi, 348; 380; 402.
Dyvric arches. K. Llion, 169; 184, 5, 9; 200-1, 3.
Dyvynwal ab Howel Đa, 261.
Dyvynwal **ab Tewdwr**, 258.
Dyvynwal *Moel Mut*, 70-1, 3.
Dywan es K. Wynt, 204.

E.

Ebba, 251.
Ebren m. Evrawc, 63.
Echel br. Denmark, 201; 220, 4; 232.
Echion o Boeti, 210.
Eclis Vawr t. Seis, 263.
Edelflet *vrenhines*, 261.
Edel-flet, -fet, br. Keint, 238-9.
Edelin ab Keledawc, 200.
Edelstan br. Y.P., 255.
Edelstan **br. y S.**, 261.
Edgar br. y S., 262.
Edgar **ab Edmwnt**, 388; 390.
Edgar **Ethlinger**, 393.
Edi m. Edw. ab Alv., 387.
Edith m. Edgar, **St.**, 391.
Edmwnt ab Edgar, 391.
Edmwnt **ab Edw.** ab Alv., 387, 8.
Edmwnd ab Edw. **ab E. Y. H.** 393.
Edmwnt ab *Edylstan* ! 388.
Edmwnt **ab Henri 'IV'** 377; 383; 401.
Edmwnt **Ystlys Hayarn**, 393-4.
Ednea, c., 87.
Edra m. Evrawc, 63.
Edrig j. Henford, 394.
Edryt ab Edw. ab Alv., 387, 9.
Edward ab Alv., 386-7.
Edwart **ab Edgar**, 391-2.
Edwart ab **E. Y. H.** 393.
Edwart ab Etheldryt, **St.**, 393-6; *Confessor*, 401.
Edwart **ab y M. Cwlwm**, 271; 280.
Edwart **br. y S.**, 262, 8.
Edwart **I.**, 368; 373, 4, 7, 8; 380-1; [401-3.
Edwart **II.**, 401-3.
Edwart **III.**, 403.
Edwart **vr.** ? 352; 395.
Edwin = Godwin, 396.
Edwin **ab Edelfet** 239-242, 6-8.
Edwin **ab Edmwnt**, 388-390.
Edwin **ab Edw.** ab Alv., 387.
Edwin **ab Einawn**, 263.
Edwin **ab Howel Đa**, 261.
Edwin **br. N. hwmbyrlont**, 385.
Edwin **verch** Godwin, 395.
Edylbricht br. Kent, 385.
Edylfryt. *See* **Ethyldryt.**
Edylstan ab Edw. ab Alv., 387-8.
Efebus, 8.

Efream, 132.
Egberingk br. or S., 232.
Egron m. Evrawc, 63.
Eidal 39; 41–2; 59; 62–3; ab Ev., 63.
Eidal *ab Porrex*, 81–2 : Eidol, 82.
Eidal *es. K. Loyw*, 140; 163–5.
Eidal, *gwyr yr*, 42.
Eidol *j.* K. Loyw, 140; 157; 160–2.
Eideirnawn, 324.
Eigyr gwreic Gwrlois, 177–180.
Eift, 64; 97; 210; 361–2.
Eilad, 265; **Eilaf**, 266.
Einawn ab Anarawt, 321, 3.
Einawn *ab Arthal*, 81.
Einawn **ab Kadwgan**, 302–6.
Einawn **ab Kradawc**, 346.
Einawn **ab Kynan**, 335.
Einawn *ab Maelgwn Gw.*, 245.
Einawn **ab Ow.**, 262, 3; 308.
Einawn **ab Rys**, 333.
Einawn **Klut**, 322, 3; 333–4
Einawn **or Porth**, 337; *y vrawt*, 337.
Einawn **Seis** abat Y. Flur, 384.
Elafyws, 232.
Elbot arches. Gw., 258.
Eldryt ab Edgar, 264. *See* **Etheldryt.**
Elen, 261.
Elen *m. Eudav*, 114–5.
Elen *nith Howel* ab Em. Ll., 211–2, 4.
Elen *Luydawc*, 108–9; 111, 4; 206.
Elen *Vanawc*, 10–12; 16–17; 26; 33–5, 8, 9.
Elenus, 4; 7; 13; 22; 31, 8, 9; 42.
Eleuterius bab, 100–1; 237.
Elfryt br. y S., 257.
Elgin m. Alvryt, 386.
Eli, 395–6.
Eli offeirat, 59.
Elianor m. j. Provwns, 401.
Elianor **m. Ieuan** vr., 400.
Elianor **m. Jeffrei**, 399–400.
Elianor **m. S. Mwnford**, 381, 3–4.
Elienor m. br. Yspaen, 401–2.
Elias, 64.
Elidyr War ab Morud, 80–1.
Eliseδ ab Rodri, 261.
Elisse ab Kyngen, 259.
Elisy ab Madawc, 343.
Elizabed, 402.
Elly br. Essex, 385.
Ell | lyw m. Kedivor, 302.
Elorach, 157.
Elret o Winsestyr, 388.
Elstan, 260.
Elvael 312; 333, 8; 339; 353; 365; 372; 376.
Elvyd, 81.
Em m. Risiart, 393–4.
Emilius, 14.
Emri ab S. Mwnford, 381.
Emrys Wledic ab Kustennin V., 102; 126, 7; 130, 3; 156–167; 169–174; 184; 194; 241.
Emyr Llydaw, 130.
Eneas, 6; 13; 18; 20, 2; 34–9; Ysgwydwyn 41; 59; 83.
Entris, 264.
Eopa, 170–2.
Epetroclus, 18.
Epiffort, Ryt, 137.
Epistrophus, 14; 18; 20; 209.
Erging, 109; 127; 157; 166; 252.
Erkwlf Gadarn, 3; 4; 16; 340.
Erkwlf, *Kolovneu*, 53.
Ermeric, 385.
Ermion, 9.
Ernwlf ab Rosser, 295.
Ernwlf **Ystiwert**, 275–9.
Eryri 141; = *Avia* 146; = *mynydeď Llydaw*, 147; 213; 259; 292; 347.
Esbwrch = K. Gynan, 161.
Eson, 1.
Esonia*m* 4–9; 11; 17; 19.
Essex, 385.
Essyllt, 60–1.
Estevyn. *See* **Stephan.**
Et-. *See* Ed-.
Etbalt br. y S., 258.
Etberth, 251.
Etdric. *See* **Edrig.**
Etheldryt ab Edgar, 264; 391, 2, 4.
Ethiopia, 18.
Euas, 109; 127; 252; 364.
Eudav j. Erging &c. 109–115.
Evelvre, 328.
Eudaws m. Evrawc, 63.
Eueurys es. Mynyw, 261.
Eufermus, 20.
Eufravus, 22.
Eurar m. Evrawc, 63.
Eurdrych m. Ev., 63.
Euriphilus, 14.
Euron m. Hoedlyw, 302.
Europa 7; 98; 195.
Evander duc Siria, 210, 8–9.
Evrawc Gadarn ab Membyr, 62–3.
ewic wenn, 52.

F.

Fagan, 100–1.
Faversam, 398.
Fawcwn Brewys, 348–350, 8.
Ferna, dinas, 327.
Fernex ab Gor. Digu, 70.
Fernuail ab Idwal, 258.
Ferwr, j., 364.
Feryll Varδ, 339.
Fichteit, 41; 54–5; 98; 103–5; 123, 6–9; 130, 3; 159; 185, 8; 191, 2; 230, 2; 252, 3; 385.

Finant, gweith, 259.
Flandrys, 74; 146, 7; 150; 199; 280; 324; 351; 389; 395, 6.
Flandrys, j., 327; 332; 351.
Flandras-**wyr**, 336–7; 359; 361; 391.
Flemhisseit, 288; 296, 8; 301, 2; 310, 3; 321, 3, 5.
Flint, 383.
Forest Newyδ, 398.
Franges, Y, (m. Pictot Sage), 284, 6; [302.
Frederic am. Ruv., 400.
Fredric **am. Cisil**, 369; 379.
Freinc, 40; 52, 5–7; 62; 65–70; 73–6; 83–7; 93, 7; 112–8; 144, 6, 7; 150, 8; 172–3; 192, 6, 8; 200, 1, 6, 9; 214, 5; 221; 235; 246; 268; 270; 286; 302–4; 320, 7; 330, 9; 346; 350–1, 6–9; 360, 5, 9; 371–2, 5; 386–7; 399–403.
Freinc, **br.**, 303, 4; 327; 331; 371.
Freinc, **Y**, 56–7; 86; 116–7; 125; 192, 8; 209; 268; 270–4, 9; 280, 5, 6; 292, 5–8; 300, 4, 7; 310, 2, 3, 9; 321–3, 5; 333; 350–1, 7, 8 369; 371, 8; 395–6; 401, 5.
Fridei, 132.
Frigia, 3; 18; 210; 223.
Frigius, 22; 26.
Frollo t. yn Freinc, 196–8.
Fulgen ab Porrex, 81.
Fwnclarus, 17.
Fynnawn Evrart, 399; 400.

G.

Gabaon, gwyr, 164.
Gabius am. Ruvein, 75–7.
Galabes, Glyn, 150.
Galaes, fynnawn, 166.
Galaes *m. Ev.*, 63.
Galbrwc, 106.
Gallus, 106. *See* **Selius.**
Garan o Dyf. Havren, 374.
Garmon, Castell, 326.
Garmon, *es. & st.*, 136–8.
Garmon, **Llwch**, 326.
Garneria, ynys, 242; 274.
Garthgrugyn, 369.
Gat, 63.
Gefrei es. Ll. Dav, 318.
Gefrei es Mynyw, 351.
Geinawn, 311.
Gelli, y, 353, 6; 365.
Gelynrot, 373.
Gemaron, Castell, 312, 338.
Gemini, 155.
Geneu yr Glyn, 383.
Geneus, 14.
Genorwy, Castell, 157–8.
Genwlf, 259.
Geralt jarll, 358.
Geralt **Ystiwart**, 272, 6; 281–3; 294; 301–2; y veibon, 310, 3, 4.
Gereint ab Elidyr, 81.
Gereint *ab Ev.*, 63.
Gereint *Garanwys*, 201, 9; 214, 5; 220, 4.
Germania, 60, 3; 75–6; 117, 9; 131–8; 144, 5; 169; 170, 4; 181, 5–8; 208; 230, 4; 250, 3; 264, 6; 277, 8; amherawdyr, 337.
Germania, **gwyr**, 75, 6; 311.
Gerrart es. Henford, arches. K. Evrawc, 274–5.
Geryon, 52.
Geta ab Severus, 103.
Gilapadric, 232.
Gilbert ab Rickert, 289; 292; ? 298; ? 299; 303.
Gilbert **abat** K. Loyw, es. Hen., 316.
Gilbert j. **ab Gilbert**, 312, 5.
Gilbert j. **Clar**, 358.
Gilbert j. **Clar**, 402; *y vab Gilbert*, 402.
Gilbert j. **Penbris**, 368.
Gilbert t. o **Gernyw**, 292.
Gilbert **Vwa Kadarn**, 326.
Gildas ab Caw, 59; 102; 244.
Gilis arches., 395.
Gilis o **Brewys** es. Henford, 352, 3.
Gillamor, 232.
Gillamwri, br. Jw., 167, 8; 170, 3; 194; 201; 232.
Gillasel, 232.
Giltfwrt, 395.
Giriol bap, 237.
Giwan m. Ieuan vr., 365, 8, 9.
Glan Gors, 341.
Glasgruc, 299.
Glas-*gwm*, *-twnn*, 388–9; 391.
Glastynbyri, 394.
Gloewgeing m. Ev., 63.
Glowcestyr, 96.
Gloyw Vaspasianus, 94–8.
Gloyw *Wlat Lydan*, 96.
Godwin ab H. *See* Harallt ab. G.
Godwin j. **Kent**, 394–6.
Godlont, 195; 209; 234.
Gofar Fychty, 54–6.
Gogleδ, Y, 60, 9; 70, 2, 9; 81, 5; 151 4; 170, 4; 183, 5; 248; 292; 352.
Gogleδ-**wyr**, 352, 7–8.
Gorboniawn ab Morud, 79–80.
Gorchwyl, es., 260.
Gorgon m. Evrawc, 63.
Goronilla, 64–7.
Goronw. *See* **Gronw.**
Goronyw Digu, 70.
Gorwyst, 70; 81.
Gosinia, 17.

Gotbolt br. Orc, 248.
Gotbric ab Herald, 262–3.
Gotmwnt, 234–6; 241.
Gracian Rodgymryt, 110–1; 117, 9; 120.
Grawys, y, 331, 4, 5; 373.
Gregori IX, 368–9.
Gregori **X**, 380.
Gregori, **Cwnsli**, 380.
Gressia, 18.
Griffri, 308.
Griffri **ab Gwynn**, 318.
Griffri **ab Kyngen**, 259.
Griffri **ab Trahayarn**, 280.
Groec, 1–39; 42–5; 49–51; 209.
Groec, mor, 312.
Groegussyon, 396.
Groeg-*wyr*, 42–4, 6, 9; 50–1.
Gronw ab Eidnyvet, 379.
Gronw **ab Ithel**, 303.
Gronw **ab Kadwgan**, 269; 275.
Gronw **ab Ow.**, 292; 303–4, 7.
Gronw **ab Rys**, 278.
Grufuδ ab Bleđyn, 308.
Grufuđ **ab Gwenwynwyn**, 369; 370 4, 5, 7; 380–2.
Grufuđ **ab ? Idnerth**, 272.
Grufuđ **ab Kadwgan**, 302–7; 337.
Grufuđ **ab Kynan**, 269; 273; 292–5; 305–310; 405–6.
Grufuđ ab Kyn. **ab How.**, 346.
Grufuđ ab Kyn. **ab Ow.**, 342.
Grufuđ **ab Llyw.** ab Ior., 362–371.
Grufuđ ab Llyw. **ab Seisyll**, 266–7; ? 296; ? 405.
Grufuđ **ab Mad.** ab Gr. M., 368.
Grufuđ ab Mad. **Vychan**, 370, 5, 9.
Grufuđ **ab Maredu**δ, 270.
Grufuđ ab Mar. **ab Bl.**, 302–3, 7.
Grufuđ ab Mar. **ab Gr. Maelawr**, 368.
Grufuđ ab Mar. **ab Ow.**, 380, 2, ? 4.
Grufuđ ab Mar. **ab yr Arg. Rys**, 369.
Grufuđ **ab Ow.**, 261.
Grufuđ **ab Ryδerch**, 266–7.
Grufuđ **ab Rys ab Tewdwr**, 294–301; 306–310; 316.
Grufuđ **ab Seisyll**, 333.
Grufuđ **ab Trahayarn**, 306.
Grufuđ **ab Vogoet**, 200.
Grufuđ **ab yr Arg. Rys**, 340–3–4.
Grufuđ **abat** Y. Marchell, 339.
Grufuđ abat **Y. Flur**, 371.
Grufuđ **Maelawr**, 337.
Gwalchmei ab Gwyar, 214–5; nei Arthur, 220, 5–7; 230.
Gwalchmei *ab Lleu* ag Anna, 181; 194, 6.
Gwallawc ab Lleenawc *vel* Llywynawc, 200; 225; 255.
Gwallter ab Einawn Klut, 353.
Gwallter **ab Llywarch**, 323.
Gwallter **ab Ridit**, 323.
Gwallter *archid.* Rytychen, 256.
Gwallter, *Castell*, 309.
Gwallter **Cliffort**, 320.
Gwallter **Marscal**, 369.
Gwallter *uchel vaer K. Loyw*, 283.
Gwallwen, 255.
Gwarchmaelawc, gweith, 258.
Gwarthaed br. Gw., 84.
Gwasgwin, 54; 117; 198; 324; 373.
Gwawl ab Ev., 63.
Gwawrđyđ m. Evrawc, 63.
Gweirvil m. Ev., 63.
Gweiryδ Adarwenidawc, 94–8.
Gweith duw Sul ym Mon, 260.
Gwen, *taryan Arthur*, 189.
Gwendoleu m. Corineus, 61, 2.
Gwendoleu *m. Ev.*, 63.
Gwenhwyvar, 194; 202; 210; 229; 230.
Gwenllian m. Bleδyn, 297.
Gwenllian *m. Ev.*, 63.
Gwenllian **m. Gr. ab K.**, 302.
Gwenllian **m. Llyw.** ab Gr., 381.
Gwenllian **m. yr. Arg. Rys**, 336.
Gwenllian **m. Vaelgwn Vychan**, 373.
Gwennottyll, brwydyr, 269
Gwent, 127; 260, 3; 272; 333; 366.
Gwent **is Coet**, 332.
Gwent **uch Coet**, 333.
Gwenwissa m. Gloew, 96.
Gwenwynwyn ab Ow. Kev. 336; 339–349; 354–6; 380.
Gwenwynwyn, *Castell*, 339.
Gwern y Vinogyl, 405.
Gwerthevyr br. Y. P., 234.
Gwerthevyr Vendigeit, 136–9.
Gwerthrynyon, 333; 343; 374; 382.
Gwgawn ab Gwryat, 261.
Gwgawn **ab Meuruc**, 260; 279.
Gwhyr, 262; 271, 6, 8; 297; 317; 353, 9; 360.
Gwiawn es. Bangor, 337.
Gwilim ab Aeđ, 313.
Gwilim **ab Baldwin**, 272, 6.
Gwilim **ab Geralt**, 310, 3, 4, 7.
Gwilim **ab Gw. Brewys**, 345.
Gwilim **ab Gwrwaret**, 372.
Gwilim **ab Henri II**, 399.
Gwilim Bastart, 268; 270, *4*; 295; *311*; 393, 6, 7; 405.
Gwilim Bastard **ab Gerald Ystiwart**, 328.
Gwilim **Brewys**, 339; 341, 5; *352*.
Gwilim Brewys Ieuanc, 365.
Gwilim **Goch**, 270–5; 397–8; 405.
Gwilim **Hirbarth**, 262.
Gwilim **Kamtwn**, 365.

Gwilim **Malmeson**, 256.
Gwilim **Marscal**, 344; 357; 360–4.
Gwilim o **Lundein**, 297.
Gwinwas br. Hunawt, 119; 123.
Gwinwas *br. Orc*, 195; 201.
Gwis, Castell, 314–5; 337; 361.
Gwithlach, 72.
Gwittart t. Peitaw, 198; 201; 219–220.
Gwladus Ðu, 372.
Gwladus **m. Gr. ab Llyw.**, 376.
Gwladus **m. Gr. ab Rys**, 333.
Gwladus **m. Riwallawn**, 281.
Gwlat Vorgan, 263, 6; 333; 375.
Gwlfac, 264.
Gwndyt, Y, 273. *See* Gwyndyt.
Gwrach, 212.
Gwrgan ab Kadwgan, 302–3, 6–7.
Gwrgan **ab Kollwyn**, 3 .
Gwrgan **ab Rys**, 320.
Gwrgan **Varyvdrwch**, 78.
Gwrgant j. Keint, 136.
Gwrgeneu ab Seisyll, 269.
Gwrgeneu, **abat**, 326.
Gwrgi, 404.
Gwrlois t. Kernyw, 162; 175–180.
Gwrtheyrn Gwrtheneu, 127–144; 155–8; 166; 174; 241; 257; 404.
Gwrthrych br. Manaw, 337.
Gwryat, 264.
Gwryat *brawt Rodri*, 260.
Gwy, 157.
Gwydyr ab Kynvelyn, 94.
Gwyðel, 344.
Gwyðyl, 78; 99; 120, 3; 167, 8; 192; 232; 266, 8; 270, 6, 7; 289; 344; 387.
Gwyđyl *Fichti*, 79; 99.
Gwyl Andras, 346; 376; 380, 3.
Gwyl **Badric**, 267.
Gwyl **Bawl**, 260; 343.
Gwyl **Bedyr**, 343.
Gwyl **Clemens**, 405.
Gwyl **Ðewi**, 384.
Gwyl **Edwart vr.**, 383.
Gwyl **filie wyry**, 379.
Gwyl **Galixte**, 378.
Gwyl **Iago**, 269; 343; 383.
Gwyl **Ieuan**, 354; 373, 5, 8; 382.
Gwyl **Iudas**, 406.
Gwyl **Luc**, 356; 368.
Gwyl **Lucy**, 379.
Gwyl **St. Awstin**, 388.
Gwyl **St. Benet**, 356; 384.
Gwyl **St. Denis**, 380.
Gwyl **St. Ilar**, 349.
Gwyl **St. Ynys**, 383.
Gwyl **Sulgwyn**, 169; 342.
Gwyl **Symon**, 406.
Gwyl **Thomas**, 354; 378.
Gwyl Thomas **Verthyr**, 403.
Gwyl **Vartin**, 354.
Gwyl **Vathew**, 383.
Gwyl **Veir**, 343, 6; 375; 380, 1.
Gwyl Veir *y canhwylleu*, 380, 2, 4.
Gwyl Veir *y gehyded*, 384.
Gwyl **Vihagel**, 329; 343; 359.
Gwyl **Ystyffan**, 354.
Gwynn, Castell, 352.
Gwynn, **meibon**, 262.
Gwyndir, 364.
Gwyndyt, Y, 152; 265; 268–9; 273.
Gwyneð, 84; 106; 146; 200–1; 233, 8; 263–8; 271, 2; 292, 4; 307; 310, 8; 324–6; 332–5, 9; 346–8; 353–5; 365, 9; 371, 3, 5–7; 380–3, 7.
Gwyneđ, *Kings of*, Llywelyn ab Seisyll; Iago ab Idwal; Grufuđ ab Ll. ab Seisyll; Bleđyn ab Kynvyn; Trahayarn; Owein Gwyneđ; Davyđ ab Ow. Gwyneđ; Llywelyn ab Iorwerth.
Gwynllwg, 260; 272; 332.
Gwynw br. Orc., 201. *See* Gwinwas.
Gwys Veuruc, 99.

H.

Hamo, porthva, 95.
Hamo, *t. ymlaðeu Gloyw*, 94–5.
Ham-wnt, *-twn*, porth, 187; 210; 246. *See* Norhamtwn.
Harallt ab Godwin, 267–8; 396–7.
Harallt **Harfwrt**, 394–5.
Hardecnwt, 394.
Harfwrt = **Harallt ab G.**, 396
Hav y Gwyđyl, 405–6.
Havren, 40; 60, 2; 96; 101; 154; 188; 193; 235; 266.
Havren, **Dyfryn**, 356; 374.
Havren **m. Essyllt**, 61.
Hawlforð, 359; 361; 375; 381.
Hayarður ab Mervyn, 261.
Hayarn drut, mynach o Enlli, 264.
Hector, 4–8; 13; 18–25; 31, 4; 59; 63; 340.
Hecuba, 4; 13; 25–6, 8; 31, 3, 7–9; 63.
Hefynffylt, 248–9.
Heilin; brwydyr, 258.
Heinuth ab Bledri, 260.
Helean, Castell, 10.
hen wr gwynn ar varch gwelw, 147.
Henawnt, 351.
Henforð, *258*; 267; 311, 6; 330; 353; 356; 358; 378; 394; 403.
Henforđ, j., 318; 358; 382; 402.
Henforđ, *Synysgal*, 349.
Hengyst, 131–9; 156, 7–9; 160–5; 230; 385.
Hennyrth ab Klydawc, 261.
Henri I, 274–309; *311, 8*; 352; 397–8.

Henri II—y br. **Hynav**, 311; 318–336; 398–9.
Henri 'III'—y br. **Jeuav**—ab Henri II, 319; 331–2, 5; 399.
Henri 'IV' ab **Jeuan**, 356–379; *380*; 400–1.
Henri ab **Arthen**, 323.
Henri ab **Kadwgawn**, 286; 302–7.
Henri am. 398.
Henri am. **Ruvein**, 280; y vab, 280.
Henri *arches*. Keint, 339.
Henri **Bemwnd**, 296.
Henri **Hwntedwn**, 256.
Henri **Pigtot**, Arg. Euas, 364.
Henri t. **Bwrgwin**, 327.
Henrim es. **Mynyw**, 266.
Henwyn j. Kernyw, 65–6, 9.
Heralt. *See* **Harallt**.
Heralt br. Denmark, 267.
Heralt **Pic**, 406.
Heralt **Ystiwert**, 279.
Hesembard, 234.
Hild m. Edw. ab Al., 387.
Hir ab Hydeir, 219.
Hiraethwy, gweith, 266.
Hirbarth, gweith, 262.
Hircglas; Hirlas, 88.
Hirlas *o Pirwm*, 219; nei Bedwyr, 224.
Hir mawr ab Gwryat, 261.
Hirtacus br. Parth, 209; 223–4.
Hodlyn t. Ruthyn, 201; 220, 5, 9.
Hoedlyw ab K. ab E., 302.
Homyr, 56; 62.
Honorius III, 356.
Hors, 131–2, 7; 230.
Howel ab Alan, 246.
Howel ab **Arg. Arwystli**, 335.
Howel ab **Emyr Llydaw**, 187–8; 191, 3, 8; 201, 4, 7, 8; 214; 220, 5–9.
Howel ab **Etwin**, 266. [279.
Howel ab **Gorɔnw**, 272, 8, 9; mab y,
Howel ab **Gr.** ab Kyn., 343, 6; 354, 7; 406.
Howel ab **Howel** ab E. Llydaw, 246.
Howel ab **Idnerth**, 298.
Howel ab **Ieuav**, 262–3.
Howel ab Ieuav ? ab **Ow.**, 322; 341.
Howel ab **Ithel**, 273, 8; 303.
Howel ab **Iorwerth**, 328; 330, 2.
Howel ab **Kadell**, 404.
Howel ab **Kadwallawn**, 349.
Howel ab **Kadwgan**, 304.
Howel ab **Madawc**, 311.
Howel ab **Mar.** ab Bleđyn, 311.
Howel ab Mar. ab **Ryδ.**, 309; 311; deu vab, 309.
Howel ab Mar. o **wlat Vorgan**, 371; [? 382.
Howel ab **Meuruc**, 376.
Howel ? ab **Ow.** ab Kadwall., 338.
Howel ab **Ow. Gw.**, 311–8; 321, 6.
Howel ab **Rys** ab Tewdwr, 295.
Howel **Seis** ab yr Arg. Rys, 329; ? 331; 337, 8; 344.
Howel, *Castell*, 317.
Howel **Đa** ab Kadell, 261.
Howel es. **Llan. Elyw**, 368; 371.
Howel o **Y. Von**, 259.
Hu ab Rawlf, 312.
Hu **brawt Rosser**, 277.
Hu br. **Freinc**, 387.
Hu, *Castell*, 353.
Hu **dy la Sai**, 345.
Hu **dy Roc**, 358.
Hu **dy Sai**, 338.
Hu j. **Amwythic**, 272–3, 7.
Hu o **Mortimer**, 312.
Hu **Vras** j. K. Llion, 275; y vab, 292–3.
Hubert *arches*. Keint, 344.
Humbyr, Himbyr, Humyr, 40, 60, 2, 9; 71; 101; 115; 136; 158; 185; 230, 9; 240, 2; 251; 395.
Humur vr. Dunawt, 60.
Hunyδ m. Bleđyn ab K., 296.
Huw de Andelei, 403.
Hwel ab Ev., 63.
Hwmfre, Castell, 317; 320, 1.
Hwmfrei Bown, 403.
Hwmfrei j. **Henforδ**, 403.
Hwngari, 393.
Hwntedwn, 256.
Hydeir ab Mut, 216.
Hymbalt t. Freinc, 115.

I.

Iaal, Castell yn, 316; 320; 342.
Iago, 269.
Iago ab **Beli**, 239; 245.
Iago ab **Evrawc**, 63.
Iago ab **Gorwst**, 70.
Iago ab **Idwal**, 261–2, 5, 6.
Ianus *Bifrontis*, 69; 155.
Iason, 1–3.
Idawl ab Ow., 81. *See* **Idwal**.
Iδewon, 164; 335–6; 398.
Idnerth ab Kadwg., meib, 272.
Idomedes, 23.
Idomeneus, 14.
Idwal, 262; gweith meib, 404.
Idwal ab **Meuruc**, 263–4.
Idwal ab **Rodri**, 261.
Idwal ab Rodri ? ab **How. Đa**, 262.
Idwal br. **Kymry**, 387; 390.
Idwallawn, 259.
Idwallawn ab **Einawn**, 262.
Iefrei ab Henri II, 399.
Iefrei es. **Mynyw**, 294.
Iefrei j. **Angiw**, 398–9.
Iestyn, *333*.
Ieu kychavel, duw, 263; 331; 380.

Ieuan ab Dyvynwal, 330.
Ieuan **archeff. Ll. Badarn**, 310.
Ieuan *Gardinal*, 344.
Ieuan **j. K. Lleon**, 366, 8.
Ieuan **Vedyδywr**, 403.
Ieuan Vrenhin, 342–356; *360, 5*; 399; 400, 6.
Ieuav ab Idwal, 261–3.
Ieuav ab Ow., 308.
Igmwnd, 260.
Ignogen, 49–51; 63.
Ilia, porth, 5.
Ilii vr., 24.
Ilium, 4–5.
Iluxes, 17; 21.
India, 386.
Inestus, 14.
Innosens III, 349; 354, 6; 381; 400.
Ioab abat Y. Flur, 379.
Iohan de Acrys, 401.
Iohan **m. Ieuan vr.**, 400.
Iolto nei Richard I, 400.
Ion Baliol, 402.
Ion **Giffart**, 403.
Ion **Mynyw**, 369.
Ion **Ryt Kwmin**, 402.
Ion **y Brewys**, 361, 3, 6.
Ion *Ystrog Ieuanc*, 376–7.
Ionathal o G. Idor, 200.
Ionathal *o G. Weir*, 220.
Ionathal **t. A. Geleu**, 259.
Ionaval ab Meuruc, 263.
Iorc, arches., 334; 397.
Iorwerth ab Bleđyn, 275–9; 286–291.
Iorwerth **ab Llywarch**, 308.
Iorwerth **ab Nuδ**, 304.
Iorwerth **ab Ow.**, 308.
Iorwerth ab Ow. **ab Kradawc**, 320, 8; ? 330, 2, 3.
Iorwerth **abat** Tal **y** Llycheu, es. Mynyw, 353, 9; 364–5.
Iorwerth **Goch**, 320, 4–5.
Iorwerth **Vrenhin**, 345. ? Ieuan.
Iosef es. Mynyw, 267.
Iosef **es. Teilaw**, 266.
Ipicus, 23.
Irricius br. Ysgotlont, 389.
Is Coet, 298.
Isaias, 70.
Isbel m. br. F., 403.
Islont, 195; 209; 234.
Isobel m. Ieuan vr., 400.
Israel, 59; 63; 164.
Ita, forest, 7–8.
Ithel ab Gr., 268.
Ithel **ab Ridit**, 282, 3, 5, 6; 291; 306–7.
Ithel **abat** Y. Marchell, 335.
Ithel **br. Gwent**, 259.
Iubiter, 5; 37; 52; 132; 155.
Iudea, 59; 62.
Iudif, 209; 223–5.
Iulius, 107.
Iuno, 7; 9.
Iuvenal, 98.
Ivor ab Alan, 254–5.
Ivor *ab Evrawc*, 63.
Ivor **ab Kadwaladyr V.**, 254–5.
Ivor ? **ab Idnerth** ab K. V., 272.
Ivor **ab Meuruc**, 320.
Ivor **porth Talarthi**, 264.
Iweryδ m. Kynvyn, 303.
Iwerδon, 40; 78; 98–9; 120; 145, 7; 166–173, 7, 9; 192, 4, 5; 209; 234; 242; 257–8; 260–1, 6, 7; 270, 3, 6; 283–5, 8, 9; 290, 2, 4; 304; 311; 324, 6, 7, 9; 330, 2, 4; 345; 351; 360, 3, 4, 7; 370; 400, 6. *See* Mor.
Iwerđon, **Kenedyl**, 266.
Iwrdan, 179.
Iwys, 260.

K = C.

Kadell ab Archuael, 261.
Kadell **ab Gereint**, 81.
Kadell **ab Gr. ab Mar.**, 316.
Kadell **ab Gr. ab Rys**, 312, 4; 316–8; 333.
Kadell **ab Rodri**, 260; 404.
Kadell **ab Uryen**, 200.
Kadell **br. Powys**, 258.
Kadell, *senedwr*, 210; 218–9; 223.
Kadvan ab Jago, 238–9; 245.
Kadvan *ab Kadwaladyr*, 316.
Kadwaladyr ab Gr. ab Kynan, 307–9; 310–2, 6, 9; 321, 4–6; 330; 405.
Kadwaladyr **ab Rys**, 335.
Kadwaladyr **ab Seisyll**, 333.
Kadwaladyr, *Castell*, 311, 5.
Kadwaladyr **Vendigeit**, 251–7; 385; 404.
Kadwalawdyr, 147.
Kadwallaδn ab Gr. ab K., 307; ? 405.
Kadwallawn **ab Ieuaf**, 263.
Kadwallawn **ab Kadvan**, 239–252, 7.
Kadwallawn **ab Mad. ab Id.**, 322; 333; ? 335.
Kadwallawn **ab Maelgwn**, 367.
Kadwallawn **ab Mar.**, 263.
Kadwallawn **ab Ow.**, 262.
Kadwallawn **ab Ow. Gwyneδ**, 324; ? meibon, 338.
Kadwallawn **ab Ow. Keveilog**, 336.
Kadwallawn *Llawhir*, 200.
Kadwgawn abat Ty Gwyn; es. Bangor, 353; 368.
Kadwgawn **ab Bleδyn**, 270–291; 303.
Kadwgawn **ab Gronw**, 308.
Kadwgan **ab Gr. ab K.**, 308.
Kadwgawn **ab Kadwal.**, 316.

Kadwgawn **ab Mar.**, 323.
Kadwgawn **ab Ow.**, 261.
Kadwr *j. Kernyw*, 186; 191, 4; 200, 5; 218; 220, 4; *Llemenic*, 232.
Kaer Aber Teivi, 325.
Kaer **Alklut**, 63; 80; 162; 176; 188; 191; 259.
Kaer **Beris**, 95; 110.
Kaer **Dubal**, 153.
Kaer **Dyv**, 330; c. 367; 348–350; 367.
Kaer **Einawn**, 290, 2; 302; ? 311; 318; 325; 368; 374.
Kaer **Evrawc**, 62; 73; 80; 93; 101, 3, 8; 140, 5; 153; 162–4, 9; 174; 185–6; 193; 200; 230, 6; 246; 259.
Kaer Evrawc, *arches.*, 101; 200; 236.
Kaer **Exeter**, 247.
Kaer Exon, 97.
Kaer **Filij**, 379.
Kaer **Garadawc**, 140; 165.
Kaer **Gathalet**, 243.
Kaer **Geint**, 64; 131; 145; 200; 220; 247; 326; 398; 403.
Kaer **Gybi**, 262.
Kaer **Gynan**, 161–2.
Kaer Ider, 200.
Kaer **Lleon**, 63; 200; 237–9; 316, 8; 324; 346; 358; 366, 8; 373; 381–2; 401, 4. j., 345; 360. *Swyδ*, 356.
Kaer **Llion ar Wysc**, 77, 8; 101, 7; 145; 169; 199; 204; 230, 3; 262; 275; 292–3; 304; 320, 8; 332–3; 360, 6; 390. *arches.*, 101; 166.
Kaer Llion, j., 366.
Kaer Llion, *manachlog*, 335.
Kaer **Lincol**, 153; 357.
Kaer **Loyw**, 96, 8; 102; 140; 152, 4, 7; 160; 200; 233; 316; 330, 3; 354; 369; 398; 403.
Kaer Loyw, j., 220; 358.
Kayer Loyw, *Synyscal*, 346.
Kaer **Luδ**, 59; 82.
Kaer **Lundein**, 106; 148.
Kaer **Lwytcoet**, 187. Cf. *Llwyn Llwyt*.
Kaer **Lyr**, 64; 80; 181; 200; 402.
Kaer **Offa**, 323.
Kaer **Pen hwyl koet**, 97.
Kaer **Riw**, 374; 384.
Kaer **Septon** = Mynyd Paladyr, 64; [254.
Kaer **Vadon**, 64; 188; 220, 5.
Kaer **Vaelan**, 377.
Kaer **Vuδei**, 184; 204; 234.
Kaer **Vynyw**, 170.
Kaer **Vyrdin**, 141; 283; 284; 297; 301; 310, 2, 3, 6; 321; 338; 351, 4, 5; 360, 2–4, 6, 7; 374–5; 382.
Kaer **Wedros**, c., 309.
Kaer **Wynt**, 64; 95; 110; 126–7; 140, 9; 150; 165; 170–4; 204; 230–3; 274; 335; 356–7; 381, 5, 9; 390, 4–5.
Kaer Wynt, **es.**, 368; j., 358.
Kaer **Wyrangon**, 200; 246; 356; es., 367: 382–3; 400.
Kaer **Wysc**, 77.
Kaer **y Garrei**, 134.
Kaer **yn Arvon**, 401.
Kaerusalem, 62–4; 70; 271, 4; 308; 312, 4; 335–8; 343; 354; 360; 371, 9; 398; 401.
Caius Metellus, 210; 223.
Kalamistreit, 146.
Kalax, 15.
Kalkas, 15; 16; 38.
Kaletvwlch, 189; 190, 8; 227.
Kalixtus Bap, 329–330.
Kamaron, 338.
Kamber, 60.
Kamδwr, 269.
Kamedra m. Ev., 63.
Kamlan, 231; 404.
Kamroec, 58.
Cantrev *neu* **Ranbarth** :—
Arllechweδ, 407.
Arvon, 408.
Brecheinawc, 410.
Breinyawl, 412.
Buellt, 409.
Bychan, 296; 311; 338; 355; 410.
Deu Gleδyv, 411.
Dinodyn, 408.
Dyffryn Klwyt, 407.
Dyvet, 411.
Eginawc, 410.
Elvael, 409.
Emlyn, 355; 375; 411.
Eryri, 408.
Gorvynyδ, 412.
Gwarthav (Keredigion), 410; ? 355.
Gwarthav (Dyvet), 411; ? 355.
Gwent, 412.
Gwynllwc, 412.
Ida, 410.
Kemeis, 411.
Keredigyawn, 410.
Llyyn, 368; 383; 408.
Maelenyδ, 409.
Mawr, 296; 320, 3; 355; 410.
Meironyd, 408.
Mon, 407.
Morgannwc, 412.
Pebideawc, 411.
Pennbrwc, 411.
Penwedic, 384.
Penn Ychen, 412.
Powys Vadawc, 408.
Powys Wennwynwyn, 409.
Ros, 407.
Rywynyawc, 407.

Cantrev *neu* **Ranbarth** :—
Selyv, 410.
Tegigil, 407.
Tewdos, 410.
Ystrat Tywi, 410.
Kaph, 81.
Kapis Silvius, 64.
Kapoyr, 82.
Karadawc ab Gr., 268–9.
Karadawc **ab Ryδ.**, 266.
Karadawc **br. Gw.**, 258.
Karadawc *j. Kern.*, 111, 4, 8.
Karadawc *j. y c. Kadarn*, 110.
Karadawc **o Lan Garban**, 256.
Karadawc **Vynach**, 405.
Karawn, 104–5.
Kar-einawn, 374; **Ker-**, 292.
Carn, brwydyr **Mynyδ**, 258; 269; 405.
Karno, gweith, 261; 404.
Karnywyllawn, 343, 353, 5; 364.
Karrec Kennen, c., 371.
Kassandra, 4; 8; 11; 13; 37–9.
Castell. *See under names of persons and places*.
Castell *Cadarn*, 110.
Castell **Coch**, 366.
Castell **Newyδ** ar Wysc, 330.
Castell Newyd **ar Drin**, 402.
Castell **y Garrec**, 369.
Castell *y Morynyon* (**Mynyδ**), 63.
Kastor, 3; 4; 6; 9; 11; 12.
Castrôm Corrigie, 134.
Kaswallawn, 232. *See* Kad-.
Kaswallawn **ab Beli**, 59; 82–93.
Katneis, 73; 99; 185.
Katweithe*u*, 259.
Kawntwn, 393–4.
Kawr, 59; 212–4.
Kedewein, 347; 354; 367; 371, 6; 382.
Kedivor ab Daniel, 323.
Kedivor **ab Griffri**, 344.
Kedivor **ab Gronw**, 298.
Kedivor **ab Kollwyn**, 270; *302*.
Kedivor **abat Y. Flur**, 364.
Kei *Penswydwr*, duc yr Angiw a Pheitaw, 199; 201–2; 211; 220; 224, 9.
Kein m. Evrawc, 63.
Keinawn, 311. *See Ogeinawn*.
Keint, 82; 90, 2; 131, 5, 6; 230, 8; 326; 334–9; 344; 385, 9; 390, 4–5; 400–3. *See* **Kaer** Geint.
Keint, **arches.**, 336–7; 345; 350, 2; 364; 396.
Keiryawc, Coet, 405; **Dyfryn**, 324.
Keldric, 136; 186–7; 190–1; 230, 2.
Kelli Karnant, 272.
Kelli **Wrda**, 378.
Kemeis, 344; 353–5; 365; 374; 384; [407.
Kenarch Bychan, c., 281–2.
kenedloed, 259; 263–4, 6, 9; 271.
kenedloed *Duon*, 259; 263.
kenedyl yr *Ynysseδ*, 270.
Kenen ab Koel, 200.
Kenom-aws, -an, 201; 209; 219.
Kent, 230; 385. *See* **Keint**.
Keredic, 234–5; 241.
Keredigyawn, *258*; 260–1, 3, 8; 271, 3, 6, 8; 285, 8, 9; 298; 309; 310, 6, 8; 320–1, 3, 8; 340, 5; 354–5; 364; 370, 4; 382.
Keredigyawn, *Kings of*, Arthen; Gwgawn; Iorwerth ab Bleδyn; Kadwgan ab Bleδyn; Mareduδ ab Grufuδ.
Kerein-awc, 302; -awn, 292.
Keri, 368; 376; 382.
Kernyw, 58; 61–2, 5, 6, 9; 70–3; 81–2, 4; 101, 5; 111, 8; 150, 4; 162; 175, 7; 186; 201; 231-2, 6–9; 253, 8; 292.
Kernyw, *baeδ*, 144; 147; 156.
Keruallt ab Muregan, 260.
Kerwlf, y vab, 311.
Kessar, Ul, 59; 83–93; 204, 6.
Ketweli, castell, 271, 6, 8; 316; 336; 353, 5; 363, 6.
Ketyll, gweith, 259.
Keveilawc. *See* Kyveilawc.
Kevyn Restyr, mynyδ, 321.
Kilara, mynyd, 166–9.
Kil Gerran, Castell, 325: 342, 4; 354, 5; 364.
Kil Kennin, 346.
Kil Owein, 319.
Kinit. *See* **Knut**.
Kipris, 308; 399.
Kipro, 14.
Kithara, 9–10.
Clar, j., 321, 8; 361; 371, 6, 8.
Kledric, 186–7. *See* **Keldric**.
Kleδyv, avon, 280; 359.
Clemens IV, 378.
Clemestra, 9.
Clêr, Castell **St.**, 336; 354, 5.
Clerynawt, 333.
Klettwr, Dyfryn, 317.
Klwyt, Dyfryn, 304; 323; 335.
Klydawc, 81.
Klydawc **ab Kadell**, 261.
Klydno t. Kernyw, 70, 81.
Clytwallt, 251 = Kadwaladyr V.
Knut ab Yswein, 264, 6; 404–5.
Koel, 81.
Koel *ab Meuruc*, 99–100.
Koel *j. K. Loyw*, 107–8; 115.
Coettaneu, brwydr, 406.
Kolcos, 1–3.
Kolgrim, 185–6; 190.

Kolunwy, 366; 377.
Kolwyn, c., 312; 338; 353.
Konach, 318.
Kongalach, br. Jw., 261.
[Consillt, k., 407.]
Constans ab Kust. V.; 126; mynach K. W., 127; br. Y. P., 128–130; 156–7.
Constans, *senedwr*, 108.
Konwy, avon, 297; 333; 342, 7; 402.
Cor y kewri, 166; 170, 3; 184.
Konwy, gweith, 260–1; 404.
Coradin ab Fredric, 379.
Cordeilla, 64–9.
Kori, 365.
Corineus, 53–5; 57–8; 61; 146.
Corneuic, 58.
Corstinobyl, 396.
Coruawc br. ac es. Jw., 260.
Corunec, 283.
Coruaen, 324.
Kradawc j. y. c. Kadarn, 110.
Cranc, 155.
Kredic, 241. *See* **Keredic**.
Kreidu br. Prydein, 84.
Kreta, 210.
Cristyn m. Edw. ab. E. Y. H., 393.
Croes Oswallt, c., 316; 324; 356; 366; k., 408.
Krugyeith, 368.
Kryn = Bryn **Onnen**, kât, 259.
Kubert, abat, 258.
Kuelyn ab Gwrgan V., 78–9.
Kuelyn, nei Avarwy, 88.
Kuelyn *arches. Llundein*, 121–7.
Kuleuan, mab y, 260.
Kunedа ab Henwyn, 69–70.
Kunedа ab **Kadwall.**, 317.
Kursalem o G. Geint, 220, 5.
Kursalem o *G. Lyr*, 200.
Kustenin ab Kadwr, 232–3.
Kustennin ab **Constans**, 108–9; 111–2, 5; 125; 206–7.
Kustennin ab Jago, 262.
Kustennin **br. Ysgotlont**, 387.
Kustennin Vendigeit, 126–7; 156–7.
Kwmbyr, 395.
Kwm Hir, 335; 341; 367.
Kyllyll hiryon, 139; 160.
Kymer, Castell, 303; 318; 341.
Kymraec, 79; 95, 9; 106; 139; 249.
Kymry, 60, 9; 71; 81; 96; 101; 139; 141, 7; 150–1, 7; 170, 2; 193; 235–9; 250, 3–6; 309–310; 320, 3, 6–9; 334–7; 340–358; 360–384, 7; 390; 400–6.
Kymry, *kings of*, Henri I; Gr. ab Kynan; Arg. Rys; Llywelyn ab Jor.; Llywelyn ab Grufud.
Kymry, **Y**, 172; 236; 321–6; 333, 7, 8; 341–3, 6; 350–2; 360–7; 370, 6–7; 401–2.

Kymwt :—
Aber, 407.
Aber Fraw, 407.
Amgoet, 411.
Anhunyawc, 382; 410.
Ardudwy, 362; 408.
Berford, 408.
Brwynllys, 410.
Derllys, 411.
Deu Dyvwr, 409.
Dinmael (Eryri), 408.
Dinmael (Llyyn), 408.
Drev Berved, Y, 412.
Dyffryn Hodni, 410.
Edelygyon, 412.
Eithyaf, 412.
Elv*et*, 411.
Estumaneyr, 408.
Estyrlwyf, 411. *See* Ystlwyf.
Evyas, 410.
Geneurglyn, 410.
Glyndyudwy, 408.
Glyn Rodne, 412.
Gwerthrynnyon, 409.
Gwhyr, 410.
Gwynyonyd, 355; 410.
Hawlford, 411.
Heid, yr, 412.
Hirvryn, 355; 379; 410.
Hop**, yr, 408.
Iaal, 408.
Insel, i.e. Consillt, 407.
Is Afes, 409.
Is Alech (i.e. Aled), 407.
Is Caech, 412.
Is Clogyon, 408.
Is Coet (Powys W.), 409.
Is Coet (Keredigion), 410.
Is Coet (Gwent), 412.
Is Conwy, 408.
Is Cuch, 411.
Is Dulas, 407.
Is Irvon, 409.
Iskennen, 410.
Is Meloch, 408.
Is Mynyd, 409.
Is Neuer, 411.
Is Raeadyr, 409,
Kaeaw, 410.
Kaer Einon, 409.
Kaer Wedros, 410.
Carnywyllawn, 410.
Castell Gwalchmei, 411.
Castell Hu, 411.
Kedweli, 410.
Kemeis, 407.
Keri, 409.
Ketheinawc, 410.
Kevenbleid, 408.
Kibwr, 412.

Kymwt :—
Coet Raff, 411.
Coety, Y, 412.
Colyan, 407.
Kreuđyn, y, (Ros), 407.
Creuđyn, y, (Powys V.), 408.
Creuđyn (Gwarthav), 410.
Croes Oswallt, 408.
Cruc Howel, 410.
Cwm Dinam, 408.
Kyveilawc, 408.
Llan Gonwy, 408.
Llannerch, 407.
Llannerchud*ol*, 409.
Llan Vaes, 407.
Llan y Hadein, 411.
Llemynyđ, 412.
Llwythyvnwc, 409.
Llywel, 410.
Mab Elvyw, 410.
Mab Utryt, 410.
Mabwynyon, 355; 410.
Made*u*, 408.
Maenawr Bir, 411.
Maenawr Deilaw, 410.
Maenawr Glynn Ogwr, 412.
Maenawr Ruthyn, 412.
Maenawr Tal y Vann, 412.
[Maenawr Vyđvei, 355.]
Mallaen, 355; 410.
Mecheyn, 409.
Meisgyn, 412.
Mevenyđ, 382, 4; 410.
Menew, 411.
Mynyđ, y, 412.
Nant Odyn**, 408.
Peluneaw*c*, 355; 411.
Pennarđ, 410.
Pennbrwc, 411.
Pennkaer, 411.
Penn Ros, 407.
Pennryn, 411.
Penn Vuellt, 409.
Penwedic, 345–6, 8.
Perveđ (Y. Tywi), 410.
Perveđ (Keredigion), 380, 2; 410.
Prestan, i.e. Prestatyn, 407.
Rivnot (i. e. Eivonyđ), 408.
Ros, 280–1; 303; 361; 375.
Roswyrr, 407.
Ruđlan, 407.
Ruthyn, 407.
Rwng Neth ac Avyn, 412.
Rwng Neth a Thawy, 412.
Swyđman (? Swyđinan), 409.
Swyđ Vuđugre, 409.
Swyđ Yethon, 409.
Talacharn, 411.
Talebolyon, 407.
Talgarth, 410.

Kymwt :—
Talybont, 408.
Tir Rawlf, 410.
Tir yr Hwndryt, 412.
Tir yr Iarll, 412.
Trevlys, 409.
Trevryw, 407.
Trev Wenn, 408.
Trev y Gruc, 412.
Uch Afes, 409,
Uch Alech, i.e. Aled, 407.
Uch Dulas, 407.
Uch Caech, 412.
Uch Coet (Powys W.), 409.
Uch Coet (Gwent), 412.
Uch Cuch, 411.
Uch Conwy, 408.
Uch Meloch, 408.
Uch Mynyđ, 409.
Uch Neuer, 411.
Uch Raeadyr, 408.
Velfre, Y, 411.
Widigada, 410.
Wnknan, 408.
Ystrat, 407.
Ystrat Alun, 408.
Ystrat Marchell, 409.
Ystrat Yw, 410.
Kynan, 147.
Kynan *ab Avarwy*, 90.
Kynan ab Howel, 264.
Kynan ab How. **ab Rys**, 346.
Kynan **ab Kadwal.**, 315.
Kynan **ab Mar.** ab Ow., 380–3.
Kynan **ab Ow. Gw.**, 312, 6, 8, 9; 321, 6; 332; y veibon, 335, 7.
Kynan **ab Seissyll**, 265.
Kynan *abat* Ty Gwynn, 334.
Kynan **Meiradawc**, 111–120, 4; 244.
Kynan **o Y. Von**, 259.
Kynan **uant [=nant] niver**, 259.
Kynan **Wledic**, 233.
Kynar Gorbanyon, 200.
Kynawc es. Ll. Badarn, 233.
Kyndelic ab Nwython, 200.
Kyndeyrn ab Gwrth. G., 136–7.
Kyngar ab Bangaw, 200.
Kyngar *ab Ev.*, 63.
Kyngen, 259.
Kyngen **ab Eliseđ**, 261.
Kyngen **br. Powys**, 259.
Kyngu ab Ev., 63.
Kynon vr., 259.
Kynvael, 315.
Kynvarch ab Seisyll, 70, 9.
Kynvarch *j. K. Geint*, 200.
Kynvarch *t. Trigeri*, 226.
Kynvelyn ab Gwerstan, 303.
Kynvelyn *ab Teneuan*, 93–4.
Kynvelyn *Trunyaw*, 200.

Kynvyn ab Gwerstan, 303.
Kyveilawc, 287; 303; 316–7; 322; 368; 380; k. 408.
Kyfle, es. y, 396.
Kyvreith Dyvynwal, 73.
Kyvreith Marcia, 79.
Kyvreith Moelmud,
Kynwreiδ, Ynys, 353.
Kynwric, 311.
Kynwric ab **Ow. Gw.**, 324.
Kynwric ab **Ruallawn**, 269.
Kynwric ab **yr Arg. Rys**, 368.

L.

Lachi, porth, 326.
Lampedein, 6.
Lancastyr, 401.
Langesy, 260.
Lanuche, 394.
Laomedon, 2–6.
Largines, gwyr, 264; br., 327.
Larisa, -isca, 14; 17.
Latinus, 41.
Lavinia, 41–2.
Lawfranc, arches. F., 397.
Legris, 220; 223.
Leibeus, Castell, 16.
Leissestyr, 64.
Lelius Hamo, 94.
Lelli Hosti, j., 223.
Leo amer., 220.
Leo Bap, 386.
Leodgar j. Bwlwyn, 201; 225.
Leof, herwr, 388.
Leogicia, 51.
Lepidus, seneδwr, 210.
Lepseus, 11; *Lespeus*, 25.
Libia, 209; 218; 224, 7.
Licia, 17.
Licomedes, 32.
Liconius, 22.
Lincestyr, 401.
Lincol, 140; 187; 204; 357; 401; es., [367: j., 382.
Lindysei, 133; 187.
Linx, 147.
Lisconia, 18.
Liuconia, 9.
Liwn, 380.
Locrinus, 60–2.
Locrius, 34.
Lodoneis, 194.
Lofyrt kig wassael, 135.
Lowys br. Freinc, 234–5.
Lowys VII br. F., 314; 330–2.
Lowys ab **Phylip**, 351, 6–9; 360, 4; [400–1.
Lowys **IX** br. F., 371, 3, 5, 9.
Lucius Bap, 335.
Lucris, 14.
Ludysyat, 82.
Lupus Tranotius, 136.
Lwmbert es. Mynyw, 260–1.
Lygerys, 54.

LL.

Llam y kawr, 59.
Llan Arthneu, 364.
Llan **Badarn**, 233; 263, 6; 284, 9; 299–310; Vawr, 346; 375, 8; 383.
Llan Badarn, *Castell ger*, 289.
Llan **Dav**, *bishops of*, Teilaw, Uchtrut, Nicol ab Gwrgant, Geffrei.
Llan **Deilaw**, 350; Vawr, 367.
Llan **Δewi Vrevi**, 284.
Llan **Dinan**, 322.
Llan dy ffei, 353.
Llan **Dydoch**, 263.
Llan **Egwat**, c., 344.
Llan **Egwestyl**, 342; 367; 379.
Llan **Elyw**, 335; 366, 8; 371.
Llan **Gadawc**, c., 344–5.
Llan **Garban**, 256; 263.
Llan **Geneu**, c., 375.
Llan **Giwc**, 359.
Llan **Gors**, 341.
Llan **Gwm**, 264.
Llan **Rystut**, c., 316, 7; 320.
Llan **Styphan**, c., 310; 336; 354–5; [374.
Llan Uche, 394.
Llan **Ulltut**, 263.
Llan **Vaes**, 368; 381; 406–7.
Llan Vaes, *gweith*, 259.
Llan **Vihangel**, 258; 316.
Llan Vihangel **Gelynrot**, 373.
Llan **Wanawc**, gweith, 262.
Llan **Wrst**, 261.
Llan y **Hadein**, c., 337.
Llan ym **Δyvri**, c., 296; 320–1; 343–5, 9; 350, 5; 364; 379.
Llannerch Aeron, 365.
Llawδen, 326.
Llawin o Votlan, 226.
Llengrys, 223. *See* Legris.
Lleon ab Brutus, 63–4.
Lles ab Coel, 100, 2, 7: *Senedδr*, 210.
Lles **am. Ruv.**, 196; 204, 9; 214, 9; 220, 3–9.
Lleu ab Kynvarch, *j. Kaer Lyr*, 181; 194, 6; 201; 220, 4.
Lloeger, 60, 9; 71; 81; 96; 101; 236, 9; 255; 260, 4, 6–8; 274; 280, 3, 6; 294; 304, 6, 9; 310, 8; 320–330, 4, 9; 341, 4–9; 351–2, 5–8; 360–1; 364–370; 374–406.
Lluδ ab Beli, 59; 82: *porth*, 82.
Llundein, 61, 4; 75, 7; 80–90; 101, 5–6; 110, 4, 8; 121, 4, 6–7; 130, 8; 140, 5, 8, 9; 150; 165; 176: 187; 233, 6; 250–1; 274; 334; 352, 6, 8; 367, 9; 370–1; 378–383; 397; 400–1, 3: **arches.**, 101; 200; es., 367.

Llundein, *porth*, 145.
Llwch Garmon, 326.
Llwtlaw, 364.
Llwyn Danet, 149; 328.
Llwyn **Kelyδon**, 149; 187.
Llwyn **Kelynawc Vawr**, 262.
Llwyn **Llwyt**, 149. *Cf.* K. Lwytcoet.
Llwyn **Pina**, 319.
Llwyn *y Kalater*, 73; 80; 150.
Llych Krei, 270.
Llychlyn, 72, 5; 110; 196; 209; 232, 4; 394; 406.
Llychlyn-*wyr*, 72–3; 120, 3, 8; 159;
Llychwr, c., 353. [196; 221; 234.
Llydaw, 115–120, 4; 130, 3; 145, 7; 156, 8, 9; 161; 193; 209; 211; 236, 9; 242, 3; 252, 3, 7.
Llyn Lliawn, 193.
Llyn *Llumonwy*, 191–3.
Llyn yr helyc, 53.
Llyr ab Bleiđut, 64–9.
Llyvni, 353; 367.
Llywarch ab Ithel, 303.
Llywarch **ab Hennyth**, 260. [308.
Llywarch **ab Ow.**, 263; 303-4. y veib.,
Llywarch **ab Trahayarn**, 283; 290–1; 301–3, 7.
Llywelyn ab Gr. ab Ll. ab Ior., t. **Kymry**, 370–384; 402.
Llywelyn ab Ior. t. **Gwyneδ**, 338; 341–355; 358–369; 400, 5–6.
Llywelyn **ab Kadwallawn**, 336.
Llywelyn **ab Kadwgan**, 269; 273; 336.
Llywelyn **ab Kedivor**, 270; 308; 325; 382.
Llywelyn **ab Madawc**, 317; 322.
Llywelyn **ab Maelgwn** *jeuanc*, 365.
Llywelyn **ab Mar.** ab K., 354; 377.
Llywelyn **ab Ow.**, 382.
Llywelyn **ab Ow. Gw.**, 308; 325.
Llywelyn **ab Pad.** dy Saws, 382.
Llywelyn **ab Rys** ab Mael., 377.
Llywelyn **ab Seisyll**, 264–6.
Llyyn, 262; 307; 342; 368; 383.
Llywelyn, *ewythyr Elen L.*, 109; 111; 206.

M.

Mab Udrut, c., 312; 364.
Mabwynyon, c., 323; 355: k. 410.
Machan, 13.
Machein, 268; 368.
Macmael Nimbo, 268.
Machiot br. Prydyn, 395.
Madawc ab Bleđyn, 270.
Madawc **ab Gr. Maelawr**, 346, 8; 354; 367.
Madawc **ab Gwendoleu**, 61–2.
Madawc **ab Idnerth**, 309; 311; deu vab,
Madawc **ab Kadwg**, 302–7. [324.
Madawc **ab Llywarch**, 308.
Madawc **ab Llywelyn**, 402.
Madawc **ab Maelgwn**, 349.
Madawc ab Mar. br. **Powys**, *311*, 6, 8, 9; 322: *y verch*, 344.
Madawc ? **ab Ow.**, ab Kadwall., 338.
Madawc **ab Ridit**, 282–292; 302–3.
Madawc **ab Rys**, 337–8.
Mael ab Madawc, 62.
Mael **Mordav**, 264.
Maelawc Kam ab Peredur, 260.
Maelenyδ, 283; 312; 333; 338; 341; 367; 370, 2, 6.
Maelgwn, 404.
Maelgwn **ab Kadwallawn**, 341; y δeu vab, 354.
Maelgwn **ab Mar.**, 371.
Maelgwn **ab Ow. Gw.**, 332.
Maelgwn **ab yr Arg. Rys**, 336–350, 3–5; 362–5; *366–7*.
Maelgwn Gw., 233–4; 240, 5.
Maelgwn Jeuanc or **Vychan** ab Mael. ab yr Arg. Rys, 366–7; 369–372, 5.
Maelvre m. Ev., 63.
Maen Clochawg, 353; c. 374.
Maes Beli, 159.
Maes Efsam, 378.
Maes **Hyveid**, 263; 338; 353, 6; 365–6.
Maes **Leos**, 377.
Maes *Morgan*, 69.
Maes **Nevawl**, 249.
Maes **Ros Meilon**, 260.
Maes *Uryen* = K. Wynt, 110.
Maes **y Pwyl**, 379.
Maes **Ydawc**, gweith, 258.
Maglawn t. yr Alban, 65–6, 9.
Magnesia, 5.
Magnus ab Her. br. G., 267; 273, 7, 8.
Mahalt m. M. Cwlwm, 274; 398.
Mahalt **m. Henri I.**, 398–9.
Mahallt **y Brewys**, 346.
Maharen, 155.
Malmesburi, 388–9.
Malmeson, 256.
Malvarn, 152.
Malyv, 53.
Manaw, 264; 277; 337.
Manogan, 82.
Mantawl y Punt, 155.
Mararet m. Vaelgwn, 373.
Marc, 97.
Marc ab Herald, 262.
Marcia gwreic Kuelyn, 79.
Mareduδ ab Bleđyn, 275, 7, 8; 280; 291–3; 302–8; 405.
Mareduđ **ab Etwin**, 266.
Mareduđ **ab Ev.**, 63.
Mareduđ **ab Gr.**, 268.
Mareduđ ab Gr. **ab Rys**, 313–8; *331*.
Mareduđ ab Gr., **Arg. Hirvryn**, 379.

Mareduđ **ab How.**, 309; 311.
Mareduđ ab How. ? **Ow. Gw.**, 323.
Mareduđ **ab Kadwgan**, 302–7, *8*.
Mareduđ **ab Kynan**, 342–3.
Mareduđ **ab Llywarch**, 308.
Mareduđ **ab Llyw.**, 373.
Mareduđ **ab Madawc**, 312.
Mareduđ ab Mad. **ab Gr. Maelawr**, [368.
Mareduđ ab Ow., 258.
Mareduđ **ab Ow.** ab Etwin, 268.
Mareduđ ab Ow. **br. Dyvet**, &c., 263–4.
Mareduđ ab Ow. ? **Goch.**, 370, 4–5, 8.
Mareduđ **ab Rotbert**, 346, 8; 354; 370.
Mareduđ **ab Ryδ.** ab Kradawc, 296.
Mareduđ ab Ryδ. **ab Tewdwr**, ? 283; 296–7, 9.
Mareduđ **ab Rys Gryc**, 374–5, 9.
Mareduđ **ab yr Arg. Rys**, 324; 338; ? 341; 343; 364; 370.
Mareduđ **Bengoch**, 326.
Mareduđ **Đall** ab yr Arg. Rys, 368.
Mareduđ br. Dyvet, 238; 250
Marell Mut, 215.
Margaret gw. M. Cwlwm, 271, *4*; 393, 8.
Margaret **m. br. F.**, 402.
Margaret **m. Henri "IV,"** 401.
Margaret **m. Llyw.** ab Ior., 361.
Marius Lepidus, 210; 223, 5.
Mars, 155.
Mars, 265; 362; 385.
Mars-**wyr**, 339.
Martin Bap, 386.
Matilda amherodres, 311, 8; 400.
Mawδwy, 368.
Maxen Wledig, 107, 9; 111–125; [206; 244.
Mecene, 14.
Mechen, gweith, 268; 368.
Međlan m. Ev., 63.
Medrawt ab Lleu ag Anna, 181; 194; 210; 229; 230–3; 241; deu vab, 233.
Meigen, 404.
Meilyr ab Ow., 303–4, 7.
Meir, eglwys y-Meivod, 318.
Meir, eglwys y-Mon., 319.
Meirchawn ab Rys, 269.
Meironyδ, **Meironyδ** &c., 263; 287, 8; 303, 6, 7; 315; 343; Cant., 362, [9; 373–4.
Meiryawn, 81.
Meiryon, 13; **-em**, 18–19.
Meivot, 318; 322.
Meliboea, 14.
Melwas, br. Peitaw, 119; 123; br. Islont, 201.
Membyr ab Madawc, 49–50; 62.
Memnon, 22–4, 8, 9.
Menegyd, gweith, 260.
Menelaus, 9–12; 14; 20, 2, 9; 32–4, 9.
Mener, 30–1.
Menesia, 14.
Menriades, 19.
Mercurius, 7; 52; 132; 155.
Mervyn, 259; **Vrych**, 404.
Mervyn **ab Rodri**, 404.
Mesten, 20.
Metellus, 210.
Methael m. Ev., 63.
Meugant Đewin, 142.
Meugant *es. K. Vuδei*, 204.
Meuruc. *See* Marius.
Meuruc ab Adam, 326.
Meuruc **ab Arthvael**, 265.
Meuruc **ab Gr.**, 316, 8.
Meuruc *ab Gweiryδ*, 98–9.
Meuruc **ab How.**, 266.
Meuruc **ab Idwal**, 262.
Meuruc **ab Cadell**, 261.
Meuruc ab Kar. *j. Kernyw*, 111–3.
Meuruc **ab Katvan**, 262.
Meuruc **ab Klydawc**, 261.
Meuruc **ab Mad.** ab Ridit, 312.
Meuruc **ab Ridit**, 308; y vab, 308.
Meuruc **ab Trahaearn**, 280.
Meuruc **abat** y Cwm Hir, 335.
Meuruc **Barach**, 349.
Meuruc **es. Bangor**, 322.
Meuruc *es. bonheδic*, 260; ? 263.
Meuruc **es. Mynyw**, 259.
Meuruc *ew. Elen L.*, 109.
Meuruc, *Gwys*, 99.
Meuruc *o G. Geint*, 219.
Meuruc *o G. Wyrangon*, 200.
Meuruc **Tybodyat**, 312.
Micenis, 24. *See* Mecene.
Mihangel, Mynyđ, 212–4.
Milo j. Henforđ, 311.
Mimidones, 33.
Minerva, 7; 38; 64.
Miscoet Klofawc, 200.
Missipia br. Bab., 210, 5.
Mochnant, 325; 368.
Moel Cwlwm br. Prydein, 271, *4*; 305; 317; 393, 5, 7, 8.
Mon, Ynys, 259–263, 9; 273, 7; 284; 305; 317, 9; 332, 3, 7; 368; 381, 3.
Monestus, 19.
Mor Groec, 312.
Mor Havren, 148; 151.
Mor Jwerđon, 41; 79; 173.
Mor Ruđ, 41.
Morcheis es. Bangor, 261.
Moren vrenhin, 79.
Morgan ab Arthal, 81.
Morgan ab Gwyn, 262, 4.
Morgan ab H., *Castell*, 368; 370.
Morgan **ab Kadwgan**, 305–8.
Morgan **ab Kradawc**, 333.
Morgan *ab Maglawn*, 69.

Morgan **ab Mar.**, 334.
Morgan **ab Ow.**, 309; 320.
Morgan **ab Seissyll**, 328.
Morgan **ab yr Arg. Rys**, 372.
Morgan, *Manachlog*, 69.
Morgannwc, 260; 347; 403. *See* **Gwlat Vorgan.**
Morgeneu, es. ? Mynyw, 264–5.
Moroed y Deheu, 263.
Mortemer, 312.
Moruð ab Dan, 79.
Moruđ *ab Evrawc*, 63.
Moruđ *j. K. Loyw*, 200, 219; 220, 8.
Morvran abat y Ty Gwyn, 315.
Moryan, traeth, 87.
Morytan, 53.
Mur Gastell, 293.
Mur *Severus*, 120–1, 3; 136; 249.
Murtart, Mwrchath, br. Jw., 276–7; 284.
Mustensar br. Afric, 209.
Mwrchath ab Brian, 264.
Mwrcherðarch br. Jw., 304.
Myðvei, 355.
Myl Verthyr, 199.
Mynhe*u*, 149–150; mynyđ, 229.
Mynyð Du, 359.
Mynyđ **Karn**, 258; 269.
Mynyđ **Kevyn Restyr**, 321.
Mynyđ Mihangel, 211–2.
Mynyw, 73; 145, 9; 173; 233; 259–270, 2; 294; 307; 315; 328, 9; 334; 342–3; 353, 9; 364–7; 371–4; 384; es., 371.
Mynyw, *bishops of*, Satubin; Meuruc; Lwmbert; Eueurys; ? Morgeneu; Henrim; Iosef; Bleiddut; Sulyen; Yvraham; Sulyen; Wilfre; Jeffrei; Bernart; Daniel ab Sulyen; Davyð ab Geralt; Pyrs; Geffrei; Iorwerth; * * *; T. Walis; Rys o G. Riw; Rickert o G. Riw; T. Beg.
Myrðin Varð, 141–4; 155–6; 166–9; 172–4, 8, 9; 180; 251, 4, 7; 384; 395:—**Emrys**, 254.
Myrr Seneđwr, 223.

N.

Nadolic, 193; 258; 281; 326, 7; 367–8; 383.
Nant Niver, 259.
Nant y Keilawc, 106.
Nant yr Ariant, c., 355.
Natan, 63.
Neð, Castell Kwm, 366.
Neidawc br. Kymry, 70–1.
Neocolonus, 13.
Neophilus, 4.
Neopholonus, 32.
Nercu, esgob, 261.
Nero, 98.
Nerus, 20.
Nest m. Evrawc, 63.
Nest m. Rys ab Tewdwr, 281–2; 294; 302; 328; deu vab a merch, 282.
Nestor, 3; 4; 6; 9; 10; 12; 27–9; 31, 4, 6; 340.
Nestus, 17.
Nicol ab Gwrgant es. Ll. Dav, 315.
Nicolas dy Mulus, 370.
Nidif, 223–5. *See* Judif.
Nilus, 361–2.
Nor-hamtwn, 73; 95; 112; uor-Hamtwn, 95; 402. *See* Hamwnt.
Niuer, Castell, 337.
Normandi, 146–7; 150; 199; 209; 224, 9; 268; 271, 7; 280; 294; 303, 7, 9; 323, 5; 332; 365; 393–8; 400.
Normanyeit, 41; 224, 9; duon, 260; 270; 310; 321; 388; 394, 5.
Northwmbyr-lont, 250; 385–9; 402.
Nuri, 209.
Nymyth awr saxys, 139.
Nynyaw ab Beli, 59; 82–5.

O.

Octa ab Hengyst, 162–4; 174, 6; 181–3.
Octa **ab Orric**, 385.
Octa, *seneđwr*, 210.
Octobonus, 378.
Odo arches. Keint, 389.
Odwallt, 249–250.
Offa ab Hengyst, 136; 174, 6; 181–3.
Offa br. y Mars, 258; 385; 404.
Offric ab Etwin, 248.
Ogeinawn, 311.
Orc, 195; 209; 234; 248.
Orchomeus, 14.
Orion, 155.
Orric ab Hengyst, 385.
Osbric br. y Saeson, 258.
Osbrinc br. Llych., 232.
Osnei, manachlog, 335.
Ossa, 136; 162, 4.
Oswalt br. yn Ysgot., 249–250.
Oswalt br. rwng Trin a Thued, 385.
Oswi Aelwyn, 249–251.
Oswi br. yr Ysgott., 385.
Other, 260.
Otter, 311.
Otho, amer. Ruv., 351; 400.
Otto Gardinal, 369.
Owein ab Dyvynwal, 263–4.
Owein ab Edwin, 273, 9; 303–4, 7.
Owein **ab Gr.**, 275.
Owein ab Gr. **ab Gwenwyn.**, 380, 3.
Owein ab Gr. ab K. *See* **Ow. Gwyneð.**
Owein ab Gr. ab Llyw. *See* **Ow. Goch.**
Owein ab Gr. **ab Llyw.** ab S., 267.
Owein ab Gr. **ab Mar.**, 316.

Owein ab Gr. **ab Ow.**, 323.
Owein ab Gr. **ab yr Arg. Rys**, 345–8; 350, 3–8; 363, 6–7.
Owein **ab Gr. Maelawr**, 341.
Owein **ab Howel** ? **Ða**, 263; 404–5.
Owein **ab Ior.**, 328; 330.
Owein **ab Kadwg.** *See* **O. o Powys.**
Owein **ab Kradawc**, 296–7; ? 330.
Owein ab Mad. *See* **O. Vychan.**
Owein **ab Mareduð**, 259; 404.
Owein ab Mar. **arg. Ked.**, 376.
Owein ab Mar. **ab Ow.**, 380.
Owein ab Mar. **ab Rot.**, 367.
Owein **ab Moruð**, 81; ? 82.
Owein **ab Rotbert Ged.**, 371, 3.
Owein **ab Ryð.** ab Tewdwr, 296, 9.
Owein **ab Rys**, 337.
Owein ab Uryen, **br. Reget**, 230.
Owein **br. y Pict.**, 258.
Owein **Goch** ab Gr. ab Llyw., 370–1, 3; 380, 3.
Owein **Gwyneð** ab Gr. ab Kynan, 293; 307, 9; 310–9; 322–6. y veib., 341; [405.
Owein **Keveilog**, 324–7; 341.
Owein **o G. Lleon**, 200; 220.
Owein o G. **Llion**, 333.
Owein **o Powys** ab Kadwg., 280–294; [300–3.
Owein **or Brith dir**, 341.
Owein **Penn Carwn**, 332.
Owein **Vychan** ab Mad. ab Mar., 325; 335; 405.

P.

Pabo Post Prydein, 200.
Padarn, eglwys, 299.
Padarn, **St.**, 284; 312.
Padriarch K. Salem, 360.
Padric dy Saws, 375.
Paen ab Ieuan, 308.
Paen **ab Pad.** dy Saws, 382–4.
Paen, *Castell*, 339; 341; 353; 365; [406.
Palamides, 13; 18–20, 24–8.
Palomenen, 20.
Pandrasius *br. yr Eift*, 210; 223.
Pardius Gall, 8.
Paris, 68; 197–8; 218–9; 340.
Pandrassus, 42–5; 49–50.
Pantum, 6.
Parth, 209; 223–4.
Pasken ab Gwrth. G. 136; 169–174.
Pateselaus, 19.
Patroclus, 19.
Pawl, 351.
Peanda t. K. Geint, 247–252.
Pectaw, 117. *See* Peitaw.
Peder, 97.
Pedyr, 351; allawr, 388.
Pedyr abat D. Clwyt, 335.
Pedyr *eg. K. Vyrðin*, 142.
Pedyr, eglwys **y-Mon**, 319.
Peitaw, 54; 117; 198–9; 209; 220; 351; 365, 9.
Peliades, 155.
Pelle-as, -us, 1–5; 12; 14.
Pelopeus, 1.
Pen Coet, cat, 258.
Penn **Cadeir**, 323; gweith, 266.
Penn **Gwern**, c., 316.
Penn **Harðlech**, c., 384.
Penn **Kelli**, c., 352–3, 6; 365–6.
Penbris, 368.
Penllyn, 303.
Penmon, 262.
Pennaeth Bachwy, 293.
Pennarð, 380.
Penryn Blataon, 292.
Penryn **Kernyw**, 73.
Penryn **Pengwaed**, 292.
Pentisilia, 33–4.
Penvro, c., 271–2, 5–9; 281; 294; 325; 328–330; 357; 361–3, 6–7.
Penwedic, 299; 317; 345–6, 8; 384.
Peredur ab Moruð, 81.
Peredur *ab Elidyr*, 200; ? 404.
Perffi, j., 358.
Perses, 18.
Perveð-vor, 40.
Perwer m. Evrawc, 63.
Perwr, 401.
Perydon, avon, 147.
Petrius, seneðwr, 216–8.
Petroclus, 11; 14; 15.
Philobetem, 23.
Philoten, 16.
Phrocius, 18.
Phylip ab Gwis, 337.
Phylip **Goch**, XIII abat Y. Flur, 384.
Phylip **vr. F.**, 336; 351–2; 400.
Picteit, 258; 271.
Pictot Sage, 285; 302–4; **m.** 284.
Pila, 3.
Pilodarius, 13.
Pilotenus, 14.
Pilum, 6.
Pilus, 9.
Pipin Vwyav br. F., 257.
piratas, y, 51, 3.
Pirus, 17; Pirrus, 18.
Pirwm, 219.
Poenia, 5–9.
Polidamas, 6; 9; 34–7.
Polides, 14.
Polites br. Bitinia, 223, 7.
Polites duc Frigia, 223.
Politus, dewin, 242, 6–7.
Polix, -ux, 3–4; 6; 9; 11–12.
Polixena, 4; 13; 25–6, 8; 31, 7–8.
Polixinius, 20.
Polumestor, 14.

Pompeius, 93.
Pont A. Teivy, 366.
Pont **ar Dywi**, 367.
Pont **K. Vyrδin**, 363.
Pont **y Vickre**, 300.
Pont **Ystyffan**, 364.
Porcenna, 75–7.
Porchester, *i.e. K. Beris*, 94–5.
Porrex ab Gor. Digu, 70; 81.
Porth Estyr, 94. *See Porchester.*
Portu, 209.
Potavius, 14.
Powys, 259; 268; 273, 6, 8; 281–5; 288–290, 2; 302, 5–8; 316, 8; 322, 4; 343, 6, 8; 354–6; 369.
Powys, *Kings of*, Cadell; Kyngen; Bledyn ab Kynvyn; Iorwerth ab Bledyn; Kadwgan ab Bledyn; Madawc ab Ridit; Madawc ab Mar.
Presses ab Menestius, 24.
Priav, 4–39; 42; 50; 83.
Priav *arches. K. Ev.*, 193–4.
Protentor, 20.
Proteselaus, 12; 14; 18.
Provins, m. j., 367; 401.
Prydein, 73; 84; 178; 278; 317, 324; 334; 372; 390, 3, 7–8; 401–2.
Prydyn, 395. *See* Prydein.
Prydeinwyr, 278.
Pulibeces, 14.
Pwll Dyfach, 266.
Pwll **Gwδyc**, brwydyr, 269.
Pymer br. Lloeger, 70.
Pyrr, 33–8; 42; 82.
Pyrs es. Myn., 334; 342.

Q.

Quintinus Carucius, 210; 223.
Quintus Milvius, 210, 5, 8; 225.
Qwintilian, 215.
Qwintinal, 215.

R.

Rading, 398.
Rag-aw, -ua m. Llyr, 64–6.
Ragaw *m. Evrawc*, 63.
Ramseu, manachlog, 390.
Randwlf de Poyr, 335.
Randwlf j. **K. Lleon**, 316, 8; 406.
Rawlf Mortymer, 371.
Rayadyr Gwy, c., 335, 8.
Rayadyr **Mochnant**, 325.
Razon Ystiwert, 299.
Redynawc Velen, 335.
Reget, 191, 4; 200; 230.
Reinalt dy Cressi, 358.
Reinalt j. **Brustei**, 321.
Reinalt **y Brewys**, 354–9.
Rein ab Elawt, 200.
Rein Vrenhin, 258.
Rein **Yscot**, 265.
Reinalt y Brewys, 353, 6, 8, 9.
Reinwlf t. y S., 267.
Remus, 70.
Remys, 334.
Retwalt br. Blaen. Lloeg., 385.
Ricka Gawr, 213–4.
Richart ab Gwilim Bastart, 397.
Rickart, -ert, 218.
Rickart **ab Baldwin**, 279.
Rickert **ab Gilbert**, 309.
Rickert **abat** Clerynawt, 333.
Rickert **arches.** Keint, 334–5.
Rickert **dy Lamar**, c., 309.
Rickert es. Llund. **ystiwart** yn Amwythic, 282–5; 291.
Rickert I, 336–8; 342; 399–400.
Rickert j. **Tristig**, 326, 9.
Rickert j. **Kernyw**, 373.
Rickert **Marscal**, 366–7; 400–1.
Rickert **o G. Riw** es. Myn., 384; ?374.
Rickert **Pwnswn**, 296.
Ricwlf br. Llychlyn, 196.
Ridit, 330.
Ridit ab **Bledyn**, 270; *282.*
Ridit **ab Iestyn**, 342.
Ridit **ab Ithel**, 303.
Ridit **ab Ow.**, 303–4, 7.
Riemus, 17.
Rigyvarch, 226. *See* Rychmarch.
Risiart t. o Normandi, 393.
Risyart **ab Risiart**, 393.
Risyart **ab R. ab Risiart**, 393.
Riw Helyc, 380.
Riwallawn ab Kynv., 268; 281.
Robert ab Geralt Yst., 328.
Robert **ab Gwallter**, 358.
Robert **ab Gwilim**, 352.
Robert **ab Llywarch**, 327.
Robert **ab Martin**, 310.
Robert **ab Risyart**, 393.
Robert **ab Rosser**, 280; 291.
Robert **ab Ystevyn**, 325–6, 8.
Robert **arches. Keint**, 395–6.
Robert *brawt Lowys br. F.*, 372.
Robert **de Rupel**, 358.
Robert **duc Norm.**, 271, 4.
Robert es. Bangor, 347, 9.
Robert es. **Henford**, 316.
Robert j. ab Henri II, 315.
Robert j. **Amwythic**, 275–8.
Robert **Kwrteis**, 271, 4; 397–8.
Robert **Lawgan**, 297.
Robert **Rulwardbi**, 401.
Robert **Vepwnt**, 348.
Robert **y Brus**, 352; 402.
Rodo, 14.
Rodri ab Howel, 342.

Rodri **ab Howel Da**, 261.
Rodri **ab Idwal**, 262.
Rodri **ab Mervyn Vrych**, 260; 404.
Rodri ab **Ow. Gw.**, 333, 7–8; 405.
Rodri **br. y** Bryt., 258.
Rodri br. **y Fichteit**, 98–9.
Rodri **Maelwynawc**, 257.
Rodwm, 116; gwyr, 149.
Roger. *See* **Rosser.**
Rollo t. Normandi, 393.
Romulus, 70.
Ron, 189.
Ronwen m. Hengyst, 135–8.
Ros, 280–1; 303; 361; 375; 407.
Rosser ab Hu Vras, 275.
Rosser **ab Rawlf** Mort., 371.
Rosser Cliffort, 384.
Rosser Damri, 403.
Rosser **j.**, 289.
Rosser **j. Clar**, 320, 1, 3, 8.
Rosser **Mortymer**, 338; 343; 369; 374–6, 8; 382; 403.
Rosser **Mulus**, 383.
Rosser *tat Robt. j. Amwythic*, 277.
Ruallawn. *See* Riwallawn.
Ruδlan, 258; 323, 6; 351; 383; 405, 7.
Ruδlan **Marthaval**, 348.
Run ab Evrawc, 63.
Run *ab Maelgwn Gw.*, 245.
Run *ab Nwython*, 200.
Run **ab Ow.**, 313.
Run *ab Peredur*, 81.
Run *Palatyrvras*, 64.
Ruscan, 53.
Ruthyn, 201; 209; 220, 5; 407.
Rutyl, 41.
Ruvein, 41; 70, 5–7; 87, 9; 92–117, 120–1, 4, 6; 144; 196, 9; 200, 4–9; 214, 9; 221–3, 7, 9; 254–262, 6, 7; 280; 327; 334; 351, 4, 7; 361, 8; 373; 381, 6, 8; 393; 401, 4.
Ruvein, *seneδ*, 75; 104, 5, 7, 9; 113; 121; 204, 5, 9; 229.
Ruvein-**wyr**, 75–7; 83, 4, 7; 90–9; 102–110, 6; 120–5; 194; 205–9; 215–228; 244; 253.
Rwytyn, porth, 97.
Rychmarch ab Sulyen, 273–4. *See* **Rigyvarch.**
Ryđerch, 82.
Ryδerch ab Hennyth, 260.
Ryđerch **ab Iestyn**, 265.
Ryđerch **ab Karad.**, 268–9.
Ryđerch **ab Tewdwr**, 296, 7, 9.
Ryđerch **abat** Ty Gwynn, 335.
Ryđerch **es.**, 262.
Ryđyon, 82.
Rymhi, avon, 268.
Rys ab Evrawc, 63.
Rys *ab Gorbonyawn*, 81.
Rys ab Gr. ab Rys = **yr Arglwyδ Rys**, 314–340; *341*; 364.
Rys ab Howel, 269.
Rys ab H. **ab Mar.**, 309; 311–2.
Rys **ab Maelgwn** ab yr Arg. Rys, 348.
Rys ab Maelgwn ab * * * *, 382–4.
Rys ab Maelgwn **jeuanc**, 373.
Rys **ab Mareduδ**, 382.
Rys **ab Ow.**, 268–9.
Rys **ab Ryδerch**, 266.
Rys **ab Tewdwr**, 269; 270; 295; 405.
Rys **Gryc** ab yr Arg. Rys, 336, 8; ? 341; 345–355; 359–367; 382.
Rys **Jeuanc** ab Gr. ab yr Arg. Rys, 343–350; 353–363, 7.
Rys Jeuanc or **Vychan**, 380.
Rys **Mechyll** ab Rys Gryc, 369; 375.
Rys o G. Riw, 374; ? 384.
Rys **Vychan** ab Rys Gryc, 364.
Rys Vychan **ab Rys Mechyll**, 371, 4–6, 9; 380.
Rys Vychan **ab yr Arg. Rys**, 345.
Rys **Wyndawt**, 382–3.
Ryt Corunec, 283.
Ryt *Garadawc*, 178–9.
Ryt **y Gors**, c. 271–2, 9; 280–1.
Ryt **y Groes**, 266.
Ryt **y Vagyl**, 148.
Ryt *Ychen*, 153; 200; 214; 256; 335; 357; 371; 394.
Rywallawn ab Kuneδa, 70.
Rywynawc, 259; 303.

S.

Saba, 63; brs., 63.
Sadwrn, 155. *See* Saturn.
Saer, marchawc, 278–9.
Saesnec, 64; 79; 89; 95–6; 106; 134; 249.
Saesson, 41; 71; 133; 136–140, 4; 156–164, 9; 170, 3, 4, 6; 182–194; 233–264, 6, 7; 270–4; 285; 292, 8; 321; 340–2, 6; 352, 8; 360, 1, 9; 376, 7; 383, 5, 6, 9; 391–6; 401, 4.
Salamania, 3; 5; 14.
Salsbri, 140; 165; 200; 225.
Sampswn arches. K. Ev., 169; 193.
Samson, 340.
Samswn arches. Llydaw, 204.
Samuel, brophwyt, 62; 163.
Sanan m. Dyvynwal, 302.
Santwich, 393.
Sarpedon, 24, 7.
Sarasinyeit, 271; 335–6; 349; 354; 360, 3; 372, 3.
Sarur, j., 351.

Sarwm, 386.
Satubin es. Myn., 259.
Saturnus, 132.
Sawyl Ben Uchel, 82.
Saxonia, 131.
Scaptwn, 386; 391.
Secta, porth, 5.
Sedius, 20.
Segun, mor, 3–4.
Sein, avon, 400.
Sein Henyð, c., 353, 5, 9; 360, 3.
Seisyll ab Dyvynwal, 330, 3.
Seisyll ab Evr., 63.
Seisyll, 70; 81–2; ab Marcia, 79.
Selius, 105. *See* Gallus.
Sellin br. Swthsex, 385.
Selyv, 298; 340.
Selyv *ab Davyð*, 63.
Selyv *br. Llydaw*, 239–248; 253.
Sercedur = *Silchester*, 126.
Sergius, 254–5.
Sertor br. Libia, 209; 218; 224, 7.
Serx br. *Nuri*, 209; *Ituri*, 223.
Severus, *Seneðór*, 102–3; am., 120.
Sexburgis, 253.
Seythyd, 155.
Sibli, 207; 254.
Sigillin es. Sarwm, 386.
Silomenes, 18.
Silvius Eneas, 59.
Silvius Epitus, 63.
Silvius, 41–2; Latinus, 62–3.
Simon archd. Keveil., 317.
Simonenta, 2.
Simwnt dy Peffi, 358.
Simwnt **Mwnforð**, 378; y ðeu vab, 378; 400–1.
Sinon, 36.
Siria, 210.
Sithia, 98; 103.
Sit-ruc, -**urc** ab Abloec, 264.
Siwan, 369. *See* Giwan.
Siward t. Yscot., 395.
Sodiacwm, 155.
Sodomani, 234.
Soea, 37.
Soram, 64, 9.
Sorpa, 9.
Sparatintus, c., 44.
Sporta, ynys, 3; 10; 11; 14.
Stadud m. Ev., 63.
Stater br. y Gogled, 70–1.
Staydalt m. Ev., 63.
Stephan ab Baldwin, 317.
Stephan **arches.** K., 361–4; 400, 6.
Stephan j. **Blaes**, 397–8.
Stephan Gwnstabyl, 309.
Stephan **Vrenhin**, 309–318; 397–9.
Stigan, es K. W.; arches. K., 395.
Stilbon, 155.
Struam, 61.
Suardus br. F., 55; 70.
Subri, 260.
Sulgwyn, 199; 250; 342, 7; 374.
Sulpius, 223.
Sulyen, 102–5.
Sulyen es. Myn., 268–270.
Sulyen **Richmarch**, 312.
Suplius Bab, 196.
Susanna m. Howel, 344.
Swdan Babilon, 379.
Swein [ab Godwin], 395.
Swein **ab Herald**, 264; 393.
Swthsex, 385.
Synysgal K. Dyv, 348.
Synysgal K. Loyw, 346.

T.

Taculus, 210.
Tal Moelvre, 405.
Tal **y Llycheu**, 379.
Talacharn, c., 330; 354–5.
Talamon, 3–5; 12; 14.
Talargan br. y Pict., 258.
Talarthi, porth, 264.
Tam, *i. e. Caen*?, 397.
Tancastyr, 134.
Tanet, *Ynys*, 137; 191. *See* **Llwyn.**
Tangwystyl m. Ev., 63.
Tanwen mam Beli a Bran, 74.
Tavalwern, c., 322.
Tegeingyl, Tegingyl, c., 323, 6; 369; 407.
Teilaw es. Ll. Dav, 204.
Telaon, 3.
Telebeleus, 14.
Telephebus, 24.
Telephemis, 24.
Telepus, 16; 17; 25.
Telopolenus, 11.
Temys, 40; 59; 84, 6, 7; 119; 149; 150–2; 230; 358; 390, 4.
Tenedum, 10; 16; 17.
Teneuan ab Llud 82, 4; ab Llyr, 93.
Terdelach vr. Conach, 318.
Terfynnawn, c., 345.
Teribrica, porth, 5.
Teryn, Mor, 53.
Teslus, 25.
Tetis, 12.
Teucer duc Frigia, 210.
Teucrum, 14.
Teufras, 16.
Teveityawc, Dyfryn, 366.
Tewdwr ab Beli, 258.
Tewdwr **ab Einawn**, 264.
Theon arches. Llund., 233, 6.
Thomas arches. K. Ev., 274.
Thomas **arches. Keint.**, 326–7; 399.

Thomas or India, **St.**, 386.
Thomas **Verthyr**, 361.
Thomas **Walis** es. Myn., 373.
Thybawt Jeuanc, 327.
Thybawt t. **Bwrgwin**, 327; j. **B.**, 332.
Tiberis, 41.
Tideus, 340.
Tintagol, 177–180; 219.
Toas, 14.
Torneu, manachlog, 390.
Totneis, 57; 97; 126; 152; 188.
Traeth Moryan, 87.
Trahayarn ab Ithel, 298.
Trahayarn ab **Karad.**, 268–9; 405.
Trahayarn *ew. Elen L.*, 109; 110.
Trahayarn **Vychan**, 341.
Trallwng, c. y, 380.
Trallwng **Elgan**, 349.
Trallwng **Garan**, c., 374.
Trallwng **Llywelyn**, 290; 339.
Tramor arches. K. Ll. ar Wysc, 166.
Trasia, 17; 18.
Treueris, 117.
Trefynnawn, 345.
Trev Draeth, c. 354–5; 375.
Trev **Ilan**, c. 367.
Trigeri, 226.
Trin, 385; 402.
Tristig, 326.
Tro, Troea, 2–43, 9; 50, 3, 7–9; 202.
Tro, Ieith, 58.
Troea, gwyr, 43–7; 50–1, 5–7.
Troea Newyd, 59.
Troiana, porth, 5.
Troilus, 4; 7; 13; 18; 20; 22; 28–31, 4.
Tryfin ab Rein, 259.
Tued, 385.
Turel, Wallter, 274.
Turkyll, y vab, 311.
Turn, 41; 57.
Turon, 56–7.
Twlws, 14.
Twr Llundein, 148; 369.
Twrs, dinas, 331.
Ty Gwynn, 315; 328; 334–5; 353; 364, 8; 379.
Tyrvan, Y, 229.
Tyssiliaw, St., 322.
Tywi, 363, 7.
Tywyn, 262.

U.

Ubis, 264.
Uchtrut ab Edwin, 272; 283, 4, 7; 303, 4, 6; y veibon, 287.
Uchtrut, *castell*, 303.
Uchtrut es. **Ll. Dav**, 315; 328.
Ulcalegon, 36–7.
Ulcolonca, 6.
Ulfrit ab Peanda, 251.
Ulixes, 12; 14; 16; 28; 34; 340.
Ultei, 218–9.
Urbanus III, 335.
Uryen ab Andryw, 81.
Uryen o **G. Vadon**, 220, 5.
Uryen **Reget** ab Kynvarch, 194; 200.
Ussa ab Llawr, 261.
Uthur Pen Dragon ab Kusten: V., 126–7; 130–1; 156; 167–8; 170–185; 233; 241.

V.

Valawn amer. Ruv., 110–1; 117.
Velvre, Y, 328.
Venenas, 14.
Venus, 7; 9; 14; 155.
Verolan, 182.

W.

Walo, 401.
Waltam, 397.
Warwic, 200.
Wenn, avon, = Alba, 214.
Wen Ynys, Y, 40; 58.
Westymarlwnt, 110.
Westymer = gwys Veuruc, 99.
Westymynstyr, 395–6; 401.
Wiccw, 322.
Wilfre, 270. *See* Yvelvre.
Wiliam Lwngysper, 393.
Wiliam o **Vreban**, 288.
William. *See* **Gwilim**.
Windylsor, 345.
Winsestyr, 388.
Wintwn, 386; 398.
Winued, avon, 251.
Wlphin, 178–9.
Wog-en, -ones, 132.
Wyδgruc, castell yr, 314; 377; 406.
Wysc, avon, 77; 149; 199; 328.

Y.

Yngharat. *See* **Angharat**.
Ymbert, 54.
Ynyr, 254–5.
Ynys Gynwreiδ, 352–3.
Ynys Prydein, 61, 5; 68–78; 81–129; 135–144, 9; 156–160; 164; 167–173, 7, 8; 181, 4–8; 194–5; 199–202; 206–210; 221, 5, 9; 232–7; 240–6, 9; 250–265; 270; 298; 316; 339; 385; 403.
Ynysseδ Prydein, 78.
Ynysoed, kenedyl yr, 270.
Ypodocus, 17.
Ypolit o Creta, 210.
Yscaftwn, 386; 391.

Yscotlont, 63; 158; 164; 176; 194; 200; 230, 4, 8; 241, 9; 387, 9; 395.
Yscotteit, 41; 99; 120, 3; 159; 185, 8; 191–3; 230, 2; 252, 3; 260, 4, 5; 269–270; 385; 387; 402.
Yspaen, 78; 108; 148; 201, 9; 211; 223; 242; 349.
Yspladeu ab Ev., 63.
Ysppwys, Coet, 271.
Ystas, ystoryawr, 339.
Ystevyn; Ystyffan. *See* **Stephan.**
Ystlwyf, 328; 411. *See* Kymwt Estyr lwyf.
Ystrat Antarron, 299.
Ystrat **Flur**, 325; 333, 5, 7; 342–6; 363–5, 7–9; 370–5, 8, 9; 381, 4.
Ystrat Flur, **abat**, 371.
Ystrat **Klut**, 261–2.
Ystrat **Kyngen**, c. 317.
Ystrat **Marchell**, 335, 9; 341.
Ystrat **Meuruc**, c. 299; 310, 7; 320; 337–8; 341–2, 5.
Ystrat **Peithyll**, 299.
Ystrat **Tywi**, 260, 7, 8; 271, 8, 9; 283, 294; 301; 318; 320, 8; 349; 355.
Ystum Llwynarth, c. 353.
Ystwyll, 367; 377.
Ystwyth, avon, 289; 299.
Yswein. *See* **Swein.**
Yvelvre, 328. *See* Wilfre.
Yvraham es. Ll. Elyw, 366.
Yvraham **es. Mynyw**, 269.

List of Subscribers.

Names with the asterisk prefixed to them were received too late for insertion in the MABINOGION *List of subscribers.*

PATRONS' EDITION.

Bute, The Most Honourable the Marquis of, K.T., Cardiff Castle. (4 *copies.*)
*Aberdare, The Right Hon. Lord, Dyffryn, Mountain Ash.
Cymmrodorion, The Hon. Society of, London.
Davies, Richard, Esq., Treborth, Lord Lieutenant of Anglesey.
Dynevor, The Right Hon. Lord, Dynevor Castle, Llandeilo.
Edwards, Owen, Esq., B.A., Fellow of Lincoln College, Oxford.
Emrys-Jones, A., Esq., M.D., Bryn Derw, Fallowfield, Manchester.
Evans, Alderman David, 24 Watling Street, E.C.
Evans, E. Vincent, Esq., 27 Alwyne Road, N.
Evans, Rev. O., M.A., Warden, Collegiate School, Llandovery.
Ffoulkes, His Honour Judge Wynne, Old Northgate House, Chester.
Griffith, J. Milo, Esq., 45 Mornington Road, N.W.
Griffiths, John, Esq., M.A., Jesus College, Oxford.
*Hughes, T. H. R., Esq., Neuadd Vawr, Llanwnen.
Hughes, Rev. W. Hawker, M.A., Jesus College, Oxford.
Jesus College Library, Oxford.
*Jones, Major E. D., American Consul, Cardiff.
Jones, J. W., Esq., The Grange, Highbury New Park, N.
Jones, John, Esq., Central Buildings, Llandudno.
Jones, Rev. Michael D., Principal, Independent College, Bala.
*Jones, Morris, Esq., J.P., Plasucha, Dolgelley.
Jones-Parry, Sir T. Love D., Bart., Madryn Park, Pwllheli. (2 *copies.*)
Kemeys-Tynte, Colonel C. K., Cefn Mably, Cardiff.
Lewis, David, Esq., Barrister-at-Law, Kilvey Terrace, Swansea.
Lewis, Sir William Thomas, The Mardy, Aberdare.
Llanover, The Right Hon. Lady, Llanover, S. Wales.
Llewelyn, Sir John T. D., Bart., Penllergare, Swansea.
Lloyd, E. O. V., Esq., B.A., Berth, Ruthin.

Lloyd, J. E., Esq., M.A., Welsh Lecturer, Univ. Coll., Aberystwyth.
Morfill, W. R., Esq., M.A., 4 Clarendon Villas, Oxford.
*Morgan, Lt.-Colonel W. L., Abbotsfield, Malvern.
Morris, Rev. R. E., B.A., 3 Upper Bedford Place, W.C.
*Morris, T. E., Esq., B.A., Portmadoc and Castletown, Cardiff.
*Owen, E. Humphrey, Esq., F.S.A., Tycoch, Carnarvon.
Phillips, James M., Esq., M.D., J.P., Priory Street, Cardigan.
Powel, Thomas, Esq., M.A., Prof. of Welsh, University Coll., Cardiff.
Powis, The Right Hon. the Earl of, Powis Castle, Welshpool.
Pryce-Jones, Sir Pryce, Dolerw Newtown, Montgomery.
Pugh, D., Esq., M.P., Manoravon, Carmarthenshire.
Puleston, J. H., Esq., M.P., 31 Sussex Square, Brighton.
Rendel, Stuart, Esq., M.P., 4 Whitehall Gardens, S.W.
Reynolds, Llywarch, Esq., B.A., Merthyr Tydvil.
Roberts, L. H., Esq., 8 Willow Bridge Road, N.
St. David's, The Right Rev. the Lord Bishop of, The Palace, [Abergwili.
Stokes, The Hon. Whitley, D.C.L., 15 Grenville Place, S.W. (2 *copies.*)
Thomas, Charles, Esq., J.P., Pitch and Pay, Stoke Bishop.
Thomas, Rev. T. Llewelyn, M.A., Jesus College, Oxford.
Vaughan, J. Williams, Esq., J.P., D.L., The Skreen, Radnorshire.
Warren, T. Herbert, Esq., President, Magdalen College, Oxford.
West, Lt.-Colonel the Hon. W. E. Sackville, Limegrove, Bangor.
Williams, David, Esq., Henstaff Court, Merthyr Tydvil.
Williams, His Honour Judge Gwilym, Miskin Manor, Llantrisant. (3 *copies.*)
Williams, John, Esq., M.D., 11 Queen Anne Street, London.
*Williams, Rev. Robert, B.A., Prof. of Welsh, St. David's College, Lampeter.
Williams, William, Esq., M.A., H.M. Chief Inspector of Schools for Wales, Aberystwyth.
Wynne, W. R. M., Esq., Peniarth, Merioneth.

LIBRARY EDITION.

Bute, The Most Hon. the Marquis of, K.T., Cardiff Castle. (2 *copies.*)
Allen, The Very Rev. James, Dean of St. David's, Cathedral Close.
Allen, Edward G., Esq., 28 Henrietta Street, W.C.
*Atkinson, Robert, Esq, Ll.D., Trinity College, Dublin.
Boston Free Public Library, The, Boston, Mass., U.S.A.
Burrell, J., Esq., 6 Ella Road, N.
Cardiff Free Library, The.

Davies, D. S., Esq., 8 Dale Street, Manchester.
Davies, Morgan, Esq., M.D., F.R.C.S., 9 King Street, Finsbury Square, E.C.
Davies-Evans, Colonel Herbert, Highmead, Lord Lieutenant of [Cardiganshire.
Edwards, Rev. T. C., M.A., D.D., Principal, University College of Wales, Aberystwyth.
*Evans, Christmas, Esq., Penyrheol, Merthyr Tydvil.
Evans, Stephen, Esq., J.P., Llwyngwern, Chiselhurst.
Exeter College Library, The, Oxford.
Green, Robert, Esq., 1 Founder's Court, E.C.
*Griffiths, George, Esq., 24 Fitzjohns Avenue, N.W.
Harvard College Library, The, Cambridge, Mass., U.S.A.
Hilles-Johnes, Lt.-General Sir James, K.C.B., Dolaucothy, Llandeilo.
James, Arthur Perkins, Esq., Brynheulog, Treharris.
James, Charles H., Esq., Brynteg, Merthyr Tydvil.
James, C. Russell, Esq., Courtland House, Merthyr Tydvil.
James, Frank, Esq., Garth Newydd, Merthyr Tydvil.
James, Dr. John, Llangwyryfon, Aberystwyth.
*James, Rev. William, B.A., Brynhyfryd, Llandyssul.
Jones, His Honour Judge Brynmor, Ll.B., 23 De Vere Gardens, W.
Jones, Evan Parry, Esq., J.P., Cefnfaes, Festiniog.
*Jones, Robert, Esq., Caradoc Villas, Rhyl.
Jones, Thomas, Esq., B.A., H.M.S.I. of Schools, Aberystwyth.
Kenyon, The Hon. George T., M.P., Llanerch Paunce, Ellesmere.
Lewis, Rev. D., M.A., Vicarage, St. David's, Canon of St. David's.
Lewis, Lieut.-Colonel David Rees, 2nd Glamorgan R. V., Merthyr.
Lloyd-Phillips, F. L., Esq., M.A., Pentyparc, Clarbeston, R. S. O.
Merton College Library, The, Oxford.
Morgan, Sir Walter, Naish, Nailsea, Somersetshire.
Morris, Lewis, Esq., M.A., J.P., Penbryn, Carmarthen.
Mostyn, The Right Hon. Lord, Mostyn Hall, N. Wales.
Napier, Arthur S., Esq., M.A., Ph.D., Merton Professor of English Language and Literature in the University of Oxford.
Newcastle-upon-Tyne Free Library, The.
Owen, Daniel, Esq., J.P., Ash Hall, Cowbridge.
Owen, Edward, Esq., India Office, Whitehall, S.W.
Owen, Isambard, Esq., M.D., M.A., 5 Hertford Street, Mayfair, W.
Owen, The Very Rev. John, M.A., Dean of St. Asaph.
Parkins, W. Trevor, Esq., Glasfryn, Gresford, Wrexham.
Phillimore, Egerton, Esq., Upper Woburn Place, London.
Phillips, Rev. T. Lloyd, M.A., The Abbey, Beckenham, Kent.
Plummer, Rev. Charles, M.A., Corpus Christi College, Oxford.
Powell, F. York, Esq., M.A., Christ Church College, Oxford.
Pritchard, Lewis J., Esq., Inland Revenue, Somerset House.
Queen's College Library, The, Oxford.
Rees, Griffith, Esq., Birkenhead.
Rees, Rowland, Esq., 27 St. James Street, N. L.
Roberts, Lewis H., Esq., 8 Willow Bridge Road, Canonbury, N.

*Roberts, Robert, Esq., Isallt, Blaenau Festiniog.
Roberts, T. D., Esq., M.I.C.E., Penrallt, Newport, Mon.
Roberts, Thomas, Esq., Asso. M. Inst. C. E., Portmadoc.
Roberts, G. F., Esq., B.A., Prof. of Greek, University College, Cardiff.
Roberts, Sir William, M.D., F.R.S., 89 Mosley Street, Manchester.
Royal Institution of S. Wales, The, Swansea.
Swansea Public Library, The.
Sydney Free Library, The, New South Wales.
Thomas, David, Esq., Bryngwyn, Carnarvon.
Thomas, T. W., Esq., M.R.C.S., &c., Ty'n y Wern, Pontypridd.
Wilkins, Charles, Esq., Ph.D., Springfield, Merthyr Tydvil.
Williams, Arthur J., Esq., M.P., Victoria Mansions, S.W.
*Williams, Richard, Esq., M.D., 82 Rodney Street, Liverpool.
Williams, T., Esq., J.P., Llewesog, Denbigh; 5 Button Street, L'pool.
Williams, T. Marchant, Esq., 4 Paper Buildings, Temple, E.C.
Williams, W. Prichard, Esq., Crescent, Upper Bangor.
Williams-Wynn, Sir Watkin, Bart., Wynnstay, Rhuabon.
*Wilson, John, Esq., 12 King William Street, London.
University College of Wales Library, The, Aberystwyth.
University College Library, The, Bangor.

STUDENTS' EDITION.

Adams, Rev. David, B.A., Bethesda.
Anwyl, Edward, Esq., B.A., Mansfield College, Oxford.
Asher and Co., Messrs., 13 Bedford Street, W.C. (*2 copies.*)
Arnold, E. V., Esq., M.A., Professor of Latin, University Coll., Bangor.
*Benoy, J., Esq., Jesus College, Oxford.
*Bowen, Ivor, Esq.
Bevan, Rev. W. L., Hay, Canon of St. David's.
*Bibliothèque Universitaire, à Rennes.
Browne, J. W., Esq., M.B., 7 Norland Place, W.
Calvinistic Methodist College Library, The, Y Bala.
**Cambridge University Library, The.*
Carne, J. W., Stradling, Esq., D.C.L., St. Donat's Castle, Bridgend.
Christ Church Library, The, Oxford.
Coram, C., Esq., L. and Prov. Bank, Tottenham, N.
Corpus Christi College Library, The, Oxford.
Cowell, E. B., Esq., M.A., Professor of Sanskrit and Fellow of C.C.C. in the University of Cambridge.
*Davies, W., Cadwaladr, Esq., University College, Bangor.
Davies, E. Emrys, Esq., 17 Albert Road, S.E.
Davies, Ivan, T., Esq., Llanuwchllyn, Bala.
Davies, Rev. J. E., M.A., 23 Belitha Villas, Barnsbury.
Davies, Rev. John Evan, M.A., Rector of Llangelynin, Merioneth.
Davies, W. E., Esq., Brenton Villa, Marlborough Road, Merton, Surrey.

*Deighton, Bell, and Co., Messrs., Cambridge.
Edinburgh University Library, The.
Edwards, David, Esq., 222 Kentish Town Road, N.W.
Edwards, Rev. David Charles, M.A., Tegid House, Y Bala.
Edwards, Edward, Esq., Caerhys, Llanuwchllyn, Y Bala.
Edwards, Rev. Prof. Ellis, M.A., C. M. College, Y Bala.
Edwards, Hugh, Esq., 25 Myddelton Square, E.C.
Edwards, John, Esq., 2 Camp Street, Broughton, Manchester.
Edwards, Rev. Thomas, M.A., Brynheulog, Bedwas, Caerphilly.
*Edwards, W., Esq., M.A., H.M. Inspector of Schools, Merthyr Tydvil.
Ellis, Thomas E., Esq., B.A., M.P., Cynlas, Merioneth.
Evans, D. H., Esq., 10 Cornwall Terrace, Regent's Park, N.W.
*Evans, E., Esq., Croft Cottage, Llanelly.
Evans, The Rev. Canon D. Silvan, B.D., Llanwrin Rectory, Machynlleth.
*Evans, Rev. D., B.D., The Vicarage, Pencarreg.
Evans, Rev. D. Wynne, Mount Pleasant, Briton Ferry.
Evans, John, Esq., Old Change Buildings.
Evans, Titus, Esq., Post Office, Llanwnen, Cardiganshire.
Evans, T. Cadrawd, Esq., Llangynwyd, S. Wales.
Evans, W. Charles, Esq., 3a Poet's Corner, Westminster.
*Fisher, Rev. J., Bryn Villas, Newtown, Montgomery.
Gaidoz, M. Henri, 22 Rue Servandoni, Paris.
Gilbert, T. H., Esq., 1 Vernon Chambers, Southampton Row, W.C.
Grevel and Co., Messrs., 33 King Street, Covent Garden, W.C.
Griffith, Rev. Maurice, B.A., Exeter College, Oxford.
Gwynoro-Davis, J., C.M. Minister, Barmouth.
Hartland, E. Sidney, Esq., Beresford House, Swansea.
Hibberd, Shirley, Esq., Kew, Surrey.
Hughes, T. R., Esq., N. and S. Wales Bank, Liverpool.
*Jackson, Rd., Esq., 16 Commercial Street, Leeds.
James, Ivor, Esq., Registrar, University College, Cardiff.
Jenkins, Edward, Esq., Gwalia House, 9 Upper Woburn Place, [W.C.
*Jenkins, W., Esq., Darkgate, Aberystwyth.
Jenkins, Rees, Esq., Bronyderi, Glyncorrwg.
Jesus College Library, The, Oxford.
Jones, Rev. Prof. D. E., M.A., Presbyterian College, Carmarthen.
Jones, Rev. D. M., B.A., Cheltenham.
Jones, Rev. Henry, M.A., Professor of Philosophy, University College, Bangor.
*Jones, E. Hevin, Esq., 20 Bangor Street, Carnarvon.
Jones, Henry, Esq., Watergate Hays, Chester.
*Jones, J. A., Esq., B.A.
Jones, J. M., Esq., B.A., Welsh Lecturer, University Coll., Bangor.
Jones, Rev. J. Puleston, B.A., Bangor.
Jones, John T., Esq., N. & S. Wales Bank, Y Bala.
Jones, L. D., Esq., The Board School, Garth, Bangor.

Jones, Miss Lloyd, Penrallt, Penmaenmawr.
Jones, Rev. Owen, B.A., 143 Bedford Street, Liverpool.
Jones, Rev. R. J., M.A., Meirion Cottage, Aberdare.
*Jones, R. Pryce, Esq., Board School, Denbigh.
Jones, Thomas, Esq., M.B., F.R.C.S., 96 Mosley Street, Manchester.
Jones, T. Roberts, Esq., 22 Old Bailey, E.C.
Jones, T. R., Esq., c/o Messrs. Stephen Evans and Co., Old Change Buildings.
Jones, William, Esq., Belmont House, Hay, Breconshire.
Jones, William, Esq., 13 Upper Baker Street, N.W.
Jones, Rev. W. Jenkyn, 8 Rue de la Halle, Quimper, Brittany.
*Jones-Griffith, Ellis, Esq., Ll.B., Palace Chamber, Westminster.
Jones-Williams, W., Esq., Somerset House, W.C.
Jubainville, M. d'Arbois de, Paris.
Kegan Paul, Trench, Trübner and Co., Messrs., London.
*Ker, W. P., Esq., M.A., Prof. of English, University Coll., London.
Levi, Rev. Thomas, Aberystwyth.
Lewis, The Very Rev. Evan, The Deanery, Bangor.
Lewis, Rev. H. Elvet, Avallon, Hull.
*Lewis, Henry, Esq., Y Wylfa, Bangor.
Lindsay, W. M., Esq., M.A., Fellow of Jesus College, Oxford.
Liverpool Free Public Library, The.
Lloyd, Howel W., Esq., M.A., 19 Hogarth Road, S.W.
Longmans, Green and Co., Messrs., Paternoster Row, E.C.
Loth, Joseph, Esq., Professeur à la Faculte des Lettres, 1 Rue de Touloute, Rennes, Brittany.
Mackinnon, Donald, Esq., M.A., Professor of Keltic Literature in the University of Edinburgh.
Mainwaring, Charles S., Esq., M.A., Galltfaenan, Rhyl.
**Manchester Free Reference Library, The.*
Meyer, Dr. Kuno, University College, Liverpool.
Mills, R. M., Esq., 15 Alexander Road, Upper Holloway, N.
Morice, Rev. Thomas R., M.A., Jesus College, Oxford.
Morris, John H., Esq., c/o Messrs. R. Mills & Co., 79 Cornhill, E.C.
*Morris, Rev. Silas, M.A., The College, Llangollen.
Oriel College Library, The, Oxford.
Owen, Arthur, Esq., Clevedon.
Owen, David, Esq., M.A., Inner Temple, E.C.
*Owen, Rev. O. G., *Alavon*, Ysgoldy, nr. Carnarvon.
Owen, T. W., Esq., Garn Dyvi, 32 Cornwall Road, Strand Green, N.
Owens, John, Esq., India Office, London.
Parry, D. C., Esq., Merchant, Llanelly.
Parry, Robert, Esq., B.A., 9 Poynings Road, N.
Phillips, R. W., Esq., B.A., B.Sc., University College, Bangor.
Prichard, Thomas, Esq., Llwydiarth Esgob, Llanerchymedd.
Prickard, A. O., Esq., M.A., New College, Oxford.
Pugh, J. W., Esq., M.R.C.S., 252 Mile End Road, E.
Randell, Rev. Thomas, M.A., The Training College, Durham.

Rees, Rev. L. A., Caerphilly, Cardiff.
Rees, T. Aneuryn, Esq., Tonn, Llandovery.
Reichel, H. R., Esq., M.A., Principal, University College, Bangor.
Roberts, R., Esq., B.A., 10 Willow Bridge Road, Canonbury, N.
Roberts, Rev. W. D., B.A., Llanfairfechan.
Rogers, J. B., Esq., Univ. Coll. of Wales Office, 27 Chancery Lane, [W.C.
Rogers, J. E., Esq., Abermeurig, Talsarn, S. Wales.
Rogers, Rev. T. P., B.A., Rectory, Llanvihangel, Torymynydd, Mon.
Rowlands, Rev. D., M.A., Principal, Normal College, Bangor.
Rowlands, William, Esq., M.D., Ebenezer, nr. Carnarvon.
Rowlands, W. Bowen, Esq., Q.C., M.P., 33 Belsize Park, N.W.
St. David's College Library, The, Lampeter.
Sayce, Rev. A. H., M.A., Dep. Prof. of Comparative Philology in the University of Oxford.
Shrimpton & Son, Messrs., Broad Street, Oxford.
*Simpkin, Marshall and Co., Messrs., London.
Spurrell, William, Esq., Publisher, &c., Carmarthen.
*Stephens, B. F., 4 Trafalgar Square, London.
*Strachan, J., Esq., M.A., Prof. of Greek, Owens Coll., Manchester.
*Streitberg, Wilhelm, Leipzig.
Taylor Institution, The, Oxford.
Thomas, Abel, Esq., Barrister-at-Law, Southville, Swansea.
Thomas, D. Lleufer, Esq., B.A., Lincoln's Inn, London.
Thomas, Rev. D. R., M.A., F.S.A., Vicar of Meifod, Canon of St. Asaph and Archdeacon of Montgomery.
Thomas, Ebenezer, Esq., 12 Woburn Square, W.C.
*Thomas, E., Esq., *Cochfarf*, 282 Bute Street, Cardiff.
Thomas, Howel, Esq., Local Government Board, Whitehall, S.W.
Thomas, John, Esq., *Pencerdd Gwalia, Harpist to the Queen.*
*Thomas, Rev. William, Waterhead, Oldham.
Tout, F., Esq., M.A., Prof. of History, St. David's Coll., Lampeter.
**Training College, The*, Carmarthen.
Treharne, J. Ll., Esq., Newport Road, Cardiff.
Trinity College Library, The, Cambridge.
Trinity College Library, The, Dublin.
Vivian, Sir H. Hussey, Bart., M.P., Singleton, Swansea.
Williams, Rev. Garnons, M.A., Abercamlais, Prebendary of St. [David's.
Williams, Rev. Prof. Hugh, C. M. College, Y Bala.
Williams, S. W., Esq., Penralley, Rhayader, Radnorshire.
Williams, W. Prydderch, Esq., Borough Road College, S.E.
Windisch, Ernest, Esq., Ph.D., Professor of Sanskrit in the University of Leipzig.
**Wrexham Free Library, The.*
University College Library, The, Cardiff.
Zupitza, Julius, Esq., Ph.D., Professor of English Philology in the University of Berlin.

Oxford
PRINTED AT THE CLARENDON PRESS
BY HORACE HART, PRINTER TO THE UNIVERSITY

41

Red Book of Hergest

The text of the Bruts from the Red Book of Hergest

PB
2273
.R4
E82

LIBRARY
Pontifical Institute of Mediaeval Studies
113 ST. JOSEPH STREET
TORONTO, ONT., CANADA M5S 1J4